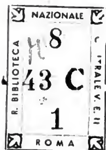
B

NAZIONALE
R. BIBLIOTECA
8
43 C
1
ROMA

Ved. — Jougfe (Ed.) Baldwin

יְהוָה

ROBERTI BELLARMINI POLITIANI S.R.E. CARDINALIS

Solida Christianæ Fidei DEMONSTRATIO.

OPERA
V. P. F. BALDVINI IVNII
Ordinis Minorum,
Ex eius operibus controuersiarum desumpta.

ANTVERPIÆ,
Sumptibus Hæredum MARTINI NVTII.
M. DC. XI.
Cum gratia, et Priuilegio.

REV.^mo ET ILL.^mo D.^no

MATHIAE HOVIO ARCHIEPISCOPO MECHLINIENSI.

S. D.

F. BALDVINVS IVNIVS.

VAM turpe vitium ingratitudo ſit, Illuſtriſſime Præſul, patet Athenienſium exemplis. Detrahe illis Theſea, nullæ, aut non tam claræ Athenæ erũt. Siquidem ille vicatim diſperſos ciues ſuos in vnam contraxit vrbem, ſeparatimq́, & agreſti more viuenti populo ampliſſimæ ciuitatis formam, atque imaginem impoſuit. Idem ſæua potentiſſimi Regis Minois imperia vixdum ætate pubeſcente repulit. Idem effrenatam Thebarum inſolẽtiam domuit. Idem opem liberis Herculis tulit, & quidquid vbique monſtri, aut ſceleris fuit, virtute animi, ac robore dexteræ comminuit. Huius tamen ſummoti ab Athenienſibus Scyros, exule minor inſula, oſſa mortui cepit. Iam So-

ñ 2 lon,

lon, qui tam præclaras, tamq; vtiles Athenienſibus leges tulit, vt ſi his perpetuò vti voluiſſent, ſempiternum habituri fuerint imperium: qui Salamina velut hoſtilem arcem ex propinquo ſaluti eorum imminentem recuperauit, qui Piſiſtrati tyrannidem primus vidit orietem, & ſolus armis opprimi debere, palam dictitare auſus eſt; ſenectutem Cypri profugus exegit: neque ei in patria, de qua optimè meritus erat, humari contigit.

Ego etiam præclara ab Illuſtriſſima D. V. accepi beneficia: nam ſeptem Ordinibus ſacris à ſacratis veſtris manibus aliquando inſignitus ſum. De quorum diſtinctione audiamus D. Thomam in Supplemento partis 3. quæſt. 37. artic. 2. *Poteſtas, inquit, Ordinis aut eſt ad conſecrationem ipſius Euchariſtiæ, aut ad aliquod miniſterium ordinatum ad hoc Sacramentum Euchariſtiæ. Si primo modo, ſic eſt Ordo Sacerdotum: & ideò cùm ordinantur, accipiunt calicem cum vino, & patenam cum pane; accipientes poteſtatem conficiendi corpus, & ſanguinem Chriſti. Cooperatio autem miniſtrorum eſt vel in ordine ad ipſum Sacramentum, vel in ordine ad ſuſcipientes. Si primo modo, ſic eſt tripliciter. Primò enim eſt miniſterium, quo mi-*

niſter

nister cooperatur Sacerdoti in ipso Sacramento, quantum ad dispensationem, sed non quantum ad consecrationem, quam solus Sacerdos facit: & hoc pertinet ad Diaconum. Secundò, est ministerium ordinatum ad materiam Sacramenti ordinandam in sacris vasis ipsius Sacramenti: & hoc pertinet ad Subdiaconum; & ideò accipit calicem de manu Episcopi, sed vacuum, cùm ordinatur. Tertiò, est ministerium ordinatum ad præsentandam materiam Sacramenti: & hoc competit Acolyto: vnde accipit vrceolum vacuum. Sed ministerium ad præparationem recipientium ordinatum non potest esse, nisi super immundos, quia qui mundi sunt, iam sunt ad Sacramenta percipienda idonei. Triplex autem est genus immundorum. Quidam enim sunt omninò infideles, & credere nolentes: & hi totaliter etiam à visione diuinorum, & à cætu fidelium arcendi sunt: & hoc pertinet ad Ostiarios. Quidam autem sunt volentes credere, sed nondum instructi, scilicet Catechumeni: & ad horum instructionem ordinatur Ordo Lectorum; & ideò prima rudimenta doctrinæ fidei, scilicet vetus Testamentum, eis legendum committitur. Quidam verò sunt fideles, & instructi, sed impedimentum haben-

tes ex dæmonis potestate, scilicet Energumeni: & ad hoc ministerium est Ordo Exorcistarum. Hactenus ille.

His omnibus muneribus sacris in Ecclesia Dei Illustrißima D. V. me fulgere voluit: & ad gratias agendas, si referre nequeam, tardus ero? Non ero. Videmus (eheu!) Belgium nostrum, varijs errorum ab annis aliquot circumfusum tenebris, & turbidis hæresum agitari fluctibus. Multi etiam in Hollandiæ partibus mihi consanguinei, & amici, qui in antiqua Romanæ Ecclesiæ fide fortißimè hactenus persistentes, in gratiam eorum aliquid conscribi à me voluerunt, & coëgerunt. Quid facerem? Statim Controuersias Illustrißimi Cardinalis Bellarmini ab Ecclesia probatas, & laudatas arripui, & ex eis Demonstrationem fidei Christianæ, allegatis potißimum Scripturis, & rationibus, breuiter deduxi, vt fluctuantibus succurrerem Belgis, & expectantibus satisfacerem amicis. Nonne alienis vestigijs humiliter insistere melius fuit, quàm proprium sequendo iudicium, aberrandi fortè periculum incurrere?

Itaque gratitudinis ergo hunc laborem nostrum Reuerendißimæ & Illustrißimæ D. V. offero, vt illum

ani-

animare dignetur, fouere, tueri: rogans etiam Deum Opt. Max. vt Illustrißimam D. V. Ecclesiæ suæ, Belgio nostro, nobis, quàm diutißimè, & felicißimè seruet incolumem. Vale. Antuerpiæ VII. Idus Iulias. 1611.

Reuerendissimæ, & Illustrissimæ
D. V. Obsequentissimus
F. Balduinus Iunius.

DE VERBO DEI.

LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

De Numero, & auctoritate Sacrorum Librorum.

INSTITVENTI mihi de libris sacris differere, prima se offert quęstio:

Sitne Scriptura Prophetica, & Apostolica vt verbum Dei recipienda: an id solùm pro verbo Dei habendum sit, quod Spiritus sanctus priuatim, vnicuiq; in corde loquitur? Quæst. 1. Statuendum est inprimis libros Propheticos, & Apostolicos iuxta mentem Ecclesię Catholicæ verum esse verbum Dei, & certam ac stabilem regulam fidei. Resp.

Principio Moyses, Prophetæ, Christus ipse, Ioannes, Apostoli, vel diuina dogmata ex Scripturis confirmabant, vel certè ad Scripturas legendas alios hortabantur; nec vllum vnquam ad interni Spiritus iudicium, Scripturis neglectis remiserunt. Prob. 1.

Moyses: *Si difficile, & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris*, &c. *Facies, quodcunque dixerint, qui præsunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerunt te iuxta legem eius.* Deut 17. Ad eundem modum & Isaias clamat: *Ad legem magis, & ad testimonium.* Et Malachias: *Labia Sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore eius: quia Angelus Domini exercituum est.* Dauid: *Beati, qui scrutantur testimonia eius.* Christus verò primùm legationem suam Scripturæ testimonio confirmat illis Prophetę verbis allatis: *Spiritus Domini super me, eò quòd vnxerit me.* Deinde, Saducæos ex diuinis litteris confutat, dicens: *Nónne ideò erratis, nescientes Scripturas?* Et infrà: *De mortuis autem, quòd resurgant, non legistis in libro Moysis*, &c. Isaia 8. Malach. 2. Psalm 118. Luce 4. Marc. 12.

Porrò Pharisæis quo alio argumento silentium imposuit, quàm illo, quod ex Dauide deprompsit? Et rursus illos non ad spiritum aliquem internum, sed ad Scripturas diuinas reijcit, dicens: *Scrutamini Scripturas.* Iam verò Ioannes Baptista testem legationis suæ non spiritus interni iudicium, sed Isaiam Prophetam adhibuit. Siquidem interrogatus, quis esset: *Ego*, ait, *vox clamantis in deserto, dirigite viam Domini, sicut dixit Isaias Propheta.* De Beroeënsibus illud nō sine laude commemoratur, quòd cum Paulum Apostolum audiuissent, scrutabantur quotidie scripturas, si hæc ita se haberent. Matth. 22. Ioan. 5. Ioan. 1. Act. 17.

Ipsi verò Apostoli Petrus, Paulus, Ioannes, Iacobus, Iudas non modò in singulis epistolis frequenter adhibent testimonia legis, & Prophet. sed interdum etiam Scriptur. auctoritatem vniuersè prædicant: *Habemus* inquit S. Petrus, *firmiorem propheticum sermonem, cui bene facitis attendentes, tanquam lucernæ lucenti in caliginoso loco.* Et S. Paulus: *Ab infantia sacras litteras nosti, quæ te possunt* 2. Pet. 1. 2. Timot. 3.

 instruere

instruere ad salutem. Omnis scriptura diuinitus inspirata vtilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, vt perfectus sit homo Dei ad omne opus

Iosue 1. *bonum instructus.* Denique Deus ipse ad Iosue: *Non recedat volumen legis huius ab ore tuo, &c.*

Prob. 2. Deinde; Regula Catholicæ fidei certa, notaque esse debet: nam, si nota non sit, regula non erit nobis; si certa non sit, ne regula quidem erit. At Scripturæ sacræ, quæ Propheticis, & Apostolicis litteris continentur, notissimæ sunt, vt probat consensio omnium gentium, apud quas multis iam sæculis summam semper auctoritatem obtinuerunt.

Certissimæ etiam sunt, & verissimæ, vt testis est Primò, incredibilis quædam, & planè diuina conspiratio tot virorum, qui diuersis locis, temporibus, linguis, occasionibus sacra volumina conscripserunt; vt non tam ipsi scriptores diuersi, quàm vnius scriptoris diuersi calami fuisse videantur.

Deinde, testis est ipse Deus, qui aliquando cœlesti animaduersione Scripturam hanc suam ab humana prophanatione defendit. Miranti siquidem Ptolomæo Regi, cur diuinorum librorum nulli, neque historici, neque Poëtæ ve-
Lib. 12. teres meminissent; Demetrius Phalerius respondit, (vt refert Iosephus, &
Antiq. c. 2. Eusebius) diuinam hanc Scripturam esse, & à Deo datam: propterea siqui
l. 8. præpar. prophanorum hominum eam attingere voluerunt, eos à Deo percussos con-
Euang. c. 1. tinuò resiliisse. Affirmauitque Theopompum quendam, quòd aliquid diuinorum librorum Græca oratione ornare voluisset, subitò mentis quâdam agitatione diuinitus immissa vehementer perturbatum, & ab incepto opere coactum esse desistere: Theodorum verò Tragædiarum scriptorem, quòd nescio quid è diuina scriptura ad fabulam quandam transferre decreuisset, luminibus captum, orbatumque esse: ita repentina calamitate insignem temeritatem continuò esse repressam.

Testis etiam est ipsa Scriptura, cuius si veræ fuerint prædictiones rerum futurarum, vt euentus postea comprobauit; cur vera non sint rerum præsen-
2. Reg 23. tium testimonia? Verum igitur est, quod ait Dauid: *Spiritus Domini locutus est per me, & sermo eius per linguam meam.* Verum quòd Zacharias: *Benedictus Dominus*
Luca 1. *Deus Israël,* &c. *sicut locutus est per os sanctorum, qui à sæculo sunt, Prophetarum eius.*
2. Petri 1. Verum quod ait Petrus: *Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines.* Et
2 Tim. 3. Paulus: *Omnis scriptura diuinitus inspirata est.* Verum denique, quod Prophetæ identidem repetunt: *Hæc dicit Dominus.*

Sanè non omnes vulgò Dominus per internum afflatum docet, quid de se credi, quidve à suis agi velit, sed per corporales litteras, quas & cerneremus, & legeremus erudire nos voluit, vt per ea, quæ sensibus corporis percipiuntur, quasi per gradus, ad spiritualia deducamur. Neque verò si Dauid, Moyses, Isaias, Petrus, Paulus, Ioannes, & alij quidam pauci, in cætum quodammodò Angelorum admissi, ab illo fonte veritatis per se sapientiam hauserunt, continuo cæteri etiam homines neque diuinis litteris, neque vllis doctoribus opus habebũt. Nunquid omnes Apostoli? nunquid omnes Prophetæ? nunquid omnes fundamenta? nunquid omnes montes? Et si omnes montes, vbi colles? Et si omnes fundamenta; vbi domus? si omnes Apostoli, & Prophetæ; vbi Syna-
Psalm. 7. goga populorum? De quâ scriptum est; *Synagoga populorum circumdabit te.* Nos itaque

Itaque *superædificamur* (vt Apostolus ait) *super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum*, quorum prædicatione, & litteris erudimur: illi verò, qui ipsi viderunt, & ministri fuerũt sermonis, sustentantur, & nituntur *ipso summo angulari lapide Christo Iesu*. Postremò; Si in quâuis humanâ Rep. sublatis legibus, institutisq; Maiorũ, id vnicuiq; liceret, quod naturali suâ prudentiâ æquum, ac iustũ censeret; quanta perturbatio rerum omniũ, quanta confusio sequeretur! Quàm breui tempore tota ea Resp. funditus interiret! Et nemo tamẽ est, qui non aliquid sapiat in rebus humanis, quique omni prorsus iudicio careat. Quid igitur fieret, si in eâ Rep. quæ diuina potiùs, quã humana est, & in quâ multa necessariò supra rationẽ naturalẽ credenda, multa supra humanas vires agenda sunt, sacra eloquia diuinitus inspirata tollerentur è medio, & solus internus afflatus expectandus, & sequendus esset? Quid, quòd maxima pars hominum ex rudibus, & imperitis constat, qui nihil sibi diuinitùs inspirari, ne per somnium quidem vnquam senserunt? Quid igitur isti? expectabunt semper? Nihil interim credent? In omnem æternitatem peribunt? An assequentur sine fide iustitiam? vel beatitudinem sine iustitia? *Ephes. 2.* *Prob. 3.*

Altera quæstio est: *Qui sint verè Prophetici, aut Apostolici libri?* Quidam Scripturæ libri sunt, de quorum auctoritate nulla vnquam fuit inter Catholicos disceptatio: vt sunt. *Quæst.* *Resp.*

Pentateuchus Moysis,	*Iob, Psalterium 150. Psalmorum,*
Liber Iosue, Iudicum,	*Prouerbia, Ecclesiastes, Cantica,*
Ruth, Regum. 4.	*Propheta maiores. 4. Minores. 12.*
Paralipomenon. 2.	*Euangelia. 4. Acta Apostolorum,*
Esdra, & Nehemia, 2.	*Epistola Pauli. 13. Epistola Canonica dua:*
	Petri vna, Ioannis altera.

Quidam autem tametsi verè Prophetici & Apostolici sint, non tamen semper æquè certa, & explorata fuit eorum auctoritas: vt sunt:

Hester, Baruch, Danielis pars,	*Posterior Petri.*
Tobias, Iudith, Sapientia, Ecclesiasticus,	*1. Ioannis particula.*
Machab. primus & secundus, Marci, Luc.	*2. & 3. Ioannis.*
Ioannis partes quædam.	*Epistola Iuda,*
Epistola ad Hebræos, Epistola Iacobi.	*Apocalypsis.*

Quidam denique, qui, quanquam à nonnullis clarissimis, & doctissimis viris aliquando in numero diuinorum voluminum haberentur; publico tamen totius Ecclesiæ iudicio nunquam approbati sunt: vt:

Oratio Manassæ,	*Psalmus 151.*
Tertius & quartus Esdra.	*Appendix libri Iob,*
Tertius & quartus Machab.	*Liber Hermetis, inscriptus, Pastor.*

Ac primi quidem ordinis libros in Ecclesia Catholicâ diuinam auctoritatem semper habuisse, testes sunt omnes summi Pontif. omnia Concilia, omnes *Libri. 1. ordinis.*

1. Quia nomine Pauli Apostoli legitur in Ecclesia in die Natalis Domini, & aliàs frequenter.

2. Quia in testimonium producta, & recepta est, vt Pauli, à multis antiquissimis Pontif. vt Clemente I. Innocent. I. Gelazio I.

3. Quia ponitur in canone sacrarum Script. nomine Pauli à Concilio Laodiceno, Carthaginensi III. Trident. & agnoscitur etiam vt Pauli à Nicæno I. & Chalcedonensi, & Arausicano II.

4. Quoniam recepta fuit semper ab omnibus Græcis Patribus: vt patet, tum quia omnes eam, vt Apostoli, citant; tum etiam, quia omnes, qui canonem exponunt, hanc epistolam cum ceteris Paulinis numerant.

5. Recepta etiam fuit ab omnibus Latinis post Lactant. Soli enim Tertullianus, Cyprianus, Lactantius, Arnobius hanc epistolam non videntur agnoscere, nec enim eam vnquam citant, quòd sciam.

6. Videtur S. Petrus huius epistolæ mentionem facere. Scripsit enim Petrus priorem epist. ad Hebræos inter Gentes dispersos, vt patet ex titulo: posteriorem ad eosdem scripsit, vt patet ex illis verbis: *Hanc vobis, charissimi, secundam scribo epistolam.* (2. Petri 3.) In eodem autem capite postea subiungit: *Sicut & charissimus frater noster Paulus scripsit vobis.* Scripsit igitur Paulus, teste Petro, epistolam aliquam ad Hebræos.

Postremò; Epistola hæc Catholicorum omnium consensu, vel est Pauli, vel Lucæ, vel Barnabæ, vel Clementis Rom. vel certè Tertulliani. Sed Tertulliani esse non potest, cùm Clemens Alexandr. qui aliquantò antiquior Tertulliano fuit, affirmet hanc epistolam esse Pauli. Quid, quòd ipse Tertullianus putauerit esse Barnabæ? Neque etiam potest esse Clementis Roman. cùm ipse Clemens eam citauerit tanquam Apostoli Pauli: & eam tribuat Paulo in canonibus Apostolorum: ac demum cùm in fine eius Apostolus dicat: *Ampliùs autem deprecor vos hoc facere, quò celeriùs restituar vobis.* (Hebr. 13.) Ista enim verba nullo modo Clementi conuenire possunt, qui, cùm esset Episcopus Rom. non in Iudæa, sed Romæ habitaturus erat. Denique; nec Lucæ, nec Barnabæ esse, nec alterius omninò, quàm Pauli, satis probant argumenta iam allata. Sed quando etiam aut Lucæ, aut Barnabæ esset, Apostolici viri esset, nec Apostolica auctoritate carere deberet.

(Epist. Iacobi, Iudæ, 2. Petri 2. & 3. Ioan.) De epistola *Iacobi, Iudæ, secunda Petri, secunda & tertia Ioannis* quidam olim dubitarunt: nobis autem non licet aliud sentire, quàm esse has epistolas Apostolicas, & diuinas. Prob. de omnibus simul, quia ponuntur in catalogo nomine Apostolorum Petri, Iacobi, Ioannis, & Iudæ, à Concilio Laodicensi, Carthaginensi III. Florent. & Trident. ab Innocent. I. & Gelazio, & Patribus. Habent etiam singulæ sua testimonia. 2. Petri etiam legitur ab Ecclesia in festo Transfigurationis.

Præterea; vel oportet confiteri hanc epistolam esse Petri, vel continere intolerabilem errorem: quod nullus hactenus dicere ausus est. Nam auctor dicit: *Hanc vocem nos audiuimus, cùm essemus cum illo in monte sancto,* &c. (2. Petri 1.) At certè in monte sancto, cùm Dominus transfiguratus est, soli cum Domino fuerunt Petrus, Iacobus, & Ioannes, vt Euangelium loquitur. (Matt. 17.) Igitur epistolæ huius auctor aut insignis aliquis impostor fuit, aut est vnus è tribus Apostolis

Christi

Christi primarijs. Et quamuis parum refert, cuius sit è tribus, quãtum attinet ad auctoritatem; tamen satis constat, non esse Iacobi, aut Ioannis; tum quia nemo hoc vnquam dixit; tum etiam quia auctor initio epistolæ vocat se apertè *Simonem Petrum Apost. Iesu Christi*.

Apocalypsim tum Ioannis Apostoli verum esse fœtum, tum librum admirabilem & diuinissimum esse prob. I: ex Concilijs, Ancyrano ante annos M. CC. Carthaginensi III. Romano sub Gelazio I. & Toletano IV. Deinde, ex Patribus Græcis, & Latinis. *2. Pet. 1. Apocalypsis.*

Tertij ordinis libri sunt *Apocryphi*. Est autem *Apocryphus* vox Græca. Et rem occultam, ac reconditam significat: siquidem ἀποκρύπτειν celare est; ἀποκρυφὴ, latibulum. Porro Ecclesiastici scriptores non semper eodem modo hanc vocem vsurpant. Interdum enim vocant scripturas apocryphas, quas non est certum, an sint canonicæ, & diuinæ, etiamsi satis constet nullos in eis errores inueniri. Interdum autem vocant Apocryphos eos, qui errores admixtos habent. Numerantur autem plurimi Apocryphi, sed magna ex parte non extant, nisi superiùs numerati, qui non ponuntur in canone ab aliquo Concilio, vel Pont. vel Patre. *Libri Apocryphi.*

CAPVT II.

De varijs editionibus librorum sacrorum.

PArum prodesset librorum diuinorum numerum non ignorare, si, cui editioni ex tam varijs, quæ nunc extant, auctoritas tribuenda sit, ignoraremus. Et quidem de *editione Hebraicâ* duo sunt, quæ veniunt in quæstionem. Vnum: *An Scriptura illa ipsa, quæ à Moyse, & Prophetis condita est, ad nos vsque peruenerit?* *De editione Hebraica Quæst.*

Alterum: *An ea Scriptura, quæ Hebraicis codicibus continetur, peruerso studio Hebræorum ita corrupta sit, vt auctoritatem nullam in Ecclesiâ mereatur?* *Quæst. 2.*

De priore quæstione duplex est sententia. Vna eorum, qui docent Scripturam sacram vniuersam perijsse tempore captiuitatis Babylonicæ, quando ciuitas euersa, & templum incensum fuit: ac deinde ab Esdra fuisse rursum reparatũ Spiritu sancto ei suggerente, & dictante omnia, sicut antea fuerant. Ita Basilius. *Resp. vna ad 1.*

Hæc opinio videtur nobis improbabilis. Non enim alio fundamento nititur, quàm testimonio libri Apocryphi. Vbi disertis verbis scribitur, Esdram totis 40. diebus diuino spiritu afflatum dictasse 5. viris, qui summa celeritate dicta excipiebant. Quod autem quidam dicant id colligi ex libro 2. Esdræ, tantum abest, vt sit verum, vt potius inde contrarium colligatur. Sic enim habemus: *Dixerunt Esdræ Scribæ, vt adferret librum legis Moysi: attulit ergò Esdras*, &c. non dixerunt, vt iterum componeret librum legis, sed vt adferret, quia sciebant adhuc inueniri. *Refutat. 4. Esd. 14. 2. Esd. 8.*

Præterea

Præterea; & si Scriptura, quæ publicè seruabatur, in templo fuerit incensa, & perierit; tamen incredibile est, non fuisse etiam aliqua exempla, vel certè partes eorum apud priuatos homines, maximè Ezech. Danielem, Hierem. Aggæum, Zachariam, Mardochæum, & ipsum Esdram, qui tunc viuebant, & quibus lex Domini curæ erat.

Resp. vera. Est ergò altera sententia, fuisse quidem Esdram librorum sacrorum instauratorem, non omnia iterum dictando, sed colligendo, & ordinando Script. in vnum corpus, quarum partes in varijs locis inuenerat; & etiam emẽdando, si quę deprauata essent negligentia scribarum, cùm toto tempore captiuitatis lex negligenter seruata sit, cùm non haberent Iudæi templum, & tabernaculum. *Prob.* Ita sensisse videntur grauissimi auctores. Nam si Esdras libros sanctos iterum dictasset, verisimile est, id facturũ fuisse non lingua Hebraica, sed Chaldæa, vel mixta ex Hebraica, & Chaldæa, quæ tunc in vsu erat, & qua scripti sunt libri Esdræ, & Dani. At certum est, sanctos libros, præter illos, lingua Hebraica esse scriptos, & illa ipsa, qua Adam & Eua, & Patriarchæ omnes locuti sunt. Quod manifestè colligitur ex nominum propriorum etymologia, quæ sæpe non inuenitur in alia lingua. Porro lingua Hebraica ante diuisionem linguarum communis erat omnibus hominibus, & ideò non habebat certum nomen: at tempore Heber, cùm multæ linguæ esse cæpissent, illa communis ad distinctionem aliarum dicta est Hebræa, quia mansit in domô Heber: vnde *Hebræi*.

Resp. ad 2. l. 8. in Isaia. De secunda quæstione sic argumentatur Origenes: Si Scripturas Hebræi aliquando corruperunt, vel id fecerunt ante Christi aduentum, vel posteà. Si anteà, quare Christus, & Apostoli nunquam eos de tam insigni crimine reprehenderunt, præsertim cùm leuiora non tacuerint? Quare Dominus ait: *Scrutamini Scripturas?* Et: *Super Cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi; quæcunque ergò dixerint vobis, seruate, & facite?* *Ioan. 5. Math. 23.* Sin autem post Christi aduentum, quo pacto testimonia, quæ à Christo, & Apostolis citantur, omnia ferè inueniuntur nunc in Moyse, & Prophetis, vt ab illis citata sunt?

Argumentum alterum sumitur ab incredibili religione Iudæorum erga sacros libros. Quilibet enim Iudæus centies potius moreretur, quàm pateretur legem in aliquo mutari.

Tertium: Si Iudæi falsare voluissent sacros libros, sine dubio in odium Christianorum præcipua vaticinia sustulissent. Id autem minime fecerunt: siquidem ea in quibus discrepant Hebræa à Græcis, & Latinis, sæpe nullius momenti sunt, quantum ad fidem, & religionem: sed partim negligentia, vel ignorantia librariorum, partim ex ignorantia Rabbinorum, qui puncta addiderunt, irrepserunt errores.

Quartum ducitur à prouidentia, qua Deus Ecclesiæ suæ semper prospicit. non enim est verisimile, passurum Deum, vt verba illustrium tot Prophetarũ falsarentur.

De Chaldaica editione. *Chaldaicâ linguâ* editi sunt libri Tobiæ & Iudith, & ex parte libri Esdræ & Danielis. Tota etiam Scriptura vetus translata est paraphrasticè ex Hebræo in Chaldęum. Quæ paraphrasticæ translationes magnæ sunt apud Hebræos auctoritatis, & ideò nobis etiam vtiles, vt ex ijs Hebræos conuincamus: ab Ecclesia

Ecclesia autem non ita magni fiunt, qui à Iudaicis fabulis consperſę ſunt.

De *editione Syriaca* tria dicenda ſunt: *De Syriaca quaeſt. tres.*

Primùm; *Quid interſit inter linguam Syriacam, & Chaldaicam?*

Deinde; *Qui libri illa lingua ſcripti ſint?*

Tertiò; *Quanta ſit eius auctoritas?*

Quoad primùm: Syriaca lingua quaſi proles quædam eſt Hebraicæ, & Chaldaicæ. Hebræi ſiquidem vſque ad captiuitatem Babylonicam Hebraicè ſolùm loqui conſueuerant: ſed cùm abducti eſſent in Babylonem, cęperunt obliuiſci linguam propriam, & addiſcere alienam: quia tamen non perfectè Chaldaicam pronunciare poterant, & ſemper aliquid ex Hebręo retinebant, factum eſt, vt lingua quædam tertia naſceretur mixta ex Hebraica, & Chaldaica, quam pro vulgari, ac materna deinceps Hebræi habuerunt. Diſtinguuntur autem hæ linguæ characteribus, verborum coniugationibus affixis, punctorum notis, ſono vocalium idiotiſmis, ac tota ferè linguæ ſtructura, & multis etiam proprijs dictionibus. *Reſp. ad 1.*

Quoad ſecundùm: Certum eſt, nullum librum veteris Teſtam. ſcriptum eſſe hâc linguâ à primo auctore, niſi fortaſsis liber primus Machab. & Ecclesiaſticus: qui tamen non extant hoc tempore, niſi Græcè. De Teſtamento nouo maior eſt dubitatio. Et quidem valdè probabile eſt, Euangelium S. Matthęi, & epiſtolam ad Hebręos Syriaca lingua eſſe ſcriptos. Neque his repugnant veteres ſcriptores, qui hos libros, maximè Euangelium S. Matthæi, fuiſſe Hebraicè ſcriptos dicunt: loquuntur enim de lingua Hebraica, quę Apoſtolorum tempore vulgaris erat: quia paſsim in Euangelio legimus dictum aliquid Hebraicè, quod tamen conſtat Syriacè dictum. Vt: *Exiuit in eum, qui dicitur Caluariæ locum, Hebraicè autem, Golgotha.* *Reſp. ad 2. Ioan 19.*

De 3. quęſtione: Quòd ſi editio Syriaca ętate Clementis, Origen. Euſebij, Athanaſij, Theophili, Epiphanij, Hierony. &c. Poſterior ſit, vt certò mihi perſuadeo, cùm ipſi vel in Syria, vel in Ægypto, aut Epiſc. aut Presbyteri fuerint, & vel de varijs Script. editionibus accuratè diſputarint, vel certè multa de ſcripturis ſanctis poſteritati ſcripta reliquerint; & tamen eius editionis nullam prorſus mentionem faciant; non poteſt eius auctoritas tanta eſſe, vt cum editione Græca, aut Latina poteſt comparari. *Reſp. ad 3.*

Editiones Græcæ Teſtament. veteris nouem omninò ſunt, præter eum, cuius meminit Clemens Alexan. quæ, antequam rerum potiretur Alexander Magnus, incertum quo auctore, prodijt, & ex qua Plato, cæterique Philoſophi non pauca hauſerunt. Sed ſuccedente poſteà tranſlatione illa celeberrima 70. Seniorum, primùm negligi; deinde etiam amitti cępit, ita vt longo iam tempore vix memoria eius ſeruata ſit. *De Græcis editionibus. Li. 1. Strom.*

De interpretatione 70. Seniorum, quæ prima inter Græcas, ſunt 5. quæſt. *De interpretatione LXX. qu. 5.*

Prima, *de tempore quo ſit facta.*

Secunda, *Quorum librorum ſit?*

Tertia, *Quomodo facta.*

Quarta, *Quantæ auctoritatis?*

Quinta, *Num hoc tempore germanam illam interpretationem habeamus?* *Reſp. ad 1. lib 3. c. 25.*

Quoad primum, Irenæus, & Clemens Alex. ſcribunt, Ptolomæo Lagi filio *l. 1. Strom.*

regnante id factum: alij tamen omnes scriptores Ptolomæum Philadelphum nominant. Interuallum autem non est vsque adeò magnum, cùm hic alteri proximè successerit. Scribit etiam Epiphanius anno 17. Philadelphi factum esse: atque ab eo tempore vsque ad Christi natalem diem effluxisse annos 291. Est autem posterior sententia multò probabilior, tum quòd plures, tum quòd antiquiores testes habet.

De mensuris, & ponderibus.

Resp. ad 2. Quoad secundum, videtur velle Hieronym. quòd solum Pentateuchum verterint: omnia tamen vertisse scribunt alij. Nam Apostoli vsi sunt Græca versione in testimonijs Prophet. citandis, quo tempore nulla alia versio Græca extabat. Deinde, non est verisimile Regem illum, qui ex toto orbe terrarum libros adducebat in suam bibliothecam, noluisse etiam Prophet. oracula, & alios antiquissimos Iudęorum libros. Præterea, quomodo mirabile fuisset spacio 72. dierum potuisse absolui versionem Pentateuchi? Neque Aristæus (ex quo probat Hieronym.) solum Pentateuchum intelligebat nomine legis, sed omnes libros sacros. Hinc Dominus dicit, in lege Iudęorum scriptum esse id, quod in Psalmis scriptum est. Et Paulus in lege scriptum dicit, quod habetur in Isaia.

Ioan 10. & 15. 1. Cor. 14.

Resp. ad 3. De 3. illud videtur certum, quod omnium consensu celebratur, 72. viros Hebręos, senes, scilicet ex qualibet tribu filiorum Israël vtriusque linguę peritissimos, spacio dierum 72. mirabili consensione diuinas litteras apud Pharum Ægypti ex Hebręo sermone in Gręcum idioma transtulisse. Vtrum autem singuli separatim; an bini, & bini; aut potiùs omnes simul inter se conferentes interpretationem fecerint, est incertum. Postremum tamen probabilius videtur.

Resp. ad 4. Quoad 4. certissimum esse debet 70. interpret. optimè transtulisse, & peculiari modo Spiritum sanctum assistentem habuisse, ne qua in re errarent, vt non tam interpret. quàm Prophetę fuisse videantur. Apostoli etiam hac versione frequenter vtuntur: & postmodum Ecclesia Catholica multis sęculis eandem interpretationem secuta est. Accedit, quòd non sine miraculo fieri potuerit, vt tanta celeritate, tantaque consensione tantum opus conficeretur. Quò factum est, vt Philo scribit de vita Moysis, vt singulis annis festus dies in loco, vbi facta est interpretatio, multis temporibus ageretur.

Resp. ad 5. Quoad 5. probabilius censeo, illam versionem adhuc superesse, sed adeò corruptam, & vitiatam vt omnino alia esse videatur. Quòd namque adhuc supersit, fidem faciunt plurima testimonia ex versione septuaginta, quæ eadem nunc in nostris codicibus inueniuntur. Deinde, cùm hæc fuerit semper celeberrima & communissima, quis credere poterit hâc abolita, vel neglecta aliam aliquam esse conseruatam?

De Græco Testamen. nouo.

Constat etiam Testamentum nouum Gręcè scriptum esse ab ijs Apostolis, vel Euangelistis, quorum nomina in singulis librorum titulis præferuntur: excepto dumtaxat Euangelio Matth. & Marc. & Epistola ad Hebr. Matthæus namque scripsit sermone Hebraico, & Athanas. existimat ab Apostolo Iacobo in Græcam linguam esse translatum; Alij Ioanni Apostolo, alij ipsi Matth. illam translationem tribuunt. Sed cuiuscunque sit, ita recepta est ab Ecclesia illa translatio, ac si ea lingua primùm scriptum fuisset Euangelium.

Marci

Marci liber Latinè ab ipso Marco Romæ scriptus est, ac deinde ab eodem Aquileiæ in Græcam linguam conuersus. Epistola ad Hebręos, vel ab ipso Paulo Græcè scripta est, vel certè ab Apostolico aliquo viro ex Hebraico sermone in Græcum translata est. Itaque Gręca editio Testamenti noui vniuersa Apostolos, & Euangelistas auctores habet.

Quare dubium non est, quin summę sit auctoritatis, nisi fortè constet eam esse corruptam. De qua re ita sentiendum censeo, vt de Hebraicis, non esse Gręcos codices corruptos generaliter: nec tamen esse fontes purissimos, vt necessario, quidquid ab eis dissentit, corrigendum sit.

Editiones Latinæ Testam. veteris ex Gręca versione septuaginta, & Testam. noui ex Gręco fonte propè innumerabiles fuerunt ante tempora Hieronymi. Vna tamen erat communior, quę vetus, & vulgata editio dicebatur. At S. Hieronymus bis Testamentum vetus in Latinum conuertit. Primum ex Gręco septuaginta. Et rursum ex Hebręo. Nouum verò Testamentum non conuertit de Gręco in Latinum, sed solùm à multis erroribus emendauit. Porrò versio eius ex Hebręo in Latinum mox cępit à quibusdam Ecclesijs recipi, & publicè legi. Post tempora autem B. Gregor. videntur omnes Latinæ editiones euanuisse præter vnam istam, quam nunc veterem, & vulgarem vocamus. *De Latinis editionibus.*

Non parua quæstio est de hac nostra vulgata Latina editione; *Sitne illa antiqua, quæ erat ante Hieronymum; an verò ipsius Hierony. an mixta ex vtraque?* *Quæst. de vulgata Latina.*

Propositio prima:

Testamentum nouum Latinum editionis vulgatæ ex antiquâ versione habemus, quam tamen B. Hierony. emendauit. *Propositio 1.*

Id probamus potissimum, quòd multa loca, quæ B. Hierony. reprehendit in antiqua versione, nos in nostra ita correcta inuenimus, vt ipse affirmat corrigenda. Verbi gratia dicit illud; *In Bethlehem Iudeæ*, debere esse, *Iudæ.* *Prob.* *In comment. Matth. c. 2.*

Præterea; Constat Hieronymum emendasse nouum Testamentum iussu Damasi Pontif. Constat etiam, eius emendationem fuisse receptam, & valdè placuisse hominibus eius temporis. Non est igitur verisimile posteà fuisse reiectam, sed potiùs retentam, & conseruatam.

Propositio secunda:

Psalterium vulgatæ editionis Latinæ non est illud, quod D. Hieron. transtulit ex Hebræo; neque illud, quod transtulit ex versione Græcâ L X X. interpretum: sed illud, quod ipse emendauit, translatum ab antiquo interprete ex editione S. Luciani Mart. *Propositio 2.*

Siquidem S. Hierony. quater circa Psalterium laborauit. Transtulit enim illud ex Hebræo in Latinum; item ex Græco in Latinum, ex pura editione L X X: Denique, bis emendauit antiquam editionem, quæ translata erat ex Græca communi, & vulgata. Dicimus igitur nostrum non esse illud, quod ipse transtulit ex Hebræo: nam illud extat in operibus S. Hierony. & ferè vbique dissentit à nostro, saltem quoad verba. Addimus, neque esse illud, quod ipse vertit ex Origenis exemplis; sed illud commune, quod bis emendauit. Nam in tota epist. ad Suniam, & Fretellam sæpissimè ponit verba Latini Psalterij, vt tunc erat in communi vsu, & Ecclesijs cantabatur. At illa omnia in nostro inuenimus. Porrò commune ab Hierony. vocatur *Prob.*

 illud,

illud, quod Origenes, & posteà Lucianus emendauit.

Propositio tertia:

Propositio 3. *Probabile nobis est, librum Sapientiæ, Eccli. & Machabæorum nos non habere ex versione Hieronymi; sed ex antiqua translatione cuius auctor ignoratur.*

Prob. Prob. I. quia nusquam affirmat se transtulisse hos libros, neque vllæ extant præfationes eius in hos libros, cùm tamen dicat se singulis libris præfatiunculas præfixisse.

Epist. ad Augustin.

II. Quia S. Hieronym. hos libros arbitratur Apocryphos: proinde verisimile est eum neglexisse horum librorum interpretationem.

III. Quia multa citantur ex his libris à B. Cypriano, & alijs Patribus S. Hieronymo antiquioribus, eo prorsus modo, vt nos in nostra vulgata editione habemus.

Propositio quarta:

Propositio 4. *Reliqua omnia ex Hieron. versione ex Hebræo habemus in editione vulgatâ.*

Prob. Prob. I. Quia constat S. Hieronym. primum, & solum ex antiquis, transtulisse ex Hebræo in Latinum Testamentum vetus: & rursus constat, nostram editionem translationem esse ex Hebræo in Latinum, exceptis Psalmis, Sapientia, Ecclesiastico, & Machabæis.

Præfat. in Pentateuc. II. Quia illa omnia, quæ B. Hieronym. dicit, non haberi in editione LXX. & se addidisse ex sua translatione ex Hebræo, in nostra vulgata editione inuenimus.

III. Prob. ijs locis, quæ S. Hierony. monet, se aliter vertisse, quàm LXX. verterint; quæ in nostra editione inuenimus, vt ipse se vertisse dicit.

Epist. ad August. IV. Prob. ex præfationibus: nam testatur, se editioni ex Hebræo singulis pęnè libris præfatiunculas præfixisse, quas etiam nunc videmus in Biblijs vulgatæ editionis, nec vllus vnquam negauit, eas esse Hieronymi. At certè non est credibile, totum opus perijsse, præter solas præfatiunculas.

Prob. 1 auctoritas Latinæ editionis vulgatæ. Porrò auctoritas Latinæ editionis vulgatæ Prob. I. argumento ipsius Concilij Trident. Ait enim Synodus Tridentina eam à se probari sacrorum librorum Latinam editionem, quæ longo tot sæculorum vsu in Ecclesia ipsa probata est. Nec enim temerè per annos ferè mille, id est, à tempore sancti Gregorij, omnis Ecclesia Latina hac vna editione vsa est, omnes concionatores hanc explanauerunt, & populis proposuerunt, omnia Concilia ex hac editione testimonia protulerunt ad confirmanda dogmata fidei. Ecclesiam autem totis octingentis annis, vel nongentis, germana Script. editione caruisse; atque in ijs, quæ ad fidem, & religionem pertinent, errores interpretis, nescio cuius, pro verbo Dei coluisse, mirum est, si cui mirum, & absurdum

1. Tim. 3. esse non videatur; præsertim si ex Apostolo didicerit, eam esse *columnam, & firmamentum veritatis.*

Prob 2. & 3. Prob. II. Testimonijs veterum.

Prob. III. Habuerunt Hebræi sua lingua authenticam Scripturā Græci quoque habuerunt Gręcè authenticam Script. id est, Testamentum vetus ex versione LXX. & Testam. noui ipsos fontes primos. Igitur æquum fuit, vt Latina Ecclesia, in qua sedes Petri est, & in qua perpetuò fides Christiana erat mansura, haberet sua lingua authenticam Scripturam.

Prob.

Prob.4. In Concilijs generalibus Ecclesiæ, aut paucissimi, aut interdum nulli inueniuntur linguę Hebraicę periti. Malè igitur prouisum esset Ecclesię, si in rebus grauissimis non posset fidere Latinæ editioni, sed deberet recurrere ad Hebraicos codices, & mendicare à Rabbinis, hostibus suis, veritatem. Idem dicere possumus de Gręca lingua. Nam, & si nunc vtcunque inueniuntur, qui Græcè nouerint, tamen non semper ita fuit. Nam, si Ruffino credimus, ex sexcentis Episcop. qui ad Concilium Ariminense conuenerunt, nemo fuit, qui sciret, quid sibi vellet, ὁμόουσιος. Et propterea, cùm callidi quidam hęretici Arriani proponerent Synodo, an vellet Christum colere, an ὁμόουσιον, omnes clamauerunt se nolle ὁμόουσιον, sed Christum. Quęstio est inter Catholicos & hæreticos: *An oporteat, vel certè expediat diuinarum Scriptur. vsum communem esse in lingua vulgari, & propria vniuscuiusque regionis?* At Catholica Christi Ecclesia non quidem prohibet omninò vulgares translationes: nam in indice librorum prohibitorum à Pio IV. edito, videmus concedi lectionem eiusmodi librorum ijs, qui vtiliter, & cum fructu ea vti possunt, id est, ijs, qui facultatem ab ordinario obtinuerunt: prohibet tamen, ne passim omnibus sine discrimine concedatur eiusmodi lectio, & ne in publico, & communi vsu Ecclesię Script. legantur, vel canantur vulgaribus linguis, vt in Concilio Trident. statuitur: sed contenti simus illis tribus linguis, quas Dominus titulo crucis suę honorauit; & quę omnium consensu antiquitate, amplitudine, & grauitate omnibus alijs pręstant; ac demum, quibus ipsi libri diuini ab auctoribus suis initio scripti fuerunt, hoc est, Hebræa, Gręca, & Latina.

Prob.4. — Lib. 10. hist. c. 21. — Quæst. — Resp. — Sess. 22. c. 8. & 9. — Ioan. 19.

Prob. I. Hęc consuetudo Catholicę Ecclesię, ex vsu Ecclesię veteris Testamenti, qui fuit à tempore Esdrę vsque ad Christum. Nam à temporibus Esdrę desijt in populo Dei lingua Hebraica esse vulgaris. Siquidem in illis LXX. annis, quibus Hebręi fuerunt inter Chaldęos in Babylone, obliti sunt linguam propriam, & Chaldaicam didicerunt, & deinceps Chaldaica, seu Syriaca fuit illis materna. Quocirca habemus, quòd, cùm legeretur liber legis Domini vniuerso pop. Nehemias, & Esdras, & Leuitę interpretabantur, quia alioqui nihil pop. intelligebat. Itaque propterea facta est lętitia magna in pop. quia intellexerant verba legis, Esdra interpretante.

Prob. 1. — 2. Esd. 8.

Pręterea; Id apertissimè colligitur ex verbis Christi, & Euangelistarum. Nam verba illa, *Talitha cumi, Abba, Haceldema, Golgotha* Syriaca sunt: & apud omnes Euangelistas habemus *Pascha*, quod non est Gręcum, nec Hebręum. Itaque dubium esse non potest, quin eo tempore lingua vulgaris non esset Hebręa, & tamen Hebraicè solùm Script. in templo, aut Synagogis publicè legebant, aut canebant. Huc etiam pertinet illud: *Turba hæc, quæ non nouit legem.* Denique; vsque ad hanc diem in Synagogis Iudęi Script. Hebraicè legunt, cũ tamen nulli nationi hoc tempore lingua Hebraica vulgaris sit.

Marc. 5. — Marc. 14. — Math. 27. — Ioan. 7.

Prob. 2. ex vsu Apostolorum. Nam Apostoli per totum orbem terrarum Euangelium pręedicarunt, & Ecclesias constituerunt; vt patet ex Paulo, & Marco: & tamen non scripserunt Euangelia aut epistolas linguis earum Gentium, quibus pręedicabant. Quòd prob. quia nullum extat vestigium vllius scripti Apostolici, nisi Hebraicè, aut Gręcè, aut Latinè.

Prob. 2. — Rom. 10. — Coloss. 1. — Marc. vlt.

Præterea; Paulus Rom. Græcè ſcripſit, cùm tamen Rom. non Græca, ſed Latina eſſet vulgaris. Petrus etiam, & Iacobus ſcripſerunt Grçcè Iudæis per orbem terrarum diſperſis; quibus tamen non Grçca erat materna, nec Hebræa; ſed lingua eius regionis, in quâ habitabant.

Act. 2. *Nónne isti, qui loquuntur, Galilæi ſunt? & ecce nos audiuimus eos loquentes noſtris linguis*, &c. Iſta dicuntur à Iudçis,

Ibidem. qui ex varijs regionibus conuenerant ad Vrbem Hieroſolymç. Et: *Erant autem in Hieruſalem Iudæi, viri religioſi, ex omni natione, quæ ſub cœlo eſt.* Item, Ioannes Græcè ſcripſit primam epiſtolam Parthis, cùm tamen Grçca non eſſet illis materna.

Prob. 3. Prob. 3. Ex vſu vniuerſalis Eccleſiæ, contra quem diſputare inſolentiſsimæ inſaniç eſt. Vniuerſa autem Eccleſia ſemper his tantum linguis, Hebræa, Græca, & Latina, vſa eſt in communi, & publico vſu Script. cùm tamen iam dudum deſierint eſſe vulgares. Porrò, quod in vniuerſa Eccleſia ſeruatur, ſi non poſsit eius aſsignari initium, de Apoſtolica traditione deſcendere, & ſic ſemper fuiſſe meritò creditur.

Prob. 4. Prob. 4. Nam conuenit omninò ad vnitatem Eccleſiç ſeruandam, vt publicus vſus Script. ſit in aliquâ linguâ communiſsimâ: nam alioqui tolleretur communicatio Eccleſiarum: nemo enim, doctus, aut indoctus, frequentabit Eccleſiam, niſi in ſuâ patriâ.

Præterea, non poterunt fieri generalia vlla Concilia: nec enim Patres omnes, qui ad Concilium conueniunt, habent donum linguarum. Et hęc eſt ratio à priori, cur Apoſtoli ferè omnia Grçcè ſcripſerint, quia tunc lingua Grçca erat omnium communiſsima. Deinde autem conuerſç ſunt Script. in linguam Latinam, quia paulò pòſt creſcente Imperio Rom. deſijt Grçca lingua eſſe communis in Occidente, & cœpit Latina eſſe communis, ſaltem apud eruditos, in tota Italia, Gallia, Hiſpania, Africa, alijſque regionibus. Cùm igitur etiam nunc nulla ſit communis toti Occidenti, niſi Latina, certè in eâ Script. diuinæ legendç ſunt.

Prob. 5. Prob. 5. Si vlla ratio eſſet, cur Script. lingua vulgari in cœtu fidelium legi deberent, ea certè eſſet potiſsima, vt omnes intelligerēt. At certè populus non intelligeret Prophetas, & Pſalmos, & alia, quç in Eccleſijs leguntur, etiamſi linguâ maternâ legerentur. Quid, quod pop. etiam caperet detrimentum ex Script. Acciperet enim facillimè occaſionem errandi, tum in doctrinâ fidei, tum in prçceptis vitæ, & morum: nam ex Script. non intellectâ natæ ſunt omnes hçreſes.

Cant. 1. *Cant. 2.* *Oſeæ 1.* Præterea; Si pop. rudis audiret linguâ ſuâ vulgari legi ex Cant. *Oſculetur me oſculo oris ſui.* Et: *Læua eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.* Et illud Oſeæ: *Vade, & fac tibi filios fornicationum.* Nec non adulterium Dauidis, inceſtum Thamar, mendacia Iudith, & quemadmodum Ioſeph fratres ſuos inebriauit, Sara, Lia, & Rachel dederunt ancillas viris ſuis in concubinas, & multa alia eorum, qui in Script. magna cum laude commemorantur; vel prouocaretur ad eiuſmodi imitanda, vel contemneret SS. Patriarchas, vel putaret mendacia eſſe in Script. Et, cùm tam multas apparentes contradictiones in Script. eſſe videret, & ſoluere non poſſet, periculum eſſet, ne tandem nihil crederet.

6. Si

6. Si oporteret vulgari lingua Scriptur. sacras publicè legere, oporteret etiam singulis ætatibus mutare translationes. Nam linguæ vulgares singulis sęculis magna ex parte mutantur, vt docet experientia. Tot verò translationum mutationes, non sine grauissimo periculo, & incommodo fierent. Nam non semper inueniuntur idonei interpretes, atque ita multi errores committerentur, qui non possent posteà facilè tolli, cùm neque Pont. neque Concilia de tot linguis iudicare possent. *Prob. 6.*

7. Videtur omnino maiestas diuinorum officiorum requirere linguam magis grauem, & venerandam, quàm sint illę, quibus vulgo vtimur, si id commodè fieri possit: pręsertim cùm in sacris mysterijs multa sint, quę secreta esse debent; vt etiam veteres docent. *Prob. 7.*

CAPVT III.

De Verbi Dei interpretatione.

PRIMA Quęstio est: *Sintne Script. Sacra per se facillima, atque apertissima; an verò interpretatione indigeant?* Script. ipsa de sua difficultate, atque obscuritate testimonium perhibet. *Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam.* Ibidem: *Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua.* Ibidem: *Faciem tuam illumina super seruum tuum, & doce me iustificationes tuas.* Et certè Dauid nouerat totam Script. quę tunc erat, & nouerat phrases linguę Hebraicæ, nec erat superbus, aut infidelis. *Quæst. 1. Resp. Prob. 1. Psalm. 118.*

Præterea; Dominus interpretatur Script. Discipulis suis, qui certè nouerant phrases Hebraicas, cùm essent Hebræi; nec erant superbi, aut infideles. Eunuchus Reginæ Æthiopum versabatur in Script. easque diligenter legebat, & sanctus, pius, & humilis erat; & tamen interrogatus à Philippo: *Putas, intelligis, quæ legis?* Respondit: *Et quomodo possum, nisi aliquis ostenderit mihi?* Denique; Apostolus Petrus asserit, in epistolis Pauli esse quædam difficilia intellectu, quę indocti, & instabiles deprauant. Vbi notandum, Apostolum Petrum non dixisse, esse quędam difficilia indoctis, & instabilibus, vt hęretici exponunt; sed difficilia absolutè. Nam S. Augustinus, qui certè indoctus, & instabilis non erat, fatetur sibi difficillimum esse intellectu locum illum: *Si quis autem superædificat super fundamentum,* &c. Et dicit, hunc esse vnum ex illis locis, quę S. Petrus monuit, esse difficilia intellectu. *Luc. vlt. Act. 8. 2. Pet. vlt. Lib. de fide & oper. c. 15. & 16. 1. Cor. 3.*

Prob. 2. Difficultas Script. ex communi consensu veterum Patrum. *Prob. 2. & 3.*

Prob. 3. ratione. Nam in Script. duo considerari possunt: res, quę dicuntur; & modus, quo dicuntur. Si res consideres, necessario fatendum est, Script. esse obscurissimas: siquidem tradunt summa mysteria de diuina Trinitate, de incarnatione Verbi, de Sacramentis cœlestibus, de natura Angelorum, de operatione Dei in mentibus humanis, de æterna prędestinatione, ac reprobatione, deque alijs rebus arcanis, & supernaturalibus, quæ non sine

magno

magno studio, & labore, nec sine grauissimi erroris periculo, inuestigantur. Certè, si scientia Metaphysicorum difficilior, atque obscurior est omnibus alijs naturalibus disciplinis, quia causas altissimas tractat; quomodo non obscurissima erit Script. sacra, quæ de rebus longè altioribus agit? Quid, quòd magna pars Script. vaticinia continet de rebus futuris, & vaticinia carmine scripta, quibus certè nihil difficilius, nihil obscurius. Si verò modum dicendi consideremus, inueniemus innumerabiles rationes difficultatis.

I. Sunt in Script. plurima, quæ primâ fronte videntur contraria. Vt illud:
Exod. 20 *Ego Deus zelotes, visitans peccata Patrum in filios in tertiam, & quartam generationem.*
Ezech. 18. Et illud: *Filius non portabit iniquitatem Patris; sed anima, quæ peccauerit, ipsa morietur.*

II. Sunt verba, & orationes ambiguæ. Vt, petentibus Iudæis: *Tu, quis es?*
Ioan. 8. Respondit Iesus: *Principium, qui & loquor vobis.* Mirè enim torquent se hic omnes interpretes: nec adhuc scitur, quid illud sit: *Principium, qui:* Et in Græco res est adhuc obscurior, vbi, *Principium*, est accusatiui casus Τὴν ἀρχὴν.

Rom. 5. III. Sunt orationes imperfectæ: *Sicut per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors; & ita omnes homines mors pertransijt, in quo omnes peccauerunt*, & quæ sequuntur. Vbi in tota periodo non est verbum principale.

Gen. 10. IV. Sunt orationes præposteræ. Vt: *Isti sunt filij Sem secundum cognationes, &*
Gen. 11. *linguas, & regiones in Gentibus suis.* Nam continuò sequitur: *Erat autem terra labij vnius, & sermonum eorundem.*

Psalm. 88. V. Sunt Phrases propriæ Hebræorum. Vt: *Thronus eius, sicut dies cæli.* Et: *Ani-*
Psal. 118. *ma mea in manibus meis semper.* Et aliæ permultæ.

VI. Sunt orationes figuratæ plurimæ, Tropi, Metaphoræ, Allegoriæ, Hyperbata, Ironiæ, & aliæ id genus sine numero.

Accedat postremò testimonium aduersariorum, quod, velint, nolint, huic veritati perhibere coguntur. Nam, si Script. esset tam clara, vt ipsi dicunt, cur tot commentaria Lutherus, & Lutherani ederent? Cur tam diuersas Script. versiones? Cur tam variè Script. explicarent?

Quæst. 2. Quæstio II. *Num Scripturæ interpretatio ab vno aliquo visibili, & communi iudice petenda sit; An vniuscuiusque arbitrio relinquenda?*

Script. duplex sensus est: Litteralis, seu Historicus; Spiritualis, seu Mysticus.

Sensus litteralis. *Litteralis*, quem verba immediate præseferunt.

Spiritualis. *Spiritualis*, qui aliò refertur, quàm ad id, quod verba immediatè significant.
1. Cor. 10. Quæ partitio ex Apostolo colligitur, vbi dicit omnia accidisse Iudæis in *figurâ ad correctionem nostram.* Et quæ ad litteram dicuntur de egressu Iudæorum ex Ægypto, de transitu maris rubri, de mannâ, de aquâ quæ fluxit è petrâ, spiritualiter accommodat Christianis.

Quos etiam duos sensus significatos per librum scriptum intus, & foris,
Apoc. 5. de quo agitur in Apocalypsi, & apud Ezechielem, docet Hieronymus Na-
Ezech. 2. zianzenus ad Nemesium, litteralem comparat corpori, spiritualem animæ: & sicut Verbum Dei genitum habet naturam diuinam inuisibilem, & humanam visibilem: ita verbum Dei scriptum habet sensum externum & internum.

Litteralis

Litteralis duplex eſt: Simplex. & Figuratus.

Simplex, qui conſiſtit in proprietate verborum.

Figuratus, quo verba transferuntur à naturali ſignificatione ad alienam. Et huius tot ſunt genera, quot ſunt genera figurarum. Cùm Dominus dicit: *Alias oues habeo, quæ non ſunt de hoc ouili.* Senſus litteralis eſt, ſed figuratus, alios homines, præter Iudęos, congregandos in Eccleſiam ſignificans, quod propriè dictum eſt, *vt filios Dei, qui erant diſperſi, congregaret in vnum.* *Simplex.* *Figuratus.* *Ioan. 10.* *Ioan. 11.*

Spiritualis ſenſus triplex eſt:

Allegoricus. Tropologicus. Anagogicus.

Allegoricus, cùm verba Script. præter litteralem ſenſum ſignificant aliquid in nouo Teſtam. quod ad Chriſtum, vel Eccleſiam pertineat. Quomodo Abraham, qui reuerà ad litteram habuit duas vxores, liberam, & ancillam; duos filios, Iſaac, & Iſmaël, Deum auctorem duorum Teſtamentorum, & Patrem duorum pop. ſignificauit, vt Apoſtolus explicat. *Allegoricus.* *Gal. 4.*

Tropologicum appellant, cùm verba, aut facta, referuntur ad aliquid ſignificandum, quod pertineat ad mores. Quomodò, *Non alligabis os boui trituranti*; quod ad litteram de bobus veris intelligitur, ſignificat ſpiritualiter, non debere prohiberi concionatores, quin victum accipiant à populo; vt Apoſtolus explicat. *Tropologicus.* *Deut. 25.* *1. Cor. 9.*

Anagogicus, cùm verba, aut facta referuntur ad ſignificandam vitam æternam. Quomodò illud: *Quibus iuraui in irâ meâ, ſi introibunt in requiem meam*; quoad litteram, de terrâ promiſsionis; ſpiritualiter etiam refertur ad vitam æternam. *Anagogicus.* *Pſal. 94.* *Heb. 4.*

Ex his ſenſibus litteralis inuenitur in omni ſententia tam veteris, quàm noui Teſtam. Nec eſt improbabile, plures interdum litterales in eadem ſententia reperiri. At ſpiritualis inuenitur quidem in vtroque Teſtamento: Nam de veteri nemo dubitat: idem ſentiunt permulti, & meritò de nouo. Nam allegoricè exponit Auguſt. illam capturam piſcium, quando ſcindebatur rete. Anagogicè autem illam, quando rete non ſcindebatur. Et ſimiliter allegoricè exponit, quod dictum eſt Petro; *Sequere me:* & anagogicè, quod dictum eſt de Ioanne: *Sic eum volo manere, donec veniam.* Tropologicè autem exponit ipſe Dominus illam ſuam humilitatem, quâ diſcipulorum pedes lauit. Non tamen inuenitur ſenſus ſpiritualis in omni ſententia Script. nec in Teſtam. veteri, nec in nouo. Illud enim: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*; & ſimilia præcepta, non habent niſi vnum ſenſum, id eſt, litteralem. *Tract. 122. in Ioannem.* *Luc. 5.* *Ioan. 21.* *Tract. 124. in Ioan.* *Ibid.* *Ioan. 13.* *Deut. 6.* *Matt. 22.*

Ex ſolo itaque litterali ſenſu peti debent argumenta efficacia; nam eum ſenſum, qui ex verbis immediatè colligitur, certum eſt, ſenſum eſſe Spiritus ſancti. At ſenſus myſtici, & ſpirituales, varij ſunt, & licet ædificent, cùm non ſunt contra fidem, aut bonos mores, tamen non ſemper conſtat, an ſint à Spiritu ſancto intēti. Quocirca B. Auguſt. merito ridet Donatiſtas, qui ex illis verbis myſticè explicatis; *Indica mihi, vbi paſcas, vbi cubes in meridie*; colligebant, Eccleſiam Chriſti in ſolâ Africâ remanſiſſe. *Epiſt. 48. ad Vincent.* *Cant. 1.*

De ſenſu autem litterali duabus de cauſis interdum dubia oriuntur. Prior eſt, verborum ambiguitas. Vt: *Bibite ex hoc omnes.* Illud, *omnes*, eſt ambiguum: neſcitur enim an omnes homines abſolute ſignificent, an omnes fide- *Matt. 26.*

C les

les tantùm, an omnes Apostolos. Posterior, & grauior est, verborum proprietas. Cùm enim litteralis sensus modò sit simplex, modò figuratus, dubium est in multis locis, an sensus verus sit simplex, an figuratus. Illud enim; Ibid. *Hoc est corpus meum*, Catholici volunt accipi simpliciter secundum verborum proprietatem: Swingliani autem per figuram Metonymiam. Et ex hâc causâ in grauissimos errores nonnulli inciderunt.

Resp. ad quæst. Quæstio autem tota posita est in eo: Vbi sit istę Spiritus? Nos existimamus hunc spiritum, & si multis priuatis hominibus sæpe concedatur, tamen certè inueniri in Ecclesia, id est Concilio Episcop. confirmato à summo Ecclesiæ totius Pastore: siue à summo Pastore cum Concilio aliorum Pastorũ. Sess. 4. Vt habetur expressè in Concil. Trident.

Prob 1. Exod. 18. Prob. I. ex Testam. veteri. Nã habemus I. quòd cùm cępisset populus Dei redigi ad quandam formam Ecclesiasticæ Reip. sedebat Moyses, tanquam princeps, & caput illius Ecclesiæ, & ad omnia dubia circa Dei legem exorta respondebat, nec homines remittebat ad spiritum aliquem reuelantem. Cùm Ibid. constituisset, iuxta consilium soceri sui, minores magistratus, qui populo iudicarent, semper tamen sibi reseruabat dubia circa religionem, vt scilicet intelligeremus, vnum debere esse tribunal commune, à quo omnes petant diuinæ legis interpretationem, & cui omnes acquiescant.

Obiect. Hoc argum. à quibusdam eludi solet, quod dicant, Moysen fuisse Principem politicum, non Pontificem, aut Sacerdotem, cùm Aaron esset summus Solut. Pont. Resp. Moysen fuisse Pont. & quidem summum, & Aarone maiorem; non quidem ordinarium, cui succederetur, (is enim vnus tantùm esse poterat, & ille erat Aaron) sed extraordinarium à Deo specialiter constitutum. Sicut in nouo Testam. Apostoli omnes non quidem maiores, nec omninò pares, sed tamen aliquo modo æquales erant Petro in Ecclesiastica potestate: cum hoc tamen discrimine; quod Petrus ordinarius erat Pastor totius Ecclesiæ, cui soli succedi debebant; reliqui extraordinarij, quibus non erat in illa potestate succedendum. Quòd autem Moyses fuerit Sacerdos, testatur Da-Psal. 98. uid: *Moyses, & Aaron in Sacerdotibus eius, & Samuel inter eos, qui inuocant nomen Domini.* Sed, inquiunt, Sacerdos Moyses dicitur, quia fuit vir primarius, quo-Obiect modo filij Dauid sacerdotes dicuntur.

2. Reg. 8. Solut. At contrà, sic etiam Samuel, qui erat vir primarius, fuisset vocatus sacerdos. Quod Dauid non fecit, quia sciebat eum non esse sacerdotem, sed indi-1. Paral 6. cem tantùm: non enim descendit ex familiâ Aaron, sed Core consobrini eius. Exo. 28. 29. Verè autem & propriè Moysen fuisse sacerd. patet, quia exercuit omnia munera sacerdotalia; vt sacrificare, docere, consecrare vestes: &, quod maius est, Pontificem, & Sacerdotes inunxit, & initiauit.

Deut. 17. 2. *Si difficile, atque ambiguum apud te iudicium esse perspexeris*, &c. *Veniésque ad Sacerdotem Leuitici generis, & ad Iudicem, qui fuerit illo tempore*, &c.

Obiect. Obijcit Brentius, ad iudicem etiam remitti eos, qui dubitant: iudicem autem fuisse Principem politicum.

Resp. nomine iudicis posse etiam intelligi Principem sacerd. Nam in Hebr. est: Ascende ad sacerdotes, & ad iudicem. Deinde, etiamsi Principem politicum intelligamus, sunt distincta officia: nam sacerdoti tribuitur sen-

tentia

tentia definitiua, iudici autem executio in contumaces: *Qui superbierit*, inquit, *nolens obedire Sacerdotis imperio, ex decreto Iudicis moriatur.*

3. *Verba Sapientum, sicut stimuli, & sicut claui in altum defixi, quæ per magistrorum consilium data sunt à pastore vno. His amplius fili mi, ne requiras.* Eccle. 12.

Quòd si hæc dicuntur de Sacerdote veteris Testam. quanto magis possunt dici de sacerdote noui Testam. qui longè maiores promissiones à Deo accepit?

4. *Hæc dicit* Dominus Deus *exercituum; interroga Sacerdotes legem.* Item: *Labia Sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore eius, quia Angelus* Domini *exercituum est.* Aggæi 2. Malac. 2.

5. Nam sic loquitur ad Sacerd. Rex optimus Iosaphat: *Omnem causam, quæ venerit ad vos*, &c. *Ostendite eis, vt non peccent in Dominum. Amarias autem Sacerdos, & Pont. vester, in his quæ ad Deum pertinent, præsidebit: porrò Zabadias, filius Ismaël, qui est Dux in domo Iuda, super ea opera erit, quæ ad Regis officium pertinent.* Vides, quàm clarè Rex distinguat officium Pont. ab officio Regis, & soli Pont. tribuat iudicium de dubijs rebus. 2. Par 19.

Prob. 2. ex nouo Testam. I. testimonium: *Tibi dabo claues regni cœlorum.* Per *claues* illas non solùm intelligitur potestas soluendi à peccatis, sed etiam ab omnibus alijs vinculis, & impedimentis, quæ nisi tollantur, non potest intrari in regnum cœlorum. Nec dicitur, quemcunque solueris, sed, *quodcunque*: vt intelligamus, nodos omnes, seu legum dispensando: seu peccatorum & pœnarum, relaxando; seu dogmatum, & controuersiarum, explicando, à Petro, eiusque successoribus, solui posse. Prob. 2. Matt. 16.

2. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus.* Non potest fieri, vt deferatur talis ad congregationem omnium fidelium: ergò nomine Ecclesiæ intelligi debet Prælatus, vel Prælatorum congregatio. Si ergò, qui Ecclesiam, id est Ecclesię Pastores, non audit, debet esse, vt ethnicus, & publicanus, sequitur, Pastorum esse vltimum iudicium. Matt 18.

3. *Super cathedram Moysis sederunt Scribæ, & Pharisæi: quæcunque dixerint vobis, seruate, & facite, secundum opera eorum nolite facere.* Matt. 23.

Nota I. toto illo cap. Dominum reprehendere vitia Scribarum, & Pharisæorum: &, quia poterant infirmi ex eo colligere, non esse credendum Prælatis, qui malè viuunt, ideò initio cap. apertè docere voluit, non obstante mala vita Prelatorum, sequendam esse eorum doctrinam.

Nota II. nunquam Dominum, neque Apostolos, in totâ Scriptura reprehendisse Pontif. & Sacerd. Iudæorum, nominando eos, Pontif. & Sacerd. sed solùm sub nomine Scribarum, & Pharisęorum, vt intelligamus, honorem deberi sacerdotio, & Pontificatui, etiamsi fortè persona, quæ in cathedrâ sedet, sit minùs idonea.

Tertio nota: quod Dominus de cathedrâ Moysis dicit, intelligi à fortiori de cathedrâ Petri. Sic enim veteres intellexerunt.

4. *Simon Petre, pasce oues meas.* Ioan vlt.

Quòd Petro dicitur, etiam successoribus dicitur: neque enim voluit Christus Ecclesiæ prouidere 25. annis, sed quousque mundus duraret. Illud, *pasce*, præcipuè de doctrina intelligitur; sic enim pascuntur oues rationales, iuxta

Ier. 3. illud: *Dabo vobis pastores iuxta cor meum, & pascent vos scientiâ, & doctrinâ.* Illud (*oues*) etiam significat omnes Christianos: qui enim non vult pasci à Petro, non est ouis Christi. Docere ergò debent Petrus, & successores, quid circa doctrinam fidei tenendum sit. Nam, si de concionibus intelligamus tantùm, nunquam hoc præceptum implebitur: nec enim Pont. potest omnibus hominibus concionari, nec opus est. Si etiam intelligamus de concione, & cōmentarijs in sacras litteras, reprehendemus plurimos sanctissimos Pont. qui nihil tale fecerunt.

Luc. 22. 5. *Rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos.* Ex hoc loco deducunt Patres, Romanum Pont. ex cathedrâ docentem non posse errare: cuius iudicio ergò meritò est acquiescendum.

Act. 15. 6. Legimus, cùm orta esset quæstio grauis de fide, an seruanda esset lex Moysis à Gentibus conuersis, non fuisse remissos vnumquemque ad spiritum suum, sed ad Concilium Ierosolymæ habitum, cui Petrus præerat: & Petrum omnium primum in Concilio esse locutum: deinde Iacobum sententiâ Petri confirmasse, & sic quæstionem solutam illis verbis: *Visum est Spiritui Sancto & nobis.*

Gal. 2. 7. *Ascendi*, inquit, Paulus, *Ierosolymam cum Barnabâ, & contuli cum illis Euangelium, quod predico in gentibus*, &c. Quinam autem essent illi, inferiùs explicat, dicens, fuisse Petrum, Iacobum, & Ioannem. Vbi Patres docent, non credituram esse Ecclesiam Paulo, nisi eius Euangeliū esset à Petro confirmatum.

1. Cor. 12. 8. *Alij datur per Spiritum sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ, alij interpretatio sermonum, alij prophetia*, &c. Ergò non omnibus fidelibus datur spiritus interpretandi, Script. Et præterea constat ex illo: *Omnis Prophetia Scripturæ propria*

2. Pet. 1. *interpretatione non fit*, non posse sine spiritu interpretandi benè Scripturam exponi. Ergò vllus homo priuatus non est iudex veri sensus Script. Quid enim faciet, qui spiritum non habet? Imò quis erit certus, se habere hunc spiritum, cùm sciamus, non dari omnibus; & non sciamus, quibus detur? At, inquiunt,

Obiec. scriptum est: *Quantò magis Pater vester dabit spiritum bonum petentibus se?* Et: *Si*

Luc. 11. Iacob 1. *quis vestrum indiget sapientiâ, postulet à Deo, qui dat omnibus abundanter.* Resp. in his,

Solut. & similibus locis Dominum loqui, non de spiritu interpretandi, qui est gratia quædam gratis data; sed de spiritu fidei, spei, & charitatis, & sapientiæ necessariæ ad salutem. Deinde, petens adhuc certus non est, quia nescit, an be-

Iac. 4. nè petat: scriptum est enim: *Petitis, & non accipitis, eò quod malè petatis.*

1. Ioan 4. 9. *Charissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sunt. Multi enim Pseudoprophetæ exierunt in mundum.* Spiritus hominum priuatorum probandi sunt, si ex Deo sint; multi enim iactant Spiritum Sanctum, qui agitantur spiritu vertiginis, & mendacij, vt dicitur 3. Reg. vlt. 2. Paral. 18. Isa. 19. & 29.

Prob. 3. Prob. 3. veritas ex praxi Ecclesiæ: nam omnibus seculis in Ecclesia exorta sunt noua dubia, & semper terminata sunt iudicio Pontif. Rom. & Episc.

Prob. 4. testimonijs Pontificum, Imperat. & Patrum.

Prob. 4. 5. Prob. 5. ratione.

1. Ratio: Non ignorabat Deus, multas in Ecclesiâ exorituras difficultates circa fidem: debuit ergò iudicem aliquem prouidere Ecclesiæ. At iste iu-

dex

dex non potest esse Scriptura, neque spiritus reuelans priuatus, neque princeps sæcularis. Ergò princeps Ecclesiasticus, vel solus, vel cum concilio, & consensu Coëpiscoporum. Neque enim aliquid aliud, ad quod hoc iudicium pertinere videatur, fingi potest.

Non Scriptura, quia varios sensus recipit, nec potest ipsa dicere, quis sit verus. Deinde, in omni Rep. bene instituta, lex, & Iudex, distinctæ res sunt. Lex enim docet, quid agendum sit; & Iudex legē interpretatur. Denique, de scripturæ interpretatione quæstio est; non autem se ipsa potest interpretari.

Non spiritus reuelans vnicuique priuato homini, quia ille, qui est in te, à me videri non potest, nec audiri. Iudex autem videri debet, & audiri ab vtraque parte litigante. Si autem spiritus essemus fortè sufficeret iudicium spiritus. Deinde, in Rep. temporali omnes homines habent verum lumen naturale, quo lex condita est, & quod sufficit ad legem exponendam, & tamen nunquam permittitur legis interpretatio priuato iudicio vniuscuiusque, alioqui Resp. diu stare non posset: quantò minùs interpretatio Script. cū non habeant omnes verum illud supernaturale lumen, quo Script. condita est. Præterea; Iudex debet habere auctoritatem coactiuam, alioquin nihil prodesset eius iudicium. At priuati homines nullam habent talem auctoritatem. Deinde plurimi sunt adeò rudes, vt ipsimet fateantur se nullo modo posse iudicare de quæst. fidei: & tamen etiam illi saluari possunt. Adde, quòd nemo sit hæreticorum, qui spiritum non iactet, & qui spiritum suum non præponat spiritibus aliorum: sicut cum Michæas diceret se loqui in nomine Domini; Pseudoprophetas autem agitari spiritu mendacij. Respondit ei Sedechias Pseudoproph. *Et per quam viam pertransiuit spiritus Domini à me, vt loqueretur tibi?* 2. Par. 18.

Nec etiam Princeps sæcularis: Nam nihil potest vltra virtutem à causis suis acceptam. Causæ autem principatus sæcularis, humanæ, & naturales sunt. Efficiens namque est electio pop. finis est pax, & tranquillitas temporalis Reip.

Neque obstat, quod dicitur: *Non est potestas nisi à Deo.* Et: *Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit.* Nā illa intelligi debent, mediatè: quia Deus instinctū illū naturalem posuit in hominibus, vt crearent sibi Regem: sicut etiam leges humanę dici possunt à Deo, quia fiunt lumine naturali, quod Deus in mente humanâ in creatione impressit. *Obiect.* *Rom. 13.* *Solut.*

At principatus Ecclesiasticus causas habet & diuinas, & supernaturales: nam efficiens immediatè est Deus: neque enim Pont. ab Ecclesia auctoritatem habet, sed à Christo, qui dixit ei: *Pasce oues meas.* Et: *Tibi dabo claues regni cælorum.* Finis autem est æterna beatitudo. *Ioan. vlt.* *Matt. 16.*

CAPVT IIII.

De Verbo Dei non scripto.

ANTEQVAM ad rem accedamus, videndum quid, & quotuplex sit Traditio.

Nomen Traditionis. *Exod. 17.* Nomen *Traditionis*, generale est, & significat omnem doctrinam, siue scriptam, siue non scriptam, quæ ab vno alteri communicatur: *Scribe hoc ob monimentum in libro, & trade in auribus Iosue.* Et lex Moysis scripta vocatur traditio: *Act. 6.* *Audiuimus eum dicentem, quoniam Iesus destruet locum istum, & mutabit traditiones,* *1. Cor. 11.* *quas tradidit nobis Moyses.* At ibi: *Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis.* Traditio, vocatur doctrina viua voce expressa. Et ibi: *Tenete traditiones, quas* *2. Thess. 2.* *didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam.* Tamen hoc ipsum nomen accommodatum est à Theologis ad significandum tantùm doctrinam non scriptã. Vocatur autem doctrina non scripta, non ea, quæ nusquam est scripta; sed quæ non est scripta à primo auctore. Paruulos baptizandos namque, non inuenitur scriptum in vllo Apostolico libro, tametsi scriptum sit in libris ferè omnium veterum Patrum.

Prima Traditionum diuisio est penes auctores traditionum.

1. Diuisio Traditionũ. Traditiones, aliæ sunt. { Diuinæ. / Apostolicæ. / Ecclesiasticæ.

Diuinæ. *Diuinæ* dicuntur, quæ acceptæ sunt ab ipso Christo, Apostolos docente, & nusquam in diuinis litteris inueniuntur. Talia sunt, quæ ad materiam, & formam Sacram. pertinent: pauca enim de his habemus in diuinis litteris, & tamen certum est Sacramenti essentiam non potuisse, nisi à Christo institui. Propterea Apostolus, loquens de Sacram. Eucharist. dicebat: *Ego enim accepi à* *1. Cor. 11.* *Domino, quod & tradidi vobis.*

Apostolicæ. *Apostolicæ* sunt, quæ ab Apostolis institutæ sunt, non tamen sine assistentia Spiritus sancti, & nihilominus non extant scriptę in eorum Epistolis; vt est ieiunium Quadragesimę, & 4. temporum, &c. Solent tamen diuinæ traditiones dici Apostolicæ, & Apostolicę diuinę. Quomodo omnes epistolę Apostolorum dicuntur diuina, & Apostolica scripta, etiamsi quędam sint in eis pręcepta diuina, & quędam propriè Apostolica. Vt patet ex illo: *Præcipio non* *1. Cor. 7.* *ego, sed Dominus* Et posteà: *Dico ego, non Dominus.*

Ecclesiasticæ. *Ecclesiasticæ* propriè dicuntur, consuetudines quędam antiquę, vel à Prælatis, vel à populo inchoatę, quę paulatim tacito consensu populorum vim legis obtinuerunt. Et quidem Traditiones diuinę eandem vim habent, quam diuina pręcepta, siue diuina doctrina scripta in Euangelijs. Apostolicæ tra- *Sess. 4.* ditiones non scriptæ eandem vim habent quàm Apostolicæ traditiones scriptæ. Vt in Concil. Trident. asseritur. Nam verbum non est tale, nec habet vl-

lam

lam auctoritatem, quia ſcriptum eſt in membranis; ſed quia à Deo profe-ctum eſt, vel immediatè, vt ſunt ſermones Domini; vel mediantibus Apo-ſtolis, vt eſt decretum Apoſtolorum. Eccleſiaſticę traditiones eandem vim habent, quam decrera, & conſtitutiones Eccleſię ſcriptæ: nam etiam in Rep. ciuili eadem eſt vis conſuetudinem approbatarum, & legum ſcriptarum. Al-tera diuiſio eſt penes materiam. *Act. 15.* *Diſt. 1. can. conſuetudo l. diuturna, ff de legibus.*

Traditiones, aliæ ſunt.	De fide. De moribus.	Perpetuæ, Temporales,	Vniuerſales, Particulares,	Neceſſariæ. Liberæ.

2. Diuiſio.

Traditio de fide eſt, quod B. Maria ſemper fuerit virgo, quòd quatuor tan-tùm ſint Euangeliſtæ: *Traditio de fide.*

Traditio de moribus eſt, quòd ſignum crucis in fronte pingendum ſit; quod certis diebus ieiunia, aut feſta celebranda. *De moribus.*

Traditio Perpetua, quæ inſtituitur, vt ſemper ſeruetur, vſque ad mundi con-ſummationem. Vt prędicta exempla. *Perpetua.*

Temporalis eſt, quæ inſtituitur ad certum tempus. Vt obſeruatio legalium quarundam cęremoniarum, quæ ſeruanda erant vſque ad plenam Euangelij promulgationem. *Temporalis.*

Traditio Vniuerſalis eſt, quæ toti Eccleſiæ ſeruanda traditur; qualis eſt Paſ-chatis, Pentecoſtes, &c. *Vniuerſalis.*

Particularis, quę vni tãtùm Eccleſiæ traditur, aut pluribus. Qualis erat tem-pore Auguſtini Ieiunium Sabbathi, quod Petrus Roman. Eccleſiæ tradide-rat, & ab eâ ſolâ, & quibuſdam alijs ſeruabatur. *Particularis.*

Traditio neceſſaria, quæ traditur in formâ præcepti, vt celebratio Paſchæ die Dominico poſt 14. lunam Martij. *Neceſſaria.*

Libera, quæ traditur in formâ conſilij; vt aſperſio aquæ luſtralis, &c. *Libera.*

Cõtrouerſia igitur inter nos, & hęreticos in his conſiſtit: I. quòd nos aſſe-ramus, in Script. non contineri expreſsè totam doctrinam neceſſariam ſiue de fide, ſiue de moribus: & proinde pręter verbum Dei ſcriptum, requiri e-tiam verbum Dei non ſcriptum, id eſt, diuinas, & Apoſtolicas traditiones. At ipſi docent, in Script. omnia contineri ad fidem neceſſaria, & mores; & proinde non eſſe opus vllo verbo non ſcripto.

Deinde: Illi exiſtimant, Apoſtolos quidem quędã inſtituiſſe pręter Script. quæ ad ritus, & ordinem Eccleſiæ pertinent; quæ tamen non ſint neceſſaria, nec pręcepta: ſed libera. Nos autem agnoſcimus traditiones Apoſtol. om-nium generum.

Denique; Illi putant, traditiones Apoſtolicas, ſi quæ fuerint, nunc non extare, id eſt, non poſſe certo demonſtrari aliquam Apoſtolicam traditionẽ. Nos aſſerimus, non deeſſe certas vias, & rationes, quibus Apoſtolicæ tradi-tiones oſtendantur. Nos itaque tria demonſtrare conabimur. Primum, Script. ſine traditionibus nec fuiſſe ſimpliciter neceſſaria, nec ſufficientes.

Neceſsitas igitur traditionum prob. I. ex varijs ætatibus Eccleſiæ. Nam ab Adam vſque ad Moyſen fuit Eccleſia Dei aliqua in mundo, & colebant homines Deum fide, ſpe, & charitate, & externis ritibus: vt patet ex Gen. *Prob. 1. Neceſsitas Traditionum.*

vbi

vbi introducuntur Adam, Abel, Seth, Enoch, Noë, Abraham, Melchisedech, & alij iusti; At nulla fuit Scriptura diuina ante Moysen: tum, quia omnium consensu Moyses & primus scriptor sacer; tum, quia in Gen. non fit mentio

Gen. 18. doctrinæ scriptæ, sed solùm traditæ. *Scio*, inquit Deus, *quòd Abraham præcepturus sit filijs suis, & domui suæ post se, vt custodiant viam Domini.* Ergò annis bis mille conseruata est religio solâ traditione.

Deinde; à Moyse vsque ad Christum, per alia duo annorum millia, extiterunt quidem Scripturæ; tamen eæ solæ erant Iudęorum: reliquæ autem Gentes, in quibus etiam erat apud aliquos vera religio, & fides, solâ traditione non scriptâ viuebant. Nam prçter Iudęos multi alij ad Ecclesiam pertinebant, vt patet ex Iob, & amicis eius. Et in ipso populo Dei & si Script. extarent, tamen magis vtebantur Iudęi traditione, quàm Script. vt patet ex

Exod. 13. illo: *Narrabis filio tuo in illo die, dicens; hoc est, quod fecit Dominus*, &c. Et: *Interroga*

Deut. 32. *patrem tuum, & annunciabit tibi, maiores tuos, & dicent tibi.* Et: *Interroga genera-*

Iob. 8. *tionem pristinam, & diligenter inuestiga patrum memoriam.* Et: *Vbi sunt mirabilia,*

Iud. 6. *quæ narrauerunt Patres nostri?* Et: *Deus auribus nostris audiuimus, Patres nostri annun-*

Psal. 43. *ciauerunt nobis*, &c. Et: *Quanta mandauit Patribus nostris nota ea facere filijs suis, vt*

Psal. 77. *cognoscat generatio altera: filij, qui nascentur, & exurgent, & narrabunt ea filijs suis.*

Eccli. 8. Et: *Non te prætereat narratio seniorum: ipsi enim didicerunt à patribus suis.* Et tamen fuit Ecclesiasticus ex vltimis scriptoribus Testamenti veteris. Causa autem cur vterentur Iudęi magis traditione, quàm Scriptura, est quia vsque ad tempora Esdrę, Script. non erant redactæ ad formam librorum, vt facilè, & commodè haberi possent; sed erant dispersæ in varijs annalibus, & chartis; & interdum ex negligentiâ Sacerd. longo tempore non inueniebantur vt patet

4. Reg. 22. ex eo, quòd narretur tanquam nouum quid, quod in diebus Iosiæ fuerit inuentum vnum volumen legis Domini in templo: Esdras autem post captiuitatem omnia collegit, & simul in vnum corpus redegit, addens in Deut. vltimum cap. de vitâ Moysis, & quędam alia hinc inde ad historiæ continuationem.

Porrò à Christi aduentu per annos multos fuit Ecclesia sine Script. ita vt

Lib. 3. ca. 4. adhuc suo tempore scribat Irenęus, fuisse gentes Christianas, quæ solis traditionibus sine Script. optimè viuerent.

Hęretici autem apertè dicunt, totum canonem Script. esse necessarium ad hoc, vt sufficiens doctrina habeatur. Contrà: Multi libri verè sacri, & canonici perierunt. Ergò non habuimus à 1600. annis sufficientem doctrinam, si tota sita sit in Script. Esdras nanque non reparauit libros perditos, sed emendauit, & collegit eos, qui extabant. *Gesta autem Dauid*, inquit, *priora, &*

1. Paral. vlt. *nouissima, scripta sunt in libro Samuel videntis, & in libro Nathan Prophetæ, atque in volumine Gad videntis.* Et: *Reliqua autē opera Salomonis scripta sunt in verbis Nathā Pro-*

2. Paral. 9. *phetæ, & in libris Abiæ Silonitis, in visione quoque Addo videntis.* Et: *Locutus est Salomon*

3. Reg. 4. *tria millia parabolarū, & fuerunt carmina eius quinque & mille.* Vbi nā sunt hęc omnia? Ex Testam. nouo certum est periisse Epistolā Pauli ad Laodicenses, cuius

Coloss. vlt. ipse meminit. Et fortè aliam ad Corinth. cuius mentio fieri videtur in illis

1. Cor. 5. verbis: *Scripsi vobis in Epistola.* Et facilè potest fieri adhuc aliqua alia perijsse.

Prob. 2. Secundò prob. ex discrimine inter Prędicationem, & Script. Apostolorū: Nam

Nam, si Christo, & Apostolis fuisset propositum verbum Dei coarctandi, & restringendi ad Script. inprimis rem tanti momenti Christus apertè præcepisset, & Apostoli alicubi testarentur, se ex Domini mandato scribere: quemadmodum ex eius mandato in toto orbe docuerũt. Deinde; ad prędicandum viuâ voce non expectarunt Apostoli occasionem, vel necessitatem, sed sponte sua, & ex proprio instituto perrexerunt: at ad scribendum non nisi necessitate quâdam coacti animum applicuerunt. Matthęum scribit Euseb. eâ occasione scripsisse, quia, cùm prædicasset Hebræis & ad Gentes ire pararet, vtile iudicauit, si eis, quos corpore deserebat, aliquod memoriale doctrinæ suæ, & prędicationis relinqueret. Marcum refert idem nec sua sponte, nec à Petro (cuius discipulus erat) iussum, sed compulsum precibus Rom. scripsisse Euangelium. Lucam idem tradit ideò solùm scripsisse, quia viderat multos alios temerè præsumpsisse ea litteris mandare, quæ non perfectè nouerant; vt nimirum eos abstraheret ab incertis aliorum narrationibus. Ioannem scribit ibidem vsque ad extremam senectutem sine vllâ scripturâ Euang. prędicasse: & addit Hieron. tandem eum compulsum fuisse ab Asiæ Episcopis Euangelium scribere, propter Ebionitarum hęresim tunc exorientem.

Lib. 3. hist. cap. 24. *Lib. 2 c. 15.* *Li. 3 ca. 24.* *Li de Scriptoribus Eccles.*

Pręterea; Si libros suos ex professo litteris consignare voluissent, certè Catechismum, aut similem librum confecissent. Denique vel singuli Apostoli edidissent scriptam doctrinam Euangelicam, cùm singuli haberent curam alicuius Prouinciæ; vel certe omnes simul congregati, antequam discederẽt in suas Prouincias, communem aliquem librum edidissent, sicut constat eos communiter Symbolum fidei composuisse, quod tamen non scripserunt, sed viuâ voce tradiderat.

Prob. tertio ex multis, quæ ignorari non possunt, & tamen in Script. nõ continentur. Primum, tempore Testam. veteris sine dubio non minus fœminę, quàm viri remedium aliquod habebant, quo à peccato originali purgarentur; & tantum pro masculis instituta erat Circumcisio, secundum multorum opinionem: quid autem esset pro fœminis, nusquam habet Script. Deinde, eo tempore non est vllo modo credibile, non fuisse remedium vllum pro masculis morientibus ante octauum diem, quo solo poterant circumcidi, & tamen nihil extat de hâc re in Scriptura. Tertiò, multi Gentiles saluari poterant, & saluabantur temp. Testam. veteris, & verè ad Ecclesiam pertinebant: & tamen nihil de eorum iustificatione à peccato Script. habet. Quartò, necesse est nosse, extare libros aliquos verè diuinos: quod ex Script. haberi non potest. Nam etiamsi Script. dicat, libros Prophet. & Apostolorum esse diuinos, tamen non certò id credam, nisi priùs credidero, Scripturam, quæ hoc dicit, esse diuinam. Quinto, necesse est, non solùm Script. posse legere, sed etiam intelligere. At sępissimè Script. est ambigua, & perplexa, & nisi ab aliquo, qui errare non possit, explicetur, non posset intelligi. Nam ęqualitas Personarum diuinarum; processio Spiritus Sancti à Patre, & filio, & ab vno principio, peccatum originis; descensus Christi ad inferos; & multa similia deducuntur quidem ex sacris litteris, sed non adeò facilè, vt si solis pugnandum sit Script. testimonijs, nunquam lites cum pro-

Prob. 3.

teruis finiri possint. Sextò, credendum est, B. Mariam semper fuisse virginem contra errorem Heluidij, vt semper tota Ecclesia credidit: & tamen nullum de hâc re in Script. est testimonium. Septimò, credendum est, in nouo Testam. Pascha esse celebrandum die Dominico: nam hęretici habiti sunt ab Ecclesia antiquâ Quartadecimani. Octauò, credere oportet, Baptismum paruulorum esse ratum. Quæ omnia non habentur è Script. Sicut esse purgatorium asserit Lutherus non posse probari ex sacris litteris: quod tamen esse credit. Credũt omnes Hęretici huius temporis, nullum esse verbum Dei, nisi scriptum: at hoc certè in Script. totâ nusquam inuenitur. Nequè ibi: *Non addetis ad verbum quod vobis loquor, nec auferetis ex eo*: Moyses, ex verbo scripto, dicit; sed, ex verbo, quod loquor. Secundò demonstrare conabimur Traditiones Apostolicas non solùm de fide, sed etiam de ritibus reperiri.

Deut. 4.

Prob. 1. esse aliquas veras Traditiones.

Itaque esse aliquas veras traditiones ostendi potest, primò. *Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò.* Et: *Sunt autem & alia multa, quæ fecit Iesus: quæ, si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros.* Illa, quæ promittebat Dominus priore loco, dixit haud dubiè post resurrectionem suam, vt Lucas testatur: *Per dies 40. apparens eis, & loquens de regno Dei.* De gestis autem post resurrect. paucissima scripserunt Euangelistæ. Constat igitur multa Dominum fecisse, & dixisse, quæ non sunt scripta. Secundò; Paulus duas quęstiones tractat: vnam de modo orandi in Ecclesia, alteram de modo sumendi Eucharistiam; primam exorditur à traditione: *Laudo*, inquit, *vos, quod per omnia mei memores estis, & sicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis.* Ista pręcepta nusquam scripta inueniuntur. Deinde, quia adhuc aliquid deerat pręceptis traditis, addit, vt etiam hoc seruent, vt viri in Ecclesiâ orent capite aperto, mulieres capite velato. Et concludit: *Si quis autem videtur contentiosus esse, non talem consuetudinem nos habemus, nec Ecclesiam Dei.* vbi reprimit contentiosos ex Ecclesiæ consuetudine.

Ioan 16.
Ioan. vlt.
Act. 1.

1. Corint 11

Alteram quęstionem exorditur etiam à traditione: *Ego enim*, inquit, *accepi à Domino, quod & tradidi vobis.* Et concludit: *Cætera, cùm venero, disponam.* Quid autem disposuerit, nusquam scriptum inuenitur. Tertiò; *Itaque, fratres tenetè traditiones, quas accepistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram.* Ad hunc locum respondent Kemnitius, & Hermannus. Primò dicunt, Apostolum eadem tradidisse, priùs sermone: deinde epistolâ, & idcircò non loqui de traditione non scriptâ. At ridicula est expositio. Primò, quia illa particula disiunctiua, *siue*, apertè indicat, diuersa esse, quæ tradiderat, & quæ scripserat. Secundò, quod si ita esset, deberet Epistola vna ad Tessal. continere omnem doctrinam, quam illis Apostolus pręedicauerat. Sine dubio autem totum Euangel. plenè illis prędicauerat, vt colligitur ex cap. 1. & 2. prioris epistolæ. Deberet igitur complecti totum Euang. At non complectitur centesimam partem. Secundò respondent, Apostolum hic loqui de sermone, quem ore pronunciauerat, & quem ipse non scripserat, sed qui tum scriptus erat, vel fuit posteà ab Euangelistis. At contra. Primo in hoc ipso cap. Apostolus dicit, se illis prędicasse de Antechristo, & pręter alia docuisse, quando esset venturus; *Et nunc*, inquit, *quid detineat, scitis.* Et: *Num retinetis, quia, cùm essem*

2. Tessa. 2.

essem vobiscum, hæc dicebam vobis? Hoc autem nusquam scriptum est, quando scilicet Antichristus esset venturus.

Præterea; siue scripta posteà fuerint, siue non, quæ Apostolus docuerat, non multum refert, quantum ad argumentum nostrum: nam Apostolus non promittit se, vel alium ea scripturum, quæ ore tradiderat, sed simpliciter præcipit, vt non minùs obseruent, quæ acceperant sine scripto, quàm, quæ per epistolam. Et hoc modo hunc locum veteres intellexerunt. Quartò, *O Timothee, depositum custodi*. Et: *Formam habe sanorum verborum, quæ à me audisti. Bonum depositum custodi per Spiritum sanctum, qui habitat in nobis.* Et: *Tu ergò, fili mi, confortare in gratia, quæ est in Christo Iesu: & quæ audisti à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere.* In his locis nomine *Depositi* non potest intelligi Script. sed thesaurus doctrinæ, intelligentia dogmatum diuinorum, id est tam sensus Script. quam aliorum dogmatum, quā totam doctrinam propagari volebat per traditionem, vt explicant Chrysost. & Theophilactus. Et facilè ex verbis ipsis colligitur. Nam, si loqueretur de verbis scriptis, non tam anxiè commendaret depositum. Script. enim facilè conseruantur in thecis, & à librarijs: Apostolus autem vult seruari in pectore Timothæi per Spiritum sanctum. Et deinde, non adderet; *Hæc commenda fidelibus*, &c. sed diceret: commenda librarijs, vt alia multa exempla transscribant. Nec diceret: *Quæ audisti à me per multos testes*: sed, quæ scripsi tibi. Itaque non verba solùm, sed etiam sensum commendat, ac, vt per manus tradat successoribus suis, iubet. Vltimò; *Multa habens scribere vobis, nolui per chartam, & atramentum*, &c. Ex his intelligimus, multa ab Apostolo dicta esse discipulis, & per discipulos Ecclesiæ vniuersæ, quæ tamen non sunt scripta. Idem ostenditur testimonijs Pont. & Conciliorum, & Patrum.

1. Tim. vlt.
2. Tim. 1.
2. Tim. 2.
2. Ioan.

Prob. etiam argumentis alijs. Nam id ipsum etiam suadet consensus hæreticorum in traditionibus contemnendis. Vt enim ex communi consensu SS. Patrum, omnium ætatum, recipientium traditiones colligimus, eas esse recipiendas: ita ex communi consensu hæreticorum, omnium ætatum, reijcientium traditiones, colligimus, eas non esse reijciendas. His adde morem omnium gentium. Nam Iudæos habuisse aliquas traditiones extra Script. docent aliqui Patrum: non enim omnia sufficienter continuit lex vetus scripta, & multo tempore populus ille, etiam post Moysen natum, sine lege scriptâ vixit. Deinde; Omnes profanæ Resp. magnâ ex parte legibus non scriptis reguntur.

Prob. 2. & 3.

Pericles apud Thucydidem partitur ius Athenarum, in scriptum, & non scriptum. Aristoteles partim optimis legibus, partim arbitrio optimi viri, ciuitatem regendam esse statuit: & iudicem, siue arbitrum, ius animatum vocat, quòd videlicet aliud quoddam extet ius scriptum, veluti mortuum.

Lib. 3. Polit. c. 11.
Li. 5. de moribus, c. 4.

Præterea; Lacedæmonijs Licurgus nullam legem scriptam dare voluit, sed solis traditionibus viuere, quo essent in agendo, quàm in legendo, diligentiores. Idem placuisse Ciceroni, satis apparet ex libro primo de legibus. Et idem de Sapientibus Gallorum scribit Cæsar. Nobilissimi Philosophorum, Pythagoras, & Socrates, cùm plurima docuerint, nihil tamen scripserunt: nisi quòd Socrates fabulas ab Æsopo scriptas versibus prosecutus sit.

Li. 6 de bello Gallico.

L. diuturna, Denique; in Iure ciuili, & canonico, eadē auctoritas tribuitur legi scriptæ,
ff de legibus. & consuetudini non scriptæ. Itaque natura ipsa quodammodo clamare vi-
Dist. 1. can. detur, traditiones non scriptas, vel necessarias, vel certè vtilissimas esse. Ac-
consuetudo cedat Ecclesiæ Catholicæ dignitas. Nam, vt olim Iudæi excellebant omni-
bus nationibus, quia credita illis erant eloquia Dei: ita nunc præstat Eccle-
Rom. 3. sia Christi omnibus sectis, quòd ipsa sola, quippe quæ sponsa Christi est, no-
uerit omnia mysteria veræ religionis, & conscia sit secretorum sponsi, &
1. Tim. 3. propterea appelletur *Columna, & firmamentum veritatis.* At, si omnia essent
scripta, & apertissima, vt hæret. dicunt, nullum esset priuilegium Ecclesiæ:
nam nihil minus scirent hæretici, & Pagani, & Iudæi de mysterijs fidei no-
stræ, quàm nos ipsi, atque Antistites nostri sciunt. Accedat postremò dignitas
mysteriorum multorum, quæ silentium requirunt, nec decet, vt in Script.
quæ toti mundo leguntur, explicentur. Si enim ad videnda tremenda myste-
ria Missæ non licet admittere vllos non baptizatos, quomodo eis licebit ea-
dem scripta tradere? Hinc Dominus seorsim discipulis interpretabatur para-
Luc. 8. bolas, quas populo locutus erat. Et Apostolus ait: *Sapientiam loquimur inter per-*
1. Cor. 2. *fectos.* Et passim veteres, cùm de Sacram. Eucharistiæ loquuntur, dicere so-
lent: *Norunt fideles, norunt initiati.*

Tertiò, demonstrare conabimur non deesse certas vias, & rationes, qui-
bus Apostolicæ traditiones demonstrentur.

1. Regula cognoscendi traditiones Apostolicas. I. Regula est: *Quando vniuersa Ecclesia aliquid, tanquam fidei dogma, amplectitur,*
quod non inuenitur in diuinis litteris, necesse est dicere, ex Apostolorum traditione id
descendisse.

Ratio. Ratio est, quia, cùm Ecclesia vniuersa errare non possit, cùm sit *Columna,*
1 Tim. 3. *& firmamentum veritatis*, & cùm de eâ dictum sit à Domino: *Portæ inferi non præ-*
Matt. 16. *ualebunt aduersus eam:* Certè, quod Ecclesia de fide esse credit, sine dubio est de
fide. At nihil est de fide, nisi quod Deus per Apostolos, aut Prophetas reuela-
uit, aut quod euidenter inde deducitur. Non enim nouis reuelationibus nūc
regitur Ecclesia, sed in ijs permanet, quæ tradiderunt illi, qui ministri fuerunt
Ephes. 2. sermonis: & propterea dicitur: *Ædificata est supra fundamentum Apostolorum, &*
Prophetarum. Igitur illa omnia, quæ Ecclesia fide tenet, tradita sunt ab Apo-
stolis, aut Prophetis, aut scripto, aut verbo. Talis est perpetua virginitas B.
Mariæ, numerus librorum Canonicorum, & similia.

2 Regula. II. Regula: *Quando vniuersa Ecclesia aliquid seruat, quod constituere nemo potuit,*
nisi Deus, quod tamen nusquam inuenitur scriptum, necesse est dicere, ab ipso Christo, &
Apostolis eius traditum.

Ratio. Ratio est similis superiori. Nam Ecclesia vniuersa non solùm non potest
errare in credendo, sed nec in operando, ac præsertim in ritu, & cultu diuino:
Epist. 118. rectèque S. Augustinus docet, insolentissimæ insaniæ esse, existimare non
rectè fieri, quod ab vniuersa Ecclesia fit. Ergò ea, quæ Ecclesia non potest re-
ctè seruare, nisi à Deo sint instituta, & tamen seruat, necesse est dicere, à Deo
instituta, etiamsi nusquam id legatur. Tale est Baptismus paruulorum; &,
Baptismum hæreticorum ratum esse. Nec enim potest Ecclesia Baptismo da-
re auctoritatem, si eam à Christo non habet.

3. Regula. III. Regula est: *Id, quod in vniuersa Ecclesia, & omnibus retro temporibus seruatum*
est,

est, meritò ab Apostolis creditur institutum, etiamsi illud tale sit, vt potuerit ab Ecclesia institui. Tale est ieiunium Quadragesimæ.

IV. Regula: *Cùm omnes Doct. Ecclesiæ communi consensu docent, aliquid ex Apostolica traditione descendere, siue in Concilio generali congregati, siue scribentes seorsim in libris, illud credendum est, Apostolicam esse traditionem.* *4. Regula.*

Ratio est, quia, si omnes Doct. Ecclesiæ, cùm in aliquâ sententia conueniunt, errare possent, tota Ecclesia erraret, quippe quæ Doctores suos sequi tenetur, & sequitur. Exemplum primi est imaginum veneratio, quam esse ex Apostolica traditione, asseruerunt Doct. Ecclesiæ congregati in Concilio Niceno II. generali. Exemplum secundi vix inuenitur, si debeant omnes penitus Patres, qui scripserunt, expressè aliquid dicere: tamen videtur sufficere, si aliquot Patres magni momenti id asserant, & ceteri non contradicant, cum tamen eius rei meminerint: tunc enim illa esse omnium sententia non temerè dici poterit. Quando enim in re graui aliquis veterum errauit, semper multi inueniuntur, qui contradicunt. *Ratio.* *Act. vii.*

Hâc regulâ probamus Apostolicam traditionem esse, ritus, qui seruantur in Baptismo: quòd nimirum, qui baptizatur, baptizetur aqua priùs à Sacerdote benedicta; quòd iubeatur abrenunciare Satanę, & pompis eius; quòd signetur signo crucis; quòd vngatur oleo benedicto, &c. Item, Quadragesimam diuinam esse, vel Apostolicam traditionem.

V. Regula: *Id sine dubio credendum est ex Apostolica traditione descendere, quod pro tali habetur in illis Ecclesiis, vbi est integra, & continua successio ab Apostolis.* *5. Regula.*

Ratio est, quia Apostoli tradiderunt successoribus suis cum officio Episcopatus etiam doctrinam religionis. Si ergò in aliqua Ecclesia, ascendendo per Episcopos sibi inuicem succedentes, perueniamus ad Apostolum aliquẽ, & non possit ostendi, quòd vllus eorum Episcoporum introduxerit nouam doctrinam, certi sumus, ibi conseruari Apostolicas traditiones. Et quidem olim inueniebatur successio non interrupta, non solùm Romæ, sed etiam Ephesi, Corinthi, Antiochię, Alexandrię, Ierosolymę, & alibi. At nunc defecit certa successio in omnibus Ecclesijs Apostolicis, præterquam in Romana: & ideò ex testimonio huius Ecclesię solius sumi potest certum argumentum ad Apostolicas traditiones; ac tum potissimum, cùm doctrina, vel ritus earum Ecclesiarum à doctrina, & ritibus Ecclesię Rom. dissentiunt. *Ratio.*

FINIS.

DE CHRISTO, CAPITE TOTIVS ECCLESIAE.

LIBER SECVNDVS.

CAPVT I.

De Diuinitate Christi.

RIA Nobis hic probanda sunt.
I. Vnam esse numero veram diuinitatem, siue vnum tantum esse verum Deum.
II. Christum esse illum ipsum verum Deum.
III. Spiritum sanctum esse illum eundem verum Deum.
Hinc enim sequitur, Christum esse vnum numero Deum cum Patre, & Spiritu sancto. Nam, quòd Pater sit verus Deus, omnes fatentur.

Prob. 1. vnum esse verum Deũ. Quantum ad primum, prob. vnitas numerica Dei primo ex Script. In lege: *Dominus ipse est Deus, & non est alius præter vnum.* Et paulò pòst: *Scito ergò hodie, & cogitato in corde tuo, quòd Dominus est Deus sursum, & in terrà deorsum, & non sit alius.* Et: *Audi Israël, Dominus Deus noster, Dominus vnus est.* Et: *Videte, quòd ego sim solus, & non est alius præter me.* (*Deut. 4. Deut. 6. Deut. 32.*) Nec possunt hæc referri ad vnitatem specificam: nam qui loquitur in Script. non est Deus vniuersalis, neque ipsa species Dei: sed est Deus quidam singularis, vt patet, cùm sola singularia sint in re, & loquantur, atque agant. Item, ex libris historialibus: *Non est sanctus, vt est Dominus. neque enim est alius extra te.* Et: *Deus Israël, non est similis tui, Deus, in cælo desuper, neque in terra deorsum.* (*1. Reg. 2. 3. Reg. 8.*) At, quare Deus Israël non habet sibi similem, si sint duæ aliæ indiuiduæ naturæ sub eadem specie? Item, ex Prophetis: *Ante me non est formatus Deus, & post me non erit. Ego sum, ego sum Dominus, & absque me non est saluator.* Et: *Ego Dominus, & non est amplius, extra me non est Deus.* Et infrà: *Nunquid non ego Dominus, & non est vltra Deus absque me? Deus iustus, & saluans non est præter me.* Similia passim docent omnes Prophetæ. (*Isa. 43. Isa. 45.*)

Idem prob. ex Psalmis: *Quis Deus præter Dominum, aut quis Deus præter Deum nostrum?* Et: *Tu solus altissimus in omni terrâ.* Et: *Tu es Deus solus.* Item ex Sapientialibus: *Non enim est alius Deus, quàm tu.* Et: *Vnus est altissimus.* Idem patet ex Euangelio: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies.* Et: *Vnus est Deus, & non est alius præter eum.* Et: *Vt cognoscant te solum verum Deum.* Est enim sensus: Tu habes (*Psal 17. Psal 82. Psal 85. Sap. 12. Eccli. 1. Math. 4. Marc. 12. Ioan. 17.*)

habes Deitatem, quæ sola est vera Deitas: non ergò inuenitur alia Deitas. 1.Cor.8. Gal.3.
Denique ex Apostolo: *Scimus, quod nullus est Deus, nisi vnus.* Ibidem: *Nobis vnus* Ephes.4.
est Deus. Et: *Mediator vnius non est; Deus autem vnus est.* Et: *Vnus Deus, & Pater* 1.Tim.2.
omnium. Et: *Vnus Deus, vnus & mediator Dei, & hominum.* Et: *Qui solus est potens,* 1.Tim.6.
Rex Regum, & Dominus dominantium. Porrò ex his omnibus, & singulis locis apertè colligi, vnum numero esse verum Deum, non vnum specie, ex similibus locutionibus potest intelligi. Non enim de vno aliquo homine rectè diceremus: Iste est solus homo; iste est solus verus homo; aut, pręter istum nullus est homo; aut, iste est homo, & nemo alius. Cuius rei non potest reddi alia caussa, nisi quia natura humana non est in vno solùm indiuiduo, sed in multis. Rectissimè autem de Sole, cui vna tantùm natura indiuidua est, dicimus: Iste solus est verus Sol; Vnus est in mundo Sol; Pręter eum non est alius Sol.

Prob. 2. veritas ex Patribus. Ac primùm omnes Patres passim dicũt, esse vnum Deum. Sed quia posset responderi, eos loqui de vnitate specificâ, adeò ostendemus ex ijs, vnum esse numero Deum. Prob. 2.

1. Si multa essent indiuidua diuina, possent quidem illa dici vnus Deus, id est, vna species diuina; sicut Porphyrius dicit: *Plures homines sunt vnus homo*, id est, vna species humana. At non posset tamen negari, quin etiam rectè dicerentur plures dij, sicut rectè dicimus: Adam, Abel, & Cain sunt tres homines. At Patres perpetuò negant tres personas esse tres Deos: vnum igitur numero Deum esse volunt. Cap.3.

2. Patres negant numerum inueniri in diuinitate, & solùm in proprietatibus personalibus eum admittunt. At certè, non posse diuinitatem numerari, esset falsum, si diuinitas non esset vna numero.

3. Patres sæpe vocant Deum singularem, aut naturam eius indiuiduam.

4. Patres non semel negant, Deum esse vnum specie.

5. Patres dicunt, esse mysterium ineffabile, quomodo tres personæ sint vnus Deus: at, si esset vnus Deus specie, nullum esset mysterium.

6. Patres dicunt, Sabellium ad Iudęos, Arium ad Paganos pertinere; Ecclesiam verò mediam viam tenere, quæ nimirum nec vnam personam credat cum Iudęis, nec plures naturas cum Gentilibus. Adde, quòd Patres docent, Gentiles, etsi vulgò plures Deos colerent, tamen naturaliter vnum Deum cognoscere potuisse; sicut reipsa Philosophi vnum Deum cognouerunt, & eâ ex parte quasi naturaliter Christiani fuerunt.

Prob. 3. Rationibus. I. Ratio: Deus est summum eius: *Ego sum, qui sum.* Prob. 3. 1. Ratio.
Igitur est summè vnus. Nam vnum est passio entis, & proinde, quo aliquid Exod.3.
est magis ens, est magis vnum. Item; Quò aliquid perfectiùs habet esse, eò longiùs abest à non esse, & proinde à diuisione, quæ est via ad non esse. Ergò Deus est summè vnus non specie, sed numero. Nam hęc est maxima vnitas, quæ non est vlteriùs diuisibilis.

2. Ratio: Deus est suum esse, vt patet, tum ex eodem textu; tum etiam, 2.Ratio.
quia Deus omnium cõsensu caret omni compositione. Ergò in Deo idem est, esse, & essentia. Ergò Dei natura non est multiplicabilis, & diuisibilis in plura indiuidua. Nam esse proprium vnius non potest vllo modo diuidi, vt conueniat

ueniat pluribus: sed esse huius Dei est ipsa essentia Dei: ergò nec essentia Dei est vllo modo diuisibilis in plures. Dices, argumento hoc tantùm probari non posse essentiam huius Dei multiplicari. Resp. probari etiam de essentiâ Dei in communi. Pro quo nota, esse, siue existentiam, non esse aliquid abstrahibile ab inferioribus, vt est natura; nec esse aliquid contrahibile per differentias, aut contrahens instar differentiæ; sed esse ipsam actualitatem omnium, quæ sunt in re. Ex quo fit, vt in creaturis, in quibus non est idem omnino esse, & essentia, posit multiplicari vnum sine altero: potest enim abstrahi à singularibus natura communis, remanente vnicuique singulari suâ existentiâ. At in Deo, vbi est omninò idem, esse, & essentia, sicut est propriũ huius Dei, esse hunc Deum, ita est proprium esse Deum, nec potest abstrahi natura communis.

Obiect. *Sol.*

3. Ratio. *Psal. 82.* *Eccl. 1.* 3. Ratio: Deus est altissimus, vt Script. passim docent. *Tu solus altissimus.* Et: *Vnus est altissimus.* Ergò vnus tantùm. Nam, si plures essent, vel essent æquè alti; & sic nullus, qui supra omnes: vel vnus altior cæteris; & sic ille solus esset vnus Deus verus.

4. Ratio. *Prou. 16.* *Apoc. 1.* 4. Deus est vltimus finis omnium rerum, vt: *Vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus.* Et: *Ego sum α, & ω, principium, & finis.* Ergò, &c. Nam, si plures essent, vel referrentur omnes ad vnum, & ille tantùm esset verus Deus; vel non, & tum nullus esset finis vltimus omnium.

5. Ratio. *Psal. 144.* 5. Deus est infinitus essentiâ, potentiâ, sapientiâ, &c. Ergo, &c. Nam infinitum omnia comprehendit: *Et magnitudinis eius non est numerus.*

6. Ratio. 6. Si plures essent dij, vel sine principio sunt omnes, vel vnus ab alio. Primum est impossibile: quia tunc essent multa principia prima disparata & in varias partes mundum distraherent, saltem, quia non necessario conuenirent in vnam, eandemque voluntatem; sed possent vnus, vnum, alius aliud velle. Vnde & Ethnici vocabant Iouem deorum parentem. Si vnus est ab alio, vel creatione, vel generatione. Si primũ; ergò Deus est creatura: ergò nec Deus. Si secundum, vel dedit totam substantiam, vel partem. Si partem; ergò partibilis est Deus. Si totum; ergò habent eandem deitatem numero.

7. Ratio. *Sap. 14.* 7. Deus est rector mundi. Vt: *Tua autem Pater, prouidentia cuncta gubernat.* At simplex monarchia optimum est regimen, quando inueniri potest Princeps bonus, & sapiens.

Prob. 1. Christum esse Deorum Deum. *Ioan. 17.* Probandum est 2. Filium Dei esse verum Deum, & proinde vnum numero Deum cum Patre. Nam Patrem esse verum Deum nemo negat: vt patet ex eo. *Vt cognoscant te solum Deum verum.* Prob. I. ijs testimonijs, quæ in Testamento veteri habentur de vnico, & vero Deo Israël, & in nouo exponuntur de Christo.

Num. 21. 1. *Locutus est pop. contra Dominum, & Moysen, & ait: Cur eduxisti nos de AEgypto?* &c. *Quamobrem Dominus immisit in pop. ignitos serpentes.* Hic omnium consensu de Deo vero & summo Deo agitur, quem soli Iudæi nouerant. At Paulus

1. Cor. 10. ait illum Deum esse Christum: *Neque tentemus*, inquit, *Christum, sicut quidam eorum tentauerunt, & à serpentibus perierunt.*

Exod. 20. *Deut. 32.* 2. *Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terrâ AEgypti*, Et: *Dominus solus dux eius fuit, & non erat cum eo Deus alienus.* At Iudas ait: *Iesus pop. de AEgypto saluans,*

secundo

ſecundò eos, qui non crediderunt, perdidit; Angelos autem, &c.

3. Dicitur de Deo Iſraël: *Currus Dei decem millibus multiplex, millia lætantium: Dominus in eis, in Sinai, in ſancto. Aſcendiſti in altum, cepiſti captiuitatem, accepiſti dona in hominibus.* Hoc idem Paul. tribuit Chriſto: *Vnicuique noſtrum data eſt gratia ſecundum menſuram donationis Chriſti, propter quod dixit; Aſcendens in altum, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus.* Pſal.67. Epheſ.4.

4. *Adorate Deum omnes angeli eius.* Et: *Tu Domine initiò terram fundaſti, & opera manuum tuarum ſunt cæli: ipſi peribunt; tu autem permanes*, &c. Vtrumque locum Paulus Chriſto applicat, vbi probat illum maiorem Angelis, quia Angeli iubentur Chriſtum adorare, & quia Chriſtus dicitur creator cæli, & terræ, quod Angelis non conuenit. Pſal 96. Pſal.101. Hebr.1.

5. *Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum, & eleuatum*, &c. *Plena eſt omnis terra gloriâ eius.* Et infrà: *Et dixit Dominus ad me, dic populo huic, excæca oculos ipſorum, & cor eorum aggraua*, &c. Et quamuis aduerſarij ſoli Patri hoc tribuant, tamen Ioannes exponit de Chriſto. Nam poſteaquam poſuit verba illa: *Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, vt non videant oculis*, &c. ſubiungit: *Hæc dixit Iſaias, quando vidit gloriam eius, & locutus eſt de eo.* Quare idem Ioannes dicit ſe audiuiſſe clamantes: *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus omnipotens, qui eſt, qui erat, & qui venturus eſt.* At quis venturus eſt, niſi Chriſtus? Iſa.6. Ioan 12. Apoc.4.

6. *Dominum exercituum ipſum ſanctificate, ipſe pauor veſter, & ipſe terror veſter: & erit vobis in ſanctificationem, in lapidem autem offenſionis, & in petram ſcandali duabus domibus Iſraël; in laqueum, & in ruinam habitantibus Ieruſalem & offendent plurimi, & cadent, & conterentur.* Hic apertiſsimè, etiam Iudæis omnibus conſentientibus, vocatur ſummus Deus, & Dominus omnipotens, quibuſdam ſanctificatio, quibuſdam lapis offenſionis, petra ſcandali, laqueus, & ruina. At hoc ipſum tribuunt Chriſto Lucas, Petrus, Paulus. Nam Simeon de Chriſto dicit: *Poſitus eſt hic in ruinam & in reſurrectionem multorum.* Et Paulus: *Quid ergò dicemus? quòd Gentes, quæ non ſectabantur iuſtitiam, apprehenderunt iuſtitiam: iuſtitiam autem quæ ex fide eſt, Iſraël verò ſectando legem iuſtitiæ, in legem iuſtitiæ non peruenit. Quare? Quia non ex fide, ſed quaſi ex operibus. Offenderunt enim in lapidem offenſionis, ſicut ſcriptum eſt: Ecce pono in Syon lapidem offenſionis, & petram ſcandali.* Petrus autē: *Vobis honor credentibus; non credentibus autem lapis offenſionis, & petra ſcandali.* Iſa 8. Luc 2. Rom.9. 1.Pet.2.

7. *Vox clamantis in deſerto, parate viam Domini rectas facite in ſolitudine ſemitas Dei noſtri.* Hæc de Deo Iſraël dicuntur ab Iſaiâ: & tamen hanc vocem eſſe Ioannem, qui parauit viam Chriſto, teſtantur omnes Euangeliſtæ. Iſa.40. Matth.3. Mar.1. Luc 1 Ioan.1.

8. *Ego Deus, & non eſt alius: in memetipſo iuraui, quia mihi curuabitur omne genu.* Et Apoſtolus: *Omnes ſtabimus ante tribunal Chriſti. Scriptum eſt enim: Viuo ego, dicit Dominus, quia mihi flectetur omne genu.* Iſa.45. Rom 14.

9. *Ego ſum primus, ego nouiſsimus.* Hęc paſsim dicuntur de Deo Iſraël. At de Chriſto: *Ego ſum α, & ω.* Et infrà: *Ego ſum primus, & nouiſsimus, & viuens, & fui mortuus*, &c. Iſa.41.144. 48. Apoc.1.

10. *Ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam.* Et Chriſtus Angelum hunc eſſe ait Ioannem Bap. qui pręparauit viam ante faciem Chriſti. Et Zachar. ait: *Præibis ante faciem Domini parare vias eius.* Mala.3. Matth.11. Luc.1.

Prob.2. Ex veteri Teſtamento. Primò. *Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Prob.2. Pſal.2.

Qui Psalmus de Christo intelligitur, tum quia Rabbi Salomon, & cæteri
Act.4.& Rabbini de Christo exponunt; tum etiam, quia de Christo intelligitur alibi.
13. Ac, ne putemus Messiam esse Dei filium per adoptionem, subiungit: *Et nunc*
Hebr 1. *Reges intelligite, erudimini, qui iudicatis terram: apprehendite disciplinam*, &c. Vbi
Psal.2. nota in Hebræo esse: osculamini filium, id est, in signum subiectionis osculamini manum filij, aut pedem. Neque obstat, quod LXX. verterint; *Apprehendite disciplinam*. Illi enim ad sensum, non ad verba, respexerunt. Tunc enim verè adoramus Christum, cum eius doctrinam recipimus. Hinc argumentum est. Messias est filius Dei, adorandus ab omnibus Regibus; & quibus ille irascitur, ij omninò peribunt; & qui in illo confidunt, ij beati erunt: Ergò
1.Reg.3. Messias est verus Deus. Nam solus verus Deus habet imperium vitæ, & mortis. Item, in Script. passim in solo Deo confidendum dicitur. Vt: *Ma-*
Hier.17. *ledictus mo ho, qui confidit in homine*. Et infrà: *Benedictus vir, qui confidit in Domino.*

Isa.48. Secundò: *Audi me Iacob, & Israël, quem ego voco. Ego ipse, & ego primus, & ego nouissimus: manus quoque mea fundauit terram, dextera mea mensa est cœlos.* Et infrà: *Accedite ad me, & audite hoc. Non à principio in abscondito locutus sum: ex tempore, antequam fierent, ibi eram, & nunc Dominus Deus misit me, & Spiritus eius.* Certum est hunc missum non esse Patrem; tum, quia Pater non habet, à quo mitti pos-
Ioan. 8. set; tum etiam, quia filius testatur se esse missum à Patre: & à Spiritu sancto.
Luca 4. Et tamen videmus hunc ipsum missum esse illum Dominum Deum, qui fecit cœlum, & terram, & qui est primus, & nouissimus. Deinde, sic exponunt Patres.

Isa.35. Tertiò: *Deus ipse veniet, & saluabit nos. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt: tunc saliet, sicut ceruus, claudus, & aperta erit lingua mutorum.*

Hunc locum de Christo intelligi patet primo, quia Dominus respondit
Matt.11. discipulis Ioannis? *Euntes nunciate Ioanni*, &c. *Cæci vident, surdi audiunt claudi ambulant*, &c.

Secundò, quia nunquam Deus per illum Prophetam hæc signa fecit. Qui enim tempore Testam. veteris miracula fecerunt, sunt Moyses, Iosue, Elias, Elizęus, & ipse Isaias. At nulli eorum curarunt cæcos, &c. Præterea; dicit Isaias in futuro: *Deus ipse veniet*: at omnes alij Prophetæ ante tempora Isaiæ
Ioan.15. fuerunt. Vnde Dominus: *Si opera non fecissem, quæ nemo alius fecit*, &c.

Tertiò, Patres sic exponunt. Quòd autem Dominus Deus, de quo hic est sermo, sit Deus Israël, patet quia Deos falsos, & metaphoricos nunquam Prophetæ absolutè appellant Deos: & præsertim illud prænomen, *Ipse*, indicat verum Deum, non autem ministrum aliquem loco eius venturum.

Isa.52. Quartò, dicit Dominus; *Iugiter totâ die nomen meum blasphematur: propter hoc sciet populus meus nomen meum in illa die, quia ego ipse, qui loquebar, ecce adsum.* Quod is, qui initio loquitur, sit Dominus Deus, certum est, nam vtitur nomine ineffabili, & conqueritur, quod blasphemetur nomen suum, & nominat se Deum Israël, & vocat Iudæos pop. suum; ac denique dicit se esse, qui per Prophetas loquebatur. Quod autem idem ipse sit Christus, probatur, nam dicit: *Ego, qui loquebar, ecce adsum*, scilicet cùm natus est Christus. Vnde hæc prophetia legitur in nocte Natalis Domini, & statim Propheta, quasi videret Christum

iam

iam perambulantem montes Iudeæ, & euangelizantem, subiungit: *Quàm pulchri super montes pedes euangelizantis pacem, prædicantis bonum?* Et infrà explicans fructus huius aduentus: *Consolatus est Dominus populum suum, redemit Ierusalem, parauit brachium sanctum suum in oculis omnium gentium, & videbunt omnes fines terræ salutare Dei nostri.* Et infrà: *Præcedet vos Dominus, & congregabit vos Deus Israël.* Denique sic exponunt Patres.

Quinto, *Hæc dicit Dominus: Labor Aegypti, & negociatio Aethiopiæ, & Sabaim, viri sublimes, ad te transibunt, & tui erunt; post te ambulabunt, vincti manicis pergent, & te adorabunt, teq́; deprecabuntur: tantum in te est Deus, & non est absque te Deus. Verè tu es Deus absconditus, Deus Israël Saluator.* Hæc manifestè dicuntur à Domino de filio suo incarnando. Nam etsi in superioribus loquebatur de Cyro, tamen, quia Cyro non conuenit illud; *Non est absque te Deus,* oportet vel hæc dici de Cyro, vt Christum referebat; vel simpliciter de Christo. Nec de Patre possunt intelligi, cùm ipse Pater sit, qui dicit de alia persona: *Te adorabunt, teq́; deprecabuntur.* Et subiungit verba deprecantium: *Tantùm in te est Deus, & non est absque te Deus.* Adde, quod Patri non rectè diceretur: *In te est Deus.* Christo autem omnia rectissimè conueniunt: nam & in ipso est Deus, cùm sit eius humanitas quasi templum diuinitatis: & absque ipso non est Deus, quia ipse solus cum Patre, & Spiritu sancto est verus Deus. *Isa. 45.*

Sexto, *Hic est Deus noster, & non æstimabitur alius ad eum. Hic adinuenit omnem viam disciplinæ, & tradidit eam Iacob dilecto suo. Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.* Hic de Deo Israël clarissimè agitur, qui solus similem non habet, & qui, postquam tradidit legem in monte Syna, tandem homo factus, in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. *Baruch 3.*

Septimo, *Hæc dicit Dominus exercituum; Post gloriam misit me ad gentes, quæ spoliauerunt vos, qui enim tangit vos, tangit pupillam oculi mei,* &c. *Lauda, & lætare, filia Sion, quia ego ecce venio, & habitabo in medio tui,* &c. *Et scies, quia Dominus exercituum misit me ad te.* Hic locus efficacissimus est. Nam verè Dominus exercituum dicitur missus à Domino exercituum, idque frequenter repetitur. *Zach. 2.*

Octauo, *Ostendit mihi Dominus Iesum Sacerdotem magnum stantem coram Angelo Domini, & diabolus stabat à dextris eius, vt aduersaretur ei, & dixit Dominus ad diabolum: Increpet te Dominus, Satan, Dominus, qui elegit Ierusalem.* Hîc apertissimè videmus Dominum dicere diabolo: *Increpet te Dominus.* Ex quo sequitur Dominum non esse vnam personam, sed plures. Quod autem altera harum sit Christus, docent Patres. Et rationem reddit Theodoretus, cur filius potiùs sit, quàm Spiritus S. qui ait: *Increpet te Dominus,* quia nimirum Satan aduersabatur Iesu filio Iosedech, qui gerebat figuram Christi: vnde, cùm non posset ille Iesus per se Satanæ resistere, filius Dei, qui etiam Iesus dicendus erat, increpauit pro illo Satanam: & simul hâc increpatione significauit, se, cum carnem acciperet, diabolum increpaturum, quod fecit, quando ait: *Vade, Satana.* *Zach 3.* *In hunc locum.* *Matth. 4.*

Nonò, *Effundam super domum Dauid, & super habitatores Ierusalem spiritum gratiæ, & precum, & aspicient ad me, quem confixerunt.* Hic locus intelligitur de Christo confixo in cruce, & tamen loquitur Deus Israël, qui solus potest effundere in homines spiritum gratiæ, & precum. Et Ioannes dicit hoc impletum, quando Christus crucifixus est, & lancea perforatus. *Zach. 12.* *Ioan. 19.*

Prob. 3. Math. 16. Prob. 3. ex nouo Testam. Primo ex cōfessione Petri per reuelationem Patris: *Tu es Christus filius Dei viui*. Vbi nota, hic Petrum asserere Christum esse filium verum, & naturalem Dei. Ideò enim addidit: *viui*, quia proprium est viuentium gignere sibi simile in naturâ. Et cōfirmatur ex alijs locis. Nam dicitur Christus filius vnigenitus, filius proprius, filius verus, filius naturalis: nam dicitur imago, seu character hypostasis paternæ, quod nō cōuenit adoptiuis. Item, ibidem dicitur talis filius, vt respectu illius Angeli serui dicantur qui tamen alioqui filij Dei sunt adoptiui, & quidem pręcipui. Denique Christus accusatus fuit, quòd se prędicasset filium Dei: *Nos legem habemus; & secundū legē nostram debet mori, quia filium Dei se fecit*. Et certum est, non fuisse accusatum, quod se fecisset filium Dei adoptiuum, aut metaphoricum. Nam etiam Iudęi dicebant: *Vnum Patrem habemus Deum*. Et tamen Christus non diluit hāc accusationem, sed tamquam veram admisit, & in confessione illâ mori voluit.

Ioan. 3. Rom. 8. 1. Ioan. 5. Coloss. 1. Heb. 1. Ioan. 19. Ioan. 8.

Luc. 1. 2. *Multos filiorum Israël conuertet ad Dominum Deum ipsorum, & ipse præcedet ante illum in spiritu, & virtute Eliæ*. Constat autem Ioannem præcessisse ante Christum, non ante Deum Patrem. Paulus ait: *Eduxit Deus Israël Saluatorem Iesum, prædicante Ioanne ante faciem aduentus eius Baptismum pœnitentiæ*. Ioannes namque non conabatur nisi conuertere homines ad Christum: illum enim assiduè prędicabat. Vnde, cùm vidisset Ioannes Iesum ait: *Ecce agnus Dei, ecce, qui tollit peccata mundi*. Et continuò ad illa verba, Andreas qui Ioannis discipulus erat, conuersus est ad Christum, & secutus est eum.

Act. 13. Ioan. 1.

Ioan. 5. 3. *Magis quærebant Iudæi illum interficere, quia non solùm soluebat Sabbathum, sed etiam Patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo*.

Ioan. 10. 4. *Ego, & Pater vnum sumus*. Hoc testimonio vtuntur omnes Patres contra Arianos, vt probent vnam essentiam Patris, & filij.

De vnitate essentiæ autem debere intelligi, prob. primo, cum Basil. & Chrysost. Nam Christus, vt probet non perituras suas oues, facit hoc argumentum: Nemo potest eripere oues de manibus Patris mei: quia ipse maior omnibus est. Ergo nec de manibus meis. *Ego enim, & Pater vnum sumus*. Quod non concluderet, nisi significaretur vna & eadem esse manus Patris, & Filij, id est potentia. Quod si eadem potentia, certè etiam eadem essentia, quæ in Deo non distinguuntur.

Ibid. Prob. 2. cum August. & Chrysost. in hunc locum quia audito hoc verbo Iudæi sustulerunt lapides, vt iacerent in eum. Ergò intellexerunt Christum se verè Deum vnum cum Patre prædicare: si enim de concordiâ voluntatum intellexissent, non sustulissent lapides: Nec tamen Christus eorum sententiam correxit.

Prob. 3. quia Christus sic exposuit. Nam, cum Iudæi eum propter hoc vellent lapidare, dixit: *Vos dicitis, quia blasphemas, quia dixi. Filius Dei sum*.

Ioan 14. 5. *Creditis in Deum, & in me credite*. Si non esset ille verus Deus, non posset sibi arrogare fidē, quæ illi soli debetur. Nec mouere debet particula (*&*) quasi Christus faciat se alterum Deum: nam addita est propter naturam humanam, quâ distinguitur à Deo. Sic ibidem: *Si cognouissetis me, & Patrem vtique cognouissetis*. Et: *Philippe, qui videt me, videt & Patrem*. Nouerant autem bene Apostoli

Ibid.

stoli Iesum esse hominem bonum, sapientem, Prophetam, Christum, & tamen audiunt: *Si cognouissetis me*. Et rursum: *Tanto tempore vobiscum sum, & non cognouistis me?* Restabat ergò, vt cognoscerent illum esse Deum verũ, & vnum cum Patre.

6. *Omnia, quæ Pater habet mea sunt*. Ergò essentiam Patris habet Filius. Ac ne quis dicat hoc intelligi de rebus, quæ sunt extra Deum, præcessit: *Ille mè clarificabit, quia de meo accipiet*. Illud ergo est commune Patri, & Filio, quòd accipit Spiritus S. ab vtroque. Et quid accipit à Filio? Scientiam sine dubio. Nam dicit: *De meo accipiet, & annunciabit vobis*. Et suprà: *Non loquetur à se, sed quæcumque audiet, loquetur*. Scientia ergò eadem est Patris, & Filij: sed scientia Deo, & essentia sunt idem. Ergò, &c. Ioan. 16.

7. *Dominus meus, & Deus meus*. Certum est hic Dominum Deum significare verum Deum Israël, quia Thomas Israëlita non nouerat alium Deum. Addit Chrysost. Thomam tunc impleuisse illud: *Manibus meis Deum quæsiui, & non sum deceptus*. Vbi non est dubium, quin de vero Deo sit sermo. Ioan. 20. Hom. de Trin. 3. Psal. 76.

8. *Ex quibus Christus est secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula*. Rom. 9.

9. *Notum vobis facio Euangelium, quod prædicatum est à me, quia non est secundum hominem: neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici; sed per reuelationem Iesu Christi*. Et initio Epistolæ: *Paulus Apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per Iesum Christum, ac Deum Patrem*, &c. Vbi B. Paulus opponit Christum hominibus, ac proinde docet eum non esse purum hominem, sed etiam Deum, vt est Deus Pater. Nec solum hominibus, sed etiam Angelis opponit, ac proinde omnibus creaturis. Addit enim: *Si nos, aut Angelus de cælo euangelizauerit vobis, præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema sit*. Gal. 1. Ibid.

10. *Qui, cùm in formâ Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens*. Hic clarissimè explicatur Christum esse verum Deum, cùm habeat formam, id est naturâ Dei, & secundum illam non sit rapina, sed natura æqualis Deo Patri. Philip. 2.

11. *Tres sunt, qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus S. & hi tres vnum sunt: & tres sunt, qui testimonium dant in terrâ spiritus, aqua, & sanguis*. Per testes, qui sunt in cælo, intelliguntur testes diuini, vt distinguantur à testibus humanis, & creatis: ideoque paulò pòst ait: *Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei maius est*. Alioqui etiam Angeli sunt in cælo, & testimonium Christo non semel dederunt. Sicut igitur spiritus, aqua, & sanguis sunt testimonia terrena, & comprobarunt Christi veram humanitatem quando scilicet in morte Christi ex ore ipsius spiritus, ex latere aqua, & sanguis fluxerunt; ita quoque Pater, Verbum, & Spiritus S. sunt personæ diuinæ, & testimoniũ diuinam perhibuerunt de verâ Christi diuinitate, tum alibi sæpe, tum etiam in Baptismo, & transfiguratione. Ioan. 5.

12. *Vt simus in vero filio eius. Hic est verus Deus, & vita æterna*. At [illegible]nus solus est verus Deus: *Te solum verum Deum*. Ergò, &c. Ibid. Ioan. 17.

13. *In principio erat verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum*. Item: *Omnia per ipsum facta sunt*. Tria hinc sumuntur argumenta. I. Verbum seu Ioan. 1.

λόγος est mentis proles, seu notitia, & conceptus. Et quamuis conceptus mentis in nobis nō dicatur filius, quia est accidens, tamē est valdè similis generationi eius productio. Nā mens intelligens vices patris gerit; obiectum verò matris; species est quasi materia generationis, quam mater suppeditat; inde ex complexu mentis, & obiecti, mediante specie prodit notitia, seu verbum. Est autem notandum, in Deo idem esse, vt etiam docet Aristot. intelligentē intellectum, intellectionem, & speciem intelligibilem, exceptis tamen relationibus mutuis producentis, & producti. Ex quo sequitur, Verbum Dei necessario idem esse cum Deo id est eiusdem numero substantiæ, & naturæ.

Ibid. Sed Christus est verbum Dei: Nam. *Verbum caro factum est.* Ergò, &c. 2. Nā hoc loco Verbum Dei, quod est Christus, expresse nominatur Deus, & sine dubio idem Deus, qui est etiam Pater. 3. *Omnia per ipsum facta sunt.* Hinc enim sequitur, vt rectè colligit August. Verbum non esse factum, & proinde non esse creaturam, & proinde esse vnum Deum cum Patre.

Li 1 de Trin cap. 6.

Coloss 1. 14. *In ipso condita sunt vniuersa in cælis, & in terrâ, visibilia, & inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates: omnia per ipsum, & in ipso creata sunt. Et ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant.* Hîc explicatur, quæ sint illa omnia, quæ Christus creauit, & conseruat, & dicuntur esse omnia terrestria omnino, & cælestia vsque ad summos Angelos.

Heb. 1. 15. De Filio dicitur: *Per quem fecit & sæcula.* Et infrà: *Et tu Domine, initio terrā fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæli.* Vbi clarissimè habemus Christum fecisse cælum, & terram.

Prob. 4. 1. Nomen. Prob. 4. Ex nominibus veri Dei. I. Nomen est· *Deus.* Scriptura autem non solet absolutè vocare Deum, nisi Deum verum. Hoc autem nomen tribuitur absolutè Christo. Et: *Vocabitur nomen eius admirabilis, Deus, fortis,* &c. Et: *Dominus meus, & Deus meus,* Et: *Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo,* Et: *Qui est super omnia Deus.* Et: *Domine Deus omnipotens, qui erat, qui est, & qui venturus est.* Et: *In hoc cognouimus charitatem Dei quia ille pro nobis animam suam posuit.* Si Christus non est vnus cum Patre Deus, quomodo cohærent hęc cum illis: *Non habebis Deos alienos coram me.* Et: *Nobis vnus est Deus?* Alterum est nomen Dei tetragrammatum, quod noster interpres vertit. *Omnipotens nomen eius*; in Gręco autem non est propriè Omnipotens, sed ineffabile illud nomen. Hoc autem Deo proprium etiam conuenire Christo, patet. *Et suscitabo Dauid germē iustum, & regnabit rex & sapiens erit.* Et infrà: *Et hoc est nomen, quod vocabunt eum, Dominus iustus noster,* seu iustitia nostra. Vbi est illud nomen in Hebræo. Huic etiam nomini in versione 70. semper respondet κύριος, & in versione Hieron. Dominus: Porrò Euangelistæ Christum passim vocant Dominum. vt: *Quia Dominus his opus habet.* Et: *Vos vocatis me, Magister, & Domine, & benè dicitis: sum etenim.*

Isa. 9. Ioan. 20. Act. 20. Rom. 9. Apoc. 4. 1. Ioan 3. Exod 20. 1. Cor. 8. Exod. 15. Ier 23. Matt 21. Ioan. 13.

Altissimus, etiam nomen est solius veri Dei: *Tu solus altissimus in omni terrâ.* Hoc autem Christo conuenit: *Homo natus est in eá, & ipse fundauit eam altissimus.* Et: *Tu puer propheta altissimi vocaberis, praibis,* &c. Paulus etiam ait, Christo datum. *Nomen super omne nomen.* Et: *Ex quibus est Christus, qui est super omnia Deus.*

Psal 82. Psal. 86. Luc. 1. Philip 2. Rom. 9.

Inui-

Inuisibilis nomen est ferè proprium veri Dei. Paulus: *Inuisibili soli Deo honor, & gloria.* Et: *Qui lucem inhabitat inaccessibilem.* Solus autem Deus est verè inuisibilis, quia non potest videri, nisi seipsum manifestet. Angeli enim licet nobis sint inuisibiles, tamen alijs angelis, & ipsi Deo non possunt se abscondere. At filius simpliciter inuisibilis est, sicut & Pater. Dicitur enim: *Nemo nouit filium, nisi Pater, nec Patrem quis nouit, nisi filius, & cui voluerit filius reuelare.* Et dicitur imago Dei inuisibilis: quia scilicet ipsa imago etiã est inuisibilis; est enim simillima exemplari, & proinde talis, qualis ipsum. Et: *Et nomen habet scriptum, quod nemo nouit, nisi ipse, & nomen eius est, Verbum Dei.* 1. Tim. 1. 1. Tim. 6. Matt. 11. Coloss. 1. Apoc. 19.

Aliud nomen Deo vero proprium est, Deus gloriæ, siue Rex gloriæ. Vt: *Deus gloriæ apparuit Patri nostro Abrahæ.* At de filio dicitur: *Si cognouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent.* Et: *Attollite portas Principes vestras, & eleuamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ.* Act. 7. 1. Cor. 2. Psal. 23.

Aliud nomen est, Rex Regum, & Dominus Dominantium. Vt: *Qui solus est potens Rex Regum, & Dominus Dominantium.* At de filio dicitur: *Agnus vincet illos, quoniam Rex Regum est, & Dominus Dominantium.* Et: *In femore scriptum habet, Rex Regum, & Dominus Dominantium.* 1. Tim. 6. Apoc. 17. Apoc. 19.

Denique; Deo Patri tribuunt Transyluani, quod dicatur vnus, verus, solus, magnus, Pater omnium. Vt: *Dominus Deus tuus, Dominus vnus est.* Et: *Vt cognoscant te solum Deum verum.* Et: *Videte, quòd ego sim solus,* scilicet Dominus. Et: *Ecce Deus magnus, vincens scientiam nostram.* Et: *Nonne Deus Pater vnus omnium nostrum?* At hæc omnia dicuntur de filio. *Nobis est vnus Dominus, Iesus Christus.* Et: *Hic est verus Deus.* Et: *Solum dominatorem, & Dominum nostrum, Iesum Christum negantes.* Et: *Expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi.* Et: *Paruulus natus est nobis,* &c. *Et vocabitur Admirabilis, Consiliarius,* &c. *Pater futuri sæculi.* Ergò Christus est Pater omnium nostrum. Vnde dicit: *Non relinquam vos orphanos.* Et filiolos Apostolos vocat. Deut. 6. Ioan. 17. Deut. 32. Iob 36. Malac. 2. 1. Cor. 8. 1. Ioan. 5. Epist. Iud. Tit. 2. Isa. 9. Ioan. 14.

Prob. etiam ex attributis Dei. Vt sunt: Æternitas: *Inuocauit ibi nomen Dei æterni.* Et: *Secundum præceptum æterni Dei.* Et: *Qui solus habet immortalitatem.* Immensitas. Vt: *Magnus Dominus, & laudabilis nimis, & magnitudinis eius non est finis.* *Cœlum, & terram ego impleo.* Potentia. Vt: *Qui solus est potens,* &c. Sapientia. Vt: *Soli sapienti Deo.* Bonitas. *Nemo bonus, nisi solus Deus.* Maiestas digna summo cultu. Vt: *Dominum Deum adorabis, & illi soli seruies.* Atque Æternitas filio tribuitur. Vt: *Ab æterno ordinata sum.* Hîc sapientia loquitur, non autem sapientia essentialis, quæ est omninò idem cum essentia Dei: nam illa non gignitur, hæc autem dicit: *Ante omnes colles ego parturiebar.* Nec est sapientia creata, nam nihil creatum est ab æterno. Matth 10. Ioan. 13. Prob. 5. Gen. 21. Rom. 16. 1. Tim. 6. Psal. 144. Ier. 23. 1. Tim. 6. Rom. 16. Luca 18. Deut. 6. Matt. 4.

Præterea, distinguit se hæc à creaturis, dicens: *Dominus possedit me ab initio, antequam quidquam faceret à principio.* Ergò necessariò est sapientia genita, id est filius, de quâ Apostolus: *Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam.* Hunc locum etiam habemus apud Michæam. *Et tu Bethlehem Ephrata paruulus es in millibus Iuda,* &c. *Et egressus eius ab initio, à diebus æternitatis.* Quem locum etiam Scribæ Iudæorum intellexerunt de Christo. Prou. 8. 1. Cor. 1. Mich. 5. Matt. 2.

Præterea: *In principio erat Verbum.* Quid est enim hoc, nisi, Verbum non cœpit esse, sed fuit semper? Tertiò, *Antequam Abraham fieret, ego sum,* id est, vidi Ioan. 1. Ioan. 8.

Abraham,

Ioan. 17. Abraham, quia antequam ille nasceretur, ego eram. Quartò: *Clarifica me* Ephes. 1. *tu, Pater apud temetipsum claritate, quam habui, priusquam mundus esset apud te.* So- Ioan. 17. let autem Script. describere æternitatem per illud, *antequam mundus fieret*, siue, 1. Pet. 1. *ante mundi constitutionem.* Vt: *Elegit nos ante mundi constitutionem.* Et: *Dilexisti me* Heb. 7. *ante mundi constitutionem.* Et: *Præcogniti ante mundi constitutionem.* Quintò: *Ne-* Heb. 13. *que initium dierum, neque finem vitæ habens.* Sextò: *Iesus Christus heri, & hodie, &* Apoc. 1. 4. 11 *in secula.* Id est semper fuit, semper est, semper erit. Quod in Apoc. sæpissimè repetatur, *Qui erat, qui est, & qui venturus est.* Septimò: *Hic est verus Deus, & vi-* Ioan. 5. *ta æterna.* Immensitas tribuitur Filio. Vt: *Magnus est, & non habens finem, ex-* Baruch. 3. *celsus, & immensus.* Et paulò pòst: *Hic est Deus noster, & non æstimabitur alius ad* Obiect. *eum.* Nec obstat, quod videatur Proph. loqui de loco magno Dei, quia præcedit: *O Israël, quam magna est domus Dei, & quàm ingens locus possessionis eius!*

Solut. Nam, vt notat Theodoretus in commentar. Non loquitur de loco materiali, sed spirituali Sanctorum qui est ipse idem Deus: nec de finitâ aliqua possessione, sed de infiniti boni possessione, quæ est ipse Deus.

Ioan. 3. Secundò: *Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, Filius hominis, qui est in cælo.* Ergò cælum simul, & terram replet, si in cælo erat, quando loquebatur in terris: non autem corpore tunc erat in cælo, cùm diceret se ascensurum in cælum. Ergò alia in eo erat natura.

Matth. 18. *Vbi fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Nam in cęlo, & in terrâ, & in omnibus prouincijs, ac regionibus simul necesse est eum esse qui pręsens adsit, vbicumque sunt aliqui cōgregati in nomine Chri- Apoc. 1. sti. Potentia sæpe tribuitur Filio Dei in Apoc. vt: *Ego sum α, & ω, principium, & finis, dicit Dominus Deus, qui erat, qui est, & qui venturus est, omnipotens.* Et: Apoc. 4. *Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus omnipotens, qui erat, qui est, & qui venturus* Apoc. 11. *est.* Et: *Gratias tibi agimus Domine Deus Omnipotens, qui es, qui eras, & qui venturus es.*

Sapientia tribuitur Filio adeò frequenter vt à Theologis Sapientia voce- 1 Cor. 1. tur appropriatum eius. *Christum Dei sapientiam.* Et: *In Christo sunt omnes the-* Colos. 2. *sauri sapientiæ, & scientiæ absconditi.* Et: *Domine, tu omnia nosti.* Bonitas tribuitur Ioan. vlt. Filio. Vt: *Omnibus mobilibus mobilior est Sapientia: attingit autem vbique propter suam* Sap. 7. *munditiam. Vapor est enim virtutis Dei, & emanatio quædam claritatis omnipotentis sincera, & nihil inquinatum in eum occurrit. Candor est enim lucis æternæ, & speculum sine maculâ maiestatis Dei, & imago bonitatis illius, & cùm sit vna, omnia potest,* &c. Et: Matth. 20. *An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?* Maiestas adoranda tribuitur Chri- Heb. 1. sto. Vt: *Adorent eum omnes Angeli eius.* Hęc verba allegantur à Paulo ex Psal. Psal. 96. vbi agitur de adoratione latriæ soli Deo propriâ. Nam præcessit: *Confundantur omnes, qui adorant sculptilia,* &c. Vbi opponitur idololatria cultui Dei. De- Malach. 3. inde; Christus habet templum, quod est proprium latriæ signum. Vt: *Tunc veniet ad templum sanctum suum dominator, quem vos quæritis, & angelus testamenti,* Ioan. 14. *quem vos vultis.* Item, inuocatur. Vt: *Si quid petieritis in nomine meo, hoc faciam.* Act. 7. Et: *Domine Iesu suscipe spiritum meum.* Et Ananias Christo: *Hic habet potesta-* Act. 9. *tem alligandi omnes, qui inuocant nomen tuum.* Et: *Ter Dominum rogaui, & dixit* 2. Cor. 12. *mihi: sufficit tibi gratia mea.* Dominum ibi appellari Christum, patet ex sequentibus: *Libenter igitur,* inquit, *gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in* 1. Cor. 1. *me virtus Christi.* Denique: *Gratia vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo.*

Christo. Ac in omnibus fere epistolis ita Paulus salutat Christianos. Omnes etiam ferè Prophetæ prædixerunt post aduentum Messiæ exterminandã idololatriam; Ecclesia autem semper in toto orbe terrarum Christũ coluit templis, aris, inuocationibus, Festis diebus. Quòd si Christus nõ est verus Deus, nunquam fuit tam insigne idolum in mundo, nec tam floruit idololatria, quã post Christi aduentum. Et tamen clamat Spiritus Sanctus. *Eleuabitur Dominus solus in die illâ, & idola penitus conterentur*. Et: *In die illâ erit fons patens domui David, & habitantibus Ierusalem, in absolutionem peccatoris, & menstruatæ; & erit in die illâ, dicit Dominus exercituum, disperdam nomina idolorum de terrâ. & non memorabuntur vltra*. Vide etiam Isa. 31. Ezech. 6. & 30. Ose. 10. & Mich. 1. Isa. 2. Zach. 13.

Prob. etiam ex operibus soli Deo proprijs. I. est, Creatio. *Ego sum Dominus extendens cælos solus, stabiliens terram, & nullus mecum*. Et: *Qui extendit cælos solus*. Vnde per hoc opus Deus vult distingui à non veris dijs: Vt: *Dij gentium dæmonia, Dominus autem cælos fecit*. Et: *Dij, qui cælum, & terram non fecerunt, pereant de terrâ, & de sub cælo*. Hoc autem tribuitur Christo. Vt: *Omnia per ipsum facta sunt*. Ibid: *Et mundus per ipsum factus est*. Et: *Omnia per ipsum creata sunt*. Et: *Et tu, Domine initio terram fundasti, & opera manuum tuarũ sunt cæli*. Et: *Quando appendebat fundamenta terræ*, &c. *Cum eo eram cuncta componens*. Qui locus non potest intelligi de sapientiâ essentiali, quia illa non gignitur: hæc autem dicit: *Ante omnes colles ego parturiebar*. Nec de sapientiâ creatâ, quia illa non fuit ante mundum. Et: *Quæcunque Pater facit, hæc & Filius similiter facit*. Prob 6. Isa. 44. Iob. 9. Psal. 95. Hier. 10. Ioan. 1. Coloss. 1. Heb. 1. Prou. 8. Ioan. 5.

Alterum opus est, Conseruatio totius mundi. *In ipso viuimus, mouemur, & sumus* At hoc idem conuenit Filio: Vt. *Qui portat omnia verbo virtutis suæ*. Et. *Omnia in ipso constant*. Id est, Omnium subsistentia pendet à Filio Dei, ita vt si ab ipso conseruetur, consistat; sin minùs, continuò intereat. Act. 17. Heb. 1. Eccles. 1.

3. Opus est, Saluatio. *Ego sum Dominus & non est absque me Saluator*. Et: *Deus iustus, & saluans non est præter me*. Et. *Ego sum Dominus Deus, & Saluator non est præter me*. At quid magis conuenit Christo, quàm saluare? *Vocabis nomen eius Iesus, ipse enim saluum faciet pop. suum*. Ac ne dicas, eum saluare ministrando, audi Paulum: *Qui portat omnia verbo virtutis suæ, per semetipsum purgationem peccatorum faciens*. Item: *Deus ipse*, per se, non per legatos, *veniet, & saluabit nos*. Item Apostoli se Christi ministros dicebant, non comministros. Vt: *Sic nos existimet homo, vt ministros Christi*. Et in nomine eius baptizabant, reconciliabant, miracula faciebant, &c. Isa 43. Isa. 45. Ose. 13. Matth. 1. Heb 1. Isa 35.

4. Opus est Prædictio futurorum, & scrutatio cordium. Vt: *Annunciate, quæ futura sunt, & sciemus, quia dij estis*. Et: *Tu solus nosti omnia cor filiorum hominum*. Et: *Prauum est cor hominis*, &c. *Ego Dominus scrutans corda, & probans renes*. At hæc omnia Christo conueniunt. *Hoc dixi vobis, priusquam fiat, vt cùm factum fuerit, credatis, quia ego sum*. Et: *Scrutantes in quod, vel quale tempus significaret in eis Spiritus Christi prænuncians eas, quæ in Christo passiones, & posteriores glorias*. Et: *Ipse sciebat, quid esset in homine*. Item: *Et scient omnes Ecclesiæ, quia ego sum scrutans corda, & probans renes*. Isa. 41. 3. Reg 8. Hier. 17. Ioan. 13. 1. Pet. 1. Ioan. 2. Apoc. 2.

5. Opus est Patratio miraculorum. *Qui facit mirabilia solus*. Et: *Faciens mirabilia tu es Deus solus*. Et: *Qui facit mirabilia magna solus*. Quod tamen intelligitur, propriâ auctoritate. At ita faciebat Christus miracula, tum quia imperabat: Psal. 71. Psal. 85. Psal. 135.

uëniat pluribus: sed esse huius Dei est ipsa essentia Dei: ergò nec essentia Dei est vllo modo diuisibilis in plures. Dices, argumento hoc tantùm probari non posse essentiam huius Dei multiplicari. Resp. probari etiam de essentiâ Dei in communi. Pro quo nota, esse, siue existentiam, non esse aliquid abstrahibile ab inferioribus, vt est natura; nec esse aliquid contrahibile per differentias, aut contrahens instar differentiæ; sed esse ipsam actualitatem omnium, quæ sunt in re. Ex quo fit, vt in creaturis, in quibus non est idem omnino esse, & essentia, possit multiplicari vnum sine altero: potest enim abstrahi à singularibus natura communis, remanente vnicuique singulari suâ existentiâ. At in Deo, vbi est omninò idem, esse, & essentia, sicut est propriũ huius Dei, esse hunc Deum, ita est proprium esse Deum, nec potest abstrahi natura communis.

Obiect. Sol.

3. Ratio. Psal. 82. Eccli. 1. 3. Ratio: Deus est altissimus, vt Script. passim docent. *Tu solus altissimus.* Et: *Vnus est altissimus.* Ergò vnus tantùm. Nam, si plures essent, vel essent æquè alti; & sic nullus, qui supra omnes: vel vnus altior cæteris; & sic ille solus esset vnus Deus verus.

4. Ratio. Prou. 16. Apoc. 1. 4. Deus est vltimus finis omnium rerum, vt: *Vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus.* Et: *Ego sum α, & ω, principium, & finis.* Ergò, &c. Nam, si plures essent, vel referrentur omnes ad vnum, & ille tantùm esset verus Deus; vel non, & tum nullus esset finis vltimus omnium.

5. Ratio. Psal. 144. 5. Deus est infinitus essentiâ, potentiâ, sapientiâ, &c. Ergo, &c. Nam infinitum omnia comprehendit: *Et magnitudinis eius non est numerus.*

6. Ratio. 6. Si plures essent dij, vel sine principio sunt omnes, vel vnus ab alio. Primum est impossibile: quia tunc essent multa principia prima disparata & in varias partes mundum distraherent, saltem, quia non necessario conuenirent in vnam, eandemque voluntatem; sed possent vnus, vnum, alius aliud velle. Vnde & Ethnici vocabant Iouem deorum parentem. Si vnus est ab alio, vel creatione, vel generatione. Si primũ; ergò Deus est creatura: ergò nec Deus. Si secundum, vel dedit totam substantiam, vel partem. Si partem; ergò partibilis est Deus. Si totum; ergò habent eandem deitatem numero.

7. Ratio. Sap. 14. 7. Deus est rector mundi. Vt: *Tua autem Pater, prouidentia cuncta gubernat.* At simplex monarchia optimum est regimen, quando inueniri potest Princeps bonus, & sapiens.

Prob. 1. Christum esse Deorum Deum. Ioan. 17. Probandum est 2. Filium Dei esse verum Deum, & proinde vnum numero Deum cum Patre. Nam Patrem esse verum Deum nemo negat: vt patet ex eo. *Vt cognoscant te solum Deum verum.* Prob. I. ijs testimonijs, quæ in Testamento veteri habentur de vnico, & vero Deo Israël, & in nouo exponuntur de Christo.

Num. 21. 1. *Locutus est pop. contra Dominum, & Moysen, & ait: Cur eduxisti nos de AEgypto?* &c. *Quamobrem Dominus immisit in pop. ignitos serpentes.* Hic omnium consensu de Deo vero & summo Deo agitur, quem soli Iudęi nouerant. At Paulus

1. Cor. 10. ait illum Deum esse Christum: *Neque tentemus*, inquit, *Christum, sicut quidam eorum tentauerunt, & à serpentibus perierunt.*

Exod. 20. Deut. 32. 2. *Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terrâ AEgypti*, Et: *Dominus solus dux eius fuit, & non erat cum eo Deus alienus.* At Iudas ait: *Iesus pop. de AEgypto saluans,*

secundo

secundò eos, qui non crediderunt, perdidit; Angelos autem, &c.

3. Dicitur de Deo Israël: *Currus Dei decem millibus multiplex, millia lætantium: Dominus in eis, in Sinai, in sancto. Ascendisti in altum, cepisti captiuitatem, accepisti dona in hominibus.* Hoc idem Paul. tribuit Christo: *Vnicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi, propter quod dixit; Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus.* Psal. 67. Ephes. 4.

4. *Adorate Deum omnes angeli eius.* Et: *Tu Domine initiò terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæli: ipsi peribunt; tu autem permanes,* &c. Vtrumque locum Paulus Christo applicat, vbi probat illum maiorem Angelis, quia Angeli iubentur Christum adorare, & quia Christus dicitur creator cæli, & terræ, quod Angelis non conuenit. Psal. 96. Psal. 101. Hebr. 1.

5. *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum, & eleuatum,* &c. *Plena est omnis terra gloriâ eius.* Et infrà: *Et dixit Dominus ad me, dic populo huic, excæca oculos ipsorum, & cor eorum aggraua,* &c. Et quamuis aduersarij soli Patri hoc tribuant, tamen Ioannes exponit de Christo. Nam posteaquam posuit verba illa: *Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, vt non videant oculis,* &c. subiungit: *Hæc dixit Isaias, quando vidit gloriam eius, & locutus est de eo.* Quare idem Ioannes dicit se audiuisse clamantes: *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus omnipotens, qui est, qui erat, & qui venturus est.* At quis venturus est, nisi Christus? Isa. 6. Ioan 12. Apoc. 4.

6. *Dominum exercituum ipsum sanctificate, ipse pauor vester, & ipse terror vester: & erit vobis in sanctificationem, in lapidem autem offensionit, & in petram scandali duabus domibus Israël; in laqueum, & in ruinam habitantibus Ierusalem & offendent plurimi, & cadent, & conterentur.* Hic apertissimè, etiam Iudæis omnibus consentientibus, vocatur summus Deus, & Dominus omnipotens, quibusdam sanctificatio, quibusdam lapis offensionis, petra scandali, laqueus, & ruina. At hoc ipsum tribuunt Christo Lucas, Petrus, Paulus. Nam Simeon de Christo dicit: *Positus est hic in ruinam & in resurrectionem multorum.* Et Paulus: *Quid ergò dicemus? quòd Gentes, quæ non sectabantur iustitiam, apprehenderunt iustitiam: iustitiam autem quæ ex fide est, Israël verò sectando legem iustitiæ, in legem iustitiæ non peruenit. Quare? Quia non ex fide, sed quasi ex operibus. Offenderunt enim in lapidem offensionis, sicut scriptum est: Ecce pono in Syon lapidem offensionis, & petram scandali.* Petrus autē: *Vobis honor credentibus; non credentibus autem lapis offensionis, & petra scandali.* Isa 8. Luc 2. Rom. 9. 1. Pet. 2.

7. *Vox clamantis in deserto, parate viam Domini rectas facite in solitudine semitas Dei nostri.* Hæc de Deo Israël dicuntur ab Isaiâ: & tamen hanc vocem esse Ioannem, qui parauit viam Christo, testantur omnes Euangelistæ. Isa. 40. Matth. 3. Mar. 1. Luc 1 Ioan. 1.

8. *Ego Deus, & non est alius: in memetipso iuraui, quia mihi curuabitur omne genu.* Et Apostolus: *Omnes stabimus ante tribunal Christi. Scriptum est enim: Viuo ego, dicit Dominus, quia mihi flectetur omne genu.* Isa. 45. Rom 14.

9. *Ego sum primus, ego nouissimus.* Hęc passim dicuntur de Deo Israël. At de Christo: *Ego sum α, & ω.* Et infrà: *Ego sum primus, & nouissimus, & viuens, & fui mortuus,* &c. Isa. 41. 44. 48. Apoc. 1.

10. *Ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam.* Et Christus Angelum hunc esse ait Ioannem Bap. qui pręparauit viam ante faciem Christi. Et Zachar. ait: *Præibis ante faciem Domini parare vias eius.* Mala. 3. Matth. 11. Luc. 1.

Prob. 2. Ex veteri Testamento. Primò. *Filius meus es tu, ego hodie genuite.* Prob. 2. Psal. 2.

Qui Psalmus de Christo intelligitur, tum quia Rabbi Salomon, & cæteri
Act.4.& 13. Rabbini de Christo exponunt; tum etiam, quia de Christo intelligitur alibi.
Hebr 1. Ac, ne putemus Messiam esse Dei filium per adoptionem, subiungit: *Et nunc*
Psal.2. *Reges intelligite, erudimini, qui iudicatis terram: apprehendite disciplinam*, &c. Vbi nota in Hebræo esse: osculamini filium, id est, in signum subiectionis osculamini manum filij, aut pedem. Neque obstat, quod L X X. verterint; *Apprehendite disciplinam*. Illi enim ad sensum, non ad verba, respexerunt. Tunc enim verè adoramus Christum, cum eius doctrinam recipimus. Hinc argumentum est. Messias est filius Dei, adorandus ab omnibus Regibus; & quibus ille irascitur, ij omninò peribunt; & qui in illo confidunt, ij beati erunt: Ergò
1.Reg.3. Messias est verus Deus. Nam solus verus Deus habet imperium vitæ, & mortis. Item, in Script. passim in solo Deo confidendum dicitur. Vt: *Ma-*
Hier.17. *ledictus homo, qui confidit in homine*. Et infrà: *Benedictus vir, qui confidit in Domino*.

Isa.48. Secundò: *Audi me Iacob, & Israël, quem ego voco. Ego ipse, & ego primus, & ego nouissimus: manus quoque mea fundauit terram, dextera mea mensa est cælos*. Et infrà: *Accedite ad me, & audite hoc. Non à principio in abscondito locutus sum: ex tempore, antequam fierent, ibi eram, & nunc Dominus Deus misit me, & Spiritus eius*. Certum est hunc missum non esse Patrem; tum, quia Pater non habet, à quo mitti pos-
Ioan. 8. set; tum etiam, quia filius testatur se esse missum à Patre: & à Spiritu sancto.
Luca 4. Et tamen videmus hunc ipsum missum esse illum Dominum Deum, qui fecit cœlum, & terram, & qui est primus, & nouissimus. Deinde, sic exponunt Patres.

Isa.35. Tertiò: *Deus ipse veniet, & saluabit nos. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt: tunc saliet, sicut ceruus, claudus, & aperta erit lingua mutorum*.

Hunc locum de Christo intelligi patet primo, quia Dominus respondit
Matt.11. discipulis Ioannis? *Euntes nunciate Ioanni*, &c. *Cæci vident, surdi audiunt claudi ambulant*, &c.

Secundò, quia nunquam Deus per illum Prophetam hæc signa fecit. Qui enim tempore Testam. veteris miracula fecerunt, sunt Moyses, Iosue, Elias, Elizęus, & ipse Isaias. At nulli eorum curarunt cæcos, &c. Præterea; dicit Isaias in futuro: *Deus ipse veniet*: at omnes alij Prophetæ ante tempora Isaiæ
Ioan.15. fuerunt. Vnde Dominus: *Si opera non fecissem, quæ nemo alius fecit*, &c.

Tertiò, Patres sic exponunt. Quòd autem Dominus Deus, de quo hic est sermo, sit Deus Israël, patet quia Deos falsos, & metaphoricos nunquam Prophetæ absolutè appellant Deos: & præsertim illud prænomen, *Ipse*, indicat verum Deum, non autem ministrum aliquem loco eius venturum.

Isa.52. Quartò, dicit Dominus; *Iugiter tota die nomen meum blasphematur: propter hoc sciet populus meus nomen meum in illa die, quia ego ipse, qui loquebar, ecce adsum*. Quod is, qui initio loquitur, sit Dominus Deus, certum est, nam vtitur nomine ineffabili, & conqueritur, quod blasphemetur nomen suum, & nominat se Deum Israël, & vocat Iudæos pop. suum; ac denique dicit se esse, qui per Prophetas loquebatur. Quod autem idem ipse sit Christus, probatur, nam dicit: *Ego, qui loquebar, ecce adsum*, scilicet cùm natus est Christus. Vnde hæc prophetia legitur in nocte Natalis Domini, & statim Propheta, quasi videret Christum iam

iam perambulantem montes Iudeæ, & euangelizantem, subiungit: *Quàm pulchri super montes pedes euangelizantis pacem, prædicantis bonum?* Et infrà explicans fructus huius aduentus: *Consolatus est Dominus populum suum, redemit Ierusalem, parauit brachium sanctum suum in oculis omnium gentium, & videbunt omnes fines terræ salutare Dei nostri.* Et infrà: *Præcedet vos Dominus, & congregabit vos Deus Israël.* Denique sic exponunt Patres.

Quinto, *Hæc dicit Dominus: Labor Ægypti, & negociatio Æthiopiæ, & Sabaim, viri sublimes, ad te transibunt, & tui erunt; post te ambulabunt, vincti manicis pergent, & te adorabunt, teq; deprecabuntur: tantum in te est Deus, & non est absque te Deus. Verè tu es Deus absconditus, Deus Israël Saluator.* Hæc manifestè dicuntur à Domino de filio suo incarnando. Nam etsi in superioribus loquebatur de Cyro, tamen, quia Cyro non conuenit illud; *Non est absque te Deus,* oportet vel hæc dici de Cyro, vt Christum referebat; vel simpliciter de Christo. Nec de Patre possunt intelligi, cùm ipse Pater sit, qui dicit de alia persona: *Te adorabunt, teq; deprecabuntur.* Et subiungit verba deprecantium: *Tantùm in te est Deus, & non est absque te Deus.* Adde, quod Patri non rectè diceretur: *In te est Deus.* Christo autem omnia rectissimè conueniunt: nam & in ipso est Deus, cùm sit eius humanitas quasi templum diuinitatis: & absque ipso non est Deus, quia ipse solus cum Patre, & Spiritu sancto est verus Deus. *Isa. 45.*

Sexto, *Hic est Deus noster, & non æstimabitur alius ad eum. Hic adinuenit omnem viam disciplinæ, & tradidit eam Iacob dilecto suo. Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.* Hic de Deo Israël clarissimè agitur, qui solus similem non habet, & qui, postquam tradidit legem in monte Syna, tandem homo factus, in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. *Baruch 3.*

Septimo, *Hæc dicit Dominus exercituum; Post gloriam misit me ad gentes, quæ spoliauerunt vos, qui enim tangit vos, tangit pupillam oculi mei,* &c. *Lauda, & lætare, filia Sion, quia ego ecce venio, & habitabo in medio tui,* &c. *Et scies, quia Dominus exercituum misit me ad te.* Hic locus efficacissimus est. Nam verè Dominus exercituum dicitur missus à Domino exercituum, idque frequenter repetitur. *Zach. 2.*

Octauo, *Ostendit mihi Dominus Iesum Sacerdotem magnum stantem coram Angelo Domini, & diabolus stabat à dextris eius, vt aduersaretur ei, & dixit Dominus ad diabolum: Increpet te Dominus, Satan, Dominus, qui elegit Ierusalem.* Hîc apertissimè videmus Dominum dicere diabolo: *Increpet te Dominus.* Ex quo sequitur Dominum non esse vnam personam, sed plures. Quod autem altera harum sit Christus, docent Patres. Et rationem reddit Theodoretus, cur filius potiùs sit, quàm Spiritus S. qui ait: *Increpet te Dominus,* quia nimirum Satan aduersabatur Iesu filio Iosedech, qui gerebat figuram Christi: vnde, cùm non posset ille Iesus per se Satanæ resistere, filius Dei, qui etiam Iesus dicendus erat, increpauit pro illo Satanam: & simul hâc increpatione significauit, se, cum carnem acciperet, diabolum increpaturum, quod fecit, quando ait: *Vade, Satana.* *Zach 3.* *In hunc locum.* *Matth. 4.*

Nonò, *Effundam super domum Dauid, & super habitatores Ierusalem spiritum gratiæ, & precum, & aspicient ad me, quem confixerunt.* Hic locus intelligitur de Christo confixo in cruce, & tamen loquitur Deus Israël, qui solus potest effundere in homines spiritum gratiæ, & precum. Et Ioannes dicit hoc impletum, quando Christus crucifixus est, & lancea perforatus. *Zach. 12.* *Ioan. 19.*

Prob. 1. Math. 16. Prob. 3. ex nouo Testam. Primo ex cõfessione Petri per reuelationem Patris: *Tu es Christus filius Dei viui.* Vbi nota, hic Petrum asserere Christum esse filium verum, & naturalem Dei. Ideò enim addidit: *viui*, quia proprium est viuentium gignere sibi simile in naturâ. Et cõfirmatur ex alijs locis. Nam dicitur Christus filius vnigenitus, filius proprius, filius verus, filius naturalis: nam dicitur imago, seu character hypostasis paternæ, quod nõ cõuenit adoptiuis. Item, ibidem dicitur talis filius, vt respectu illius Angeli serui dicantur qui tamen alioqui filij Dei sunt adoptiui, & quidem præcipui. Denique Christus accusatus fuit, quòd se prædicasset filium Dei: *Nos legem habemus; & secundũ legẽ nostram debet mori, quia filium Dei se fecit.* Et certum est, non fuisse accusatum, quod se fecisset filium Dei adoptiuum, aut metaphoricum. Nam etiam Iudæi dicebant: *Vnum Patrem habemus Deum.* Et tamen Christus non diluit hãc accusationem, sed tamquam veram admisit, & in confessione illâ mori voluit.

Ioan. 3. Rom. 8. 1. Ioan 5. Coloss. 1. Heb 1. Ioan 19. Ioan 8.

Luc. 1. 2. *Multos filiorum Israël conuertet ad Dominum Deum ipsorum, & ipse præcedet ante illum in spiritu, & virtute Eliæ.* Constat autem Ioannem præcessisse ante Christum, non ante Deum Patrem. Paulus ait: *Eduxit Deus Israël Saluatorem Iesum, prædicante Ioanne ante faciem aduentus eius Baptismum pœnitentiæ.* Ioannes namque non conabatur nisi conuertere homines ad Christum: illum enim assiduè prædicabat. Vnde, cùm vidisset Ioannes Iesum ait: *Ecce agnus Dei, ecce, qui tollit peccata mundi.* Et continuò ad illa verba, Andreas qui Ioannis discipulus erat, conuersus est ad Christum, & secutus est eum.

Act. 13. Ioan 1.

Ioan. 5. 3. *Magis quærebant Iudæi illum interficere, quia non solùm soluebat Sabbathum, sed etiam Patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo.*

Ioan. 10. 4. *Ego, & Pater vnum sumus.* Hoc testimonio vtuntur omnes Patres contra Arianos, vt probent vnam essentiam Patris, & filij.

De vnitate essentiæ autem debere intelligi, prob. primo, cum Basil. & Chrysost. Nam Christus, vt probet non perituras suas oues, facit hoc argumentum: Nemo potest eripere oues de manibus Patris mei: quia ipse maior omnibus est. Ergo nec de manibus meis. *Ego enim, & Pater vnum sumus.* Quod non concluderet, nisi significaretur vna & eadem esse manus Patris, & Filij, id est potentia. Quod si eadem potentia, certè etiam eadem essentia, quæ in Deo non distinguuntur.

Ibid. Prob. 2. cum August. & Chrysost. in hunc locum quia audito hoc verbo Iudæi sustulerunt lapides, vt iacerent in eum. Ergò intellexerunt Christum se verè Deum vnum cum Patre prædicare: si enim de concordiâ voluntatum intellexissent, non sustulissent lapides: Nec tamen Christus eorum sententiam correxit.

Prob. 3. quia Christus sic exposuit. Nam, cum Iudæi eum propter hoc vellent lapidare, dixit: *Vos dicitis, quia blasphemas, quia dixi. Filius Dei sum.*

Ioan 14. 5. *Creditis in Deum, & in me credite.* Si non esset ille verus Deus, non posset sibi arrogare fidẽ, quæ illi soli debetur. Nec mouere debet particula (*&*) quasi Christus faciat se alterum Deum: nam addita est propter naturam humanam, quâ distinguitur à Deo. Sic ibidem: *Si cognouissetis me, & Patrem vtique cognouissetis.* Et: *Philippe, qui videt me, videt & Patrem.* Nouerant autem bene Apo-

Ibid.

stoli

ftoli Iesum esse hominem bonum, sapientem, Prophetam, Christum, & tamen audiunt: *Si cognouissetis me*. Et rursum: *Tanto tempore vobiscum sum, & non cognouistis me?* Restabat ergò, vt cognoscerent illum esse Deum verũ, & vnum cum Patre.

6. *Omnia, quæ Pater habet mea sunt.* Ergò essentiam Patris habet Filius. Ac ne quis dicat hoc intelligi de rebus, quæ sunt extra Deum, pręcessit: *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet.* Illud ergo est commune Patri, & Filio, quòd accipit Spiritus S. ab vtroque. Et quid accipit à Filio? Scientiam sine dubio. Nam dicit: *De meo accipiet, & annunciabit vobis.* Et suprà: *Non loquetur à se, sed quæcumque audiet, loquetur.* Scientia ergò eadem est Patris, & Filij: sed scientia Deo, & essentia sunt idem. Ergò, &c. Ioan. 16.

7. *Dominus meus, & Deus meus.* Certum est hic Dominum Deum significare verum Deum Israël, quia Thomas Israëlita non nouerat aliuṁ Deum. Addit Chrysost. Thomam tunc impleuisse illud: *Manibus meis Deum quæsiui, & non sum deceptus.* Vbi non est dubium, quin de vero Deo sit sermo. Ioan. 20. Hom. de Trin. 3. Psal. 76.

8. *Ex quibus Christus est secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula.* Rom. 9.

9. *Notum vobis facio Euangelium, quod prædicatum est à me, quia non est secundum hominem: neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici; sed per reuelationem Iesu Christi.* Et initio Epistolæ: *Paulus Apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per Iesum Christum, ac Deum Patrem*, &c. Vbi B. Paulus opponit Christum hominibus, ac proinde docet eum non esse purum hominem, sed etiam Deum, vt est Deus Pater. Nec solum hominibus, sed etiam Angelis opponit, ac proinde omnibus creaturis. Addit enim: *Si nos, aut Angelus de cælo euangelizauerit vobis, præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema sit.* Gal. 1. Ibid.

10. *Qui, cùm in formâ Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens.* Hic clarissimè explicatur Christum esse verum Deum, cùm habeat formam, id est naturã Dei, & secundum illam non sit rapina, sed natura æqualis Deo Patri. Philip. 2.

11. *Tres sunt, qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus S. & hi tres vnum sunt: & tres sunt, qui testimonium dant in terrâ spiritus, aqua, & sanguis.* Per testes, qui sunt in cælo, intelliguntur testes diuini, vt distinguantur à testibus humanis, & creatis: ideòque paulò pòst ait: *Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei maius est.* Alioqui etiam Angeli sunt in cælo, & testimonium Christo non semel dederunt. Sicut igitur spiritus, aqua, & sanguis sunt testimonia terrena, & comprobarunt Christi veram humanitatem quando scilicet in morte Christi ex ore ipsius spiritus, ex latere aqua, & sanguis fluxerunt; ita quoque Pater, Verbum, & Spiritus S. sunt personæ diuinæ, & testimoniũ diuinam perhibuerunt de verâ Christi diuinitate, tum alibi sæpe, tum etiam in Baptismo, & transfiguratione. Ioan. 5.

12. *Vt simus in vero filio eius. Hic est verus Deus, & vita æterna.* At ... nus solus est verus Deus: *Te solum verum Deum*. Ergò, &c. Ibid. Ioan. 17.

13. *In principio erat verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum.* Item: *Omnia per ipsum facta sunt.* Tria hinc sumuntur argumenta. I. Verbum seu Ioan. 1.

λόγος est mentis proles, seu notitia, & conceptus. Et quamuis conceptus mentis in nobis nō dicatur filius, quia est accidens, tamē est valdè similis generationi eius productio. Nā mens intelligens vices patris gerit; obiectum verò matris; species est quasi materia generationis, quam mater suppeditat; inde ex complexu mentis, & obiecti, mediante specie prodit notitia, seu verbum. Est autem notandum, in Deo idem esse, vt etiam docet Aristot. intelligentē intellectum, intellectionem, & speciem intelligibilem, exceptis tamen relationibus mutuis producentis, & producti. Ex quo sequitur, Verbum Dei necessario idem esse cum Deo id est eiusdem numero substantiæ, & naturæ.

Ibid. Sed Christus est verbum Dei: Nam. *Verbum caro factum est*. Ergò, &c. 2. Nā hoc loco Verbum Dei, quod est Christus, expresse nominatur Deus, & sine

Li 1 de Trin cap. 6. dubio idem Deus, qui est etiam Pater. 3. *Omnia per ipsum facta sunt.* Hinc enim sequitur, vt rectè colligit August. Verbum non esse factum, & proinde non esse creaturam, & proinde esse vnum Deum cum Patre.

Coloss 1. 14. *In ipso condita sunt vniuersa in cælis, & in terrâ, visibilia, & inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates: omnia per ipsum, & in ipso creata sunt. Et ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant.* Hîc explicatur, quæ sint illa omnia, quæ Christus creauit, & conseruat, & dicuntur esse omnia terrestria omnino, & cælestia vsque ad summos Angelos.

Heb. 1. 15. De Filio dicitur: *Per quem fecit & secula*. Et infrà: *Et tu Domine, initio terrā fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæli.* Vbi clarissimè habemus Christum fecisse cælum, & terram.

Prob. 4. 1. Nomen. Prob. 4. Ex nominibus veri Dei. I. Nomen est *Deus*. Scriptura autem non solet absolutè vocare Deum, nisi Deum verum. Hoc autem nomen tribuitur absolutè Christo. Et: *Vocabitur nomen eius admirabilis, Deus, fortis*, &c.

Isa. 9. *Ioan. 20.* *Act. 20.* Et: *Dominus meus, & Deus meus*, Et: *Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo*, Et: *Qui est super omnia Deus*. Et: *Domine Deus omnipotens, qui erat, qui est, & qui venturus est*.

Rom. 9. *Apoc. 4.* *1. Ioan 3.* Et: *In hoc cognouimus charitatem Dei quia ille pro nobis animam suam posuit.* Si Christus non est vnus cum Patre Deus, quomodo cohærent hęc cum illis: *Non habebis Deos alienos coram me.* Et: *Nobis vnus est Deus?* Alterum est nomen Dei tetragrammatum, quod noster interpres vertit. *Omnipotens nomen eius*; in Gręco autem non est propriè Omnipotens, sed ineffabile illud nomen. Hoc autem Deo proprium etiam conuenire Christo, patet. *Et suscitabo Dauid germē iustum, & regnabit rex & sapiens erit*. Et infrà: *Et hoc est nomen, quod vocabunt eum, Dominus iustus noster*, seu iustitia nostra. Vbi est illud nomen in Hebræo. Huic etiam nomini in versione 70. semper respondet κύριος, & in versione Hieron. Dominus: Porrò Euangelistæ Christum passim vocant Dominum. vt: *Quia Dominus his opus habet*. Et: *Vos vocatis me, Magister, & Domine, & benè dicitis: sum etenim.*

Exod 20. *1. Cor. 8.* *Exod. 15.* *Ier 23.* *Matt 21.* *Ioan. 13.*

Psal 82. *Psal. 86.* *Luc. 1.* *Philip 2.* *Rom. 9.* Altissimus, etiam nomen est solius veri Dei: *Tu solus altissimus in omni terrâ.* Hoc autem Christo conuenit: *Homo natus est in eâ, & ipse fundauit eam altissimus*. Et: *Tu puer propheta altissimi vocaberis, praibis*, &c. Paulus etiam ait, Christo datum. *Nomen super omne nomen*. Et: *Ex quibus est Christus, qui est super omnia Deus.*

Inui-

Inuiſibilis nomen eſt ferè proprium veri Dei. Paulus: *Inuiſibili ſoli Deo honor, & gloria*. Et: *Qui lucem inhabitat inacceſſibilem.* Solus autem Deus eſt verè inuiſibilis, quia non poteſt videri, niſi ſeipſum manifeſtet. Angeli enim licet nobis ſint inuiſibiles, tamen alijs angelis, & ipſi Deo non poſſunt ſe abſcondere. At filius ſimpliciter inuiſibilis eſt, ſicut & Pater. Dicitur enim: *Nemo nouit filium, niſi Pater, nec Patrem quis nouit, niſi filius, & cui voluerit filius reuelare.* Et dicitur imago Dei inuiſibilis: quia ſcilicet ipſa imago etiã eſt inuiſibilis; eſt enim ſimillima exemplari, & proinde talis, qualis ipſum. Et: *Et nomen habet ſcriptum, quod nemo nouit, niſi ipſe, & nomen eius eſt, Verbum Dei.* 1. Tim. 1. 1. Tim. 6. Matt. 11. Coloſſ 1. Apoc. 19.

Aliud nomen Deo vero proprium eſt, Deus gloriæ, ſiue Rex gloriæ. Vt: *Deus gloriæ apparuit Patri noſtro Abrahæ.* At de filio dicitur: *Si cognouiſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent.* Et: *Attollite portas Principes veſtras, & eleuamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ.* Act. 7. 1. Cor. 2. Pſal. 23.

Aliud nomen eſt, Rex Regum, & Dominus Dominantium. Vt: *Qui ſolus eſt potens Rex Regum, & Dominus Dominantium.* At de filio dicitur: *Agnus vincet illos, quoniam Rex Regum eſt, & Dominus Dominantium.* Et: *In femore ſcriptum habet, Rex Regum, & Dominus Dominantium.* 1. Tim. 6. Apoc. 17. Apoc. 19.

Denique; Deo Patri tribuunt Tranſyluani, quod dicatur vnus, verus, ſolus, magnus, Pater omnium. Vt: *Dominus Deus tuus, Dominus vnus eſt.* Et: *Vt cognoſcant te ſolum Deum verum.* Et: *Videte, quòd ego ſim ſolus*, ſcilicet Dominus. Et: *Ecce Deus magnus, vincens ſcientiam noſtram.* Et: *Nónne Deus Pater vnus omnium noſtrum?* At hæc omnia dicuntur de filio. *Nobis eſt vnus Dominus, Ieſus Chriſtus.* Et: *Hic eſt verus Deus.* Et: *Solum dominatorem, & Dominum noſtrum, Ieſum Chriſtum negantes.* Et: *Expectantes beatam ſpem, & aduentum gloriæ magni Dei, & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti.* Et: *Paruulus natus eſt nobis*, &c. *Et vocabitur Admirabilis, Conſiliarius*, &c. *Pater futuri ſæculi.* Ergò Chriſtus eſt Pater omnium noſtrum. Vnde dicit: *Non relinquam vos orphanos.* Et filiolos Apoſtolos vocat. Deut 6. Ioan. 17. Deut. 32. Iob 36. Malac. 2. 1. Cor. 8. 1. Ioan. 5. Epiſt. Iud. Tit. 2. Iſa. 9. Ioan. 14.

Prob. etiam ex attributis Dei. Vt ſunt: Æternitas: *Inuocauit ibi nomen Dei æterni.* Et: *Secundum præceptum æterni Dei.* Et: *Qui ſolus habet immortalitatem.* Immenſitas. Vt: *Magnus Dominus, & laudabilis nimis, & magnitudinis eius non eſt finis. Cœlum, & terram ego impleo.* Potentia. Vt: *Qui ſolus eſt potens*, &c. Sapientia. Vt: *Soli ſapienti Deo.* Bonitas. *Nemo bonus, niſi ſolus Deus.* Maieſtas digna ſummo cultu. Vt: *Dominum Deum adorabis, & illi ſoli ſeruies.* Atque Æternitas filio tribuitur. Vt: *Ab æterno ordinata ſum.* Hîc ſapientia loquitur, non autem ſapientia eſſentialis, quæ eſt omninò idem cum eſſentia Dei: nam illa non gignitur, hæc autem dicit: *Ante omnes colles ego parturiebar.* Nec eſt ſapientia creata, nam nihil creatum eſt ab æterno. Matth 10. Ioan. 13. Prob. 5. Gen. 21. Rom. 16. 1. Tim. 6. Pſal. 144. Ier. 23. 1. Tim. 6. Rom. 16. Luca 18. Deut. 6. Matt 4.

Præterea, diſtinguit ſe hæc à creaturis, dicens: *Dominus poſſedit me ab initio, antequam quidquam faceret à principio.* Ergò neceſſariò eſt ſapientia genita, id eſt filius, de quâ Apoſtolus: *Chriſtum Dei virtutem, & Dei ſapientiam.* Hunc locum etiam habemus apud Michæam. *Et tu Bethlehem Ephrata paruulus es in millibus Iuda*, &c. *Et egreſſus eius ab initio, à diebus æternitatis.* Quem locum etiam Scribæ Iudæorum intellexerunt de Chriſto. Prou. 8. 1. Cor. 1. Mich. 5. Matt. 2.

Præterea: *In principio erat Verbum.* Quid eſt enim hoc, niſi, Verbum non cœpit eſſe, ſed fuit ſemper? Tertiò, *Antequam Abraham fieret, ego ſum*, id eſt, vidi Ioan. 1. Ioan. 8.

Abraham,

Christo. Ac in omnibus fere epistolis ita Paulus salutat Christianos. Omnes etiam ferè Prophetæ prædixerunt post aduentum Messiæ exterminandã idololatriam; Ecclesia autem semper in toto orbe terrarum Christũ coluit templis, aris, inuocationibus, Festis diebus. Quòd si Christus nõ est verus Deus, nunquam fuit tam insigne idolum in mundo, nec tam floruit idololatria, quã post Christi aduentum. Et tamen clamat Spiritus Sanctus. *Eleuabitur Dominus solus in die illâ, & idola penitus conterentur*. Et: *In die illâ erit fons patens domui David, & habitantibus Ierusalem, in absolutionem peccatoris, & menstruatæ; & erit in die illâ, dicit Dominus exercituum, disperdam nomina idolorum de terrâ. & non memorabuntur vltra*. Vide etiam Isa. 31. Ezech. 6. & 30. Ose. 10. & Mich. 1. Isa. 2. Zach. 13.

Prob. etiam ex operibus soli Deo proprijs. I. est, Creatio. *Ego sum Dominus extendens cælos solus, stabiliens terram, & nullus mecum*. Et: *Qui extendit cælos solus*. Vnde per hoc opus Deus vult distingui à non veris dijs: Vt: *Dij gentium dæmonia, Dominus autem cælos fecit*. Et: *Dij, qui cælum, & terram non fecerunt, pereant de terrâ, & de sub cælo*. Hoc autem tribuitur Christo. Vt: *Omnia per ipsum facta sunt*. Ibid: *Et mundus per ipsum factus est*. Et: *Omnia per ipsum creata sunt*. Et: *Et tu, Domine initio terram fundasti, & opera manuum tuarũ sunt cæli*. Et: *Quando appendebat fundamenta terræ*, &c. *Cum eo eram cuncta componens*. Qui locus non potest intelligi de sapientiâ essentiali, quia illa non gignitur: hæc autem dicit: *Ante omnes colles ego parturiebar*. Nec de sapientiâ creatâ, quia illa non fuit ante mundum. Et: *Quæcunque Pater facit, hæc & Filius similiter facit*. Prob 6. Isa. 44. Iob. 9. Psal. 95. Hier. 10. Ioan. 1. Coloss. 1. Heb. 1. Prou. 8. Ioan. 5.

Alterum opus est, Conseruatio totius mundi. *In ipso viuimus, mouemur, & sumus* At hoc idem conuenit Filio: Vt. *Qui portat omnia verbo virtutis suæ*. Et. *Omnia in ipso constant*. Id est, Omnium subsistentia pendet à Filio Dei, ita vt si ab ipso conseruetur, consistat; sin minùs, continuò intereat. Act. 17. Heb 1. Eccles. 1.

3. Opus est, Saluatio. *Ego sum Dominus & non est absque me Saluator*. Et: *Deus iustus, & saluans non est præter me*. Et. *Ego sum Dominus Deus, & Saluator non est præter me*. At quid magis conuenit Christo, quàm saluare? *Vocabis nomen eius Iesus, ipse enim saluum faciet pop. suum*. Ac ne dicas, eum saluare ministrando, audi Paulum: *Qui portat omnia verbo virtutis suæ, per semetipsum purgationem peccatorum faciens*. Item: *Deus ipse*, per se, non per legatos, *veniet, & saluabit nos*. Item Apostoli se Christi ministros dicebant, non comministros. Vt: *Sic nos existimet homo, vt ministros Christi*. Et in nomine eius baptizabant, reconciliabant, miracula faciebant, &c. Isa 43. Isa. 45. Ose. 13. Matth. 1. Heb 1. Isa 35.

4. Opus est Prędictio futurorum, & scrutatio cordium. Vt: *Annunciate, quæ futura sunt, & sciemus, quia dij estis*. Et: *Tu solus nosti omnia cor filiorum hominum*. Et: *Prauum est cor hominis*, &c. *Ego Dominus scrutans corda, & probans renes*. At hæc omnia Christo conueniunt. *Hoc dixi vobis, priusquam fiat, vt cùm factum fuerit, credatis, quia ego sum*. Et: *Scrutantes in quod, vel quale tempus significaret in eis Spiritus Christi prænuncians eas, quæ in Christo passiones, & posteriores glorias*. Et: *Ipse sciebat, quid esset in homine*. Item: *Et scient omnes Ecclesiæ, quia ego sum scrutans corda, & probans renes*. Isa. 41. 3. Reg 8. Hier. 17. Ioan. 13. 1. Pet. 1. Ioan. 2. Apoc. 2.

5. Opus est Patratio miraculorum. *Qui facit mirabilia solus*. Et: *Faciens mirabilia tu es Deus solus*. Et: *Qui facit mirabilia magna solus*. Quod tamen intelligitur, propriâ auctoritate. At ita faciebat Christus miracula, tum quia im- Psal. 71. Psal. 85. Psal. 135.

Marc. 4. Matth. 8 & Ioan 4. imperabat: Vt, *Dixit mari, tace, & obmutesce.* Et: *Surdo, & mute spiritus, ego præcipio tibi, exi ab eo.* Tum quia sola voluntate etiam absens curabat. Tum denique, vt verus Dominus totius naturæ concessit etiam alijs potestatem faciendi miracula. Et ad inuocationem eius Apostoli miracula faciebant: *In nomine Iesu Christi Nazareni surge, & ambula.*

Matt 10. Act. 3.

Prob. 7. Prob. 7. veritas ex Patribus omnium ætatum.

8. & 9. Prob. 8. ex Sibyllis, quæ multò clariùs hoc prædixerunt, quàm vlli Prophetarum.

Prob. 9. ex diuinis testimonijs visionum, & miraculorum. Præuidens enim Spiritus S. Arianam hæresin sæpiùs renouandam, & plurimùm Ecclesiæ nocituram, testatissimum esse voluit, eam verissimam esse hæresin.

I. Igitur annis circiter 50. ante exortam Arij hæresin, apparuit S. Gregorio Thaumaturgo Virgo Maria, & cum eâ S. Ioannes Euangelista, & Virgine imperante Ioannes tradidit S. Gregorio eam fidei confessionem, in quâ prædicatur Verbum Deus verus, æternus, inuisibilis, increatus, & Trinitas consubstantialis.

II. Paulò ante Arianam hæresim reuelauit Deus S. Antonio horribilia illa mala, quæ Arius in Ecclesiam inuecturus erat. Ex quo factum est, vt Antonius nullum Arianum ad montem suum ascendere pateretur, sed vt pestem quandam ex toto illo monte fugaret.

III. Circa idem tempus S. Petro Martyri, Episcopo Alexandrino cùm iam prima semina Arianæ hęresis apparere cœpissent, apparuit in carcere Christus veste scissâ à summo vsque deorsum: & cùm S. Petrus rogaret, quid hoc sibi vellet, responsum accepit: Arius hoc fecit, quia populum meum à me separauit.

IV. Arius ipse Constantinopoli in publicis latrinis, subita ventris solutione occupatus, intestina omnia cum vita profudit. Antequam autem hoc fieret, Constantino Arius iureiurando affirmauit, se Catholicam fidem colere: à Constantino verò audiuit: *Si recta est fides tua, bene iurasti: si autem impia est, & tamen iurasti, Deus te pro iuramento condemnet.* Deinde, cum vellet Arius vi in Ecclesiam intrare, S. Alexander Episcopus Constant. orauit Deum, vt, si permitteret Arium ingredi in Ecclesiam, tolleret se de hoc mundo: sin autem Ecclesiæ parceret, tolleret Arium. Ex quo intelligimus, non casu factum, vt tam fœda morte Arius extingueretur, sed planè Dei prouidentia singulari, qui ea ratione implere voluit & pij Principis comminationem, & S. Pontificis orationem.

V. Cum Lucius Episc. Arianus Catholicos vbique persequeretur, his verbis Monachi miracula faciebant: *In nomine Iesu, quem Lucius persequitur, surge, & ambula.*

VI. S. Hilarius ab Arianis in exilium relegatus, insulam quandam solo imperio, & præsentia sua à serpentibus liberauit, & postmodum etiam mortuum ad vitam reuocauit.

VII. S. Martinus vehementer adeò Arianis resistebat, vt publicè virgis cæsus, & à patria expulsus fuerit, cum interim innumerabilibus quotidie miraculis corusçaret.

VIII.

VIII. S. Basil cum quęstio esset de quadam Ecclesia, vtrum eam Catholici, an Ariani possidere deberent, conditionem illis obtulit, vt Ecclesia firmissimis repagulis recluderetur,& eorum esset, qui iuxta suam fidem orantes, solo verbo, nulla vi alia externa adhibita, eam aperirent. Accepta conditione, priores Ariani diu orantes, iuxta fidem suam nihil efficere potuerunt. Deinde, Basilio cum Catholicis orante, tanta vi continuò fores Ecclesiæ apertæ sunt, ac si verba illa tonitrua quædam fuissent.

IX. Cum Iustina Imperatrix Ariana cum suis, Ambrosium, & Catholicos persequeretur, reuelauit Deus eidem Ambrosio corpora incorrupta S. Geruasij, & Prothasij, & per ea cęcum illuminauit, multaque alia edidit miracula. Quę sanè ad Arianorum confusionem erant, vt patet ex eo, quod ipsi, quàtum poterant, ea miracula calumniabantur.

X. Cùm S. Martyres pro fide Catholica ab Arianis flagellarentur vsque ad ossium denudationem, sæpe accidit, vt sequenti die diuino miraculo incolumes conspicerentur. Item, à S. Eugenio cęcus illuminatus fuit eo tempore, quo Ariani Catholicos maximè vexabant. Denique, aliquot Catholicis iussu Regis Ariani linguę radicitus euulsæ fuerunt, qui tamen semper optimè locuti sunt, donec vixerunt.

XI. S. Gregor. tria mirabilia narrat, quę acciderant suo tempore.

1. Accidit in vrbe Spoletana. Cùm enim Arianus Episcopus in Ecclesiam S. Pauli intrare, & suo errori eam Ecclesiam dedicare vellet, Catholici metuentes, Ecclesiam lampadibus omnibus extinctis, diligentissimè clauserunt: sed cùm accederet Arianus cum suorum grege impetum facturus, continuò omnes portæ simul magno fragore edito per se patuerunt, & effuso cœlitus lumine lampades omnes sunt accensæ, & simul cęcitate Episcopus percussus est, tantoque terrore omnes affecti, vt intrare ausi non fuerint, sed Episcopum suum cęcitate affectum in domum suam confusi retulerint. *Lib. 3. Dial. c. 29. 30. 31.*

2. Romæ accidit: nam, cùm Ecclesiam quandam, quę Arianorum fuerat, ipse B. Gregorius, introductis Sanctorum reliquijs, reconciliasset, diabolus in specie horrendę suis exiuit. Item, nubes lucidissima super altare descendit, & ingens simul suauitas odoris in eum locum effusa est, lampadesque omnes accensę diuinitus.

3. In Hispaniâ, vbi, cùm Herminigildus Regis filius à Patre Ariano propter fidem necatus esset, visę sunt nocte circa eum lampades accensę, & Angelorū cantus à multis est auditus.

XII. Cùm in Africâ Cirola quidam, Patriarcha Arianorum, Catholicos persequeretur, & eodem tempore tres S. Episcopi, Eugenius, Vindemialis, & Longinus, qui prȩter ceteros ei resistebant, omnes miraculis coruscarent, voluit etiam hęreticus miraculum facere. Itaque cuidam 50. aureos numerauit, vt se cęcum fingeret. Sed dum transeunte per viam Cirola, ille auxilium eius postularet, accessit Cirola, & oculos eius tetigit, imperans, vt videret in signum veritatis, quam prędicabat: repentè verò tantus ardor oculos illius miseri occupauit, vt coactus fuerit manibus eos comprimere, ne è fronte exilirent: tum verò detexit dolum, & fidem Catholicam altâ voce confessus, à S. Eugenio signo crucis repentè curatus est.

orbem terrarum. Item, ſolus Deus eſt omnipotens. At de Spiritu ſancto legimus: *Omnem habens virtutem*. Item, ſolus Deus cognoſcit ſeipſum perfectè. At de Spiritu ſancto legimus: *Nemo ſcit, quid ſit in Deo, niſi Spiritus Dei*. Et rurſum: *Spiritus omnia ſcrutatur, etiam profunda Dei*. Denique, ſolus Deus habet templum. At de Spiritu ſancto legimus: *Membra veſtra templum ſunt Spiritus ſancti*. Et ita: *Portate, & glorificate Deum in corpore veſtro*. Sap. 7. 1. Cor. 2. 1. Cor. 6.

Sexta claſsis ex operibus ſumitur. Primò ſolius Dei opus eſt creatio: & tamen legis: *Spiritus Dei fecit me*. Et: *Verbo Domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum*. Et: *Emittes ſpiritum tuum, & creabuntur*. Secundò ſolius Dei eſt conſeruare: & tamen legis: *Spiritus Domini repleuit orbem terrarum, & hoc* πνεῦμα, *quod continet omnia*, &c. Tertiò ſolius Dei eſt ſaluare: & tamen legis: *Iuſtificati eſtis in nomine Domini Ieſu Chriſti, & in Spiritu Dei noſtri*. Quartò ſolius Dei eſt futura prædicere, & ſcrutari corda: & tamen legis: *Spiritu ſancto inſpirati, locuti ſunt ſancti Dei homines*. Et: *Renum illius teſtis eſt Deus, & cordis illius ſcrutator eſt verus, quoniam Spiritus Domini repleuit orbem terrarum, & hoc, quod continet omnia, ſcientiam habet vocis*. Id eſt; Ideò Deus ſcrutatur corda, quia Spiritus eius eſt vbique, omnia penetrat, omnia nouit genera linguarum, etiam quæ in intimo corde ſunt. Quintò ſolius Dei eſt miracula facere: at Chriſtus ipſe *in Spiritu Dei eijciebat dæmonia*. Et Paulus facit auctorem doni linguarum, ſanitatum, &c. Spiritum ſanctum. Et omnia miracula, quæ per Apoſtolos fiebant, vocat *Spiritus ſancti diſtributiones*. Sextò ſolius Dei eſt Eccleſiam regere abſolutâ poteſtate. At Spiritus ſanctus gubernat Eccleſiam, quæ eſt regnum Chriſti, planè vt Dominus abſolutus, & non minùs, quàm Pater, & filius. *Dixit Spiritus Petro: vade ad eos nihil hæſitans, quia ego miſi eos*. Et: *Ait Spiritus ſanctus, Segregate mihi Saulum, & Barnabam in opus, ad quod aſſumpſi eos*. Ibidem: *Et ipſi miſsi à Spiritu ſancto*. Et: *Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris*. Et: *Vetati ſunt à Spiritu ſancto loqui verbum in Aſia*. Et: *Attendite vobis, & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei*. Et: *Omnia operatur vnus, atque idem Spiritus diuidens ſingulis, prout vult*. Prob. 6. Iob 33. Pſal. 32. Pſal. 103. Sap. 1. 1. Cor. 6. 2. Pet. 1. Sap. 1. Matt. 12. 1. Cor. 12. Heb. 2. Act. 10. Act. 13. Act. 13. Act. 16. Act. 20. 1. Cor 12.

Septima claſsis conſtabit ex comparatione Spiritus ſancti ad Chriſtum. Nam, ſi probemus, Spiritum ſanctum maiorem Chriſto eſſe, quatenus Chriſtus homo eſt, probatum quoque erit, Spiritum ſanctum vnum eſſe Deum cum Patre. Siquidem aduerſarij nihil omninò eſſe volunt Chriſto, quem nudum hominem faciunt, maius, præter Deum Patrem. Eſſe igitur Spiritum ſanctum homine Chriſto maiorem, demonſtratur illis omnibus argumentis, quibus aduerſarij probant, Deum Patrem eſſe Chriſto maiorem. Maior eſt Pater homine Chriſto, quia eum miſit. At eundem miſit Spiritus ſanctus. *Et nunc Dominus meus miſit me, & Spiritus eius*. Pater ſanctificauit filium. *Quem Pater ſanctificauit, & miſit in mundum*. Sanctificauit etiam Spiritus ſanctus. *Spiritus Domini ſuper me, eò quòd vnxerit me, euangelizare pauperibus miſit me*. Item; Pater filij incarnationem operatus eſt: *Miſit filium ſuum in ſimilitudinem carnis peccati*. Idem operatus eſt Spiritus ſanctus. *Quod in ea natum eſt, de Spiritu S. eſt*. Item, in virtute Patris filius faciebat miracula: *Pater in me manens ipſe facit opera*. At de Spiritu dicit: *Si ego in virtute Dei eijcio dæmonia*. Item, Pater filium obtulit ad mortem, *Proprio filio non pepercit*, &c. Idem Spiritus ſanctus fecit: *Per Spiritum ſanctum* Prob. 7. Ioan. 8. Iſa. 48. Ioan. 10. Iſa. 51. Luca 4. Rom. 8. Matt. 1. Ioan. 14. Matth. 12. Rom. 8. Act. 2.

sanctum obtulit semetipsum. Denique; Pater Filium suscitauit. Idem Paulus dicit
Rom. 8. de Spiritu sancto. *Spiritus eius, qui suscitauit Iesum à mortuis, habitat in nobis.* Acce-
Matth. 12. dit, quòd grauius sit peccare in Spiritum sanctum, quàm in Christum ho-
Prou. 8. minem.
& 9. 8. Classis sumitur ex Patribus. Nam, qui pro Christi diuinitate loquun-
tur, ijdem ferè omnes de Spiritu sancto agunt.
9. Classis constat ex miraculis, nam miracula quę facta sunt ad confirman-
dã Christi diuinitatẽ, eadem confirmant etiam diuinitatem Spiritus Sancti.

CAPVT II.

De vocibus quibusdam in diuinis.

Essentia Luc 15. PRIMA vox est *Essentia*, Græcè οὐσία, quæ in Script. inuenitur. Vbi enim adolescentior filius petit à Patre portionem substantiæ, in Græco est, μέρος τῆς οὐσίας. Vbi οὐσία opes paternas significat. Quæ sunt autem Dei opes, nisi ipsius diuinitas, quæ est summum, & infinitum bonum? Quia tamen non expresse hoc loco Dei natura vocatur οὐσία, meritò dicere potuit Epiphanius:
Hæres 73. *Essentiæ nomen nudo modo in veteri, ac nouo Testam. non habetur: sensus autem, & significatio vbique habetur.* Itaque etsi hęc vox non habetur in Script. tamen haben-
Rom 1. tur eius synonima. Nã de Deo dicitur: *Sempiterna quoque virtus eius, ac diuinitas,* Græcè θειότης. Quid est autem θειότης, nisi οὐσία τοῦ θεοῦ? Item, μορφὴ τοῦ θεοῦ,
Philip. 2. *Forma Dei.* Certè non minùs philosophicum est forma, quàm essentia. Et: *Di-*
2. Pet. 1. *uinæ consortes naturæ*; Græcè θείας φύσεως. At idem omninò sunt, essentia, & natura. Denique, habetur nomen Essentiæ in suâ radice: nam Essentia dicitur ab esse, & est abstractum eius nominis, quod in cõcreto dicitur Ens. Porrò ens, & esse in Script. de Deo dicitur: *Ego sum, qui sum: qui est, misit me ad vos;*
Exod. 3. Græcè ὁ ὤν. Si igitur Deus dicitur ens secundum Script. cur eius natura non poterit dici essentia?

ὁμοούσιος. Ex hoc nomine fit ὁμοούσιος, id est, eiusdem essentiæ: quod nomen Ariani, & veteres, & noui, maximè oderant, tum quia extra Script. tum quia nouũ illis videbatur. Et tamen vtebantur ipsi nominibus multò magis nouis, & qui in nullâ Script. reperiuntur, vt ἑτεροούσιος, id est, alterius essentiæ. Sed primam calumniam Patres duobus modis refutarunt. I. Demonstrarunt nomen hoc non esse ideò reijciendum, quòd in Script. non sit, cùm constet in Script. sen-
Ioan. 10. sum huius nominis reperiri, dicente Domino: *Ego, & Pater vnum sumus.*

Secundo ostendere conati sunt, non esse nomen hoc alienum à Script. quia similibus vocibus vtitur Script. Dominus enim: τὸν ἄρτον ὑμῶν ἐπιούσιον. dixit
Luc. 6. Et Moyses vocat filios Israël, λαὸν περιούσιον. Sunt autẽ planè similia ἐπιούσιος,
Deut. 7. 14. ὁμοούσιος. & περιούσιος: vt etiam Latina, Supersubstantialis, & Consubstan-
16. tialis. Alteram calumniam Patres apertissimè confutarunt, atque ostenderunt, non fuisse inuentum hoc nomen in Nicæno Concilio, sed fuisse etiam antea

antea in vsu Patrum. Nam Dionysius Rom. & Alexand. Theognostus, & Origenes hoc nomine vsi sunt. Videtur autem hoc nomen diuinitus inuentum: siquidem destruit simul contrarias hæreses Arij, & Sabellij. Nam non dicitur ὁμοούσιος de ijs, quæ quomodocunque habent similem essentiam, sed de ijs tantùm, quorum vnum est ab altero, & ab illo recipit eandem essentiam. Sabellius fatebatur Patrem, & filium habere eandem essentiam, sed negabat vnum esse ab alio: Ariani fatebantur filium esse à Patre, sed negabant accepisse eandem essentiam.

Hypostasis significat primam substantiam, quam vniuersè dicimus suppositum, & in natura intelligente personam. Distinguitur autem ab essentia, quòd hæc significatur per modum formæ totalis existentis in alio: Hypostasis autem significatur per modum totius, quod non in alio, sed in se, & per se existit. Ex quo sequitur, Hypostasin non addere ad essentiam aliquem gradum naturæ, aut actum, sed solùm modum essendi. Ipsa enim essentia, si re ipsa existat, & non sit in alio, vt pars in toto, vel vt forma in subiecto, dicitur Hypostasis. Ex quo iterum sequitur, essentiam esse communicabilem; Hypostasin incommunicabilem: repugnat enim, vt, quod est in se, sit in alio. Nam esse in alio, est non esse in se: ex quo vltimo sequitur, Hypostasin superaddere essentiæ proprietatem aliquam, id est, aliquid, seu aliquem modum, ratione cuius incommunicabilis fiat. Hæc igitur vox, licet quibusdam suspecta videretur, vt quæ ad significationem substantiæ, id est, essentiæ, trahi posset: tamen omninò recipienda est, & tutò dici possunt in Deo tres Hypostases. Et prob. 1. ex Apostolo, vbi dicit de filio: *Qui cùm sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius:* Græcè Χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ. Vbi nomine Hypostaseos, licet aliqui essentiam intellexerint, tamen alij rectiùs acceperunt personam paternam: non enim filius est imago essentiæ, sed personæ. Illius enim est imago, cuius est filius: imago enim distinguitur ab exemplari vt res producta à producente. Prob. 2. ex vsu Ecclesiæ, & Patrum. *Hypostasis.* *Hebr. 1.*

Substantiæ nomen ambiguum est. Nunc enim Hypostasin; nunc essentiam significat. Quocirca in rigore dici possent in Deo tres substantiæ, præsertim cum hoc vocabulo vsus sit vulgatus interpres epist. ad Hebræos: tamen absolutè negandæ sunt in Deo tres substantiæ, & vna asserenda, quia communis vsus Latinorum accipit substantiam pro essentia: nam semper Aristoteles in prædicamento substantiæ οὐσίαν vocat, quam nos dicimus substantiam. *Substantia.* *Hebr. 1. 3. & 11.*

Personæ nomen, quamuis sæpe pro qualitate, & larua histrionum accipiatur; tamen etiam pro substantia prima à Script. & Patribus accipi, non ignoramus. Nam & in Script. passim legimus, Deum non esse acceptorem personarum, in quibus locis persona significat ipsam hypostasin humanam. Nam tunc est acceptio personarum in distributione præmiorum, quando, qui distribuit, non respicit merita hominum, sed ipsos homines, id est, tribuit plus vni, quàm alteri, non quia ille plus meretur, sed quia illam personam plus diligit. Præterea, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, tres personas vocant Patres. Imò & Grammatici hoc modo accipiunt nomen personæ. *Persona.* *Act. 10.* *Rom 2. & alibi.*

Proprietas. Relatio, Notio, non sunt nomina Script. tamen ex Script. colliguntur per euidentem consequentiam. Nam si filius est *vnigenitus:* ergò proprium *Proprietas, Relatio, Notio.* *Ioan. 1.*

est

re distincta, sunt tria subsistentia, & proinde tres Hypostases, seu personæ. Probanda est assumpt. primi argumenti ex script. nam per se cetera sunt euidentia. Ac Filium habere suum esse à Patre, prob. I. ex illo: *Dominus possedit me*; id est, per generationem acquisiuit. Id enim significat vox Hebræa. Ac ne dicant hoc intelligi de Christo homine in prædestinatione, seu præuisione generato ante colles, ibidem dicitur: *Cum eo eram cuncta componens*. Nec enim is, qui solùm habebat esse in prædestinatione, poterat cum Patre mundum creare: quod enim habet esse solùm in prædestinatione, non est, sed futurum est: quod autem non est, operari non potest. Igitur Filius Dei, qui cum Patre cuncta composuit, in principio mundi iam erat, & tamen per generationem à Patre acceperat esse. Prou. 8.

Præterea; *Sapientia primogenita* dicitur *ante omnem creaturam*. Item; *Dedit Filio vitam habere in semetipso*. Nec dici potest, hoc esse intelligendum de Christo homine: repugnat enim illud: *Sicut Pater habet vitam in semetipso, sic dedit & Filio vitam habere in semetipso*. Vbi docemur, vitam datam esse Filio à Patre, non quomodo vitam habent creaturæ, sed quomodo ipse Pater habet. Item; *Filius* dicitur *primogenitus Dei, & imago eius*. Vtrumque autem nomen includit necessariò distinctionem, & processionem. Nec potest intelligi de Christo homine, quia ibidem dicitur de hoc primogenito: *In ipso, & per ipsum condita sunt vniuersa*. Item, vocatur filius splendor, & imago paternæ hypostasis: quæ omnia dicunt processionem. Et, ne hæc trahantur ad humanitatem, additur ibidem: *Per quem fecit & secula*. Denique legimus: *Vt simus in vero filio eius* Certè verus Filius à Patre est natus verè. Et, ne dicant hoc pertinere ad solum hominem Christum, subditur: *Hic est verus Deus, & vita æterna*. Itaque de Filio res est certissima, habere illum esse à Patre, ac propterea distingui re ipsa à Patre. De Spiritu S. probabitur posteà in quæstione propria. Interim sufficiat illud: *Cùm venerit paracletus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis, qui à Patre procedit*. Hic enim expressè dicitur Spiritus S. à Patre procedere, & proinde ab illo distingui. Dicitur etiam mitti à Filio, & proinde etiam ab illo distingui. Missio enim in diuinis non potest intelligi, nisi secundum processionem. Eccl. 24. Ioan. 5. Col. 1. Hebr. 1. 1. Ioan. 5. Ioan. 15.

2. Argumentum sumitur à voce, *Alius*. Script. siquidem vocat Patrem alium à Filio, & Spiritum sanctum alium ab vtroque: quod apertam distinctionem, & quidem realem indicat. Filius de Patre loquens: *Alius*, inquit, *est, qui testimonium perhibet de me*. Et de Spiritu sancto. *Alium paracletum dabit vobis*. Non autem diceremus de vna persona: Alius est Marcus, alius Tullius, alius Cicero: nec de eodem; Alius est Orator, alius Consul, alius Imp. Prob. 2. Ioan. 15. Ioan. 14.

3. Argumentum sumitur ex particulis quibusdam denotantibus distinctionem; vt, *apud*, *cum*, *in*. Prob. 3.

Cum illo eram cuncta componens. Item: *Et Verbum erat apud Deum*. Ibidem: *Vnigenitus, qui est in sinu Patris*. Et: *Ego sum in Patre, & Pater in me est*. Et: *Baptizate omnes in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*. Et: *Dominus Deus misit me, & Spiritus eius*. Et: *Per ipsum* (Filium) *habemus accessum ad Patrem in vno Spiritu*. Nam, si Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, essent sola nomina, & non res, essent omninò synonyma; quomodo M. T. Cicero. At quis diceret: Marcus erat cum Tullio, vel apud Tullium; & similia? Prou. 8. Ioan 1. Ioan. 14. Matth. vlt. Isa. 48. Ephes. 2.

G 4. Argu-

Prob. 2. 4. Argumentum ex eo sumitur, quòd Script. inducit Deum loquentem in numero multitudinis, vel loquentem de Deo; tanquam de aliâ personâ. *Dixit*

Gen. 1. *Deus: Faciamus hominem ad imaginem nostram.* Et: *Ecce Adam quasi vnus ex nobis fa-*

Gen. 3. *ctus est.* Et: *Venite, descendamus, & confundamus linguam eorum.* Et: *Pluit Dominus*

Gen. 11. *à Domino.* Et: *Dicit Dominus: saluabo eos in Domino Deo suo.* Et: *Dixit Dominus ad*

Gen. 19. Ose. 1. Zach. 3. *Satan: Increpet te Dominus, ô Satan.* Et licet Rabbini hæc omnia eludant, dicentes esse phrases linguæ, & difficile sit eos conuincere; tamen apud Catholicos habent suam auctoritatem, quia Patres passim his argumentis vtuntur,

Apud Hilar. l. de Synodis. & Concilium Syrmiense dicit anathema ijs, qui aliter explicant loca citata ex Gen.

Ioan. 10. Ioan. 14. Præterea; habemus alia loca in Testam. nouo, quæ nullâ ratione possunt eludi. *Ego, & Pater vnum sumus.* Et: *Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Nec enim vna, & eadem persona, quæ plura nomina, vel officia habeat, verè dicere potest, ratione eorum nominum, vel officiorum: Nos faciemus; aut; Nos veniemus.

Prob. 5. V. Argumentum sumitur ex eo, quòd Script. sæpe de Deo loquens, vtitur

Exod. 3. numero ternario: *Ego sum, qui sum, qui est, misit me ad vos.* Ibidem: *Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob.* Et: *Sic benedicetis filijs Israël: Benedicat tibi*

Num. 6. *Dominus, & custodiat te: ostendat Dominus faciem suam tibi, & misereatur tui: conuertat Dominus vultum suum ad te, & det tibi pacem.* Et: *Dominus Deus, Dominus vnus est.*

Deut. 6. Psal. 66. Et: *Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus, & metuant eum omnes fines*

Psal. 135. Isa. 6. *terræ.* Et: *Confitemini Domino, quoniam bonus, confitemini Deo Deorum, confitemini Domino Dominorum.* Et: *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus.* Vbi notandum, Deum in Testam. veteri noluisse proponere mysterium Trinitatis expresè, quia Iudæi incapaces erant, & quia recens exierant de Ægypto, vbi colebantur multi Dij, & intraturi erant in terram Chanaan, vbi etiam multi habebantur Dij, ne videlicet putarent, sibi etiam tres Deos fore colendos: voluisse tamen Deum adumbrare hoc mysterium, idque multis modis, vt, cùm in Testam. nouo prędicaretur, non videretur omnino nouum, vel repugnans Testam. veteri.

Prob. 6. VI. Argumentũ sumitur ex numeris binario, & ternario in Script. expresis. *In lege vestrâ scriptum est, quia duorum hominũ testimonium verum est, ego sum qui testi-*

Ioan. 8. *monium perhibeo de me ipso, & testimonium perhibet de me, qui misit me, Pater.* Vbi apertè se, & Patrem, duos testes facit. Et de Spiritu S. addit: *Ille testimonium perhibebit de me.* Et: *Tres sunt, qui testimonium dant in cælo: Pater, Verbum, & Spi-*

Ioan. 15. 1 Ioan. 5. *ritus S.* Vltimò, addi possunt congruentiæ naturales, quæ non demonstrant

Prob. 7. fidem, sed eâ suppositâ ostendunt id, quod asserimus, non esse contra rationem.

I. Est: Summi & infiniti boni est, se summè, & infinitè communicare. Non autem Deus se summo, ac infinito modo communicat in productione creaturarum.

II. Est: Perfecta beatitudo comprehendit omnia bona: & vnum, & quidẽ insigne bonum est consortium æqualium personarum.

III. Generare sibi simile est perfectio, quæ non debet abesse à Deo, qui est vndequaque perfectus.

IV. Me-

IV. Melius est, ab æterno Deum aliquid produxisse, quàm otiosum fuisse.
V. Quia inuenitur vna natura in hypostasi, vt in quolibet Angelo; plures in pluribus, vt in multis Angelis; plures in vnâ, vt in homine, vbi duæ naturæ, anima, & caro, vna spiritualis, altera corporalis, in vnam hypostasim humanam conueniunt; credibile est, esse quoque vnam naturam, id est, diuinã in pluribus hypostasibus; hoc est, in Patre, & Filio, & Spiritu sancto.
VI. Ratio sumitur ex vestigijs, quæ Deus impressit quodammodo in creaturas. Nam res omnes ita affectant numerum ternarium, vt planè omnia clamare videantur, auctorem suum esse Trinitatem, quæ omnia fecit in pondere, numero, & mensurâ. Primo tres solùm sunt passiones omnibus rebus communes, vnum, verum, bonum. Deinde; Tota rerum vniuersitas distribuitur in tres partes: quidquid enim est, aut spirituale est, aut corporale, aut mixtum ex vtroque. Res spirituales in tres Hierarchias diuiduntur: singulæ Hierarchiæ in tres ordines: singuli verò spiritus Angelici, non tam vestigium, quàm imaginem Trinitatis referunt, cùm tribus sint præditi facultatibus, memoriâ, intelligentiâ, voluntate; atque in eis ex mente nascatur notitia, ex notitiâ amor procedat. Porrò in rebus corporalibus penè innumerabilia reperiuntur vestigia Trinitatis.

Probandum secundo est in particulari, Filium distingui à Patre, propter eos, qui Filium αὐτόθεον esse dicunt, id est, Deum à seipso esse, non à Patre. Nã is modus loquendi Caluini, Filium habere à se essentiam, simpliciter est repudiandus, & contrario modo loquendum est. *Prob. 1. filiũ distingui à Patre.*

Primo repugnat is modus loquendi cum verbo Dei. Legimus enim: *Pater dedit Filio vitam habere in semetipso.* Et: *Ego viuo propter Patrem.* At, si vitam dedit Pater Filio, certè & essentiã. Idem enim in Deo est, esse, & viuere, Item; *Omnia mihi tradita sunt à Patre meo.* Cur nõ & essentia? Et: *Ego scio eum, quia ab eo sum.* Et: *Sicut docuit me Pater, loquor in mundo, & quæ audiui à Patre meo,* &c. At non potest intelligi, quomodo Pater tradiderit Filio scientiam, nisi tradendo essentiam. *Ioan. 5. Ioan. 6. Matth. 11. Ioan. 7. Ioan. 8.*

Pugnat etiam cum Concilijs. Nam omnia ferè Concilia, post Nicænum, receperunt Symbolum Nicænum cum illis verbis: *Deum de Deo, lumen de lumine*; vt Sardicense, Constantinop. I. Ephesinum I. & omnia alia. *Prob. 2.*

Pugnat tertio cum doctrinâ Patrum. Pugnat denique cum ratione, & cum ipsâ Caluini sententiâ. Nam, si ipse asserit, Patrem communicasse Filio essentiam, quomodo potest verè dicere, Filium habere à se essentiã? Item, si dicat, Filium esse productum à Patre, quomodo potest negare, essentiam, & vitam in Filio esse à Patre? Nec enim Filius dicitur sola proprietas, sed integra Hypostasis. *Prob 3. & 4.*

Probandum est tertio in particulari Spiritum S. procedere à Patre. Prob. primo ex Script. *Omnia, quæ habet Pater, mea sunt.* Et: *Omnia tua mea sunt.* Ex quibus verbis ita concludi potest argumentum. Quidquid Pater habet, etiam & Filius, exceptâ solâ relatione paternitatis: sed Pater habet esse principium Spiritus sancti. Ergò & Filius id ipsum habet. Ex quo manifestè sequitur, esse etiam Filium spiratorem Spiritus sancti. Nam hoc non est esse Patrem; & tamen habet hoc Pater, vt sit spirator. *Prob 1. Spiritum S. à Patre procedere. Ioan. 16. Ioan. 17.*

Deinde; Si Pater, & Filius non haberent omnia communia, excepta rela-

 tione

tione opposita, distinguerentur plusquam relatione; & proinde distinguerentur substantia. Nam Pater, vt spirator, non est relatiuum ad Filium: ergò, si, vt spirator, distinguitur à Filio, distinguitur per spirationem, non vt est relatio, sed vt est forma quædam in Patre subsistens; proinde Pater, & Filius in substantia differrent, quæ est hæresis Ariana.

Ioan. 16. Item: *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis.* Quid, quæso, accipiet in Filio spiritus, nisi scientiam? Nam paulò antè dixit: *Non enim à seipso loquetur, sed quæcunque audiet, loquetur:* Et de scientia exponunt Patres. Quomodo autem potest spiritus accipere à Filio scientiam, nisi accipiendo ab illo essentiam? Quidquid enim aliud dicatur, fiet spiritus sanctus creatura.

Ioan. 16. Item: *Si non abiero, paracletus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos.*
Ioan. 15. Et: *Cùm venerit paracletus, quem ego mittam vobis à Patre.* Omnis missio, aut est per imperium, quomodo mittuntur serui à Dominis; aut per consilium, quomodo mitti dicuntur, qui instruuntur à sapientioribus; vt, cùm mittuntur ægroti à medico ad capiendam medicinam: aut per naturalem productionem; quomodo arbores mittere dicuntur radices, emittere flores, &c. Certum est autem, spiritum sanctum non posse mitti, vt seruum, vel ignorantem à potentiore, vel sapientiore: constat enim inter nos, & Græcos, spiritum sanctum esse Deum. Ergò missio eius erit intelligenda secundum productionem.

Ioan. 20. Item: *Insufflauit, & dixit: Accipite Spiritum sanctum.* Hâc enim cæremoniâ, vt exponunt Patres, significare voluit Christus, à se procedere spiritum sanctũ.
Rom. 8. Item: *Si quis Spiritum Christi non habet, hic non est eius.* Et: *Quoniam estis Filij Dei, mi-*
Gal. 4. *sit Deus spiritum Filij sui in corda vestra, clamantem, Abba Pater,* Cur enim dicitur spiritus sanctus spiritus Filij? Certè non quia est seruus eius, vel quia est fra-
Rom. 8. ter eius; sed quia spiratur ab eo: quomodo etiam dicitur spiritus Patris. *Si*
Matth. 10. *Spiritus eius, qui suscitauit Iesum, &c. Et Spiritus Patris vestri loquitur in vobis.*

Prob. 2. & 3. Prob. II. Testimonijs Conciliorum, & Patrum Latinorum, & Græcorum.

Prob. denique ratione. Præcipua autem S. Thomæ est hæc: si spiritus sanctus non procederet à Filio, non distingueretur ab illo: hoc autem est contra fidem, quia tunc esset dualitas, non Trinitas. Igitur procedit à Filio spiritus sanctus.

Propositio prob. Omnis distinctio in Deo nascitur ex relationibus originis: at, si spiritus non procederet à Filio, non esset inter eos relatio originis. Ergò, si spiritus non procederet à Filio, non distingueretur ab eo.

Huius argumenti prob. iterum propositio. Nam in Deo nihil est, nisi essentia, & relatio, siue absolutum, & relatiuum: sed essentia, & omnia absoluta
C. 1. sunt communia: ergò sola relatio distinguit. Vnde in Concilio Toletano XI. dicitur, in solis relationibus numerum cerni: proinde omnem distinctionem ex relationibus ortum ducere: vbi enim non est distinctio, nec numerus esse potest.

Præterea; si non essent communia tribus personis omnia absoluta, non
C. 2. essent tres personæ vna res, vt docet Concilium Lateran. Item, non possemus defendere Dei simplicitatem; nec possemus ostendere, nullam perfectionem

nem

nem esse in vna persona, quæ non sit in alia. Quare dubitari non debet, quin sola relatio distinguat Trinitatem. Rursum; Non quælibet relatio sufficit ad distinctionem faciendam: nam relationes non oppositæ non distinguunt, vt patet, quia in vno Patre sunt duæ relationes, paternitas, & spiratio actiua; & tamen non distinguunt duas personas. Rursum; Non quælibet oppositæ distinguunt, sed reales esse debent. Nam relatio identitatis dicit oppositionem, sed non distinguit, quia non dicit oppositionem realem. Rursus; Relationes oppositæ, & reales, vel fundantur super quantitate, vt æqualitas; vel super qualitate, vt similitudo; vel super actione, vt paternitas, & filiatio: sed in Deo non sunt relationes reales fundatæ in quantitate, aut qualitate. Ergò solum remanent relationes fundatæ in actione, quę dicuntur relationes originis, quæ distinguere possunt personas. Prob. assumpt. Nam in Deo est quidem æqualitas, & similitudo, sed quia fundamentum omnium horum est sola essentia, quę est vna numero, ideò istę relationes rationis sunt, non reales. Non enim possunt esse relationes reales, vbi non sunt fundamenta proxima distincta realiter. Et licet ęqualitas, & similitudo in Deo essent relationes reales, vt vult Scotus; tamen adhuc non posset inde sumi distinctio personarum. Nam Scotus putat, ad hoc, vt sint relationes reales, non requiri distincta fundamenta, sed sufficere distincta relationum subiecta: & quoniam Pater, & Filius sunt extrema realia, ideò putat, eorum ęqualitatem, & similitudinem esse relationes reales. Itaque secundum hanc sententiam non sunt distinctæ personę, quia ęquales, aut similes sunt reali relatione ęqualitatis, vel similitudinis; sed è contrario, ideò reali relatione sunt æquales, aut similes, quia distinctę personę sunt. Solę igitur relationes originis distinguunt: & inde sequitur, vt iam probatum est, aut Spiritus S. originem ducere à Filio, & ad eum referri relatione originis, quod est ab ipso procedere; aut certè ab eo non distingui, quod ne Gręci quidem vnquam docuerunt.

Probandum 4. rectè additionem factam in symbolo, *Filioq́*. Ac primùm debuisse Latinos explicare symbolum, prob. Nam necessarium est ad salutem, non credere, spiritum S. à solo Patre procedere: ergò ortâ hæresi, quæ docebat, spiritum à solo Patre procedere, debuit adhiberi remedium per explicationem, quia debent tolli occasiones errandi. Prob. Antec. Nam Athanasius, vbi posuerat, *à Patre, & Filio*, &c. dicit: *Hæc est fides Catholica, quam nisi quisque integram, inuiolatamq́, seruauerit, in æternum peribit.* *Prob. 1. debuisse Latinos explicare Symbolum.* *In Symbolo.*

Prob. etiam ex decreto Concilij Florent. Denique ratione. Nam credere, spiritum non esse à Filio, est, vt demonstrauimus, error contra script. Ergò necessariò est vitandus. Est tamen obseruandum, non semper necessarium fuisse, non credere, non esse à Filio Spiritum sanctum. Nam antequam oriretur, & definiretur quæstio, satis erat credere, Spiritum à Patre procedere, in quod includebatur etiam, quòd procederet à Filio: nec erat opus quærere, an à Filio procederet, nec ne; non enim tenemur omnia scire, sed tamen tenemur positiuè nunquam asserere errores. Itaque posteaquam mota est quæstio, & multi cęperunt errare, necesse fuit remedium adhibere. Et hoc ipsum etiam definiuit Concilium Florent. *Prob. 2. & 3.*

Deinde, potuisse hanc explicationem à Latinis sine Græcorum consensu

Prob. primo pmissæ. fieri, prob. primo, Papa Rom. est pastor, & Doctor totius Ecclesiæ, vt in ipso Concilio Florent. Græci confessi sunt, & patet ex illo: *Pasce oues*; Ergò potest ipse etiam sine Concilio definire res fidei. *Ioan. vlt.* Nam quia pastor, & doctor vniuersalis est, non potest errare, cùm docet ex cathedrâ: alioqui tota Ecclesia erraret, quæ illum sequi tenetur: definire autem res fidei, ad illum pertinet, qui non potest errare.

Prob. 2. Secundò etiamsi Papa non esset Pastor totius Ecclesiæ, nec posset definire controuersias fidei sine Concilio, tamen non propterea requireretur Concilium Græcorum, & Latinorum, sed sufficeret Concilium aliquot Episcoporum ab ipso Rom. Pontifice conuocatum. Est enim ipse, vt minimum, primæ sedis Episcopus, & sine ipso Concilia non habent robur, & cum ipso habent. Nam firmitas Conciliorum non oritur ex multitudine, & diuersitate Episcoporum, sed ex connexione cum sede Petri, cui dictum est: *Rogaui pro te, vt non deficiat fides tua.* *Luc. 22.* Id quod etiam exempla testantur. Nam Concilium Ariminense habuit DC. Episcopos, partim Græcos, partim Latinos; & tamen, quia Rom. Pontifex dissensit, semper est habitum erroneum ab omnibus, tam Græcis, quàm Latinis. Contrà, Concilium II. CL. Episcoporum Græcorum, in quo nullus fuit Latinorum, quia à Pont. Damaso fuit confirmatum, à quo Ariminense fuerat reprobatum, semper habitum est in honore.

Prob. 3. Tertiò etiamsi Papa non esset caput totius Ecclesiæ, nec primæ sedis Episcopus sed vnus Patriarcha nihilo maior ceteris, adhuc Græci non possent cõqueri propter istam additionem. Nam vel est quæstio de fide, vel de ritu: id est, vel nolunt Græci hanc additionem, quia est falsa, & contra fidem; vel quia licet sit vera, tamen non placet illis in Symbolo. Si est quæstio de ritu, certè sicut multi sunt alij ritus diuersi Græcorum, & Latinorum, & non propterea fieri debet scisma; ita etiam ritus iste tolerari poterat, sine scismate. Præterea, potest vnus Episcopus in suâ Ecclesiâ aliquem ritum instituere sine consensu aliorum; quantò magis tota natio Latinorum simul? Si autem est quæstio de fide, non possunt Concilia prouincilia, vel nationalia aliquid ita definire, vt statim debeat ab omnibus recipi; tamen possunt definire, & alij non debent conqueri, sed probare, si viderint rem esse benè definitam; sin minùs, conuocare maius Concilium. Nam ita sæpissimè factum videmus in Ecclesiâ. Hæresin Pauli Samosateni damnauit Concilium Antiochenum paucorum Episcoporum, nec alij multò plures in toto mundo conquesti sunt, sed ratum habuerunt. Hæresin Macedonij damnauit Concilium Constantinop. in quo nullus fuit Latinorum, nec Latini conquesti sunt, sed probauerunt. Hæresin Pelagij damnarunt Concilia prouincialia, Mileuitanum, & Carthaginense, nec vllus propterea fecit scisma, quia non fuisset vocatus. Hæresin Nestorij damnauit Concilium Ephesinum, antequam adessent Latini, quos Pont. Celestinus mittebat; non tamen Latini conquesti sunt, sed voluerunt cognoscere rem gestam, & cognitam approbarunt. Et huiusmodi sunt infinita exempla. Græci ergò non possunt conqueri, quòd sine ipsis quæstio definita est, præsertim cùm post illam definitionem sint vocati ad Concilia generalia non semel, neque bis, sed sæpius, & rursum quæstio proposita, & discussa sit ipsis præsentibus.

CAP.

CAPVT QVARTVM.

De Incarnatione Christi.

PRimùm, probandum est, duas esse in Christo naturas contra primam Eutychetis errorem. Prob. ex illis verbis: *Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, Filius hominis, qui est in cælo,* Certè iste, qui loquebatur, & videbatur, & Filium hominis se dicebat, secundum eam naturam, per quã videbatur, & loquebatur, & Filius hominis erat, non erat tunc in cœlo, sed tantùm in terrâ, id est, in domo Nicodemi; neque erat Deus, sed homo, quia Deus non potest audiri, videri, tangi corporeis sensibus. Neque descenderat de cœlo, sed natus erat in terra ex muliere. Et tamen iste idem asserit, se de cœlo descendisse, & etiam tunc, cùm loquebatur in terrâ, dicebat se esse in cœlo.. Ergò alteram naturam Christus habuit præter hũmanam, secundum quam potuit esse in cœlo, quando secundũm humanam erat in terrâ. Item ex illis: *Non solùm soluebat Sabbatum, sed etiam Patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo.* Et: *Ego, & Pater vnum sumus.* Vnde Pharisæi rectè collegerunt, Christum ea verba se Deũm asserere voluisse. At: *Pater*, inquit, *maior me est.* Non autem potest vllo modo fieri, vt secundum eandem naturam esset Patri æqualis, immò vnum cum illo, & tamen minor Patre.

Prob. in Christo duas naturas esse. *Ioan 3.* *Ioan. 5.* *Ioan. 10.* *Ioan 14.*

Præterea; *Antequam Abraham fieret, ego sum.* At ille idem natus erat in diebus Augusti Cæsaris, & habuerat X X X. annos, anno X[illegible]iberij. Non autem potest fieri, vt idem secundum idem fuerit ante Abraham, & post Abraham. Thomas etiam, postquam viderat, & tetigerat Domini cicatrices, exclamauit: *Dominus meus, & Deus meus.* At certè, quod viderat, & tetigerat, non erat Deus, & tamen illum ipsum Deum, & Dominum confitetur, cuius carnem tetigerat. Igitur ille & Deus, & homo erat. Quod etiam apertè docet sanctus Petrus: *Dextera igitur Dei exaltatus, effudit hoc donum quod vos videtis, & auditis.* Nam exaltari non est Dei, sed creaturæ: effundere Spiritum sanctum non est creaturæ, sed Dei.

Ioan. 8. *Luca 2.* *Luca 3.* *Ioan. 20.* *Act. 2.*

Item, Paulus sic ad Episcopos loquitur: *Spiritus sanctus posuit vos regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo.* At Deus, vt Deus, non habet sanguinem: nam spiritus est Deus, & qui habet sanguinem, vt sic, non est Deus: ergò qui est Deus, & sanguinem effudit, necessariò habet duas naturas. Et: *Quorum Patres*, inquit, *ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in secula,* Hic Apostolus dicit, Christum esse ex parentibus Iudęis secũdum carnem, & tamen simul esse Deum super omnia, nimirum secundum diuinitatem. Denique, Idem Paulus asserit, Christum, *cùm in formâ Dei esset, formam serui accepisse.*

Act. 20. *Rom. 9.* *Philip. 2.*

Iam verò, quòd illæ naturæ non sint permixtæ, nec sit diuinitas versa in humanitatem, contra secundum errorem, prob. Nam tota Script. clamat, Deum

Prob. naturas illas non esse permixtas.

Malach. 3. Deum esse immortalem, & incorruptibilem. *Ego Dominus, & non mutor.* Et: *Non*
Num 23. *est Deus vt filius hominis, vt mutetur.* Et: *Apud quem non est transmutatio.* Et: *Regi se-*
Iac. 1. *culorum immortali, & inuisibili,* &c. Et: *Qui solus habet immortalitatem,* &c.
1. Tim. 1.
1. Tim 6. Non esse autem diuinitatem natam, passam, mortuam, vt tertius error as-
Prob diuinitas non esse nata passa, &c. serit, tum ex dictis colligitur, nam qui est immutabilis, & immortalis, nec in tempore nasci, nec mori vllo modo potest secundum id, vnde est immortalis, & immutabilis: tum etiam, quia Script. cùm docent Christum in tempore natum, passum, & mortuum, addunt, secundum carnem; quâ voce clarè indicant, Christum non esse natum, nec passum, nec mortuum secundum di-
Rom. 1. uinitatem. *Qui factus est ei ex semine Dauid, secundum carnem.* Et: *Ex quibus est Chri-*
Rom. 9. *stus secundum carnem.* Et: *Mortificatus quidem carne,* &c. Et: *Christo igitur in carne*
1. Pet. 3. *passo.* &c. Accedant testimonia Patrum.

Prob caro Christi eiusdem speciei cum nostra. Quòd autem Christi caro sit eiusdem speciei cum nostra, contra quartum errorem; & Christum non simulatoriè, sed verè natum, passum, mortuum esse, nullo negotio probari potest. Nam Beata Virgo dicitur peperisse Filium suum primogenitum: quomodo autem potuit Virgo Christum habere Filium, si Christi caro non fuit vera caro ex carne Virginis concepta? Item,
Heb. 2. Paulus: *Quia pueri communicauerunt carni, & sanguini, & ipse participauit eisdem.* Quid quæso est, *eisdem*, nisi eiusdem naturæ carni, ac sanguini? Iam verò Euangelia, & Apostolorum epistolæ, nónne plurimorum mendaciorum argui deberent, cùm passim Christum hominem, & hominis filium vocent, & matrem, atque cognatos habuisse, nec non esuriuisse, comedisse, ambulasse, fatigatum esse, denique passum, mortuum, suscitatum, affirment? Nec enim aliquid horum de phantasmate verè affirmari potest. Nec solùm Script.
Act. 7. Christum hominem vocant ante resurrectionem, sed etiam posteà: *Video cælos*
Act. 17. *apertos, & filium hominis stantem à dextris Dei.* Et Paulus: *Statuit Deus diem, in quo iudicaturus est orbem in viro, quem definiuit,* &c.

Deinde, Si Christus non verè mortuus, nec verè resurrexit: ergò non ve-
1. Cor 15. rè nos redemit, & adhuc sumus in peccatis nostris, vt Apostolus dicit. Denique, cùm discipuli suspicarentur phantasma esse, vel spiritum, quod videbant
Luca 24. non verum hominem, Dominus ait: *Palpate, & videte quia spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere.* Idem etiam prob. ex Concilijs & Patribus.

Prob. 1. vna in Christo persona. Probandum est secundo, vnam in Christo esse personam contra Nestorium, & non purum hominem, sed ipsum Deum verum, secundum carnem, de Virgine natum, passum in cruce, ac mortuum esse. Ac primùm omnia testimonia, quæ supra protulimus ad probandum, Christum esse verum Deum; non minorem vim habent aduersus Nestorium.

Matth. 16. Præterea, Nouum Testamentum plenum est testimonijs. *Quem dicunt homines esse filium hominis? Respondit Petrus? Tu es Christus Filius Dei viui.* Vbi apertè
Luca 1. B. Petrus ipsum filium hominis, filium Dei viui esse confitetur. Et: *Ideoque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.* Ille igitur ipse, qui natus ex Vir-
Ioan. 3. gine, non aliquis alius, verè vocatur, & est Filius Dei. Et: *Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, Filius hominis, qui est in cælo.* Hunc enim locum non facile est aliter exponere, quàm Patres exposuerunt, nimirum quod Domi-

nus

nus eundem afferat Filium hominis, & Filium Dei. Et: *Ego, & Pater vnum sumus.* Quæ certè verba humanæ personæ conuenire non possunt; ac propterea ille homo Christus, qui tunc loquebatur, non Verbi templum tantummodo, sed Verbum ipsum erat. Et Dominus de cæco paulò antè illuminato: *Tu credis in Filium Dei? Respondit ille: Quis est, Domine, vt credam in eum? Dixit ei Iesus: Et vidisti eum, & qui loquitur tecum, ipse est. At ille ait: Credo, Domine: & procidens adorauit eum.* Non poterat sanè Dominus apertiùs demonstrare, vnam esse personam Filij Dei, & Filij hominis. Nam illum ipsum, quem cæcus illuminatus vidit, audiuit, adorauit, Filium Dei appellari videmus. Dixit etiam Thomas Domino, quem videbat: *Dominus meus, & Deus meus.* Nam & ipse S. Ioannes scribens contra Cherinthum eâdem hæresi laborantem, mox subdit: *Hæc autem scripta sunt, vt credatis, quia Iesus est Christus, Filius Dei,* id est, vt non diuidatis Christum in duas personas, in Filium Dei, & Filium hominis; sed credatis, Iesum Filium Mariæ eundem esse Christum, Filium Dei. Iam Apostolus: *Qui proprio,* inquit, *Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum.* Quid clariùs? Et: *Ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia benedictus in secula, Amen.* Ille igitur Christus homo, qui filius erat Abrahæ secundum carnem, non Dei templum, aut instrumentum erat, sed ipse Deus verus, super omnia benedictus in secula. Et: *Qui cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo, sed exinaniuit semetipsum, formam serui accipiens.* Et infrà: *Humiliauit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem.* Et: *Si enim cognouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent.* Hinc habemus, illud ipsum Verbum, quod est apud Patrem in forma Dei, hominis formam accepisse, atque in eo crucifixum, & mortuum esse. Rursum Apostolus, cùm ait: *Vnus Dominus Iesus Christus, per quem omnia.* Illud: *Per quem omnia,* idem significat, quod Ioannes illis verbis: *Omnia per ipsum facta sunt.* Quæ de verbo Dei omnium consensu intelliguntur. Itaque Apostolus dicere voluit, vnum, & eundem esse Iesum Christum, de Maria natum, & illum Filium Dei, per quem omnia facta sunt. Et clarissimè: *Multifariam, multisq; modis olim loquens Deus Patribus in Prophetis, nouissimè diebus istis locutus est nobis in filio, quem constituit hæredem vniuersorum, per quem fecit & secula.* Vbi, cùm dicit: *Locutus est nobis in filio,* de Christo homine loquitur: & tamen de eodem dicit: *Per quem fecit & secula.* Et: *Decebat eum, propter quem omnia, & per quem omnia, per passionem consummari.* Et infrà: *Quia ergò pueri communicauerunt carni, & sanguini, & ipse participauit eisdem, vt per mortem destrueret eum, qui mortis habebat imperium.* Vbi dicit, eum, *propter quem, & per quem omnia,* id est, verum Deum, qui est principium, & finis omnium rerum, mori debuisse pro nobis, &, vt verè mori posset, quomodo nos morimur, participasse carnem, & sanguinem eo modo, quo nos participamus, id est, verè factum esse hominem, vt nos sumus.

Ioan. 10.
Ioan. 9.
Ioan. 20.
Rom. 8.
Rom. 9.
Philip. 2.
1. Cor. 2.
1. Cor. 8.
Ioan. 1.
Heb. 1.
Hebr. 2.

Præterea; Ioannes nihil aliud ferè docet, quàm vnam esse Dei, & hominis in Christo personam: *Quod fuit ab initio, quod audiuimus, quod vidimus oculis nostris,* &c. Ait, se vidisse oculis corporalibus verbum, quod fuit ab initio: quod non potest esse verum, nisi ratione vnitatis personæ. Et: *Quis est mendax, nisi qui negat, quoniam Iesus est Christus?* id est, qui diuidit Saluatorem in duos, vt Cherinthus, & Nestorius faciunt. Et: *In hoc cognouimus charitatem Dei, quoniam ille ani-*

1. Ioan. 1.
1. Ioan. 2.
1. Ioan. 3.

mam suam pro nobis posuit. Quid est, Deus pro nobis animam posuit, nisi, pro nobis mortuus est? Non igitur alius est Dei Filius immortalis, alius Mariæ Filius, qui mortem pertulit; sed vnus, & idem, qui quà Filius Dei, semper

1. Ioan. 4. immortalis, quà Filius Mariæ, aliquando mortalis fuit. Et: *Omnis spiritus, qui soluit Iesum, ex Deo non est, & hic est Antichristus.* Et infrà: *Quisquis ergò confes-*

1. Ioan. 5. *sus fuerit, quoniam Iesus est Filius Dei, Deus in eo manet.* Et: *Quis est, qui vincit mundum, nisi qui credit, quoniam Iesus est Filius Dei?*

Prob. 2. & 3. Prob. secundo veritas ex omnibus Symbolis fidei, Apostolorum, Nicæno, Constantinopolit. Athanasij.

Prob. 3. ex Concilijs, & Patribus.

Quæstio. 3. Ostendendum est; *In quo consistat vnio hypostatica duarum naturarum?* Vera sententia est, vniri hypostaticè Deum, & hominem, nihil aliud esse, quàm,

Resp. naturam humanam non habere propriam subsistentiam, sed assumptam esse à Verbo æterno ad ipsam Verbi subsistentiam.

Tribus modis plura vniuntur. Quod vt intelligatur faciliùs, obseruandum est, tribus modis posse plura aliqua vnio: primo essentialiter, cùm videlicet ex pluribus fit vna essentia: quomodo vniuntur materia, & forma, genus, & differentia. Et hoc modo nō est facta vnio incarnationis, vt patet, tum quia vna esset in Christo natura, & illa nec esset diuina, nec humana, sed tertia quædam; tum etiam, quia vnio essentialis nunquam fit, nisi ex imperfectis naturis, vel si ex perfectis, per corruptionem, aut conuersionem aliquam: in Christo autem sunt duæ naturæ perfectæ, & integræ. Secundò accidentaliter, vt cum accidentia subiecto adiunguntur, vel cùm substantia substantiæ copulatur, sed ex hac copulâ nō exurgit, nisi forma accidentalis; vt cùm ex lapidibus, vel lignis fit domus. Et hoc etiam modo non est facta vnio hypostatica, quia Deus nec potest accidés esse, nec accidentium subiectum. Tertiò substantialiter, vt cùm substantia, quæ alioqui per se existeret, trahitur ad esse alterius suppositi, & ab illo pendet, tanquam pars ipsius: & hoc modo facta est incarnatio.

Et licet nullum sit exemplum omninò simile, tamen aliqua dantur à Doctoribus, quæ vtcumque rem explicant. Primùm est de animâ, & corpore.

Similitudi. Nam anima rationalis extra corpus per se subsistit, & corpus etiam, antequam animetur, per se subsistit, & tamen, quando vniuntur, vna tantùm est vtriusque subsistentia. Sed hoc exemplum valdè deficit, tum quia anima, & corpus sunt naturæ imperfectæ; tum etiam, quia faciunt vnam naturam; tum denique, quia neutrum trahit alterum ad suam subsistentiam, sed vtrumque pendet à tertiâ subsistentiâ, quæ est totius compositi. In hoc autem mysterio Verbum in se perfectè subsistens trahit ad se humanam naturam. Secundùm est de homine, in quo sunt duæ formæ accidentales, vt ars medicinæ, & iurisprudentiæ. Vnum enim suppositum est, suscipit tamen varias appellationes, & varia opera facit, & communicantur idiomata. Deficit tamen ista similitudo, quia istæ formæ accidentales sunt, & proinde non trahuntur ad subsistentiam hominis; quod est in hâc re præcipuè considerandum. Tertiò est de ferro ignito, quia ferrum candens est quid vnum, & tamen habet proprietates ferri, & ignis. Deficit tamen hoc in multis: nam in ferro candenti sustentatur calor à ferro, non contrà; & tamen aduersarij volunt calorem referre

ferre Deum, & ferrum hominem. Item, calor non eſt ſubſtantia, ſed accidens. Item, non fit communicatio idiomatum: non enim calor dicitur ferrum, nec ferrum calor. Denique, non trahitur calor ad ſubſiſtentiam ferri, neque contrà. Quartum eſt de arbore, cui inſeritur ramus alterius ſpeciei. Exiſtat exemplo pyrus, cui malus inſeratur: illa certè pyrus ſubſiſtentia eſt prima, atque adeò verum ſuppoſitum, nec pendet ab illo ramo mali inſito, & poſt inſitionem ſuſtentat ramum illum, qui alioqui per ſe exiſteret, & vocatur iam pyrus, & malus, & facit pyra, & mala, & poteſt pyrus vocari malus, & contrà: & ſi ramus ille fortè ſiccetur, & deinde reuiuiſcat, non propterea arbor pyri mutatur, ſed omnis mutatio in illo ramo exiſtit. Ita prorſus Verbum diuinum inſtar magnæ arboris ſuſcepit ramuſculum humanæ naturæ, ſuo trunco à cœleſti agricolâ mirabiliter inſertum; inde fuit Verbum Deus, & homo, & opera, diuina & humana faciebat, nec Verbum ab humanitate, ſed humanitas à Verbo pendebat. Et cùm paulò poſt per paſsionem, & mortem humanitas illa quodammodo exaruiſſet, ac deinde per reſurrectionem floruiſset, nulla mutatio in Verbo facta eſt, ſed omnis mutatio humanitatis fuit, Hæc tamen ſimilitudo deficit in duobus. Nam & ille ramus non eſt perfecta arbor, ſed pars arboris: non enim habet radices, truncum, & alia. Et antequam infereretur, per ſe exiſtebat: natura verò humana, quam ramo inſerto comparauimus, & perfecta natura eſt, & nunquam habuit propriam ſubſiſtentiam. Quod ſi diuinâ virtute aliquis ramus ſimul produceretur, & inſereretur, non deficeret ſimilitudo, niſi in vno. Quoniam igitur ſimilitudines omnes aliquo modo à veritate deficiunt, ideò Patres comparant myſterium Incarnationis myſterio Trinitatis, vt ex vnâ re ſingulari illuſtrent aliam æquè ſingularem. Vt enim ſingulare eſt, quòd ſint in Deo tres perfectæ Hypoſtaſes cum vna ſola, & ſimpliciſsima natura, ita ſingulare eſt, quòd ſint in Chriſto tres naturæ, Deitas, anima, & caro, cum vna ſimpliciſsima Hypoſtaſi.

His ita explicatis demonſtrandum eſt, rem ita ſe habere, id eſt, vnionem Hypoſtaticam conſiſtere in communicatione ſubſiſtentię Verbi, non in communicatione attributorum Deitatis. Ac. I. patet ex dictis. Nam oſtendimus ex Script. in Chriſto vnam eſſe perſonam, duaſque naturas: at non poteſt hoc eſſe verum, niſi vna tantùm ſit in Chriſto ſubſiſtentia: nam ſi duæ eſſent, duæ eſſent perſonæ, cùm perſona ſit natura intellectualis per ſe exiſtens. Quòd ſi in Chriſto vna tantùm eſt ſubſiſtentia; ergò aut Verbum communicauit ſuam humanitati, aut contrà humanitas Verbo. Non autem communicauit Verbo ſubſiſtentiam ſuam humanitas, vt confitentur omnes; igitur communicauit Verbum ſubſiſtentiam ſuam humanitati, atque ita facta eſt vnio Hypoſtatica. *Prob. 1.* *Reſp.*

Secundò prob. teſtimonijs grauiſsimorum Cõciliorum eorum, quæ etiam ab aduerſarijs recipiuntur. *Prob. 2.* *C. 3.*

Tertiò prob. argumento Concilij Toletani VI. Solus Filius Dei eſt incarnatus: ergò vnio facta eſt per communicationem eius, quod eſt proprium Filij, non eius, quod eſt commune alijs perſonis. Sed ſola ſubſiſtentia Filij eſt propria Filio; attributa autem omnia eſſentialia communia ſunt omnibus *Cap. 1.*

tribus personis. Ergò vnio hypostatica facta est per communicationem solius subsistentiæ.

Prob. 4. Quartò, Pater æternus communicauit filio omnia sua attributa perfectissimè, & multò perfectiùs, quàm Brentiani velint, eadem illa communicari à Filio Dei, Filio hominis: & tamen quia subsistentiam suam propriam non communicauit filio, non sunt vniti hypostaticè, sed distincti potiùs hypostaticè Pater, & Filius. Ergò vnio hypostatica non consistit in communicatione attributorum, sed solius subsistentiæ. Duo etiam alia absurda sequerentur ex sententia aduersariorum, & contra fidem, quæ possunt esse quintum, & sextum argumentum.

Prob. 5. Primò, corpus Christi in triduo mortis non fuisse vnitum hypostaticè Verbo. Nam corpus mortuum non est capax omnipotentiæ, omni sapientiæ, omni iustitiæ.

Prob. 6. Secundò, Christum hominem non semper fuisse Deum. Nam Christus meruit sibi aliqua dona, vt gloriam corporis, & exaltationē nominis; immò & ascensionem in cœlum, & sessionem ad dexteram Dei. *Oportuit Christum* (Luc. vlt.) *pati, & ita intrare in gloriam suam.* Et: *Factus obediens vsque ad mortem,* &c. *Propter* (Philip. 2.) *quod & Deus exaltauit illum.* Et: *Videmus Iesum propter passionem gloria, & honore coronatum.* (Heb. 2.) At, si omnium donorum communicatio requiritur ad vnionem hypostaticam constituendam, ergò Christus meruit sibi aliqua saltem ex parte vnionem hypostaticam: ergò fuit, antequam vniretur, neque enim mereri potest, qui non est: proinde semper fuit hypostaticè vnitus; quæ fuit hæresis Pelagiana.

Prob. 7. 7. Si vnio hypostatica requireret communicationem omnium proprietatum, atque attributorum, esset omninò impossibilis talis vnio: nam multa sunt Dei propria, quæ implicant contradictionem, communicari creaturæ; quale est, esse increatum, & esse actum purum, esse infinitum ens, & similia. Quædam etiam sunt, quæ siue potuerunt communicari, siue non, certum est, non esse communicata humanitati Christi; vt carere principio temporis, creare cœlum, & terram, & Angelos; & reliqua, quæ fuerunt ante illam humanitatem. Quædam etiam sunt, quæ, licet collata sint humanitati Christi, non tamen ante resurrectionem; vt impassibilem esse, esse immortalem, & tamen ante resurrectionem fuit vnio hypostatica.

Prob. 8. 8. Fatentur aduersarij ipsi, hæc dona per accidens conuenire humanitati Christi: at vnio hypostatica non est accidentalis, sed substantialis. Item, quia tunc Christus homo esset Filius Dei per gratiam, non per naturam: quod sanè repugnat omnium Patrum sententiæ. Item; Non posset homo verè nominari Deus, nec Deus homo. Nam vnio ista accidentalis non est per inhærentiam donorum, vt ipsi dicunt, & rectè dicunt, quia loquuntur de donis increatis, quæ sunt ipsa essentia Dei; sed est per coniunctionem extrinsecam, qualis est inter agens principale, & instrumentum, vt inter nauem, & nautam. Docent enim, vnionem Dei in eo consistere, quòd Deus omnia per illum hominem operetur.

At eiusmodi vnio non satis est ad communicanda nomina, & proprietates: nec enim nauta dici potest nauis, neque nauis nauta. Non igitur Christus homo

homo dici potest Deus, neque Christus Deus dici potest homo. Atque hoc idem de proprietatibus dicemus.

Vt enim nauta non potest dici expers sensus, & rationis, quæ sunt proprietates nauis, neque nauis potest dici sensu & ratione prædita, quæ sunt proprietates nautæ: sic etiam Christus Deus dici non poterit crucifixus, & mortuus, quæ propriè conueniunt homini: nec Christus homo dici poterit omnipotens, & cœli, terræque creator, quæ propriè conueniunt Deo. Denique; si vnio hypostatica tantùm esset ista communicatio accidentaria donorum, etiam nos hypostaticè essemus vniti cum Deo, licet minùs arctè; nam quod ille plura dona habeat, nos pauciora, non mutat speciem.

CAPVT V.

De Communicatione Idiomatum.

CATHOLICA Doctrina duo docet. Primò, ex vnione hypostatica consecuta esse in Christi humanitate multa dona creata, & infusa; vt excellentissimam gratiam, sapientiam maximam, potentiam singularem, & alia id genus, quæ tamen non sunt attributa Deitatis, nisi per participationem quandam: quomodo etiam nos participamus Dei attributa per creatas qualitates, licet minùs perfectè, quàm Christi humanitas ea participet. Neque in his consistit communicatio idiomatum: nam illa communicatio est mutua, horum autem communicatio donorum non est mutua: nihil enim Deitati accessit.

Secundò, ex vnione hypostatica sequitur communicatio idiomatum: quæ quidem communicatio non est realis respectu ipsarum naturarum, quasi ipsa diuinitas facta sit passibilis, & humanitas realiter sit facta omnipotens, neque est planè verbalis: sed est realis quidem, sed respectu hypostasis vtriusque naturæ, non autem respectu ipsarum naturarum.

Itaque communicari idiomata, nihil aliud est, quàm proprietates vtriusque naturæ applicari communi hypostasi, & proinde ipsius naturis in concreto, quia concreta nomina pro supposito accipi possunt, licet formaliter naturas significent. Quare rectè dicimus. Deus est natus ex Virgine, passus, mortuus, &c. Quia Deus accipi potest pro quolibet supposito diuino, & proinde pro supposito secundæ personæ, quod est simul diuinum, & humanum. Quod suppositum verè, & realiter est Deus, & verè, & realiter est homo. & proinde verè, & realiter est natum ex Virgine, passum, mortuum, &c. Pari ratione rectè dicimus, Christus homo est omnipotens, æternus, vbique, &c. quia homo in concreto stat pro supposito humano. In Christo autem suppositum humanum, & diuinum vnum est, & cùm sit diuinum, consequenter est omnipotens, æternum, & vbique, &c.

Prob. non communicare realiter idiomata.

Porrò, non communicari realiter attributa, siue idiomata vnius naturæ alteri naturæ ex vi Hypostaticæ vnionis, docent sacra Concilia. Nam in Concilio Chalcedonensi sic legimus: *Saluâ vtriusque naturæ proprietate, & in vnâ concurrente personâ.* Quod eidem habetur in Concilio VI. in Cõcilio Martini Papæ, & in epist. 10. Leonis ad Flauianum. Præterea; In Concilio VI. & Concilio Martini Papæ, definitur contra Monothelitas, in Christo nõ solùm duas esse naturas cum suis proprietatibus, sed etiam duas existere voluntates, & operationes, inconfusas. Denique; In epist. Agathonis Papæ, quæ recitatur in Concilio VI. & à toto Concilio approbatur, habemus, in Christo omnia esse duplicia, id est, naturas, proprietates, voluntates, operationes, solâ exceptâ subsistentiâ, quæ est vna. Et ibidem additur, duas inconfusas naturas colligi ex naturalibus earundem naturarum proprietatibus. Ex quo sequitur, proprietates etiam manere inconfusas, & distinctas. Ex his colligimus, multis modis erroneam esse aduersariorum sententiam. Nam primò, si communicantur verè, & realiter propria vnius naturæ alteri naturæ, & contrà: ergò non manent distinctæ, & inconfusæ proprietates. Quomodo enim manent distinctæ, si humana natura habet diuinas, & diuina habeat humanas proprietates? Item; Si communicantur, ergò non sunt ampliùs proprietates, sed communitates. Item; Proprietates harum naturarum, vt plurimùs, sunt incompossibiles, vt est esse creatum, & increatum; finitum, & infinitum; vbique, & non vbique. Ergò, si diuina natura humanas recipit proprietates, cogitur amittere suas; & si humana recipit diuinas, cogitur amittere suas. Quomodo ergò saluis proprietatibus facta est incarnatio?

Act. 5.
Act. 4. & 17. can. 9.
Act. 17.
Can 10. 11. & 12. & seq.
Act. 4.

Refellitur 1. Vbiquitas Christi.

Iam verò in particulari, quòd ex vnione hypostaticâ non sequatur realis communicatio Immensitatis, siue Vbiquitatis, prob. I. Nam Vbiquitas ista repugnat expressis Script. quæ dicunt, Christum hominem ratione humanitatis alicubi non fuisse, & proinde non semper fuisse vbique. *Lazarus mortuus est, & gaudeo propter vos, vt credatis, quia Iesus non esset ibi.* Et: *Non est hic, sed surrexit.*

Ioan. 1.
Matth. vlt.
Refellitur 2.
Ierem. 23.
Psal 138.

2. Repugnat illis Script. quæ dicunt, Deum esse vbique, vt hoc modo illũ discernunt ab omnibus creaturis. *Cœlum, & terram ego impleo.* Et: *Quò ibo à Spiritu tuo, & quò à facie tuâ fugiam:* Vnde Patres ex hoc Dei attributo probant, Spiritum S. esse verum Deum, non creaturam, quia scriptum est: *Spiritus Domini repleuit orbem terrarum.*

Sap. 1.
Refellitur 3.
Ioan. 3.

3. Repugnat Vbiquitas testimonijs, quibus Patres probant, in Christo esse duas naturas. Precipuus locus est ille: *Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, Filius hominis, qui est in cœlo.* At, si vera est Vbiquistarum sententia, hoc argumentum nihil concludit. Nam dicerent Eutychiani ab Vbiquistis edocti, etiam carne tunc fuisse Christum in cœlo, & in terrâ, & vbique. Præterea; Probant Patres, Christũ Deum esse & hominẽ, ex illis locis vbi dicitur Christus iter fecisse, & mutasse loca, nunc naui, nunc pedibus, nunc etiam asello, cùm tamen, vt Deus, vbique esset, & moueri non posset. At secundũ Vbiquistas, ista omnia nihil probant. Nam, si caro Christi erat vbique, certè non poterat moueri, nisi metaphoricè: sicut Deus aliquando dicitur descen-

dere de cœlo in terram, quia apparet hominibus, non vbi non erat, sed vbi non videbatur. Nam moueri propriè de loco ad locum, est vnum locum deserere, & alium acquirere: qui autem est vbique, nec potest deserere vnum, nec acquirere alium.

4. Repugnat Vbiquitas cum articulis Symboli. Ac I. cum conceptione Christi: nam fides habet, in solius Mariæ vtero fuisse carnem Christi. At secundum Vbiquistas, mox à conceptione fuit illa caro in vteris omnium mulierum, imò & virorum; & proinde laus illa communis est omnibus: *Beatus venter, qui te portauit.* *Refellitur 4.*

2. Cum Natiuitate Christi. Docet enim fides, Christi corpus post nonum mensem prodijsse ex vtero in lucem, & sic verè esse natum. At secundū Vbiquistas ante nonum mensem, imò primo die Conceptionis fuit extra vterū, & post decimum mensem adhuc erat in vtero; imò inde numquam exiuit. *Luca 11.*

3. Pugnat cum Morte Christi. Fides enim requirit, vt in Morte Christi corpus, & anima separata fuerint, & corpus quidem in sepulchro iacuerit, anima verò ad infernum descenderit. At secundum Vbiquistas; in sepulchro etiam erat anima cum corpore, & in inferno erat caro cum animâ.

4. Repugnat cum Resurrectione Christi. Tradit enim fides, corpus post tres dies à morte redijsse ad vitam, & exijsse de monumento clauso, & intrasse ad Discipulos ianuis clausis, quę notantur ab Euangelistis tanquam miracula. At secundum Vbiquistas nunquam exijt Christus de sepulchro, nec intrauit ad Discipulos, sed manifestauit solùm se extra sepulchrum, quamuis ibi manserit inuisibiliter: nec mirum vllo modo fuit, quod scribit Ioannes de ingressu Christi ad Discipulos ianuis clausis, quandoquidem non verè intrauit ianuis clausis, sed tantùm fecit se visibilem in loco, vbi erat inuisibiliter.

5. Fides habet, Christum ascendisse in cœlum, & inde venturum ad iudicium: at secundum Vbiquistas, nec ascendit, nec descendit. Porrò Catholici credunt, Christum in verum cœlum corporeum ascendisse, siue maneat intra ipsum cœlum: siue maneat supra & extra omnes cœlos, ita vt pedibus conuexum summi cœli tangat. Ista enim non sunt certa. Illud certum est, Christi corpus nunc esse visibile, & palpabile, & tantum spacium occupare, quanta est moles corporis, & esse in cœlo isto corporeo, siue sit intùs, siue suprà.

Et prob. I. quia Christus ad illud cœlum ascendit, vbi est sedes Dei: illud autem cœlum corporeum est: *Cælum cæli Domino, terram autem dedit filijs hominum:* Vbi, cùm opponatur cœlum terræ, & terra propriè accipiatur corporea ista, quam calcamus, certè & cœlum propriè accipi debet. *Cælum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum.* Et: *Nolite iurare per cælum quia thronus Dei est, neque per terram, quia scabellum est pedum eius.* Et: *Pater noster, qui es in cælis.* Et infrà: *Fiat voluntas tua, sicut in cælo, & in terrâ.* Vides, vbicunque dicitur cœlum sedes Dei, semper opponi terræ, quam nos habitamus. Quæ antithesis apertissimè docet, cœlum istud corporeum, quod supra nos cernimus, sedem esse Dei, & proinde ad hoc cœlum Christum ascendisse. *Prob. 1. Christum ascendisse ad cœlum corporeum. Psal. 113. Isa 66. Matth. 6. Matth. 5.*

Prob.

Prob 2. Act. 1. Prob. II. ex historia Ascensionis, quæ ita describitur in Script. vt non possit vllo modo per tropos euerti, nisi quis impudens planè esse velit. *Videntibus illis eleuatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorum.* Huc vsque non est locus tropis. Nam Apostoli viderunt eum euntem vsque ad nubes: quæ autem videntur, corporea sunt, nisi fortè præstigiatorem faciant Christum. Quòd autem Luca 24. terminus, ac finis illius veri motus non esset nubes, patet: *Et factum est, dum benediceret illis, recessit ab eis, & ferebatur in cœlum.* Christum autem verè eo peruenisse, Marc. 16. quò ibat, testatur Marcus: *Et Dominus quidem Iesus, postquam locutus est eis, assumptus est in cœlum, & sedet à dextris Dei.* Itaque narrant Euangelistæ initium, progressum, & finem ascensionis.

Initium autem fuit verum, ac proprium, non metaphoricum, non phantasticum: igitur & progressus, & finis, vera, ac propria fuerunt. Verè igitur, ac propriè Christus ascendit in cœlum.

Prob. 3. Act. 1. Matth 24. 1. Thess. 4. 1. Thess. 1. Prob. III. Ex descensu de cœlo ad iudicium: nam ad iudicium de eo cœlo descendet, ad quod ascendit. *Ita veniet, sicut vidistis eum euntem in cœlum.* Et: *Tunc apparebit signum filij hominis in cœlo.* Et: *Ipse Dominus in iussu, & in voce Archangeli, & in tuba Dei descendet de cœlo.* Et: *In reuelatione Domini Iesu de cœlo.* At certum est, Dominum non descensurum de cœlo metaphoricè, ita vt, descendere de cœlo, sit, relinquere gloriam, Regnum, & Maiestatem; quin potius tunc maximè apparebit in potestate magna, & maiestate. Igitur cœlum, vnde descendet, non est Regnum, & Maiestas, sed locus quidam.

Prob. 4. Ioan. 14. Prob. IV. Ex loco Sanctorum. Nam ibi est homo Christus, vbi sunt, & erunt sancti homines. *In domo Patris mei mansiones multæ sunt. Si quò minùs, dixissem vobis, quia vado parare vobis locum, & si abiero, & præparauero vobis locum, iterum veniam, & accipiam vos ad meipsum, vt vbi ego sum, & vos sitis.* At Sancti non erunt vbique, sed in certo loco; & si in certo loco, certè in nobilissimo, id est, in cœlo. Ergò & Christus homo in eo loco est, & erit. Denique, hæc est sententia omnium sanctorum.

Refellitur 5. & 6. 5. Repugnat Vbiquitas cum ipso Sacram. Eucharistiæ, pro quo stabiliendo est excogitata. Nam, si caro Christi est vbique, certè non egemus Eucharistiâ, & frustrà imus ad templa, frustrà recitamus verba cœnæ, frustrà paramur ad illam cœnam, cum domi habeamus in pane, & vino, & alijs omnibus cibis corpus Christi. Refellitur denique Vbiquitas testimonijs Patrum.

CAPVT.

CAPVT SEXTVM.

De Christi anima.

DVAE sunt de Christi anima huius temporis controuersiæ. Vna de perfectione ipsius. Altera de descensu ad inferos.

De priore communis Catholicorum sententia semper fuit, Christi animam ab ipsa sua creatione repletam scientia, & gratia, ita vt nihil posteà didicerit, quod anteà nesciret, nec vllam actionem fecerit, aut facere potuerit, quæ emendatione eguerit. *Perfectio animæ Christi.*

Prob. I. ex Script. *Egredietur virga de radice Iesse. & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ,* &c. Quem locum de Christo omnes omninò intelligunt. Et hoc idem significabant omnia illa loca, vbi dicitur Christus vnctus à Deo Spiritu S. *Vnxit te Deus, Deus tuus,* &c. Et: *Spiritus Domini super me, eò quòd vnxerit.* Et: *Conuenerunt verè aduersus sanctum puerum tuum Iesum, quem vnxisti.* Et: *Vnxit eum Dominus Spiritu S. & virtute.* *Prob. 1. Isa. 11. Psal. 44. Isa. 61. Act. 4. Act. 10.*

Prob. II. ex Patribus. *Prob. 2. & 3.*

Prob. 3. Ratione.

I. Ratio: Non est vllo modo credibile, vt Verbum personaliter factum sit homo, & non effuderit simul in ipsa incarnatione in illam humanitatem omnia dona, quorum capax erat. Nam, si fecit illam animam suam propriam, ita vt verè dicatur, & sit anima Dei, quomodo verisimile est, non illam continuò sapientissimam reddidisse? Absurdum est enim, animam sapientiæ aliquando insipientem fuisse. *1. Ratio.*

II. Ratio: Sapientia, & gratia Christo homini naturalis fuit, non quidem quòd non fuerit à Deo animæ infusa, sed quia in Christo ab intrinseco principio, & per modum naturæ fluebat: siquidem ipse Christus seipsum gratia, & sapientia replebat, id est, ex vna Christi natura in alteram hæc dona redundabant. Ergò non accepit Christus illam sapientiam, vel gratiam post incarnationem, sed in ipsa incarnatione: nam ideò dicitur naturalis, quia statim, & abundantissimè manauit. *2. Ratio.*

III. Ratio: Christus homo in incarnatione cœpit esse filius Dei. Ergò tunc debuit repleri omnibus donis. Nam filius hæres est omnium bonorum paternorum. Nec debuit Christus expectare successionem ex morte Patris, vt notum est. *3. Ratio.*

IV. Ratio: Christus homo in ipsa incarnatione factus est caput, non solùm hominum, sed etiam Angelorum, vt omnes concedunt. Ergò debuit tunc repleri sapientia, gratia, & ipsa etiam beatitudine. Nec enim conueniebat, vt caput esset minùs ornatum, & minus sapiens, quàm sint membra. *4. Ratio.*

V. Ratio: Adam creatus est sapientissimus, vt ex eo colligitur quòd mox à *Gen. 2.*

Prob 2. *Act. 1.* Prob. II. ex historia Ascensionis, quæ ita describitur in Script. vt non possit vllo modo per tropos euerti, nisi quis impudens planè esse velit. *Videntibus illis eleuatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorum.* Huc vsque non est locus tropis. Nam Apostoli viderunt eum euntem vsque ad nubes: quæ autem videntur, corporea sunt, nisi fortè præstigiatorem faciant Christum. Quòd autem *Luca 24.* terminus, ac finis illius veri motus non esset nubes, patet; *Et factum est, dum benediceret illis, recessit ab eis, & ferebatur in cœlum.* Christum autem verè eo peruenisse, quò ibat, testatur Marcus: *Marc. 16.* *Et Dominus quidem Iesus, postquam locutus est eis, assumptus est in cœlum, & sedet à dextris Dei.* Itaque narrant Euangelistæ initium, progressum, & finem ascensionis.

Initium autem fuit verum, ac proprium, non metaphoricum, non phantasticum: igitur & progressus, & finis, vera, ac propria fuerunt. Verè igitur, ac propriè Christus ascendit in cœlum.

Prob. 3. *Act. 1.* *Matth 24.* *1. Thess. 4.* *2. Thess. 1.* Prob. III. Ex descensu de cœlo ad iudicium: nam ad iudicium de eo cœlo descendet, ad quod ascendit. *Ita veniet, sicut vidistis eum euntem in cœlum.* Et: *Tunc apparebit signum filij hominis in cœlo.* Et: *Ipse Dominus in iussu, & in voce Archangeli, & in tuba Dei descendet de cœlo.* Et: *In reuelatione Domini Iesu de cœlo.* At certum est, Dominum non descensurum de cœlo metaphoricè, ita vt, descendere de cœlo, sit, relinquere gloriam, Regnum, & Maiestatem; quin potius tunc maximè apparebit in potestate magna, & maiestate. Igitur cœlum, vnde descendet, non est Regnum, & Maiestas, sed locus quidam.

Prob. 4. *Ioan. 14.* Prob. IV. Ex loco Sanctorum. Nam ibi est homo Christus, vbi sunt, & erunt sancti homines. *In domo Patris mei mansiones multæ sunt. Si quò minùs, dixissem vobis, quia vado parare vobis locum, & si abiero, & præparauero vobis locum, iterum veniam, & accipiam vos ad meipsum, vt vbi ego sum, & vos sitis.* At Sancti non erunt vbique, sed in certo loco; & si in certo loco, certè in nobilissimo, id est, in cœlo. Ergò & Christus homo in eo loco est, & erit. Denique, hæc est sententia omnium sanctorum.

Refellitur 5. & 6. 5. Repugnat Vbiquitas cum ipso Sacram. Eucharistiæ, pro quo stabiliendo est excogitata. Nam, si caro Christi est vbique, certè non egemus Eucharistiâ, & frustrà imus ad templa, frustrà recitamus verba cœnæ, frustrà paramur ad illam cœnam, cum domi habeamus in pane, & vino, & alijs omnibus cibis corpus Christi. Refellitur denique Vbiquitas testimonijs Patrum.

CAPVT

CAPVT SEXTVM.

De Christi anima.

DVAE sunt de Christi anima huius temporis controuersiæ. Vna de perfectione ipsius. Altera de descensu ad inferos.

De priore communis Catholicorum sententia semper fuit, Christi animam ab ipsa sua creatione repletam scientia, & gratia, ita vt nihil posteà didicerit, quod anteà nesciret, nec vllam actionem fecerit, aut facere potuerit, quæ emendatione eguerit. *Perfectio animæ Christi.*

Prob. I. ex Script. *Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ,* &c. Quem locum de Christo omnes omninò intelligunt. Et hoc idem significabant omnia illa loca, vbi dicitur Christus vnctus à Deo Spiritu S. *Vnxit te Deus, Deus tuus,* &c. Et: *Spiritus Domini super me, eò quòd vnxerit.* Et: *Conuenerunt verè aduersus sanctum puerum tuum Iesum, quem vnxisti.* Et: *Vnxit eum Dominus Spiritu S. & virtute.* *Prob. 1. Isa. 11. Psal. 44. Isa. 61. Act. 4. Act. 10.*

Prob. II. ex Patribus. *Prob. 2. & 3.*

Prob. 3. Ratione.

I. Ratio: Non est vllo modo credibile, vt Verbum personaliter factum sit homo, & non effuderit simul in ipsa incarnatione in illam humanitatem omnia dona, quorum capax erat. Nam, si fecit illam animam suam propriam, ita vt verè dicatur, & sit anima Dei, quomodo verisimile est, non illam continuò sapientissimam reddidisse? Absurdum est enim, animam sapientiæ aliquando insipientem fuisse. *1. Ratio.*

II. Ratio: Sapientia, & gratia Christo homini naturalis fuit, non quidem quòd non fuerit à Deo animæ infusa, sed quia in Christo ab intrinseco principio, & per modum naturæ fluebat: siquidem ipse Christus seipsum gratia, & sapientia replebat, id est, ex vna Christi natura in alteram hæc dona redundabant. Ergò non accepit Christus illam sapientiam, vel gratiam post Incarnationem, sed in ipsa incarnatione: nam ideò dicitur naturalis, quia statim, & abundantissimè manauit. *2. Ratio.*

III. Ratio: Christus homo in incarnatione cępit esse filius Dei. Ergò tunc debuit repleri omnibus donis. Nam filius hæres est omnium bonorum paternorum. Nec debuit Christus expectare successionem ex morte Patris, vt notum est. *3. Ratio.*

IV. Ratio: Christus homo in ipsa incarnatione factus est caput, non solùm hominum, sed etiam Angelorum, vt omnes concedunt. Ergò debuit tunc repleri sapientia, gratia, & ipsa etiam beatitudine. Nec enim conueniebat, vt caput esset minùs ornatum, & minus sapiens, quàm sint membra. *4. Ratio.*

V. Ratio: Adam creatus est sapientissimus, vt ex eo colligitur quòd mox à *Gen. 2.*

creatione imposuit nomina omnibus animantibus. Ergò multò magis secundus Adam debuit in ipsâ conceptione sapientissimus fieri. De descensu Christi ad inferos sit propositio I. *Descendere ad inferos non est omninò extingui.* Patet, nam contraria sententia est fundamentum Atheismi. Si enim Christus, quia diuinitate suffultus erat, animam immortalem retinuit in morte corporis: igitur ceteri homines, qui non sunt suffulti Diuinitate, in morte penitùs extinguuntur. Non igitur anima humana est immortalis.

De descensu Christi propos. 1. Prob.

Propos. 2. Propositio 2. *Christus non pertulit pœnas damnatorum.*

Prob. 1. Prob. I. quia Script. totam salutem nostram tribuunt sanguini, & morti corporali Christi, & post mortem corporalem nullam vlteriùs pœnam agnoscunt. *Philip. 2.* *Humiliauit semetipsum factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltauit illum*, &c. Vides hîc nullam mentionẽ fieri infernorum, sed obedientiæ vsque ad mortem omnia tribui, & mox subiungi exaltationem. Alibi etiam discribuntur sigillatim omnes Christi afflictiones: nulla autem mentio fit inferni. Prædicit quoque Dominus passionem suam, & nominat flagella, sputa, crucem, mortem; & subiungit continuò: *Et tertiâ die resurget.* Et vbi, quæso, reliquit dolores damnatorum? *Commendat autem charitatem suam in nobis, quia, cùm adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est.* Et: *In quo habemus redemptionem per sanguinem eius.* Et: *Pacificans per sanguinem crucis eius, quæ in cœlis, & quæ in terris sunt.* Et: *Per proprium sanguinem introiuit semel in sancta, æternâ redemptione inuenta.* Et: *Non corruptibilibus, auro, vel argento redempti estis, sed precioso sanguine, quasi agni immaculati, & incontaminati Christi.* Et: *Sanguis eius emundat nos ab omni peccato.* Denique; Sancti clamant in cœlo: *Redemisti nos, Domine Deus, in sanguine tuo.* Vide ergò, quàm sit verum, quod dicit Caluinus, corporali morte Christum nihil egisse, sed inferni doloribus; cùm Script. passim inculcent, nos Christi morte redemptos; dolorũ autem inferni ne meminerint quidem.

Psal. 21. Isa. 53. Matth. 20. Mar. 10. Luca 18. Rom. 5. Ephes. 1. Coloss. 1. Heb. 9. 1. Pet. 1. 1. Ioan. 1. Apoc. 5.

Prob. 2. Prob. 2. Ex circumstantijs passionis Christi. Nam, si ab illâ oratione in horto, vsque ad resurrectionem Christus fuit in inferno, & Deum, vt sibi auersum, & iratum, apprehendebat, & non erat securus de suâ salute, quomodo tam audacter dicebat Caiphæ: *A modò videbitis Filium hominis venientem in nubibus cœli?* Item, Pilato: *Regnum meum non est de hoc mundo?* Item, Quomodo orat Patrem pro crucifixoribus suis? Quomodo promittit latroni Paradisum? Quomodo Patri animam suam commendat? Certè hæc non sunt signa diffidentis de Patris beneuolentiâ, multò minùs desperantis, aut metuentis de salute propriâ.

Prob. 3. Prob. 3. Quia, si redempti essemus per infernales pœnas Christi, deberent figuræ præcessisse: deberet etiam aliquod Sacramentum extare in memoriam tanti beneficij; vt est Eucharistiâ in memoriam passionis. Item, Ecclesia deberet celebrare memoriam huius beneficij; vt celebrat memoriam Natalis Domini, passionis, mortis, resurrectionis. Item, deberet depingi Christus in igne gehennæ, in medio damnatorum; vt depingi solet in cruce inter duos latrones. At nihil tale videmus fieri, aut legimus vnquam factum. Ergò Ecclesia, vel semper fuit ingratissima, vel figmenta sunt, quæ Caluinus dicit.

Prob.

Prob. 4. Nam omnes Patres, qui deſcribunt Chriſti ad inferos deſcenſum deſcribunt vt deſcenſum victoris, & triumphatoris, non vt rei; nec vllo modo indicant Chriſtum aliquid paſſum in inferno. Prob. 4.

Propoſ. 3. *Inferi ſunt loca ſubterranea diſtincta à ſepulchris.* Propoſ. 3.

Prob. I. Ex nomine Inferorum, quo vtuntur Script. Hebraicæ, Græcæ, & Latinæ. Nomen *Inferni* Latinum non eſt dubium, quin ſit diſtinctum à nomine ſepulchri, & cùm ſignificet aliquid inferius nobis, & infra nos nihil ſit, niſi centrum terræ, neceſſariò loca inferorum intelliguntur loca profunda ſubterranea. Nomen Græcum, quod habemus, vbicumque Latinè eſt infernus, eſt, ᾅδης: ſepulchrum autem Græcè dicitur, τάφος; vnde Epitaphia dicuntur etiam à Latinis carmina, quæ ad ſepulchra ſcribi ſolent. Certè, cùm dicitur: *Et tu Capharnaum vſque ad cœlum exaltaberis, vſque ad infernum deſcendes.* Non poteſt accipi pro ſepulchro vox, ᾅδης. Eſſet enim ridicula antitheſis, cùm cœlum multis millibus ſtadiorum diſtet à terræ ſuperficie, vbi erat Capharnaum, & ſepulchrum non diſtet, niſi paucis vlnis. Vult autem Dominus dicere, illam vrbem tam profundè deſcenſuram, quàm altè videbatur exaltata. Similiter, quando dicitur diues purpuratus in inferno fuiſſe in tormentis, nō poteſt vox, ᾅδης, exponi de ſepulchro, niſi quis velit animas eſſe in ſepulchris cum corporibus. Nomen Hebræum, quod habetur paſsim in Teſtam. veteri, *Scheol*, ſignificat voraginem & ordinariè accipitur pro loco animarum ſubterraneo, & vel rarò, vel nunquam pro ſepulchro. *Deſcendam lugens ad filium meum in infernum.* Vbi vox, *Scheol*, non poteſt accipi pro ſepulchro, quia dicit ſe iturum ad filium ſuum, quem putabat mortuum, & deuoratum à feris, & proinde caruiſſe ſepulchro. Et: *Deſcenderunt viuentes in infernum, operti humo.* Quod de loco damnatorum intelligunt Patres, etiam qui Hebraicè doctiſsimi erant. Item: *Si aſcendero in cœlum, tu illic es; ſi deſcendero ad infernum, ades.* Vbi opponuntur terræ ſuperficiei, vbi tunc erat Dauid, loca diſtantiſsima, altiſsimum cœlum, & profundiſsimus infernus. Sepulchrum autem non abeſt à terræ ſuperficie duobus palmis: ſæpe etiam ſupra terram extant marmorea ſepulchra. Item; Regi Babylonis dicitur, & in eius figurâ Diabolo: *Dixiſti, in cœlum conſcendam,* &c. *Verumtamen vſque ad infernum detraheris, in profundum laci.* Vbi, quatenus agitur de Diabolo, non poteſt infernus ſignificare ſepulchrum, quia Diabolus non eſt in ſepulchro: quatenus agitur de Rege Babyl. non poteſt etiam ſignificare ſepulchrum, & quia periret antitheſis, & quia ibidem dicitur Rex ille cariturus ſepulchro. Huc accedit conſenſus ferè omnium illorum, qui de hâc re iudicare poterant. Nam LXXII. ſeniores, *Scheol*, vbique verterunt ᾅδην, nuſquam τάφος. Hieronymus vbique vertit infernum, nuſquam ſepulchrum. Chaldæus gehennam. Prob. 1. Math. 11. Luc. 11. Act. 2. Math. 11. Luc. 16. Gen. 37. Num. 16. Pſal. 138.

Prob. 2. Ex nomine abyſsi. Nam Dæmones rogabant Chriſtum, ne mitteret eos in abyſſum. Certum autem eſt, abyſſum eſſe profundam voraginem, & proinde infra ſuperficiem terræ. Item, certum eſt, non eſſe ſepulchrū: nec enim Dæmonibus parantur ſepulchra. Prob. 2. Luc. 8.

Prob. 3. Ex Apoc. vbi legimus, non eſſe inuentos, qui ſoluerent librum, *Nec in cœlo, nec in terrâ, nec ſub terram.* Et infrà: *Dixerunt laudem Deo omnes creatura in cœlo, in terrâ, & ſub terram.* Et: *Vt in nomine Ieſu omne genu flectatur, cœleſtium,* Prob. 3. Apoc. 5. Philip. 2.

terrestrium, & infernorum. In quibus locis vox, Καταχθονίων, nihil aliud significat, quàm, subterraneorum. At certè non sunt cadauera sepulchrorum, quæ non poterant aperire librum, vel quæ Deum laudant, & in nomine Iesu flectunt genua. Igitur spiritus sunt, qui dicuntur subterranei, eò quòd in locis subterraneis degant.

Prob. 4. & 5. Prob. 4. Ex Patribus.

Accedat postremò etiam naturalis ratio: Nam consentaneum rationi est, vt locus dæmonum, & hominum impiorum, ac reproborum, longissimè distet ab eo loco, in quo Angelos, & beatos homines perpetuò futuros, non dubitamus. Locus autem beatorum (etiam testimonio aduersariorum) cœlum est: à cœlo verò nihil longius abest, quàm terra.

Propos. 4. Propos. 4. *Animæ Sanctorum non fuerunt in cœlo ante Christi ascensionem.*

Prob. 1. *Gen. 37.* Prob. I. Quia ea est sententia prorsus inaudita in Ecclesia Dei. Id quod sanè deberet sufficere ad refutationem. Iacob ait: *Descendam ad filium meum lugens in infernum.* Pius erat Iacob, pius erat Ioseph: & tamen vtrumque non ascendisse ad cœlum sed ad inferos descendisse, Script. significat.

Luca 16. Item; Diues in inferno cum esset, vidit à longè animam Lazari in sinu Abrahæ, & audiuit inter loca ipsorum magnum hiatum esse. Id enim significat χάσμα. Ex quo apparet, nihil solidi fuisse interiectum inter locum damnatorum, & sinum Abrahæ, sed vtrasque animas in eâdem voragine fuisse, licet multum inter se distantes.

1. Reg. 28. Item; Anima Samuëlis apparens Sauli, de terra visa est ascendere. Fuisse autem illam veram animam Samuëlis, communior, probabilior, & tutior est opinio. Et satis apertè deducitur ex textu Script. *Cùm vidisset*, inquit, *mulier Samuëlem.* Item: *Dixit Samuël ad Saul. Intellexit ergò Saul, quòd Samuël esset.* Certè non diceret Script. *Intellexit*, sed, putauit, vel, cogitauit, si non esset verum.

Eccli. 46. Præterea; Ponitur in laudibus Samuëlis, quòd mortuus prophetauerit, & annunciauerit Regi, quæ ventura erant. At quæ laus esset Samuëlis, si non ipse, sed dæmon aliquis in eius forma apparens futura prædixisset? Item; *Iis,*
1. Pet. 3. *qui in carcere erant, spiritibus prædicauit, qui increduli fuerunt aliquando, quando expectabant Dei patientiam in diebus Noë, cùm fabricaretur arca.* Hîc dicuntur animæ in carcere fuisse: non ergò erant in cœlo. Nam ridiculum est, dicere, animas in cœlo, tanquam in carcere, fuisse inclusas.

Zach. 9. Item; *Tu autem in sanguine Testamenti eduxisti vinctos de lacu, in quo non erat aqua.*
In comment. Quem locum Hieron. & Rupertus exponunt de descensu Christi ad inferos. Denique; Patres id communi consensu docent.

Propos. 5. Propos. 5. *Christus verè descendit ad inferos.*

Prob. *Psal. 107.* Prob. ex Script. *Contriuit portas æreas, & vectes ferreos confregit.* Quem locum Patres intelligunt de descensu ad inferos, sed in sensu mystico. Nam ad litteram certum est, tractari de liberatione ab Ægypto. Itaque non conuincit, sed probabiliter suadet.

Eccli. 24. Item; Sapientia Dei loquitur: *Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & inspiciam omnes dormientes, & illuminabo omnes sperantes in Domino.* Hic locus non conuincit hæreticos, tum quia ipsi non recipiunt hunc librum; tum etiam, quia hæc

hæc verba desunt in Græco textu:tamen apud Catholicos suam habet auctoritatem.

Item; *Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus;sic erit filius hominis in corde terræ.* Vbi Christus dicit, ventrem ceti similem fuisse cordi terræ. At cor terræ non est mors, sed locus aliquis sub terrâ. *Matth. 12*

Item; *Non relinques animam meam in inferno.* Vbi in Græco est, ψυχὴ, quod non,nisi animam,propriè significat:& ἅδης, quod infernum significat. *Act. 2.*

Item: *Ne dicas in corde tuo: Quis descendet in abyssum?id est, Christum à mortuis reuocare.* Ergò Christus post mortem fuit in abysso. *Rom. 10.*

Item: *Qui ascendit, ipse est & qui descendit in inferiores partes terræ.* Quem locum Hieron. Ambros. Chrysost. Theophylactus exponunt de inferno,infra quem nihil est. Deinde,habemus verborum proprietatem . Nam inferior pars terræ non significat totam terram,sed vnam partem, eamque alijs inferiorem.Non ergò significat terræ superficiem,quæ est pars superior;nec etiam sepulchrum Christi,quod fuit quoque supra terram. *Ephes. 4.*

Denique;Pro nobis facit id,quod sequitur:*Vt adimpleret omnia.* Voluit enim Christus descendere vsque ad verum infernum,sicut descenderat in terras,vt præsens visitaret omnes partes regni sui , quod est tripartitum, iuxta illud: *Vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cælestium,terrestrium,& infernorum.* *Philip. 2.*

Item: *Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, iustus pro iniustis, vt nos offerret Deo,mortificatus quidem carne, viuificatus autem spiritu, in quo & his, qui in carcere erant spiritibus veniens prædicauit, qui increduli fuerant aliquando , quando expectabant Dei patientiam in diebus Noë.* Cui loco alius adiungendus videtur: *Ideò & mortuis prædicatum est Euangelium, vt iudicentur quidem secundum hominem in carne, viuant autem secundum Deum in spiritu.* Quæ exponunt Patres,quòd Christus in carcere inferni S S.Patribus prædicauerit. Prob. etiam descensus Christi ad inferos ex traditione Patrum. *1.Pet.3.* *1.Pet.4.*

Propos. 6. *Christus propriè, & reipsa descendit ad inferos;& non per effectum.* *Propos.6.*

Prob.I. quia Script. Concilia, & Patres dicunt, Christi animam descendisse ad inferos,& carnem mansisse in sepulchro. Certum est autem, carnem verè, ac propriè, non per tropum, per se, non per effectum mansisse in sepulchro. *Prob.*

II. Si per effectum fuisset Christus in inferno, non solùm anima,sed etiam caro in inferno fuisset : causa enim illius effectus etiam caro fuit . *Sanguis eius emundat nos.* *1.Ioan. 1.*

III. Si per effectum tantum descendit ad inferos: ergò eodem tempore anima Christi fuit in multis locis simul,in inferno,in Paradiso terrestri, in terra,in cœlo.Nam sine dubio,mors Christi habuit aliquem effectum in his omnibus locis, illustrans Patres in limbo, lætificans Angelos in cælo; consolans Enoch,& Eliam in Paradiso; & in terrâ compunctionem in hominibus efficiens.

IV. Christi anima triduo fuit in corde terræ: at ille effectus in momento peractus est. Item, Christi anima redijt tertia die , nimirum quando resurrexit;tunc enim redijt ab inferis ad superos.At secundum effectum nunquam redijt,quia effectus ille semper manet:aut,si redijt peracto negotio suo,certè

ipso die rediit, quo mortuus est; nam continuò post mortem dispulit Dominus tenebras inferni, & Patres diuinâ visione illustrauit. Vtrumque autem Symbolo fidei, Script. ipsis, & Patrum confessioni repugnat.

Dubium 1. Resp. Eccli. 14. I. Dubium est: *Ad quæ loca inferni Christus descenderit?* Probabile est, Christi animam ad omnia loca inferni descendisse, iuxta illud: *Penetrabo omnes inferiores partes terræ; inspiciam omnes dormientes.* Illud etiam magis conforme est traditioni Patrum.

Dubium 2. Resp. In 3. dist. 22. q. 4. 2. Dubium: *An Christo fuerit aliqua pœna, esse in inferno?* D. Bonauentura dicit, Christi animam; dum esset in inferno, non fuisse in loco pœnæ, sed sine pœnâ: cuius modus loquendi magis mihi videtur conformis Patribus. Itaque etsi, quòd maneat anima separata à corpore, pœna, vel pœnalitas, vel potiùs minor perfectio dici possit, tamen mansionem animæ Christi in inferno & corporis in sepulchro, non auderem vocare pęnam, nec pęnalitatem. Nam illæ animæ pœnam trahunt ex inferno, quæ ibi sunt tanquam in carcere, nec possunt egredi, quando volunt. At Christus fuit in inferno liber, & liberator aliorum, vt omnes Patres clamant. Pari ratione, esse in sepulchro, non est pęna, nec malum corpori simpliciter, immò bonum est corpori defuncto. At malum est, corrumpi in sepulchro, & putrefieri: caro autem Christi in sepulchro fuit, sed sine corruptione.

Dubium 3. Resp. Dubium. 3. *Quid contulit animabus iustorum, descensus Christi ad inferos?* Resp. cum communi Catholicorum sententiâ, duo magna bona eis contulisse. I. beatitudinem essentialem. 2. Eductionem ex eo carcere, ac deductionem in cęlum. Quorum primum continuò illis præstitit: secundum autem non diu posteà. De primo habemus illud: *Penetrabo omnes inferiores partes terræ, illuminabo omnes sperantes in Domino.* Item: *Hodie mecum eris in Paradiso.* Quod verbum non solùm latroni, sed etiam omnibus iustis, qui in inferno erant dictũ fuit. Item consensum Scolasticorum. De secundo habemus consensum Patrum.

Eccli. 24. Luca 23.

Dubium 4. Resp. Dubium. 4. *An præter animas iustorum, quæ erant in sinu Abrahæ, aliquæ aliæ liberatæ sint?* Resp. inprimis, non esse liberatas vllas animas damnatorum ad gehennam: nam videtur implicare contradictionem, quòd aliqui fuerint damnati ad æternas pœnas, & tamen posteà saluati fuerint. Nam æterna damnatio includit certitudinem pœnæ nunquam finiendæ. At quomodo certi esse possunt, se sine fine puniendos, qui aliquando liberantur? Adde illud: *Illuminabo omnes sperantes in Domino.* Hinc enim deducitur, nullos eorum fuisse illuminatos, qui damnati erant ad pęnas æternas, quippe qui sine dubio non sperabant in Domino. Adde & illud: *Venit nox, in quâ nemo potest operari.* Et: *Omnes stabimus ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis.* Et: *Quæ seminauerit homo, hæc & metet. Dum tempus habemus, operemur bonum.* Hæc enim omnia satis appertè indicant, non esse post hanc vitam locum pœnitentiæ, & reconciliationis. Adde postremò consensum Theologorum. De animabus Purgatorij maius dubium esse potest. At B. Thomas docet, animas Purgatorij nõ esse liberatas simpliciter ex descensu Christi ad inferos: nec enim Christus ad inferos: nec enim Christus aliquid cõtulit vlli, nisi quod meruerat passione suâ: passio autem Christi non habet effectum temporalem sed ęternum. Semper enim est æquè efficax. Non ergò tunc liberasset Christus, nisi illos

Eccli. 24. Ioan. 9. 2. Cor 5. Gal. 6. P. 3. q. 52. ar. 8.

qui

qui habuerunt talem dispositionem, qualem habent, qui nunc liberantur. Addit tamen B. Thomas, duobus modis potuisse accidere, vt tunc aliqui liberarentur.

I. Si expleuerant tempus purgationis suæ.

II. Si ex deuotione peculiari ad Christi passionem meruerant id in hâc vitâ, vt tunc liberarentur, cùm Christus in eum locum descenderet.

CAPVT VII.

De Christo Mediatore, & eius Merito.

PRIMA Controuersia est: *Secundum quam naturam Christus sit Mediator?* *Quæstio. 1. Mediator.*
Notandum, Mediatorem esse eum, qui inter aliquos diffidentes, aut certè non coniunctos medium se interponit, vt eos redigat ad concordiam, vel nouo fœdere coniungat. Contingit autem hoc dupliciter. I. per substantialē aliquam mediationem. 2. per operationem.

Primo modo, Christus dici potest Mediator, quatenus personalitas eius coniunxit nouo, & mirabili fœdere diuinam, & humanam naturam. Et licet de hac mediatione sæpe loquantur Patres tamen non est ea, de quâ nunc disputamus. Nam de istâ mediatione non est opus quærere, secundum quam naturam fiat: non enim secundum aliquam naturam fit; sed secundum personalitatem, quæ connectit duas naturas. Prætereà; Ista mediatio non est inter naturas dissidentes. Nec enim vnquam Christi humanitas fuit Diuinitati cōtraria. Nos autem loquimur de mediatione, quâ Christus innocens Patri reconciliauit peccatores.

Mediatio autē, quæ in opere consistit, quatuor modis potest fieri. I. discernēdo, & iudicando caussam: quomodo arbitri dici possunt mediatores. Et hic modus tribuitur Christo à Patribus. Ipse enim factus fuit arbiter à Deo, & iudicauit sic fieri posse pacem, si Deus primùm agnosceret, & homo deinceps in Dei fide permaneret.

2. Referendo hinc inde pacta, & conditiones vtriusque partis: quomodo omnes internuncij dici possunt mediatores. Et in hâc significatione accipiendum videtur nomen Mediatoris, cùm Moyses dicit: *Ego medius, & sequester fui inter Deum, & vos in illo tempore.* Et: *Data est lex per Angelos in manu Mediatoris*, id est, Moysis. Et hic etiam modus Christo conuenit, qui annunciauit hominibus Dei voluntatem, & leges. Et propterea dicitur *Angelus Testamenti*: & *Mediator noui Testamenti.* Vbi Paulus alludit ad Moysen, qui fuit Mediator Testamenti veteris. *Deut. 5. Gal. 3. Malach. 3. Heb. 9. & 12.*

3. Orando, & supplicando vni parti pro alterâ. Id quoque conuenit Christo, qui dicitur *Intercessor pro nobis*: & *Aduocatus noster.* *Rom. 8. 1. Ioan. 2.*

4. Soluendo, & satisfaciendo vni parti pro alterâ. Et hic modus mediationis proprijssimè conuenit Christo, qui in totâ Script. describitur, vt ho-

stia

1. Tim. 2. stia pro peccato. Ideò, postquam Apostolus dixerat: *Vnus Mediator Dei, & hominum, homo Christus Iesus*; Mox addidit causam, dicens: *Qui dedit semetipsum redemptionem pro multis*. Et ideò etiam, quando Christus dicitur aduocatus, & interpellator pro nobis apud Deum, non dicitur vnus aduocatus, aut interpellator, quia etiam alij interpellant pro nobis. Nec solus ipse Mediator fuit per modum arbitri, aut internuncij, sed etiam Moyses. At solus ipse pro nobis soluit, nosque proprio sanguine Deo reconciliauit. Itaque tres modi priores mediationis communes sunt Christo cum alijs : quartus propriè soli Christo conuenit. Hoc tamen loco de omnibus modis potest intelligi quæstio nostra.

Rom. 8. 1. Ioan. 2.

Resp. ad quæst. Est autem sententia communis Catholicorum, ipsum quidem Mediatorem, siue (vt Theologi loquuntur) principium, quod operabatur opera Mediatoris, non fuisse Deum solum, vel hominem solum, sed vtrumque simul, id est, Verbum incarnatum, siue Deum humanatum. Principium tamen, quo illa opera à Mediatore fiebant, fuisse naturam humanam, non diuinam. Tametsi enim Deus incarnatus erat, qui o abat, patiebatur, obediebat, satisfaciebat; tamen hæc omnia faciebat secundum formam serui, non secundum formam Dei.

Prob. prior pars. Quòd principium quod operum Mediatoris fuerit suppositum diuinum, & non humana natura tantùm, Prob. I. nam iste error deflectit ad Nestorianismum. Voce enim fatetur vnam personam in Christo: re autem ipsa ponit duas, & euacuat planè mysterium redemptionis. Nam, si sola natura humana egit opera illa satisfactoria; ergò natura humana per se existebat, & proinde suppositum erat à diuino supposito distinctum. Duo igitur in Christo supposita erant, quæ est ipsissima hæresis Nestorij.

Prob. 2. Nam repugnat hæc sententia Script. & Patribus. Nam opus Mediatoris præcipuum fuit, passio Christi. Hæc autem ipsi Deo, & Domino tribuitur in Script. atque ideò necesse est, illi conuenire, saltem ratione suppositi. An non enim dicitur Deus *sanguine suo Ecclesiam acquisiuisse?* Nónne dicitur *Dominus gloriæ crucifixus?* Nónne dicitur ille, *qui in forma Dei erat æqualis Patri, humiliatus esse, & obediens factus vsque ad mortem, mortem autem crucis?* Patres etiam dicunt, Christum ideò vocari à Paulo vnicum Mediatorem, quia ille solus est verè medius inter Deum, & hominem, cùm vtriusque naturam habeat. Vbi Patres volunt ostendere, non potuisse Christum esse efficacem Mediatorem, nisi esset diuina persona, quæ officium Mediatoris exerceret. Non autem poterat esse diuina persona, nisi haberet diuinam naturam: propterea illi dicunt, vnicum, & verum Mediatorem, Deum, & hominem esse debuisse. Accedit vltimò, quòd, si humana persona pro nobis satisfecit, non ex rigore iustitiæ satisfecit, ac propterea non fuit necessaria incarnatio.

Act. 20. 1. Cor. 2. Philip. 2.

Prob. posterior. Porrò si sit sermo de principio quo, seu formali, non de supposito, Christum fuisse solùm Mediatorem secundum humanam naturam.

1. Tim. 2. Prob. 1. Nam habemus locum illum B. Pauli: *Vnus Deus, vnus & Mediator Dei, & hominũ, homo Christus Iesus*. Cur, quæso, addidit, *homo*, nisi ad exprimendam naturam, secundum quam Christus est Mediator? Præterea; hîc distinguit Christus Mediatorem à Deo. Ergò Christus non est Mediator secundum naturam diuinam,

diuinam, sed tantùm secundum humanam, secundum quam Christus à Deo distinguitur.

Prob. 2. Testimonijs Patrum. *Prob. 2.*

Prob. 3. Rationibus. *& 3.*

I. Ratio ex definitione, & conditionibus Mediatoris. Mediator debet esse medius, id est, distans ab vtraque parte dissidente aliquo modo. Nam, si omninò sit idem cum vna parte, non potest cogitari, imo nec fingi, quomodo sit Mediator. Porro hæc definitio conuenit Christo, vt homo iustus est, non autem, vt est Deus. Nam vt homo, distat à Deo: vt iustus, conuenit cum Deo. Et contrà, vt homo, conuenit cum ceteris hominibus; vt iustus, distat ab hominibus. Omnes nascuntur natura filij iræ. At Christus, vt Deus, non distat à Deo vllo modo, id est, nec natura, nec iustitia, nec vllo alio modo. Igitur non vt Deus, sed vt homo iustus, Mediator est inter Deum, & homines peccatores. *1. Ratio.*

II. Ratio: Si Christus est Mediator secundum vtramque naturam, vel secundum vtramque coniunctim sumptam, vel secundum vtramque seorsim acceptam. Non secundum vtramque simul, quia Christus sic distat quidem à ceteris hominibus, & etiam à Deo Patre, & Spiritu sancto. At non distat à Deo Filio, nec persona, nec natura: & tamen ab illo etiam distare debet, cùm & ipse sit pars offensa, ad cuius placationem Mediatore opus sit. Quòd autem non secundum vtramque seorsim, patet, quia non secundum diuinam seorsim acceptam, cùm illa sit pars offensa, & secundum illam nihil distet Christus à Deo. Restat ergò, vt solùm secundum humanam Christus sit Mediator. *2. Ratio.*

III. Ratio: Si Christus esset aliquo modo Mediator secundum naturam diuinam, omnes tres personæ essent Mediatores. Nam, cùm natura diuina sit communis tribus, quidquid secundum illam conuenit vni personæ, id conuenit omnibus tribus. Vnde est illa maxima S S. Patrum: *Opera Trinitatis esse indiuisa.* Porrò absurdum esse, vt omnes tres personæ dicantur Mediatores, non videtur egere probatione. Nam, si tota Trinitas sit Mediator, cuius, quæso, est Mediator? *3. Ratio.*

IV. Ratio: Officium Mediatoris proprium est sacrificare, & sacrificando satisfacere, vt constat ex Apostolo. At sacrificare non potest Christo conuenire secundum diuinitatem, sed solùm secundum humanitatem: siquidem facere diuinitatem filij Sacerdotem, est apertissimus Arianismus. Nam omnis Sacerdos est minor eo, cuius est Sacerdos: officium enim eius est ministrare. Idem dici potest de alijs officijs Mediatoris Christi, vt quòd *interpellat pro nobis:* quòd *Aduocatus noster est:* quòd *dedit semetipsum redemptionem pro nobis.* Hæc enim omnia arguunt naturam inferiorem. Non igitur potest Christus, vt Deus, esse Mediator, nisi, vt Deus, sit minor Patre, & Patri seruiat, vt minister. *4. Ratio. Heb. 7. 8. & 9. Rom. 8. 1. Ioan. 2.*

V. Ratio est: Si operatio propria Mediatoris conuenit Christo ratione vtriusque naturæ, sequitur confusio operationum, & consequenter naturarum in Christo, quæ est hæresis Monothelitarum, & Eutychianorum, damnata in VI. Synodo. *5. Ratio.*

K Nam

Nam, cùm in VI. Synodo reijcitur vna operatio in Christo, non reijcitur vna operatio respectu Dei, tanquam principalis agentis, & hominis. vt instrumenti. Nam certum est, in Christo multa eiusmodi opera inueniri. Talia enim erant omnia miracula qui fiebant à Deo Verbo per carnem, vt instrumenti. Sed reijcitur vna operatio respectu Dei, & hominis, tanquã propriæ, & principalis caussæ. Illa autem dicitur caussa propria, & principalis, quę agit ex virtute sua, quam habet ex propria sua forma, & essentia. Ac, vt exemplis rem illustremus, quando Christus curabat febres imponendo ægrotis manus, impositio manuũ erat operatio propria, & principalis humanitatis, quia ex propria sua forma id habebat. At expulsio febris erat propria & principalis ipsius Deitatis operatio, quia nõ habebat hoc ex sua forma manus Christi, sed tantùm vt applicaretur à Deo ad illud opus. Dicere autem, imponere manus, fuisse propriam operationem Deitatis, vel expellere febrim, fuisse propriam humanitatis, & proinde vnam tantùm fuisse operationem imponere manus, & expellere febrim, est confundere operationes, & naturas. Et hæc est hæresis in eo Concilio damnata. Iam verò sacrificare, quod est officium Mediatoris, proprium est Christi, vt homo est. Nam conuenit ei secundum humanam formam, vt patet, quia conuenit etiam puris hominibus. Ergò, si hoc idem conuenit Christo, vt Deus est, eadem erit operatio vtriusque naturæ, vt caussæ propriæ, & principalis; nisi velint, Deitatem esse instrumentum humanitatis, quo nihil absurdius cogitari potest.

Quæstio. 2. Altera controuersia est: *An Christus operibus, ac laboribus suis, non solùm nobis omnibus gratiam, & gloriam, sed etiam aliquid sibi acquisierit?* *Resp.* Conueniunt Doct. Theologi, atque vno ore docent, Christum, pręter ea bona, quæ suis laboribus peperit nobis, meruisse etiam sibi corporis gloriam, & nominis exaltationem.

Prob 1. *Philip. 2.* Prob. I. *Humilliauit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen*, &c. Et: *Videmus Iesum propter passionem mortis gloriâ, & honore coronatum.*

Heb. 2. Prob. 2. Ex Patribus. Accedit 3. congruentia rationis: nam melius est, ceteris paribus, aliquid ex merito habere, quam sine merito. At gratia, & gloria, scientia, & præcipue vnio Hypostatica, quæ Christus habuit ab initio, tam sunt excellentia, vt melius sit illis nunquam carere, quàm acquirere ea ex merito.

DE ROMANO PONTIFICE.

LIBER TERTIVS.

CAPVT I.

Quodnam sit optimum regimen?

EMINI dubium esse potest, quin & potuerit, & voluerit Saluator noster Iesus Christus suam Ecclesiam eâ ratione, & modo gubernare, qui sit omniũ optimus, & vtilissimus. Tres autẽ sunt formæ bonæ gubernationis: Monarchia, id est, vnius principatus; cuius contrariũ vitium est Tyrannis: Aristocratia, id est, regimen optimatium; cui opponitur Oligarchia, hoc est, factio paucorum: & Dimocratia, hoc est, populi totius imperium quod in seditiones non rarò degenerat. Quanquam autem tres tantùm sint formæ simplicis gubernationis: possunt tamen inter se illę quasi permisceri, ex quâ permixtione quatuor aliæ formæ mixti regiminis producentur. Vna temperata ex omnibus tribus: Altera ex Monarchiâ, & Aristocratiâ: Tertia ex Monarchiâ, & Dimocratiâ: Postrema ex Dimocratiâ, & Aristocratiâ. Prima itaque nascitur quæstio: *Quæ sit ex septem formis gubernationis optima?* Nos B. Thomam, aliosque Theologos Catholicos secuti, statuimus primam propositionem: *Ex formis simplicibus præstantissima est Monarchia.* Secunda sit: *Regimen temperatum ex omnibus tribus formis propter humanæ naturæ corruptionem vtilius est, quàm simplex Monarchia.* Tertia: *Circumstantijs seclusis, simplex Monarchia simpliciter, & absolutè excellit.*

Tres formæ gubernationis. *Quæst. 1.* *Propos. 1.* *Propos. 2.* *Propos. 3.*

Prima propositio prob. primò, quia in eam conueniunt omnes scriptores, Hebręi, Gręci, Latini, Theologi, Philosophi, Oratores, Historici, Poëtæ. Secundò prob. auctoritate diuina, quæ tribus modis ostendit, Monarchiam esse optimum regimen. Primùm, institutione humani generis. Deus enim ex vno fecit omne genus hominum. vt Apostolus ait. Non enim virum & fęminam pariter ex humo produxit; sed virum ex humo, fęminam ex viro. Deinde, indicauit Deus sententiam suam, cùm non solùm hominibus, sed etiam omnibus penè rebus inseuit naturalẽ propensionẽ ad Monarchicum regimẽ. Neque dubium esse potest, quin naturalis propensio ad auctorem naturæ, Deum referenda sit. Principatum autem vnius maximè naturalem esse, declarat

Prob. 1. propos. 1. *Prob. 2.* *Act. 17.*

clarat inprimis,quòd in qualibet domo naturaliter ad vnum Patremfamilias pertinet gubernatio coniugis, filiorum, seruorum, rerum denique cæterarum. Item, quòd maxima pars orbis terrarum à Regibus gubernatur. Præ- L. 1. tereà, quòd longè vetustiora sunt regna, quàm Respub. *Principio rerum* (inquit Iustinus) *gentium, nationumq́, imperium penes Reges erat*. Denique, quòd etiam animantia rationis expertia vnius principatum expetere videantur: vt patet de apibus, gregibus, armentis, gruibus.

Tertiò indicauit Deus suam sententiam in eâ Rep. quam in populo Hebræorum instituit. Non enim gubernatio Hebræorum Aristocratia fuit, aut politiæ vicina; sed planè Monarchia. Principes apud Hebræos fuerunt primò Patriarchæ; vt Abraham, Iacob, Iudas, &c. Deinde Duces; vt Moyses, & Iosue: tum Iudices; vt Samuël, Samson, & alij: posteà Reges; vt Saul, Dauid, Salomon: postremò iterum Duces; vt Sorobabel, & Machabæi. Ac Patriar- Gen. 14. chas quidem regia potestate præditos fuisse, indicant res gestæ ipsorum. Nam Abraham bellum gessit aduersus quatuor Reges, nec legitur ab vllo Senatu optimatium potestatem accepisse, sed nec vllum quidem Senatum consuluis- Gen. 38. se. Iudas etiam nurum suam, quæ stupri fuerat accusata, igni adiudicauit: nec Exod. 32. ipse vllum Senatum consuluit, aut rogauit. Moyses quoque, vt verus, & summus princeps populi Iudaici, multa millia Iudæorum, propter vitulum aureum, quem erexerant, vno die iussit occidi: neque legimus vllum Sena- Iud. 8. tusconsultum, aut Plebiscitum præcessisse. Certè Gedeon, post victoriam de Madianitis, occidit 70. viros vrbis Socoth, & turrim Phanuel subuertit. De Regibus idem indubitatum est.

Prob. 3. Tertiò prob. propositio prima à proprietatibus, quas omnes habent pro comperto, optimo regimini conuenire.

1. Proprietas regiminis opt. Prima est, ordo. Eò siquidem melior gubernatio est, quò magis est ordinata. Talem autem esse Monarchiam, ita demonstratur. Omnis ordo in eo positus est, vt alij præsint, alij subijciantur: nec enim inter pares, sed inter superiores, & inferiores ordo dignoscitur. Vbi autem est Monarchia, ibi omnes omninò ordinem aliquem habent, cùm nemo sit, qui non subijciatur alicui, eo solùm excepto, qui curam omnium gerit. Hâc ratione in Ecclesia summus est ordo, vbi plebes subijciuntur Parochis, Parochi Episcopis, Episcopi Metropolitanis, Metropolitani Primatibus, Primates Pontifici Max. Pontif. Max. Deo. Vbi verò gubernatio penes optimates est, plebes quidem ordinem suum habent, cùm subijciantur Optimatibus; sed Optimates inter se ordinem nullum habent. Multò etiam magis Democratia ordine caret, cùm omnes ciues eiusdem conditionis, & auctoritatis in Repub. censeantur.

2. Proprietas. Altera proprietas est, assecutio proprij finis, qui est ciuium inter se coniunctio, & pax: quæ coniunctio in eo potissimum sita esse videtur, vt idem sentiant, idem velint, idem sequantur omnes. Id verò multo certius, & facilius obtinebunt, si vni parendum sit, quàm si multis. Vix enim fieri potest, vt multi, quorum vnus ab alio non dependeat, de rebus ijsdem, eodem modo sentiant. Confirmat hoc idem vsus, & experientia. Siquidem apud Romanos sub Regibus raræ admodum inter ciues dissentiones leguntur fuisse: exactis autem Regibus, cum per annuos magistratus Resp. gereretur, rarus ille an-

nus

nus fuit, in quo non contenderent patricij cum plebeis; ac tandem eo vsque ciuiles contentiones progressæ sunt, vt suis quodammodo manibus potentissima illa Respub. interierit. Accedit etiam illud, quod nunquam maiori, & diuturniori pace Romana ciuitas vsa sit, quàm sub imperio Augusti, qui primus Romæ stabilem Monarchiam instituit.

Tertia proprietas est, robur, ac potentia Reipub. Illa enim gubernatio omnium iudicio cæteris antecellit, quæ potentiorem, & fortiorem Rempub. facit. Illa vero fortior Respub. est, in qua maior est ciuium inter se coniunctio, & conspiratio: vires enim coniunctæ seipsis dissipatis sunt fortiores. At maior est coniunctio, vbi ab vno pendent omnes, quàm vbi à multis. Accedit experientia. Siquidem ex quatuor potentissimis imperijs tria sub Regibus creuerunt: imperium videlicet Assyriorum, Persarum, & Græcorum. Vnum est Romanum, quod sub populari dominatu creuit; sed & illud in maximis rerum perturbationibus sine Dictatore, id est, Rege ad tempus constituto, cōseruari non poterat; & multo magis postea sub Augusto Monarchâ floruit, quàm tempore Reipub. vnquam floruisset. *3. Proprietas.*

Quarta proprietas est, stabilitas, & diuturnitas. Neque enim negari potest, quin illa sit melior gubernatio, quæ stabilior, ac diuturnior est. At Monarchiam talem esse, iam ostendimus, cùm docuimus, eam sine dubio cæteris esse fortiorem, si de externa vi agatur: casibus autem, & mutationi minus esse obnoxiam, etiam nullâ adhibitâ externa vi, ita potest demonstrari. *Omne regnum in se diuisum desolabitur:* Difficilius autem diuidi potest Monarchia, quàm vlla alia forma regiminis. Id enim minus facilè diuiditur, quod magis est vnum. Magis autem est vnum ipsum simplex vnum, quàm multitudo conspirans in vnum. Illud enim est vnum per se, & naturaliter, & nihil aliud est, quàm vnum: Hæc autem solum ex arte est vnum, per se vero, & naturaliter multa. Ergo, &c. Hinc nimirum Monarchia Assyriorum à Nino ad Sardanapalum sine interruptione durauit annis M.C C. X L. vt Euseb. docet: vel M. C C C. vt colligit Iustinus: vel suprà M. C C C C. vt vult Diodorus. Sic autem durauit hoc regnum vt semper successor in regno fuerit de mortui Regis filius. *4. Proprietas.* *Matth. 12.*

Scytharum autem regnum, quod est habitum omnium vetustissimum, nec ab vllo externo hoste destrui potuit, vt scribit Iustinus, nec per se vllo vnquam tempore dissolutum. Quocirca aliquot annorum millibus illud stetisse, necesse est.

Nulla autem est Respub. quæ diuturna, & stabilis fuit. Certè Resp. potentissima Romanorum vix annos C C C C. L X X X. potuit numerare. Tot enim sunt ab exactis Regibus vsque ad Imperium Iulij Cæsaris. At sub Monarchis in Oriente à Iulio vsque ad Constantinum vltimum, sine interruptione durauit annis M. C C C C. X C V. in Occidente autem ab eodem Iulio vsque ad Augustulum, supra quingentos; & à Carolo magno vsque ad præsentem Imperatorem annos ferè D. C C C.

Sed nec illis C C C C. L X X X. annis, quibus floruit in Romano Imperio Democratia, semper eodem modo Respub. regebatur. Initio enim

K 3 annui

annui Consules creati sunt; paulò pòst addici Tribuni; tum Consulibus, & Tribunis sublatis creati Decemviri: illis etiam post annum eiectis, iterum, Consules, & Tribuni reuocati: non rarò etiam Dictatores. & aliquoties Tribuni militares cum consulari potestate introducti. Itaque nulla vna forma diu durauit, nec omnes simul ad ætatem nobilium Regnorum peruenire potuerunt.

5. Proprietas. Quinta proprietas est, facilitas gubernationis. Facilius autem esse, vt ab vno rectè ciuitas regatur, quàm à multis, his rationibus probari potest. Primum; Facilius est vnum hominem bonum reperire, quàm multos. Deinde; Facilius vni homini parebunt, quàm multis. Præterea; Magistratus, qui per vices, atque ad breue tempus Rempub. gerunt, priùs sæpe deponere coguntur prouinciam, quàm Reipub. negotia planè cognouerint; Rex autem, qui semper eodem officio fungitur, tametsi interdum tardioris ingenij sit, tamen vsu, atque experientia multis alijs præstat. Item; Annui magistratus negotia Reip. eò, quòd non propria, sed communia sint, quasi aliena respiciunt; Rex verò tanquam sua, & propria: certum autem est, cum faciliùs, tum etiam diligentiùs propria, quàm aliena curari. Ad hæc; Vbi multi sunt, qui regunt, vix fieri potest, vt inde absit æmulatio, ambitio, contentio: ex quo non rarò solet accidere, vt alij alios impediant. Postremò; Sicut in amplis familijs, vbi multis seruis idem ministerium assignatur, negligenter negocia procurantur quòd vnus alij prouinciam communem relinquat: sic etiam est, vbi multi sunt principes Reipub.

Prob. 1. Propos. 2. Altera propositio ita demonstratur: Nam talis gubernatio id requirit, vt sit quidem in Rep. summus aliquis Princeps, qui & omnibus imperet, & nulli subijciatur. Præsides tamen prouinciarum, vel ciuitatum non sint Regis vicarij, siue annui iudices; sed veri Principes, qui & imperio summi Principis obediant, & interim Prouinciam vel ciuitatem suam, non tanquã alienam, sed vt propriam moderetur. Ita locum haberet in Rep. tam Regia quædam Monarchia, quàm etiam Principum optimatium Aristocratia. Quòd si his adderetur; vt neque summus ille Rex, neque principes minores hæreditariâ successione dignitates illas acquirerent, sed ex vniuerso populo optimi quique ad eas eueherentur, iam esset etiam suus quidam locus Democratiæ in Repub. attributus. Hanc esse optimam formam regiminis, duobus argumentis comprobamus. Primùm enim, haberet huiusmodi gubernatio bona omnia, quæ supra demonstrauimus inesse Monarchiæ: & esset præterea in hac vita gratior, & vtilior. Ac bona quidem Monarchiæ in hac nostra gubernatione inesse, planum est, cùm hæc gubernatio Monarchiam quandam verè, ac propriè comprehendat. Futuram autem in omnibus gratiorem ex eo perspici potest, quòd omnes illud genus regiminis magis amant, cuius participes esse possunt: quale sine dubio est hoc nostrum, cùm virtuti, non generi deferatur. De vtilitate verò nihil est, quod dicamus, cùm certum sit, non posse vnum aliquem hominem per se prouincias, & ciuitates singulas regere, & velit, nolit, cogatur earum procurationem, vel administris vicarijs suis, vel proprijs earum principibus demandare: & rursum æquè sit certum

certum, multò diligentiùs, ac fideliùs principes res suas, quàm alienas vicarios procuraturos.

Accedit alterum argumentum ex auctoritate diuina. Deus enim eiusmodi regimen in Ecclesia sua semper tam veteris, quàm noui Testamenti instituit. De veteri quidem facilè potest probari. Habuit enim populus Hebræorum semper vnum, siue Ducem, siue Iudicem, siue Regem, qui toti multitudini imperaret, quod pertinet ad Monarchiam. Habuit præterea multos principes minores, de quibus ita legimus: *Electis viris strenuis de cuncto Israël constituit eos Principes populi, Tribunos, & Centuriones, & Quinquagenarios, & Decanos qui iudicabant plebem omni tempore.* Id autem ad Aristocratiam pertinet. Denique ex omni plebe, non ex vna aliqua tribu, principes assumebantur, vt patet ex Exodo, & Deuteron. quod aliquo modo Democratiæ est. De Ecclesia Testamenti noui posteà probabimus, esse in eâ summi Pontificis Monarchiam, atque Episcoporum (qui veri principes, & pastores, non vicarij Pont. Max. sunt) Aristocratiam: ac demum suum quendam in ea locum habere Democratiam, cùm nemo sit ex omni Christiana multitudine, qui ad Episcopatum vocari non possit, si tamen dignus eo munere iudicetur. Prob. 2. Exod 18. Exod. 18. Deut. 1.

Tertia propositio prob. Nam si ea de caussa mixtum regimen inter homines Monarchiæ simplici anteponimus, quòd nequeat vnus homo omnibus locis adesse, & necessariò cogatur, aut per administros vicarios suos, aut per principes negotia Reip. procurare; certè hac personæ circumstantia, & alijs, si quæ sunt eiusmodi generis, exclusis, nulla erit ratio, cur simplex Monarchia alijs formis regiminis non præferatur. Prob. 1. Propos. 3.

Sed aliud præterea efficacius argumentum habemus. Siquidem Monarchia simplex in imperio Dei, & Christi locum habet: debent autem Deo, & Christo optima quæque attribui: ergò optimum regimen simplicem Monarchiam esse necesse est. Si quis autem id negare voluerit, non video quemadmodum in Marcionis, ac Manichæi, atque etiam Ethnicorum errorem non prolabatur. Nam, cùm mundus ab effectore suo sine controuersia optimè gubernetur; si Aristocratia præstantissima est forma regiminis, multi erunt mundi huius moderatores & quod inde sequitur, multi effectores, multa principia prima, multi Dij. Prob. 2.

CAPVT

CAPVT II.

Debeatne Ecclesiasticum regimen esse Monarchicum?

IN tribus nobis cum aduersarijs conuenit. Vnum est, in Ecclesia esse aliquod regimen. Nam dicitur: *Castrorum acies ordinata.* Et: *Attendite vobis, & vniuerso gregi, quos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Et: *Obedite praepositis vestris.* Secundum est, regimen Ecclesiasticum esse spirituale, & distinctum à politico. Quando enim Paulus dicebat: *Qui praeest, in sollicitudine.* Et: *Qui bene praesunt, duplici honore digni habeantur*; & similia, nondum erant vlli, aut certè rarissimi in Ecclesia saeculares Principes. Tertium est, Regem absolutum, & liberum totius Ecclesiae, solum Christum esse, de quo dicitur: *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum eius.* Atque: *Et regni eius non erit finis.* Itaque non quaeritur in Ecclesia absoluta, & libera Monarchia, vel Aristocratia, vel Democratia; sed talis, qualis esse potest ministrorum, & dispensatorum, cùm dicat Paulus: *Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, ac dispensatores mysteriorum Dei.* Iam vero Doctores Catholici in eo conueniunt omnes, vt regimen Ecclesiasticum hominibus à Deo commissum sit illud quidem Monarchicum, sed temperatum ex Aristocratiâ, & Democratiâ.

Cant. 6. Act. 20. Hebr. 13. Rom. 12. 1. Tim. 5. Psal. 2. Luc. 1. 1. Cor. 4.

Propositio prima. *Regimen Ecclesiae non est praecipuè penes populum.* Prob. primo ex quatuor rebus, quae inesse debent in omni populi gubernatione.

Propos. 1. Prob. 1.

Primo; Vbi est populare regimen, magistratus ab ipsa plebe constituuntur, atque ab eâdem auctoritatem sumunt. Cùm enim plebs per se ad ius dicendum sedere non possit, debet saltem alios constituere, qui nomine suo id faciant. Quocirca M. Tullius consulatum, qui summus erat in Rep. Rom. magistratus populi beneficium vocat.

Secundò; vbi est populare regimen, appellatur à sententia magistratus in rebus grauioribus ad iudicium populi. Id consuetum fuisse in Rep. Rom. Liuius docet, & Plutarchus.

Tertiò; Leges, quibus Resp. gubernanda est, à magistratu quidem proponuntur, sed à populo iubentur.

Quarto; Accusari solent magistratus apud populum, nec non dignitate priuari, & in exilium deportari, vel etiam morte mulctari, si ita populo videatur. Exempla sunt plurima.

Romani enim ex duobus primis Consulibus, quos creauerant, Tarquinium Collatinum, solùm propter odiosum nomen Tarquiniorum, ante tempus magistratu priuarunt: ijdem, cum Decemuiros creassent, eosdem postea inuitos deposuerunt. Iam quod nihil horum conueniat Christianae plebi, est

bi, eſt faciſſimum demonſtrare. De primo ſatis conſtat, quod in tota Script. non eſt vnum verbum, quo detur auctoritas plebi creandi Epiſcopos, vel Presbyteros: eſt autem, quo detur Epiſcopo talis auctoritas: *Huius rei gratiâ reliqui te Cretæ, vt conſtituas per ciuitates Presbyteros, ſicut & ego diſpoſui tibi.* Tit. 1. Deinde; Apoſtoli, qui primi fuerunt Eccleſiæ miniſtri, à Chriſto, non ab Eccleſiâ, leguntur electi, & conſtituti. Matt. 6.

Primi quoque Epiſcopi poſt Apoſtolos, quo tempore puriſsima erat Eccleſia, non à populo, ſed ab Apoſtolis facti ſunt. Neque ſecundum conuenit plebi Chriſtianæ. Nuſquam enim eſt auditum in Eccleſia, vt appellaretur ab Epiſcopis ad populum, neque vt populus abſoluerit, quos Epiſcopus ligauerat, vel ligauerit, quos Epiſcopus ſoluerat. Neque etiam vnquam accidit, quod populus iudicauerit de controuerſijs fidei: at nos proferimus multa iudicia Epiſcoporum, & præcipuè ſummi Pontificis, quæ extant in tomis Conciliorum.

Adde, quòd ſint innumera Scripturæ, Conciliorum, & Patrum teſtimonia, quibus probatur, nullo modo conuenire Chriſtianæ plebi, exercere iudicia eccleſiaſtica.

Porrò tertium minùs conuenit plebi. Omnes enim leges Eccleſiaſticæ, vel à Pontificibus, vel à Concilijs inueniuntur latæ, nec vnquam eſt expectatum ſuffragium populi, vt ex eo cenſerentur auctoritatem habere. Hinc B. Paulus tranſiens Syriam, & Ciliciam, præcipiebat populis, vt cuſtodirent præcepta Apoſtolorum, & ſeniorum. Act 15.

Nulla autem extat lex, quæ dici poſſet plebiſcitum in Eccleſia, quales leges permultæ extabant in Rep. Romanorum. Denique illud poſtremum minimè omnium conuenit. Nullus enim poterit oſtendi Epiſcopus, qui à populo fuerit vel depoſitus, vel excommunicatus; cum plurimi inueniantur depoſiti, & excommunicati à ſummis Pontificibus, & Concilijs generalibus.

Prob. ſecundò propoſitio à ſapientiâ Dei. Non enim credibile eſt, Chriſtum, Regem ſapientiſsimum, inſtituiſſe in Eccleſiâ ſuâ illud regimen, quod eſt omnium deterrimum. Deterrimum autem regimen eſſe Democraticum, patet ex Philoſophis, & Patribus, & ratione. Nam non poteſt non peſsimum eſſe regimen, vbi ſapientes reguntur à ſtultis, periti ab imperitis, boni à malis. Prob. 2.

Tale autem eſt regimen Democraticum; nam vbi viget Democratia, plurium ſuffragijs omnia ſtatuuntur. Conſtat autem ſemper plures eſſe ſtultos, quàm ſapientes; malos, quàm bonos; imperitos, quàm peritos.

Poſtremò prob. propoſitio; Si plebs haberet auctoritatem aliquam in Eccleſia gubernandi, vel eam à ſe haberet, vel ab alio: non à ſe, quia non eſt de iure naturæ, vel gentium hæc poteſtas; ſed de iure diuino, & ſupernaturali. Non enim eſt ſimilis ciuili poteſtati, quæ eſt in populo, niſi à populo transferatur in Principem. Neque habet plebs ab alio. Debet enim à Deo habere, ſi ab alio habet. At à Deo non habet, ſiquidem in libro Dei, id eſt, in ſacris litteris, nuſquam traditur populo poteſtas docendi, paſcendi, regendi, ligandi, ſoluendi; ſed ſemper populus vocatur grex, qui paſci debeat. Petro autem Prob. 3.

 dicitur;

Ioan. vlt. Act. 20. dicitur: *Pasce oues meas.* Et. *Episcopos posuit Spiritus sanctus regere Ecclesiam Dei.* Habemus igitur non esse popularem Ecclesiæ gubernationem.

Propos. 2. Duo errores. Propositio secunda: *Ecclesiasticum regimen non est penes Principes seculares.* Duo Brentij errores sunt. Primus, Optimates Ecclesiæ esse principes sęculares. Alter est, ad hos optimates curam, & regimen Ecclesiæ præcipuè pertinere. Quos etiam errores habuit Henricus VIII. Angliæ Rex. Is enim se caput Ecclesiæ Anglicanæ constituit, & eodem modo censuit alios principes capita suprema Ecclesiæ in suis ditionibus esse debêre.

1. Error refutatur. 1. Psal. 44. Primus error facilè refutatur primò ex illis verbis: *Pro patribus tuis nati sunt tibi Filij, constitues eos principes super omnem terram.* Sic enim hunc locum B. Augustinus exponit, *Pro patribus*, id est, Apostolis, *nati sunt filij*, id est, fideles mulri, quos Deus constituit Episcopos, & eo modo principes super omnem terram. Nec multò aliter Græci Patres Chrysostomus, Theodoretus, exponunt, qui per patres Patriarchas; per filios principes Apostolos intelligunt.

1. Cor. 12. Ephes. 4. Item Apostolus: *Deus*, inquit, *in Ecclesiâ posuit primùm Apostolos, deinde Prophetas, tum Pastores, & Doctores.* Si primi sunt Apostoli, qui Episcopi fuerunt, & quibus Episcopi succedunt; certè primi non sunt reges, & principes sęculares.

Refutatur. 2 & 3. Secundò refutatur ex Patribus ille error. Tertiò ex gestis Episcoporum, & Regum. Nam Fabianus Papa primum Imperatorem Christianum, Philippum, exclusit à communione Sacramenti altaris, in die Paschatis, propter quædam ipsius peccata publica: nec anteà eum admisit, quàm ille confessione, & pœnitentiâ peccata purgauit.

Li. 6. histor. c. 25. Scribit Euseb. Item Constantinus apertè professus est, de Episcopis se iudicare non posse, vt qui Dij quidem sint: sed contra potiùs, eorum se stare subiectum iudicio.

Li. 1. histor. c. 2. Scribit Ruffinus. Theodosium seniorem B. Ambrosius ab Ecclesiæ liminibus expulit, & pęnitentiam publicam subire coëgit, ac deinde cùm Imperator in Ecclesiâ ad loca sacerdotum ascendere, atque ibidem sedere vellet, iussit eum Ambrosius descendere, & cum plebe consistere; quod ille libenter fecit.

Li. 5. histor. c. 17. Scribit Theodoretus. Denique Maximus Imp. cùm in conuiuio sederet, asidente quoque B. Martino, & pinserna primum calicem Imperatori, vt omnium nobilissimo, vellet offerre, ille ad Episcopum misit, qui non recusauit, sed primus bibit, & posteà non Imperatori, sed Presbytero suo, calicem tradidit.

In vita S. Martini. Refutatur 4. Heb. 7. Scribit Sulpitius. Postremò refellitur error duplici ratione. Primùm; Episcopus Regem inungit, docet, ligat, soluit, benedicit: Ait autem Apostolus: *Sine contradictione minor à meliore benedicitur.* Præterea; Principatus sęcularis institutus est ab hominibus, estque de iure gentium: at principatus Ecclesiasticus est à solo Deo, & de iure diuino. Ille regit homines, vt homines sunt, & magis ratione corporum, quàm animarum: iste verò, vt Christiani sunt, & magis ratione animarum, quàm corporum. Ille habet pro fine temporalem quietem, & salutem populi: iste vitam, & fælicitatem sempiternam. Ille vtitur naturalibus legibus, & institutis humanis: iste legibus diuinis, & Sacramentis diuinitùs institutis. Ille gerit bella cum hostibus paucis, & visibilibus;

bilibus: iste cum inuisibilibus, & infinitis.

Posterior error ex ijs, quæ dicta sunt, facilè refutatur. Si enim principes non sunt Ecclesiæ optimates, ad eos non pertinet Aristocratia Ecclesiæ. Possunt etiam adiungi hæc argumenta. Primum; Regimen Ecclesiæ supernaturale est: nemini igitur conuenit, nisi cui Deus commisit. Legimus autem in Scripturis, commissum Apostolis, & Episcopis eorum successoribus. Nam Petro Apostolo dictum est: *Pasce oues.* Et de Episcopis dicitur: *Quos posuit Deus Episcopos regere Ecclesiam Dei.* De Regibus nihil eiusmodi vsquam legimus. Deinde; Ad annos fermè CCC. nullus fuit in Ecclesiâ sæcularis princeps, excepto solùm Philippo Imperatore, qui breuissimo tempore superuixit: & fortè aliquis alius in prouincijs non subiectis imperio Romano: & tamen eadem fuit Ecclesia, quæ nunc est, & eandem habuit regiminis formam: non igitur principes sæculi sunt, qui Christi Ecclesiam regunt. *Posterior error refutatur.* *Ioan. vlt.* *Act. 20.*

Item qui habent summam potestatem in Rep. ij possunt omnia, quæ inferiores Magistratus possunt. At non possunt Reges officium Episcopi, Presbyteri, Diaconi sibi vsurpare: qualia sunt, Verbum Dei prędicare, baptizare, consecrare, non igitur sunt Reges supremi Ecclesiæ magistratus. Non posse autem Reges officia sacerdotum inuadere, probamus: nam Reges non solùm viri, sed etiam fœminæ esse possunt: at fęminas publicè docere Apostolus prohibet. Deinde Iosaphat, Rex optimus: *Amarias*, inquit, *Sacerdos, & Pontifex in omnibus, quæ ad Deum pertinent, præsidebit: porrò Zabadias super ea opera erit, quæ ad Regis officium pertinent.* Et cum Ozias rex vellet thus adolere, prohibuit eum Pontifex dicens: *Non est tui officij, Ozia, adolere incensum Domino, sed sacerdotum.* Et cùm ille perseueraret continuò grauissimâ leprâ diuinitùs percussus est. Multò ergò minùs hoc licitum est in Testamento nouo. Quod idem patet ex Concilijs, & Patribus. *1. Cor. 14.* *1. Tim. 2.* *2. Paral. 19.* *2 Paral. 26.*

Propositio tertia: *Regimen Ecclesiæ non est præcipuè penes Episcopos.* Duo hîc Caluini errores sunt. Prior est, Episcopos, & Presbyteros, iure diuino pares esse. Posterior, in cætu seniorum supremam Ecclesiæ potestatem residere. Prior error refutatur ex posteriore, siquidem hi duo inter se pugnant. Si enim Ecclesia regitur ab optimatibus, vt habet secundus error, certè Presbyteri non sunt optimates: vel si Presbyteri sint optimates, Ecclesia non regitur ab optimatibus, vt habet secundus error. Constat enim in Concilijs generalibus, in quibus de administratione totius Ecclesiæ agitur, & vbi leges, quibus Ecclesia regitur, feruntur, vel abrogantur, nunquam interfuisse Presbyteros cum auctoritate definiendi, nisi essent Legati, & locum tenerent aliquorum Episcoporum, vt patet ex actis Conciliorum. *Propos. 3.* *Duo errores.* *Prior refutatur.*

Posterior error confutatur primò: Nusquam in Scripturâ legitur collata summa potestas Concilio sacerdotum. Quæcumque enim auctoritas Apostolis, cæterisque discipulis concessa à Christo est, non solùm omnibus, sed etiam singulis concessa est; neque ad eam exercendam erat opus Concilio. Poterat enim sine dubio Apostoli singuli, & possunt etiam nunc singuli Episcopi docere, baptizare, soluere, ligare, ordinare Ministros, &c. *Posterior refutatur. 1.*

Secundò; Si penes optimates esset Ecclesiæ regimen, sequeretur Ecclesiam ferè semper carere rectoribus, &, vt plurimùm, neminem esse, cui curæ *Refutatur 2.*

sit commune bonum: proinde Remp. Ecclesiasticam omnium esse miserrimam. Optimates enim, cùm pares inter se sint, non possunt commune bonum, vt par est, administrare, nisi vel congregati sint, vel aliquem elegerint communi consensu magistratum, cui omnes obediant: quemadmodum Romani suos Consules eligebant. At in Ecclesia rarissimè congregantur optimates ad generale Concilium.

Primis enim C C C. annis nulla fuit congregatio generalis: posteà verò, vix centesimo quoque anno. Magistratum autem, cui Ecclesia vniuersa, saltem ad tempus, pareret, nullum vnquam optimates illi crearunt. Nam, si creassent vnum, is maximè fuisset ex primarijs quinque Patriarchis, qui semper in Ecclesia præ cæteris emicuerunt: At Patriarcham Rom. nunquam habuisse hanc potestatem, aduersarij contendunt. De cæteris quatuor res est certissima: nunquam enim Alexandrinus Patriarcha aliquid iuris habuit extra Ægyptum, neque alij extra suas regiones.

Refut. 3. Tertiò; Si esset in cętu optimatium summa potestas, quò numerosius cogeretur Concilium, eò plus haberet auctoritatis: neque vnquam euenire posset, vt minori Concilio plus tribueretur, quàm maiori.

At Concilium Ariminense Episcoporum D C. nullius vnquam auctoritatis in Ecclesia Catholica habitum est.

Concilium autem primum Constantinopolitanum C L. Episcoporum, summæ semper auctoritatis fuit.

Ac nos quidem Catholici huius rei caussam reddimus, quòd illud fuerit à Pont. summo, in quo est summa Ecclesiæ potestas, reprobatum: Hoc autem confirmatum. Qui autem summam potestatem tribuunt optimatibus, nullam huius rei causam adferre possunt.

Refut. 4. Quartò; Tametsi Democratia est absolutè pessimum regimen, tamen Ecclesiæ perniciosior esse videtur Aristocratia. Siquidem summum Ecclesiæ malum hæresis est; Hæreses autem ab optimatibus potiùs, quàm à plebeis hominibus excitantur. Certè hæresiarchæ ferè omnes aut Episcopi, aut Presbyteri fuerunt.

Itaque sunt hæreses, quasi quędam optimatium factiones, sine quibus nullæ essent in Ecclesia populorum seditiones. Factiones autem nunquam faciliùs, aut frequentius oriuntur, quam cùm optimates regunt, vt patet experimento, & Philosophorum testimonio.

Propos. 4. Propositio quarta: *Regimen ecclesiasticum præcipuè Monarchicum esse debet.*

Prob. 1. Prob. primò, quia tres sunt regiminis formæ, & iam probatum est, Ecclesiæ regimen nec esse Aristocraticum, nec Democraticum, quid aliud superest, quam vt sit Monarchicum?

Deinde; si Monarchia est optimum, & præstantissimum regimen, certum est, Ecclesiam Dei à sapientissimo Principe Christo institutum, optimè gubernari; quis inficiari potest eius regimen debere esse Monarchicum?

Prob. 2. Prob. secundò, à similitudine, quam habet Ecclesia mortalium hominum cum Ecclesiâ immortalium Angelorum. Siquidem certum est, istam illius
Heb. 8. exemplar, & quasi ideam quandam esse, vt Apostolus indicare videtur: ideóque Bernardus militantem Ecclesiam in Apocal. *Hierusalem nouam descendentem*

tem de cælo, appellatam esse dicit; propterea, quòd ad exemplum cœlestis illius ciuitatis instituta, & conformata sit. Nec minùs certum, inter Angelos, præter summum Regem omnium, Deum, esse vnum, qui alijs omnibus præsit. At initio quidem præditum hâc dignitate eum fuisse, qui nunc diabolus dicitur, testantur Patres, & deduci potest ex Iob: Nam Behemeth, id est, diabolus, dicitur *principium viarum Domini*. Et apud Isaiam comparatur Lucifero, id est, stellarum maximæ, & pulcherrimæ, saltem quoad apparentiam, & vulgi opinionem, ad quam se Scripturæ accommodare solent. *Iob 40.* *Isa. 14.*

Hunc autem Luciferum esse diabolum, docent Patres. Et apud Ezechielem: *Omnis lapis pretiosus operimentum tuum*. Et mox enumerantur nouem lapides, quibus significantur, vt Gregorius exponit, nouem Chori Angelorum, qui hunc Angelum, tanquam principem suum, circumstabant. *Ezech. 28.*

Post casum verò diaboli S. Michaëlem principem esse omnium Angelorum, colligitur ex Apocalypsi: *Michaël, & Angeli eius*: id est, Michaël, & exercitus eius. Vt enim, cùm ibidem dicitur, *Diabolus, & Angeli eius*, intelligimus, omnes Angelos malos diabolo esse subiectos, vt milites Imperatori: ita cùm dicitur: *Michaël, & Angeli eius*, intelligere debemus, omnes Angelos bonos Michaëlem principem suum agnoscere. Quocirca rectè in Ecclesiastico officio S. Michaël paradisi præpositus, & princeps cœlestis militiæ nominatur. *Apoc. 12.*

Prob. tertiò, propositio ex Ecclesia Testamenti veteris. Constat enim, Testamentum vetus fuisse figuram noui, teste Apostolo: *Hæc omnia contingebant illis in figura*. Tempore autem Testamenti veteris semper fuit vnus, qui omnibus præerat in ijs, quæ ad legem, & religionem pertinebant. Ac præsertim ab eo tempore, quo cæperunt Hebræi redigi ad formam populi, & gubernari legibus, & magistratibus: quod fuit post egresionem ab Ægypto. Tunc enim Moyses ordinauit Remp. Iudæorum, scripsit eis leges, quas à Deo acceperat, Aaronem consecrauit Pontificem, eique vni Sacerdotes omnes, & Leuitas subiecit. *Prob 3.* *1. Cor. 10.*

Ac deinde, vsque ad Christi tempora, nunquam defuit vnus princeps sacerdotum, qui omnes Synagogas totius mundi gubernaret.

Prob. quartò, ab ijs similitudinibus, quibus Ecclesia in Script. describitur. Omnes enim ostendunt, necessariò in Ecclesia debere esse vnum caput. Comparatur Ecclesia *exercitui ordinato*: Corpori humano, seu *mulieri speciosæ*: *Regno: Ouili: Domui: Naui*, seu *Arcæ Noë*: Iam nulla sunt castra ordinata, vbi non sit vnus Imperator, multi Tribuni, plures Centuriones, &c. *Prob. 4.* *Cant. 6.* *Cant. 7.* *Dan. 2.* *Ioan. 1.*

Pari ratione in quolibet corpore humano vnum est caput. Ac ne fortè dicas, habet Ecclesia suum caput Christum; propterea non comparamus hoc loco Ecclesiam cum Christo, vt membra cum capite, sed vt sponsam cum sponso, quâ similitudine Scripturæ vtuntur. *1. Tim. 3.* *1. Pet. 3.* *Apoc. 21.* *2. Cor. 11.*

Ac profectò si Ecclesia, quæ est in terris, Christo secluso, non ineptè comparatur sponsæ: secluso etiam Christo, vnum caput habere debet. Præsertim cùm disertè inter alia eius membra, etiam caput numeretur. *Caput tuum*, inquit sponsus ad sponsam, *sicut Carmelus*. Et sponsa de sponso: *Caput eius aurum optimum*. Et sponsus quidem comparat caput sponsæ monti Carmelo, quo- *Ephes. 5.* *Cant. frequent.* *Cant. 7.* *Cant. 5.*

 niam

niam etsi summus Pontifex vnus est mons, tamen nihil aliud est, quàm terra, id est, homo. Comparat autem sponsa sponsi caput auro, quia caput Christi Deus est. Iam verò quod vnquam regnum fuit, quod non regeretur ab vno? Et quanquam Rex Ecclesiæ Christus est, tamen ex eo colligimus, Ecclesiam habere debere præter Christum aliquem vnum, à quo regatur, quòd regna semper administrentur regiè, id est, per vnum, qui omnibus præsit, & siquidem Rex præsens est, per se id facit: si abest, per alium, qui dicitur Prorex. Sæpe etiam, Rege præsente, generalis aliquis vicarius constituitur.

Quòd verò ouile vnum pastorem quoque vnum requirat, ex Euangelio colligitur: *Fiet vnum ouile*, inquit Dominus, *& vnus pastor*. Vbi obiter notandum, posse illud; *& vnus pastor*, intelligi de pastore secundario, id est, de Petro, eiusque successoribus, vt Cyprianus exponit. Nam, cùm Dominus *alias oues habere se dicit, quæ non sunt ex hoc ouili*, de populo Gentili, & Iudæorum loquitur: ac docet, se habere inter gentes multos electos, qui vel iam fideles sint, vel certè futuri sint, & tamen ad populum illum Iudaicum non pertineant. Quamuis autem, si de Pastore Deo agatur, semper fuerint populus Iudæorum & populus Gentilium vnum ouile, & Deus vnus eorum pastor: non tamen semper fuerunt vnum ouile, & vnus pastor, respectu gubernationis humanæ. Nec enim Gentiles, vel qui inter eos ad Ecclesiam pertinebant, à Iudæorum Pontifice regebantur. At voluit, post aduentum suum Christus ex vtroque populo vnum ouile fieri, omnesque homines ab vno Pastore homine gubernari.

Ioan. 10.

Omnis etiam domus vnum habet Dominum, & vnũ Oeconomum, iuxta illud: *Quis, putas, est fidelis dispensator, & prudens, quem constituet Dominus super familiam suam?* Quæ verba dicuntur Petro, & de ipso Petro. Nam paulò antè, cùm Dominus dixisset: *Beati serui illi, quos, cùm venerit Dominus, inuenerit vigilantes*; quæsiuit Petrus: *Domine, ad nos dicis hanc parabolam, an ad omnes?* Respondit Dominus Petro: *Quis, putas, est fidelis dispensator*. &c. Quasi diceret: Tibi, O Petre, inprimis dico: tibi enim incumbit cogitare, quid requiratur in Oeconomo fideli, & prudenti, quem constituet Dominus super familiam suam. Et paulò pòst, vt ostendat, se loqui de vno, qui præsit omnibus conseruis, & qui soli Domino subijciatur, subiungit: *Quòd si dixerit malus ille seruus in corde suo; moram facit Dominus meus venire; & cœperit percutere seruos, & ancillas, & manducare, & bibere cum ebriosis: veniet Dominus serui illius in die, quâ non sperat, & horâ, quâ nescit, & diuidet eum, partemque eius cum infidelibus ponet*. Quibus verbis Dominus apertè indicat, se vnum seruum toti domui suæ præpositurum, qui à se solo iudicari possit.

Lucæ 12.

Prob. 5. Prob. quintò à primordijs gubernationis Ecclesiæ. Nam constat, Ecclesiam à Christo congregatam cœpisse initio regimen visibile, & externum habere Monarchicum, non Aristocraticum, aut Democraticum. Christus enim, cùm in terris degeret, eam visibiliter administrabat, vt summus eius pastor, & rector. Ergò etiam nunc habere debet Ecclesia externum, & visibile regimen Monarchicum: alioqui non esset Ecclesia, quæ nunc est, eadem ciuitas Dei cum illâ. Ciuitas enim, vt docet Philosophus, dicitur eadem spetie, donec remanet eadem forma Reip. id est, communis gubernationis modus, quo

quo mutato mutatur etiam ciuitas.

Prob. sextò propositio à simili. Rectè in locis singulis singuli constituuntur Episcopi, qui ceteris omnibus eius loci ministris, & pastoribus præsint. Rursus, in prouincijs singulis rectè constituuntur Metropolitani singuli, qui suæ prouinciæ Episcopis præsideant; & in maioribus vrbibus Primates, seu Patriarchæ, qui curam suscipiant ampliorem. Ergò æquum est, vt sit etiam vnus aliquis, qui toti Ecclesiæ pręsit, & cui Primates quoque, & Patriarchæ subijciantur. Nam, si Monarchicus principatus conuenit vni ciuitati, vni prouinciæ, vni nationi; cur non etiam Ecclesiæ vniuersæ. *Prob. 6.*

Prob. septimò: à propagatione Ecclesiæ. Nam Ecclesia semper creuit, & crescere debet, donec in toto mundo pręedicatum sit Euangelium: *Prædicabitur hoc Euangelium regni in vniuerso mundo, & tunc veniet consummatio.* Non autem potest id fieri, nisi sit vnus summus Ecclesiæ pręsul, cui sollicitudo incumbat totius huius corporis conseruandi, & propagandi. Nam nemo debet prędicare, nisi mittatur: *Quomodò prædicabunt, nisi mittantur.* Mittere autem in alienas prouincias, non est Episcoporum particularium. Illi enim habent suos certos fines Episcopatus sui, extra quos nullum ius habent; nec ad eos pertinet cura, nisi tuendi gregis sibi assignati. *Prob. 7.* *Matth. 24.* *Rom. 10.*

Prob. octauò, ex vnitate fidei. Necesse est enim, vt omnes fideles idem omninò sentiant in rebus fidei. *Est enim vnus Deus, vna fides, vnum baptisma.* At vna fides in Ecclesia esse non potest, si non sit vnus summus Iudex, cui omnes acquiescere teneantur. Ratio etiam docet: Cum enim multi sint pares, vix fieri potest, vt in rebus obscuris, & difficilibus, vllus velit alterius iudicium suo anteponi. *Prob. 8.* *Ephes. 4.*

CAPVT III.

Fueritne Apostolus Petrus Ecclesiæ totius caput & princeps loco Christi, ab ipso Christo constitutus?

AFFIRMATIVAM partem docent Catholici. Prob. primo duobus locis Euangelij, in quorũ altero promittitur, in altero exhibetur. Prior locus est: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & tibi dabo claues regni cælorum: & quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cælis.* Quorum verborum planus, & obuius sensus est, vt intelligamus, sub duabus metaphoris promissum Petro totius Ecclesiæ principatum. Prior metaphora est fundamenti, ac ędificij. Quod enim est in ędificio fundamentum, id est, in corpore caput, in ciuitate rector, Rex in regno, paterfamilias in domo. *Prob. 1.* *Primatus Petri.* *Matth. 16.*

Poste-

Posterior est clauium. Qui enim traduntur claues ciuitatis, ille instituitur Rex, vel certè gubernator ciuitatis, qui, quos vult, admittat; quos vult excludat.

Quaest. 1. Resp. Quæstiones igitur quatuor hîc explicandæ sunt. Prima: *An Petrus sit illa petra, super quam fundatur Ecclesia?*

De hàc communis Catholicorum sententia est, petram illam esse Petrum, id est, illam personam, quæ dicitur Petrus: non tamen vt persona erat particularis, sed vt pastor, & caput Ecclesiæ.

Prob. 1. Hæc deducitur primum ex ipso textu. Nam illud pronomen, *Hanc*, cum dicitur, *Et super hanc petram*, demonstrat aliquam petram, de quâ paulò antè Dominus sit locutus: proximè autem Dominus Petrum vocauerat petram;

Ioan. 1. Syriacè enim loquebatur, & syriacâ linguâ Petrus dicitur Cephas. Cephas autem petram significat: nam vbicunque in textu Hebræo est petra, in Syriaco est Cepha. Dixit ergò Dominus: Tu es Cepha, & super hoc Cepha: vel Latinè, *Tu es petra, & super hanc petram*, &c. Ex quo sequitur, illud, *Hanc*, non posse referri, nisi ad Petrum, qui eo loco vocatus est petra. At cur Latinus interpres non vertit, Tu es petra? Quod Græcum codicem sit secutus. Non enim vertit ex Syriacô, sed ex Græcô: σὺ εἶ πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω τὴν ἐκκλησίαν μου. Cur autem Græcus interpres non verterit: σὺ εἶ πέτρα, καὶ ἐπὶ ταύτῃ πέτρᾳ. Causa est, quoniam, cùm apud Græcos tam πέτρος, quàm πέτρα significet lapidem, visum est interpreti, commodiùs homini nomen masculinum, quàm fœmininum tribuere.

Deinde verò ad explicandam metaphoram, secundo loco non voluit dicere, ἐπὶ τῷ πέτρῳ. Quod fuisset ambiguum: sed ἐπὶ τῇ πέτρᾳ. Quod nihil aliud, quàm saxum significat. Accedat consensus Ecclesiæ totius, &

Prob. 2. Græcorũ, ac Latinorum Patrum.

Quaest. 2. Secunda quæstio est: *Quid sit super Petram ædificari Ecclesiam?*

Resp. Catholici docent, hâc metaphorâ significari, Petro esse commissum regimen totius Ecclesiæ, & præcipuè circa fidem. Petræ enim fundamentali hoc est proprium totum ædificium regere, & sustentare. Atque hoc modo exponunt

Obiect. Patres. Dices: Omnes Apostoli etiam dicuntur fundamenta: *Fundamenta*

Psal. 86. *eius in montibus sanctis*. Id est, vt exponit Augustinus, in Apostolis, & Pro-

Apoc 21. phetis. Et: *Et murus ciuitatis habens fundamenta duodecim, & in eis duodecim nomina*

Ephes. 2. *duodecim Apostolorum Agni*. Et: *Superædificati supra fundamentum Apostolorum, & Prophetarum*. Nihil igitur proprium, & singulare Petro datum, vel promissum est.

Solut. Respondeo, tribus modis Apostolos omnes fuisse Ecclesiæ fundamenta, sine vllo tamen Petri præiudicio. Vno modo, quia ipsi primi Ecclesias vbique fundarunt. Nec enim Petrus conuertit ad fidem totum orbem terrarum; sed alias regiones Petrus, alias Iacobus, alias cæteri ad Christum adduxerunt.

Rom. 15. Quare B. Paulus: *Sic, inquit, prædicaui, non vbi nominatus est Christus, ne super alie-*

1. Cor 3. *num fundamentum ædificarem*. Et: *Vt sapiens architectus fundamentum posui, alius autem superædificat*. Atque hoc modo ex æquo sunt Apostoli fundamenta. Idque significatum credimus in Apoc. Altero, modo dicuntur fundamenta Ecclesiæ, Apostoli, & Prophetæ, ratione doctrinæ à Deo reuelatæ. Siquidem fides

Ecclesiæ

Ecclesiæ nititur reuelatione, quam habuerunt à Deo Apostoli, & Prophetæ. Nec enim semper reuelantur Ecclesiæ noui articuli, sed in eâ doctrinâ Ecclesia acquiescit, quam Apostoli, & Prophetæ à Domino didicerunt, & prædicatione, vel litteris ad Apostolos mandauerunt. Atque hâc ratione superædificamur, vt Apostolus ait ad Ephes. Nec in his duobus maior est Petrus cæteris.

Tertio modo dicuntur fundamenta omnes Apostoli ratione gubernationis. Omnes enim fuerunt capita, rectores, & pastores Ecclesiæ vniuersæ: sed non eodem modo, quo Petrus. Illi enim habuerunt summam, atque amplissimam potestatem, vt Apostoli, seu legati; Petrus autem, vt pastor ordinarius.

Deinde, ita habuerunt plenitudinem potestatis, vt tamen Petrus esset caput eorum, & ab illo penderent; non è contrario. Atque hoc est, quod promittitur Petro, cùm ei soli coram alijs dicitur: *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* *Matt. 16.*

Tertia dubitatio est de personâ, cui dicitur: *Tibi dabo claues.* *Quæst. 3.*

Notandum autem, duobus modis potuisse Petrum personam Ecclesiæ gerere; Historicè, & parabolicè.

Historicè personam gerere. Historicè is gerit personam alterius, qui re aliquâ verè à se gestâ, rem ab alio gerendam significat, & eam quodammodò repræsentat. Sic Abraham verè duos filios habens, Deum significauit, qui duos populos habiturus erat; vt Apostolus exposuit. Sic Martha sollicita circa frequens ministerium, & Maria sedens secus pedes Domini, duas vitas demonstrarunt, quarum altera in actione, altera in contemplatione versatur. *Gal. 4.*

Parabolicè personam gerere. Parabolicè per vnum aliud significatur, quando res verè gesta nulla proponitur, sed aliquid verisimile fingitur ad aliud significandum. Quomodo in Euangelio, qui seminat bonum semen, Christum prædicantem significat. Nos ergò priore modo Petrum Ecclesiæ personam gessisse dicimus?

Resp. Ita nimirum, vt ipse verè, & principaliter, ac immediatè claues acceperit, & simul eas accipiendo significauerit, vniuersam Ecclesiam suo quodam modo posteà accepturam.

Prob. Prob. primò, quia tot modis Christus Petri personam designauit, vt non pluribus circumstantijs (quod rectè Caietan. notauit) describere soleant aliquem certum hominem notarij illi, qui instrumenta publica conficiunt. Nam inprimis expressit substantiam personæ singularis, per pronomen, *Tibi*; deinde addidit nomen inditum in natiuitate, cùm ait; *Beatus es Simon*: adiunxit nomen Patris, cùm ait: *Filius Iona*: nec omittere voluit nomen à se recens impositum: *Et ego dico tibi*, inquit, *quia tu es Petrus*. Quorsum tam accurata descriptio, si nihil ipsi Petro propriè promittitur? Deinde non erat eo tempore Petrus Ecclesiæ legatus, aut Vicarius. Quis enim eiusmodi prouinciam illi imposuerat? non igitur suspicari possumus, nomine illum Ecclesiæ, & non potius suo, claues accepisse. *Matt. 16.*

Præterea; Illi propriè claues promittuntur, qui dixerat: *Tu es Christus, filius Dei viui.* Id enim significabant illa verba: *Et ego dico tibi.* Nam, vt S. Hieronymus dicit, mercedem recepit vera confessio. At illam præclaram confessionem

nem Petrus edidit, & in persona sua edidit: ergò in persona sua clauium promissionem accepit. Ad hæc; Si propterea esset negandum, Petro promissas esse claues, quia figuram gerebat Ecclesiæ; eadem certè ratione negabimus, Abraham duos filios habuisse, quia duo illi filij duos populos, Apostolo teste, significabant.

Neque verum esse fatebimur, Martham sollicitam fuisse circa plurima, dum soror eius Maria ad pedes sederet, quia nimirum actionem, & contemplationem duæ illæ fœminæ adumbrabant. Quòd si graue est, tam apertas historias in dubium reuocare, graue etiam videri debet, dubitare, sitne Petro aliquid singulariter promissum, cùm tam perspicuè narretur in Euangelicâ historiâ. Denique; Illi dictum est à Domino: *Tibi dabo claues regni cælorum*, qui paullò pòst ab eodem Domino audiuit: *Vade post me Satana, scandalum es mihi.* Atque hæc posteriora verba soli Petro, & in personâ propriâ dicta sunt. Patet autem vtrumque illud dictum eidem, nam vtrumque habetur in eodem capite Euangelij, & vtrobique nomen Petri exprimitur, & in hanc sententiam veteres Patres omnes conueniunt.

Quæst. 4. Quarta dubitatio est: *Quid intelligatur per claues?*

Resp. Catholici omnes per *claues* datas Petro, intelligunt summam potestatem in omnem Ecclesiam. Id tribus rationibus confirmamus.

Prob. 1. Primùm ipsâ metaphorâ clauium, vt in Script. accipi solet. Siquidem apud Isaiam describitur depositio vnius summi Pontificis, & institutio alterius his

Isa. 22. verbis: *Vade, & ingredere ad eum, qui habitat in tabernaculo, ad Sobnam præpositum templi, & dices ad eum, Quid tu hic?* Et infrà: *Expellam te de statione tuâ, & de ministerio tuo deponam te. Et erit in die: vocabo seruum meum Eliacim, filium Helciæ, & induam illum tunicâ tuâ, & cingulo tuo confortabo eum, & potestatem tuam dabo in manus eius: & erit quasi Pater habitantibus Ierusalem, & domui Iuda. Et dabo clauem domus Dauid super humerum eius; & aperiet, & non erit qui claudat; & claudet, & non erit, qui aperiat.* Hic apertè per *claues* non intelligitur remissio peccatorum, aut ministerium verbi, sed principatus Ecclesiasticus. Quò etiam pertinet

Isa. 9. illud: *Factus est principatus eius super humerum eius.* Idcirco enim dicitur principatus super humerum impositus, quoniam claues, quibus principatus designatur, super humerum poni solebant. Neque per claues Christi principatum

Apoc. 3. significari, negare potest, qui legit illud de Christo: *Hæc dicit sanctus, & verus, qui habet clauem Dauid, qui aperit, & nemo claudit; claudit, & nemo aperit.* Accedit etiam communis consuetudo in rebus prophanis. Quando enim vrbes deduntur alicui principi, offerunt ei claues in signum subiectionis; & ei, qui instituitur œconimus in domo, claues tradi solent.

Prob. 2. Secundò prob. illis verbis: *Quodcunque ligaueris*, &c. Nam in Script. liga-

Matth. 16 re dicitur, qui præcipit, & qui punit. De pręceptis loquitur Dominus: *Alli-*

Matth. 23. *gant*, inquit, *onera grauia, & importabilia in humeros hominum*, &c. De pęnis: *Quæcunque alligaueritis super terram*, &c. Hîc enim loquitur Dominus de censurâ excommunicationis. Ligat enim Ecclesia eos, quos punit penâ excommunicationis. Hinc etiam dicimus communiter, homines obligari ad legem seruandam, & etiam obligari ad pęnam subeundam, si eam non seruet. Soluere autem dicitur, qui remittit peccata, qui liberat à pęnâ, qui dispensat in

lege.

lege, in votis, iuramentis, & similibus obligationibus. Cum ergò dicitur Petro generaliter: *Quodcunque solueris*, &c. Datur ei potestas præcipiendi, puniendi, dispensandi, remittendi proinde fit iudex, & princeps omnium, qui sunt in Ecclesiâ. *Matth. 16.*

Tertiò idem ex Patribus probatur. *Prob. 3.*

Alter locus Euangelij, in quo scilicet exhibetur B. Petro Primatus, est iste: *Simon Ioannis, pasce oues meas.* Ac primùm, soli Petro hoc fuisse dictum, prob. primò ex illo nomine: *Simon Ioannis.* Nam eo nomine solus Petrus vocabatur. Nec sine mysterio eodem modo Christus Petrum appellat, & cùm promittit ei claues; & cùm oues pascendas committit: vt nimirum intelligeremus, illud ipsum reipsâ dari Ioannis vlt. quod fuerat promissum Matth. 16. & eidem illi Simoni dari, cui fuerat antè promissum. *Prob. 2. Primatus Petri, Ioan. vlt. Matth. 16. Ioan. vlt.*

Secundò prob. ex illis verbis: *Diligis me plus his?* Illi enim dicitur: *Pasce oues meas*; cui dicitur: *Diligis me plus his?* Hoc autem soli Petro dici, manifestum est, cum disertis verbis excludantur cæteri illa comparatione, *plus his.* Porrò qui excluduntur, non quicunque homines, sed præcipui Apostoli sunt. Erant enim tunc præsentes cum Petro Nathanaël, quem multi Bartholomæum esse putant, Iacobus, Ioannes, Thomas, & duo alij discipuli, quorum alterum credibile est, fuisse Andræam: Non igitur omnibus Apostolis, sed soli Petro dicitur: *Pasce oues meas.*

Tertiò prob. ex trinâ interrogatione. Nam ex Cyrillo, & Augustino, & alijs in hunc locum discimus, Petrum ter interrogatum; an diligeret plus cæteris; quia ter negauerat. At solus ipse ter negauerat: igitur solus ipse interrogatur.

Quartò prob. ex illis verbis: *Contristatus est Petrus*, &c. Propterea enim contristatus est Petrus, si Chrysostomo credimus, quia metuebat, ne fortè falleretur, cùm diceret: *Tu scis Domine*, &c. quemadmodum falsus fuerat, quãdo dixerat: *Etiamsi oportuerit me mori tecum, non te negabo.* Sed ista caussa tristitiæ soli Petro, qui Dominum negauerat, conuenit: ergò, &c. *Matth. 26.*

Quintò prob. ex illis verbis: *Cum senueris extendes manum tuam*, &c. Illi enim dicitur, *Pasce*, cui prædicitur crucifixio, quæ soli Petro, & in propria persona prædicitur. *Ioan. vlt.*

Sextò, ex illis: *Hic autem quid?* & ex responsione Domini: *Quid ad te? tu me sequere.* Nunquam enim Petrus interrogasset, quid Ioannes acturus esset, si intellexisset dictum omnibus: *Pasce oues meas.* Neque Dominus dixisset: *Quid ad te? &c.* Sed dixisset: idem faciet, quod tu.

Septimò, idem probari posset ex Patribus. Sequitur iam, vt quid significet hoc, ipsum, *pascere*, videamus. Nobis autem difficile non erit, ex hac ipsa voce, *Pasce*, demonstrare summam potestatem illi attribui, cui dicitur: *Pasce oues meas.* Primùm enim non propriè dicitur pascere alium, qui cibum quacunque ratione ministrat: sed qui procurat, & prouidet alteri cibum: quod certè præpositi, ac gubernatoris est. *Quis putas*, inquit Dominus, *est fidelis dispensator, ac prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, vt det illis in tempore tritici mensuram?* Itaque illius est pascere, qui est super familiam constitutus. Deinde per verbum, *Pasce*, intelligitur ex communi vsu loquentium, omnis *Quid pascere? Luca 12.*

actus pastoralis. Idem est enim pascere, quod agere pastorem, siue esse pastorem. Porrò actus pastoralis non est tantùm, præbere cibum, sed etiam ducere, reducere, tueri, præesse, regere, castigare. Hinc videlicet in Script. passim pascere accipitur pro eo, quod est regere: *Reges eos in virgâ ferreâ.* In Hebræo est: Pasces eos. Et sanè qui pascuntur in virgâ ferreâ, verissimam potestatem in pastore suo esse, negare non possunt. Et Cyro dicitur: *Pastor meus es tu.* Quo loco non ministerium præbendi cibum, sed amplissimum regnum Cyro prædicitur.

Psal. 2.

Isa. 44.

Deinde hoc manifestiùs potest demonstrari ex eo verbo, quod Ioannes in Euangelio suo posuit. Scripsit enim ποίμαινε, id est, pasce, regendo, & præsidendo. Nam & Homerus, vocat frequenter Regem Agamemnonem ποιμένα λαῶν, id est, pastorem populorũ. Et in Script. vbi legimus: *Ex te enim exiet Dux, qui regat populũ meũ Israël:* in Græco est: ἐκ σοῦ γὰρ ἐξελεύσεται ἡγούμενος, ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ. Et notandum in Hebræo apud Michæam, vnde Matthæus accepit, non esse verbum, quod pascere significat, sed quod dominari. Denique in Apoc. vbi dicitur: *Et ipse reget eos in virga ferrea;* Græcè est καὶ αὐτὸς ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ. Igitur cum ποιμαίνω non significet, pascere quocunque modo, sed regere, ac præesse, & Petro dictum sit à Domino, ποίμαινε τὰ πρόβατα. Manifestè sequitur esse Petrum Rectorem, ac Præsidem Ecclesiæ constitutum. Accedant postremò testimonia veterum Patrum.

2. Iliados.
Matth. 2.

Mich. 5.

Apoc. 19.

Quid per oues.

Denique, per *oues meas*, intelligi omnes Christianos, etiam Apostolos ipsos, nobis exploratum, certumque est. Est autem obseruandum, Christum bis dixisse: *Pasce agnos meos*; & semel: *Pasce oues meas.* Tametsi enim in Græco textu semel est: *Pasce agnos*; & bis: *Pasce oues:* tamen corruptus videtur locus vitio librariorum, qui in secundo loco scripserunt, πρόβατα, cùm scribere debuissent, προβάτια, id est, ouiculus, seu agnos. Facile autem fuerit excidere vnum Iota. Ita esse, colligo ex Patribus, & ex nostra versione. Nam, si fuisset in Græco bis, πρόβατα, ne indoctissimus quidem puer secundo loco vertisset, *Agnos.* Quis enim ignorat, agnos dici ἀρνία, non πρόβατα? Cùm ergò omnes Latini codices legant, *Agnos*, nec vnquam fuerit hæc lectio à Hieronymo, vel vllo alio improbata, necesse est dicere, interpretem legisse, προβάτια, id est, ouiculas, & vertisse, *Agnos*, quia ouiculę, & agni sępe pro eisdem accipiuntur. Ex hâc variatione probamus, Petro omnes Christianos esse subiectos. Nam, si per ouiculas intelligamus agnos, dicemus agnos bis repetitos esse, ad significandum duos populos, Iudaicum, & Gentilem: oues autem semel nominatas significare Episcopos, qui sunt veluti matres agnorum. Si verò per ouiculas intelligamus oues paruas, maiores agnis, minores perfectis ouibus, dicendum erit cum Ambrosio, Petro committi agnos, ouiculas, & oues, id est, incipientes, proficientes, & perfectos, ita vt nulli sint in Ecclesiâ, quantumuis spirituales, eruditi, & sancti, qui Petro non subsint. Vel per agnos intelligemus populos, qui nullam habent curam pastoralem, quique solùm filij sunt, non parentes: per ouiculas accipiemus sacerdotes minores, id est, presbyteros, & parochos, qui sic sunt parentes populorum, vt sint filij Episcoporum: per oues denique sacerdotes maiores, id est, Episcopos, qui & agnis, & ouiculis

lis

lis præsunt, & tamen etiam ipsi Petro subijciuntur.

Deinde aliam rationem, eamque insignem nobis suppeditat pronomen, *Meas*. Nam, cùm absque vllâ restrictione addatur ad nomen, *Oues*, manifestè significatur, eas omnes oues Petro commendari, ad quas extenditur pronomen, *Meas*. Certum autem est illud, *Meas*, extendi ad omnes simpliciter. Nec enim vllus est in Ecclesia, qui se Christi ouem esse non glorietur. Ergo, &c. Sicut, cùm Dominus ait: *Cognosco oues meas, & oues meæ vocem meam audiunt, & ego pono animam meam pro ouibus meis*. Tametsi non dicat, omnes oues, &, omnibus ouibus; tamen nemo negare potest, quin de omnibus sit locutus. Præterea, quid aliud est: *Pasce oues meas*, quàm, habe curam mei ouilis? Est autem vnum tantùm Christi ouile: *Erit vnum ouile, & vnus pastor*. Ergò, &c. Ad hęc, cum Dominus ait: *Pasce oues meas*; vel commendauit Petro oues suas omnes; vel nullas; vel aliquas certas, & definitas; vel aliquas indefinitas. At nemo dixerit, nullas, aut aliquas certas esse commendatas: id enim est manifestè falsum. Nec etiam aliquas indefinitas, quia non est sapientis prouisoris relinquere indefinitam curam, cùm possit eam definire, præsertim cum certa confusio, & perturbatio ex illâ indeterminatione oriatur.

Quid meas?

Ioan. 10.

Ioan. 10.

Præterea, commendare aliquas, & non indicare, quas, idem esse videtur, ac si commendarentur nullæ. Restat igitur, vt omnes omninò suas oues Petro Christus pascendas assignauerit. Atque hæc est sententia omnium veterum Patrum.

Potest etiam confirmari primatus Petri per singulares, variasq; prærogatiuas. Prima prerogatiua est mutatio nominis. Nã ait Dominus Petro: *Tu es Simon filius Iona; tu vocaberis Cephas*. Vbi obseruandum cum Chrysost. in hunc locum, Deum nunquam imponere nomina noua, nisi maximis de causis, & ad significanda priuilegia eis concessa, quibus nomina mutantur. Ita Abrahamum, cum diceretur Abram, id est, pater excelsus, dici voluit Abraham, id est, pater multitudinis: vt eo nomine significaret, hominem illum, qui iam senex erat, & vxorem anum, & sterilem habebat, tamen ex dono Dei sic immutandum, vt fieret pater plurimorum filiorum, vel potius gentium, & populorũ. Est autem duplex prærogatiua in hac mutatione Simonis in nomen Petri. Vna, quòd soli Petro ex omnibus Apostolis nomen mutauerit. Nam etsi imposuit nomen filijs Zebedæi, Boanerges, tamen fuit illud potius quoddam cognomen, quàm proprium nomen. Itaque nusquam posteà ab Euangelistis vocantur Boanerges; sed tantum Iacobus, & Ioannes, vt anteà vocabantur. At Petrus deinceps ferè semper vocatur Petrus. Et Paulus Petrum sæpe nominat, & nunquam aliter, quã Petrum, aut Cepham, quod est idem: Ioannem autem sæpe quidẽ nominat, sed Ioannẽ perpetuò, nunquã Boanerges. Altera est, quod tale nomen ei dederit. Nam Syriacè Cephas significat petrã: Græcè autẽ significat caput. Ac demũ vnum est ex celeberrimis Christi nominibus. Nihil enim frequẽtiùs Christus in Script. nominatur, quàm petra. Vide Isa. 8. & 28. Dan. 2. Ps. 117. Matt. 21. Rom. 9. 1. Cor. 10. Eph. 2. 1. Pet. 2. & alibi. Christus ergò cũ solo Petro suũ ipsius nomẽ cõmunicans, & nomẽ illud, quo ipse significatur, vt fundamentum, & caput Ecclesiæ vniuersæ, quid aliud indicare voluit, quàm se facere Petrum fundamentum, & caput Ecclesiæ loco suo?

Prob. 3. primatus Petri.

1. Prerogatiua.

Ioan. 1.

Gen. 17.

Mar. 3.

Gal. 2.

2 Prærogatiua Secunda Petri prærogatiua est, quòd, cùm ab Euangelistis nominantur Apostoli, vel omnes, vel aliqui, semper primo loco ponitur Petrus. *Duodecim autem Apostolorum nomina sunt hæc; primus Simon, qui dicitur Petrus*, &c. Similiter legimus alibi. Quòd autem hoc non sit factum, quia Petrus fuerit primus à Christo vocatus, certũ est: nam Andream Dominus primùm vocauit, vt Ioannes testatur.

Matth. 10. Mar. 3. Luc. 6. Act. 1. Ioan. 1.

Obiect. Sed occurrunt Magdeburgenses, qui dicunt, Petrum vocari primum, vel propter insignia sua dona, vel propter ætatem, quia omnibus erat senior; vel denique casu factum. *Solut.* Sed nulla harum rationum valet. Non prima; nam vel loquuntur de insignibus donis, quæ Petrus habuit in ordine ad Ecclesiam, vt quòd accepit singulariter claues quòd factus est fundamẽtum Ecclesiæ, quòd constitutus est pastor omnium ouium Christi, &c. & tunc pro nobis loquũtur. Vel loquuntur de donis personalibus, & proprijs, id est, de virtutibus eius; & tunc falsum est, quod dicitur. Nam Euangelista non facilè scire potuit, nec iudicare ausus fuisset, quis esset inter Apostolos optimus: præsertim cùm sciret, Ioannem fuisse virginem, Petrum coniugatum; & Ioannem eundem ita diligi videret à Domino, vt vocaretur *Discipulus, quem diligebat Iesus*: *Ioan. vlt.* nec ignoraret Iacobum minorem tanta sanctitate prẹditum, vt iustus, & frater Domini ab omnibus diceretur. Quòd autem dicunt de ẹtate, pugnat cum traditione Patrum, quæ tenet, Andræam Petro seniorem fuisse. Quòd etiam Petrus non sit casu positus primus, patet ex duobus.

Primùm ex modo enumerandi: nam Petrum nominatim vocat Matthẹus primum; deinde alios non vocat vnum secundum, alium tertium, &c. Sed sine vlla obseruatione ordinis nominat. Itaque inter Petrum, & cæteros ordinem esse, Matthæus docet; quia Petrus superior est, cæteri inferiores: at inter alios nullum statuit ordinem, quia sunt omnes æquales. Et ex hoc nomine, *primus*, deducunt Patres primatum: sicut à principe principatus dicitur; & à consule consulatus.

Secundò idem colligitur ex eo, quòd ordo aliorum plerumque mutatur: *Matth. 10.* Petrus autem semper ponitur primo loco. Nam Mattheus post Petrum ponit Andream: *Mar. 3.* Marcus post Petrum Iacobum: *Luc. 6.* Lucas post Petrum numerat quidem Andream, sed mutat ordinem cẹterorum; nam Matthẹus anteposuit sibi Thomam, & Simonem Zelotem anteposuit Thaddẹo: *Act. 1.* Lucas autem anteponit Matthæum Thomæ, & Thaddæum Simoni. In Actibus post Petrum ponitur Ioannes: & in cẹteris etiam magna mutatio inuenitur. Pari ratione *Mar. 5. Luc. 9.* vbi nominantur duo, vel plures, semper ponitur primus Petrus. *Non admisit quemquam se sequi, nisi Petrum, & Iacobum, & Ioannem.* *Luc. 22.* *Misit Petrum, & Ioannem.* *Matth. 17.* *Assumpsit Petrum, Iacobum, & Ioannem.* *Mar. 13.* *Interrogabant eum Petrus, Iacobus, Ioannes, & Andreas.* *Ioan. vlt.* *Erant simul Simon Petrus, & Thomas, & Nathanaël, & filij Zebedæi, & alij ex discipulis eius duo.* Vides vbique, Petrum esse primum. Vnus tantùm locus est, vbi Petrus non nominatur primo loco, vbi dicitur Iacobus, Cephas, & Ioannes. *Gal. 2.* Sed non est certum, an Paulus sic dixerit: nam Augustinus, Ambrosius, Hieronymus, Chrysostomus legunt; Petrus, Iacobus, & Ioannes: & sic credibile est, Paulum esse locutum. Si verò admittamus aliter debere legi, dicendum erit, vel cum D. Anselmo, & D. Thoma in hunc locũ

hoc,

hoc factum esse, quia Iacobus erat Episcopus Hierosolymorum, vbi tunc erant Apostoli, de quibus Paulus loquitur; vel Paulum hoc loco nullum ordinem seruasse. Nam quòd alioqui intelligeret Paulus maiorem esse Petrum Iacobo, patet ex illa ipsa epistola, vbi dicit: *Deinde post annos tres veni Ierosolymam videre Petrum.* (Gal. 1.) Non dicit: Veni videre Iacobum, etiamsi ipse quoque esset Ierosolymis. Et alibi: *Vnusquisque dicit, ego sum Pauli, ego Apollo, ego Cephæ, ego Christi.* (1. Cor. 1.) vbi aperte progreditur ascendendo, & Petrum proximum sub Christo constituit. Neque solùm Petrus primo loco ponitur, & primus vocatur, sed etiam passim in Script. describitur, vt paterfamilias, vt dux, & princeps reliquorum. Nam sicut in Apoc. dicitur Diabolus, & Angeli eius; *Michael, & Angeli eius*; (Apoc. 12.) id est, dux, & milites eius: ita etiam dicitur: *Et prosecutus est eum Simon, & qui cum eo erant.* (Mar. 1.) Et: *Dixit Petrus, & qui cum illo erant.* (Luc. 8.) Et: *Petrus verò, & qui cum eo erant.* (Luc 9.) Et: *Dicite discipulis eius, & Petro.* (Mar. 16.) Et: *Stans Petrus cum vndecim.* (Act. 2.) Ibid. *Dixerunt ad Petrum, & ad reliquos Apostolos.* Et: *Petrus, & Apostoli dixerunt.* (Act. 5.) Et: *Numquid habemus potestatem mulierem circumducendi, sicut cæteri Apostoli, & fratres Domini, & Cephas?* (1. Cor. 9.) Ad eandem prærogatiuam pertinet, quòd Petrus ferè semper loquitur nomine omnium. *Ecce nos reliquimus omnia*: (Matth 19.) Et: *Ad nos dicis hanc parabolam, an ad omnes?* (Luca 12.) Et: *Domine, ad quem ibimus?* (Ioan. 6.)

Tertia prærogatiua est, quando solus Petrus vnà cum Domino ambulauit super aquas. (3. Prærogatiua. Matth. 14.) Simile est, quando cæteris discipulis in nauiculâ venientibus ad Dominum, qui in littore expectabat, Petrus se misit in mare, & natando venit. (Ioan. 21.)

Quarta prærogatiua est illa peculiaris reuelatio facta soli Petro: est enim insigne priuilegium, quòd Petrus primus omnium Apostolorum, à Deo edoctus, cognouerit summa mysteria nostræ fidei, distinctioné scilicet personarũ in Deo, & incarnationem. (4. Prærogatiua. Matth. 16.) Nam etsi anteà non rarò Christus fuerit vocatus filius Dei, vt cùm dixerunt discipuli: *Verè Filius Dei es.* (Matth. 14.) Et cùm dixit Nathanaël: *Tu es Filius Dei*; (Ioan. 1.) tamen isti vocabant filium Dei Christum eo modo, quo omnes Sancti dicuntur filij Dei. At Petrus intellexit, Christum esse Filium Dei verum, & naturalem. Quod patet tum ex Græcô textu, vbi omnia exprimuntur cum articulis emphasim habentibus: σὺ εἶ, ὁ χριστὸς, ὁ υἱὸς, τοῦ θεοῦ, τοῦ ζῶντος. tum etiam ex veterum Patrum testimonijs.

Quinta prærogatiua est, vbi dicitur: *Et portæ inferi non præualebunt aduersus eam.* (5. Prærogatiua. Matth. 16.) Vbi non solùm promittitur perpetua stabilitas Ecclesiæ vniuersæ, sed etiam petræ, super quam fundatur Ecclesia. Itaque speciali priuilegio promissum est Petro, sedem eius nunquam esse ruituram. Quam promissionem si habuissent Apostoli cæteri, adhuc staret sedes Iacobi Hierosolymis; Ioannis, Ephesi; Matthæi, in Æthiopiâ; Andreæ in Scythiâ: ceterùm illæ omnes paulatim manus dederunt portis inferorum.

Sexta est, vbi Dominus iubet solui tributum pro se, & Petro: *Da*, inquit, *illis pro me, & te.* (6. Prærogatiua. Matth. 17.) Ex quibus verbis collegisse Apostolos, Petrum omnibus alijs prælatum, scribunt Patres.

Septima est, quando duo miracula edita sunt in piscatione Petri. (7. Prærogatiua. Luc 5. Ioan. 21.) Quorum primum, vt Augustin. monet, manifestè designat Ecclesiam militantem; secundum Ecclesiam triumphantem. Nam idcircò primum factum est ante resur-

surrectionem Christi, secundum post resurrectionem: item in primo retia nō iaciuntur in dexteram partem tantùm, nec in sinistram tantùm, ne solos bonos, aut malos ad Ecclesiam venire credamus; sed indifferenter dicitur: *Laxate retia in capturam*; at in secundo tantùm in dexteram partem nauigij iaciuntur retia, quia soli boni colligentur ad vitam æternam.

Præterea; In primo rumpebatur rete, & nauis penè mergebatur, quod significat scismata, hæreses, & scandala, quæ Ecclesiam fluctuare cogunt; at in secundo non est ruptum rete, nec nauis fluctuauit, quia in alia vita nulla erunt scismata, aut scandala. Ad hæc; In primo sine vllo numero comprehenduntur pisces, vt impleretur, quod scriptum est: *Annunciaui, & locutus sum, & multiplicati sunt super numerum*; at in secundo nulli fuerunt super numerum, sed certus numerus C. L I I I. nulli enim præter numerum electorum colligentur ad regnum. *Psal. 39.*

Denique; In primo pisces introducuntur in nauem adhuc fluctuantem; in secundo trahuntur ad littus, quod propter stabilitatem vitam immortalem, & beatam significat. Iam verò insignis prærogatiua Petri est, quòd in vtraque naui, & piscatione, quæ apertissimè totius Ecclesiæ statum significant, semper Petrus princeps inuenitur. Nam, cùm vidisset Dominus plures nauiculas, *Intrauit in vnam, quæ erat Simonis*, & ex ea docebat, vt intelligeremus, in ea tantum Ecclesia esse, & docere Christum, cuius gubernator Petrus est. Ibidem soli Petro dicitur: *Duc in altum, & laxate retia in capturam*. Vbi Petrus iubetur tanquam summus nauclerus, & piscator, ducere alios ad piscandum. Ibidem etiam Dominus exponens figuram, dicit soli Petro: *Noli timere, ex hoc enim eris homines capiens*. Sic Petrus quoque dicit: *Vado piscari, dicuntq; ei alij: venimus & nos tecum*. Ibidem: *Ascendit Simon Petrus, & traxit rete in terram*. *Luca 5.* *Ioan. 21.*

8. Prærogatiua. Luca 22. Octaua prærogatiua est, vbi Dominus ait: *Simon, Simon, ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum: ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua. Et tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos*. Quibus verbis clarissimè Dominus ostendit, Petrum fore principem, & caput fratrum suorum. Sic enim exponunt Græci, & Latini.

9 Prærogatiua. Luca 24. Marc. vlt. 1. Cor. 15. Nona est, quòd Christus resurgens, primum omnium ex Apostolis Petro se videndum præbuerit. Colligitur illud ex illis verbis: *Surrexit Dominus verè, & apparuit Simoni*. Vbi notat Ambrosius, Simoni omnium primò Christum apparuisse ex viris. Nam antè Mariæ Magdalenæ apparuerat. Colligitur hoc idem apertissimè ex verbis S. Pauli: *Tradidi*, inquit, *vobis in primis, quod & accepi, quoniam Christus mortuus est, & quia sepultus est, & quia resurrexit tertia die secundum Scripturas, & quia visus est Cephæ, & post hoc vndecim: deinde visus est Iacobo, deinde Apostolis omnibus; nouissimè autem omnium, tanquam abortiuo, visus est & mihi*.

10. Prærogatiua. Ioan. 13. Decima est, quòd Petrus primus fuit, cui Dominus pedes lauit, vt exponit Augustinus. Et quanquam Chrysostomus, & Theophylactus in eundem locum putant, primum fuisse Iudam, secundum Petrum, tamen etiam ipsi ex hoc loco colligunt primatum Petri. Dicunt enim, nullum alium præter Iudam passurum fuisse, vt sibi ante principem Apostolorum pedes lauarentur: Iudam autem impudenter se ante Petrum constituisse. Sed Augustini sententia videtur probabilior.

Vndeci-

Vndecima est, vbi Petro soli mortem Christus prædixit, & mortem crucis: vt sicut ei nomen suum donauerat, & officium suum imposuerat; ita & in morte socium illum haberet. *Cùm senueris, extendes manus tuas, & alius cinget te, & ducet, quò tu non vis. Hoc autem dixit*, addit Euangelista, *significans, qua morte esset clarificaturus Deum.* 11. Prærogatiua. Ioan 21.

Deinde subiungit Dominus loquens ad Petrum: *Sequere me*. Quæ verba quidam accipiunt de officio pastorali; vt Theophylactus. Alij autem de similitudine mortis; vt Euthymius. Sed plenus erit commentarius, si vtramque sententiam coniungamus. Cùm enim Dominus oues Petro commendasset, & mortis genus prædixisset, quasi concludens omnia vno verbo, ait: *Sequere me*. Id est, esto id, quod fui, & viuens, & moriens: age pastorem animarum dum viuis, & posteà per crucis mortem transi de hoc mundo ad Patrem. Et ne suspicaremur, hæc dici omnibus, disertè Dominus excludit Ioannem, qui tunc corporaliter eum sequebatur. *Sic*, inquit, *eum volo manere, quid ad te, tu me sequere.*

Duodecima est, vbi Petrus, tanquam paterfamil. colligit in vnum, cœtum discipulorum, & vnum eligendum esse docet in locum Iudæ. 12. Prærogatiua. Act. 1.

Decimatertia est, vbi, post acceptum Spiritum sanctum, Petrus omnium primus promulgat Euangelium, & prima illa concióne tria millia hominum conuertit. 13 Prærogatiua. Act. 2.

Decimaquarta est, vbi primum miraculum in testimonium fidei à Petro fit. Etsi enim Petrus, & Ioannes simul erant, tamen solus Petrus dixit claudo: *Aurum, & argentum non est mihi, quód autem habeo, hoc tibi do*, &c. Notat pulchrè Ambros. meritò Petrum primum miraculum edidisse in pedum confirmatione, vt ostenderet se fundamentum esse totius Ecclesiæ. 14. Prærogatiua. Act. 3.

Decimaquinta est, vbi Petrus tanquam summus, & diuinus iudex agnouit, & damnauit hypocrisim, & fraudem Ananiæ, & Saphiræ, & eos verbo suo occidit. 15. Prærogatiua. Act 5.

Decimasexta est, vbi de Petro legimus: *Factum est, cùm Petrus transiret per omnes:* tanquam scilicet omnium dux. 16. Prærogatiua. Act. 8.

Decimaseptima est, vbi Petrus omnium primus, incipit prædicare Gentilibus: sicut ipse omnium primus prædicauerat Iudæis. Et soli ipsi visio illa ostensa est, qua mouebatur, tempus esse prędicandi Gentilibus. Vbi etiam pulchrè dicitur ei: *Macta, & manduca*. Nam capitis est manducare, & per manducationem traijcere cibum in stomachum, & illum sibi incorporare. 17. Prærogatiua. Act. 10.

Sed obijcies: Nónne Philippus conuertit Ethnicum hominem, Eunuchum videlicet Reginę Æthiopum? Et nónne Paulus loquebatur Gentilibus, & disputabat cum Gręcis? Obiect. Act. 8.

Respondeo Eunuchum illum, fuisse Proselytum, id est, iam conuersum ad Iudaismum; non autem planè Gentilem, vt erat Cornelius. Nam Petrus non mentitur, cùm indicat se primum prædicasse Gentibus. Deinde scribit Lucas, eos, qui dispersi fuerant à tribulatione, quæ facta est sub Stephano, perambulasse varias regiones euangelizando, *Nemini loquentes verbum, nisi Iudæis*. Vnum ex his fuisse Philippum patet Act. 8. Solut. Act 15. Act. 11.

Prętereà; Si Philippus iam prędicauerat homini Gentili, & nemo eum re-

prehenderat, cur posteà Petrus dubitat, an sit tempus prędicandi Gentilibus? cur cælesti visione ad hoc animatur? cur hoc audito aliqui ex Iudæis obstupuerunt, alij Petrum accusauerunt, vt rem insolitam ausum? Adde, quòd iste Eunuchus ibat in Ierusalem ad templum, & Isaiam in curru legebat, quæ sunt aperta signa Iudaismi. De Paulo autem secundum Græcos codices nulla est difficultas. Non enim est in Græco illud: *Loquebatur Gentibus*: sed tantùm est: *Loquebatur, & disputabat aduersus Græcos.* Græcos autem hic vocat Iudæos in Gręciâ natos, & Gręcè loquentes, vt indicant Chrysostomus, & Oecumenius nec est verisimile, Paulum prędicasse Gentilibus in ipsâ Ierusalem, & nullum rumorem excitatum ab Hebræis, qui posteà tam vehementer insurgebant in Petrum, qui prædicauerat Cornelio. Quia tamen Latini codices habent: *Loquebatur Gentibus, & disputabat cum Græcis*; dici potest eũ locutũ esse, & disputasse cum Gentibus, non eos ad fidem pertrahendo, sed fidem ab eorum calumnijs defendendo. Itaque ibidem Lucas addit, non aliquos esse conuersos, sed odium adeò graue in Paulum excitatum, vt quæsierint eum interficere. Primus ergò Pater tam Iudæorum, quàm Gentilium Petrus fuit.

18. Prærogatiua. Act. 12. Decimaoctaua est, vbi pro Petro in carcere constituto *oratio fiebat sine intermissione ab Ecclesia.* Vnde etiam insigni miraculo liberatus est. Scimus ante illud tempus, Stephanum in periculo fuisse, & posteà etiam lapidatum: item Iacobum in eodem carcere constitutum, & posteà interfectum: nec tamẽ legimus, ita sine intermissione ab Ecclesiâ pro illis oratũ. Quæ potest alia ratio esse, nisi quia multùm interest, vtrum membrum vnum, an caput ipsum periclitetur.

19. Prærogatiua Act. 15. Decimanona est, vbi Petrus in Concilio primus loquitur, & sententiam eius Iacobus, omnesque alij sequuntur.

20. Prærogatiua. Gal 1. Vigesima est, vbi Paulus dicit: *Post annos tres ascendi Ierosolymam videre Petrum*: tanquam scilicet Paulo maiorem.

21 Prærogatiua. In epist. τὸ φῶς. Vigesimaprima est, quòd Christus suis manibus solum Petrum baptizauerit. Scribit enim Euodius, Petri successor in Episcopatu Antiocheno, à Christo ex mulieribus solam Virginem matrem suam; ex viris baptizatum solum Petrum: à Petro Andream, Iacobum, & Ioannem: ab ijs, cæteros.

22. Prærogatiua Vigesimasecunda est, quòd solus Petrus à Christo Episcopus ordinatus fuerit: cæteri autem à Petro episcopalem consecrationem acceperint. Id probat Ioannes de Turrecrematâ multis rationibus: sed præcipuæ sunt duæ.

Prob. 1. Prima est, quoniam vel Dominus nullum ordinauit Episcopum, vel omnes, vel aliquos, vel vnum. Quod nullum, non potest dici. Nam, si ita esset, nullum haberemus iam Episcopum. Quòd non omnes Apostoli immediatè à Domino sint ordinati, patet. Nam saltem Paulum, quem ipse de cælo vocauit, & Apostolum fecit, non Episcopum ordinauit, sed iussit ordinari per

Act. 13. Epist. 2. manuum impositionem ministrorum Ecclesiæ. Docet etiam Anacletus, Episcopum debere ordinari à tribus Episcopis; sicut Iacobus minor ordinatus est à Petro Iacobo maiore, & Ioanne. Quòd autem non aliquos Dominus ordinauerit, alios non, inde probatur, quòd Apostoli, excepto Petro, essent inter se æquales, & nullus in alium ius haberet, & omnis potestas eis tradita

com-

communiter omnibus sit tradita, quantum ex Euangelijs colligi potest. Ergò si neque nullum, neque omnes, neque aliquos plures Dominus ordinauerit, sequitur solum Petrum ab eo ordinatum.

Secunda ratio, quia passim docent veteres, Romanam Ecclesiam esse matrem omnium Ecclesiarum; ab eâ omnes Episcopos habuisse consecrationẽ, & dignitatem suam. Quod non videtur esse verum, nisi in eo sensu, quia Petrus, qui Episcopus fuit Romanus, omnes Apostolos, omnesque alios Episcopos per se, vel per alios ordinauerit. Alioqui enim, cùm Apostoli plurimos Episcopos in varijs locis constituerint, si Apostoli ipsi non sint facti Episcopi à Petro, certè maxima pars Episcoporum non deducet originem suam à Petro. *Prob. 2.*

Vigesimatertia est, quòd Petrus primum Hæresiarcham, & Principem, ac Patrem omnium Hæreticorum, qui posteà fuerunt, Simonem videlicet Magum, primus detexit, & posteà damnauit, ac planè extinxit. Decuit enim omninò, vt princeps, & pater Ecclesiæ, principem, & patrem omnium Hæreticorum superaret. *23. Prærogatiua. Act. 8.*

Vigesimaquarta est, quòd Romæ potissimùm Petrus sedem suam diuino iussu collocauerit. Signum enim apertũ principatus Petri esse videtur, quòd, cùm Apostoli ab eo in totum orbem mitterentur, Petrus ad ipsum orbis terrarum caput, & vrbium reginam missus sit. *24. Prærogatiua.*

Vigesimaquinta est, quòd sub finem vitæ Petri Christus ipse Petro apparere, & roganti: *Domine, quò vadis?* respondere dignatus sit: *Venio Romam iterũ crucifigi.* Quid hoc significare voluit, nisi, Petrum suum esse vicarium, & quod Petro fit, sibi ipsi fieri? Sic enim anteà Samueli dixerat: *Non te abiecerũt, sed me, ne regnem super eos.* *25. Prærogatiua.*

Vigesimasexta est, quòd solæ illæ Ecclesiæ semper sint habitæ Patriarchales, & primæ, quas Petrus fundauerat. Siquidem apud veteres, tres Ecclesias tantùm fuisse propriè Patriarchales, & primas, Romanam, Alexandrinã, & Antiochenam, patet ex Concil. & Patribus. Porrò Ierosolymitana per annos ferè quingentos habita quidem est quarta Patriarchalis, sed nomine, non re; seu honore, non potestate. Nam Patriarcha Alexandrinus non solùm secundo loco sedebat in Concilijs, sed etiam verè præerat omnibus Archiepiscopis, & Episcopis Ægypti, & Lybiæ: & Antiochenus non solùm sedebat tertio loco, sed etiam pręerat omnibus Archiepiscopis, & Episcopis Orientis: at Ierosolymitanus sedebat quarto loco, sed nulli Archiepiscopo, vel Episcopo pręerat; immò subiectus erat Archiepiscopo Cæsariensi, qui erat Metropolitanus Palestinæ; & pterea Patriarchæ Antiocheno, qui toti Orienti pręsidebat. His accessit posteà Patriarchatus Constantinopolitanus. Nam tempore Nicæni Concilij nondum erat Constantinopolis, nedum Patriarchatus eius. Nam annò XXV. Imperij Constantini, id est, quinto anno post Nicænum Concilium Constantinopolis dedicata est. Posteà tamen in Concilio I. Constantinopolitano, ac deinde in Chalcedonensi, conatus est Episcopus Constantinopolitanus non solum Patriarchatum adipisci, sed etiam secũdum locum inter Patriarchas obtinere. Sed non ante Iustiniani tempora id à Romanis Pontificibus impetrauit. Tempore autem Iustiniani, id est, post an- *26. Prærogatiua.*

num Domini D. tum Impetatoris operâ, tum Pont. Rom. permiſsione, cæpere Conſtant. & Ieroſol. Epiſcopi in numero Patriarcharum haberi, nullo ampliùs reclamante.

27. *Prærog.* Vigeſimaſeptima eſt feſtum Cathedræ Petri. Nam quòd publicè in Eccleſia celebratur dies feſtus in honorem inſtitutionis Epiſcopatus Petri, & nihil tale fiat pro ſedibus aliorum Epiſcoporum, argumentum eſt, ſedem Petri ſingularitet præſtare omnibus alijs: immò ipſam eſſe ſolam, & ſingularē cathedram, ex qua mundus doceri debeat.

28. *Prærog.* Vigeſimaoctaua eſt, quòd in litteris formatis, id eſt Canonicis, antiqui, poſt nomen Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, nomen Apoſtolorum principis adiungebant. Poſſet etiam ptimatus Petri teſtimonijs Patrum Græcorum, & Latinorum confirmari.

Obiect. 1. Sed duo argumenta ſunt in contrarium. Primum ſumitur ex comparatione Petri cum Iacobo. Probat enim Lutherus, Iacobum fuiſſe maiorem Petro, his rationibus.

Primò; Chriſtus fuit Epiſcopus Ieroſolymæ, non Romæ, & Apoſtoli eius Presbyteri fuerunt: Ergò Iacobus, qui poſt Chriſti paſsionem Epiſcopatum Ieroſolymæ ſortitus eſt, Chriſto ſuccedit, vel certè Vicarius eius eſt, non Petrus.

Iſa. 2. Deinde; Ieruſalem eſt mater omnium Eccleſiarum: nam *de Sion exibit lex, & verbum Domini de Ieruſalem*. Ergò Iacobus omnium Eccleſiarum pater eſt, non Petrus.

Solut. Reſpondeo ad primum, Chriſtum non fuiſſe Epiſcopum vllius particularis vrbis; ſed fuiſſe, & eſſe Pontificem, non ſolius Ieroſolymæ, ſed totius Eccleſiæ: neque vllum ei ſuccedere, cum ſemper viuat. Porrò Vicarium generalem magis decuiſſe, vt alibi, quàm Ieroſolymis conſtitueretur: quoniam, ſicut mutabatur per Chriſti aduentum lex, & ſacerdotium; ita etiam decuit, vt locus mutaretur ſummi ſacerdotis, & fierent verè omnia noua. Atque ideò fortaſſe templum, & Ieruſalem euerſa breui, & incenſa poſt Aſcenſionem Domini fuerunt. Ad alteram rationem dico, Ieroſolymorum Eccleſiam eſſe matrem omnium Eccleſiarum antiquitate, & multis priuilegijs inſignem, ob Domini, & Apoſtolorum præſentiam, quam longo tempore habuit, & præcipuè ob myſteria redemptionis noſtræ eo loco perfecta, & conſummata: ſed nihil hoc tamen præiudicare Petri primatui. Nam, quemadmodum Eccleſiæ Ieroſolymorum Iacobus fuit paſtor, & Epiſcopus; ita Petrus fuit paſtor, & Epiſcopus totius Eccleſiæ; ac proinde etiam Ieroſolymæ, quę vniuerſalis Eccleſiæ portio quædam eſt.

Obiect. 2. Altera obiectio eſt ex comparatione Petri cum Paulo: nam Paulus per Antonomaſiam vocatur Apoſtolus. Accedit, quòd in antiquis ſigillis, quibus diplomata ſummorum Pont. obſignantur, inneniuntur imagines Petri, & Pauli; ſed huius à dextris, illius à ſiniſtris.

Solut. Reſpondeo Paulum vocari Apoſtolum per Antonomaſiam, non, quia fuerit maior Petro poteſtate, vel auctoritate; ſed duabus alijs de cauſis, quæ nihil detrahunt de primatu Petri. Vna, quia plura ſcripſit, & doctior, ac ſapientior fuit cæteris.

Tunc

Tunc enim ferè vocamus eum Apostolum ita, quando scripta eius citamus. Altera fuit, quia ad Apostolum propriè, vt Apostolum, pertinet, plantare fidē. Paulus autem pluribus in locis plantauit fidem, quàm vllus alius. Nam cæteri Apostoli missi sunt ad certas prouincias, Paulus ad omnes Gentes, sine certæ prouinciæ determinatione. Et ipse de se ait: *Plus omnibus laboraui.* Quod autem dicitur de imaginibus, multis modis solui potest. 1. Cor. 15.

Primum enim, tametsi constat, Petrum Paulo auctoritate maiorem fuisse, tamen etiamsi Paulus Petro omnibus nominibus anteponendum esset, nihil id Romanis Pontif. officeret, aut ipsi etiam Petri summo Pontificatui. Non quidem Pont. Romanis, quoniam ipsi, tam Petrum, quàm Paulum prędecessorem agnoscunt: siquidem vterque Apostolus Romanam Ecclesiam fundauit, & gubernauit: & in vrbe Roma vterque per martyrium vitam finiuit. Itaque omnis Pauli gloria ad Rom. Pont. pertinet. Nihil etiam Petri Pontificatui officeret, quia extraordinaria erat, quanta quāta tandē esset dignitas, & auctoritas Pauli. Quare sicut in populo Iudęorum maior erat Moyses Aarone, & nihilominùs tamen Aaron verè, & propriè summus Pontifex fuit, & non Moysis, sed Aaronis posteri in summa illa dignitate patri successerunt, quoniam potestas Moysis extraordinaria, Aaronis ordinaria erat, ita etiam de Petro, & Paulo est dicendum.

Deinde potest etiam responderi non esse hoc perpetuum, vt in antiquis imaginibus Paulus dexteram partem occupet. Siquidem in ijs, quę Romę nunc extant, vt in quibusdam Paulus cernitur ad dexteram, ita in alijs non paucioribus cernitur ad sinistram: & sicut in duplomatibus Paulus obtinet dexteram, ita in numismatibus obtinet sinistram. Et fortasse consultò id veteres obseruarunt, vt ex duobus summis Apostolis modò vnum, modò alterum anteponerent. Nimirum vt eo modo significarent, hos Apostolos, vel pares esse inter se, vel certè ignorari, vter alteri pręstet. Nam & si Petrus maior est potestate, Paulus maior est sapientia.

Tertia responsio adhiberi potest. Nam, vt annotauit Antonius Nebrissensis in annotatione ad 50. Script. loca, cùm duo simul incedebant, olim id obseruabatur, vt senior, & honoratior ad lęuam esset; iunior autem latus ei dexterum clauderet, & nonnihil præcederet in signum obsequij. Inde enim dicti sunt laterones, & per contractionem latrones, qui dextrum latus nobiliorum hominum defensionis causa tegebant.

Iam igitur credibile est, initiò cæpisse depingi Paulum ad dexteram Petri, vt iuniorem, & minorem: nam idcircò in diplomatibus Pontificijs ita Paulus ad Petri dexteram collocatur, vt eum præcedat, & fermè totum tegat: quod est argumentum obsequij in Paulo, & dignitatis in Petro.

Quòd autem posteà cæperit pingi ad dexteram, etiam cùm Petrum non tegit, vel cùm Christus, aut B. Virgo, medium locum tenent, ex imperitia factum videtur: nimirum viderant alicubi Paulum depictum ad dexteram, nec aduerterant sic eum esse ad dexteram, vt Petrum tegeret, existimarunt ob honorem Pauli id fieri, ac propterea in sedibus quoque, vel cùm inter se multum distarent, dexteram partem Paulo tribuerunt.

Cæterùm non ob Pauli honorem id à veteribus factum esse, vel inde probari potest, quòd in omnibus alijs rebus semper Petrus Paulo anteponitur. Si nominandi sint, Petrus præcedit: si in precibus inuocandi, Petrus præcedit: si festi dies in eorum honorem celebrandi, prior est Petrus: cur igitur in imaginibus ordo iste alioqui perpetuus mutaretur?

Denique, si hæc aliquibus non probantur, admitti potest honoris gratiâ Paulum à dextris Petri in signis, & imaginibus collocari. Cuius honoris tres potissimùm caussæ esse videntur.

Prima, quia ipse plus videtur Ecclesiæ profuisse, quàm Petrus: plures enim ex Gentibus ad Christi fidem adduxit, plures prouincias summo cum labore peragrauit; pluraque scripta, eaque vtilissima nobis reliquit. Ecclesia verò in colendâ Sanctorum memoriâ, non tam respicit gradum honoris, quem habuerunt in terris, quàm vtilitatis, quam posteris attulerunt. Cùm enim gratitudinis caussâ illis honoret, illos maiorem cultum defert, quibus plus debet. Certè Stephanus, & Laurentius Diaconi tantùm erat, quorum ille S. Iacobo Episcopo, & Apostolo; iste S. Sixto summo Pontifici ministrauit, & tamen Ecclesia magis honorat Stephanum, quàm Iacobum; & Laurentium, quam Sixtum, vt patet ex eo, quòd illorum dies natales habent octauas, istorum non habent.

Pari ratione S. Hieronymus, & S. Thomas Aquinas simplices Presbyteri fuerunt; Antonius, Benedictus, Franciscus, ne Presbyteri quidem; & tamen ab Ecclesiâ, quod ad cultum attinet, multis sanctis Episcopis, & Martyribus, & summis etiam Pont. præponuntur: quoniam illi scriptis libris, isti ordinum religiosorum institutione plurimùm Ecclesiæ profuerunt. Altera ratio est, quia Paulus Doctor Gentium præcipuè fuit; Petrus Iudæorum: vt igitur significaret Ecclesia, Gentiles Iudæis tandem esse antepositos ab eo, qui dixit: *Maior seruiet minori*; Paulum anteposuit Petro.

Tertia ratio esse potest, quoniam Petrus à Christo vocatus fuit adhuc mortali, & quodammodò in sinistris constituto: Paulus autem de cælo vocatus est à Christo immortali, regnante, & sedente à dextris Patris.

Addit Petrus Damiani quartam, quia videlicet Paulus de tribu Beniamin erat, & in ipso Beniamin demonstratus, ac typicè expressus in Script. Porrò Beniamin, etsi postremus erat inter fratres suos, tamen & à patre filius dexteræ appellatus est, & à Ioseph omnibus fratribus antepositus.

Gen. 35. & 42.

CAPVT

CAPVT IV.

An B. Petrus Romæ fuerit, ibidemque Episcopus existens mortuus sit?

CONSTITVTIS ijs, quæ ad primatum Petri pertinent, nunc ad ea veniendum, quæ ad primatum successorum eius pertinent. Quoniam autem ius successionis, Pont. Rom. in eo fundatur, quòd Petrus Romæ sedem suam, iubente Domino, collocauerit, atque ibidem vsque ad mortem sederit, quatuor hic in dubium vocantur.

Primum; *An Petrus fuerit Romæ?* Dubia 4.

Secundò; *An sit mortuus Romæ?*

Tertiò; *An fuerit Episcopus Romæ?*

Quartò; *An Romanum Episcopatum semel susceptum numquam mutauerit?*

Ex his quatuor solum postremum, & requiritur necessariò, & sufficit ad Romani Pontificatus primatum constituendum. Nam illud primum neque requiri, neque sufficere planum est, cùm multi veniant Romam, qui tamen Romani Pont. non euadunt, & multi Romani Pont. numquam fuerunt Romæ, vt Clemens V. Ioannes XXII. Benedictus XII. Clemens VI. Innocentius VI. qui in Gallijs ordinati, ibidem semper manserunt. Alterum item, neque requiri, neque sufficere, testantur multi Rom. Pont. qui extra Romam mortui sunt. Nam Clemens I. obijt in Ponto, Pontanus in Sardiniâ, Ioannes I. Rauennæ, Agapetus Constantinopoli, Innocentius III. Perusię, Innocentius IV. Neapoli, Ioannes XX. Viterbij, & alij in alijs locis. Idem testatur multò plures, qui quotidie moriuntur Romæ, nec tamen Rom. Pont. sunt. Tertium autem requiri, sed non sufficere, ex eo colligitur, quòd Petrus Episcopus Antiochiæ fuit, & tamen, quoniam sedem aliò transtulit, numquam deinceps locum primum Episcopi Antiocheni habuerunt. Igitur quartum solùm & requiritur, & sufficit. Quia tamen omnia vera sunt, suis, ac proprijs argumentis demonstrabimus.

Ac primùm S. Petrum Romæ aliquando fuisse, ex ipsius testimonio ostēditur. *Salutat vos Ecclesia in Babylone collecta, & Marcus filius meus.* Hanc enim epistolam ex Româ scriptam esse, quæ dicitur Babylon à Petro, testis est Papias Apostolorum discipulus, & alij Patres. Præterea; Ioannes passim in Apoc. passim Romam vocat Babylonem; maximè vbi dicitur Babylon magna sedere supra septem montes, & habere imperium super reges terræ. Nec enim alia ciuitas est, quæ Ioannis tempore imperium habuerit super reges terræ, quàm Roma: & notissimum est, supra septem colles Romam ędificatam esse. Resp. ad 1. Prob. 1. 1. Pet. ad finem. Apoc. 17.

Secun-

Prob. 2. Secundò prob. ex Act. vlt. & epistola ad Rom. ex quibus constat Romæ multos fuisse Christianos, immò Ecclesiam amplam, & florentem, antequam Paulus eò veniret. Peto igitur, quis hos Christianos fecerit, si Petrus non fuit Romæ? Nam quòd Petrus primus omnium prædicauerit Romanis, & Ecclesiam fundauerit, antequam Paulus eò veniret, multi veterum scribunt: quòd autem aliquis alius id fecerit, non potest vllo firmo argumento demonstrari.

Prob. 3. Tertiò prob. ex historia de Euangelio Marci. Scribunt enim constanter grauissimi auctores, Marcum Romæ scripsisse Euangelium, prout ibidem Petrum prædicantem audiuerat.

Resp. ad 2. prob. 1. Iam verò Petrum etiam Romæ vnà cum Paulo pro Christi gloria vitam posuisse, testantur inprimis eorum sepulchra. Nam, si Romæ Petrus, & Paulus mortui non sunt, quis eorum corpora Romam detulit? vnde, & quando, & quibus testibus detulit? Si fortè respondeant, Apostolorum corpora Romæ non esse; vbinam, quæso, sunt? certè nusquam alibi esse dicuntur. Nec est verisimile, summorum Apostolorum corpora fuisse neglecta, cùm tot Sanctorum aliorum corpora videamus diligentissimè conseruata.

Prob. 2. Deinde, testatur hoc idem consensus totius orbis terrarum, qui præcipuè ex peregrinationibus ad limina Apostolorum colligitur. Testantur hoc idem etiam testimonia veterum Patrum Græcorum, & Latinorum.

Resp. ad 3. prob. 1. Denique; Petrum Episcopum Rom. fuisse, & eum Episcopatum ad mortem vsque retinuisse, primùm suadere videtur ipsa summa dignitas Romanæ Ecclesiæ. Semper enim omnium consensu habita est prima, & pręcipua omnium aliarum. Non potest autem vlla ratio reddi huius excellentiæ, nisi quia princeps Apostolorum illius Ecclesiæ proprius pastor, & Episcopus fuit.

Prob. 2. Deinde; Si non fuerit Petrus Episcopus Romę vsque ad mortem, exponant aduersarij, vbi Petrus sederit eo tempore, quo reliquit Antiochiam. Nã, non mansisse perpetuò apud Antiochiam, Antiocheni ipsi confitentur, & satis id probat Ecclesiæ consuetudo, quę nunquam attribuit primum locum Episcopo Antiocheno. Et nulla Ecclesia est, aut fuit, quę assereret, Episcopum suum fuisse Petrum, exceptâ Antiochenâ, & Romanâ.

Prob. 3. Accedant testimonium, & consensus omnium veterum Patrum; & testimonia veterum Romanorum Pont. martyrum, vel confessorum; veterum etiam testimonia Conciliorum.

CAPVT

CAPVT QVINTVM.

Romanum Pontificem Petro succedere in Ecclesiasticâ Monarchia.

DEMONSTRANDVM nunc est Romanum Pontif. succedere Petro non tantùm in Episcopatu Romano, sed etiam in vniuersæ Ecclesiæ primatu.

Prob.primò ex iure diuino, & ratione successionis. Debet enim Petro iure diuino aliquis succedere: ille non potest esse alius, quàm Pont. Romanus: igitur ille succedit. Propositio prob. ex fine Pontificatus: nam certum est, Pontificem esse propter Ecclesiam, nõ Ecclesiam propter Pontificem. Atqui Ecclesia non minus eget nunc vno pastore, quàm tempore Apostolorũ: immò vero etiam magis, cùm nunc sint Christiani & plures, & peiores. *Prob. 1. Primatus Pont. Rom.*

Secundo ex vnitate Ecclesiæ. Nam Ecclesia est vna, & eadem omni tempore: non igitur debet mutari forma regiminis, quæ est forma etiam Reip. & ciuitatis.

Tertio ex verbis Domini: *Pasce oues meas*. Nam officium pastoris est officiũ ordinarium, & perpetuum: siquidem ex natura rei, tam diu durare debet officium pastoris, quàm diu manet ouile. Ouile autem manet vsque ad mundi consummationem: ergo, &c. *Ioan. vlt.*

Quarto ex eodem loco: nam Dominus omnes oues Petro commisit; non solum omnes ratione loci, sed etiam ratione temporis, cùm non minus nobis, quàm antiquis Christus prospicere debuerit. Sed Petrus non semper victurus erat in carne; ergo successores eius Dominus allocutus est.

Quinto, Ecclesia est vnum corpus, & suum quoddam caput hîc in terris habet, prçter Christum: nam, postquam Paulus dixerat, Ecclesiam esse vnum corpus, subiecit: *Non potest caput dicere pedibus, non estis mihi necessarij*: quod certè non conuenit Christo. Nullum autem caput aliud asignari potest, præter Petrũ; nec debet moriẽte Petro corpus Ecclesiæ manere sine capite: ergo, &c. *1. Cor. 12.*

Sexto; In veteri Testamento, successio erat summorũ Pont. nam Aaroni successit Eleazarus: Eleazaro Phinees, & sic de cæteris. Denique; huc faciunt omnia argumenta, quibus probatum est, regimen Ecclesię debere esse Monarchicum. Assumptio autẽ argumenti facilè probari potest. Nullus enim est, nec vnquã fuit, qui se Petri successorem vllo modo asseruerit, vel pro tali sit habitus, præter Romanum, & Antiochenum Episcopum: atqui Antiochenus non successit Petro in Pontificatu Ecclesiæ totius. Nã non succeditur, nisi cedenti locũ, vel per mortẽ naturalem, vel per mortem legitimã, id est, depositionem, vel renunciationem. Petrus, autem adhuc viuens, & Pontificatum gerens, Antiochenam Ecclesiam reliquit, & Romæ sedem suam fixit: restat igitur, vt *Num. 20. Iud. 20.*

mus; ergò alio tempore & alio auctore cœpit Rom. Pontificis Ecclesiasticus principatus. At nullum tempus assignari, nullus auctor notari potest, quin eo antiquiorem hunc primatum fuisse demonstremus, nisi ad Christum auctorem, & Christi tempora veniatur: ergò, &c.

Prob. etiam ex auctoritate, quem semper exercuerunt veteres Pont. in Episcopos cęteros. Siquidem legimus, à Pont. Romanis Episcopos in toto orbe institutos, vel depositos, vel restitutos. Prob. 4.

Prob. quoque ab auctoritate leges ferendi, dispensandi, & puniendi, quam Rom. Episcopus in Ecclesiæ filios, quamuis maximos, & nobilissimos exercuit. Prob. 5.

Prob. etiam ex eo, quòd Rom. Pontifex à nemine in terris possit iudicari. Nota, nos hîc non disputare de Rom. Pontifice, vt est princeps temporalis, hoc enim modo ne aduersarij quidem negant, eum non posse iudicari in caussis temporalibus. Est enim cōmune omnibus absolutis Principibus, vt nullum agnoscant superiorem in negotijs temporalibus. Loquimur ergò de Pontifice ratione solius Pontificatus: ac dicimus eum, etiamsi ditionem temporalem nullam haberet, non posse vllo modo iudicari in terris ab vllo Principe Christiano, siue sęculari, siue Ecclesiastico, neque ab omnibus simul in Concilio congregatis. Prob. 6.

Ratio autem pręcipua, cur Papa iudicari non possit, est, quia Princeps est Ecclesiæ totius, & proinde superiorem in terris non habet: nam, quia summus Princeps est Ecclesiæ, non potest iudicari ab vllo Ecclesiastico Antistite: & rursum, quia Resp. Ecclesiastica spiritualis est, ac proinde maior ac sublimior quàuis Rep. temporali, propterea summus Princeps Ecclesiæ dirigere, & iudicare potest summum Principem Reip. temporalis; non autem ab eo dirigi, aut iudicari debet, nisi rectus ordo, & ipsa rerum natura peruertatur.

Prob. hoc etiam ex testimonijs Conciliorum, Pontificum, Imperatorum, ac Doctorum Ecclesiæ. Prob. 7.

Sed obijciunt Pontificem in casu hæresis posse iudicari ab Ecclesiâ, & deponi. Obiect.

Respondeo de hâc re quinque esse opiniones. Prima est Alberti Pighij, qui contendit, Papam non posse esse hęreticum, proinde nec deponi in vllo casu: quæ sententia potest defendi. Resp. 1. Sententia.

Secunda est, Papam eo ipso, quo in hęresin incidit, etiam interiorem tantùm, esse extra Ecclesiam, & depositum à Deo; quocirca ab Ecclesia posse iudicari, id est, declarari depositum iure diuino, & deponi de facto, si adhuc recuset cedere. Hęc est Ioannis de Turrecremata, sed mihi non probatur. Nam iurisdictio datur quidem Pont. à Deo, sed hominum operâ concurrente: igitur non aufertur etiam à Deo, nisi per hominem. At Hæreticus occultus non potest ab homine iudicari: falsum ergò etiam est eum esse extra Ecclesiam. 2. Sententia.

Tertia opinio est in altero extremo; nimirum Papam neque per hæresin occultam, neque per manifestam esse depositū, aut deponi posse. Sed hæc est valdè improbabilis: miserrima enim esset conditio Ecclesiæ, si lupum ma- 3. Opinio.

nifestè grassantem pro pastore agnoscere cogeretur.

4. Opinio. Quarta opinio est Caietani, qui docet, Papam hæreticum manifestum non esse ipso facto depositum, sed posse, ac debere deponi ab Ecclesia.. Quæ sententia iudicio meo defendi non potest. Nam, quòd hæreticus manifestus ipso facto sit depositus, prob. auctoritate, & ratione. Auctoritas est B. Pauli, qui iubet, hæreticum post duas correptiones, id est, postquam manifestè apparet pertinax, vitari: & intelligit ante omnem excommunicationem, & sententiam iudicis. At non potest vitari manens Papa: Ergò, &c. Ratio etiam certissima est. Nam non Christianus non potest esse Papa, quia non potest esse caput id, quod non est membrum: at non est membrum Ecclesiæ, qui non est Christianus. Ergò, &c. Posse etiam Papam hæreticum ab Ecclesia deponi verè, & ex auctoritate, non minùs videtur falsum: nam si Ecclesia inuitum Papam deponit, certè est supra Papam.

Tit. 3.

5 Opinio. Quinta ergò opinio vera est, Papam hæreticum manifestum per se desinere esse Papam, & caput; sicut per se definit esse Christianus, & membrum corporis Ecclesiæ: quare ab Ecclesia posse eum iudicari, & puniri. Hæc est sententia omnium veterum Patrum, qui docent, hæreticos manifestos mox amittere omnem iurisdictionem: & etiam doctissimorum recentiorum.

Prob. Fundamentum autem est, quia hæreticus manifestus nullo modo est membrum Ecclesiæ; id est, neque animo, neque corpore; siue neque vnione interna, neque externa. Nam Catholici etiam mali vniti sunt, & sunt membra animo, per fidem; corpore, per confessionem fidei, & visibilium Sacramentorum participationem: hæretici occulti sunt vniti, & sunt membra solùm externa vnione; sicut è contrario boni Catechumeni sunt de Ecclesia interna vnione tantùm; non autem externa: hæretici manifesti nullo modo.

Prob. 8. Prob. etiam primatus Rom. Pontificis ex nominibus, quę ipsi tribui solent: Quæ sunt quindecim: Papa, Pater Patrum, Christianorum Pontifex, Sacerdos summus, Princeps Sacerdotum, Vicarius Christi, Caput corporis Ecclesiæ, Fundamentum ædificij Ecclesiæ, Pastor ouilis Domini; Pater, & Doctor omnium fidelium, Rector domus Dei, Custos vineę Dei, Sponsus Ecclesię, Apostolicæ sedis Pręsul, Episcopus vniuersalis. Ex quibus omnibus, & singulis apertè colligitur eius primatus.

Papa. Primum, & communissimum, & antiquissimum Episcopi Romani nomen est *Papa*. Est autem Papa, seu Pappas apud Gręcos vox, qua blandientes, vel balbutientes pueruli parentes suos appellare solebant: nam apud Homerum filia dicit Patri; πάππα φίλε. Apud Latinos veteres similiter patrem, vel auum, id est, patrem patris, significabat. Hinc ergò Ecclesiastici patrem spiritualem blando illo vocabulo Papam appellare cœperunt. Quamuis autem nomen hoc tribuatur à veteribus interdum cuilibet Episcopo, tamen tribus modis ex hoc nomine colligitur Episcopi Rom. primatus.

Primò, quia per antonomasiam, cùm absolutè pronunciatur Papa, ipse solus intelligitur.

Secundò, quia ipse solus totius Ecclesię dicitur Papa.

Tertiò, quia Episcopus Rom. à toto mundo, & à generalibus Concilijs, vocatur

vocatur pater, siue Papa: ipse vero neminem vocat Papam, vel patrem; sed omnes filios, vel fratres.

De 14. nomine, nota interdum ab antiquis vocari sedes Apostolicas, non solùm Romanam, sed etiam Antiochenam, Ierosolymitanam, Ephesinam, & alias: quas Apostoli fundauerunt, & in quibus, tanquam Episcopi, sederunt. Sed in tribus excellit Rom. Pontifex quantum ad hoc nomen. *Præsul sedis Apostolicæ.*

Primo, quia cùm dicitur absolutè, sedes Apostolica, semper intelligitur Romana.

Secundo, quia Rom. Pontifex non solùm dicitur sedem Apostolicam tenere, vt Antiochenus, & Ephesinus, sed etiam principatum Apostolicę sedis.

Tertio, quia Rom. Pontifex non tantùm dicitur Pręsul Apostolicę sedis, vt Antiochenus, & quidam alij, sed etiam munus eius dicitur Apostolatus. Ex quo deducitur, Antiochenum & Ephesinum, & similes fuisse quidem Episcopos, Apostolicarum sedium, id est, earum, in quibus Apostoli sederant, sed non successisse Apostolis in Apostolatu vllo modo: at Rom. Pontificem esse Episcopum Apostolicę sedis, & succedere aliquo modo in Apostolatu, id est, in cura totius orbis terrę, quę erat pars quędam Apostolatus.

CAPVT VI.

De nomine Antichristi; & An sit vnus homo, an genus hominum?

NOmen *Antichristi* solùm significat aliquem Christo contrarium; & contrarium non quomodocunque, sed ita, vt cum eo de sede, & dignitate Christi certet: id est, qui sit æmulus Christi, & velit haberi Christus deiecto eo, qui verè est Christus. *Vox Antichristi.*

Prob. primo, quia apud Græcos illa vox ἀντὶ, propriè significat oppositionem. Et quoniam opponi dicuntur non solum ea, quæ pugnant inter se, sed etiam ea, quæ æquipollent, hinc factum est, vt ἀντὶ in compositione interdum significet contrarietatem, interdum æquiualentiam: nunquam autem subordinationem. Vt patet in exemplis. ἀντίπαλος significat æmulum in luctâ: ἀντίδοτον contrarium remedium: ἀντίφρασις contrariam locutionem: ἀντίστροφος æquiualentem: ἀντίθεος æqualem Deo: ἀντίχειρ pollex est, quia è regione opponitur, & æquiualet toti reliquę manui: & sic de cęteris. Vicarius autem non significat oppositionem, sed subordinationem ad aliud: & ideo non potest exprimi per vocem ἀντὶ. *Prob. 1.*

Secundo prob. ex Scriptura. Nam etiamsi hoc nomē esset ex se ambiguum, tamen, vt in Script. accipitur, non est ambiguum: & nostra quęstio non debet *Prob. 2.*

 esse

2. Tess. 2. esse de voce ἀντίχριστος absolute, sed vt in Scripturâ accipitur. Porrò in Script. Antichristus dicitur is, *qui extollitur super omne, quod dicitur Deus:* quod non est
1. Ioan. 2. esse Vicarium, sed hostem Christi Dei. Et apud Ioannem dicitur is, *qui negat Iesum esse Christum*; id est, qui negat Iesum esse Christum, vt seipsum pro Chri-
Matth. 24. sto venditet. Apud Matth. etiam Antichristus dicitur affirmaturus seipsum esse Christum, quod sanè non est Vicarij, sed æmuli.

Prob. 3. Tertiò prob. ex omnibus auctoribus qui de Antichristo scripserunt, & ex communi sensu Christianorum. Quoad secundum, conuenimus cum aduersarijs in eo, quòd sicut nomen Christi accipitur dupliciter: interdum propriè pro quodam eximio, & singulari Christo, qui est Iesus Nazarenus; interdum communiter pro his omnibus, qui habent cum Christo similitudinem, quantū ad vnctionem, quomodo Prophetæ, & Reges & Sacerdotes omnes
Psal. 104. dicuntur Christi: *Nolite tangere Christos meos:* ita etiam nomen Antichristi in-
2. Tess. terdum accipitur propriè pro quodam eximio Christi hoste; interdum com-
Ioan. 5. & alibi. muniter pro omnibus, qui quoquo modo Christum oppugnant. *Audistis quia Antichristus venit, & nunc Antichristi multi facti sunt.* Id est, audistis venturum
1. Ioan. 2. Antichristum, & nunc, licet ille singularis Antichristus nondum venerit, tamen multi seductores iam venerunt, qui etiam Antichristi dici possunt.

Quæst. At dissentimus de Antichristo propriè dicto; *An ille sit homo vnus singularis?* Catholici autem omnes ita sentiunt.

Prob. 1. Prob. ex omnibus Script. & Patribus, qui de Antichristo agunt. Primus
Ioan 5. Script. locus est: *Ego veni in nomine Patris mei, & non recipistis me; si alius venerit in nomine suo, illum recipietis.* Hæc verba dicta de vno Antichristo, testantur Patres. Præterea Dominus opponit sibi alium hominem, id est personæ personā: non regnum regno, neque sectam sectæ. Deinde, Christus hic dicit, Antichristum à Iudæis pro Messiâ recipiendum. Constat autem Iudæos vnum certum, & singularem hominem expectare. Item; omnes falsi Prophetæ venerunt in
Hier. 14. nomine alterius, non in nomiue suo: *Falsò Prophetæ vaticinantur in nomine meo, nō misi eos*, &c. At hic Dominus loquitur de vno quodam, qui veniet in nomine
" " suo, id est, qui non agnoscet Deum aliquem, sed *extollet se*, vt Paulus ait, *supra omne, quod dicitur Deus*. Denique; Falsi Prophetæ permulti venerant ante Christi aduentum; permulti etiam posteà venturi erant. Non igitur Dominus dixisset: *Si alius venerit*, sed, multi venient, si de falsis Prophetis loqui voluisset.

2. Tess. 2. Secundus locus est: *Nisi venerit discessio primùm, & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis.* &c. Et infrà: *Et tunc reuelabitur ille iniquus, quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui.* Sed Apostolus loquitur de certâ quâdam, & particulari personâ, vt patet ex articulis Græcis: ἀποκαλυφθῇ ὁ ἄνθρωπος τῆς ἁμαρτίας ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας. Et infrà: καὶ τότε ἀποκαλυφθήσεται ὁ ἄνομος. Vt enim Epiphanius docet, articuli Græci contrahunt significationem ad vnam rem cer-
1. Ioan. 2. tam, ita vt ἄνθρωπος significet hominem in communi: at ὁ ἄνθρωπος hominē singularem.

Tertius locus est: ἠκούσατε ὅτι ὁ ἀντίχριστος ἔρχεται, καὶ νῦν ἀντίχριστοι πολλοὶ γεγόνασιν Vbi articulum præponit Antichristo propriè dicto: sine articulo verò effert nomen Antichristi communiter accepti.

Dan. 7. 11. 12. Quartus est, vbi Daniel loquitur de Antichristo, & vocatur non vnum Regnum

Regnum, sed vnus quidam Rex: qui ex decem Regibus, quos in mundo inueniet, tres omninò tollet è medio, & alios septem sibi subijciet. Sed Antiochus illustris, qui figuram gerebat Antichristi, certa quędam, & singularis persona fuit, ergò, &c.

Quintus est in Apoc. quæ loca intelligi de Antichristo, docet Irenæus, & perspicuum est ex similitudine verborum Danielis, & Ioannis. Vterque enim mentionem facit decem Regum, qui erunt in terrâ, quando veniet Antichristus, & vterque Antichristi regnum tribus annis cum medio duraturum prędicit, &c. Sicut ergò Daniel de vno certo Rege loquitur; ita & Ioannes in Apoc. *Apoc. 13. & 17.*

Prob. 2. Idem prob. ex Patribus, qui communi consensu de Antichristo docet. Primò, enim fore instrumētum Diaboli electissimum, ita vt in eo inhabitet omnis plenitudo diabolicæ malitiæ corporaliter: sicut in homine Christo habitat omnis plenitudo Diuinitatis corporaliter. Secundò, Antichristum non regnaturum, nisi tres annos cum medio; ac proinde docent, Antichristum vnum hominem tantùm futurum.

CAPVT VII.

De tempore aduentus Antichristi, & mortis eius.

Tempus Antichristi. De tempore, quo venturus est Antichristus, multi sunt Hæreticorum errores, & Catholicorū sententiæ: sed vera sententia est, nondum regnare cępisse, neque venisse; sed venturum, & regnaturum circa mundi finem: qui quantùm adhuc absit, nullo modo sciri potest.

Hæc sententia demonstratur sex rationibus. Sciendum est enim Spiritum S. in diuinis litteris sex signa certa aduentus Antichristi nobis dedisse. Duo pręcedentia ipsum Antichristum; nempe pręedicationem Euangelij in toto mundo, & Imperij Rom. desolationem: Duo comitantia; videlicet prędicationem, Henoch, & Heliæ; & persecutionem maximam & notissimam, ita vt publica sacra omninò cessent: Duo sequentia; nimirum interitum Antichristi post tres annos cum medio, & finem mundi, quorum nullum adhuc videmus existere.

1. Signum Antichristi. De primo Script. testantur, in toto mundo prędicandum Euangelium, antequam veniet vltima persecutio, quæ ab Antichristo excitabitur. *Prædicabitur hoc Euangelium regni in vniuerso orbe in testimonium omnibus Gentibus.* Quòd autem hoc futurum sit ante aduentum Antichristi, prob. quia tempore Antichristi crudelitas persecutionis illius nouissime impediet omnia publica exercitia veræ religionis. Idem etiam docent Patres. Quòd autem hoc nostro tempore non sit adhuc completum, prob. experientiâ. Inuentæ sunt enim in Oriente, & Occidente regiones vastissimæ, in quibus nulla extat memoria *Matth. 25.*

Euan-

Euangelij. Neque dici poteſt fuiſſe ibi fidem, ſed poſteà extinctam. Nam ſaltem aliqua veſtigia remanerent, vel ibi, vel in ſcripturis veterum. Prętereà; ſcimus, vbi prędicauerunt omnes Apoſtoli, fuiſſe loca multis nota, non dicam omnibus. At nouus orbis terræ nunc inuentus, non fuit cognitus ab Apoſtolorum temporibus, niſi paulò ante noſtram ætatem.

2. Signum. De ſecundo ſigno ſciendum, Rom. Imperium tandem diuidendum in decem Reges, quorum nullus erit, vel dicetur Rex Romanorum, etſi omnes occupabunt prouincias aliquas Rom. Imperij. Sicut modò Rex Galliæ, Rex Hiſpaniæ, Regina Angliæ, & fortè aliqui alij tenent partes Romani Imperij; & tamen non ſunt Rom. Reges, vel Imperatores: donec autem hoc non fit, non poteſt Antichriſtus venire.

Li. 5. c. 26. Dan. 2. Probat hoc Irenęus ex Daniele, & Apocalypſi. Nam apud Danielem deſcribitur ſucceſsio pręcipuorum regnorum, vſque ad cōſummationem mundi, per ſtatuam quandam, cuius caput aureum ſignificat primum regnum, id eſt, Aſſyriorum: pectus argenteum eſt regnum ſecundum, id eſt, Perſarum: venter æneus regnum tertium, id eſt, Gręcorum: tibiæ ferreæ regnum quartum, id eſt, Romanorum; quod longiſsimo tempore fuit bipartitum, ſicut tibiæ duæ ſunt, & longiſsimæ. Porrò ex duabus tibijs oriebantur decem digiti, & eis tota illa ſtatua deſinebat; quia videlicet Rom. Imperium tandem in decem Reges, diuidendum erat, quorum nullus erit Rex Romanorum, ſicut nullus digitus eſt tibia.

Dan. 7. Iam verò alibi Daniel clariſsimè per quatuor beſtias eadem quatuor regna deſignat, & addit ex vltimâ beſtiâ proditura decē cornua, quæ decē vltimos Reges deſignant, qui orientur quidem ex Rom. Imperiò, ſed non erūt Rom.

Apoc. 15. Imperatores: ſicut cornua oriuntur ex beſtiâ ſed ipſa beſtia non ſunt. Denique Ioannes deſcribit beſtiam, cum ſeptem capitibus, & decē cornibus, ſuper quam mulier quędā ſedebat: & explicat mulierem eſſe vrbem magnam, quæ ſedet ſuper ſeptem colles, id eſt, Romam: ſeptem capita eſſe ſeptem illos mōtes, & etiam ſeptem Reges, quo numero intelliguntur omnes Rom. Imperatores. Decem cornua, dicit eſſe decem Reges, qui vno tempore ſimul regnabunt. Et ne putemus hos fore Rom. Reges, addit, quòd hi reges odio habebant fornicariam, & deſolatam facient, quia ita inter ſe diuident. Rom Imperium. vt illud penitùs deſtruant.

2. Theſſ. 2. Deinde prob. ex Paulo idem: *Et nunc quid detineat, ſcitis, vt reueletur in ſuo tempore, tantùm, vt qui nunc tenet teneat, donec de medio fiat, & tunc reuelabitur ille iniquus*, &c. Vbi Paulus non auſus apertè ſcribere de euerſione Rom. Imperij, quod tamen apertè illis coram explicauerat, ſic loquitur, & ſenſus eſt: Scitis, quid impediat aduentum Antichriſti. Dixi enim vobis, Rom. Imperiū impedire, quia non ſunt adhuc impleta eius peccata: & non antè veniet Antichriſtus, qui hoc Imperium propter ſua peccata tollat è medio. Ideò, *qui nunc tenet* Rom. Imperium, *teneat*: id eſt, regnet, *donec de medio fiat*, id eſt, aboleatur *& tunc reuelabitur ille iniquus*. Ita exponunt Græci Patres, & Latini. Quòd autem hoc non ſit impletum vnquam hactenus, patet, quia adhuc manet ſucceſsio, & nomen Rom. Imp. & mirabili prouidentiâ Dei, quando Imperium dececit in Occidente, quod erat altera tibiarum ſtatuæ Danielis,

manſit

mansit incolume Imperium in Oriente, quod erat altera tibia. Quia verò imperium Orientis destruendum erat per Turcas, vt nunc factum videmus; iterum Deus erexit in Occidente priorem tibiam, id est, Imperium Occidentale, per Carolum Magnum, quod Imperium adhuc durat.

Tertium signum est ex aduentu Henoch, & Eliæ, qui adhuc viuunt; & ad hoc viuunt, vt venienti Antichristo se opponant, & conseruent electos in fide Christi, & tandem Iudæos conuertant: quod tamen certum est, nondum esse impletum. Quatuor Script. extant de hâc re. 3. Signum.

Prima: *Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam, antequam veniet dies Domini magnus, & conuertet corda patrum ad filios, & corda filiorum ad patres eorum.* Malach. 4.

Secunda, vbi de Elia legimus: *Qui receptus es in turbine ignis, in turbine æquorum igneorum. Qui inscriptus es in iudicijs temporum, lenire iracundiam Domini, conciliare cor Patris ad filium, & restituere tribus Iacob.* Et: *Henoch placuit Deo, & translatus est in paradisum, vt det Gentibus pœnitentiam.* Eccl. 48. Eccl. 44.

Tertia: *Elias quidem venturus est, & restituet omnia.* Matth. 17.

Quarta: *Dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus M. CC. LX.* Quod verba Malachiæ non possint intelligi de quibusdam Doctoribus, vt de Luthero, Zwinglio, &c. Patet, nam Malachias dicit, ab Elia conuertendos esse Iudæos, & propter Iudæos præcipuè mittendum; vt patet ex illo; *Mittam vobis.* Et Ecclesiastico: *Restituere tribus Iacob.* At Lutherus, & Zwinglius nullum Iudæorum conuerterunt. Quòd etiam non possint intelligi de Ioanne Baptista ad litteram, sed solùm de Elia, patet, quia Malachias loquitur de secundo aduentu Domini, qui erit ad iudicandum. Sic enim ait: *Antequam veniat dies Domini magnus, & horribilis.* Primus enim aduentus non vocatur dies magnus, & horribilis; sed *tempus acceptabile*, & *dies salutis.* Vnde subditur: *Ne fortè veniens feriam terram anathemate:* id est, ne veniens ad iudicium, & inueniens omnes iniquos, omnem terram condemnem, ideò mittam Eliam, vt habeam aliquos, quos saluem. Quòd etiam Ecclesiast. loquatur de personis ipsis Henoch, & Elia, prob. nam dicit illum Henoch venturum, *vt det Gentibus pœnitentiam, qui translatus est in paradisum:* Et illum Eliam venturum ad restituendas tribus Israël, qui in curru equorum igneorum raptus fuerat. Quòd etiam verba Domini intelligantur de vero Elia, planum est, quia Ioannes iam venerat, & absoluerat cursum suum, & tamen Dominus ait: *Elias venturus est.* Quòd verò non intelligantur de omnibus Doctoribus, sed de vno vero Elia, prob. potest primò, quia Apostoli, qui mouerunt quæstionem de Eliâ, fuerunt, Petrus, Iacobus, & Ioannes, & occasionem acceperunt ex transfiguratione Domini, vbi Moysen, & Eliam viderunt. Itaque cum interrogant: *Quid ergò Scribæ dicunt, quia Eliam oportet venire primùm?* Loquuntur de illo Elia, quem viderant in monte cum Christo. Igitur Christus respondens: *Elias quidem venturus est, & restituet omnia.* Loquitur etiam de illo Elia particulari, qui apparuerat in trãsfiguratione. Secundò patet hoc ex illis verbis: *Et restituet omnia.* Id enim non fecit Ioannes Baptista, nec vllus alius. Nam restituere omnia, est omnes Iudæos, & hæreticos, & fortè multos Catholicos ab Antichristo deceptos reuocare ad veram fidem. Quod denique verba Ioannis in Apoc. intelligi debeant de singularibus personis, patet ex eo, quod ibidem Ioannes dicit, eos interfi-

ciendos ab Antichristo, & corpora eorum per tres dies mansura insepulta in plateâ Ierusalem, & post tres dies eos resurrecturos, & in cœlum ascensuros: quæ nulli hactenus contigerunt.

4 Signum. Quartum signum sumitur ex eo, quòd certum est, Antichristi persecutionem fore grauissimam, & notissimam, ita vt cessent omnes publicę religionis ceremoniæ, & sacrificia, quorum nihil adhuc videmus. Fore persecutionem
Matth. 24. illam grauissimam patet: *Erit tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi, neque erit.* Et in Apoc. legimus. *Tunc Satanam soluendum*; qui vsque ad illud
Apoc. 20. Li. 20. de ciuit. Dei. c. 11. tempus fuerat ligatus. Fore notissimam istam persecutionem, probat Augustin. ex illis verbis: *Et cinxerunt castra Sanctorum, & dilectam ciuitatem.* Vbi
Apoc. 20. significatur, omnes prorsus impios simul futuros in exercitu Antichristi, & aperto Marte oppugnaturos omnem Sanctorum Ecclesiam. Hoc sanè adeò non est impletum hoc tempore, vt nunquam ferè fuerit maior numerus falsorum fratrum, & fictorum Christianorum. Denique quòd Antichristi tempore cessare debeat publicum Ecclesiæ officium, & sacrificium, apertè docet
Dan. 12. Daniel: *A tempore, cùm ablatum fuerit iuge sacrificium dies M. CC. XC.* Vbi omnium consensu loquitur de tempore Antichristi. Hoc autem signum nondum impletum, docet experientia.

5. Signum. Quintum signum est quòd Antichristus non regnabit, nisi tres annos cum medio: Et Papa iam regnauit spiritualiter in Ecclesia, plusquam M.D. annis, nec potest assignari vllus, qui sit habitus pro Antichristo, qui pręcise regnauerit tribus annis cum medio.

Dan. 7. 12. Apoc. 12. Prob. hoc signum ex Daniele, & Apocalypsi. Vbi legimus, duraturum Antichristi regnum per *tempus, & tempora, & dimidium temporu.* Nam per *tempus* intelligitur vnus annus; per *tempora* duo anni; per *dimidium temporis* medius
Apoc. 11. 13 annus. Sic enim explicat idem Ioannes: nam alibi dicit, Antichristum regnaturum mensibus XLII. qui rectè faciunt tres annos cum medio. Dicit etiam,
Apoc. 11. Henoch, & Eliam prędicaturos diebus M. CC. LX. qui idem tempus efficiunt. Nam Hebręi vtebantur annis, & mensibus lunaribus etsi eos reuocarent ad solares, addendo sexto quoque anno vnam lunationem. Tres autem anni lunares cum medio faciunt rectissime XLII. menses, siue M. CC. LX. dies: siquidem annus lunaris plenus, & perfectus constat ex duodecim mensi-
Dan. 12. bus, quorum quilibet habet dies XXX. Neque obstat, quòd apud Danielem dicitur Christus regnaturus M. CC. XC. diebus, hoc est diebus XXX. ampliùs, quàm dixerit Ioannes: nam Ioannes loquitur de Henoch, & Eliâ, qui ab Antichristo occidentur vno mense, antequam Antichristus pereat. Et hæc est communis veterum sententia.

Secundò prob. hoc signum ex eo, quòd Script. dicunt, tempus Diaboli so-
Apoc. 12. Apoc. 20. luti, & Antichristi, fore breuissimum: *Væ terræ, & mari, quia descendit Diabolus ad vos, habens iram magnam, sciens, quòd modicum tempus habet.* Et: *Ligauit eum per mille annos, & post hæc oportet solui modico tempore.*

Tertiò, quia, vt Augustin. & Gregor. argumentatur, nisi illa sæuissima per-
Matth. 24. secutio esset breuissima, multi perirent, qui non sunt perituri. *Nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro.*

Quartò, Christus prędicauit solùm tribus annis cum medio: ergò decet etiam

etiam, vt Antichristus non permittatur diutius prædicare?

Quintò; quia summa annorum, mille ducenti sexaginta, quam aduersarij cõstituunt, nullo modo accõmodari potest ad illa verba Danielis, & Ioannis: *Tempus, & tempora, & dimidium temporis.* Nam per *tempus* debet intelligi sine dubio aliquis vnus numerus; vt vnus dies, vna hebdomada, vnus mensis, vnus annus, vnum lustrum, vnum Iubilæum, vnum sæculum, vnum millenarium. Sed, si accipiamus vnum millenarium, tunc Antichristus erit regnaturus tribus millibus annorum, & quingentis; quod aduersarij non admittunt. Si vnũ sæculum, tempus Antichristi erit anni trecenti, quinquaginta; quod etiam nõ admittunt. Idem patet de vno Iubilæo, & alijs.

Sextò; quia, cùm apud Danielẽ aliquoties legamus, *septem tempora transitura,* quibus erit futurus extra regnũ suũ Nabuchodonosor, per illa tempora omnes intelligunt septem annos: aliàs oporteret dicere Nabuchodonosor vixisse extra regnum bis mille, & quingentos, quinquaginta quinque annos. *Dan. 4.*

Sextum signum erit, mundi consummatio. Nam Antichristi aduentus erit paulò ante finem mundi. Ergò, si Antichristus iam dudum venisset, vt volunt aduersarij, deberet mundus iam dudum esse finitus. Daniel bis loquens de Antichristo semel narrans visionem suam, & semel exponens visionem, vtrâque vice subiungit, post Antichristum secuturum statim vltimum iudicium. *Considerabam,* inquit, *cornua, & ecce cornu aliud paruulum ortum est, & tria de cornibus primis euulsa sunt à facie eius. Aspiciebam, donec throni positi sunt, & antiquus dierum sedit,* &c. Et infrà explicans visionem: *Bestia quarta,* inquit, *quartum regnũ erit. Porrò cornua decem, decem reges erunt, & alius consurget post eos, & ipse potentior erit prioribus, & tres Reges humiliabit,* &c. *Et tradentur in manu eius per tempus, & tempora, & dimidium temporis, & iudicium Dei sedebit.* Similis est prophetia Ioannis: *Post hæc oportet illum solui modico tempore, & vidi sedes, & sederunt super illas, & iudicium datum est eis,* &c. Et rursum idem Daniel, postquam dixerat, Antichristi regnum duraturum diebus mille, ducentis, & nonaginta, subiungit: *Beatus qui expectat, & peruenit vsque ad dies mille trecentos triginta quinque.* id est, vsque ad dies XLV. post mortem Antichristi: tunc enim Dominus veniet ad iudicium, & coronas iustitiæ victoribus reddet, vt exponunt Hieronymus, & Theodoretus. Deinde idem colligitur ex Matthæo: *Prædicabitur hoc Euangelium regni in vniuerso mundo in testimonium omnibus gentibus, & tunc erit consummatio.* id est, paulò pòst erit mundi finis Et infrà: *Statim autem post tribulationem dierum illorum sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & tunc apparebit signum filij hominis,* &c. Idem ex Paulo: *Tunc reuelabitur ille iniquus, quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui,* &c. Vbi Apostolus docet, ferè immediatè post Antichristum venturum Christũ, quia nimirum intercedet breuissimum tempus, & doli, ac fraudes Antichristi, quę destrui ceptæ erant per Eliam, & Henoch, destruentur penitùs per ipsum Christi aduentum, & horribilia signa præcedentia. Idem habetur apud Ioannem: *Filioli, nouissima hora est, & sicut audistis, quia Antichristus venit, & nunc Antichristi multi facti sunt, vnde scimus, quia nouissima hora est.* Vbi Ioannes dicit, hoc tempus à Christo vsque ad finem mundi esse nouissimam horam, id est, nouissimum tempus, siue vltimam ætatem, vt Augustin. exponit. Ioannes enim

6. Signum. *Dan. 7.* *Apoc. 20.* *Dan. 12.* *Matth. 24.* *2 Tessa. 2.* *1. Ioan. 2.*

sic argumentatur: Scimus Antichristum venturum in fine mundi: at nunc videmus iam adesse multos eius præcursores, siue minores Antichristos: ergò signum est certum, hanc esse nouissimam horam, siue ætatem. Denique idem habetur ex communi consensu Patrum. Ex hoc signo coniuncto cum superiori efficitur demonstratio insolubilis: Nam si continuo post mortem Antichristi mundus finietur, & Antichristus non viuet, postquam apparuerit, & regnare cęperit, nisi tribus annis cum dimidio: ergo non apparebit nec regnare incipiet, nisi tribus annis cum dimidio ante mundi finem. At Papa regnauit iam cum vtroque gladio supra 500. annos; & tamen mundus adhuc durat.

CAPVT VIII.

De nomine proprio, gente, sede, doctrina miraculis, regno, & prælijs Antichristi.

Nomen Antichristi. Apoc. 13. DE nomine fatentur omnes, pertinere omnino ad Antichristum verba illa Ioannis: *Et faciet omnes pusillos cum magnis, diuites, & pauperes, liberos, & seruos, habere characterem in dextera manu, aut in frontibus suis; & ne quis posset emere, aut vendere, nisi habeat characterem, & nomen bestiæ, aut numerum nominis eius: Hic sapientia est. Qui habet intellectum computet numerum bestiæ; numerus enim hominis est, & numerus eius 666.* Sed de hoc numero plures sunt opiniones. Verissima autem sententia est eorum, qui suam confitentur ignorantiam, & dicunt adhuc ignorari nomen Antichristi. *L. 5. c. 30.* Idque duplici ratione probat Irenæus. Prima, quia multa inueniuntur nomina, quæ numerum illum efficiunt: nec diuinare licet ex tam multis similibus, quod sit illud vnum, quod prædictum est. Deinde, quia si Deus vellet hoc tempore sciri nomen eius, per ipsum Ioannem vtique id prodidisset. Tria autem nomina in medium attulit Irenæus, Εὐάνθας, Λατεῖνος, & τείταν, ex quibus secundum verisimilius esse primo, & tertium secundo, affirmauit, nullo vero modo certum. Notandum autem, nomen Antichristi fore notissimum, cùm ille venerit. Nam etiam antequam Christus veniret, Iudęi non certo nouerant, quo nomine appellandus esset, etiamsi multa de eius nomine Prophetæ prædixerant. Quin etiam Sibylla quædam, vt est in primo libro Sibyllin. carminum, notauerat numerum nominis Christi futuri, ac dixerat esse 888. Et tamen nondum poterant homines ante Christi aduentum dicere, vocandum esse Iesum. Ex his etiam insolubile argumentum sumi potest de Pontifice. De charactere etiam illo duæ, vel tres sunt opiniones: sed ego crediderim positiuum characterem excogitandum ab Antichristo, sicut Christus habet signum crucis omnibus notum; sed ignorari,

rari, quisnam iste sit character, donec Antichristus veniat, sicut de nomine diximus.

De generatione Antichristi quędam probabilia sunt, quædam certa. Primum probabile est, Antichristum de muliere fornicaria nasciturum, non ex legitimo matrimonio. Docent hoc Damascenus, & quidam alij, sed non est certum. *Generatio Antichristi.*

Secundum, Antichristum nasciturum de tribu Dan. Docent hoc multi Patres, & probant ex eo: *Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita*, &c. Item ex eo: *Ex Dan audiuimus fremitum equorum eius*. Denique ex eo, quod, vbi signantur ab Angelo duodecim millia ex omni tribu filiorum Israël, omittitur tribus Dan: quod videtur factum in odium Antichristi. Hæc sententia est valdè probabilis, propter multorum Patrum auctoritatem, non tamen omnino certa: tum, quia plerique eorum Patrum non dicunt hoc se scire, sed probabile esse insinuant: tum, quia nulla earum Scripturarum conuincit. *Gen. 49. Ier. 8. Apoc. 7.*

Videtur enim Iacob in Gen. ad litteram loqui de Samsone. Samson enim fuit de tribu Dan, & fuit vere Philistæis tanquam coluber in via. Nam vbiq; eis occurrebat, eosque vexabat: & videtur Iacob benè precari filio suo, cùm hæc dicit.

Ieremias autem sine dubio non loquitur de Antichristo, neque de tribu Dan; sed de Nabuchodonosor, qui venturus erat ad Ierusalem euertendam per eam regionem, quæ dicebatur Dan; vt ibid. exponit Hieron. Cur autem in Apoc. Dan omittatur, non satis constat, cùm præsertim etiam Ephraim sit omissus, cuius tribus vna est ex maximis. Sunt autem aliqua certissima. Vnum, Antichristum præcipuè propter Iudæos venturum, & ab eis, tanquam Messiam, recipiendum. Alterum, ex gente Iudæorum nasciturum, & circumcidendum, & Sabbathum obseruaturum, saltem ad tempus.

Primum habetur ex Euangel. vbi Dominus Iudæis dicit: *Ego veni in nomine Patris mei, & non recepistis me: si alius venerit in nomine suo, illum recipietis.* Et ex Apostolo: *Eò, quòd charitatem veritatis non receperunt, vt salui fiant, ideò mittet illis Deus operationem erroris, vt credant mendacio*, &c. Ita exponunt de Iudæis hoc omnes interpretes. Ratio etiam id suadet: nam Antichristus inprimis illis se adiunget, qui parati sunt eum recipere: at Iudæi tales sunt, qui expectant Messiam, Regem temporalem, qualis erit Antichristus. Gentiles autem neminem expectant. Sicut ergo Christus primùm ad Iudęos venit, quibus erat promissus, & à quibus expectabatur, ita quoque Antichristus faciet. *Ioan. 5. 2. Thess. 2.*

Secundum etiam patet, nam Iudęi nunquam reciperent hominem non Iudęum, aut incircumcisum pro suo Messia. Immo etiam, quia Iudæi expectant Messiam ex familia Dauid, & tribu Iuda, sine dubio Antichristus, licet verè sit de tribu Dan, finget, se esse de familia Dauid. Deinde, omnes veteres id clarissimè docent. Ex his habemus demonstrationem euidentissimam, quod Papa non sit Antichristus. Nam ab anno 606. quo aduersarij dicunt Antichristum venisse, constat nullum Pontif. fuisse Iudęum, nec gente, nec religione, nec vllo modo. Constat etiam, Pont. nunquam hactenus pro Messia fuisse receptum à Iudęis, sed pro hoste, & persecutore pręcipuo haberi.

De sede Antichristi vera sententia est, sedem eius fore Ierusalem, non Romam; *Sedes Antichristi.*

mam; & templum Salomonis, non solium Dauidis, non templum S. Petri, aut sedem Apostolicam.

Apoc. 11. Prob. ex Apoc. vbi Ioannes dicit, Henoch, & Eliam pugnaturos cum Antichristo in Ierusalem, & ibi ab eo occidendos. *Et corpora*, inquit, *eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodoma & Ægyptus, vbi & Dominus eorum crucifixus est*. Ita exponunt omnes interpretes.

Apoc. 17. Secundus locus est, vbi Ioannes dicit, decem Reges, qui sibi diuidēt Rom. Imperium, & quibus regnantibus veniet Antichristus, odio habituros purpuratam meretricem, id est, Romam, & eam desolatam facturos, atque etiā igne crematuros. Quomodò ergò erit sedes Antichristi, si illo ipso tempore debet euerti, & comburi? Adde, quòd Antichristus erit Iudæus, & eorum Mesias, & Rex; ergò sine dubio sedem suam constituet in Ierusalem, & templum Salomonis restituere aggredietur. Nihil enim aliud somniant Iudæi, quàm Ierusalem, & templum; neque vnquam videntur accepturi pro Messiā vllum, qui non sedeat in Ierusalem, & templum aliquo modo restituat.

2. Thess. 2. Tertius locus est: *Ita; vt in templo Dei sedeat.* Nam etsi variæ dantur expositiones à Patribus, & quidam intelligunt mentes fidelium, per templum Dei, in quibus Antichristus sedere dicitur, quando eas seduxerit; vt exponit Anselmus: quidam intelligant ipsum Antichristum cum toto suo populo; vt Augustin. exponit: quidam etiam intelligant Ecclesias Christianorum, quas sibi seruire iubebit Antichristus: tamen expositio communior, probabilior, & litteratior est eorum, qui docent *per templum Dei* intelligi templum Salomonis. Nam inprimis in Scripturā noui Testamenti, per templum Dei nunquam intelliguntur Ecclesiæ Christianorum; sed perpetuò templum Ierosolymitanum: &, quod maius est, veteres Patres, Latini, & Græci, per aliquot sęcula, nunquam Ecclesias Christianorum templa vocauerunt, quæ dicuntur Grecè ναοὶ, vt hoc loco Pauli; sed vocabant εὐκτήρια, id est, oratoria, vt Ecclesias vel domos orationis, vel basilicas, vel martyria. Ratio duplex est. Vna, quia non habebant tunc vlla templa, sed solùm in priuatis domibus loca quædam destinabant orationi, concioni, & sacris Missarum celebrationibus. Altera est, quia adhuc vigebat memoria templi Iudaici, ne viderentur Apostoli aliquid simile introducere; & vt distinguerent Ecclesiam à Synagogâ, abstinebant à voce templi. Sicut etiam propter eandem rationem Apostoli in Script. nunquam vocant sacerdotes Christianos, sacerdotes; sed solum Episcopos, & Presbyteros. At, posteaquam fuit euersa Ierosolyma, & templum incensum, & abolita memoria veteris templi, & sacerdotij passim cæperunt sancti Doct. vti nomine templi, & sacerdotij. Cùm ergò Apostolus scribēs, Antichristum sessurum in templo Dei, diceret aliquid, quod vellet ab ijs intelligi, quibus scribebat, & illi tunc non intelligerent nomine templi, nisi templum Ierosolymorum; certum videtur Apostolum de illo fuisse locutū. Quod etiam confirmatur ex communi Patrum expositione.

Doctrina Antichristi. De doctrinā Antichristi constat ex Script. quatuor esse futura capita doctrinæ eius. Primùm enim negabit, Iesum esse Christum; & proinde oppugnabit omnia Saluatoris nostri instituta, vt Baptismum, Confirmationem, &c. & docebit, nondum cessasse Circumcisionem, Sabbathum, & alias legis cære-

cæremonias. *Quis est mendax, nisi qui negat, Iesum esse Christum? Et hic est Antichristus, qui negat Patrem, & Filium.* &c. Deinde, vbi persuaserit nostrum Saluatorem non esse verum Christum, tunc asseret, se esse verũ Christum in lege, & Prophetis promissum. *Si quis venerit in nomine suo, illum recipietis*; nimirum pro Messiâ. Tertiò, affirmabit se Deum esse, & pro Deo coli volet. *Ita, vt in templo Dei sedeat, ostendens se, tanquam sit Deus.* Postremò, se non solùm Deum, sed etiam solum se Deum esse dicet: & oppugnabit omnes alios Deos, id est, tam Deum verum, quàm etiam Deos falsos, & omnia idola. *Qui extollit se super omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur.* Et: *Et Deum Patrum suorum non reputabit, nec quemquam Deorum curabit, quia aduersum vniuersa consurget.* Sed quæstio est de intelligentia horum quatuor capitum. Catholici autem simpliciter intelligunt, & vt verba Script. sonant. 1. Ioan. 2. Ioan 5. 2. Thess. 2. Ibid. Dan. 11. 1. Ioan. 2.

Primum prob. primò ex dictis: nam si Antichristus natione, & religione Iudęus erit, & à Iudęis pro Messiâ recipietur, certè non prędicabit nostrum Christum, sed eum palàm oppugnabit.

Prob. secundò ex eo: *Quis est mendax, nisi qui negat Iesum esse Christum?* &c. Nam omnes Hæretici dicuntur Antichristi, qui aliquo modo negant, Iesum esse Christum: ergò ipse verus Antichristus simpliciter, & omnibus modis negabit, Iesum esse Christum. Et confirm. quia per hereticos Diabolus operari dicitur mysterium iniquitatis, quia occultè illi Christum negant: at Antichristi aduentus dicitur esse reuelatio, quia ipse palàm Christum negabit. Idem docent Patres. Denique prob. quia tempore Antichristi, ob vehementiam persecutionis, cessabunt publica officia, & sacrificia diuina. Secundum patet ex illis verbis Domini, & passim hoc docent Patres.

Tertium prob. ex illis verbis Apostoli, vbi Paulus non solùm dicit, Antichristum in templo sessurum; nam etiam nos sedemus in templis: sed explicat modum, nimirum, quod sedebit vt Deus, cui soli propriè erigitur templum. Non enim dicitur in Græco, ὡς Θεὸς, tamquam Deus, sed ὅτι ἐστὶ Θεὸς, id est, ostendens, quod sit Deus. Et sic intellexerunt hunc locum omnes veteres. Quartum etiam patet ex verbis Script. & docent ita omnes veteres.

De miraculis Antichristi tria habentur in Script. Primò, multa miracula eum facturum. Secundò, qualia illa erunt. Tertiò ponuntur tria exempla. Primum docet Apostolus: *Cuius est aduentus secundum operationem Satanæ in signis, & prodigijs.* Et Dominus: *Dabunt signa, & prodigia magna, ita vt in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi. Dabunt*, inquit, non, dabit: quia non solùm Antichristus, sed etiam ministri eius signa facient. Denique: *Et fecit signa magna in conspectu hominum.* Qualia autem erunt, explicat Paulus: *In omni, virtute, & signis, & prodigijs magnis.* Porrò mendacia signa erunt ratione omnium caussarum, Finalis, efficientis, materiæ, & formæ. Finis enim eorum miraculorum erit, ostendere Antichristum esse Deum, & Messiam. Caussa efficiens principalis erit, pater mendacij, id est, Diabolus. Sic enim ait Apostolus: *Cuius est aduentus secundum operationem Satanæ.* Et Patres omnes asserunt, Antichristum futurum insignẽ Magum: immò Diabolum ab ipsâ conceptione, vel saltem ab infantiâ, in Antichristo habitaturum, & per eum signa perpetra- Miracula Antichristi. 2. Tessa. 2. Matth. 24. Apoc. 13. 2. Tessa. 2.

petraturum. Erunt etiam signa mendacia ratione materiæ, quia erunt phantastica, & præstigiæ quædam. Videbitur enim excitare mortuos, & sanare ægrotos; sed illusiones dęmonum erunt, non veræ excitationes, aut sanationes.

Apoc. 13. Propter hoc dicitur Antichristus facturus miracula in conspectu hominũ, id est, apparentia, & deludentia conspectum hominum, non solida, & vera. Denique quædam erunt mendacia ratione formæ, licet veræ ratione materię; quia interdum res veras operabitur, sed quæ non superabunt vires totius naturę; & ideò non vera miracula erunt formaliter. Vera enim miracula sola dicuntur illa, quæ à solo Deo fieri possunt; id est, quę non habent caussas naturales, neque occultas, neque manifestas. Et ideò non solùm in conspectu hominum, sed etiam in conspectu dæmonum, & Angelorum sunt mirabilia: at miracula Antichristi habebunt omnes caussas naturales, sed hominibus occultas.

Apoc. 13. Exempla miraculorum Antichristi tria ponuntur in Apoc. Vnum, quòd ignem de cœlo descendere faciet. Alterum, quòd faciet, vt imago bestiæ loquatur. Tertium, quòd finget se mori, & resurgere. Propter quod miraculum pręcipuè totus ferè mundus eum admirabitur. Ex quibus duo priora erunt vera ratione materiæ, non ratione formę: tertium autem nullo modo.

Obiect. Posset autem objici, quòd non videantur hęc omnia miracula posse tribui Antichristo. Nam Ioannes in eo loco duas bestias introducit; Vnam quę habet capita septem, & cuius vnum caput visum est mori, & resurgere: alteram minorem, quę fecit ignem de cœlo descendere, & imaginem loqui. Si ergò Antichristus erit prior bestia, non ei tribuuntur duo illa miracula de igne, & imagine: si erit posterior, non potest ei tribui miraculum resurrectionis.

Solut. Respondeo, priorem bestiam significare vel Rom. Imperium, vel multitudinem impiorum; vnum autem, id est, præcipuum eius caput, quod visum est mori, & resurgere esse Antichristum. Erit enim Antichristus supremum, & vltimum caput impiorum, & vltimus est Rex, qui imperium Rom. tenebit, tamen sine nomine Rom. Imperatoris. Et hoc fictum miraculum resurrectionis tribuunt antiqui auctores, & Patres Antichristo.

Posterior autem illa bestia, secundum Rupertum, significat eundem Antichristum. Idem enim Antichristus per duas bestias exprimitur: per vnam ratione regiæ potentię, & tyrannidis, quâ coget homines violenter; per alteram ratione magicæ artis, quâ callidè homines seducet. At, secundum Richardum, & Anselmum, & alios, posterior bestia significat prædicatores Antichristi, qui miraculis ostendere conabuntur, Antichristum verum esse Messiam. Hinc etiam sequitur, Pontificem non esse Antichristum.

Regnum, & prælia Antichristi. De regno, & prælijs Antichristi quatuor in Script. legimus. Primò, Antichristum ex humillimo loco prodeuntem, per fraudes, & dolos regnum Iudæorum adepturum.

Secundò, pugnaturum cum tribus Regibus; nimirum Ægypti, Libiæ, atque Æthiopiæ, & eorum regna illis deuictis occupaturum.

Tertiò, subacturum sibi alios septem Reges, & eo modo Monarcham totius mundi euasurum.

Quarto,

Quartò, cum innumerabili exercitu toto orbe Christianos persecuturum, & hoc esse prælium Gog, & Magog. Et ex his etiam sequitur, Pontificem non esse Antichristum.

De primo sic loquitur Daniel: *Stabit in conspectu eius despectus, & non tribuetur ei honor regius, & veniet clam, & obtinebit regnum in fraudulentia.* In quem locum Hieronymus scribit, quod etsi hęc aliquo modo intelligantur de Antiocho Epiphane, tamen longè perfectius sunt implenda in Antichristo. Sicut, quę dicuntur de Salomone, intelliguntur quidem de ipso Salomone, sed perfectius impleta sunt in Christo. Qua etiam de causa comparat Daniel Antichristum cum cornu paruulo, nimirum propter ipsius vile, & obscurum principium. *Dan. 11.* *Psal. 71.* *Dan. 7.*

De secundo idem Daniel: *Considerabam*, inquit, *cornua, & ecce cornu aliud paruulum ortum est de medio eorum, & tria de cornibus eius euulsa sunt à facie eius.* Et infrà explicans: *Porrò cornua decem, decem Reges erunt: & alius consurget post eos, & ipse potentior erit prioribus, & tres Reges humiliabit.* Et alibi explicans, qui sint isti Reges tres: *Mittet*, inquit, *manum suam in terras, & terra AEgypti non effugiet, & dominabitur thesaurorum auri, & argenti, & in omnibus pretiosis AEgypti: Per Lybiam quoque, & AEthiopiam transibit.* Idem docent Patres. *Ibid.* *Dan. 11.*

De tertio habemus testimonia veterum antiquissima.

De quarto loquitur Ioannes: *Et, cùm consummati fuerint mille anni, soluetur Satanas de carcere suo, & exibit, & seducet Gentes, quæ sunt super quatuor angulos terræ Gog, & Magog, & congregabit eos in prælium, quorum numerus est sicut arena maris. Et ascenderunt super latitudinem terræ, & circuierunt castra Sanctorum, & ciuitatem dilectam. Et descendit ignis de cœlo, & deuorauit eos, & diabolus, qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis, & sulphuris, vbi & bestia, & pseudopropheta cruciabuntur die, ac nocte, in secula seculorum.* His verbis describitur vltima persecutio. Similia habentur apud Ezechielem. Porrò de *Gog*, & *Magog* nouem sunt sententiæ: sed nostra, quæ est decima, tria continet. *Apoc. 20.* *Ezech. 38. & 39.*

Primo asserimus, prælium Gog, & Magog, esse prælium Antichristi contra Ecclesiam. *Gog. & Magog.*

Secundo dicimus, probabile esse admodum, per *Gog* significari ipsum Antichristum, per *Magog* exercitum eius. Nam Ezechiel perpetuò *Gog* vocat principem; & *Magog* vocat terram, siue nationem.

Tertio dicimus, probabile esse, *Gog* dici à *Magog*, non è conuerso; ita vt dicatur Antichristus Gog, quia est princeps Gentis, quæ dicitur Magog. Porro exercitum Antichristi vocari Magog, à gente Scythica, non quod constet ex illis Scythis, quos Iudęi fingunt, esse vltra Caucasum, & Caspium mare, sed vel quod magna pars exercitus Antichristi constabit ex barbaris à Scythiâ oriundis, vt Turcis, Tartaris, &c. vel, quod magis reor, quia erit exercitus immanis, & crudelis valdè. Quos enim sæuos dicere volumus Scythas vocamus. Nam quod Magog reuera Scythicam gentem significet, patet ex Gen. vbi legimus, filium Iaphet secundum dictum esse Magog, ex quo dicta est Magog regio, quam eius posteri habitarunt: quam esse Scythiam docet Iosephus, & Hieron. Nam quemadmodum à tribus filijs Cham, id est, Chus, Mizraim, & Chanaham, dicta est Æthiopia Chus, Ægyptus Mizraim, & Palęstina *Gen. 10.*

lestina Chanahan; sic omninò à Magog, filio Iaphet, dicta est Scythia Magog. Quòd autem Ezechiel, nominans Magog, respexerit ad gentem denominatam à Magog filio Iaphet, planum est, quia ibidem adiungit socios ipsi Gog, alias gentes denominatas ab aliis filiis, vel nepotibus Iaphet, vt Gomer, Togorma, Mosoch, Tubal, &c. Concludamus ergò, prælium Gog, & Magog, esse nouissimam persecutionem, quam in toto mundo cõtra Ecclesiam Antichristus excitabit.

Obiect. Ezech. 39. Dan. 12. Solut. Neque obstat, quòd Ezechiel dicit, per septẽ annos cremanda arma Gog, & Magog, cùm tamen constet, post Antichristi mortem non futuros, nisi XLV. dies, vsque ad finem mundi, vt ex Daniele colligitur. Nam Ezechiel non loquitur propriè, sed figuratè, more Prophetarum: nec vult dicere, reuerà per septem annos comburenda illa arma, sed tam insignem cladem futuram, vt longissimo tempore sufficere possent ad ignem fouendum hastæ, & clypei hominum occisorum.

Porrò scriptores omnes, qui de Antechristi persecutione loquuntur, vt Ezechiel, Daniel, Paulus, Ioannes, & Patres, dicunt, victoriam illius belli, seu persecutionis, penes Ecclesiam tandem futurã. Et sanè ratio ipsa idipsum docet. Quis enim credat, in eo prælio, in quo totis castris Deus, & Diabolus, Christus, & Antichristus pugnabunt, Deum à Diabolo, & Christum ab Antichristo esse vincendum? Hoc etiam vult Scriptura: *Et portæ inferi non præualebunt aduersus eam.* Et: *Dabunt signa magna, ita vt in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi.* Matth. 16. Matth. 24.

CAPVT IX.

De Ecclesiastica iurisdictione Pontificis.

Quæst. 1. QVAESTIO prima: *An Papa sit summus iudex in controuersiis fidei, & morum diiudicandis?* Hæc quęstio partim alibi disputata est, partim disputabitur: nunc tamen pro parte affirmatiuã duo adferemus testimonia.

Prob. resp. Deut. 17. Primum est: *Si difficile,* inquit Moyses, *atque ambiguum iudicium esse perspexeris inter caussam, & caussam, lepram, & lepram, & iudicium intra portas tuas videris verba variare; surge, & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus, veniésque ad Sacerdotem Leuitici generis, & ad Iudicem, qui fuerit illo tempore, quærésque ab eis, qui iudicabunt tibi iudicij veritatem, & facies, quodcunque dixerint, qui præsunt loco, quem elegerit Dominus.* Quo loco est obseruandum, duas personas distingui, Sacerdotis, & Iudicis; hoc est, Pontificis, & Principis; & quidem Sacerdoti sententiæ pronunciationem, Iudici Politico executionem demandari. Id, quod in sequentibus verbis explicatur: *Qui autem superbierit nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo ex sententia Iudicis morietur.* Alterum est in Euang. in quo nihil potest clarius dici, quàm quod

quod ait Dominus coram cęteris Apostolis: *Simon Ioannis, pasce oues meas.* Nam *Ioan. vlt.*
& soli Petro loquitur, & omnes suas oues, ita vt ne Apostolos quidem excludat, ei pascendas tradit. Dubium autem esse non potest, quin inter munera pastoris sit, discernere bona pascua à malis. Idem docent Patres, & sanctissimi Pont.

Quæstio secunda: *Sitne certum Papæ iudicium?* Pro quâ sit prima propositio: *Quæst. 2. Propos. 1.*
Summus Pontifex, cùm totam Ecclesiam docet, in his, quæ ad fidem pertinent, nullo casu errare potest.

Hæc prob. primò ex promissione illâ Domini: *Simon, Simon,* (sic enim habetur in Græco) *ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum: ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua; & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.* Qui locus tribus modis exponi solet. *Prob. 1. Luc 22.*

Prima expositio est quorundam Parisiensium, quòd Dominus hîc orauerit pro Ecclesiâ vniuersali; siue pro Petro, vt totius Ecclesiæ figuram gerebat; & hoc impetrasse, vt fides Ecclesiæ Catholicæ nunquam deficiat: voluit enim pro solâ Ecclesiâ esse oratum. Quæ expositio falsa est primò, quia Dominus vnam tantùm personam designauit, dicens bis: *Simon, Simon,* & addens toties pronomen secundæ personæ, *Pro te, Fides tua, & tu, fratres tuos.* Secundò, quia Dominus cęperat loqui in plurali: *Satan expetiuit, vt cribraret vos.* Deinde mox mutauit formulam loquendi, & ait: *Ego autem rogaui pro te.* Tertiò; Dominus pro illo rogat, cui ait: *Et tu aliquando conuersus.* Quod non potest toti Ecclesiæ conuenire. Quartò; Pro illo rogat, cui ait: *Confirma fratres tuos.* At Ecclesia non habet fratres, quos debeat, aut possit confirmare: nam omnes fideles eius filij sunt.

Altera expositio est quorundam, qui hoc tempore viuunt, qui docent, Dominum hoc loco orasse pro perseuerantiâ solius Petri in gratiâ Dei vsque ad finem. At contrà: Primò, quia orauit Dominus paulò pòst pro perseuerantiâ omnium Apostolorum, immò etiam omnium electorum: *Pater sancte, serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi.* Non erat igitur ratio, cur bis pro perseuerantiâ Petri oraret. Secundò, quia sine dubio hîc Dominus aliquid speciale Petro impetrauit, vt patet ex designatione certæ personæ: perseuerantia autem in gratiâ est donum commune omnium electorum. Tertiò, quia certum est, Dominum, saltem mediatè, hoc loco orasse etiam pro alijs Apostolis. Nam ideò præmisit, tanquam orationis caussam: *Satan expetiuit, vt cribaret vos:* & posteà subiunxit, tanquam effectum: *Confirma fratres tuos.* Non igitur pro solâ Petri perseuerantia Dominus rogauit, sed pro aliquo dono Petro communicando in aliorum vtilitatem. Quartò; donum hoc loco impetratum etiam ad successores pertinet. Nam Christus orauit pro Petro in vtilitatem Ecclesiæ: Ecclesia autem semper indiget aliquo, à quo confirmetur, cuius fides deficere non possit. Nec enim Diabolus petijt cribrare tantùm eos, qui tunc erant fideles, sed omnes omninò: At certè perseuerantiæ donum non pertinet ad omnes Petri successores. Denique non dixit Dominus; Rogaui, vt non deficiat caritas tua; sed, *fides tua*: & reipsa scimus, defecisse Petri charitatem, & gratiam, quando negauit Dominum; fidem autem vnquam defecisse non scimus. *Ioan. 17.*

Est igitur tertia expositio vera, quòd Dominus duo priuilegia Petro impetrauerit. Vnum, quòd ipse non posset vnquam veram fidem amittere, quátumuis tentaretur à Diabolo: id quod est aliquid amplius quàm donum perseuerantiæ: dicitur enim perseuerare vsque in finem, qui licet interdum cadat, tamen resurgit, & in fide fidelis inuenitur: at Petro Dominus impetrauit, quòd non posset vnquam cadere, quod ad fidem attinet. Alterum priuilegium est, quòd ipse tanquam Pontifex, non posset aliquid docere vnquam contra fidem: siue quod in sede eius nunquam inueniretur, qui doceret contra veram fidem. Ex quibus priuilegijs primum fortasse non manauit ad posteros: at secundum sine dubio manauit ad posteros, siue successores. De primo habemus expressa veterum testimonia: de secundo habemus testimonia veterum, & sanctorum Pont. & aliorum auctorum.

Prob. 2. Matth. 16. Secundò prob. conclusio ex illa promissione facta Petro: *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam.* Nam petra, & fundamentum Ecclesiæ dicitur Petrus, vt summus Rector Ecclesiæ; & proinde quilibet eius successor similiter est petra, & fundamentum Ecclesiæ. Ex quo duplex argumentum desumitur. Primum, ex nomine petræ: quare enim Pontifex dicitur petra, nisi ratione constantiæ, & soliditatis? Certè si petra est, non frangetur, nec circumferetur omni vento doctrinæ, id est, non errabit in fide, saltem quatenus petra, id est, quatenus Pontifex. Secundum, ex ratione fundamenti sustentantis ædificium, quod nullo modo ruere potest. Non enim intelligi potest, quomodo fundamentum destruatur, & domus nō cadat. Immò vero maiore ratione fundamentum non potest destrui, si domus non potest cadere: non enim fundamentum à domo, sed domus à fundamento accipit firmitatem. Et ita exposuerunt Patres omnes.

Prob. 3. Ioan. vlt. Tertiò prob. ex illo: *Pasce oues meas.* Nam, si Pontifex sit Doctor, & Pastor totius Ecclesiæ, vt suprà ostendimus: ergo tota Ecclesia illum audire, & sequi tenetur: ergò, si ille errer, tota Ecclesia errabit.

Prob. 4. Exod. 28. Quartò prob. ex Testamento veteri, quod fuit figura noui. Iubet autem Dominus in rationali Pontificis summi doctrinam poni, & veritatem. Sed obseruandum, nondum conuenisse inter Hebræos, nec etiam Christianos, quid sint ista duo. R. Salomon vult nomē Dei scriptum in rationali, ex cuius fulgore Sacerdos cognoscebat diuinum responsum, cùm ab aliquo interrogaretur. Arias Montanus docet esse duos lapides lucidissimos, à Deo immediatè productos, & datos Moysi. Iosephus dicit esse illos 12. lapides, in quibus scripta erant duodecim nomina filiorum Israël, quos Deus iussit poni in rationali. Probabilius est, quod scribit B. Augustinus, hæc ipsa vocabula fuisse scripra in medio rationalis, quod pendebat ante pectus Sacerdotis. Ratio est, quia Dominus præcepit eis qui dubitant circa intelligentiam diuinæ legis, vt ascendant ad summum Sacerdotem, atque ab eo quærant solutionem: & subiungit: *Qui indicabunt tibi iudicij veritatem.* Et signo ergò, & verbo Dominus promisit in pectore Sacerdotis habitaturam doctrinam, & veritatem; & proinde eum non erraturum, cùm populum docuerit. Quòd si hoc Aaronico Sacerdoti conueniebat, certè multò magis Christiano.

q. 118. in Exodum.

Deut. 17.

Prob. 5. Quintò prob. à duplici experimento. Nam inprimis constat, omnes Patriarchales

triarchales sedes defecisse à fide,ita vt hæretici, & hæresin profitentes, ac docentes in illis sederint,excepta Romana sede. In sede Constantinop. sederunt Macedonius, Nestorius, Sergius Hæresiarchæ. In Alexandrina Georgius, & Lucius Ariani, Dioscorus Eutychianus, Cyrus Monothelita, & alij. In Antiochena Paulus Samosatenus Hæresiarcha, Petrus Gnaphæus Eutychianus, Macharius Monothelita, & alij. In Ierosolymit. Ioannes Origenista, & ante eum Eutychius, Irenæus, & Hilarius Ariani sederunt. Nihil tale potest ostendi de Ecclesia Romana.

Alterum experimentum est; quia Rom. Pontifex plurimas hæreses sine Concilio generali damnauit; vt Pelagij, Prisciliani, Iouiniani, Vigilantij, aliorumque multorum: quas eo ipso pro veris hæresibus tota Christi Ecclesia habuit, & exhorruit, quòd à Rom. Pontifice damnatæ essent. Ergò signum est, Ecclesiam totam sentire, Pontificem Rom. in eiusmodi rebus errare non posse.

Propositio secunda: *Non solùm Pontifex Rom. non potest errare in fide; sed neque Romana particularis Ecclesia.* *Propos. 2.*

Nota, in alio sensu accipi debere firmitatem Rom. Ecclesiæ in fide; & in alio firmitatem Pont. Nam Pontifex non potest errare, errore iudiciali, id est, dum indicat, & definit quæstionem fidei. At Ecclesia Rom. id est, populus, & clerus Rom. non potest errare, errore personali, ita vt omnes omninò errent, & nulli sint in Ecclesia fideles, & Pontifici adhærentes. Tametsi enim vnusquisque seorsim errare potest, tamen id fieri non potest, vt omnes errent simul, & tota Rom. Ecclesia apostatica efficiatur. *Nota 1.*

Nota præterea, Ecclesiam Rom. non posse errare modò prædicto, adhuc dupliciter posse intelligi: Vno modo, vt non possit errare, persistente Romæ Apostolica sede; secus autem, si sedes auferretur. Altero modo, vt simpliciter non possit errare, vel deficere; quia nec sedes Apostolica possit vnquam Roma alio transferri. *Nota 2.*

Et quidem secundùm priorem sententiam, propositio nostra est verissima, & patet ex auctoritate Pont. Sanctorum, & Patrum. At secundum posteriorem sensum, propositio nostra pia est, & probabilissima, non tamen adeo certa, vt contraria possit dici hæretica, vel manifestè erronea. Quòd non sit omninò de fide, à Rom. Ecclesia non posse separari Apostolicam sedem, patet, quia neque Scriptura, neque traditio habet, sedem Apostolicam ita fixam esse Romæ, vt inde auferri non possit. Et omnia testimonia Pont. & Patrum, qui dicunt, Rom. Ecclesiam non posse errare, possent exponi de Rom. Ecclesia, donec in ea Apostolica sedes permanet; non autem absolutè, & simpliciter. Quòd nihilominùs tamen pia, sit, & probabilissima sententia, non posse separari Petri Cathedram à Roma, & proinde Rom. Ecclesiam absolutè non posse errare, prob. primò ex eò, quòd tamdiu Romæ mansit sedes Apostolica, non obstantibus infinitis persecutionibus, & occasionibus recedendi. *Prob.*

Primò fuit maxima occasio transferendi sedem aliò, temporibus Imp. Ethnicorum. Illi enim ægerrimè ferebant, quòd Romæ esset Apostolica sedes: & idcircò mox, atque audiebant, nouum Pont. esse creatum, illum aut occidebant, aut in exilium deportabant. *Occasiones transferendi sedem Rom.*

Q 3 Deinde,

Deinde, rursum occasio fuit tempore Gothorum. Nam inprimis tempore Innocentij primi Alaricus Romam cæpit, spoliauit, & incendit. Deinde tempore Leonis I. Genericus rursum Romam cæpit, & spoliauit, quo tempore sine vllo habitatore ad aliquod spacium temporis Roma permansit. Rursum, tempore Papæ Vigilij Totilas Romam penitus euertit, mænibus magnâ ex parte deiectis, & domibus ferè omnibus incensis, adeoque eam desolauit, vt nullus neque vir, neque mulier, in ea permanserit. Denique, toto tempore Longobardorum Rom. Pontifices in summis miserijs fuerunt, nec tamen vnquam de mutando Episcopatu Rom. cogitauerunt.

Tertia occasio transferendæ sedis fuit, tempore B. Bernardi, propter ipsorum ciuium Rom. persecutionem. Adeò enim per multos annos ciues Rom. suos Pont. vexauerunt, vt sæpissimè compellerentur ab vrbe exulare.

Quarta occasio fuit, quando Rom. Pont. per LXX. annos manserunt in Gallijs. Cùm enim ipsi cum totâ curiâ procul à Româ degere decreuissent; cur quæso, non transtulerunt sedem? cur non mutauerunt Episcopatum Rom. cum Auenionensi? Cùm ergò tot occasionibus existentibus sedem transferédi, tamen Romæ manserit supra M. D. annos, valdè probabile est, non posse vllo modo transferri.

Secundò prob. hoc ex eô, quod Deus ipse iussit Romæ figi Apostolicam sedem: quæ autem iubet Deus, mutari ab hominibus non possunt. Deum autem id iussisse testantur aliqui Patres, qui hoc narrant, vt historiam; sicut etiã B. Marcellus Papa, & Martyr: non autem definit hanc rem tamquam certam de fide.

Propositio tertia. *Non solùm in decretis fidei errare non potest summus Pont. sed neque in præceptis morum, quæ toti Ecclesiæ præscribuntur; & quæ, in rebus necessarijs ad salutem, vel in ijs, quæ per se bona, vel mala sunt, versantur.* Dicimus primum, non posse errare Pontificem in ijs præceptis, *quæ toti Ecclesiæ præscribuntur*; quia in præceptis, & iudicijs particularibus, non est absurdum Pontificem errare. Addimus secundò, *quæ in rebus necessarijs ad salutem, vel per se bonis, aut malis versantur*; quia non est erroneum, dicere, Pontificem in alijs legibus posse errare, nimirum superfluam legem condendo, vel minùs discretam, &c. verbi gratia non potest fieri, vt Pont. erret præcipiendo aliquod vitium, vt vsuram; vel prohibendo virtutem, vt restitutionem: quia hæc sunt per se bona, vel mala. Nec potest fieri, vt erret præcipiendo aliquid contra salutem, vt Circumcisionem, vel Sabbathum; vel prohibendo aliquid necessarium ad salutem, vt Baptismum, aut Eucharistiam: vt autem iubent aliquid, quod non est bonum, neque malum ex se, neque contra salutem, sed tamen est inutile, vel sub pœnâ nimis graui illud præcipiat, non est absurdum dicere, posse fieri; quanquam non est subditorum de hâc re dubitare, sed simpliciter obedire.

Propos. 3.

Prob. propos. pro primâ parte, quia tunc tota Ecclesia grauiter læderetur, & erraret in rebus necessarijs; quod est contra promissionem Domini: *Cum venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.* Quod intelligitur, vt minimùm, de veritate ad salutem necessaria.

Prob. 1. pars.

Ioan. 16.

Deinde, quia Deus deesset tunc Ecclesiæ suæ in necessarijs; quandoquidem præcepit

præcepit illi, vt sequatur Pont. At certe, si Deus nulli rei deest in necessarijs, quantò minùs Ecclesiæ suæ?

Secunda pars: scilicet, quòd non posit errare in moribus per se bonis, vel malis, prob. Nam tunc Ecclesia non posset verè dici sancta, vt in Symbolo Apostolorum vocatur. Nam sancta dicitur potisimùm, ob sanctam professionem, quia nimirum legem, & professionem sanctam profitetur, quæ nihil docet falsum, nihil præcipit malum. Deinde quia tunc necessario erraret etiã circa fidem. Nam fides Catholica docet, omnem virtutem esse bonam, omne vitium malũ: si autem Papa erraret præcipiendo vitia, & prohibendo virtutes, teneretur Ecclesia credere, vitia esse bona, & virtutes malas, nisi vellet contra conscientiam peccare. *Prob 2. pars.*

Propositio quarta: *Probabile est, piéque credi potest, summum Pont. non solùm vt Pont. errare non posse, sed etiam vt particularem personam, hæreticum esse non posse, falso aliquid contra fidem pertinaciter credendo.* *Propos. 4.*

Prob: primò, quia id videtur requirere suauis prouidẽtia diuinæ dispositio. Nam Pont. non solùm debet, nec potest hæresin prædicare, sed etiam debet veritatem semper docere; & sine dubio id faciet, cùm Dominus illi iusserit confirmare fratres suos, & propterea addiderit: *Rogaui pro te, vt non deficiat fides tua*; id est, vt saltem non deficiat in throno tuo prædicatio veræ fidei.

Prob. 2. ab euentu. Nam hactenus nullus fuit hæreticus, vel certè de nullo probari potest, quod hæreticus fuerit. *Prob. 2.*

Quæstio tertia: *An summus Pont. habeat iurisdictionem verè coactiuam, ita vt possit leges condere, quæ obligent in conscientiâ, & iudicare, ac puniri transgressores?* Quod quidem seruatâ proportione de Episcopis cæteris intelligitur. Nota nos tantũ quærere de iustis legibus. Nã leges iniustæ non sunt propriè dicendæ leges. Vt autem iusta sit lex, quatuor conditiones requiruntur. *Quæst. 3.*

Primò, ex parte finis, vt ad bonum commune ordinetur. Vt enim Rex differt à tyranno, quod ille communem, iste priuatam quærit vtilitatem, ita etiam differt lex iusta à tyrannicâ. *Iusta leges.*

Secundò, ex parte agentis, vt sit ab habente auctoritatẽ: nemo enim potest legem imponere non sibi subdito.

Tertio, ex parte materiæ, vt non prohibeatur virtus, nec præcipiatur vitium.

Quarto, ex parte formæ, vt debito modo, & ordine constituatur, & promulgetur lex: nimirum, vt lex eam proportionem seruet in honoribus distribuendis, & oneribus imponendis, quem habẽt subditi in ordine ad Remp.

Si enim Pont. iuberet, vt æqualiter in quadragesimâ ieiunarent pueri, & viri maturi, fortes, & debiles, sani, & ægroti, lex iniusta esset: item si statueret, vt soli diuites, & nobiles ad Episcopatum admitterentur, non autẽ pauperes, & ignobiles, licet alioqui doctores, & meliores, absolutè esset iniusta, quanquam alicubi aliquando propter aliquam circumstãtiam posit esse iusta. Etsi autem lex iniusta non sit lex, & ex vi suâ in conscientiâ non obliget, tamen distinguendum est de legibus. Nam leges iniustæ ratione materiæ, id est, quæ sunt contrariæ diuino iuri, siue naturali, siue positiuo, non solùm non obligant, sed etiam non debent vllo modo seruari, iuxta illud: *Obedire magis oportet*

Act. 5. *magis oportet Deo, quàm hominibus.* At quæ sunt iniustæ ex parte finis, vel auctoris, vel etiam formæ, seu modi, seruandæ sunt, quando sequeretur scandalum, si non seruarentur. Et potest deduci ex illo: *Qui angariauerit te mille passus, vade*
Matth. 5. *cum eo & alia duo; & si quis abstulerit tibi tunicam, da illi & pallium.* Est enim sensus, non vt hoc semper faciamus, sed vt parati simus id facere, quandocunque id erit necessarium ad gloriam Dei. Item ex illo: *Serui, subditi estote Dominis, non so-*
1. Pet. 2. *lum bonis, & modestis, sed etiam discolis.*

Resp. Iam in Ecclesia Catholica semper creditum est, Episcopos in suis diœcesibus, & Rom. Pontificem in tota Ecclesia, esse veros Principes Ecclesiasticos, qui possint sua auctoritate, etiam sine plebis consensu, vel Presbyterorum consilio, leges ferre, quę in conscientia obligent, iudicare in causis Ecclesiasticis more aliorum iudicum, ac demum punire.

Prob. 1. Prob. hęc sententia primo ex Script.

Deut. 17. Primus locus est: *Qui superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malum de Israël.* Iste locus, vel à simili, vel à maiori, debet etiam intelligi de Pontificibus Christianis. Nam, sicut Iudaicus populus erat tunc populus Dei, ita nunc populus Christianus. Nec possumus dicere, Principem Ecclesiasticum in lege noua debere esse minoris auctoritatis, quàm fuerit in lege veteri, cum è contrario hic omnia maiora, & augustiora videamus. At præcepta Pontificis Iudæorum erant vera imperia, non admonitiones, vel cohortationes, & obligabant conscientiam, alioqui non fuissent tam seuerè puniti transgressores.

Matt. 16. Secundus locus est: *Quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis.* Hęc verba referri possunt, & debent ad omnia, quę secundum vsum Script. dicuntur ligari. Nam generaliter loquitur Dominus: nec dicit, Quemcunque ligaueris: sed, Quodcunque ligaueris. Inuenimus autem, ligare, significare,
Matt. 23. legem imponere: *Alligant enim onera grauia, & importabilia in humeros hominum: digito autem suo nolunt ea mouere.* Ergo Dominus Petro promisit, vt, quidquid ipse ligauerit, id est, quam obligationem præcipiendo fidelibus imposuerit, sit ligatum & in cœlis, id est, se ratam illam habiturum. Ergò Petri præceptum est pręceptum Christi. Ergo peccat, qui non obtemperat.

Ioan. 21. Tertius locus est: *Pasce oues meas.* Vbi Christus exhibiturus Petro, quod ei
Matt. 16. promiserat, vtitur regio vocabulo, nimirum ποίμαινε τὰ πρόβατά μου.
Ioan. 20. Quartus locus est: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.* Vbi Dominus suum locum reliquit Apostolis, ac, vt sua vterentur auctoritate in regno suo gu-
Luca 10. bernando, voluit. Quod etiam confirmatur ex illo: *Qui vos audit, me audit, qui vos spernit, me spernit.* Quę verba propriè ad Apostolos, & eorum successores pertinere docent Cyprian. & Basil. At Christus missus est à Patre cum potestate, non solùm prędicandi, & Sacramenta ministrandi, sed etiam pręcipiendi, & iudicandi, vt omnes fatentur.

Act. 15. Quintus est, vbi Petrus, cum alijs Concilij Patribus, scribit Gentibus ad fidem conuersis: *Visum est Spiritui sancto, & nobis, nihil vltrà vobis imponere oneris, nisi hæc necessaria, vt abstineatis vos ab immolatis simulacrorum, à suffocato, & sanguine, & fornicatione.* Hic Apostoli nouam legem condunt, vt Chrysostomus annotauit,

fault; nam de suffocato, & sanguine nihil pręcepit Christus: neque sunt hæc iure naturæ bona, vel mala, sed indifferentia, qualia docent Hæretici, non posse ab Ecclesia fieri necessaria. Quòd autem hęc Apostolorum fuerit vera lex, obligans in conscientia, saltem pro eo tempore, quo vigebat, Prob. primò, quia Apostoli illam vocant onus. Secundò, quia dicunt esse necessaria: ergò necessariò obseruanda erant, & non liberè. Tertiò, quia Lucas absolute præcepta vocat in hoc ipso capite in fine. Dicit enim de Paulo: *Pertransiens ciuitates præcipiebat eis custodire præcepta Apostolorum, & Seniorum.* Et: *Tradebant eis custodire dogmata, quæ decreta erant ab Apostolis, & Senioribus qui erant in Ierusalem.* Denique, quia in canonibus Apostolorum imponitur grauissima pęna pręuaricantibus hoc pręceptum; nam sanguinem, aut suffocatum comedentes clerici deponuntur, laici excommunicantur. At pęna tam atrox non potest imponi, nisi pro mortali peccato. *Act. 16.* *Can. 62.*

Sextus locus est: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non enim est potestas, nisi à Deo, quæ autem à Deo sunt, ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit: qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.* Et infrà: *Ideoque necessitate subditi estote, non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam.* Hic locus non solùm intelligitur de Principibus sæcularibus, sed etiam de Ecclesiasticis. Nam Apostolus loquitur in genere de omnibus potestatibus: *Non est potestas, nisi à Deo.* Quod ęquiualet huic: Omnis potestas à Deo est. Esse autem aliquam Ecclesiasticam potestatem, idem Paulus docet: *Hæc absens scripsi, vt non præsens duriùs agam, secundum potestatem, quam dedit mihi Dominus.* Et etiamsi Paulus ad litteram solùm loqueretur de sęcularibus, tamē à simili, vel à maiori idem deberet intelligi de Ecclesiasticis potestatibus. Quòd autem leges eorum, qui sunt potestate prędití, in conscientia obligent, patet ex illis verbis: *Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit.* Item ex illis: *Qui resistunt ipsi sibi damnationem acquirunt.* Quod de damnatione tam temporali, quàm æterna exponunt omnes. Item ex illis: *Ideò necessitate subditi estote.* Id est, non est liberum hoc, sed necessarium. Item ex illis: *Non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam*, id est, necessariò parendum vobis etiam intelligite, non solùm propter metum pęnæ, sed etiam propter metum culpæ, quam incurritis, conscientia teste. *Rom. 13.* *2. Cor. 13.*

Septimus est: *Quid vultis? in virgâ veniam ad vos, an in spiritu mansuetudinis?* Vbi nomine virgæ intelligit Chrysostomus, & alij interp. potestatem iudiciariam puniendi peccatores. Christus enim vt Rex Ecclesiæ, habet virgā, quę dicitur ferrea, quia est inflexibilis; & alibi dicitur virga directionis, phrasi Hebraicâ, id est, virga recta, quia iuste punit. Hanc autem virgam communicat cum Episcopis, qui nomine suo Ecclesiam regunt. Vnde Augustinus cōciliat quandam contradictionem apparentem Matthęi, & Marci. Matth. enim dicit Apostolis mandatum, vt non ferrent virgam: Marcus dicit mandatum, vt ferrent. Conciliat August. quia Matthęus loquitur de virgâ corporali: Marcus de spiritali, id est, de potestate Apostolicâ, propter quam debebantur Apostolis alimenta à populo. Sicut enim Regi propter virgam regiam debentur tributa, ita Episcopo propter similem virgam debentur decimæ. *1. Cor. 4.* *Psal. 2.* *Psal 44.* *Li. 2, de consensu Euang. c. 30.* *Matth. 10.* *Mar. 6.*

1. Tim. 3. Octauus est: vbi Apostolus legem statuit, ne bigami ordinentur. Quam legem obligare in conscientiâ, etiamsi planè positiua, & Ecclesiastica sit, planum est. Patet enim, tum ex praxi Ecclesiæ, quæ nunquam ausa est bigamos ordinare: tum ex Concil. Carthaginen. IV. vbi Episcopus, qui scienter ordinauerit bigamum, punitur grauissimè, priuatur enim ipsâ auctoritate ordinandi. Can. 69.

1. Tim. 5. Nonus est: *Aduersus Presbyteros accusationem noli recipere, nisi sub duobus, aut tribus testibus.* Hic apertissimè docet Apostolus, habere Episcopum suum tribunal, etiam extra forum conscientiæ, &, more iudicum, accusationes, & probationes audire, & secundum allegata, & probata iudicare. Sanè Presbyterum intelligit Chrysostomus quemlibet hominem seniorem, seu sacerdotem, seu laicum. Ex quo intelligimus etiam, laicos in foro exteriore propter aliqua crimina ab Episcopo iudicari. Ambros. autem intelligit, nomine Presbyteri, Sacerdotē, & fortè rectius: nec tamen propter hanc expositionē excluduntur laici à foro Episcopi; immò apertissimè includuntur. Vult enim Apostolus dicere, vt exponit Ambros. aduersus laicos faciliùs accusatores admitti, & audiri posse; aduersus Presbyterum autem, propter Ordinis dignitatem, non debere id fieri, nisi adsint duo, aut tres testes.

Luc. 10. Decimus est: *Qui vos audit, me audit.* quem de Episcopis propriè intelligi docent Cyprianus, & Basilius.

1. Cor. 11. Vndecimus est: *Laudo vos, quòd præcepta mea tenetis.* Et: *Scitis, quæ præcepta*
1. Thess. 4. *dederim vobis.* Et ibid. *Qui hæc spernit, non hominem spernit, sed Deum, qui Spiritum*
2. Thess. 3. *suum sanctum nobis dedit.* Et: *Si quis non obedit verbo nostro, per epistolam hunc notate, & ne commisceamini illi.*

Heb. 13. Duodecimus est: *Obedite præpositis vestris, & subiacete eis; ipsi enim peruigilant, tamquam pro animabus vestris rationem reddituri.* Atque hæc ex Scripturis.

Prob. 2. Secundò prob. ex traditione Patrum: ac inprimis nullum ferè est Concilium, quod non aliquid præcipiat, vel interdicat, sub pœnâ anathematis, vel depositionis. Pari ratione, plenæ sunt epistolæ Pont. quæ vel in tomis Conciliorum, vel in corpore Iuris canonici legi possunt, præceptis, & censuris.

Quæst. 4. Quarta quæstio est: *An Christus iurisdictionem Ecclesiasticam soli summo Pont. immediatè contulerit?* Sciendum est, triplicem esse in Pont. alijsque Episcopis
Resp. potestatem. Vnam ordinis; alteram iurisdictionis interioris; tertiam iurisdictionis exterioris. Quarum prima refertur ad Sacramenta conficienda, & ministranda: altera ad pop. Christianũ, regendum in forô interiori conscientiæ: tertia ad regendum in foro exteriori. De primâ certum est apud omnes, illam æquè immediatè habere à Deo Episcopos, ac ipsum summum Pontificem. Confertur enim per quandam consecrationem, quæ æquè operatur in vno, quàm in altero. De secundâ aliqua dissentio est inter auctores: nã Abulensis existimat hanc potestatem conferri omnibus sacerdotibus immediatè à Deo, quando ordinantur. Ioannes de Turrecrem. docet, hanc potestatem nõ conferri à Deo ex vi ordinationis, sed ab homine per simplicem iniunctionē. Ambo tamen in eo conueniunt, quòd vsus huius potestatis pendeat à iurisdictione

ctione exteriori: de quâ igitur solùm agendum est. Et quidem omnes in eo conueniunt, iurisdictionem Episcoporum, saltem in genere, esse de iure diuino. Nam Christus ipse ita ordinauit Ecclesiam, vt in eâ sint Pastores, & Doctores, &c. Sic enim Apostolus loquitur: *Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam Prophetas, alios Pastores, & Doctores.* Et prętereа, nisi ita esset, posset Pontifex hunc ordinem mutare, & instituere, ne vllus in Ecclesiâ sit Episcopus; quod sine dubio non potest facere. Vt quęstio est; An Episcopi canonicè electi, accipiant à Deo suam iurisdictionem sicut eam accipit summus Pont. An verò à Pontifice? Sunt autem tres de hac re Theologorum sententiæ. Prima eorum, qui volunt, tam Apostolos quam cæteros Episcopos immediatè à Deo accepisse, & accipere iurisdictionem. Altera eorum, qui volunt Apostolos non à Christo, sed à Petro; & Episcopos non à Christo, sed à Petri successore accepisse, vel accipere iurisdictionem. Tertia est media eorum, qui volunt Apostolos quidem accepisse à Christo immediatè omnem suam auctoritatem; tamen Episcopos non à Christo, sed à summo Pont. eã accipere. Et hęc quidem verissima est. *Ephes. 4.*

Et quidem primum prob. ex verbis Domini: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.* Quem locum sic exponunt Patres, Chrysostomus, & Theophylactus, vt apertè dicant, factos esse his verbis Apostolos Christi vicarios; immò ipsum Christi officium, & auctoritatem accepisse. *Prob. Apostolos à Christo accepisse potestatem. Ioan. 20.*

Secundò, ex electione Matthiæ in Apostolatum. Nam legimus, Matthiam Apostolum non fuisse ab Apostolis electum, nec datam ei vllam auctoritatẽ; sed imploratâ diuinitus, & impetratâ electione eius, mox inter Apostolos annumeratum. *Act. 1.*

Tertiò prob. ex Paulo, qui ex professo docet, se auctoritatem, & iurisdictionem habuisse à Christo, & inde probat se verum esse Apostolum. *Paulus Apostolus, non ab hominibus, neque per hominem, sed per Iesum Christum, & Deum Patrem.* Et ibidem, vt ostenderet se non accepisse auctoritatem à Petro, vel alijs Apostolis, ait: *Cùm autem placuit ei, qui me segregauit ex vtero matris meæ, & vocauit per gratiam suam, continuò non acquieui carni, & sanguini, neque veni Ierosolymam ad antecessores meos Apostolos, sed alij in Arabiam, & iterum reuersus sum Damascum: deinde post annos tres veni Ierosolymam videre Petrum.* Et: *Mihi enim, qui videbantur esse aliquid, nihil contulerunt.* *Gal. 1. Gal. 2.*

Quarto prob. ex euidenti ratione. Nam Apostoli à solo Christo facti sunt: *Vocauit discipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis, quos & Apostolos nominauit.* Et: *Nonne ego vos duodecim elegi?* Quod autem Apostoli habuerint iurisdictionem, patet tum ex gestis Pauli, qui excommunicat, & passim leges constituit; tũ, quia Apostolica dignitas est prima, & suprema dignitas in Ecclesia. *Et quosdam quidem posuit in Ecclesia, primùm Apostolos, deinde Prophetas,* &c. *Luc. 6. Ioan. 6. 1. Cor. 5. 1. Cor. 7. 11. 14. 1. Cor. 5. Ephes. 4.*

Quòd autem ante Christi passionem Apostoli essent, nec tamen adhuc essent Episcopi, vel Sacerdotes, nec vllam haberent iurisdictionem, non est mirum. Dominus enim varijs temporibus varias Apostolis contulit potestates. Et præcipuè Ioan. vigesimo absoluit, quod ante passionem inchoauerat.

CAPVT DECIMVM.

De potestate temporali Pontificis.

COMMVNIS Catholicorum Theologorum sententia est, Pontificem, vt Pont. non habere directè, & immediatè vllam temporalem potestatem, sed solùm spiritualem, tamen ratione spiritualis habere saltem indirectè potestatem quandam, eamque summam in temporalibus: neque esse contra ius diuinum, quod Episcopi etiam actu habeant, & directè, iurisdictionem temporalem in vrbes, & prouincias sibi donatas à regibus, vel alio iusto titulo acquisitas. De primo tria probabimus. *Sententia Catholicorum.*

Primò, Papam non esse Dominum totius orbis.

Secundò, non esse Dominum totius orbis Christiani.

Tertiò, non esse Dominum vllius prouinciæ, aut oppidi, nullamque habere iure diuino iurisdictionem merè temporalem.

Primum prob. Papa non est Dominus earum prouinciarum, quas obtinent infideles: nam inprimis Dominus solùm oues suas Petro commisit, infideles autem non sunt oues. Deinde non potest Papa iudicare infideles: *Quid ad me de his, quæ foris sunt iudicare.* Denique, infideles principes sunt veri, & supremi suorum regnorum: nam dominium non fundatur in gratia, aut fide, sed in libero arbitrio, & ratione, nec descendit ex iure diuino, sed ex iure gentium, vt patet ex eo, quòd Deus approbat regna gentilium in vtroque testamento. *Prob. Papam non esse Dominum totius orbis. 1. Cor. 5.*

Tu es Rex Regum, & Deus cæli dedit tibi regnum, & imperium, &c. Et: *Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari.* Nota, *Reddite*, non donate, quæ sunt Cæsaris, id est, quæ iure illi debentur. Et: *Reddite omnibus debita: cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal.* &c. Et iubet ibidem etiam propter conscientiam obedire principibus Ethnicis. At certè non tenemur in conscientia obedire illi, qui non est verus princeps. Si igitur non est Papa Dominus earum prouinciarum, quas obtinent infideles, sequitur eum non esse Dominum totius mundi. *Dan. 2. Matth. 22. Rom. 13.*

Secundùm prob. Primùm, quia, si esset Dominus totius orbis Christiani, & quidem iure diuino, vt volunt, deberet id constare ex Script. aut certè ex Apostolorum traditione. Ex Script. non habemus, nisi datas Pontifici claues regni cœlorum: de clauibus regni terrarum nulla fit mentio. Traditionem autem Apostolicam nullam aduersarij adferunt. Præterea, Christus non abstulit, neque aufert regna ijs, quorum erant: nam Christus non venit destruere ea, quæ benè se habebant, sed perficere: ergo, quando Rex fit Christianus, non perdit regnum terrenum, quod iure obtinebat, sed acquirit nouum ius ad regnum æternum. *Prob. non esse Dominum totius orbis Christiani.*

eo: *Nunc princeps huius mundi eijcietur foras.* Et: *Expolians Principatus, & pote-* Ioan. 12.
states traduxit confidenter palam, triumphans illos in seipso. Et: *In hoc apparuit Fi-* Colos. 2.
lius Dei, vt dissoluat opera Diaboli. Quòd non ex speciali dono, patet ex illo: 1. Ioan. 3.
Regnum meum non est de hoc mundo. Et: *Regnum meum non est hinc.* Vt enim expo- 1. Ioan. 18.
nunt Patres, Dominus his verbis liberare voluit Pilatum à suspicione, qua
credere poterat, se regnum temporale Iudæorum affectasse.

Itaque sensus est: Ego quidem rex sum, sed non eo modo, quo Cæsar aut
Herodes: nam regnum meum non est de hoc mundo; id est, non constat ho-
noribus, opibus, potentia mundana, &c.

Confirmatur hæc ratio primò testimonijs plurimorum auctorum.

Secundò; nam Christus nunquam exercuit in hoc mundo regiam pote-
statem.

Tertiò: nam auctoritas regia non erat Christo necessaria, neque vtilis; sed
superuacanea, & inutilis: nam finis aduentus eius in mundum erat redemp-
tio humani generis; ad hunc autem finem non erat necessaria temporalis po-
testas, sed spiritualis. Siquidem per ipsam spiritualem poterat etiam dispo-
nere de rebus temporalibus eo modo, quo iudicabat expedire ad humanam
redemptionem. Quòd fuisset inutilis patet, quia Christus debuit hominibus
persuadêre contemptum gloriæ, deliciarum opum, & omnium rerum terre-
narum, quibus tamen maximè affluunt Reges huius mundi: *Qui enim mollibus* Matth. 11.
vestiuntur, in domibus regum sunt.

Quartò confirmatur, quia Christus verè pauper fuit, non solùm quoad
vsum, sed etiam quoad dominium. Quod docet S. Bonauentura, & Nico-
laus III. ac Clemens V. Vltimò, quia omnia ferè loca Script. vbi de regno
Christi agitur, necessario debent intelligi de regno spirituali, & æterno. Vt
ibi: *Ego autem constitutus sum rex ab eo:* vbi subditur: *Prædicans præceptum eius,* vt Psal. 2.
ostendatur regnum spirituale. Item: *In diebus regnorum illorum suscitabit Deus*
cæli regnum, quod in æternum non dissipabitur. Et: *Regni eius non erit finis.* At regna Dan. 2.
temporalia non sunt æterna. Et si Christus fuit Rex Iudæorum humano mo- Luc. 1.
re, dum vixit in terris, certè desijt eo modo regnare, quando ad Patrem as-
cendit. Et, cùm idem regnum paulo post occupatum fuerit à Rom. deinde
à Saracenis, & nunc à Turcis teneatur, quo pacto impletum est, quod dixit
Daniel?

Non etiam fuit Rex temporalis titulo electionis, vt patet ex illo: *O homo,* Luc. 12.
quis me iudicem constituit, aut diuisorem inter vos? Id est, neque Imperator, neque
Resp. me iudicē elegit. Et ex illo: *Cùm cognouisset, quia venturi essent, vt raperent eū,*
& facerent eum regem, fugit iterùm in montem ipse solus. Iam assumptio primi argu- Ioan. 6.
menti prob. nimirum Papam habere illud officium, quod habuit Christus,
cum in terris inter homines humano more viueret. Quia enim Ecclesia ex
hominibus constans, indiget capite visibili, & more humano viuente, ideo
Christus, quando desijt more humano viuere, id est, post resurrectionem, re-
liquit Petrum loco suo, qui nobis exhiberet illam Christi gubernationem vi-
sibilem, & humanam, quam Ecclesia habuerat ante Christi passionem: vt pa-
tet ex illo: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.* Adde, quod neque habet Pon- Ioan. 20.
tifex omnem potestatem prorsus, quam habuit Christus, vt homo mortalis.

Ille enim, quia Deus, & homo erat, habuit quandam potestatem, quam dicunt, excellentiæ, per quam præerat tam fidelibus, quàm infidelibus: Papæ autem solùm oues suas, id est, fideles commisit.

Præterea; Christus poterat Sacramenta instituere, & miracula facere propria auctoritate, quæ non potest Pontifex. Item, poterat absoluere à peccatis sine Sacramentis, quod Papa non potest. Solùm ergò Pontifici illam potestatem communicauit, quæ puro homini communicari poterat, & quæ erat necessaria ad gubernandos ita fideles, vt sine impedimento vitam æternam consequi possent.

Prob. 1. Papam habere summã potestatem temporalem indirectè.

Secundum in initio positum, scilicet, Papam habere summam temporalem potestatem indirectè, explicatur per similitudinem à Gregorio Nazianzeno: Vt enim se habent in homine spiritus, & caro, ita se habent in Ecclesia duæ illæ potestates. Nam caro, & spiritus, sunt quasi duæ Resp. quæ & separatæ, & coniunctæ inueniri possunt. Habet caro sensum, & appetitum, quibus respondent actus, & obiecta proportionata, & quorum omnium finis immediatus est sanitas, & bona constitutio corporis: habet spiritus intellectum, & voluntatem, & actus, atque obiecta proportionata, & pro fine animæ sanitatem, & perfectionem. Inuenitur caro sine spiritu in brutis: inuenitur spiritus sine carne in Angelis. Ex quo apparet, neutrum præcisè esse propter alterum. Inuenitur etiam caro adiuncta spiritui in homine, vbi, quia vnam personam faciunt, necessariò habent subordinationem, & connexionem. Caro enim subest, spiritus præest; & licet spiritus non se misceat actionibus carnis, sed sinat eam exercere actiones omnes, vt in brutis exercet, tamen quando eæ officiunt fini ipsius spiritus, spiritus carni imperat, eamque castigat, &, si opus est, indicit ieiunia, aliasque afflictiones, etiam cum detrimento aliquo, & debilitatione ipsius corporis, & cogit linguam, ne loquatur, oculos, ne videant, &c. Pari ratione, si ad finem spiritus obtinendum necessaria sit aliqua carnis operatio, & ipsa etiam mors; spiritus imperare potest carni, vt se, ac sua exponat, vt in Martyribus videmus. Ita prorsus politica potestas habet suos principes, leges, iudicia, &c. Et similiter Ecclesiastica suos Episcopos, canones, iudicia. Illa habet pro fine temporalem pacem, ista salutem æternam. Inueniuntur quandoque separatæ vt olim tempore Apostolorum; quandoque coniunctę, vt nunc. Quando autem sunt coniunctæ, vnum corpus efficiunt, ideoque debent esse connexę, & inferior superiori subiecta, & subordinata.

Itaque spiritualis non se immiscet temporalibus negotijs, sed sinit omnia procedere, sicut antequam essent coniunctę, dummodò non obsint fini spirituali, aut non sint necessaria ad eum consequendum. Si autem tale quid accidat, spiritualis potestas potest, & debet coërcere temporalem omni ratione, & via, quę ad id necessaria esse videbitur. Vt autem magis hęc explicentur, comparanda est potestas Papę spiritualis cum personis iudicum, seu principum sęcularium; cum legibus eorum ciuilibus; & cum eorum foro, & iudicijs. Quantùm ad personas, non potest Papa, vt Papa, ordinariè temporales Principes deponere, etiam iusta de caussa eo modo, quo deponit Episcopos, id est, tanquam ordinarius Iudex: tamen potest mutare regna, & vni auferre,

atque

atque alteri conferre, tanquam summus Princeps spiritualis, si id necessarium sit ad animarum salutem. Quantùm ad leges, non potest Papa, vt Papa, ordinariè condere legem ciuilem, vel confirmare, aut infirmare leges Principum, quia non est ipse Princeps Ecclesiæ politicus: tamen potest omnia illa facere, si aliqua lex ciuilis sit necessaria ad salutem animarum, & tamen Reges non velint eam condere; aut si alia sit noxia animarum saluti, & tamen Reges non velint eam abrogare.

Itaque, quando de eadem re contrariç inueniuntur leges, imperatoriç, & pontificiæ, si materia legis est res, animarum periculum concernens, abrogatur lex imperatoria per pontificiam. Et hoc modo lex pontificia cap. finali. De præscriptionibus, abrogauit legem imperatoriam, quæ habetur in Cod. de præscriptionibus XXX. vel XL. annorum, etiam cum mala fide, quia non poterat seruari sine peccato mortali. At, quando materia legis est res temporalis, non concernens animarum periculum, non potest lex pontificia abrogare legem imperatoriam, sed vtraque seruanda est: illa in foro Ecclesiastico, ista in foro ciuili.

Quantùm ad iudicia, non potest Papa, vt Papa, ordinariè iudicare de rebus temporalibus. At nihilominùs in casu, quo id animarum saluti necessarium est, potest Pontifex assumere etiam temporalia iudicia, quando nimirum non est vllus, qui possit iudicare; vt cùm duo Reges supremi contendunt, vel quando, qui possunt, & debent iudicare, non volunt sententiam ferre.

Prob. autem hæc sententia rationibus. *Prob. 2.*

Prima ratio: Potestas ciuilis subiecta est potestati spirituali, quando vtraque pars est eiusdem Reip. Christianæ: ergò potest Princeps spiritualis imperare Principibus temporalibus, & disponere de temporalibus rebus, in ordine ad bonum spirituale. Omnis enim superior imperare potest inferiori suo. Quòd autem potestas politica non solùm, vt Christiana; sed etiam, vt politica, sit subiecta Ecclesiasticæ, vt talis est, Primò demonstratur ex finibus vtriusque. Nam finis temporalis subordinatur fini spirituali, vt patet; quia fęlicitas temporalis non est absolutè vltimus finis, & ideò referri debet in fęlicitatem æternam. Constat autem ex Aristot. ita subordinari facultates, vt subordinantur fines. *1. Ratio.*

Secundò; Reges, & Pontif. Clerici, & laici, non faciunt duas Resp. sed vnam, id est, vnam Ecclesiam. Sumus enim omnes *vnum corpus*. At in omni corpore membra sunt connexa, & dependentia vnum ab alio: non autem rectè asseritur, spiritualia pendere à temporalibus: ergò temporalia à spiritualibus pendent, illisque subijciuntur. *Rom. 12.* *1. Cor. 12.*

Tertiò; Si temporalis administratio impedit spirituale bonum, omnium iudicio tenetur Princeps temporalis mutare illum modum administrandi, etiam cum detrimento temporalis boni: ergò signum est, subiectam esse temporalem potestatem spirituali.

Secunda ratio: Respub. Ecclesiastica debet esse perfecta, & sibi sufficiens in ordine ad suum finem: tales enim sunt omnes Resp. bene institutæ: ergò debet habere omnem potestatem necessariam ad suum finem. Sed est necessa- *2. Ratio.*

S ria

ria ad finem spiritualem potestas vtendi, & disponendi de temporalibus rebus; quia alioqui possent mali Principes impunè fouere Hęreticos, & euertere religionem: igitur & hanc potestatem habet. Item; Potest quælibet Resp. quia perfecta, & sufficiens esse debet, imperare alteri Reip. non sibi subiectæ, & eam cogere ad mutandam administrationem; immò etiam deponere eius Principem & alium instituere, quando non potest aliter defendere se ab eius iniurijs: ergò multò magis poterit spiritualis Resp. imperare temporali Reip. sibi subiectæ, & cogere ad mutandam administrationem, & deponere Principes, atque alios instituere, quando aliter non potest bonum suum spirituale tueri.

3. Ratio. Tertia ratio: Non licet Christianis tolerare regem infidelem, aut hæreticum, si ille conetur pertrahere subditos ad suam hęresin, vel infidelitatem: at iudicare, an Rex pertrahat ad hęresin, nec ne, ad Pont. pertinet, cui est commissa cura religionis: ergò Pontif. est iudicare, Regem esse deponendum, vel non.

Deut. 17. Prob. propositio ex Deut. vbi prohibetur populus, eligere Regem, qui non sit de fratribus suis, id est, non Iudęum, ne videlicet pertrahat Iudæos ad idololatriam. Ergò etiam Christiani prohibentur, eligere Regē non Christianum. Nam illud pręceptum morale est, & naturali æquitate nititur. Rursum; Eiusdem periculi, & damni est, eligere non Christianum, & non deponere non Christianum: ergò tenentur Christiani non pati super se Regem non Christianum, si ille conetur auertere pop. à fide. Addo istam conditionalem, propter eos infideles, qui habuerunt dominium super populū suū antequam pop. conuerteretur ad fidem. Si enim tales nō conētur populū à fide auertere, non existimo, posse eos priuari suo dominio. At, si conētur populū à fide auertere, omnium consensu possunt, & debent priuari suo dominio. Quòd si Christiani olim non deposuerunt Neronem, & Diocletianum, & Iulianum Apostatam, ac Valentem Arianum, ac similes, id fuit, quia deerant vires temporales Christianis. Nam, quòd alioqui iure potuissent id facere, patet ex Apostolo, qui iubet, constitui nouos iudices à Christianis, temporalium caussarum, ne cogerentur Christiani caussam dicere coram iudice Christi persecutore. Sicut enim noui iudices constitui potuerunt, ita & noui Principes & Reges, propter eandem caussam, si vires adfuissent.

1. Cor. 6.

Præterea; Tolerare Regem hæreticum, vel infidelem conantem pertrahere homines ad suam sectam, est exponere religionem euidentissimo periculo: *Qualis enim est Rector ciuitatis, tales & habitantes in eâ.* Et experientia idem docet: nam quia Hieroboam Rex idolatra fuit, maxima etiam pars regni cōtinuò idola colere cæpit. Et post Christi aduentum, regnante Constantino, florebat fides Christiana: regnante Constantio, florebat Arianismus: regnante Iuliano, iterum refloruit Ethnicismus: & in Angliâ nostris temporibus, regnante Henrico, & posteà Eduardo, totum regnum à fide quodammodò apostatauit: regnante Mariâ iterum totum regnum ad Ecclesiam rediit: regnante Helizabetha iterum exulare cæpit vera religio, & regnare Caluinismus. At non tenentur Christiani, immò nec debent, cum euidenti periculo religionis tolerare regem infidelem. Nam, quando ius diuinum, & ius

Eccles. 10.

3. Reg. 12.

ius humanum pugnant, debet seruari ius diuinum, omisso humano: de iure autem diuino est, seruare veram fidem, & religionem, quæ vna tantùm est, non multæ; de iure autem humano est, quòd hunc, aut illum habeamus Regem. Denique; Cur non potest liberari pop. fidelis à iugo Regis infidelis, & pertrahentis ad infidelitatem, si coniux fidelis liber est ab obligatione manēdi cum coniuge infideli, quando ille non vult manere cum coniuge Christianâ sine iniuriâ fidei? Non enim minor est potestas coniugis in coniugem, quā Regis in subditos, sed aliquantò etiam maior.

Quarta ratio: Quando Reges, & Principes ad Ecclesiam veniunt, vt Christiani fiant, recipiuntur cum pacto expresso, vel tacito, vt sceptra sua subijciant Christo, & polliceantur, se Christi fidem seruaturos, & defensuros, etiam sub pœnâ regni perdendi: ergò, quando fiunt hæretici, aut religioni obsunt, possunt ab Ecclesiâ iudicari, & etiam deponi à principatu; nec vlla eis fiet iniuria, si deponantur. Nam, non est idoneus Sacramento Baptismi, qui non est paratus Christo seruire, & propter ipsum amittere, quidquid habet. Ait enim Dominus: *Si quis venit ad me, & non odit patrem, & matrem, & vxorem, & filios, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus.* Praeterea; Ecclesia nimis grauiter erraret, si aliquem admitteret Regem, qui vellet impunè fouere quamlibet sectam, & defendere hęreticos, ac euertere religionem. 4. Ratio. Luc. 14.

Quinta ratio: Cùm Petro dictum est: *Pasce oues meas*, data est illi facultas omnis, quæ est pastori necessaria ad gregem tuendum: at pastori necessaria est potestas triplex: nimirum, Vna, circa lupos, vt eos arceat omni ratione, quâ poterit. Altera, circa arietes, vt, si quando cornibus lædant gregē, possit eos recludere, & prohibere, ne gregem vlteriùs præcedant. Tertia, circa oues reliquas, vt singulis tribuat conuenientia pabula. Ergò triplicem hanc potestatem habet summus Pont. & sic tria deducuntur ex hoc loco argumenta. Primum: Lupi, qui Ecclesiam Domini vastant, hæretici sunt: *Attendite à falsis Prophetis*, &c. 5. Ratio. Ioan. vlt.

Alterum: Princeps est aries furiosus destruens ouile, quando est Catholicus fide, sed adeo malus vt multum obsit religioni, & Ecclesiæ, vt, si Episcopatus vendat; Ecclesias diripiat, &c. Ergo poterit pastor eum recludere, vel redigere in numerum ouium. Tertium: Potest pastor, ac debet, oues omnes ita pascere, vt eis conuenit: ergò potest, ac debet Pont. omnibus Christianis ea iubere, atque ad ea cogere ad quæ quilibet eorum secundum statum suum tenetur; id est, singulos cogere, vt eo modo Deo seruiant, quo secundum statum suū debent: debent autem Reges Deo seruire defendendo Ecclesiam, puniendoque hęreticos, & scismaticos. Ergò potest & debet Regibus iubere, vt hoc faciant, & nisi fecerint, etiam cogere per excommunicationem, aliasque commodas rationes. Matth. 7.

Prob. tertiò hæc Pont. potestas ab exemplis. Primum est, vbi legimus, Oziam Regem, cùm Sacerdotum officium vsurparet, à Pont. fuisse de templo eiectum, & cùm propter idem peccatum leprâ à Deo percussus fuisset, coactum etiam fuisse ex vrbe discedere, & regnum filio renunciare. Quòd enim non sponte suâ, sed ex sententiâ Sacerdotis vrbe, & regni administra- Prob. 3. 1. exemplū. 2. Paral. 26.

Leuit. 13. tione priuatus fuerit, patet; nam legimus: *Quicunque maculatus fuerit lepra, & separatus est ad arbitrium Sacerdotis, solus habitabit extra castra.* Si ergò propter lepram corporalem poterat Sacerdos olim Regem iudicare, & regno priuare, quare id non poterit modo propter lepram spiritualem, id est, propter hæresin.

2. Exemplũ. 2. Par. 23. Secundum est, vbi, cùm Athalia tyrannicè occupasset regnum, & foueret cultum Baal, Ioiada Pont. vocauit centuriones, & milites, & iussit eis, vt Athaliam interficerent, quod & fecerunt; & pro ea Ioas Regem creauit.

4. Reg. 11. Quòd enim Pont. non fuaterit, sed iusserit, patet ex illis verbis. *Et fecerunt Centuriones iuxta omnia, quæ præceperat eis Ioiada Sacerdos.* Item ex illis: *Egressus autem*

2. Par. 23. *Ioiada Pont. ad centuriones, & principes exercitus, dixit eis: Educite eam extra septa templi, & interficiatur foris gladio.* Quòd autem caussa huius depositionis, & interfectionis Athaliæ, non solùm tyrannis eius fuerit, sed etiam, quòd foueret cultum Baal, patet ex illis verbis, quæ ponuntur immediatè post occisionem eius: *Itaq; ingressus est omnis populus domum Baal, & destruxerunt eam, & altaria, & simulacra illius confregerunt: Mathan quoque Sacerdotem Baal interfecerunt ante aras.*

3. Exemplũ. Tertium est B. Ambrosij, qui, cùm esset Episcopus Mediolanensis, & proinde pastor, & pater spiritualis Theodosij Imp. qui Mediolani sedem suam ordinariè tenebat, primùm excommunicauit eum propter cædem, quam Thessalonicè fieri à militibus imperauerat: deinde, præcepit ei, vt legem ferret, ne sententiæ latæ de cæde, vel bonorum publicatione ratæ essent, nisi post triginta dies à sententiæ pronunciatione, vt, nimirum, si quid per iracundiam præcipitanter dictasset, intra tot dierum spacium reuocare posset. Atqui non potuit Episcopus excommunicare Theodosium propter cædem illam, nisi priùs caussam illam cognouisset, & dijudicasset, licet criminalis esset, & ad forum externum pertineret: non potuit autem cognoscere, & iudicare eiusmodi caussam, nisi etiam in foro externo legitimus iudex Theodosij fuisset. Præterea; cogere Imp. ad legem politicam ferendam, & præscribere ei formã legis, nónne manifestè ostendit, posse Episcopum interdum temporali potestate vti, etiam in eos, qui potestatem super alios acceperunt? Et, si Episcopus quilibet id potest, quanto magis Princeps Episcoporum?

4. Exemplũ. Quartum est Gregorij I. in priuilegio, quod concessit monasterio S. Medardi, & habetur in fine epistolarum: *Si quis*, inquit, *Regum, Antistitum, Iudicum, vel quarumcunque sæcularium personarum, huius Apostolicæ auctoritatis, & nostræ præceptionis decreta violauerit, cuiuscunque dignitatis, vel sublimitatis sit, honore suo priuetur.*

5. Quintum est Gregorij II. qui Leoni Imp. Iconomacho à se excommunicato prohibuit solui vectigalia ab Italis, & proinde mulctauit eum parte imperij.

6. Sextum est Zachariæ, qui rogatus à primoribus Francorum, Childericum deposuit, & in eius locum Pipinum Caroli Magni patrem Regem creari iussit. Cuius caussa fuit, quia propter socordiam Childerici & religioni, & regno in Gallia extrema ruina imminere videbatur.

7. Septimum exemplum est Leonis III. qui imperium transtulit à Græcis in

in Germanos, propterea, quod Græci nullum auxilium laboranti Ecclesiæ Occidentali adferre possent. Ex quo factum est, vt, licet imperatoria dignitas absolutè considerata, non sit à Pont. sed à Deo, mediante iure Gentium; tamen Imp. qui fuerunt à tempore Caroli Magni, Pont. debeant suum imperium. Quòd enim hæc potestas nunc sit apud Germanos, à Pont. est. Et licet non sit necessarium, vt Papa confirmaret Imp. nec vt Imp. Pontifici iuramentum fidelitatis præstaret; tamen à tempore translati imperij in Germanos, vtrumque requiritur. Qui enim potuit imperium Germanis conferre propter Ecclesiæ salutem, potuit etiam certas conditiones adiungere, propter eandem caussam, ne videlicet contingeret hæreticum, vel scismaticum creari.

Octauum exemplum est Gregorij V. qui sanctionem edidit de Imp. eligendo per septem Germaniæ principes, quę vsque ad hanc diem seruatur. Is enim tempore Othonis III. Imp. conuocatis, & requisitis principibus Alemaniæ, instituit septem Electores officiales ipsius curiæ Imperialis: quatuor laicos, vt Regem Bohemiæ, Ducem Saxoniæ, Comitem Palatinum, Marchionem Brandeburgensem: & tres clericos, Archiepiscopum Maguntinensem, Treuirensem, & Coloniensem. 8.

Nonum est Gregorij VII. qui Henricum IV. Imp. deposuit, & alium eligi iussit: quod & factum est. 9.

Decimum est Innocentij III. qui Othonem IV. similiter deposuit. 10.

Vndecimum est Innocentij IV. qui in Concilio generali Lugdunensi, consentientibus vniuersis Patribus, deposuit Fridericum II. & vacauit tunc imperium annis XXVIII. Idem Innocent. IV. dedit Regi Lusitaniæ coadiutorem quendam, qui regnum administraret; quandoquidem Regis negligentia & resp. & religio in Lusitania detrimentum patiebatur. 11.

Duodecimum est Clementis VI. qui Ludouicum IV. Imper. à Ioanne XXII. & Benedicto XII. excommunicatum deposuit. 12.

Tertia pars quęstionis, scilicet, Non repugnare cum verbo Dei, quod vnus homo sit princeps Ecclesiasticus, & politicus simul, prob. primò, exemplis Sanctorum, qui inueniuntur Reges, & Pontifices fuisse. Nam in lege naturæ Melchisedech fuit Rex, & Pontif. Immò etiam olim primogenitus semper Rex, & Pont. erat. Constat quoque Noë, Abraham, Isaac, Iacob, pręfuisse suis tam in ijs, quæ ad religionem, quàm in ijs, quæ ad politicam vitam pertinent. *Prob. 1. non esse contra ius diuinum, quod vnus sit Princeps Eccles. & polit.* *Gen. 14.* *Hebr. 7.*

Deinde, Moyses erat summus Princeps temporalis, & summus Pont. vt est perspicuum ex Scriptura: *Sedit Moyses, vt iudicaret pop.* Iussit etiam occidi plurimos de populo propter peccatum idololatrię. Adoleuit quoque Domino incensum, quod erat proprium munus Pont. vt patet ex Paral. Consecrauit etiam Aaronem in sacerdotem, sanctificauit tabernaculum, & altare, obtulit sacrificia, & holocausta, quæ solus sacerdos facere potest. Præterea; Heli & summus Pont. & Iudex politicus fuit annis XL. Denique; Machabæi, Iudas, Ionathas, Simon, Ioannes, & cęteri vsque ad Herodem, simul Pont. & Duces politici fuerunt. *Exod. 18.* *Exod. 32.* *Exod. 40.* *2. Par. 26.* *Leuit. 8.* *1. Reg. 1. 4.*

Prob. secundò ratione. Primò; Potestas Ecclesiastica, & politica non sunt *Prob. 2.* *1. Ratio.*

contrariæ; sed vtraque bona, vtraque à Deo, vtraque laudabilis, & vna alteri seruit. Ergò possunt esse in eodem.

2. Ratio. Secundò: Magis diuersa sunt pax, & bellum, quàm bona temporalia, & spiritualia: at vnus, & idem Rex simul pręest senatui, & exercitui, togatis, & armatis: ergò multò magis poterit vnus præesse in temporalibus, & spiritualibus rebus.

3. Ratio. Tertiò: Potest vnus Rex gubernare diuersissima regna, quæ diuersos mores, ritus, leges, consuetudines habeant: & pari ratione potest vnus Episcopus regere plurimas Ecclesias, vt patet de Patriarchis antiquis (vt omittam Romanum) quorum quilibet habuit sub se plurimos Episcopos: ergò etiam vnus homo regere vnum Episcopatum, & vnum principatum. Nam vel difficilius est, regere Episcopatum, quàm principatum; vel facilius, vel ęquè difficile. Si primum, ergo si vnus regit duos Episcopatus, à maiori reget vnum episcopatum, & vnum principatum. Si secundum, ergo si vnus regit duos principatus, à maiori reget vnum principatum & vnum episcopatum. Si tertium, ergo si vnus regit duos principatus, vel duos episcopatus, à simili poterit regere vnum episcopatum, & vnum principatum.

4. Ratio. Quarto; Qui donauerunt Episcopo Rom. alijsque Episcopis, principatus temporales, pij homines fuerunt, & eâ de caussa pręcipuè à tota Ecclesia commendati sunt: vt patet de Constantino, & Carolo Magno, & Ludouico eius filio, qui inde pius appellatus est: Et contra, qui eiusmodi principatum auferre conati sunt, vt Aistulphus Rex Longobardorum, Henricus IV. & V. Otho IV. Fridericus I. & II. ab omnibus Historicis, vt impij, & sacrilegi notantur. Neque optimi principes fuerunt solùm ij, qui Apostolicam sedem ita ditarunt, sed etiam plerique eorum, qui eiusmodi opes, & principatum receperunt. Nam Leo IV. miraculis claruit. Leonem IX. omnes scriptores sanctum vocant, & miraculis claruisse scribunt. Gregorius VII. miraculis claruit, & vir optimus fuit. Celestini V. vita sanctissima & miraculis plenissima fuit. Denique Adrianum I. Leonem III. Nicolaum I. Innocentium III. aliosque nonnullos, scriptores omnes laudant, quos tamen satis cōstat, hunc principatum vnà cum pontificatu administrasse.

5. Ratio. Vltimò prob. experientia Nam & si absolutè fortè præstaret Pont. solùm tractare spiritualia, & Reges temporalia; tamen propter malitiam temporū experientia clamat, non solùm vtiliter, sed etiam necessario, & ex singulari Dei prouidentia, donatos esse Pont. alijsque Episcopis temporales aliquos principatus. Si enim in Germaniâ Episcopi principes non fuissent, nulli ad hanc diem in suis sedibus permansissent. Sicut ergo in Testamento veteri diu fuerunt Pont. sine imperio temporali, & tamen vltimis temporibus non poterat religio consistere, & defendi, nisi Pontif. etiam Reges essent, nimirum tempore Machabæorum: ita quoque Ecclesiæ accidisse videmus, vt quę primis temporibus ad maiestatem suam tuendam temporali principatu non egebat, nūc eodem necessario egere videatur. Quod autem iure habeat summus Pont. eum principatum, quem habet, facilè prob. nam habet dono principum; vt patet ex historicis. Et extant Romę authentica instrumenta harum donationum. Sed etiamsi nihil horum extaret, abundè sufficeret pręscriptio

tio D. CCC. annorum. Nam etiam regna, & imperia per latrocinia acquisita, tandem longo tempore fiunt legitima. Alioqui enim quo iure Iulius Cęsar occupauit Romanum Imperium? & tamen tempore Tiberij Christus ait: *Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari.* Quo iure Franci Galliam, Saxones Britanniã, Gothi Hispaniam inuaserunt? Et tamen quis hoc tempore regna ab illis constituta illegitima diceret? *Matth. 22.*

CAPVT XI.

De translatione Romani Imperij.

ROMANVM Imperiũ tametsi ante Cõstantini tempora modò ab vno, modò à pluribus Augustis pari potestate regeretur, vnũ tamẽ, atque indiuisum censebatur. Deinde verò, postquam Magnus Constantinus Constantinopolim, quasi alteram Romam, ædificauit, & cum ea alterum Consulem, alterum Senatum, & omnia Romanæ vrbis priuilegia communicauit, diuisum est Imperium in partes duas, quarum altera imperium Orientis, altera Occidentis appellari cępta est. Et, quemadmodum ante Constantinum Principem indiuisum Imperium aliquando plures Augusti administrabant, sæpiùs vnus, ac solus regebat: ita post Constantinum Magnum Imperium iam diuisum plerumque duo Cæsares tenuerunt, raro vnus, ac solus Princeps gubernauit. Siquidem Constantino vitâ functo, anno Domini 341. Occidentale Imperium Constantino iuniori, & Constanti Imperium Orientis cessit. Post Constantini autem, & Constantis excessum anno 353. Constantius solùs vniuerso Imperio præfuit. Constantio Iulianus, Iuliano Iouinianus successit. Sed post obitum Iouiniani, Valentinianus succedens Imperio Occidentis contentus, Orientale Imperium Valenti fratri attribuit anno Domini 368 Atque ex eo tempore vsque ad annum Domini 476. id est, vsque ad Augustulum Imp. diuersi diuisum Imperium tenuerunt. Augustulo verò ab Odoacre Herulo abdicare coacto, atque Imperio Occidentis à Barbaris occupato, soli Imp. Orientis, & in solo Oriente regnarunt vsque ad Iustinianum. Sed cùm is operâ Belisarij, & Narsetis, fortissimorũ ducum, Africam, & Italiam, inde VVandalis, hinc Gothis exactis recuperasset, tandem anno Domini 556. iterum ab vno Imperatore Oriens, & Occidens administrari cępit. Sed cùm Imp. Græcus esset & Italiam per Exarchos regeret, nec eam ab infestatione Longobardorum tueri iam posset, anno Domini 801. ineunte, ipso die Natalis Domini, creato in vrbe Româ nouo Imperatore, Carolo Magno, Rege Francorum, ac per hoc translato Occidentali Imperio à potestate Græcorum ad Francorum ditionem, iterum Romana Resp. rediit ad eum statum, in quo eam Constantinus Magnus instituerat, & in quo permanserat à Valentino seniore vsque ad Augustu-

gustulum. Quanquam illud negari non potest, quin paulò maior Imperij diuisio fuerit à tempore Caroli magni, quàm anteà: siquidem à Constantino vsque ad Augustulum, etsi diuisæ erant Imperij Rom. prouinciæ inter duos Imp. quòd attinet ad regimen, & administrationem; erat tamen ita commune Imperium, vt leges vtriusque Imp. nomine, toti Imperio darentur; & si alter sine liberis discedebat, ad alterum Imperij totius gubernatio, & prouidentia pertineret. At post tempora Caroli Magni, neque leges à Latino, Græcoque Imp. communiter latæ sunt, neque deinceps vnquam aut Latinus Orientem, aut Græcus Occidentem gubernauit.

Quæstio. Quæritur igitur; *Quisnam huius translationis auctor fuerit, quisve Carolo Magno, ac successoribus eius ius, nomen, dignitatem, ac potestatem Imperatoris Rom. ac Cæsaris Augusti, in Occidente tribuerit?*

Resp. Respondemus id, quod clamat consensus omnium gentium, Leonem III. Pont. Max. aut solum, aut præcipuum, & primarium auctorem huius translationis fuisse, eique Germanicam nationem Imperium acceptum ferre debere.

Prob. 1. Docent hoc Historici omnes tam veteres, quàm recentiores; & facile esset ex confessionibus Principum, ac testimonijs Pontif. idem asserere.

Prob. 2. Idem prob. ratione. Sex omninò tituli sunt, quibus homines regna, atque Imperia possidere solent: Ius belli, Beneficium diuinum, Successio hæreditaria, Electio populi, Donum Principis, Summi totius Ecclesiæ Præsulis decretum. Aut enim aliquis per se Imperium occupat; aut accipit illud ab alio. Si per se occupat, iure belli dicitur possidere, qui est primus titulus. Ita Cyrus, Alexander, Iulius, alijque nonnulli summa Imperia tenuerunt. Si ab alio; aut à Deo, singulari vocatione; aut ab hominibus: si à Deo, iam est secundus titulus: isque omnium iustissimus est. Quo titulo Moyses, Aaron, Saul, Dauid, Petrus, principatum, vel Ecclesiasticum, vel sæcularem adepti sunt. Si verò ab hominibus, aut naturali successione, aut electione voluntaria: si naturali successione, iure hæreditario regnare dicitur, qui est titulus tertius; quo Salomon Dauidi, Tiberius Augusto, Ludouicus Carolo, atque alij alijs successerunt. Si electione voluntaria, aut multitudo eligit, aut Princeps: si multitudo, inde est quartus titulus, quo Claudius, Galba, Vespasianus, ac cæteri deinceps Rom. Imp. vt plurimùm, electi sunt. Si à solo Principe, aut is Politicus est, aut Ecclesiasticus. Si Politicus, oritur quintus titulus; quo titulo imperarunt Lucius Verus à Marco Antonino, Maximianus à Diocletiano, Valens à Valentiniano, Theodosius à Gratiano, & si qui sunt alij Principes à præcedentibus Principibus ad Imperium vocati. Si denique à Principe Ecclesiastico, existet sextus titulus, quo nos asserimus, Carolum Magnum, & qui eum secuti sunt, Germanos Imper. ius Imperij esse adeptos. Si igitur primos quinque titulos in Imperio Germanorum locum non habere demonstrauerimus, efficiemus sanè Carolum Magnum, aut à Pont. Max. Imperium habuisse, aut omninò non habuisse. Quòd si Imper. non fuit, certè nec cæteri Francorum, Germanorumve Reges, fuerunt Imp. nec Rudolphus, qui nunc est in Imperio, iure Imp. dici potest.

Primo,

Primò, quod non acceperit imperium iure belli, prob. quia cum Rom. nunquam pugnauit, Rom. vrbem vi nunquam intrauit, semper socius, & amicus; deinde etiam patricius Rom. hostis, & inimicus nunquam fuit. Id clamant omnes Historici. *Prob. Carolũ Magn. non accepisse Imperium iure belli.*

Deinde; Si Carolus Magnus iure belli Rom. Imperium sibi parauit, quo tempore id fecit? Ante coronationem à Leone Papa acceptam, an postea? si antea, cur igitur vsque ad eam diem, neque ipse se in suis diplomatibus, quorum nonnulla apud Ioannem Auentinum extant. Imper. Rom. vocat, neque ab vllo historicorum hoc nomine appellatur? Si posteà, cur igitur ab eo die, cum Imperium nondum haberet, Imp. & Augustus, cum in proprijs litteris, tum in omnibus historijs, incipit appellari?

Alter titulus erat Dei solius donum. Nam sicut Aaronem in Rep. Iudæorum, & Petrum in Ecclesia Christiana, non humana electio, sed Dei solius benignitas summos Antistites fecit; & Moysen, Iosue, Othonielem, Gedeonem, Saulem, Imperatores, ac Principes solus Deus populo suo dedit: sic etiã fieri potuisset, vt Carolus Magnus sine vlla humana vel ope, vel vi, siue arte, aut industria, solius Dei voluntate ad Imperium vocaretur. Sed talem titulũ Carolo Magno non conuenire docent omnes Historici. *Prob. quod non dono solius Dei.*

Non peruenisse etiam Carolum Magnum ad Imperium tertio titulo, scilicet iure successionis hæreditariæ, nemo potest negare, nisi qui aut nimium sit impudens, aut in historijs nihil legerit. Siquidem extra controuersiam est, Pipinum Caroli Magni Patrem, ex præfecto, siue magistro aulæ, Regem Frãcorum dictum esse; idque Zachariæ, & Stephani Rom. Pontif. auctoritate. Imperatorem Rom. fuisse Pipinum, nemo scripsit. Quare, cùm ex Pipini Patris successione nihil aliud Carolus habere potuerit, nisi quòd Pipinus habuit, efficitur profectò, Carolum iure hæreditario non Imperatorem Rom. sed Francorum Regem solùm, idque non sine Pontif. Max. beneficio in Patrem eius anteà collato, esse potuisse. *Prob. quod non successione hæreditaria.*

Deinde, certum est, Carolum Magnum post obitum Patris ab Hadriano Pont. Patricium Rom. (quæ est dignitas secunda post Imper.) esse creatum. Quis verò sibi persuadeat, Carolum Magnum passurum fuisse fieri se ex Imp. patricium? Accedit postremò, quòd falsum esset, quod omnes Historici summâ consensione tradunt, fuisse Carolum Magnum primum Imper. ex gente Francorum.

Non accepisse etiam Carolum Magnum quartò titulò Imperium, scilicet beneficio S. P. Q. R. prob. primò; Nam constat aliquando Imp. inuito, ac repugnante populo Roman. creatos fuisse, quos tamen veros, & legitimos Imper. Historici omnes agnoscunt. Exemplo esse potest Fridericus primus, quem repugnante populo Rom. coronauit Romæ in templo S. Petri Adrianus I. V. *Prob. quod non beneficio S. P. Q. R.*

Deinde; Historici vetustißimi, tum Latini, tum Græci, in describenda translatione Imperij, aut nullam pop. atque Senatus mentionem fecerunt, aut ei solam acclamationem Carolo iam coronato tribuerunt.

Tertiò; Principes Rom. post constitutam à Iulio, & Augusto Monarchiã, aut ab alio Principe nominabantur, aut ab exercitu creabantur. Quos Sena-

tus, aut populus creauit, ij & paucissimi fuerunt, & non diu tolerati. Certè in tanto numero Principum Rom. tres tantùm Onuphrius nominat à Senatu electos, Neruam, Maximum cum Balbino, & Tacitum. Neruam à Senatu creatum Dion Cassius, quem solum Onuphrius citat, non dicit: Aurelius Victor arbitrio legionum (quanquam id non in omnibus codicibus haberi animaduerti) Neruam Imp. factum scripsit. Eutropius, fauore Præfecti prætorio Neruæ delatum Imperium, testatur. Ipse quoque Onuphrius sic à Senatu creatum Neruam Imp. scripsit, vt non negauerit, accepisse etiam suffragium militum prætorianorum, sine quo scilicet irrita fuisset electio. Maximus, & Balbinus inuito exercitu lecti, primâ datâ occasione à militibus interfecti sunt. Siquidem, (vt scribit Herodianus) indignabantur milites sibi à Senatu Principes datos, quos & Senatorios Principes per ludibrium appellabant. Tacitus à Senatu quidem dictus est, sed militibus iubentibus, vt Flauius Vopiscus scribit. Senatus enim ad milites Imperat. electionem reijciebat, probè intelligens, non placiturum militibus Principem, quem ipsi non elegissent. Cùm igitur hæc fuerit apud Rom. legendi Principis ratio, multorum sæculorum consuetudine roborata, quis credat post annos 800. Rom. Senatum, aut populum, quando nullius fermè auctoritatis erat, id fuisse ausurũ in electione Principis, quod anteà, cùm floreret, minimè audebat?

Prob. non donatione Græcorum. Non accepisse quoque Carolum Magnum Imperium donatione Græcorum, patet duplici ratione. Primùm enim Historici, tum veteres, quàm recentiores, scribunt, Græcos Imp. cum primùm ad eos fama perlata est coronationis Caroli, vehementer commotos, atque indignatos fuisse. Quod sanè argumentum est euidens. Deinde ex Historicis constat, agnouisse Græcos Imp. tandem vel inuitos Imperium Caroli, sed non antequam is à Pont. Imperator appellatus est, & Augustali diademate insignitus. Extant Annales Francorum accuratissimi ipso Caroli tempore conscripti. In his anno Domini 798. ponitur prima legatio Irenes Imperatricis ad Carolum nondum Imp. quâ legatione non Imperij communicatio tractata est, sed restitutio captiuorum. Deinde, anno 801. adscribitur Caroli coronatio Romæ facta à Pont. Leone. Tum anno 802. qui fuit vltimus Irenes, narratur alia legatio eiusdem Irenes pro pace inter Græcos, & Francos impetranda. Sed neque in eâ legatione vlla mentio communicationis Imperij facta est. Anno 803. describitur legatio Nicephori Imperat. qui Irenæ successerat, pro impetranda pace: de Imperij communicatione nulla mentio fit. Pacem enim optabant Græci à Rege Francorum potentissimo, sed nondum Carolum Imp. & Augustum salutare dignabantur. Anno 812. qui fuit vltimus Nicephori, commemoratur legatio Michaëlis, qui successerat Nicephoro, & tum demum scribit auctor Annalium, à Legatis Græci Imp. Carolum Magnum, cum iam annos 12. imperaret, Imperat. & Augustum salutatum. Denique anno 814. scribit auctor obitum Caroli, quem annis 14. in Imperio fuisse testatur: & proinde non numerat annos Imperij à consensu Græcorum, sed à coronatione, quam Romæ à Leone Pont. susceperat. Consentiunt his Annalibus omnes Historici grauiores. Iure autem suo id Pontif. potuisse facere, superius demonstrauimus.

Potestas Pont. Max.

Hæc

Hâc ergò potestate Ioiada Pont. Athaliam Reginam, tyrannidem in pop. exercentem, à regno amouit, & Ioas Regem constituit. Hâc potestate Gregorius II. Leonem Imp. Iconoclastarum hæresi studentem, atque eam in Italiam inducere molientem, non solùm excommunicauit, sed etiam vectigalibus Italiæ prohibuit. Hâc potestate Pont. Zacharias, Hilderici regnum, quòd eius socordia Catholica religio in Gallijs non modicum detrimentum pateretur, in Pipinum, & filios eius transtulit. Hâc potestate Leo III. Pont. Regem Nordthumbrorum regno suo iniquè pulsum, atque ad se, tanquam omnium Christianorum caput, & Principem fugientem, per Legatos suos in regnum restituit. Hâc denique potestate idem Leo Rom. Imperium à Græcis ad Francos transtulit, quòd iam longo vsu didicisset, Græcos aut non posse, aut nolle laboranti Ecclesiæ opem ferre: ac tum maximè id metuendum videretur, cùm Imp. Constantino fraude suorum excæcato, fœmina, quod antea nunquam acciderat. Rom. Imperio præsideret. *4. Reg. 11. & 2. Paral. 23.*

Porro diuino consilio eam translationem factam, testantur inprimis victoriæ, ac triumphi, quos de omnibus suis hostibus Carolus reportauit. Vt enim Deus ostenderet, suum esse illud opus, ita Carolum Magnum pietate, fortitudine, iustitiâ, clementiâ, omnibusque regijs virtutibus ornauit, eiusque Imperium tantis opibus, tanta beneuolentia populorum, tot clarissimis victorijs, tot sacrarum ædium munificentissimis ædificijs nobilitauit, vt post Magnum Constantinum nullus Imp. felicior, nullus Ecclesiæ vtilior fuisse videatur. Testatur deinde consensus, & approbatio Orbis terræ. Siquidem Carolo Magno à Leone Pont. Imperatore appellato non modò Rom. pop. lætissimis vocibus acclamauit; nec solùm vniuersa Italia, Gallia, Germania, Pannonia, totus denique Occidens nouum Imp. gratissimè excepit; sed etiam ab Asiâ, & Africâ, maximorũ Regum legationes gratulatoriæ cum muneribus magnis ad Carolum aduenerunt. Inuidiam quoque suscepti nominis Constantinopolitanis Imp. super hoc indignantibus magnâ tulit patiẽtiâ, vicitque eorum contumaciam magnanimitate, quâ illis procul dubio longè præstantior erat, mittendo ad eos crebras legationes; & in exemplis fratres illos appellando. Ipsi itaque Græci Imp. tametsi alioqui æmuli, & hostes Latinorum, per Legatos Imperium Caroli agnouerunt, eumque Imp. & Augustum salutauerunt. Denique, testantur omnes consequentes ætates: siquidem ab anno Domini 801. quo anno in Germanos Imperium translatum esse constat, omnes omninò Christiani Imperium Rom. apud Germanos esse crediderũt: neque vllus fuit Princeps, aut Rex Christianus, qui Caroli Magni successores, vt veros, legittimosque Imp. non agnouerit, aut qui se eis post habitum ægrè tulerit. *Felicitas Carol. Mag.*

Porrò, de translatione Imperij à Francis ad Saxones, vt res faciliùs percipiatur narranda est historia successionis à Carolo Magno vsque ad Othonẽ. Itaque Carolus Magnus à Leone III. Pont. Romæ anno 800. coronatus successorem habuit Ludouicum filium, quẽ Stephanus IV. aliàs V. Papa Remis in Galliâ coronauit anno 815. Ludouico Lotharius filius successit, quẽ Paschalis Papa Romæ coronauit anno 822. Lothario successit filius Ludouicus, quẽ Sergius Papa II. Romæ coronauit anno 844. Ludouico Carolus Caluus *Successio Caroli Magni.*

 successit,

successit, qui huius Ludouici patruus erat, Lotharij scilicet frater, ex Patre Ludouico seniore: Carolum autē Caluum coronauit Romæ Ioannes VIII. anno 874. Carolo Caluo Ludouicus Balbus filius successit anno 877. quem idem Ioannes VIII. coronauit. Ludouico Balbo successit Carolus Crassus Ludouici Regis Germaniæ filius, qui Ludouicus Caroli Magni ex Ludouico filio nepos erat. Coronauit eum idem Ioannes VIII. Romæ anno 878. Carolo Crasso Arnulphus successit, quem Papa Formosus coronauit Romæ anno 896. Fuit autem Arnulphus Carolomanni Filius Ludouici Germaniæ Regis nepos. Arnulpho successit filius Ludouicus, Ludouico Chunrardus Arnulphi ex alio Chunrardo nepos. Atque hîc series desijt Caroli Magni, & gentis Francorum. Chunrardo successit Henricus I. ex gente Saxonum cognomento Auceps. Nam & si is Henricus nepos erat Arnulphi Imp. ex filia, tamen ex patre non Francus erat, sed Saxo. Porrò nullus horum trium coronam Imperialem habuit, vt Historici omnes testantur. Henrico autem filius Otho successit, quem Ioannes Papa XII. Romæ coronauit.

Quæst. Quęstio igitur est; *Cœperitne Saxonum Imperium in Henrico, an in Othone?* *Resp.* Ego, Imp. primum ex gente Saxonum Othonem Magnum fuisse, eumque à Rom. Pont. Imperium accepisse, nullo negocio demonstrari posse censeo.

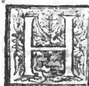
Prob. Primùm Henricum patrem Othonis Regem tantùm, non Imp. fuisse, testis est idem ille Henricus, qui Regio nomine contentus, insignia, & appellationes cæteras, nec non vnctionem, & coronationem à Ioanne Pont. X. oblatam, recusauit, vt custos potiùs Imperij, quam Imp. dici posit. Accedant secundò sequentium Princip. eiusdem nominis testimonia. Nam Henricus, Chunrardus, & tres alij Henrici, qui post Othonem III. imperarunt, in diplomatibus suis ita nomina sua inscribunt, vt nullo modo Chunrardum, & Henricum, qui ante Othonem regnarunt, inter Imp. habuisse videantur. Nō enim se scribunt Chunrardum II. & Henricus 2. 3. 4. 5. sed Chunrardum I. & Henricos 1. 2. 3. 4. quibus etiam numerorum notis distingui sepulchra Chunrardi, & posteriorum trium Henricorum, quæ adhuc Spirę extant, testis est Onuphrius. De Ludouicis res est manifesta. Nam si Ludouicus Arnulphi Imper. filius, qui corona caruit, Imp. fuerit, necesse est quartus fuerit. Tres enim ante ipsum Ludouici pręcesserunt; senior, iunior, Balbus: at si quartus est Arnulphi filius, quâ ratione Ludouicus Bauarus & se ipse quartum, non quintum, in omnibus suis diplomatibus vocat; & quartus, non quintus, ab omnibus auctoribus appellatur: Accedant testimonia etiam veterum, grauissimorumque historicorum.

DE

DE ECCLESIA MILITANTE LIBER QVARTVS.

CAPVT I.

De nomine Concilij, origine, & partitione.

HACTENVS de capite militantis Eccleſiæ, nunc de ipſa Eccleſia differendum erit. Quia verò Eccleſia bifariam conſiderari poteſt, vt in Concilijs congregata cernitur, & vt toto orbe terrarum diffuſa eſt: propterea nos quoque primùm de Concilijs, tum de ipſa Eccleſia diſputabimus.

Porrò Concilij nomine idem ſignificatur in Eccleſia, *Concilij*
quod nomine comitiorum in regnis. Nam ſicut, cùm oritur controuerſia in *origo.*
Rep. conueniunt in vnum Principes Regni, vel Magiſtratus, ac ſtatuunt, quid facto opus ſit: ita in Eccleſia, cùm oritur controuerſia aliqua de religione, conueniunt Præſules Eccleſiarum, & ſimul collatis ſententijs ſtatuunt, quod bonum videtur.

Ita actum videmus in Act. vbi primùm cæperunt Concilia Chriſtiana ce- *Act. 15.*
lebrari, ac deinceps ſingulis ætatibus. Hanc autem originem Conciliorum probabile eſt eſſe diuinam.

Nam Concilium Chalcedonenſe VI. Synodus, Celeſtinus Papa, & Toletanum III. Concilium non procul ab initio docent, Concilia eſſe demonſtrata à Chriſto illis verbis: *Vbi fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, illic ego* *Matth. 18.*
in medio illorum ſum.

Deinde; Credibile eſt, Apoſtolos, qui pleni erant Spiritu ſancto, non, niſi ipſo Spiritu ſancto admonente, primum Concilium congregaſſe. Vnde etiam dicunt: *Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis.* Præterea; Et ſi ratio naturalis dictet, vt *Act. 15.*
in rebus dubijs Princeps conſulat homines peritos; tamen vt ſoli Epiſcopi conuocentur, & ij non ſint Conciliarij, ſed iudices, non videtur ſolius humanæ rationis inuentum. Denique; Certum eſt Conciliorum celebrationem, quæ omnibus ſæculis in Eccleſia fuit, de Apoſtolica traditione deſcēdere; Apoſtolicas verò traditiones ego quidem humana inuenta appellare non auderem.

Nomen Concilij. Nomen Latinum concilij inuenitur, passim in Testamento veteri & nouo, pro congregationibus Iudæorum: sed Græcum nomen, id est, σύνοδος, non inuenitur in Script. Vbi enim Latinè legimus, Concilium, in Græco textu vbique est, συνέδριον, vel συναγωγή. Inuenitur autem nomen Synodi primùm in canonibus Apostolorum, vbi iubentur Episcopi singulis annis, bis celebrare Concilia. *Can. 38.*

Diuisio I. Conciliorum. Sunt autem Conciliorum quatuor genera. Quædam enim sunt generalia, quædam nationalia, quædam prouincialia, quædam diœcesana.

Generalia. *Generalia* dicuntur ea, quibus interesse possunt, & debent Episcopi totius orbis, nisi legittimè impediantur; & quibus nemo rectè præsidet, nisi summus Pont. aut alius eius nomine. Inde enim dicuntur Oecumenica, id est, Orbis terræ Concilia.

Nationalia. *Nationalia* dicuntur, in quibus conueniunt Archiepiscopi, & Episcopi vnius regni, vel nationis, quibus præest aliquis Patriarcha, vel Primas. Qualia sunt multa Concilia Romana, Toletana, & Africana. Ea autem, licet sint reuerà distincta à generalibus, & prouincialibus, tamen vtrorumque nominibus interdum appellantur.

Prouincialia. *Prouincialia* dicuntur, in quibus conueniunt tantum Episcopi vnius prouinciæ, quibus præest Archiepiscopus, siue Metropolitanus. Et huius generis sunt plurima in tomis Conciliorum.

Diœcesana. *Diœcesana* sunt, in quibus conueniunt tantum Presbyteri vnius Episcopatus, & iis Episcopus præest. Cuius generis paucissima extra, nec immeritò; nam vix dici possunt Concilia, cum in eis ordinariè nullus sit, qui iurisdictionem habeat, præter vnum Episcopum, qui præest.

Diuisio. 2. Altera est partitio Conciliorum. Quædam enim sunt ab Apostolicâ sede approbata, atque ab Ecclesiâ vniuersâ recepta. Talia sunt decem, & octo. Vt

1. Nicænum. I.	10. Lateranense II.
2. Constantinopolitanum. I.	11. Lateranense III.
3. Ephesinum. I.	12. Lateranense. IV.
4. Chalcedonense	13. Lugdunense I.
5. Constantinop. II.	14. Lugdunense II.
6. Constantinop. III.	15. Viennense.
7. Nicænum II.	16. [illegible]entinum.
8. Constantinopolit. IV.	17. [illegible]ranense V.
9. Lateranense I.	18. Tridentinum.

Quædam sunt omninò reprobata, & sunt octo.

1. Antiochenum.	5. Constantinopolitanum sub Leone Isauro.
2. Mediolanense.	6. Constant. sub Constantino Copronimo.
3. Ariminense.	7. Pisanum.
4. Ephesinum II.	8. VVittembergense.

Quædam sunt, partim confirmata, partim reprobata, & sunt sex.

1. Sardicense.	4. Francofordiense.
2. Syrmiense.	5. Constantiense.
3. Quinisextum.	6. Basileense.

Quædam

Quædam nec manifestè approbata, nec manifestè reprobata: vt Pisanum: licet hoc membrum in Concilijs particularibus potissimum locum habeat.

Ex approbatis Primum est Nicænum, quod quidem celebratum est ab anno Domini CCC. XXVII. vsque ad annum CCC. XXX. qui fuit annus XV. Siluestri Papæ, & XX. Constantini Imp. Conuenerunt Episc. CCC. XVIII. è quibus erant Patriarchæ, Alexander Alexandrinus, Eustathius Antiochenus, Macarius Hierosolymitanus, & Metrophanes Cõstantinopolitanus, quamuis hi duo postremi non erant eô tempore Patriarchæ, sed diu postea eam dignitatem adepti sunt. Quidam etiam Metrophanem non per se, sed per Legatum Alexandrum, qui postea ei successit in Episcopatu, adfuisse volunt. Ac duæ potissimum controuersiæ definitæ sunt: Vna de die Paschatis. Altera de diuinitate Christi aduersus hęresin Arianorum, ipsô Ariô Principe hæreseos post annos decem in latrinis, dum aluum purgaret, fœdè defunctô. *Concilium I. approbatum.*

Secunda est Synodus Constantinopolitanâ, quæ celebrata est aduersus Macedonium negantem Spiritus sancti diuinitatẽ, Theodosiô seniore Imp. ac Damasô summô Pont. Conuenerunt Episc. ex diuersis prouincijs C. L. è quibus Patriarchæ fuerunt Nectarius Constant. Timotheus Alexandrinus Miletius Antiochenus & Cyrillus Hierosolymitanus. Tẽpus Synodi huius incidit teste Prosperô, in annum Domini CCC. LXXXIII. vel in annum sequentem, vt vult Socrates; aut, iuxta Onuphrium, in annum CCC. L. XXXI. *2. Approbatum.*

Tertia Synodus est Ephesina 1. quæ coacta est à Theodosiô iuniore Imp. & Cælestinô I. summô Pontifice. Conuenerunt Episc. CC. ex quibus Patriarchæ fuerunt Cyrillus Alexandrinus, qui locum etiam Rom. Pontificis obtinebat; Ioannes Antiochenus, & Iuuenalis Hierosolymit. Quamquã Ioannes, quia se adhuc in itinere constitutô Concilij decretum factum fuerat, initio dissentire cęparat à Cyrillo; postea tamen reconciliati sunt, atque idem senserunt. Caussa fuit Nestorij Constantinop. Episc. noua hęresis, quæ Christum in duas personas diuidebat. Celebrata fuit anno Domini CCCC. XXXIV. 3.

Quarta Synodus est Chalcedonensis, quæ collecta est aduersus hæresin Eutychetis Archimandritæ, quæ vnam tantùm in Christo naturam asserebat post incarnationem. Acta verò est hęc Synodus Leone I. Pont. Max. & Martiano Augusto, consulatu eiusdem Martiani, qui incidit in annum Christi CCCC. LIV. iuxta computum Matth. Palmerij, & Gregorij Holoandri, vel CD. LII. iuxta Marianum Scotum, & Sigebertum, vel CD. LI. iuxta Onuphrium Episc. adfuerunt DC. XXX. ex quibus Patriarchæ erant Dioscorus Alexand. qui tamen mox eiectus est; Maximus Antiochenus, Anatholius Constant. & Iuuenalis Hierosolymit. 4.

Quinta Synodus vera apud Constantinopolim acta est summo Pont. Vigilio, & Iustiniano seniore Imp. anno XII. post consulatũ Basilij, qui est Dominicæ incarnationis D. LIII. vel D. LVI. iuxta Psellũ. Cõuenerunt Episc. C. LXV. è quibus erant Patriarchæ Eutychius Constantinop. Apollinaris Alexan. Domninus Antiochenus, & Eustochius Hierosolym. qui tamen non 5.

per

per se, sed per legatos interfuit. Caussa congregandi Concilij fuit Origenis hæresis, quæ tunc inualescebat. Itaque damnatus est Origenes, & simul Dydimus, & Euagrius eius sectatores: nec non Theodori Mopsuesteni, & Theodoreti Cirensis scripta, & epistola, quæ dicebatur Ibæ ad Marim Persam.

6. Sexta Synodus celebrata est apud Constantinopolim anno XII. Constantini IV. qui erat annus Domini D.C. LXXXI. vel D.C. LXXXV. iuxta Psellum. Conuenerunt Episc. CC. LXXXIX. Patriarchæ fuerunt duo, Georgius Constantinop. & Macharius Antiochenus. Nam Alexandrinæ, & Hierosolymitanæ Ecclesiarum solùm legati quidam adfuerunt. Summus quoque Pont. Agatho per legatos suos interfuit, & præsedit. In eâ Synodo damnata est hæresis eorum, qui vnam tantùm in Christo voluntatem esse volebant.

7. Septima Synodus congregata est apud Nicæam anno VIII. Constantini, & Irenæ. Fuit is annus Christi D.CC.LXXXI. si Paulo Diacono credimus, vel D.CC. LXXXVI. si credimus Cedreno. Conuenerunt Episc. CCC.L. è quibus Patriarcha vnus fuit Tharasius Constantinop. cęterorum Patriarcharum solùm legati adfuerunt. Adrianus Papa per legatos suos præsedit, ac vna cum reliqua Synodo eos damnauit, qui sacras Christi, & Sanctorum imagines omni honore spoliabant.

8. Octaua Synodus est Concilium IV. Constantinop. quod celebratum est Adriano II. summo Pontif. & Basilio Augusto, anno tertio eiusdem Basilij, qui annus erat Domini D. CCC. LXX. Conuenerunt Episcop. CCC.LXXXIII. è quibus vnus Patriarcha Photius, ac deinde Ignatius Constantinopolitanus; cęteri per legatos adfuerunt. Est autem obseruãdum, tres Synodos in caussa Photij Constantinopoli celebratas. Vna, tempore Nicolai I. Pont. & Michaëlis Imp. in qua fuit Ignatius depositus, & ordinatus Photius. Nec est dubium, hanc Synodum fuisse prophanam. Altera est ea, quam nos diximus octauam, quę extat, quamuis imperfecta, in tomis Conciliorum, in qua deposito Photio, iterum restitutus est Ignatius. Tertia est, quã tempore Basilij Imp. per suos legatos celebrauit Ioannes VIII. Adriani successor: in quâ, defuncto iam Ignatio, iterum restitutus est Photius. Atque hactenus de Concilijs Orientalibus. Nunc ad Occidentalia veniamus.

9. Nonum Concilium est Lateranense I. Episcoporum D. CCC. & amplius, anno M.C.XXIII. contra Saracenos, pro recuperandâ terrâ sanctâ, tẽpore Calixti II. & Henrici V. Imp.

10. Decimum est Lateranense II. Episcoporum mille, anno M.C.XXXIX. contra Antipapas, & pro iure Cleri, tempore Innocentij II. & Lotharij Imp.

11. Vndecimum est Lateranense III. Episcoporum ferè CCC. pro reformatione Ecclesiæ, & contra VValdenses anno M.C.LXXX. tempore Alexandri III. & Frederici I. Imp.

12. Duodecimum est Lateranense IV. Patrum M.CC.LXXXIII. ex quibus etiam erant Episcopi CD. LXXIII. anno M. CC. XV. contra varias hæreses, & pro terrâ sanctâ, tempore Innocentij III. & Frederici II.

Deci-

Decimumtertium est Lugdunense I. anno M.CC.XLV. contra Imper. Fredericum, & pro Terrâ sanctâ, tempore Innocentij IV. & Frederici II. Extant huius Concilij aliqua decreta in 6. Decretalium. 13.

Decimumquartum est Lugdunense II. Patrum ferè mille, ex quibus Episcopi erant DCCLXXIV. contra errorem Græcorum, tempore Gregorij X. & Rodulphi Imp. Extant ex hoc Concilio quædam in 6. Decretalium. 14.

Decimumquintum est Viennense, Episcoporum CCC. anno M.CCC.XI. contra varias hæreses, tempore Clementis V. & Henrici Imp. VII. Extant ex hoc Concilio decreta, quæ dicuntur Clementinæ. 15.

Decimumsextum est Florentinum (omitto Pisanum, Constantiense, & Basileense, de quibus postea) anno M.CD.XLIX. Patrum C.XLI. qui subscripserunt, & multorum aliorum, qui ante subscriptionem discesserant, vt in fine Concilij annotatur, tempore Eugenij IV. & Alberti Imp. contra errores Græcorum. 16.

Decimumseptimum est Lateranense V. Patrum C.XIV. contra scismata, & pro varijs negotijs, tempore Iulij II. & Leonis X. & Maximiliani Imp. Cœpit anno M.D.XII. finem habuit anno XVII. 17.

Decimumoctauum est Tridentinum anno M.D.XLV. inchoatum: anno LXIII. finitum, contra hæreses Lutheranorum, tempore Pauli III. Iulij III. ac Pij IV. & Caroli V. ac Ferdinandi Imp. Numerus Patrum his verbis describitur à Gaspare Villapandæo, disp. 5. de Concilio Tridentino. *Adsunt*, inquit, *sex Cardinales, quatuor Legati, Patriarchæ tres, Archiepiscopi triginta duo, Episcopi ducenti, viginti octo, Abbates quinque, Generales Ordinum Ministri septem, Episcoporum procuratores plurimi.* 18.

Ex his Concilijs nullum est, quod non sit à Pontif. probatum, & à Catholicis recipiatur. Nam de primis octo Concilijs patet ex decreto. De nouem sequentibus Concilijs, ex eo patet esse probata, quòd in eis præfuerit summus Pontif. De vltimo patet ex confirmatione Pij IV. At Græci tantùm recipiunt prima septem Concilia. Lutherani autem tantùm recipiunt prima sex. Eutychiani, qui adhuc inueniuntur in Asia, tantùm recipiunt prima tria. Nestoriani, qui etiam in Oriente reliqui sunt, tantùm recipiunt prima duo. Trinitarij, qui in Hungaria, & Polonia nunc versantur, nullum recipiunt. *Dist. 16. can. Sancta octo.*

Primum generale opinione Arianorum, reprobatum, est Concilium Antiochenum, anno CCC.XLV. in anno V. Constantij: in quo damnatus est Athanasius, & via patefacta ad euersionem Concilij Nicæni I. *Concilium 1. reprobatū.*

Secundum est Mediolanense, Episcoporum plusquam CCC. anno CCC.LIV. tempore eiusdem Constantij; in quo etiam obliquè fides Catholica damnata est. 2.

Tertium generale est Ariminense, Episcoporum DC. sub eodem Constantio, anno CCC.LXIII. in quo sublatum est de Symbolo nomen ὁμοούσιος. Huius Concilij fuit quasi pars quædam Seleuciense in Oriente. 3.

Quartum est Ephesinum II. tempore Theodosij iunioris, anno CCCC.XLIX. in quo, factione Dioscori, occisus est S. Flauianus Episc. Constanti- 4.

V

stantinop. & Legati Pont. Rom. Leonis fugati, ac demum hęresis Eutychiana confirmata. Reprobata est hæc Synodus à Leone in epist. ad Clerum, & populum Constantinop. & alijs.

5. Quintum est Concilium Constantinop. sub Leone Isauro contra sacras imagines, anno D.CC.XXX. qui fuit decimustertius Imperij eiusdem. Reprobatum est, quia non interfuit vllus Patriarcha, excepto S. Germano, qui tamen non consensit, & ideò à suâ sede Constantinop. deiectus est.

6. Sextum est Concilium Constantinop. sub Constantino Copronymo, anno D.CC.LV. Conuenerunt autem Episcopi CCC.XXXVIII. sed nullus adfuit Patriarcharum, excepto Pseudoepiscopo Constantinop. Definitum est in Concilio, abolendas esse Christi, & Sanctorum imagines. Reprobatũ est hoc Concilium in VII. Synodo.

Actione. 6. 7. Septimum est Concilium Pisanum, anno 1511. congregatum ab Imp. & Rege Galliæ, & aliquot Cardinalibus contra Iulium II. & reprobatum post in Concilio Lateran. sub Iulio 2.

Sess. 2. & 3. Octauum potest numerari Concilium VVittembergense, quod Lutherani Generale vocant, CCC. Pastorum, Pręside Luthero, anno M.D.XXXVI.

1. partim cõfirmatum, partim reprobatum. Primum Concilium generale, partim confirmatum, partim reprobatũ, est Sardicense Concilium, Episcoporum CCC.LXXXVI. anno Domini CCC.LI. tempore Constantij, & Iulij I. ex quibus CCC. Episcopi Occidentales fidem Catholicam confirmarunt, quam exponit Hilarius l. de Synodis; reliqui LXXVI. Episcopi Orientales fidem Arianam scripserunt.

2. Secundum est Concilium Syrmiense, quod celebratum est annis quinque post Sardicense, Liberio, summo Pont. & Constantio Imp. In hoc enim cõcilio duæ formulæ fidei dissentientes inter se, editæ sunt. Vnam composuit Græcè Marcus Arethusius, qui postea sub Iuliano illustre martyrium pertulit: quæ quidem eadem esse videtur, quam Hilarius, in l. de Synodis propè extremo, vt Catholicam explicat. Alteram composuerunt alij Latinè, plenam aperta blasphemia, quam Hlarius reprehendit, in l. de Synodis, non procul ab initio. In eodem etiam Concilio Photini hęresis damnata est, quam damnationem omnes Ecclesiæ probauerunt.

3. Tertium est Concilium Quinisextum, in quo continentur canones Trullani. Sciendum est enim ex Tharasio disputante in VII. Synodo, VI. Synodum, quæ tempore Constantini IV. celebrata est, nullos canones edidisse, sed post annos aliquot, tempore Iustiniani, Episcopos redijsse Constantinopolim, & in Palatio, quod dicitur Trullum CII. canones edidisse, qui dicũtur Trullani, & à Balsamone vocatur Concilium Quinisextum, quia nõ est hæc Synodus V. nec VI. sed canones addidit V. & VI. Synodo. *Act. 4.*

Quo tempore hęc Synodus habita sit, non est æquè certum. Nam Theophanes, quidam historicus, docet celebratam hanc Synodum anno XXVII. à veræ sextæ Synodi dissolutione, nimirum anno II. Imperij Iustiniani instaurati. At Tharasius in VII. Synodo act. 4. & Epiphanius in eadẽ Synodo, act. 6. tom. 1. dicunt, post quinque annos à dissolutione Concilij hos canones editos: quod certè probabilius mihi videtur. Nam alioqui non video, quæ fuerit illa erratica Synodus Constantinop. à Iustiniano habita, tempore Sergij Pa-

pæ,

pæ, & quam idem Papa reprobauit. Nam anno XVII. à dissolutione Concilij VI. non sedebat Sergius Papa, sed Constantinus Papa: & certè Beda, & Tharasius antiquiores Theophane sunt. Hos igitur canones dicimus partim reprobatos, quia non interfuit summus Pont. nec per se, nec per Legatos, dum isti canones fierent; & apertè Sergius Papa reprobauit erraticam istam Synodum: partim autem approbatos, quia etsi canones illi ex se nullá vim habeant, tamen aliqui postea probati sunt à Pont. aut alijs legittimis Cōcilijs: qualis est canon LXXXII. de pingendis imaginibus receptus ab Adriano Papâ, & VII. Synodo, act. 2. & 4.

Quartum est Concilium Francofordiense, quod celebratū est anno DCC. XCIV. Adriano I. Pont. & Carolo Magno Rege Francorum: quod Concilium ab Adriano confirmatum fuit, quantum ad eam partem, in qua definitur Christum non esse Filium Dei adoptiuum: & ab eodem reprobatur, qūantū ad alteram partem, in qua ex errore damnatur VII. Synodus. 4.

Quintum est Concilium Constantiense, Patrum ferè mille, ex quibus Episcopi ampliùs CCC. anno M. CD. XIV. inchoatū sub Ioanne XXIII. & anno XVIII. Finitū sub Martino V. & Sigismundo Imp. hoc Concilium, quantum ad primas sessiones, vbi definit Concilium esse supra Papam, reprobatum est in Concilio Florent. & Lateranensi vltimo: quantum ad vltimas sessiones, & ea omnia, quæ probauit Martinus V. ab omnibus Catholicis recipitur. 5.

Sextum est Concilium Basileense, inchoatum anno M. CD. XXXI. & continuatum Basileæ, ac deinde Lausannæ, vsque ad annum XLIX. quo tempore cessit Nicolao V. Pont. tam Concilium, quàm Papa Felix V. in scismate ab ipso Concilio creatus. Huius Concilij nihil est ratum, & probatum, nisi quędam dispositiones circa beneficia, quæ à Concilio factæ fuerant, quas (pacis, & vnitatis gratia) Nicolaus V. approbauit: Concilium verò ipsum reprobatur in Concilio Lateranensi vltimo. 6.

Generale Concilium nec approbatum, nec reprobatum, videtur esse Concilium Pisanum, quod anno M. CD. IX. deposuit Gregorium XII. & Benedictum XIII. & elegit Alexandrum. V. siquidem Antoninus asserit, conciliabulum illegittimum, non verum Ecclesiæ Concilium fuisse. Et euentus idem ostendisse videtur: coactum enim fuit ad scisma tollendum, & tamen illud non sustulit, sed auxit. Si autem sine dubio fuisset reprobatum, etiam sine dubio Alexander VI. se non sextum, sed quintum appellasset. Adde, quod est ferè communis opinio, Alexandrum, & qui ei succeßit, Ioannem fuisse veros Pontifices. Ac certè ex tribus, qui se tum pro Pontificibus gerebant, isti maximè, vt veri Pontifices, colebantur.

Seß. 11. *Concilium nec approbatum, nec reprobatum.* *p 3. tit. 22. c. 6. 2 & 3. summa hist.*

CAPVT SECVNDVM.

De caussa finali, efficiente, materiali, & formali Conciliorum.

1. Caussa finalis. CAVSSAE finales præcipuæ, ob quas Concilia celebrantur, sex numerari solent.

Prima est hæresis noua, id est, nunquam antea iudicata. Ob quam coacta sunt prima septem generalia Concilia. Semper enim Ecclesia tanti fecit periculum nouarum hæresum, vt non putauerit aliter posse resisti, quàm si omnes, aut certè per multi principes Ecclesiarum coniunctis viribus, & quasi agmine facto irruerent in hostes fidei.

2. Caussa. Secunda est, scisma inter Rom. Pontif. Hâc enim de caussa celebratum est Concilium tempore Cornelij. Item aliud tempore Damasi, & rursum alia temporibus Symmachi, Innocent. II. & Alexandri III. & Pisanum, atque Constantiense temporibus Gregorij XII. & Benedicti XIII. Nullum enim est potentius remedium Concilio, vt sæpe probatum est.

3. Caussa. Tertia est, resistentia communi hosti totius Ecclesiæ. Hoc modo coacta sunt Concilia ab Vrbano II. Calixto II. Eugenio III. alijsque Pontif. pro bello contra Saracenos.

Item, ad deponendum Imperatorem celebrata sunt Concilia à Gregorio III. contra Leonem III. Iconomachum; à Gregorio VII. contra Henricum IV. ab Innocent. IV. contra Fredericum II.

4. Caussa. Quarta caussa est, suspicio hæresis in Rom. Pontifice, si fortè accideret; vel etiam tyrannis incorrigibilis: tunc enim deberet congregari generale Concilium, vel ad deponendum Pontif. si inueniretur hæreticus; vel certè ad admonendum, si in moribus videretur incorrigibilis. Ob istam caussam legimus celebratum Concilium Sinuessanum in caussa S. Marcellini, & Rom. Concilia in caussa Damasi, Sixti III. & Symmachi, & Leonis 3. & 4. quorum nullus à Concilio damnatus fuit; sed Marcellinus sibi ipse coram Concilio pœnitentiam iniunxit; reliqui se purgauerunt.

5. Caussa. Quinta caussa est, dubitatio de electione Rom. Pontificis. Si enim Cardinales non possent, aut non vellent Pontif. creare, aut certè omnes simul perirent, aut aliunde fieret verè dubium, ad quos pertineret eiusmodi electio, ad Concilium generale spectaret decernere de electione futuri Pont. quanquam non est verisimile, id aliquando euenturum.

6. Caussa. Sexta est reformatio generalis abusuum, & vitiorum, quæ in Ecclesiam irrepunt: tametsi enim solus Pontif. potest leges toti Ecclesiæ præscribere, tamen longè suauiùs res agitur, cùm approbante Concilio generali summus

Pont.

Pont. eiusmodi leges præscribit. Hinc videmus, omnia ferè generalia Concilia canones edidisse de reformatione.

Ex his caussis facile erit iudicare; *Sintne modò vtilia, an etiam planè necessaria Concilia ad Ecclesiæ conseruationem?* Et quidem de generalibus Concilijs ita statuo, eiusmodi Conciliorum conuocationes vtilissimas, & suo quodam modo necessarias; non tamen absolutè, & simpliciter necessarias esse. Id, quod mihi facilè persuadeo. Primùm ex eo, quòd primis trecentis annis caruit Ecclesia Concilijs generalibus, nec tamen perijt. Quemadmodum enim annis illis 300. Ecclesia sine Concilijs generalibus incolumis mansit, sic etiam potuisset sine dubio alijs 300. & rursum alijs DC. atque aliis mille permanere: nam non defuerunt illo etiam tempore multæ hæreses, multa scismata, multa vitia, atque abusus, quæ tamen omnia Ecclesiam Catholicam opprimere non potuerunt. Dubitatio. Resp.

Denique; Accedit etiam illud, quòd nulla ex enumeratis caussis generale Concilium absolutè necessarium esse conuincit. Nam primùm emendatio vitiorum, & abusuum, (vt à postrema caussa incipiamus) fieri potest satis commodè, tum per leges summi Pontif. tum per Conciliorum prouincialium decreta; licet id suauiùs fiat per Concilia, vt diximus, generalia. Illa autem caussa de electione summi Pontif. fieri non potest, si moraliter, non metaphysicè loquamur, vt vnquam vsu veniat. Quis enim credat, futurum aliquando, vt Cardinales, aut non velint, aut non possint creare Pontificem? Quòd si etiam id accideret, vix dubium esse posset, ad quos pertineret electio. Nam cùm Rom. Episcopatus euectus sit ad summum Ecclesiæ Pontificatum, eorũ sine dubio est summum Pont. eligere, quorum est Rom. Episcopum eligere. Quorum autem sit Rom. Episcopum eligere, non magis dubium esse posset, remotis Pontif. constitutionibus, quàm ad quos pertineat aliarum ciuitatum Episcopos eligere. Illud constat, propter eiusmodi caussam nullum hactenus Concilium generale conuocatum esse. Quòd idem de quartâ caussa dici potest. Nam propter suspiciones de doctrinâ, & vitâ Pont. nunquam conuenerunt, nisi prouincialia, aut nationalia Concilia. Nec sanè videtur maiori Concilio opus esse: nam, dum est verè Pontif. non potest ab vllo Concilio iudicari; nisi fortè tribuat ipse Concilio potestatem examinandi caussam suam, & sententiam discretiuam, non tamen coactiuam, ferendi. Hanc autem potestatem potest æquè Papa tribuere Concilio particulari, atq; vniuersali.

Iam verò tertia caussa non exigit necessario generale Concilium duplici nomine. Primùm, quia non est absolutè necessarium, vt communi hosti, qualis est Turca, resistatur. Si enim Ecclesia conseruari potuit sub immanissimis persecutionibus Neronis, Domitiani, Decij, Diocletiani, cur non posset etiam sub persecutione Turcarum? Deinde; quis non videt, etiam sine generali Cõcilio posse bellum indici communi hosti, quemadmodum sæpe factum est?

Denique; Nec primam, nec secundam caussam necessario postulare generalis Concilij cõuocationem, testantur præterita tempora. Nam, si ad extinguendas septem hereses celebrata sint septem Concilia generalia, plusquam centum hęreses extinctę sunt à sola Apostolicâ sede, cooperantibus Concilijs parti-

particularibus: & si vnum scisma sublatum est per generale Concilium Cōstantiense, scismata supra quinque, & vinginti sine Concilio generali sublata sunt.

Necessitas Conciliorū. Quamuis autem generalia Concilia non sint absolutè necessaria, tamen Concilia aliqua, siue generalia, siue particularia sint, omninò necessaria esse ad bonam Ecclesiæ administrationem, vix in quæstionem aduocari posse dubito. *Matth. 18. 1. Cor. 11.* Nam si *necesse est, vt veniant scandala*, vt ait Dominus, *& oportet hæreses esse*, vt Apostolus ait, certè necesse est etiam, vt in Ecclesia sit certum aliquod iudicium, quo & scandala tolli, & hæreses damnari posśint: alioqui breui tempore Ecclesia vniuersa in partes scinderetur, & periret, nam *omne regnum in seipsum diuisum desolabitur*. *Matth. 12.*

Etsi verò summus Pont. iudex est, vice Christi, omnium controuersiarum, eique obtemperare debet fraternitas vniuersa; tamen non debet Pont. in cōtrouersijs fidei diuidicandis, aut solo suo iudicio fidere, aut expectare diuinam reuelationem: sed adhibere diligentiam, quantam res tanta postulat, & ordinaria media, & tum demum expectare asśistentiam Spiritus sancti, & directionem diuinam. Porrò medium ordinarium, ac proinde necessarium, esse Concilium, magnum, aut paruum, vnum, vel plura, prout ipse indicauerit, facilè probari potest.

Matth 18. In epist. ad Leonem. Primùm, ex diuinâ illâ promisśione: *Vbi fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, illic sum in medio eorum*. Hunc enim locum de Concilijs intelligit Synodus Chalcedonensis, & aliæ Synodi.

Act. 15. Secundò, ex facto Apostolorum, qui, cùm possent etiam seorsim singuli definire controuersias; tamen ne viderentur negligere medium ordinarium, & à Christo ipso demonstratum, nō sine Concilio controuersia de legalibus Antiochiæ exortam definire voluerunt.

Tertiò, ex consuetudine totius Ecclesiæ, atque omnium sæculorū. Semper enim fuit in Ecclesiâ ista consuetudo, vt ad res dubias explicandas Concilia Episcoporum haberentur. Et ipsi etiam Rom. Pont. nullam vnquam hæresin nouam sine nouo Concilio damnauerunt. Quod autem semper, & ab omnibus factum est, quis negare audebit, ordinarium dici posse, & reuerà esse? Accedat confirmatio ex Patribus.

In præfatione. Denique; Concilium Toletanum XI. multis verbis demonstrat, Conciliorum in Ecclesiâ necesśitatem.

Efficiens caussa Conciliorum. De caussa efficiente conuenit inter nos, & aduersarios, Concilia Diœcesana ab Episcopo, Prouincialia ab Archiepiscopo, Nationalia à Patriarcha, vel primate conuocari debere. At de Concilio generali maxima controuersia est: verumtamen Catholici munus conuocandi Concilia generalia ad Rom. Pontificem propriè pertinere volunt; sic tamen, vt posśit etiam alius, Pont. consentiente, Concilium indicere, quin etiam satis sit, si indictionem factam ipse posteà ratam habeat, & confirmet: at, si nec ipse indicat Concilium, nec aliquis alius de eius mandato, vel consensu, nec ipse saltem approbat indictionem, illud non Concilium, sed conciliabulum fore.

Prob. 1. Pōt. esse congre- Esse autem reuerà Pont. non Imperatoris, congregare Synodum generalem

lem, primò demonstrari potest ex diuinis litteris: nam Concilium Ecclesiæ non est legitimum, nisi congregetur in nomine Christi: congregari autem in nomine Christi, nihil videtur esse aliud, quàm cōgregari auctoritate Christi; hoc est, ab eo, qui à Christo habeat congregandi auctoritatem. Nam in Script. illud, *In nomine*, vbique ferè accipitur pro eo, quod est ex auctoritate: *In nomine meo dæmonia eijcient.* Et: *Ego veni in nomine patris mei.* Et: *Nonne in nomine tuo prophetauimus?* Et: *In qua virtute, aut in quo nomine hoc fecistis?* *Lare genera- lia Concilia* *Matth. 18.* *Mar. vlt.* *Ioan. 5.* *Matth. 7.* *Act. 4.*

Secundò Concilium generale ab eo indici debet ex auctoritate, qui potest omnes cogere: at nullus vnquam Imp. totam Ecclesiam subiectam habuit, etiam quoad actiones ciuiles, vt eam habet Pont. quoad actiones spirituales. Nam Imp. latissimè dominabantur tempore B. Leonis, & B. Prosperi, & tamen tunc maior erat orbis Christianus subiectus Papæ, quam orbis Rom, subiectus Imperatori. Nunc autem Imp. vix vnius prouinciæ Episcopos ad Concilium cogere posset: nec enim Itali, Hispani, Galli Imperatori subijciūtur, sed habent suos proprios Reges, vel Principes temporales. Quid si nullus esset Imp. immò etiam nullus Princeps Christianus, num ideò Concilia fieri non possent? *Prob. 2.*

Tertiò; Concilia prouincialia indicuntur à Metropolitano, & nationalia à Primate, vel Patriarchâ: igitur Concilia generalia non ab Imp. sed à summo Pont. indicenda sunt. Nam, si Imp. indicere deberet generalia Concilia, deberet Rex, aut Dux, aut Magistratus ciuilis indicere Concilia prouincialia, vel nationalia. Vt enim se habet Imp. orbis terrarum ad Concilium generale, ita se habet Rex, aut Dux vnius prouinciæ ad Concilium illius prouincię, vel nationis. *Prob. 3.*

Quartò prob. ex illo antiquissimo canone, quo statuitur, præter sententiam Rom: Pontificis non posse Concilia celebrari: hinc sequitur eius potissimùm esse illa conuocare. *Prob. 4.*

Quintò prob. ex Concilio Chalcedonensi, vbi Dioscorus Alexandrinus iubetur non sedere inter Episcopos, eò, quòd Synodum facere ausus fuisset sine auctoritate Apostolicæ sedis: Quod, inquit, nunquam licuit, nunquam factum est. Simile quid habemus in Concilio VII. generali, vbi irritum iudicatum est Concilium quoddam Constantinopolitanum, quia cōsensu Rom. Pontificis coactum fuisset ab Imp. *Prob. 5.* *Act. 1.* *Act. 6.*

Sextò prob. ex Concilio Rom. IV. sub Symmacho, in quo, cùm Rex Theodoricus diceret, se Synodum conuocasse, vt iudicaretur caussa Symmachi Papæ; responderunt Episcopi omnes, à Papa, non à Rege debuisse vocari Synodum, etiamsi Papa accusaretur Rex verò ait se ex voluntate, & consensu Pont. Synodum conuocasse; Episcopi verò non prius acquieuerunt, quàm Rex litteras Pont. adferret, & Pont. ipse præsens testaretur, ita esse. *Prob. 6.*

Septimò probari posset testimonio antiquorum Pont. & Valentiniani Imp. qui cùm ab Episc. rogaretur vt permitteret eis Concilium celebrare, respondit, vt refert Sozomenus: *Mihi, qui sum in sorte plebis, fas non est, talia curiosius perscrutari; sacerdotes quibus ista curæ sunt, quocumque voluerint loco, cōueniant.* Accedunt multi canones. *Prob. 7.* *L. 6 c. 7.*

Tria.

Dubia tria.

Tria nunc Catholicorum dubia sunt. Vnum; An non liceat Concilium indici ab alio, quàm à Papâ, quando sit necessarium Ecclesiæ, & tamen Papa nolit illud indicere? Alterum; An non liceat Concilium indici ab alio, quàm à Papâ, quando Papa non debeat illud indicere, eò, quòd sit hæreticus, vel scismaticus? Tertium: An non liceat Concilium indici ab alio, quàm à Papâ, quando Papa non posset illud indicere, eò, quòd esset captiuus apud infideles, vel mortuus, vel insanus effectus, aut renunciasset?

Resp. ad 1. l. 3. c. 8.

Ad primum respondet Ioannes à Turrecrematâ, vix esse possibilem eum casum; non enim credibile est, vllum Pont. fore tam malum, qui non velit Concilium celebrari, si apertè constet, id esse necessarium Ecclesiæ conseruationi. Quòd si etiam ipse ex se talis esset, tamen Deus, qui Ecclesiam conseruat, sine dubio vel eius mentem mutaret, vel eum de medio tolleret?

Distinct. 83. can. Error. & seq.

Dicit secundò, si nihil horum fieret, posse eum haberi tanquam suspectum de hæresi: nam qui errori manifesto non resistit, cùm possit, & debeat, eum approbare censetur.

Resp. ad 2. & 3.

Ad secundum & tertium respondeo, in nullo casu sine Pont. auctoritate posse conuocari verum, & perfectum Concilium, de quali hîc disputamus, quod videlicet auctoritatem habeat definiendi quæstiones fidei. Præcipua enim auctoritas est in capite, siue in Petro, cui imperatum est, vt confirmet fratres suos, & ideò etiam Dominus pro eo orauit, ne deficeret fides eius.

Poterit tamen in illis duobus casibus congregari Concilium imperfectũ, quod sufficiet ad prouidendũ Ecclesiæ de capite. Ecclesia enim sine dubio habet auctoritatem prouidendi sibi de capite, quamuis non possit sine capite statuere de multis, de quibus potest cum capite. Porrò Concilium illud imperfectum fieri poterit, si vel indicatur à collegiô Cardinalium, vel ipsi per se Episcopi in locum vnum conueniant.

Luc. 22.
Materia Conciliorum.

Sequuntur ea, ex quibus Concilia præcipuè constant, quæ quasi materia dici possunt. Sunt autem duo annotanda. Vnum est, Ecclesiam vniuersam quatuor contineri hominum generibus: Sunt enim aliqui clerici, aliqui laici; & rursum ex clericis alij prælati, alij non prælati; item ex laicis alij principes, alij priuati.

Alterum est, in Concilijs multis de caussis aliquos interesse posse. Alij enim intersunt, vt iudices, qui dicuntur habere suffragium decisiuum; alij, vt disputando examinent difficultates, qui dicuntur habere suffragium consultiuum; alij, vt ministrent, quales sunt notarij, custodes; alij, vt defendant Concilium, & dent operam, vt intus, & extra omnia sint pacata.

Quæst. Resp.

Quæstio igitur est: *Qui sint ex quatuor illis hominum generibus vocandi ad Concilium, & quâ de caussâ?*

Sententia Catholicorum est, solos Prælatos maiores, eosque omnes, id est Episcopos, in Concilijs generalibus, & prouincialibus, habere ius suffragij decisiui ordinariè; ex priuilegio autem, & consuetudine etiam Cardinales, Abbates, & Generales Ordinum, licet Episcopi non sint: ex Presbyterio autem, & alijs Clericis minoribus, tantùm vocari aliquos viros doctos, qui iuuent in disputando, vel alijs ministerijs: Principes autem vocari, tum, vt

Con-

Concilium defendant; tum vt testes, & conscij decretorum Concilij, posteà transgressores, & contumaces pœnis corporalibus puniant. Denique, ex priuatis Laicis tantùm vocari aliquos, qui videantur vtiles, vel necessarij ad aliquod ministerium Concilij.

Prob. hæc sententia primùm ratione ex Script. desumptâ. Definire in Concilijs ea, quæ sunt credenda, vel agenda, est proprium munus pastorum: pascere enim propriè est docere; & ita docere, vt teneantur àlij credere. Id patet ex Hierem. *Dabo vobis pastores secundum cor meum, & pascent vos scientia, & doctrina.* Item: *Alios autem pastores, & Doctores.* Vbi notat Hieronymus, & Augustinus, coniunctum esse nomen pastoris cum nomine doctoris, quia proprium est pastorum docere. At non sunt pastores, laici, nec Ecclesiastici quicunque, sed solùm Episcopi: sic enim legimus: *Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei.* Et Petro dicitur: *Pasce oues meas.* Si autem omnes pastores sint, vbi oues? *Prob. 1. Hierem. 3. Ephes. 4. In hunc locũ. Epistola 59. ad Paulinũ. Act. 20. Ioan. vlt.*

Idem probari posset testimonijs veterum.

Prob. tertiò ex Concilijs hactenus celebratis: nam omnium Conciliorum decreta ab Episcopis solis facta esse, patet ex subscriptionibus. Vbique enim inueniuntur, soli Episcopi subscripsisse, exceptis paucis generalibus, quibus Imp. etiam subscripsit, sed aliâ formâ, quàm Episcopi. Episcopi enim definiendo, vt Iudices; Imp. consentiendo subscripserunt: & quibusdam etiam paucissimis, vt Florentino, Lateranensi, & Tridentino, quibus subscripserunt etiam Abbates, & Generales Ordinum: cæteri, quamuis optimi, & doctissimi essent, nunquam sunt admissi, nisi ad consultandum, excepto Concilio Basileensi, vbi Presbyteri admissi sunt ad suffragium decisiuũ, sed perperam, & contra morem omnis antiquitatis. Nec illud Concilium fuit legittimum. *Prob. 2. & 3.*

Quartò prob. rationibus. Nam imprimis negotia Ecclesiastica, & publica; à personis Ecclesiasticis, & publicis, tractanda sunt, vt notum est, tales autem soli sunt Episcopi. *Prob. 4.*

Deinde; Si omnes homines docti admitti deberent, vel nunquam essent Concilia generalia, quia vix possent omnes docti totius Ecclesiæ conuocari; vel, si tandem congregarentur esset impossibile regere tale Concilium, propter nimiam multitudinem: præterea tunc sine dubio plures essent in Conciliô inferiores, quàm superiores, & proinde tunc verè vinceret maior sententia meliorem, & in Ecclesiâ regerentur superiores ab inferioribus, non è contrario: quod absurdissimum est.

Item; Si ita esset, tunc facilè posset vnus Princeps, in cuius regione fit Cõcilium, definire, quidquid vellet: posset enim facilè colligere omnes Presbyteros, & doctos homines suæ prouinciæ, & in Conciliũ introducere; id quod non possent alij Principes, qui longè abessent.

Denique: Nulla est resp. quæ ratione naturali docente non habeat aliquem ordinem in comitijs, ita vt non quicunque de plebe, sed tantùm Principes, & capita cæterorum, locum, & suffragium habeant.

Sed mouet Catholici vnũ dubium de his, qui interesse debent in Concilio: nã vel ad generale Cõcilium faciendũ requiruntur omnes Episcopi totius or- *Dubitatio.*

 bis

bis, vel aliqui tantùm, si omnes, nullum fuit ergò hactenus Concilium generale, neque etiam videtur deinceps futurũ; si aliqui tantùm, quinam illi sunt? Non enim videtur maior ratio de vno, quàm de alio.

Resp. Resp. non posse istam quæstionem meliùs solui, quàm ex consuetudine Ecclesiæ, & ex ijs Concilijs, quæ omnium consensu generalia fuerunt; qualia sunt quatuor prima. Ex consuetudine autem Ecclesiæ colligimus, quatuor conditiones & sufficere, & requiri ad generale Concilium.

1. Conditio ad Concil. generale. Act. 6. Prima est, vt euocatio sit generalis, ita vt innotescat omnibus maioribus Christianis prouincijs. Id enim constat semper fuisse seruatum; adeò, vt septima Synodus ideo indicauerit Concilium Constantinopolitanum contra imagines non fuisse generale, quia non exijt sonus eius in omnem terram.

2. Conditio. Secunda, vt Episcopus nullus excludatur, vndecunque veniat, modò constet, eum esse Episcopum, & non excommunicatum.

3. Conditio. Tertia, vt adsint per se, vel per alios, quatuor præcipui Patriarchæ, præter summum Pont. videlicet Cõstantinopolitanus, Alexandrinus, Antiochenus, Hierosolymitanus, quia istis suberant omnes alij Episcopi. Id patet, tũ ex vsu, tum ex VII. Synodo, vbi censetur Constantinopolitanum contra imagines non fuisse generale Concilium, quia non habuit Patriarchas; & in VIII. Synodo recipitur cum gaudio Vicarius Patriarchæ Alexandrini, tanquam sine illo aliquid defuisset Synodi plenitudini. (Act. 6. / Act. 9.)

Porrò hæc tertia non omninò necessaria, sed tantùm ad benè esse indicabatur; nam Synodus tertia sine Patriarchâ Antiocheno damnauit Nestorium Constantinopolitanum: & Synodus Chalcedonensis sine Patriarchâ Alexandrino omnia ferè conclusit. Et nunc non sunt necessarij isti Patriarchæ, quia hæretici, vel certè scismatici sunt.

4. Conditio. Quarta, vt saltem ex maiori parte Christianarum prouinciarum aliqui aduenjant, & si quidem Concilium fit in Oriente, semper visum est sufficere, si ex prouincijs omnibus Orientis Episcopi multi conueniant, ex toto autem Occidente mittantur aliqui à summo Pont. qui suppleant aliorum locum. Et è contrario, si celebretur in Occidente, conueniant ex omnibus prouincijs Occidentis multi, ex Oriente autem pauci aliqui veniant nomine aliorum.

Sic in Concilio Nicæno I. ex Occidente solùm fuerunt duo Presbyteri missi ex Italiâ, vnus Episcopus ex Galliâ, vnus ex Hispaniâ, vnus ex Africâ. In Concilio II. & III. nulli fuerunt ex Occidente, sed tamen Pont. Damasus, & Celestinus, illa Concilia confirmarunt nomine suo, & aliorum Episcoporum Occidentis, quos ipsi Romæ collegerant. In Concilio IV. solùm fuerunt Legati Leonis, & præterea misit ipse consensum aliorum Episcoporum Hispaniæ, Galliæ, & Italiæ, qui in suis prouincijs celebratis Concilijs ad Leonem scripserant, se in omnibus sententiam eius sequi. E contrario verò ad Concilia Occidentis, vt Lateranense sub Innocentio III. Lugdunense sub Gregorio X. Viennense sub Clemente V. ac nuper Tridentinum venerunt Episcopi frequentes ex toto Occidente, ex Oriente verò pauci dumtaxat.

Ex quo sequitur, posse interdũ Cõcilia nationalia esse multò maiora generalibus quoad numerũ Episcoporũ, & tamen minora quoad auctoritatẽ: nam

Con-

Concilium II. tantùm habuit C.L. Episcopos ex varijs prouincijs, & nationibus, & Concilium Carthaginense nationale ex sola Africa tempore B. Augustini habuit Episcopos CC.XVII.

De forma conciliorum quæstiò bipartita est.

Prima pars est: *An Concilium sit verum iudicium, & Episcopi veri iudices?* ita vt standum sit eorum sententiæ, quia ipsi sic statuerunt; sicut statur sententiæ Prætoris in caussis politicis: an verò sit tantùm inquisitio quædam, & tantùm valeat decretum Conciliorum, quantum valet eius ratio: quomodo loquimur de decisionibus Doctorum, quas vel in scholis, vel in suis commentarijs faciunt? *De forma quæst. 1.*

Nos dicimus, confessum Episcoporum in Concilijs legittimis esse verum Iudicum confessum, & eorum decreta, & leges necessario sequendas. *Resp.*

Prob. primò ex tribus Script. Prima est, vbi iubentur, qui dubia habent, recurrere ad Sacerdotum Concilia. Et: *Qui non obedierit eorum sententiæ, morte condemnetur.* *Prob. 1. Deut. 17.*

Secunda: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi velut Ethnicus, & Publicanus.* Hic enim locus & si varias expositiones admittat, tamen cùm Concilium omnium cõsensu maximè dici posit Ecclesia, non potest vllo modo reijci explicatio, quâ asserimus, Dominum iussisse, vt sententiæ legittimi Concilij obediamus. *Matth. 18.*

Tertia est, vbi Paulus pertransiens ciuitates varias, præcipiebat eis custodire dogmata, quæ erant decreta ab Apostolis in Concilio Hierosolymitano. De quo Concilio tria notanda sunt. *Act. 15. & 16.*

Primum est, in eo Concilio non ex Script. sed ad suffragia Apostolorum definitam esse quæstionem. Non enim quæstio erat, vt aduersarij fingunt, an sola fides iustificet; sed, an Circumcisio, & cæteræ legales cæremoniæ, essent necessariæ Christianis? Id, quod manifestè colligitur, tum ex occasione Synodi, de quâ sic loquitur S. Lucas: *Surrexerunt quidam de hæresi Pharisæorum, qui crediderunt dicentes: Quia oportet circumcidi eos, præcipere quoque seruare legem Moysi. Conueneruntq́, Apostoli, & Seniores videre de verbo hoc,* &c. Tum ex epistola Concilij, in quâ nihil mandatur, nisi abstinentia à sanguine, & suffocato, & immolatitijs, & liberantur Gentes ab omnibus aliis Iudaicis cæremonijs. Certè autem nihil horum in Script. habebatur: vbi enim, quæso, scriptum erat, vt Gentes non seruarent legalia, excepto mandato de abstinentia à sanguine, suffocato, & immolatitijs. *Nota 1. Act. 15.*

Alterum notandum, Apostolorum sententiam non fuisse permissum examini discipulorum, sed simpliciter imperatum fuisse, vt obedirent: vt clarissimè constat ex textu. *Nota 2.*

Tertium est, Concilij Apostolici definitionem veram legem fuisse obligantem in conscientia. Id satis Lucas ostendit, modo præcepta, modo decreta, & dogmata appellans. *Nota 3.*

Secundò prob. ex ipsis Conciliis: nam Concilia omnia dicunt anathema non obtemperantibus; vocant sua decreta canones, siue leges Ecclesiasticas: cùm subscribunt, Episcopi dicunt: *Ego N. definiens subscripsi.* Præterea; In Concilio Chalcedonensi, cùm decem Episcopi Ægyptij nollent acquiescere iudicio maioris partis, pro hæreticis habebantur: quæ omnia sunt apertissi- *Prob. 2. Act. 4.*

ma argumenta, quòd Concilia sint vera iudicia.

Prob. 3. Prob. tertiò; Nam, si non esset in Conciliis agendum suffragiis, sed disputationibus tantum, perperam fieret, vt soli Episcopi sententiam ferrent, cum munus disputandi sit hominum eruditorum, siue sint Episcopi, siue non. Frustrà etiam vocarentur Episc. aliqui rudes, & simplices, quales aliquos fuisse in Concilio Nicæno scribit Ruffinus.

Li. 10. hist. c. 3. Quæst. 2. Resp.

Altera pars quæstionis est; *An debeat aliquis præsidere, & quis ille sit?*

Catholici omnes id munus proprium esse docent summi Pontif. vt per se, vel per Legatos Synodo præsideat, & tanquam supremus Iudex omnia moderetur.

Dicimus autem, *per se, vel per Legatos*, quia summus Pontif. nunquam interfuit Conciliis Orientalibus per se: neque id factum est casu, sed certa ratione, vt patet ex epistolis S. Leonis, vbi dicit se non venire ad Synodum, quoniam id non patitur consuetudo, nec vlla prædecessorum habet de hâc re exempla. Adde, quòd Vigilius Papa erat Constantinopoli, cum fieret in eâ ciuitate Cōcilium V. generale, & tamen noluit interesse, sed per libellum confirmauit acta Concilii. Ipsi etiam Imper. cum indicebant Concilia, alios omnes Episc. per edictum pręcipiendo vocabant: Romanum autem inuitabant, vt dignaretur venire, si ei placeret. Quæ autem sit ratio huius rei, incertum est: ego suspicor has duas fuisse caussas inter alias.

17. ad Theodos. & 47. ad Concilium Chalced.

Vnam, quia non videbatur conuenire, vt caput sequeretur membra, cum potius membra sequi debeant caput: itaque propterea interfuit Papa Conciliis Roman. & quibusdam aliis, quæ ipse conuocauit ad se, id est, ad locum, vbi ipse erat; non autem voluit, neque debuit ire ad Concilia alibi congregata.

Altera est, quia in Conciliis Orientalibus semper interfuit Imp. aut aliquis eius Legatus: & quamuis nec Imp. nec Legatus eius præsideret Concilio propriè, vt Iudex, tamen præsidebat saltem quoad locum materialem: & etiamsi summus Pontif. ibi fuisset, adhuc voluissent illi eo modo pręsidere; vt patet ex Concilio Florentino in initio, vbi Gręci omninò cōtendebant, vt in summo loco sederet eorum Imp. & summum Pont. præcederet. At quamuis vtcunque tolerabile sit, vt Princ. sęculares in Concilio sedeant ante alios Episc. tamen nullo modo conuenit, vt ante ipsum summum Pont. Ne ergò hoc tolerandum esset, vel tumultus excitaretur, non ibat ad ea Concilia, sed Legatos tantùm mittebat.

Prob. 1. summum Pont. debere præsidere. Ioan. vlt.

Porrò ad summum Pontif. iure pertinere præsidentiam in Conciliis generalibus, prob. Primò ratione ex Script. petitâ. Summus Pontif. est pastor, & pater Ecclesiæ vniuersæ, adeò vt etiam Episc. & Principes omnes respectu summi Pontif. oues, & filij dicantur, vt notum est ex illo: *Pasce oues meas.* Et confirm. ex eo, quòd Concilia vocant Pontif. patrem, & ipse vocat Episc. in Conciliis congregatos aliquando filios. At quis, quęso, ambigere potest, vtrum patres filiis, & pastores ouibus pręsidere debeât, an filij patribus, & oues pastoribus?

Prob. 2. Act. 15. 11. inter epistolas August.

Secundò prob. ex Concilio Apostolico, in quo Petrum præsedisse affirmat Hieron. in epistola ad Augustin. & idem ex eo colligitur, quod Petrus primus

mus surgit, primus loquitur, primus quæstionē definit, & omnes, vt Hieron. dixit, sententiam eius sequuntur.

Tertiò prob. ex actis octo generalium Conciliorum: nam quòd in aliis Rom. Pontifex præfuerit, etiam aduersarii fatentur. *Prob. 3.*

Primum generale fuit Nicęnum, in quo pręsiderunt Hosius Episc. & Vitus, ac Vincentius Presbyteri Legati Rom. Pontificis. Prob. hoc ex subscriptionibus: hi enim tres primi omnium subscripserunt. *Præsides 1. Concilij generalis.*

Secundo ex Cedreno & Photio, qui dicunt, Syluestrum per Legatos suos Concilio Niceno auctoritatem suam contulisse. *In compen. hist. l. de 7. Synodis.*

Tertiò, ex Athanasio, qui dicit, Hosium Principem fuisse in eo Concilio, & ipsum esse, qui composuit Symbolum, quod dicitur Nicęnum. Cùm autem Hosius fuerit simplex Episcopus, & proinde inferior omnibus Patriarchis, qui erant in eo Concilio, sine dubio nunquam habuisset primum locum, nisi vicem gessisset Rom. Pontificis. *Epist. ad solitar. vitā agentes.*

Secundum Concilium generale fuit Constantinopolitanum I. in quo constat, non præsedisse Imperat. sed tantum misisse litteras Rom. Pontificis ad Episc. quibus ad Concilium vocabantur. Constat etiam, non pręsedisse Rom. Pontificem, sed Nectarium Episc. Constantinop. Cuius rei caussa est, quia Rom Pont. non interfuit, nec per se, nec per Legatos. Pontif. enim Damasus conuocauerat quidem Episc. Orientis Constantinopolim, sed ex eo loco posteà volebat eos Romam venire, vbi ipse coëgerat Synodum Episcoporum Occidentalium, vt Romæ fieret plenissimum Concilium. Cæterum Orientales excusauerunt se iustas ob caussas, & coniunxerunt se animis, & sententijs cum Occidentalibus, non autem præsentia corporali. Vide epistolas Damasi ad Concilium Constant. & Concilij ad Damasum apud Theodoretum. Quòd autem, si Damasus adfuisset, sine dubio præsedisset, patet ex ijsdem epistolis, vbi illi Damasum, vt caput suum agnoscunt, & ipse filios eos vocat. *2 Concilium generale.* *L. 5. c. 9. & 10.*

Tertium Concilium fuit Ephesinum primum, in quo certum est, non præsedisse Imperat. sed Roman. Pontificem per Legatos suos. Quòd non Imper. nec aliquis eius nomine, patet ex epistola ipsius, scilicet Theodosij Iunioris ad Synodum Ephesinam, vbi dicit, se misisse Candidianum Comitem ad Concilium, non vt misceret se quęstionibus Ecclesiasticis, sed ad Synodi defensionem. Quod autem Pontif. Celestinus præsederit per legatum suum S. Cyrillum testantur omnes Historici: & ipse Celestinus in epistola ad Cyrillum. *3. Concilium generale.* *Tom. 1. eius Concil. c. 32.*

Quartum Concilium est Chalcedonense, in quo initio, id est, in primâ actione Imper. Martianus interfuit, & sedit primo loco; non tamen pręsedit, vt Iudex; vt ipsemet testatus est, in oratione ad Synodum, vbi ait se venisse ad confirmandam fidem, sicut olim fecerat Constantinus Magnus; id est, non venisse ad explicandam fidem & controuersias diiudicandas; sed ad hoc, vt fides à Concilio explicata, firma, ac tuta consisteret, defensa videlicet Imp. ope, & auctoritate. Interfuerunt denique nomine Imper. in aliis actionibus quidem Iudices sęculares, qui non erant Iudices controuersiarum fidei; sed tantum, vt omnia fierent legittimè, sine vi, & fraude, & tumultibus. *Tom. 1. c. 16.* *4. Concilium.* *Act. 1.*

CAPVT III.

De auctoritate Conciliorum absolutâ.

DE auctoritate Conciliorum disputatio est bipartita. Primùm enim cõsideranda est auctoritas Concil. absolutè. Deinde comparata cum alijs similibus principijs fidei, id est, cum Script. Pontificijsque decretis. *Quaest. 1. de auctoritate absoluta Concil.*

De auctoritate absolutè consideratâ duæ sunt quæstiones. Vna, *An Concilia à Summo Pont. confirmata possint errare?* *Prop. 1.*

Pro qua propositio prima: *Fide Catholica tenendum est, Concilia generalia à summo Pont. confirmata errare non posse, nec in fide, nec in moribus.* *Prob. 1.*

Prob. primò testimonijs Script. quæ ad quatuor classes reduci possunt. In prima erunt testimonia propria, quæ tria sunt. Primum: *Vbi sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, istic sum in medio eorum.* Hic argumentum sumitur non simpliciter ex his verbis, sed ex his verbis continuatis cum superioribus, & propterea additâ argumẽtatione à minori ad maius. Dixerat enim anteà Dominus de homine incorrigibili: *Dic Ecclesiæ, & , si Ecclesiam non audierit, sit tibi velut Ethnicus, & publicanus.* At, ne quis Ecclesiam, siue congregationem Prælatorum, contemnendam putaret, adiunxit continuò: *Amen dico vobis, quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo,* &c. Et, ne quis dubitaret de assistentiâ Dei, quando Episc. congregati aliquem damnant, vel absoluunt, subiungit: *Vbi enim sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi ego in medio illorũ sum.* Quorum verborum hæc est sententia: Si duo, vel tres congregati in nomine meo, obtinent semper, quod petunt à Deo, nimirùm sapientiam, & lumen, quod sufficit eis ad cognoscenda ea, quæ ipsis necessaria sunt, quantò magis Episc. omnes congregati in nomine meo semper obtinebunt, quod iustè petunt, id est, sapientiam, & lumen ad iudicanda ea, quæ ad totam Ecclesiam dirigendam pertinent? Itaque siue pauci, siue multi, siue priuati, siue Episc. congregentur in nomine Christi omnes habent Christum præsentem, & adiuuantem, & obtinent, quod eis conuenit obtinere. Sed in congregatione paucorum, & priuatorum adest Christus, vt eos adiuuet in rebus paruis, & priuatis, in congregatione autem Episcoporum adest, vt eos adiuuet in rebus magnis, & publicis. *1. Classis Script.* *Matth. 18.*

Alter locus est: *Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem.* Et, ne putemus hoc dici solis Apostolis, & non etiam successoribus, alibi testatur Dominus apertè, Spiritum sanctum mansurum cum Apostolis in æternum, id est, cum eis, & cum successoribus perpetuò. At Episcopos seorsim existentes non, docet Spiritus sanctus omnem veritatem: ergò saltem Episcopos omnes in vnũ congregatos docebit omnem veritatem. Et sanè, cùm nõ sit in Ecclesiâ maior aliqua cathedra, per quam Deus nos doceat, quàm summi Pontificis adiuncto- *Ioan. 16.* *Ioan. 17.*

con-

consensu generalis Concilii, si hęc etiam cathedra falli potest, cum vniuersam Ecclesiam docet, nescio, quomodò vera sit illa promissio: *Docebit vos omnem veritatem.*

Act. 15. Tertius locus est: *Visum est Spiritui sancto, & nobis.* Si autem illud Concilium, ex quo formam acceperunt omnia alia Concilia, asserit, decreta sua esse decreta Spiritus sancti, certè idem asserere possunt cętera legittima Concilia, quę vniuersę Ecclesię regulas credendi, & operandi pręscribunt. Illi enim Concilio adfuit Spiritus sanctus, quia id necesse erat pro Ecclesiæ conseruatione; at non minùs alijs temporibus nouis hæresibus exorientibus id necessarium fuit, atque etiam erit.

2. Classis. Secunda classis testimoniorum continet omnia illa loca, quibus prob. Ecclesiam non posse errare, neque in credendo, neque in docendo: qualia sunt

Matt. 16. Matt. vlt. 1. Tim. 3. illa: *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam.* Et: *Ego vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi.* Et: *Ecclesia Dei viui est columna, & firmamentum veritatis:* & similia. Ex his enim locis manifestè colligitur, Concilia generalia probata non posse errare; idque duobus modis.

Primò, quia tota auctoritas Ecclesiæ formaliter non est, nisi in prælatis; sicut visus totius corporis formaliter est tantùm in capite: ergò idem est, Ecclesiam non posse errare in definiendis rebus fidei, & Episc. non posse errare: atqui singuli seorsum errare possunt; igitur congregati in vnum errare non poterunt.

Secundò; Concilium generale repræsentat Ecclesiam vniuersam, & proinde consensum habet Ecclesiæ vniuersalis; quare, si Ecclesia non potest errare, neque Concilium OEcumenicum legittimum, & approbatum potest errare. Porrò Concilio generali vniuersam Ecclesiam repręsentari facile demonstrari potest. Nam inprimis apertè vocatur in libris Reg. tota Ecclesia Israël

3. Reg. 8. cœtus principum, qui cum Salomone conuenerant: nam nec fieri poterat, vt omnis Israël, qui superabat numerum mille millium hominum, esset in eo Templo simul; & initio capitis legimus, conuenisse ad Regem sacerdotes, & capita singularum tribuum.

Deinde, si in quolibet regno, siue rep. id, quod Senatus, siue comitia statuunt, totius regni, vel reip. dicitur; cur non idem dicatur de Ecclesiasticis decretis, quę fiunt consensu omnium Episcoporum?

3. Classis. Luc 22. Tertia classis testimoniorum continet omnia illa loca, quę probant, Rom. Pontificem non posse errare in fide: quale est illud: *Rogaui pro te, vt non deficiat fides tua.* Et si quę sunt alia alibi explicata. Ex his enim colligitur euidenter, Concilium à Papa confirmatum errare non posse. Et si enim sint aliqui Catholici, qui existimant, Pontif. errare posse, illi tamen dicunt, tunc solùm posse errare, quando non adhibet omnem diligentiam: at cùm generale Concilium conuocatur, sine dubio adhibet omnem diligentiam in re illa inuestiganda. Quid enim amplius facere potest? ergò saltem tunc omnium consensu non errabit.

4. Classis. Quarta classis testimoniorum continet illa loca, quę docent Episc. habendos esse, vt Pastores; audiendos, vt Magistros; sequendos, vt Duces: qualia

lia sunt: *Qui vos audit, me audit.* Et: *Obedite præpositis vestris, & subiacete eis.* *Luca 10.*

Item illa, vbi dicuntur pastores: cùm enim illi iubentur pascere, nos iubemur eos sequi ad pascua, præsertim cùm ad eum finem dicantur ab Apostolo constituti in Ecclesia Pastores, vt non circumferamur omni vento doctrinæ. *Hebr. 13. Act. 20. Ephes. 4.*

Item, illa, quibus vocantur Doctores: vt; *Docete omnes Gentes.* Siquidem quo præcepto illi iubentur docere, eodem nos iubemur audire. *Matt. vlt. 1. Tim 3. Tit. 1.*

Item, illa, vbi dicuntur speculatores: *Speculatorem domui Israël dedi te:* quem locum de Episc. exponunt Hieron. & Gregor. in Ezech. Et profectò, si iubentur Episc. tanquam speculatores, & oculi, nobis viam ostendere, & nos iubemur per eam viam incedere, quam illi nobis ostenderint. *Ezech. 33.*

Denique, illa, vbi Episc. dicuntur patres, & ceteri dicuntur filij. Ex quibus omnibus locis ita possumus ratiocinari: Si nos iubemur à Deo audire, & sequi Episc. vt Præpositos, Pastores, Doctores, Speculatores, Patres, certè vel illi nos fallere non poterunt, vel nos poterimus culpam in Deum reijcere. At sine dubio singuli Episc. errare possunt, & aliquando errant, & inter se quandoque dissentiunt, vt nesciamus quisnam eorum sequendus sit; ergò saltem omnes simul præsertim in nomine Domini congregati, quando vno ore nos docent, errare non possunt. *Gal. 4. 1. Ioan. 2.*

Accedat secundo testimonium, & traditio veterum Patrum. Ecclesia & Patres multa de Concilijs passim scribunt: vnde constat, eos sensisse Concilia generalia errare non posse. *Prob. 2.*

Affirmant primùm, Concilij generalis sententiam esse in caussa fidei vltimum iudicium Ecclesiæ, à quo appellari non possit, quodque nullo modo irritari, vel retractari queat. Hinc enim apertissimè sequitur, eiusmodi Concilia non errare: nam alioqui iniquissimum esset, cogere Christianos, vt non appellent ab eo iudicio, quod erroneum esse potuit.

Secundò, docent Patres, & Concilia, esse hæreticos, & excommunicandos omnes, qui non acquiescunt Concilijs plenarijs. Ex quo manifestè sequitur, eos putasse, Concilia non posse errare; atque omnia Concilia generalia dicunt anathema contradicentibus.

Tertiò, Patres docent, esse diuina, & à Spiritu sancto edita decreta legittimorum generalium Conciliorum: ex quo sequitur, quòd non possint esse obnoxia errori.

Quartò, docent, potiùs esse moriendum, quàm recedendum à decretis generalium Conciliorum. Accedat postremò etiam naturalis ratio. Primum, Si Concilia generalia possent errare, nullum esset in Ecclesia firmum iudiciũ, quo controuersiæ componi, & vnitas in Ecclesia seruari posset. Nihil enim est maius generali Concilio legittimo, & approbato. *Prob. 3*

Secundò; Si non esset infallibile iudicium eiusmodi Conciliorum, possent meritò reuocari in dubium omnes damnatæ hæreses. Diceret enim Arrius errasse Nicænum Concilium, Macedonius Constantinopolitanum, Nestorius Ephesinum, Eutychius Chalcedonense.

Tertiò, Nulla esset certitudo de multis sacræ Script. libris: nam de epistola ad Hebræos, 2. Pet. 2. & 3. Ioan. Iacobi, & Iudæ, & de Apocal. quos libros etiã

Caluinistæ recipiunt, tamdiu est dubitatũ, donec à Concilio res declarata est.

Quartò; Si omnia Concilia possent errare, illud certè sequitur, vt omnia intolerabilem errorem admiserint, ac proinde nullo honore digna sint: nam error intolerabilis est, proponere aliquid credendum, tamquam articulum fidei, de quo non constat, an sit verum, vel falsum: at Concilia præcipua, vt Nicænum, Constantinopolitanum, Ephesinum, Chalcedonense ediderunt noua symbola fidei, aut certè nouas sententias, quas voluerunt haberi, tanquam articulos fidei. Quis autem dicere audebit, illa Concilia quatuor intolerabilem errorem continere, nulloque honore digna esse, cùm ea videamus etiam ab aduersarijs cum honore suscipi, & non raro in testimonium veræ doctrinæ adduci?

Propos. 2. Propositio secunda: *Concilia particularia à summo Pont. confirmata, in fide, & moribus errare non possunt.* Hæc propositio non est æquè recepta, ac prior. Illam enim nemo Catholicorum negat; hanc verò non desunt, qui negent. Itaque eâ solùm de caussa affirmamus, hanc propositionem fide Catholicâ non esse tenendam, quòd auctores, qui contrarium sentiunt, nondum videamus ab Ecclesia damnatos pro hæreticis. Constat enim ex Eusebio, Cornelium Papam cùm nationali Concilio omnium Episc. Italiæ statuisse, non debere hæreticos rebaptizari, & eandem sententiam etiam posteà approbasse Stephanum Papam, & iussisse, vt hæretici non rebaptizarentur: & simul constat ex eodem Eusebio, Cyprianum contrarium sensisse, & mordicùs defendisse; id quod etiam ipse fatetur, & arguit Stephanum Papam erroris; & tamen Cyprianus semper habitus est in numero Catholicorum.

Li. 7. hist. c. 2. 3. & 4.

Epist. ad Pomp.

Sed quidquid de hoc sit, certè temerarium, erroneum, & proximum hæresi est, existimare Concilia particularia à Pont. confirmata posse errare.

Prob. 1. Prob. primùm argumentis illis, quibus suprà demonstrauimus, summum Pont. in iudicandis ijs rebus, quæ ad fidem, vel bonos mores pertinent, non posse errare. Si enim summus Pont. errare non potest, certè nec Concilium, quamuis exiguum, ab illo comprobatum.

Prob. 2. Secundò prob. ex eo, quòd, si eiusmodi Concilia errare possent, plurimæ hæreses, quæ damnatæ sunt à solis Concilijs particularibus, iterum reuocari possent in dubium; vt Pelagianorum, Priscillianistarum, Iouiniani, & aliorum.

Prob. 3. & 4. Tertiò; hactenus non est inuentum aliquod Concilium eiusmodi, quod errauerit.

Act. 3.
Act. vlt. can. 2.

Quartò; In VII. Synodo, & VIII. dicunt Patres se venerari, & recipere etiam localium Conciliorum decreta, immò in eâdem septima Synodo vocantur eiusmodi decreta diuinitus inspirata.

Quæst. 2. Altera quæstio de auctoritate absoluta Cõciliorum est: *Num Concilia à Summo Pont. non confirmata, certam fidem faciant?*

Resp. de Prouincialibus. De Prouincialibus primùm duo ex communi sententia asserimus, posse eiusmodi Concilia absolutè errare, tamen magnæ esse auctoritatis, ita vt temerarium sit, eis non acquiescere. Quòd possint errare, testis est Carthaginense Concilium sub Cypriano, quod fuit nationale celeberrimum, legittimum, Episcoporum LXXXV. quorum plerique Martyres, aut Confessores, erant,

Prob. prior part.

erant, & tamen errauit.

Secundò, testis est quinta Synodus Romana, sub Symmacho, vbi legimus, Concilia prouincialia, quia præsentiam Papæ non habent, valitudinem perdidisse.

Tertiò; Prosper in Chronico dicit, hæresin Pelagianam à Concilio Africano C C. X V I I. Episc. damnatam, non priùs ab Ecclesia totius orbis damnatam, quam Zozimus Papa decreta Concilij illius probasset. *Anni CCCC. XX.*

Quartò, Cur Concilia generalia errare non possunt, duplex est caussa præcipua. Prima, quia Concilium generale totam Ecclesiam repræsentat, & ideò ipso errante, tota Ecclesia erraret. Secunda, quia Concilium generale non fit sine summo Pont. pro quo Christus orauit vt non deficeret fides eius. At nulla harum caussarum locum habet in Concilio, particulari.

Quòd autem Concilium particulare non expressè confirmatum, faciat argumentum adeò probabile, vt temerarium sit, ei non acquiescere, plànum est. *Prob. poster.*

Primò, quia in V I I. Synodo, & in V I I I. Synodo honorantur Synodi locales, & suscipiuntur, nec fit mentio ibi confirmatorum, vel non. *Act. 3. Act. vlt. can. 1.*

Secundò, quia plurima horum Conciliorum, vt Toletana, Bracharensia, Arelatensia, Hispalensia, &c. videntur ipso vsu Ecclesiæ quodammodò probata.

Tertiò, quia, si aliquot sancti Patres casu in eandem sententiam conuenietes, faciunt argumentũ probabile, quantò magis L. aut L X. Episcopi simul conuenientes, & inuocato Spiritu S. aliquid communi consensu statuentes?

Iam verò de Concilijs generalibus variæ sunt opiniones. Notanda duo.

Primo Legatos aliquando mitti ad Cõcilium cum instructione sedis Apostolicæ: sicut legimus factum in Concilio I V. V I. V I I. Aliquando sine instructione; vt factum est in Concilio Trident. Cuius ratio est, quia in illis primis Cõcilijs vna tantùm quæstio tractabatur, & ideò facilè poterat Pont. explicare Legatis, quæ esset sententia sua de illa quæstione: at in Cõcilio Trident. tot quæstiones, & tam variæ tractandæ erant, vt non posset commodè eiusmodi instructio haberi. *Resp. de generalibus.*

Secundò nota, posse quatuor modis contingere, vt fiat generalis Concilij definitio.

Primò, vt Patres consentiant, & definiant, dissentientibus Legatis Apostolicæ sedis.

Secundò, vt definiant consentientibus Legatis, sed contra instructionem Pont. agentibus. *Definitio Concilij 4. modis fit.*

Tertiò, consentientibus omnibus, etiam Legatis, sed qui non habuerunt certam instructionem.

Quartò, consentientibus omnibus cum Legatis habentibus, & sequentibus Papæ instructionem.

De primo, & secundo modo nulla est difficultas. Constat enim, talia Concilia errare posse. Nam imprimis de facto errauit Concilium Ephesinum I I. quod repugnantibus Legatis Papæ Leonis definire voluit. Item Concilium Constantinopolit. tempore Nicolai I. errauit, cum Legati *De 1. & 2. prob.*

Nicolai contra instructionem Papæ egerint.

Secundò; Eiusmodi Concilia non solum non confirmata, sed etiam reprobata dici debent; idem enim est, siue Pontif. expresse Concilium reprobet, siue Concilium agat contra Pont. sententiam. Constat autem, Concilia reprobata à Pont. nullam habere auctoritatem.

Tertiò; Non possunt dici legittima Concilia, quæ pugnant cum suo capite: & similiter, quando consentiunt Legatis agentibus contra informationem; quia tunc Legati non agunt vt Legati, cùm non agant nomine Pontif.

Prob. de 3. De tertio modo res est sub opinione. Ego tamen existimo, tale Concilium posse errare, neque esse infallibile eius iudicium ante Pontificis confirmationem.

Primò, quia sententia eius Concilij non est vltimum iudicium Ecclesiæ, & tamen, si non posset errare, esset vltimum, & irretractabile iudicium. Non esse autem vltimum iudicium, horum Conciliorum, planum est. Nam eiusmodi Concilia ad Pont. mittuntur, & Pontif. Concilium approbare potest, vel reprobare: vt patet ex praxi Conciliorum petentium confirmationem; ac nominatim ex Bulla Pij IV. in qua confirmat Conciliũ Trident.

Secundò; Firmitas Concilij nascitur ex consensione, & coniunctione corporis cum capite; at caput nondum aperuit suam sententiam: & si enim Legati præsint nomine Pontif. tamen non sunt reuerà Pontif. nec sciunt, quæ sit mens Pontif. nec habent illud priuilegium non errandi, quod Pontif. habet.

Sess. 2. Tertiò; Concilium Basileense vnà cum Legato Pontif. communi consensu statuit, Concilium esse supra Papam, quod certè nunc iudicatur erroneum.

Quartò, Potest errare Concilium, quod aliquid definit contra instructionem Pontif. vt de facto errauit Concilium Constantinop. consentientibus etiam errori Legatis Nicolai I. Ergò potest etiam errare, quando nulla habetur instructio: nam non tenentur Episc. in Concilio sequi illam instructionem, alioqui non essent iudices, neque libera essent suffragia.

Prob. de 4. De quarto modo vix dubium esse potest: videtur enim esse certum, tale Concilium non posse errare.

Primùm enim, in tali Concilio inuenitur expressus consensus capitis, & membrorum, ac proinde totius Ecclesiæ, quæ sine dubio errare non potest. Nec obest, quòd instructio illa à Pontif. data non videatur definitiua sententia Apostolicæ sedis: nam quando Concilium consentit cum Pontif. sententia, formaturque decretum à Legatis nomine Pontif. tunc incipit esse sententia definitiua, & vltima, non solùm Concilij, sed etiam Pont. neque potest Pontif. eam retractare: nam certò intelligit sententiam suam fuisse à Deo, quando à Concilio approbatur.

Quod vt meliùs intelligatur, sciendum est, Pontif. mittere solere Legatos instructos de sententia Apostolicæ sedis cum ea conditione, vt, si

Con-

Concilium consentiat Apostolicæ sedis iudicio, formetur decretum; sin minùs, differatur decreti formatio, donec Pontif. Rom. consultus respondeat. Id patet ex Concilio Chalcedonensi; nam, cùm Concilium consensisset iudicio Pontif. circa depositionem Dioscori, mox Legati formauerunt decretum. *Act. 3.*

Deinde, cùm Concilium aliquid statuere vellet contra instructionem Pontif. Legati dixerunt debere prius id significari Apostolicæ sedi. Quando ergò Concilium definit aliquid, sequens expressam sententiam Pontif. idem est, ac si confirmatum esset. *Act. 16.*

Accedit ad hæc, quod Concilium Chalcedonense, dum petit confirmationem decretorum, apertè dicit, se scribere Pontif. & petere confirmationem, quia præter decretum de fide contra Dioscorum, alia etiam quædam statuerunt sine expressa Pont. sententia. Itaque solum petunt confirmationem eorum, quæ definierant præter Pont. sententiam. *In epistola ad Leon. Act. 3.*

Ipse etiam Leo in epistola, qua illud confirmat, indicat, non fuisse opus sua confirmatione, nisi quia dubitabant aliqui, an reuerà cum eius consensu factum fuiset decretum Concilij: qua etiam ratione confirmauit Pontif. multa alia similia Concilia, non quia errare potuerant, sed vt omnibus certius constaret, quæ Legati egerant, verè ex mandato expresso Pontif. egisse. *Epist. 16. ad Concil. Chalced.*

Denique, In eiusmodi Concilijs, non expectata alia confirmatione, Pontif. mox fit executio, id est, damnantur, qui contrarium sentiunt, vt manifesti hæretici, & deponuntur ab Episcopatu, vel sacerdotio. Ita in Nicæno Concilio damnati sunt, & in exilium acti sex Episc. vnà cum Ario. In Ephesino damnatus, & depositus est Nestorius. In Chalcedonensi depositus est Dioscorus: & decem Ægyptij Episc. iudicantur hæretici, quia nolebant acquiescere decreto prolato. *Act. 1. Act. 4. Act. 3. Act. 8. & 12.*

In Concilio VI. damnatur, & deponitur, & in exilium eijcitur Macharius, Patriarcha Antiochenus, cum aliquot suis discipulis: damnatur etiam, & deponitur Polychronius Presbyter. At, si Concilia ista ante confirmationem Pont. errare potuissent, non fuissent illi manifesti hæretici, qui ante confirmationem resistebant. *Act. 15.*

CAPVT

CAPVT QVARTVM.

De auctoritate Conciliorum comparata ad alia fidei principia.

Comparatur Script. cum Concilijs

NVNC comparanda est auctoritas Conciliorum ad verbum Dei scriptum (nam de traditionibus eadem est ratio) & ad Pontificem. Porrò Catholici Script. sacram anteponunt Concilijs: neque de hac re vlla controuersia est. Quod si interdū Catholici aliqui dicant Script. pendere ab Ecclesia, siue à Concilio, non intelligunt, quoad auctoritatem, & secundum se; sed quoad explicationem, & quoad nos.

Obseruandum est igitur multiplex esse discrimen inter Script. sacram, & Conciliorum decreta; ex quibus intelligitur Script. præponi Concilijs.

1. Discrimen inter Script. & Concilia.

Primum est, quòd Script. est verbum Dei immediatè reuelatum, & scriptum, quodammodo Deo dictante, iuxta illud: *Spiritu sancto inspirante locuti sunt sancti Dei homines.* Et: *Omnis Scriptura diuinitùs inspirata.* Quod tamen nō sic intelligendum est, quasi semper Scriptores sacri nouas reuelationes habuerint, & scripserint ea, quæ anteà ignorabant: constat enim, Euangelistas, Matthæum, & Ioannem, scripsisse ea quæ viderunt; Marcum, & Lucam ea, quæ audierunt, vt Lucas ipse fatetur: *Sicut tradiderunt*, inquit, *nobis qui ab initio ipsi viderunt.* Dicuntur igitur Scriptores sacri habuisse immediatam reuelationem, & scripsisse ipsius Dei verba, quia vel noua quædam, & anteà incognita eis reuelabantur à Deo, iuxta illud: *Incerta, & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi.* Vel Deus immediatè inspirabat, & mouebat scriptores ad scribenda ea, quæ viderant, vel audierant, & eos dirigebat, ne aliquo modò errarent. Vt enim verè dicitur epistola principis, quæ à principe dictatur, etiamsi is, qui eam scripsit, anteà sciebat, quæ scripturus erat, ita dicitur, & est immediatum Dei verbum, quod scriptum est ab Euangelistis, Deo inspirāte, & dirigente, licet scripserint ea, quæ viderant, vel audierant. At Concilia non habent, neque scribunt immediatas Dei reuelationes, aut verba Dei, sed tantùm declarant, quodnam sit verbum Dei scriptum, vel traditum, & quomodò intelligi debeat; prætereà ex eo per ratiocinationem deducunt cōclusiones. Itaque Concilia, cùm definiunt, qui sint libri canonici, & diuini, non faciunt eos esse infallibilis veritatis, sed declarant solùm esse tales. Sic etiam Concilium Trident. cùm definit verba illa: *Hoc est corpus meum*, intelligi propriè, non figuratè, non edit, sed declarat verbum Dei. Et cùm Nicænum Concilium definiuit, Christum esse homousion Patri, deduxit conclusionem ex Script. in quibus disertè continetur, vnum esse Deum, & Patrem esse Deum, ac Filium esse Deum; ex quibus sequitur necessariò, Patrem, & Filium eiusdem esse substantiæ, & diuinitatis. Et similiter Concilium VI. cùm

2. Pet. 1. *2. Tim. 3.* *Initio Euangelij.* *Psal. 50.* *Sess. 13. c. 1.*

cùm definiuit, in Christo duas esse voluntates, diuinam, & humanam, deduxit conclusionem ex Script. in quà habetur, Christum esse perfectum Deum, & perfectum hominem.

Alterum discrimen ex hoc primo oritur, quòd scriptores sacri non debuerint multùm laborare in suis libris edendis; satis enim erat, si laborarent scribendo, vel dictando, si edebant vaticinia; vel ad summum reuocando ad memoriã, quæ viderant, vel audierant, & cogitarent verba, quibus ea scriberẽt, si scribebãt historias, vel epistolas, vel aliquid simile. At Patres in Cõcilijs debẽt rem ipsam quærere, id est, conclusiones inuestigare disputando, legendo, cogitando. Vnde legimus, in primo Concilio magnã conquisitionem fuisse factam. Idem de Nicæno testatur Ruffinus. Quocirca dicunt Patres Concilij primi: *Visum est Spiritui sancto, & nobis*, id est, Spiritu sancto nostram industriã & diligentiam adiuuante. At scriptores sacri soli Deo tribuunt ea, quæ scribunt; ac propterea tam sæpe repetebant Prophetæ illud: *Dicit Dominus*. 2. Discrimẽ. Act. 15. Li. 10. c. 5. histor. Act. 15.

Tertium est, quòd in Script. nullus potest esse error, siue agatur de fide, siue de moribus, & siue affirmetur aliquid generale, & toti Ecclesiæ commune, siue aliquid particulare, & ad vnum tantum hominem pertinens: tam enim est certum, & de fide, sine gratia Spiritus sancti neminem saluari, quàm Petrum, Paulum, Stephanum & quosdam alios verè Spiritum sanctum habuisse, & saluos esse: vtrumque enim eadem Script. verissima testatur. At Concilia in iudicijs particularibus errare possunt. 3. Discrimẽ.

Quartum est, quòd in Script. non solùm sententiæ, sed etiam verba omnia, & singula ad fidem pertinent: credimus enim nullum esse verbum in Script. frustra, aut non rectè positum. At in Concilijs maxima pars actorum ad fidẽ non pertinet. Non enim sunt de fide disputationes, quæ præmittuntur, neque rationes, quæ adducuntur, neque ea, quæ ad explicandum, & illustrandum adferuntur; sed tantùm ipsa nuda decreta, & ea non omnia, sed tantùm, quæ proponuntur tanquam de fide. Interdum enim Concilia aliquid definiunt, non vt certum, sed vt probabile; vt Concilium Viennense, quod decreuit, tenendum, vt probabilius, infantibus in Baptismo infundi gratiam, & virtutes. Quando autem decretum proponatur tanquam de fide, facilè cognoscitur ex verbis Concilij: semper enim dicere solent se explicare fidem Catholicam; vel hæreticos habendos, qui contrarium sentiunt; vel, quod est communissimum, dicunt anathema, & ab Ecclesia excludunt eos, qui contrarium sentiunt. Quando autem nihil horum dicunt, non est certum, rem esse de fide. 4. Discrimẽ.

Denique; In ipsis decretis de fide non verba, sed sensus tantùm ad fidem pertinent: non enim est hæreticum dicere, in canonibus Conciliorum aliquod verbum esse superuacaneum, aut non rectè positum; nisi fortè de ipso verbo sit decretum formatum; vt in Concilio Niceno decreuerunt recipiendam vocem ὁμοούσιον, & in Ephesino vocem θεοτόκον. 5. Discrimẽ.

Quintum est, quòd Script. non eget approbatione Pont. vt sit authentica; sed tantùm, vt innotescat eius auctoritas: at Concilia generalia, & legittima, non sunt rata, nisi à Pont. confirmentur. Comparatio Conciliorum cum Papa.

Iam verò de comparatione Conciliorum cum Pontif. quæstio exorta est tempore Quæstio.

tempore Concilij Pisani: quia, cùm duo Pont. qui simul sedebant in scismate, Gregor. XII. & Benedictus XIII. non videbantur seriò cogitare de tollendo scismate per spontaneam abdicationem, quemadmodum ante Pontificatum vterque vouerat, & iurauerat, Cardinales vtriusque partis secesserunt Pisam, & tractare cœperunt, an sibi liceret inuitis Pontif. illis Concilium generale conuocare, & eos Pont. deponere?

Deinde, cùm paulò pòst fieret Concilium Constantiense, & Ioannes XXIII. qui solus ad Concilium accesserat, à Concilio clam discessisset, atque ita Concilium sine capite remansisset, tractare Patres cœperunt, An Concilium posset inuitum Pont. iudicare, & deponere?

Sed maximè controuersia creuit tempore Concilij Basileensis, quia enim Eugenius Papa IV. Concilium Basileense inchoatum dissoluere volebat, & impedire, ne vlterius progrederetur, cœperunt Patres quærere, an tenerentur obedire Pont. an Pontif. potius teneretur obedire ipsis, id est, generali Concilio? & quoniam paulò ante viderant duos Pont. Ioannem XXIII. & Benedictum XIII. depositos fuisse per Concilium Constantiense, & sic impositum finem maximo scismati, cœperunt metuere, ne, si Pontif. non teneatur obedire Concilio, iterum scisma renouaretur, & sine vllo remedio Ecclesia remaneret.

Itaque hâc occasione tunc plurimi in eam sententiam iuerunt, vt Conciliũ esset supra Pont. Sed, dum voluerunt scismatibus viam præcludere, ipsi nouũ scisma fecerunt creato Pseudopapâ Felice V. qui posteà cognito errore abdicauit se Pontificatu. Et quamuis posteà in Concilio Florentino, & Lateranensi vltimo videatur quæstio definita, tamen, quia Florentinum Concilium non ita expresse hoc definiuit, & de Cõcilio Lateranensi, quod expresissimè rem definiuit, nonnulli dubitant, an fuerit verè generale, ideò vsque ad hanc diem quæstio superest, etiam inter Catholicos.

Nota. Obseruandum autem duobus modis posse comparari Papam cum Concilio. Vno modo, vt sumatur ab vnà parte solus Papa verus, & indubitatus; ab alterâ Concilium generale, cui præsit Papa per se, vel per Legatos, ita vt nihil definiatur sine consensu ipsius: Altero modo, vt sumatur ab vnâ parte solus Papâ; ab alterâ Concilium generale, cui Papa nec per se, nec per suos Legatos præsit. Intelligo autem non præsidere per suos Legatos, etiam quãdo Legatus quidem ab eo missus præest Concilio, sed agit contra ipsius Pont. voluntatem: tunc enim non est verè eius Legatus, licet pro tali se gerat.

Quęstio pręsens, licet nonnullis videatur versari circa priorem comparationem, quippe qui existimant, Concilium sine Papâ non esse verum Concilium, & proinde sine dubio, Papam esse maiorem tali Concilio; tamen reuerà quæstio pręcipua est de posteriore comparatione. Quod patet primò, quia ista quęstio introducta est propter Pont. depositionem, id est, ad inquirendum; an Papa etiam inuitis à Concilio iudicari, & damnari, & deponi posset? Ad hanc autem finem superuacanea est illa quæstio: An Concilium cum Papa sit maius solo Papa? Nam siue sit maius, siue minus, nunquam iudicabit, neque damnabit, neque deponet inuitum Papam. Quomodo enim hoc illud Concilium faceret, quod nihil agit sine consensu Papæ? Nam Papa seipse inui-

Inuitum volet iudicari, & damnari?

Secundò, idem patet ex Concilio Basileensi: Nam Basileenses Patres, qui definierunt, Concilium esse supra Papam, suum Concilium Basileense asserebant esse supra Eugenium Papam eo tempore, quo in Concilio neque Papa, neque eius Legatus aderat: quin etiam Papam omnibus modis repugnantem deponere aggressi sunt.

Hæc est ergò præcipua quæstio, & sola tractanda, nam ex huius explicatione patebit etiam quid dicendum sit de priori. Qui enim docent, Papam esse supra Concilium sine ipso celebratum, ijdem docent, parem esse auctoritatem in solo Papa, & in Concilio cum Papa intensiuè, licet extensiuè sit maior in Concilio: & proinde non posse à tali Concilio Papam iudicari, vel damnari, nec eiusmodi Concilij decretis eum obligari coactiuè, sed tantùm, directiuè, & posse in eis dispensare, exceptis decretis de fide, quę immutabilia sunt. Ratio horum est, quia par in parem non habet potestatem.

Qui verò docent, Concilium sine Papa esse supra Papam, docent etiam consequenter, Concilium cum Papa esse supra Papam, & obligare Papam; tametsi illi ijdem fatentur, posse Papam tanquam ministrum Ecclesiæ dispensare in præceptis Concilij generalis, sed, si malè dispensauerit, posse corrigi, & puniri posteà à Concilio generali.

Hâc igitur primâ comparatione omissa, sola secunda tractanda est: de quâ diuersæ sunt opiniones: sed communis ferè sententia est, quod Papa adeo sit supra Concilium, vt non possit etiam se subijcere eius sententiæ, si propriè de sententia coactiua loquamur. *Resp.*

Hæc sententia videtur esse omnium Scholasticorum veterum, & Canonistarum ferè omnium. Pro quâ sit prima propositio:

Rom. Pontifex est pastor, & caput non solum omnium Ecclesiarum particularium, sed etiam totius vniuersalis Ecclesiæ simul congregatæ, à Christo immediatè constitutus. *Propos. 1.*

Prob. primo ex Script. Petrus est fundamentum Ecclesiæ à Christo positum, iuxta illud: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Proinde caput, & pastor: nam quod in domo fundamentum est, in corpore est caput, & in grege pastor. Vt enim fundamentum non pendet à domo, sed domus à fundamento, ita etiam caput non pendet à corpore, sed corpus à capite, & pastor non pendet à grege, sed grex à pastore. *Prob. 1. Matth. 16.*

Quod autem per Ecclesiam eo loco intelligatur Ecclesia vniuersalis, etiam congregata, vt est generale Concilium, prob. ex Matth. vbi de eâdem sua Ecclesia Christus dicit: *Si eos non audierit, dic Ecclesiæ.* Quo loco per Ecclesiam intelligunt aduersarij generale Concilium. *Matth. 18.*

Præterea; Ecclesia congregata, siue Concilium, proprijssimè est Ecclesia Christi: nam Ecclesia est congregatio fidelium: ergò, quò magis fideles sunt congregati, & vniti, eò magis propriè sunt Ecclesia: at stultum est, cũ aliquid de alio absolutè pronunciatur, excipere id, quod proprijssimè per illud significatur. Ergo, cùm Christus dicit: *Super hanc petram ædificabo Ecclesiã meam,* stultè excipitur Ecclesia vniuersalis congregata, cùm ea proprijssimè sit Ecclesia.

Denique; Ecclesia Christi semper est congregata formaliter, quia est vnum regnum, & vna familia, vnus grex, licet dispersa videatur quantum ad locũ:

igitur, si Pont. est Pastor, & caput Ecclesiæ, non certè dispersæ, quæ nulla est, sed congregatæ Ecclesiæ est pastor, & caput.

Idem habetur ex illo: *Pasce oues meas.* Nam etsi aduersarij dicunt, Dominum dixisse, *Pasce oues meas*, non Ecclesiam meam, tamen Ecclesia in oratione de Ecclesia sic explicat: *Deus omnium fidelium pastor, & rector, qui famulum tuũ N. Ecclesiæ præesse voluisti.*

Ioan. vlt.

Et præterea vel Ecclesia congregata, siue Concilium generale, pertinet ad oues Christi, vel nõ; si pertinet, ergò Ecclesiæ congregatæ, & concilij generalis pastor est Petrus; si non pertinet; ergò Christiani per congregationem desinunt esse oues Christi; quod est absurdissimum.

Prob. 2. Epist. ad Leon.

Secundò prob. ex Concilijs. Nam conciliũ Chalcedonense disertè fatetur, S. Leonem caput fuisse totius illius Cõcilij, quod fuit omnium maximum, & in quo tota Ecclesia cõgregata conspiciebatur: *Quibus*, inquit, *tu quidem, vt caput, præeras.* Item Concilium Lugdunense vocat Pont. rectorem vniuersalis Ecclesiæ: non igitur solùm particularium Ecclesiarum est rector.

C. vbi periculum de Elect. in 6.

Similiter in Concilio Florentino definitum est, Pont. esse totius Ecclesiæ caput, & accepisse à Domino plenissimam potestatem vniuersalem Ecclesiam regendi. Concilium Constantiense damnauit hæresin Ioannis Huss. dicentis Papam non esse caput totius Ecclesiæ.

Prob. 3.

Prob. tertiò rationibus. Primò, Papa est vnum caput: ergò vnius corporis caput: Et Ecclesiæ particulares seorsim sumptæ, non sunt vnum corpus, ergò Papa est caput Ecclesiæ vniuersalis.

Secundò; Ecclesia vniuersalis est vnum corpus visibile: ergò habere debet vnum caput visibile, alioqui videbitur monstrum, at non est fingere alium, quàm Papam: ergò Papa caput est totius Ecclesiæ simul.

Tertiò; Papa est immediatus vicarius Christi: ergò præest ijs omnibus loco Christi, quibus Christus ipse inuisibiliter præest, & quibus etiam præesset visibiliter, si adesset: Christus autem præest, & præesset visibiliter, si adesset visibiliter, non solùm Ecclesijs particularibus: sed etiam toti Ecclesiæ vniuersali, & generalibus Concilijs: igitur etiam Papa præest Ecclesiæ vniuersali.

Propos. 2.

Propositio secunda: *Summa potestas Ecclesiastica non est in Ecclesiâ, vel Concilio, remoto Papâ, aut formaliter aut suppletiuè.* Et quidẽ nõ esse formaliter in Ecclesia, vel Concilio, summam potestatem, qualis est in Papa, ex Script. apertè colligitur. Nam secundùm Script. Ecclesia non est Democratia, vel Aristocratia: sed Monarchia, siue regnum Christi, iuxta illud: *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum eius.* Et: *Regni eius non erit finis.* Neque dixit Christus, cùm interrogaretur: *Ergo Rex es tu?* Non sum Rex; aut, regnum meũ non est in hoc mundo, sed ait: *Regnum meum non est ex hoc mundo*; id est, Est quidem in hoc mundo, sed tale non est, quale tu putas, quale est Herodis, & similium Regum.

Prob. quòd nõ formaliter.

Psal. 2.
Luc. 1.
Ioan. 18.

Denique; Script. passim vocat Christum regem, & Ecclesiam regnum eius; ex quo sequitur, vt ab vno regi debeat, sicut gubernantur omnia regna.

Quòd autem non sit suppletiuè hæc auctoritas in Ecclesia, ostenditur hac ratione.

Non

Non habet Ecclesia hanc auctoritatem à seipsa, nec ab alio, ergò nullo modo habet. Quòd à seipsa non habet, manifestè probat discrimen, quod est inter regnum Christi, & cætera regna: non enim est Ecclesia tale regnum, qualia sunt regna huius mundi, in quibus summa potestas est in Rege, sed à populo profecta, & deriuata, & proinde radicaliter, & suppletiuè eadem potestas est in regno. Nam in Christi regno summa potestas est in Christo, & non deriuata vllo modo à populo. In regnis enim hominum potestas Regis est à populo, quia populus facit Regem, qui alioqui esset homo priuatus, sicut cæteri; omnes enim homines naturaliter sunt liberi, & æquales, nec posset vnus cæteris imperare, nisi illi se subijceret, & super se potestatem illi concederent. At Christus est Deus, & homo; & quatenus Deus, est naturaliter Dominus, & Rex omnium creaturarum: quatenus homo, habet à Deo omnem potestatem, nec ipse ab Ecclesia factus est Rex, sed ipse potiùs fecit, Ecclesiam esse suum regnum. *Fecisti nos Deo nostro regnum.* *Prob quod non suppletiuè.* *Apoc. 5.*

Hinc est, quòd in Script. regnum Christi, quod est Ecclesia, ne putaretur tale, qualia sunt cætera, comparatur etiam familiæ: *Quis putas est fidelis seruus, & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam?* Et Apostolus: Moyses erat fidelis in totâ domo Dei tanquam seruus; Christus autem erat fidelis in totâ domo suâ tanquam Dominus. Constat enim patremfam. non habere à familiâ vllam auctoritatem, sed ex se, quia ipse non à familiâ constituitur pater, sed ipse facit sibi familiam, gignendo filios, emendo seruos. Vnde paterfam. etiamsi pessimus sit, nunquam potest à familiâ iudicari, vel expelli; sicut potest Rex, quando degenerat in tyrannum. *Matth. 24.* *Hebr. 3.*

Comparatur etiam ouili. Item corpori, & sponsæ; vt intelligamus, quòd, sicut non accipit auctoritatem pastor ab ouibus, nec caput à corpore, nec vir ab vxore; ita neque Christus ab Ecclesiâ. *Ioan. 10.* *Ephes. 4. & 5.*

Ex his habemus Ecclesiam ex se nullam habere auctoritatem; sed omnem esse in Christo, & ijs, quibus Christus eam communicauit. Quòd autem non habeat ab alio, nimirum à Christo, prob. Nam Christus legitur quidem dedisse Petro claues regni cælorum, & eundem præfecisse ouili suo: dedit etiã Apostolis cæteris potestatem prędicandi, baptizandi, peccata dimittendi, & alia quędam faciendi, quæ ad munus Episcopale spectant; sed hanc potestatẽ Christus singulis dedit, ita vt potuerit quisque eorũ illa omnia exercere sine congregatione aliorum. At, quòd ipsi Ecclesiæ, id est, fidelium vniuersitati in se, id est, ratione suæ totalitatis aliquid potestatis tribuerit, nusquam legitur: immò è contrario legimus pręcipi populis, vt obediant, & subiaceant pastoribus suis. Quòd si Ecclesiæ vniuersitati non est data vlla auctoritas; ergò neque Concilio generali, quatenus Ecclesiam vniuersalem reprę̨sentat. Ergò in Concilio non est auctoritas, summa seu Papalis; sed tantùm Episcopalis, seu Archiepiscopalis, prout sunt personæ, quæ ibi conueniunt. *Matt. 16.* *Ioan. vlt.* *Heb. 13. & alibi.*

Prob. secundò; Nam si Concilium generale sine persona Papæ haberet Papalem auctoritatem formaliter, vel suppletiuè, non indigeret confirmatione Papæ. Id autem est falsum: constat enim omnia Concilia Catholica confirmationem petijsse. *Prob. 2. de vtroque.*

Tertiò; Concilium sine Papa potest errare etiam in fidei decretis: vt patet *Prob. 3.*

in Concilio Sirmiensi, cui subscripsit Hosius: item Mediolanensi, Arminiensi, Ephesino, secundo Constantinop. sub Iustiniano II. Constantinop. sub Leone Isauro, & alio sub Constantino Copronymo. At Cōcilium cum Papa non potest errare. Ergo non potest sine Papa illa omnia, quæ potest cum Papa. Neque potest responderi, errasse illa Concilia, quòd nō fuerint legittima; nam plerisque nihil defuit, nisi Pont. assensus: immo Ephesinum II. fuit omnino simile Basileensi, vtrumque enim fuit indictum à Pont. in vtroque adfuit Legatus Pont. in initio; in vtroque recessit paulo pòst. Legatus Pont. in vtroque fuit Pont. excommunicatus: quæ omnia patent de Basileensi. Et nihilominus errasse Concilium Ephesinum, aduersarij negare non possunt.

Quarto, Si in Ecclesia esset summa potestas principaliter, in Papa instrumentaliter, vt in ministro Ecclesiæ, vt ipsi dicunt, sequeretur Papam non esse immediatum Christi vicarium, sed mediatum: immediatè enim vicaria Christi esset Ecclesia; Papa autem esset immediatus Ecclesiæ vicarius, quod est expressè contra Cōcilium Constantiense, vbi damnatur hęresis VVicleſi dicentis, non esse Pont. immediatum Christi vicarium. *Sess. 8.*

Propos. 3. Propositio tertia: *Summus Pont. simpliciter, & absolutè est supra Ecclesiam vniuersam, & supra Concilium generale, ita vt nullum in terris supra se iudicium agnoscat.* *Prob 1.* Hæc etiam est ferè de fide. Et prob. primo ex duabus pręcedentibus: nam, si Papa est caput Ecclesiæ vniuersæ, etiā simul congregatæ, & Ecclesia vniuersa, etiā simul congregata, non habeat vllam potestatem ratione suæ totalitatis, sequitur, Papam supra Concilium esse, & supra Ecclesiam, non contra.

Prob. 2. Secundo prob. ratione in Script. fundata. Nam omnia nomina, quæ in Script. tribuuntur Christo, vnde constat eum esse supra Ecclesiam, eadē omnia tribuuntur Pont.

Pont. est paterfam. Ac primùm Christus est paterfamilias in domo sua, quæ est Ecclesia: Pont. in eadem est summus œconomus, id est, paterfamilias loco Christi. *Quis est* *Luc. 12.* *fidelis dispensator, & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam.* Hîc enim per dispensatorem, siue œconomum, vt Gręcè habetur, intelligunt Episcopū. *In cap. 24. Matth.* Ambrosius, Hilarius, Hieronymus. Et quamuis Patres non loquantur expresse de Episcopo Rom. tamen sine dubio illa est sententia Script. vt Episcopi particulares sunt summi œconomi in suis Ecclesijs; ita esse Episcopum Rom. in Ecclesia vniuersa.

Quod autem œconomus summus sit supra familiam, & ab ea iudicari, ac puniri non possit, patet ex hoc eodem loco. Dominus enim ait: *Quem constituit Dominus super familiam suam.* Et ibidem: *Quòd si dixerit seruus ille in corde suo: moram facit Dominus meus venire, & cæperit percutere seruos, & ancillas, edere, & bibere, & inebriari, veniet Dominus serui illius in die, qua non sperat, & diuidet eam, partemque eius cum infidelibus ponet.* Vbi vides Dominū seruare suo iudicio seruum illum, & non committere iudicio familiæ.

Idem etiam docet vsus omnium familiarum: nulla enim familia est, in qua liceat famulis inferioribus, etiam simul cōgregatis, punire, vel expellere œconomum, etiamsi pessimus sit, id enim ad solum Dominum totius familiæ pertinet.

Est Pastor. Ioan. 10. Alterum nomen Christi est, Pastor. *Ego sum Pastor bonus.* Idem communicat Petro,

Petro: *Pasce oues meas.* Constat autem pastorem ita pręesse ouibus, vt nullo modo ab eis iudicari possit. *Ioan. vlt.*

Tertium est, Caput corporis Ecclesiæ. Idem communicat Petro, & habemus in Concilio Chalcedonensi, vbi Legati sententiam pronunciant in Dioscorum; & in Epistola Concilij ad Leonem. Porro caput à membris regi, & non ea potiùs regere, contra naturam est: sicut etiam est contra naturā quod membra sibi caput præcidant, cùm fortè grauiter ęgrotat. *Caput. Ephes. 4. Act. 3.*

Quartum est, Vir, seu Sponsus. *Viri, diligite vxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam, & tradidit seipsum pro ea,* &c. Idem conuenit Petro: nam in Concilio generali Lugdunensi, loquens Concilium de electione Rom. Pontificis: *Acceleret,* inquit, *vtilis, pernecessaria totius mundi prouisio, idoneo celeriter eidem Ecclesiæ sponso dato.* Est autem contra Apostolum, & contra naturæ ordinem, vt sponsa pręsit sponso, & non potiùs subsit. *Vir siue Sponsus. Ephes. 5. Cap. vbi periculum. de elect. in 6. Ephes. 5.*

Prob. tertio ex verbis expressis Conciliorum, & Pont. Cum enim controuersia ista sit de potestate Concil. & Pont. si inter se Concilia, & Pont. conueniunt, quid opus est, vt nos litigemus? *Prob. 3.*

Prob. quarto ex appellationibus à Concilio ad Papam. Sine controuersia enim semper à minore ad maiorem appellatur. Appellari autem à Concilio ad Papam, non contrà, perspicuum est ex Gelasio: *Ad sedem,* inquit, *Apostolicam de qualibet mundi parte appellandum est, ab illa autem nemo est appellare permissus.* Et, ne putemus eum loqui de appellatione ab aliquo Episcopo, non à Concilio, subdit sæpe Rom. Pont. soluisse eos, quos iniqua Concilia ligauerant. Cuius rei extant exempla clarissima. Nam Athanasius Episc. Alexandrinus, & Paulus Episc. Constantinop. à Concilio depositi, ad Iulium Papam appellauerūt, & ab eo in suas sedes restituti sunt. Flauianus Episc. Constantinop. appellauit à Concilio Ephesino II. generali, ad Leonem Papam. Item Theodoretus Episc. Cyri appellauit à Concilio eodem II. Ephesino, ad eundem Leonem. Denique Ioannes Chrysostomus à Concilio depositus, appellauit ad Innocentium Papam. *Prob. 4. Epist. ad Epis. c. Dardania.*

Prob. quintò ex approbatione, & reprobatione Conciliorum: nam omnia reuocantur tandem ad examen Rom. Pontificis, &, quæ ille probat, recipiuntur; quæ improbat, reijciuntur. *Prob. 5.*

Propositio quarta: *Summus Pont. non potest committere neque Concilio, neque vllo homini supra se, iudicium coactiuum, sed tantummodò discretiuum.* *Propos. 4.*

Nota in iudicio perfecto duo quędam reperiri. Primò, potestatem discutiendi caussam, & discernendi, ac iudicandi, quid agendum sit. Secundò, potestatem cogendi eum, qui cecidit caussa, ad obtemperandum sententiæ contra se latæ. Vtrumque inuenitur in iudice propriè dicto, qualis est Princeps, vel Prętor à Principe constitutus. Primum autem solùm reperitur in arbitris, quorum sententiæ etiamsi teneantur homines stare ex iure naturæ, quia tenemur seruare promissa; non tamen ex vi sententiæ, quia non possunt arbitri cogere. Iam verò summus Pont. non potest iudicem propriè dictum supra se constituere, sed tantùm quodammodò arbitros, quorum sententiæ si non obtemperauerit, faciet, quod non debet, non autem quod non potest. *Iudicio propriè dictum.*

Prob. prior pars. Prima pars prob. Primò, quia potestas Papæ super omnes est de iure diuino, vt patet. At non potest Papa dispensare in iure diuino. Secundò, quia non potest inferior committere alicui iudicium reseruatum superiori. Non enim potest Episc. committere suo pænitentiario, vt absoluat in casibus reseruatis Papæ: at iudicium in caussa Pont. est reseruatum Deo. Tertiò, quia sequeretur Papam esse superiorem, & non superiorem respectu eiusdem, quæ est implicatio contradictionis. Nam summus Pont, cum se, ac suam caussam iudicio alicuius committit, non desinit esse Papa: ergò nec desinit esse superior quocunque Christiano: at nihilominus non est superior, sed inferior, si cogi potest, erit igitur simul superior, & non superior.

Prob. posterior. Secunda pars patet ex Sixto III. Leone III. Symmacho, Leone IV. & alijs, qui, cùm accusarentur, caussas suas in Concilio Episc. discuti voluerunt, quos tamen iudicare Episc. ausi non sunt. Vnde in Concilio IV. sub Symmacho omnes Episc. cum subscribunt, affirmant, se totum iudicium Deo relinquere.

CAPVT V.

De nomine, & definitione Ecclesiæ.

Nomen Ecclesia. ECCLESIAE nomen Græcum est, deduciturque à verbo ἐκκαλέω, quod est, euoco. Itaque Ecclesia est euocatio siue cœtus euocatorum, quia nemo ad hunc pop. se adiungit per se, & suo proprio instinctu, sed omnes, quotquot veniunt, à Dei vocatione præueniuntur. Est enim vocatio primum beneficium, quod sancti à Deo recipiunt. *Quos vocauit*, inquit Apostolus, *hos iustificauit, quos iustificauit, hos & magnificauit*: Et: *Quoscunque aduocauerit Dominus Deus noster*. Hinc toties Apostolus Christianos appellat vocatos, in omnibus ferè epistolis.
Rom 8.
Act. 2.

Nota 1. Sunt autem tria circa hoc nomen notanda. Primo, nomen Ecclesiæ cum aliquo adiuncto posse & in bonam, & in malam partem accipi. Dicitur enim *Ecclesia malignantium*, & *Ecclesia Sanctorum*. Absolutè autem positum hoc nomen non intelligitur nisi de Ecclesia Christi, excepto vno loco, vbi de pop. Ethnicorum dicitur: *Erat enim Ecclesia confusa.*
Psal. 25.
Psal. 88.
Act 19.

Nota 2. Secundò nota cum August. tametsi eadem sit Ecclesia veteris Testamenti, & noui quoad essentiam, tamen, quia status Ecclesiæ noui Testamenti est longè excellentior, ideò etiam nomina esse distincta. Nam populus veteris Testam. propriè dicitur Synagoga, id est, congregatio: pop. noui Testamenti nusquam dicitur Synagoga, sed semper Ecclesia, id est, euocatio. Côgregari enim est commune hominibus cum bestijs: at euocari proprium est hominum. Neque refert, quòd pop. Iudæorum in Testam. veteri passim vocatur etiam Ecclesia: nam tam Synagoga, quàm Ecclesia apud Hebræos dicitur

citur à congregando: sunt itaque duo nomina, sed idem prorsus significant.

Tertiò nota, quemadmodum ciuitas nunc significat cætum hominũ, nunc locum, in quo cætus ille habitat, ita etiam Ecclesiam in Script. nunc significare cætum fidelium; vt: *Salutant vos omnes Ecclesiæ Christi*: nunc locum ipsum, in quo fideles congregantur; *Omnis populus per totam noctem intra Ecclesiam orauerunt.* Nota 3. Rom. 16. Iudith. 6.

Nos autem nunc solùm de Ecclesia, vt cætum fidelium significat, agimus. De qua nostra sententia est Ecclesiam vnam tantùm esse, non duas: & illam vnam, & veram esse *cætum hominum eiusdem Christianæ fidei professione, & eorundem Sacramentorum communione colligatum, sub regimine legittimorum pastorum, ac præcipuè vnius Christi in terris Vicarij, Rom. Pontificis.* Ecclesiæ definitio.

Ex qua definitione facile colligi potest, qui homines ad Ecclesiam pertineant, qui verò ad eam non pertineant. Tres enim sunt partes huius definitionis. Professio veræ fidei, Sacramentorum communio, & subiectio ad legittimum pastorem Rom. Pontificem.

Ratione primæ partis excluduntur omnes infideles, tam qui numquã fuerunt in Ecclesia, vt Iudæi, Turcæ, Pagani; tam qui fuerunt, & recesserunt, vt hęretici, & Apostatæ.

Ratione secundæ excluduntur Catechumeni, & excommunicati, quoniam illi non sunt admissi ad Sacram. communionem, isti sunt dimissi.

Ratione tertiæ excluduntur scismatici, qui habent fidem, & Sacramenta, sed non subduntur legittimo pastori, & ideò foris profitentur fidem, & Sacramenta percipiunt. Includuntur autem omnes alij, etiamsi reprobi, scelesti, & impij sint.

Atque hoc interest inter sententiam nostram & aduersariorum, quòd illorum requirat internas virtutes ad constituendum aliquem in Ecclesia; & propterea Ecclesiam veram inuisibilem faciunt: nos autem, etsi credimus, in Ecclesia inueniri omnes virtutes, Fidem Spem, Charitatem, & cęteras, tamen, vt aliquis aliquo modo dici possit pars veræ Ecclesiæ, de qua Script. loquuntur, non putamus, requiri vllam internam virtutem; sed tantùm externam professionem fidei, & Sacram. communionem, quæ sensu ipso percipitur. Ecclesia enim est cætus hominum ita visibilis, & palpabilis, vt est cætus populi Rom. vel Regnum Galliæ, aut Resp. Venetorum.

Notandum est autem cum Augustin. in breuiculo collationis, Ecclesiam esse corpus viuum, in quo est anima, & corpus. Et quidem anima sunt interna dona Spiritus sancti, Fides, Spes, Charitas. Corpus sunt externa, professio fidei, & cõmunicatio Sacram. Ex quo fit, vt quidã sunt de anima, & de corpore Ecclesiæ, & proinde vniti Christo capiti interiùs & exterius: & tales sunt perfectissimè de Ecclesia; sunt enim quasi mẽbra viua in corpore, quamuis etiã inter istos aliqui magis, aliqui minùs vitam participent, & aliqui etiam solùm initium vitæ habeant, & quasi sensum; sed non motum, vt qui habent solam fidem sine charitate. Rursùs; Aliqui sunt de anima, & non de corpore; vt, catechumeni, vel excommunicati, si fidem, & charitatem habeant, quod potest fieri. Denique: Aliqui sunt de corpore, & non de anima: vt, qui nullam Nota. Collat. 3.

Iam habent internam virtutem; & tamen spe, aut timore aliquo temporali, profitentur fidem, & in Sacram. communicant sub regimine pastorum, & tales sunt sicut capilli, aut vngues, aut mali humores in corpore humano. Definitio igitur nostra solùm comprehendit hunc vltimum modum existendi in Ecclesia, quia hic requiritur, vt minimùm, vt quis possit dici esse pars visibilis Ecclesiæ. De singulis igitur probandum est.

Infideles non baptizati. De Infidelibus quidem non baptizatis sine dubio Paulus loquitur: *Quid enim mihi de ijs, qui foris sunt, iudicare?* Vbi generaliter eos omnes foris esse dicit, qui non dederunt nomina sua Christo per Baptismum, sed aliquas alias religiones sequuntur.

Catechumeni. De Catechumenis est paulò maior difficultas, quia sunt fideles, & saluari possunt, si moriantur in eo statu; & tamen extra Ecclesiam nemo saluatur, sicut nec extra arcam Noë. At nihilominùs certum est, cathechumenos non esse in Ecclesia actu, & propriè, sed tantùm in potentiâ; quomodò homo cōceptus, sed nondum formatus, & natus non dicitur homo, nisi in potentiâ. *Act. 2.* Nam legimus: *Qui ergò receperunt verbum, baptizati sunt, & appositæ sunt in die illa animæ circiter tria millia.* Item Concil. Florent. docet, homines fieri membra Christi, ac de corpore Ecclesiæ, cùm baptizantur. Idem & Patres docent. *In instruc. Armen.*

Denique catechumeni non habent ius ad vlla Sacram. neque ad alia, quæ sunt communia vniuersæ Ecclesiæ. Non igitur actu, & propriè sunt Catechumeni de Ecclesiâ. Quomodo igitur, inquies, saluantur? Resp. quod dicitur, extra Ecclesiam neminem saluari, intelligi debere de ijs, qui neque reipsa, neque desiderio sunt in Ecclesia: sicut de Baptismo communiter loquuntur Theologi. Quoniam autem Catechumeni, si non re, saltem voto sunt in Ecclesia, ideò saluari possunt. Neque repugnat similitudo arcæ Noë, extra quam nemo saluabitur, etiamsi voto in ea fuisset: nam similitudines non in omnibus conueniunt. Quocirca Baptismus comparatur arcæ Noë, & tamen constat sine Baptismo in re aliquos saluari. *Obiect. Solut.* *1. Pet. 3.*

Haeretici, & Apostatæ. Hæreticos, & Apostatas esse extra Ecclesiam, Primò Script. indicat, cùm ait: *Quidam circa fidem naufragauerunt.* Quo loco per metaphoram naufragij intelligit, hæreticos, fracta vna parte nauis Ecclesiæ, ex ea in mare decidisse. Quod etiam significat illa parabola Domini de reti, quòd præ multitudine scindebatur. *1. Tim. 1.* *Luc. 5.*

Tit. 3. Præterea Apostolus: *Hæreticum hominem post vnam, & alteram correptionem deuita, sciens, quia subuersus est, qui eiusmodi est, & delinquit, cùm sit proprio iudicio condemnatus.* Vbi Apostolus Episcopo præcipit, vt hæreticum vitet: quod certè non faceret, si esset intra Ecclesiam. Debet enim pastor non vitare, sed curare eos, qui ad suum gregem pertinent. Et addit rationem, quia talis pertinax hæreticus, est proprio iudicio condemnatus; id est, (vt Hieronymus exponit) non est eiectus ab Ecclesia per excommunicationem, vt multi alij peccatores; sed ipse seipsum ab Ecclesia eiecit. Item: *Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis*; id est, ex nobis exierunt, quia erant nobiscum in eadem Ecclesia; sed non exierunt ex nobis, secundum diuinam electionem, vt Augustinus. *1. Ioan. 2.*

Secun-

Secundò prob. ex Concilio Niceno, vbi heretici dicuntur posse recipi in Ecclesiam, si redire velint, cum certis tamen conditionibus. Item ex Concilio Lateranensi, vbi Ecclesia dicitur fidelium congregatio. Constat enim hereticos nullo modo esse fideles. *C. 8 & 19. C. Firmiter. de summa Trinit.*

Tertiò prob. ex Patribus.

Accedit postremò, quod cum Ecclesia sit multitudo vnita (est enim populus quidam, siue regnum, siue corpus vnum) & ista vnio præcipuè in professione vnius fidei, & earundem legum ac rituum obseruatione consistat, nulla ratio permittit, vt eos de Ecclesiæ corpore esse dicamus, qui cum eo nullam omninò coniunctionem habent.

De Scismaticis nonnulli Catholicorum dubitant, an sint de Ecclesia? Sed non esse, facile est ex sacris litteris, & Patrum traditione docere. Nam inprimis, cùm dicitur: *Scindebatur autem rete*; per scisionem retis, & egressionem piscium ex reti intelliguntur scismata Ecclesiæ, & egressio hereticorum, & scismaticorum de Ecclesia, vt exponit Augustin. *Scismatici. Luc. 5.*

Preterea; Script. vocat Ecclesiam: *Vnum ouile, Vnum corpus, Vnam sponsam, vnam amicam, vnam columbam.* Scisma autem scindit id, quod erat vnum, in partes, vt patet ex ipso nomine. Nam σχίζειν scindere est, & σχίσμα scissura: ergò scismatici non sunt in Ecclesia, nec de Ecclesia. Nam pars scissa à corpore non est ampliùs pars eius corporis. Vnde pulchrè Cyprianus dicit, Ecclesiã significari per vestem Christi inconsutilem, quæ scissa non fuit, vt intelligeremus, Ecclesiam scindi posse, sed non eo modo, quo scinduntur vestes, ita vt omnes partes æquè maneant partes vestis: sed quomodò sciditur ramus ab arbore, qui statim moritur arbore viuente; & riuus à fonte, qui mox arescit, fonte fluente; & radius à Sole, qui continuò deficit, Sole, vt erat permanente. Vel, si contendas, partem scissam ab Ecclesia esse etiam Ecclesiam quandam, multas Ecclesias facies, quod est contra Script. paulò ante notatas. *Tract. 122. in Ioannem. Ioan. 10. Rom. 12. Cant. 6. L. de vnitat. Ecclesiæ.*

Prob. secundò ex decretis Pelagij Papæ, qui ex professo probat, scismaticos non esse de Ecclesia.

Accedit etiam testimonium totius Ecclesiæ, quæ in Parasceue orat pro hæreticis, & scismaticis, vt eos Deus ad Ecclesiam Catholicã reuocare dignetur. Quod certè non faceret, si eos in Ecclesia esse crederet. *24. quæst. 1. can. pudenda & can. scisma.*

Huc etiam pertinet testimonium Catechismi Rom. cuius non est exigua auctoritas in Ecclesia Dei. Disertis autem verbis Cathechismus predictus scismaticos ab Ecclesia separat.

Prob. tertiò ex Patribus. *In explicat. Symboli Apo.*

Quarto prob. ratione. Nam de ratione Ecclesiæ est, vt sit vna vnione membrorum inter se, & cum capite, hanc autem vnionem scismaticus tollit, dum se à communione capitis, & aliorum membrorum separat.

Quòd autẽ vnitas essentialis Ecclesiæ cõsistat in illa cõiunctione membrorum inter se, & cum capite, prob. nam multiplex vnitas inuenitur in Ecclesia. Prima est vnitas ratione principij, id est, Dei vocantis: *Nemo venit ad me, &c.* *Ioan. 6.*

Secunda ratione eiusdem vltimi finis, quod significatum est in illo vno denario omnibus operantibus promisso. Tertia est ratione eorundem mediorum, id est, Fidei, Sacramentorum, Legum, iuxta illud: *Vna fides, vnum Baptisma.* *Matth. 20. Ephes. 4.*

tisma. Quarta est ratione eiusdem Spiritus sancti, à quo tanquam externo, & separato Rectore vniuersa Ecclesia gubernatur. *Diuisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus.* Quinta est ratione eiusdem capitis, tanquam interni, & coniuncti Rectoris; omnis enim Ecclesia eidem Christo, & eius vicario tanquam capiti paret. *Ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam.* Et: *Simon Petre, pasce oues meas.* Sexta est ratione connexionis membrorum inter se, & præcipuè cum capite, vt est principale membrum: *Vnum corpus sumus, alter alterius membra.*

1. Cor. 12. Ephes. 1. Ioan. vlt. Rom. 12.

Iam verò inter has vnitates illæ, quæ faciunt propriè Ecclesiam vnam, sunt duæ vltimæ. Nam per primam Ecclesia non tam est vna, quàm ex vno. Per secundam non tam est vna, quàm ad vnum. Per tertiam non tam est vna, quàm per vnum. Per quartam nō tam est vna, quàm sub vno. Per quintam, & sextam propriè est vna, id est, vnum corpus, vnus populus, vna societas. Scisma autē opponitur his vnitatibus postremis: tunc enim est scisma, quando vnū membrum non vult ampliùs esse membrum illius corporis, nec sub illo capite: quare tollit vnitatem essentialem, atque Ecclesiam ipsam: Scismaticus igitur non est de Ecclesia.

Excommunicati. In explicat. Symboli. Matt. 18. 1. Cor. 5.

De Excommunicatis, quòd in Ecclesia non sint, docet Catechismus Rom. & prob. Primò ex illo: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus.* Vbi Dominus de Excommunicatis loquitur secundum omnium expositionem. At Ethnici non sunt de Ecclesia. Item ex illo: *Cur non magis luctū habuistis, vt tollatur de medio vestri, qui hoc opus fecit?* Et infrà: *Nescitis, quia modicum fermentum totam massam corrumpit?* Item: *Auferte malum ex vobismetipsis,* &c.

Quibus omnibus verbis describit Apostolus, quid sit excommunicari. Iubet enim excommunicari eum, qui vxorem patris sui habuerat.

11 q. 3. can. Canonica.

Secundò prob. ex iure Canonico.

Tertiò ex Patribus.

Vltimò prob. ratione. Primò; Per excommunicationem priuantur homines omni commercio spirituali, quod habent homines Ecclesiæ inter se: igitur non sunt ampliùs in cætu Ecclesiæ. Quid enim est, ciuem aliquem priuari ciuitate, nisi priuari omni commercio, quod est inter homines illius ciuitatis?

Secundò; Excommunicatio eum locū habet in Ecclesia, quem pœna mortis habet in Testamento veteri, & quem habet in temporalibus Repub. At per mortem separantur homines planè à tota Rep.

Tertiò; Nulla est pęna grauior, quam Ecclesia infligere possit, excommunicatione: ergò per excommunicationem eijcitur homo de Ecclesia. Nam grauius est, proijci de Ecclesia, quàm quęlibet pœna, quæ de manentibus in Ecclesia sumitur.

Matth. 18.

Quartò; Excommunicatio non potest ferri, nisi in contumaces, & incorrigibiles; vt omnes Theologi deducunt ex illo: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi velut Ethnicus, & Publicanus.* Igitur Excommunicatio est eiectio de Ecclesia: si enim Excommunicatio esset pœna aliqua infra eiectionem, ferretur etiam quandoque in homicidas, adulteros, & alios facinorosos, licet non contumaces?

Adde,

Adde, quòd, cùm absoluuntur Excommunicati, dicitur: *Restituo te vnitati Ecclesiæ, & membrorum participationi.* Quod signum est perspicuum, Excommunicatum separatum fuisse ab Ecclesiæ vnitate.

De Prædestinatis, quòd non solùm Prædestinati, sed etiam reprobi ad Ecclesiam pertinere possint, prob. Primò ex parabolis Domini apertissimis. *Prædestinati*

Comparatur enim Ecclesia areæ. *Permundabit* inquit, *aream suam, & congregabit triticum in borreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili.* Certè nomine areæ non potest intelligi, nisi Ecclesia: in qua tamen inueniuntur paleæ, quæ si comburerentur igne inextinguibili, certè non significant electos. *Matth 3.*

Item, comparatur sagenæ missæ in mare, ex omni genere piscium congreganti quorum tandem aliqui mittuntur in caminum ignis, qui certè nō erant de prædestinatis. *Matth. 13.*

Item, comparatur conuiuio nuptiali, ad quod intrauerunt boni, & mali, & posteà mali non habentes vestem nuptialem proijciuntur in tenebras exteriores; & ideò concludit Dominus: *Multi sunt vocati, pauci electi*, id est, multi sunt in Ecclesia, quæ est euocatio quædam, siue cætus vocatorum, qui tamen non sunt de electis. *Matth. 22.*

Item, comparatur decem virginibus, quarum quinque prudentes, intrabunt in die iudicij cum sponso ad nuptias, quinque fatuæ excludentur. *Matth. 25.*

Item, cōparatur ouili, in quo sunt oues, & Hædi: & illæ, Domino ipso explicante, significant electos; isti reprobos. Et Paulus iubet expelli de Ecclesia incestuosum, & tamen non poterat illum facere reprobum ex prędestinato, immò nec volebat; nam eiecit illum, vt humiliatus rediret, & saluus fieret in die Domini, vt ibi dicitur. *Ibid.* *1. Cor. 5.*

Item: *In magna autem domo sunt vasa aurea, & argentea, & lignea, & fictilia, quædam in gloriam, & quædam in contumeliam.* Nec dubium esse videtur, quin vasa in gloriam sint electi; vasa in contumeliam reprobi, etiamsi in eadem domo sint. *2. Tim. 2.*

Accedant præterea exempla Pauli, & Iudæ. Nam Paulus affirmat, se persecutum esse Ecclesiam Dei, & idem de eo affirmat Lucas. *1. Tim. 1.* *Gal. 1.*

Quæro igitur, vel illa Ecclesia, quam Paulus persequebatur, erat vera Dei Ecclesia, vel non. Si vera; igitur Paulus aliquando non fuit membrum veræ Ecclesiæ: quomodò enim erat de illa Ecclesia, quam totis viribus oppugnabat? Si non erat vera Ecclesia; ergò Paulus, & Lucas mentiuntur, cùm eam absolutè Dei Ecclesiam vocant. *1. Cor. 15.* *Act. 9.*

Porro Iudas reprobus erat, vt patet ex Actis, & tamen de vera Ecclesia aliquando fuit: nam, vt dicitur ibidem, fuit Apostolus ex duodecim, & Episcopus vocatus à Dauid Propheta; quæ non possunt esse vera, nisi aliquando de Ecclesia fuerit. *Act. 1.* *Psal. 108.*

Accedat quoque ratio. Nam, si sola prædestinatio facit hominem esse de Ecclesia, sequitur, Turcas, Iudæos, hæreticos, & quoslibet impios, si prædestinati sunt, nunc esse de Ecclesia, & viua membra Christi: & contrà, quoslibet sanctos, & pios baptizatos, si non sint prædestinati, non esse de Ecclesia, neque de corpore Christi. At vtrumque est falsissimum, & contra expressissimas Script.

Nam, quòd non baptizati, & hæretici non sint de Ecclesia, supra ostendimus. Quòd autem impij non sint viua membra, dicit Apostolus: *Qui Spiritum Christi non habet, hic non est eius*; nimirum viuum membrum. Quòd autem impij non habeant Spiritum Christi, sed spiritum diaboli, patet ex operibus eorũ. Non enim sunt patientes, casti, &c. quæ sunt opera Spiritus: sed sunt adulteri, homicidæ, blasphemi, &c. quæ sunt opera carnis.

Rom. 6. Gal. 6.

E contrario autem, quòd omnes pij baptizati sint membra Christi, dicit Apostolus: *Omnes nos vno spiritu in vnum corpus baptizati sumus.* Et: *Omnes enim filij Dei estis per fidem in Christo Iesu: quicunque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis.* Et tamen non est credibile, omnes Corinthios, & Galatas fuisse prædestinatos.

1 Cor. 12. Gal. 3.

Prob. vltimò ex incommodis. Nam, si soli prædestinati essent de Ecclesia, omnia essent incerta. Nam nemo tunc cognosceret fratres suos, nec pastores cognoscerent oues suas, nec ab illis cognoscerentur; cùm nemo sciat, qui sint prædestinati: & præterea nemo sciret, quæ sint verę Script. quæ vera Sacram. quæ vera fides, &c. Omnia enim pendent ex testimonio veræ Ecclesiæ.

Nõ perfecti. Non perfectos in Ecclesia esse posse, facilè probari potest. Nam, si non essent in Ecclesia ij, qui habent aliquam imperfectionem, nulla fuisset, neque esset, neque futura esset Ecclesia in terris. Nam excepto Christo, & B. Virgine, qui soli non faciunt Ecclesiam, nulli sunt, quamuis sanctissimi, in hâc vitâ, qui non habeant aliqua venialia peccata, quæ tamen non tollunt iustitiam, nec faciunt hominem Deo inimicum, vt Pelagiani putabant. Id quod testantur diuinæ litteræ: *Tu remisisti iniquitatem peccati mei, pro hâc orabit ad te omnis sanctus in tempore oportuno.* Quid est enim, *Pro hâc* nisi pro remissione? Et: sanctus igitur aliquis est, & tamen habet, quod sibi postulet remitti. Et: *Nec enim est homo, qui non peccet.* Et: *Septies in die cadet iustus, & resurget.* Et: *Non est homo iustus in terra, qui faciat bonum, & non peccet.* Iubentur etiam omnes dicere: *Dimitte nobis debita nostra.* Et: *In multis offendimus omnes.* Et: *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est.* Quæ certè testimonia clariora sunt, quàm vt explicatione vlla indigeant.

Psalm. 31. 3. Reg 8. Prou. 24. Eccles 7. Matth. 6. Iacob. 3. 1. Ioan. 1.

Can. 7. & 8. Idem testatur Concil. Mileuitanum, vbi definitur, iustos dicere non solũ humiliter, sed etiam veraciter; & non solùm pro alijs, sed etiam pro se: *Dimitte nobis debita nostra.* Idem testantur Patres.

Magni peccatores. De magnis peccatoribus, eos etiam esse in vnâ, verâ, & Catholica Ecclesia Christi, & non solùm occultos, sed etiam manifestos, prob. Primò ex parabolis Euangeliorum de areâ, de reti, de conuiuio nuptiali, de decem virginibus, & de ouili suprà citatis. Præterea, sunt alia loca apertissima. *Si peccauerit in te frater tuus, vade, corripe eum, &c. Si eos non audierit, dic Ecclesiæ, si Ecclesiam non audierit, sit tibi velut Ethnicus, & Publicanus.* Hic negari non potest, quin sermo sit de verâ Ecclesiâ. Nam Christus loquitur de Ecclesia sua: & in hâc Ecclesiâ constat inueniri peccatores, & tales peccatores, qui sæpe non emendantur per correptionem fraternam, nec etiam adhibitis duobus testibus: & tamen in Ecclesiâ manent, donec ab ipsa Ecclesia per sententiam Prelati eijciantur.

Matt. 18.

Item;

Item; Dominus præcipit de præpositis malis, vt faciamus, quod dicunt, non quod faciunt. Describit etiam præpositum malum, qui percutit conseruos, comedit, & bibit cum ebriosis, &c. & dicit: *Veniet Dominus eius in die, qua non sperat, & diuidet, eum, partemq́, eius cum hypocritis ponet*. Vbi de præpositis Ecclesiæ agi, docent Hilarius, Hieronymus, Chrysostomus, & alij in hunc locum. *Matth. 23.* *Matt. 24.*

Item, Paulus dicit, scribere se Ecclesiæ Dei, quæ est Corinthi: & mox ibidē subdit: *Significatum est mihi, quòd contentiones sint inter vos*, &c. Et alibi: *Auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita vt vxorem patris sui aliquis habeat*. Quid hic dicent? Non esse hanc veram Ecclesiam? at Apostolus dicit, esse Ecclesiam Dei. Non fuisse istum peccatorem grauissimum, & manifestum? At Apostolus hoc dicit. Non fuisse in illâ Ecclesiâ? At Apostolus iubet, vt expellant eum per excommunicationem: *Tollatur*, inquit, *de medio vestri*, &c. *1. Cor. 1.* *1. Cor. 5.*

Præterea; Ioannes in Apoc. scribit septem Ecclesijs Asiæ, & ferè singulas reprehendit de rebus non leuibus. Et, vt notat B. Augustinus, non solùm Ecclesias, sed etiam præpositum reprehendit, significatum per Angelum Sardensis Ecclesiæ: *Nomen*, inquit, *habes, quòd viuas, sed mortuus es, esto vigilans*, &c. *Apoc. 2. & 3.* *L. 2. contra Parmen. c. 10.*

Adde, quòd tempore Testamenti veteris nunquam defuerunt grauissima peccata in populo Dei, & tamen nusquam legimus, quòd Moyses, aut Samuel, aut alij Prophetæ, qui diuersis temporibus fuerunt: aut Maria, Anna, Elizabeth, Simeon, Zacharias, Ioannes Baptista, & alij iusti, quos Dominus inuenit in populo Iudæorum, separauerint se à reliquis pessimis hominibus, quantum ad templum, altare, sacrificium, & alia, quæ religionis sunt, ergò in eâdem congregatione manebant boni, & mali.

Prob. secundò ex testimonio Ecclesiæ Catholicæ, quæ erat tempore B. Augustini. Refert enim ipse, collationem celeberrimam Carthagine habitam inter CCC. VI. Episc. Catholicos, quorum vnus ipse erat, & CC. XCVI. Donatistas Episc. Tot enim fuisse indicat Augustinus in collatione primæ diei. Deinde, in collatione tertiæ diei refert, Donatistas coactos fateri esse in Ecclesia bonos, & malos, prolatâ à Catholicis illa parabola de reti, pisces bonos, & malos congregante: sed dixisse adhuc Donatistas, tantùm occultos malos esse in Ecclesia, sicut in reti, dum est in mari, non discernuntur à piscatoribus pisces boni, à malis, sed in littore discernuntur, & mox separantur. Ad hoc autem dicit respondisse Catholicos, propterea Ecclesiam comparatam etiam areæ, in quâ discernuntur paleæ à frumento, immo magis apparent paleæ, quàm frumenta: & etiam arcæ Noë, in qua etiam post egressum corui, quo significantur hæretici, adhuc remanserunt palam animalia munda, & immunda. Prob. tertio testimonijs Patrum. *In breuiculo collationum.*

Vltimo prob. ratione. Nam, si soli boni essent in Ecclesiâ, frustrà esset Sacram. Pœnitentiæ, quod solis illis administratur, qui sunt de Ecclesia. Incertum est enim, qui sint reuerà boni, & qui non. Item, mox atque Prælati in aliquod peccatum incidissent, non essent ampliùs de

Ecclesia, nec prælati, & proinde non oporteret illis ampliùs obedire. Et similiter subditi, mox atque peccarent, non essent ampliùs de grege: & proinde liceret pastoribus curam eorum non agere; ex quo summa confusio, & perturbatio oriretur.

Infideles occulti. De Infidelibus occultis, id est, de ijs, qui nec fidem internam, nec vllam Christianam virtutem habent, & tamen exteriùs propter temporale aliquod commodum fidem Catholicam profitentur, & communione Sacramentorũ veris fidelibus permiscentur, nos modum communem loquendi plurium sequimur, qui docent, eos esse veras, partes exteriores, atque adeò etiam membra, licet arida, & mortua, corporis Ecclesiæ.

1. Ioan. 2. Ac Primùm hæc sententia demonstrari potest ex illis verbis: *Et nunc Antichristi multi facti sunt, ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis; nam, si fuissent ex nobis, mansissent vtiq; nobiscum.*

Hoc loco Ioannes de hæreticis loquitur, quos Antichristos vocat, & dicit eos, antequam exirent, non fuisse ex nobis, id est, non fuisse Catholicos animo, ac voluntate, sed hæreticos, atque Antichristos. & tamen ex nobis exiuisse, quia, & si non erant ex nobis animo, ac voluntate, erant tamen ex nobis externa professione: sed posteaquam se prodiderunt, & in apertum scisma proruperunt, iam desierunt omnibus modis esse ex nobis.

Secundò prob. ex Patribus, maximè ijs, qui communi consensu docent, eos, qui sunt extra Ecclesiam, nullam habere auctoritatem, aut iurisdictionem in Ecclesia.

Quod sanè ratio etiam manifestè docet. Quo pacto enim cogitari, aut fingi potest, vt is habeat iurisdictionem, & proinde sit caput Ecclesiæ, qui non est membrum?

Certum est autem, occultum hæreticum, si Episcopus, aut etiam summus Pontif. esset, non amittere eiurisdictionem, nec dignitatem, aut nomen capitis in Ecclesia, donec aut ipse se ab Ecclesia publicè separet, aut conuictus hæreseos inuitus separetur.

Adde, quòd, si occulti hæretici nullam habere possent iurisdictionem, redderentur incerti omnes actus, qui ex iurisdictione dependent; quod non parum Ecclesiam vniuersam perturbaret.

Iam ergo, si is, qui non est in Ecclesia non potest habere auctoritatem in Ecclesiam, & hæreticus occultus habere potest, & aliquando reipsa habet auctoritatem in Ecclesiam, certè hæreticus occultus esse potest in Ecclesia.

Tertio prob. ratione. Ac primum, similitudo corporis humani id, quod quærimus, suadere potest.

Rom. 12. 1. Cor. 12. Est enim Ecclesia similis corpori humano, vt Apostolus docet: in corpore autem humano multa, & varia videmus esse partium genera, ita vt quædam viuant, & sentiant: quædam viuant, non sentiant; quædam nec viuant, nec sentiant; vt notum est. Igitur in Ecclesia quoque nihil impediet, quo minus sint aliqui, qui habeant fidem, & charitatem; quidam

solam

ſolam fidem; quidam ne ipſam quidem fidem, ſed externam dumtaxat coniunctionem.

Deinde; Si ij, qui fide internâ carent, non ſunt, nec eſſe poſſunt in Eccleſia, nulla erit inter nos, & hęreticos ampliùs quæſtio de Eccleſiæ viſibilitate: proinde (quod ego certè magni facio) ſuperuacaneæ erunt tot eruditiſsimorum hominum diſputationes, quæ hactenus prodierunt. Omnes enim, qui hactenus ſcripſerunt, id obijciunt Lutheranis, & Caluiniſtis, quòd Eccleſiam inuiſibilem faciant.

Nullam autem futuram ampliùs quæſtionem, ita probo. Lutherani, & Caluiniſtæ ſigna viſibilia quædam, & externa Eccleſiæ ſtatuunt, nimirum prædicationem verbi Dei, & Sacram. adminiſtrationem & conſtanter docent, vbicunque hæc ſigna conſpiciuntur, ibi etiam eſſe veram Chriſti Eccleſiam. Quia tamen ſolos iuſtos, & pios, ad Eccleſiam veram pertinere volunt, & nemo poteſt certò ſcire, qui ſint verè iuſti, & pij inter tam multos, qui iuſtitiam, & pietatem exteriùs præ ſe ferunt, cùm certum ſit, multos vbique eſſe hypocritas, & falſos fratres; idcircò noſtri rectè concludunt, eos facere Eccleſiam inuiſibilem.

Porrò Lutheranis, & Caluiniſtis iuſtitia in ſola fide conſiſtit, idemque eſt apud eos, Eccleſiam eſſe cætum iuſtorum, & piorum; &, eſſe cætum verè credentium: quis non igitur videt, nos cum illis planè conuenire, ſi omnes illos ab Eccleſia excludamus, qui veram fidem in corde non habent?

Ad hæc; Neceſſe eſt, vt nobis certitudine infallibili conſtet, qui cętus hominum ſit vera Chriſti Eccleſia: nam, cùm Script. traditiones, & omnia planè dogmata, ex teſtimonio Eccleſiæ pendeant, niſi certiſsimi ſimus, quæ ſit vera Eccleſia, incerta erunt prorſus omnia. At non poteſt certitudine infallibili conſtare nobis, quæ ſit vera Eccleſia, ſi fides interna requiritur in quolibet membro, ſeu parte Eccleſiæ.

Quis enim certò nouit, in quibus ſit illa fides? Non igitur fides, aut aliquid aliud inuiſibile, & occultum requiritur, vt quis aliquo modo pertineat ad Eccleſiam.

CAPVT.

tarent visibile signum circumcisionis; in Testam. nouo sine dubio Ecclesia Christiana tota erat in principio in Apostolis, & discipulis Christi, qui adeò visibiles erant, vt super illis visibiliter Spiritus sanctus descenderit in die Pentecostes.

Deinde, istis additi sunt visibiliter vna die homines ad tria millia, & rursum ad quinque millia, per fidei confessionem, & Baptismum: ac deinceps semper illi omnes, & soli habiti sunt de Ecclesia Christi, qui ad illos primos se adiunxerunt per Baptismum, & confessionem fidei, & inde non recesserunt per hæreses, aut scismata, aut expulsi sunt per excommunicationem. *Act. 1. 2. 3. & 4.*

Quartò prob. ex ipsa ratione Ecclesiæ. Ecclesia enim est societas quædam, non Angelorum, neque animarum, sed hominum. Non autem potest dici societas hominum, nisi in externis, & visibilibus signis consistat: nam non est societas, nisi se cognoscant ij, qui dicuntur socij; non autem possunt se homines agnoscere, nisi societatis vincula sint externa, & visibilia. *Prob. 4.*

Et confirm. ex more omnium humanarum societatum: nam in militiam, in ciuitatem, in regnum, & alia similia non aliter homines adscribuntur, quã signis visibilibus.

Quintò prob. ex necessitate: nam tenemur omnes sub periculo æternæ mortis, verę Ecclesiæ nos adiungere, & in illa perseuerare, id est, capiti eius obedire, & cęteris membris communicare. At hoc fieri non potest, si Ecclesia est inuisibilis. *Prob. 5.*

Sextò ex dictis quęstione superiore. Si enim Ecclesia est congregatio hominum viuentium Sacram. ijsdem, & fidem Christi profitentium, sub regimine legittimorum pastorum, sequitur necessario, eam esse visibilem. *Prob. 6. & 7.*

Septimò prob. idem testimonijs veterum.

Secundò, docere volumus, Ecclesiam visibilem non posse deficere: & nomine Ecclesiæ non intelligimus vnum, aut alterum hominem Christianum; sed multitudinem congregatam, in qua sint Pręlati, & subditi. *Prob. 1. Ecclesiam non posse deficere.*

Primùm id ostenditur ex Script. vbi apertè nominatur Ecclesia. *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam.* Cui simile est illud: *Vt scias, quomodo te oporteat conuersari in domo Dei, quæ est Ecclesia Dei viui, columna, & firmamentum veritatis.* *Matth. 16. 1. Tim. 3.*

In vtroque loco agitur de Ecclesia visibili: & tamen audimus ipsam veritatem asserentem, portas inferorum non pręualituras, contra eam Ecclesiam.

Secundò, ex alijs locis, vbi aperta est promissio sine nomine Ecclesiæ. *Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi.* Quæ verba ad Ecclesiam visibilem dicta sunt, nimirum ad Apostolos, & discipulos cæteros, quos in die Ascensionis suę Dominus allocutus est: &, cùm illi homines non essent permansuri in corpore vsque ad mundi consummationem, necesse est dicere, hanc promissionem pertinere ad eorum successores. *Prob. 2. Matt. vlt.*

Ephes. 4. Præterea: *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, alios Prophetas, alios Euangelistas, alios Pastores, & Doctores ad consummationem Sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis Filij Dei, in virum perfectum, & mensuram ætatis plenitudinis Christi.* Vbi Apostolus docet mansura in Ecclesia ista ministeria Pastorum, & Doctorum, & continuam ædificationem corporis Christi, & proinde visibilem Ecclesiam vsque ad diem iudicij: nam quando sola esset in mundo Ecclesia inuisibilis, non inuenirentur ista ministeria, quæ non possunt exerceri, nisi se Pastores, & oues agnoscant.

Et notandum, quòd, licet veteres intelligant hunc locum de spirituali mẽsura corporis mystici; recentiores autem de corporali mensura corporũ beatorum, quæ dicunt futura tantæ magnitudinis, quantæ fuerunt, vel fuissent in perfecta sua ętate; tamen omnes intelligunt hunc locum de nouissimis diebus quando complebitur numerus electorum?

Psal. 47. Pręterea; *Deus fundauit eam in æternum.* Id est, Ecclesiam suam, quę est ciuitas eius, vt Augustinus exponit, & res ipsa clamat. Nam totus Psalmus est de fundatione Ecclesiæ Christianæ, tanquam nouæ, & visibilis ciuitatis. Incipit enim: *Magnus Dominus, & laudabilis nimis in ciuitate Dei nostri, in monte sancto eius: Fundatur exultatione vniuersæ terræ,* &c. Item, apud Isaiam (quod caput intelligi de Ecclesia noui Testamenti docuit Christus, cùm in Synagoga

Luc. 4. citauit, & exposuit de aduentu suo initium huius capitis: *Spiritus Domini super*

Isa. 61. *me,* &c) sic habetur. *Et fœdus perpetuum feriam eis, & scietur in Gentibus semen eorũ, & germen eorum in medio populorum: omnes, qui viderint eos, cognoscent illos, quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus.* Profectò tam est perspicuus hic locus, vt expositione non egeat. Quomodò enim inuisibilis erit ille cætus, de quo dicitur: *Omnes, qui viderint eos, cognoscent illos, quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus?*

Accedant tertiò testimonia ex parabolis, quibus omnium consensu signi-

Prob. 3. ficatur Ecclesia. Area enim, in qua sunt granum, & paleæ, rete, in quo sunt boni, & mali pisces; ager, in quo sunt frumentum, & zizania; conuiuium, in quo sunt boni, & mali discumbentes; ouile, in quo sunt oues, & hędi, significant Ecclesiam visibilem; vt etiam hęretici fatentur. Nam Ecclesia inuisibilis non habet malos, & bonos; sed tantùm bonos secundum eorum sententiã. At eædem parabolæ docent, istam Ecclesiam visibilem nunquam interituram

Matth 3. vsque ad diem iudicij. Nam dicitur: *Ipse permundabit aream suam, & triticum cõgregabit in horreum suum; paleas autẽ comburet igni inextinguibili,* quod sine dubio

Matth. 13. non fiet ante diem iudicij. Et: *Sinite vtraque crescere vsque ad messem.* Et infrà: *Messis autem consummatio sæculi est.* Et infrà: *Sic erit in consummatione sæculi, exibunt Angeli, & separabunt malos de medio iustorum,* &c.

Prob. 4. Psal. 88. Quartò prob. ex Script. quæ loquũtur de regno Christi. *Thronus eius sicut sol in conspectu meo, & sicut luna perfecta in æternũ, & testis in cælo fidelis.* Ibidem: *Et ponam in sæculum sæculi semen eius, & thronum eius, sicut dies cæli:* Et: *In diebus autem*

Dan. 2. *regnorum illorum suscitabit Deus cæli Regnum, quod in æternum non dissipabitur: & Reg-*

Luc. 1. *num eius alteri populo non tradetur,* &c. Item: *Et Regni eius non erit finis.* Ista loca

non.

non possunt intelligi, nisi de vera, & visibili Christi Ecclesia nunquam interitura. Nam Regnum Christi sine dubio est vera eius Ecclesia.

Preterea; In Psalmo, vbi dicitur Christi Regnum ęternum, dicitur etiam, quòd in eo sint boni, & mali, ac proinde quòd Ecclesia sit visibilis: *Si autem dereliquerint filij eius*, inquit, *legem meam, & iustitias meas non custodierint*, &c. *Visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum; misericordiam autem meā non dispergam ab eo*, &c. Quem locum pulchrè exponit de flagellis Ecclesiæ S. Cyprianus. In illo etiam capite Danielis, vbi dicitur Regnum Christi perpetuum, legimus quoque, illud Regnum esse montem magnum implentem omnem terram: quem Isaias, & Michęas vocant montem manifestum secundum LXX. *Psal. 88.* *In Serm. de lapsis.* *Dan. 2.* *Isa. 2.* *Mich. 4.*

Quintò prob. testimonijs veterum.

Vltimò prob. ratione naturali. Primum enim, si aliquando sola maneret in mundo Ecclesia inuisibilis, aliquando etiam esset impossibilis salus ijs, qui sunt extra Ecclesiam. Nam non possunt saluari, nisi in Ecclesiam ingrediantur: sicut tempore Noë peribant necessariò, qui non habebant aditum ad arcam: at non possunt ingredi in Ecclesiam, quam ignorant, igitur non habent remedium. *Prob. 5. & 6.*

Preterea, De ratione vnius veræ Ecclesiæ est, vt sit visibilis: ergò, si Ecclesia visibilis perit, nulla vera Ecclesia remanet.

Denique; Vel homines illi occulti, qui Ecclesiam inuisibilem constituunt, profitentur palàm fidem suam, & abstinent ab idolorum cultura, vel non: si profitentur; ergò non est Ecclesia inuisibilis, sed maximè visibilis, sicut erat tempore Martyrum: si non profitentur, ergò nulla est Ecclesia: nam non est vera Ecclesia, in qua nulli sunt boni, & qui saluentur; non autem sunt boni, nec saluantur, qui non confitentur fidem, sed ea in corde retenta exteriùs profitentur perfidiam, & idololatriam, cùm dicat Apostolus: *Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem*. Et: *Omnis qui negauerit me coram hominibus, negabo eum coram Patre meo*. Ergo implicat contradictionem Ecclesiam esse, & carere omni forma visibili, nisi ponatur extra mundum, vbi nunquam sit necessarium fidem confiteri. *Rom. 10.* *Matth. 10.*

Tertio docere volumus, Ecclesiam non posse errare. Est autem sententia nostra, Ecclesiam absolutè non posse errare, nec in rebus absolutè necessarijs, nec in alijs, quæ credenda, vel facienda nobis proponit, siue habeantur expressè in Script. siue non. Et cùm dicimus, Ecclesiam non posse errare, id intelligimus, tam de vniuersitate fidelium, quàm de vniuersitate Episc. ita vt sensus sit eius propositionis: Ecclesia non potest errare, id est, id, quod tenent omnes fideles tanquam de fide, necessario est verum, & de fide, & similiter id, quod docent omnes Episcopi, tanqam ad fidem pertinens, necessario est verum & de fide. *Ecclesia non potest errare.*

Primo, de vniuersitate fidelium prob. primo ex illo: *Ecclesia Dei est columna, & firmamentum veritatis*. Vbi Apostolus vult significare, veritatē fidei, quoad nos, niti Ecclesiæ auctoritate, & verum esse, quidquid Ecclesia probat; falsum, quidquid illa improbat. *Prob. 1. de vniuersitate fidelium.* *1. Tim. 3.*

Prob. 2. Secundo, Ecclesia gubernatur à Christo, tanquam à capite, sponso suo;
Ephes. 1. & à Spiritu sancto, tanquam ab anima. *Ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam,*
Ephes. 4. *quae est corpus ipsius.* Et: *Vnum corpus, & vnus Spiritus.* Et: *Vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiae.* Ergo si Ecclesia in dogmatibus fidei, vel morum, erraret, Christo, & Spiritui sancto error attribueretur. Quocirca Dominus ait:
Ioan 16. *Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem.*

Prob 3. Matth. 18. Tertiò, Obligamur sub anathematis pœna credere Ecclesiæ in omnibus, vt patet: *Quòd si Ecclesiam non audierit, sit tibi velut Ethnicus, & Publicanus:* & cōcilia omnia dicunt anathema non assentiētibus Ecclesiæ decretis. At iniquū esset sub tam graui pœna obligari ad assentiendum rebus incertis, & interdum falsis.

Prob. 4. Quartò; Ecclesiam esse sanctam, docet Symbolum Apostolorum: ista autem sanctitas propriè in professione dogmatum consistit. Ergò Christiana professio nihil continet, nisi sanctum, id est, verum, quoad fidei doctrinam; & iustum, quoad pręcepta morum. Et in hoc reuerà excellit omnibus professionibus Philosophorum, Ethnicorum, Iudęorum, Hęreticorum. Omnes enim habent dogmata aliqua falsa admista veris.

Prob. 5. Prob. vltimò ex Patribus, qui omnes ad Ecclesiam prouocant in quæstionibus fidei quibuscunque: quod certè nullo modo facerent, si Ecclesiam falli posse existimarent.

Prob. de vniuersitate Episc. De vniuersitate verò Episc. quòd errare non posit, prob. primò, quia, si omnes Episc. errarent, tota etiam Ecclesia erraret, quia tenentur populi sequi
Luca 10. suos Pastores, dicente Domino: *Qui vos audit, me audit.* Et: *Quęcunque dixerint,*
Matth. 23. *facite.*

Secundò ex epistola Concilij Ephesini ad Nestorium vbi cogitur Nestorius, si Ecclesiæ satisfacere velit, iuramento confirmare, se ita sentire, vt sentiunt Orientis, & Occidentis Episc.

Li. 1. de Baptis. c. 18. Item, ex Augustino, qui vocat decretum Concilij generalis, Ecclesiæ vniuersę consensum: & meritò, nam Ecclesia non docet, nec decernit quidquam, nisi per suos Pastores; sicut quodlibet corpus per suum caput. Vnde etiam
3. Reg. 8. congregatio Sacerdotum, & Seniorum vocatur omnis Ecclesia Israël. Et
Matt. 18. Chrysostomus exponit illud: *Dic Ecclesiæ*, id est, Pręlato.

CAPVT

CAPVT SEPTIMVM.

De notis Ecclesiæ.

OBSERVANDVM est, Ecclesiam Catholicam esse quasi solem quendam, qui radios lucis clarissimos ex omni parte diffundit, vt facillimè per eos cognosci possit. Habet enim plurimas notas, siue testimonia, ac signa, quæ eam decernant ab omni falsa religione Paganorum, Iudæorum, Hæreticorum? Et non quidem efficiunt euidenter verum, ipsam esse veram Dei Ecclesiam; sed tamen efficiunt id euidenter credibile: nec enim est idem euidenter verum, & euidenter credibile. Nam euidenter verum dicitur, quod vel in se, vel in suis principijs videtur. Euidenter credibile, quod non videtur, nec in se, nec in suis principijs, habet tamen tot, & tam grauia testimonia, vt quilibet vir sapiens meritò id credere debeat. Vt, si iudex videat hominem à latrone occidi, vel vulnerari lethaliter, & posteà mori, habet euidentiam veritatis, quòd ipse latro sit homicida; si autem cædem fieri non videat, sed habeat viginti testes viros grauissimos, qui dicunt se vidisse, habet euidentiam credibilitatis.

Dicimus ergò, notas Ecclesiæ, quas adferemus, non facere euidentiam veritatis simpliciter, quia alioqui nulli inuenirentur, qui id negarent; sicut nemo inuenitur, qui neget sententias, quas Mathematici demonstrant: sed tamen efficiunt euidentiam credibilitatis, iuxta illud: *Testimonia tua credibilia facta sunt nimis.* Psal. 92. Apud eos autem, qui admittunt Script. diuinas, & historias, ac Patrum veterum scripta, faciunt etiam euidentiam veritatis. Tametsi enim articulorum fidei veritas non potest nobis esse euidens absolutè, tamen potest esse euidens ex hypothesi, id est, supposita veritate Scripturarum. Quod enim à Scriptura euidenter deducitur, est euidenter verum suppositis Script.

Porrò hæ notæ variè à varijs nominantur: nos quindecim notas proponemus, quæ, si quis velit, poterunt aliquo modo reuocari ad illas quatuor, quæ communiter à recentioribus assignantur ex Symbolo Constantinopolitano, Vnam, Sanctam, Catholicam, & Apostolicam.

Prima nota est ipsum Catholicæ Ecclesiæ, & Christianorum nomen. Nam 1. Nota nulla est hæresis, quæ non accipiat nomen ab aliquo homine, auctore suo, & Ecclesiæ. nomen Christianum ijs relinquat, à quibus discedit. Sic scismaticorum alij dicebant: *Ego sum Pauli; alij ego Apollo; alij, ego vero Cephæ.* Ita nunc dicuntur alij 1. Cor. 1. Martinistæ, vel Lutherani, alij Zwingliani, alij Caluinistæ, &c. Nos autem ab aliquo certo homine nemo vocauit: vnde constat nostram solùm esse veram Ecclesiam.

Secunda nota est Antiquitas. Nam sine dubio vera Ecclesia antiquior 2 Nota.

Matth 13. est, quàm falsa: quemadmodum Deus anteà fuit, quàm esset diabolus. Quocircà priùs seminatum legimus semen, quàm Zizania: & Ecclesia dicitur Catholica, quia omni tempore fuit; & Apostolica, quia fundata ab Apostolis, & proinde antiquissima.

Quod autem nostra Ecclesia sit illa ipsa, quam Christus instituit, & proinde vetustior omnibus sectis hæreticorum, hâc ratiocinatione concludi potest. In omni insigni mutatione religionis, semper ista sex demonstrari possunt. Primò auctor eius. II. dogma aliquod nouum. III. tempus, quo cœpit. IV. locus, vbi cœpit. V. quis eam oppugnauerit. VI. exiguus aliquis cœtus, vnde paulatim alijs accedentibus cœperit. Nam illa omnia inuenimus in ipsa Christi Ecclesia, quæ tamen non fuit noua Ecclesia, sed solum mutatio quædam status Ecclesiæ secundum Prophetarum prędictiones. Primo enim scimus auctorem fuisse Christum; vnde Christiani dicimur. Secundò, cœpisse tunc explicitè credi noua dogmata Trinitatis, & Incarnationis. Tertio, cœpisse ista prędicari anno XV. Imperij Tiberij Cæsaris. Quarto, cœpisse in Iudea. Quinto, mox oppugnatam fuisse hanc religionem à Scribis, & Pharizęis, deinde à Gentibus summa vi. Sexto scimus initio fuisse multo pauciores Christianos, quàm essent Iudęi, cùm separatio facta est. Si ergò in hac mutatione status eiusdem Ecclesiæ illa sex ostendi possunt, multomagis eadèm poterunt demonstrari in quauis perfecta mutatione.

Iam vero nos illa omnia de singulis hęreticorum sectis facillimè demonstramus: nihil autem horum aduersarij vnquam de nostra Ecclesia post Apostolica tempora demonstrare potuerunt. Ac vt exemplis rem illustremus. Arianorum auctorem scimus fuisse Arium quendam Presbyterum Alexandrinum. Nestorianorum vero Nestorium Episc. Constantinopolit. Lutheranorum autem Martinum Lutherum Presbyterum, & Monachum ordinis S. Augustini.

Secundo, scimus, quæ dogmata inuenerint. Arius docuit, Filium Dei esse creaturam. Nestorius, in Christo esse duas personas. Lutherus, iustificari homines per solam fidem specialem, id est, per hoc solùm, quod se iustos putent; item negauit, Eucharistiam esse sacrificium.

Tertio, scimus tempora. Cœpit enim Arij hæresis, anno Domini CCC, XXIV. Nestorij anno CD.XXXI. Lutheranorum anno MD.XVII.

Quarto, scimus loca. Cœpit Arianismus in Ægypto. Nestoriana hęresis in Thracia. Lutherana in Saxonia.

Quinto, scimus Arianos mox oppugnatos fuisse à Syluestro Pont. à Concilio Nicæno, ab Athanasio, Hilario, & alijs. Nestorianam à Pont. Celestino, Concilio Ephesino Cyrillo, alijsque permultis. Lutheranã à Leone X. Pont. à Concilio Trident. ab academijs omnibus Catholicis, & Doctoribus plurimis.

Sexto, scimus initia harum hæresum valde exigua fuisse; &, multo plures initio separationis sine comparatione fuisse Catholicos toto orbe terrarum diffusos, quàm erant Ariani, Nestoriani, vel Lutherani; quod ne ipsi quidem negant.

Quòd verò nihil horum de nobis ostendere possint, perspicuum est. Nam primo

Primò nunquam obiecerunt nobis aúctorem nostræ sectæ, nec ab vllo particulari homine nos appellarunt: quod certè libentissimè facerent, si possent.

Secundò, nunquam ostenderunt primam originem vllius dogmatis nostri, nisi tempore Apostolorum.

Tertiò, nunquam designare potuerunt tempus certum nostræ defectionis ab Ecclesia. Dicunt quidem, post primos quingentos annos cœpisse valdè inualescere hanc sectam, tamen quando cœperit absolutè nunquam dixerunt.

Quartò, nunquam ostenderunt, quo loco cęperit. Nam post primos quingentos annos floruit Gregorius, cum quo totum orbem terrarum communicasse ex epistolis eius, quas ad omnes Ecclesias mittit, cognosci potest. Item, post Gregorij obitum celebratum est Concilium VI. generale, ex quo manifestè colligitur, totum Orientem, & Occidentem eo tempore cum Rom. Pontifice, vt membra cum capite, coniuncta fuisse.

Quinto, nunquam ostenderunt, quis eam oppugnauerit, tanquam nuper ortum; & quæ Concilia contra eam celebrata fuerint.

Sexto, non potest vllo modo ostendi, quod vnquam nostra Ecclesia separauerit se ab aliquâ maiore, ita vt, qui adhærebant Rom. sedi, essent paucissimi, reliqui Christiani multo plures. Nam ex epistolis Gregorij, quas scribit ad Episcopos Orientis, Africæ, Hispaniæ, Galliæ, Italiæ, constat, omnes ferè Christianos cum eo communicasse. Hoc argumento ab antiquitate semper vsi sunt veteres Patres contra hæreticos, ad ostendendam veram Ecclesiam.

Tertia nota est duratio diuturna, nec vnquam interrupta. Ecclesia enim dicitur Catholica, non solùm, quia semper fuit, sed etiam quia semper erit, iuxta illud: *Regnum, quod in æternum non dissipabitur.* Et: *Si est ex hominibus Concilium hoc, aut opus, dissoluetur; si vero ex Deo est, non poteritis dissoluere.* De hæreticis autem S. Paulus dicit: *Sed vltra non proficient.* Iam vero constat, Ecclesiam nostrã durasse ab initio mundi hucusque; vel, si de statu noui Testamen. loquamur, durasse à Christo hucusque per annos M.DCX. frustra eã oppugnantibus primo Iudęis, deinde Paganis, vltimo hęreticis; non solùm autem durasse, sed etiam ex persecutione creuisse. Vt enim aquæ diluuij palatia regum obruebant, atque deijciebant, arcam vero Noë semper magis ac magis attollebant: ita persecutiones regna temporalia facilè destruunt; Christi regnum, quod est Ecclesia, non modo non destruunt, sed etiam illustrant. Itaque Iustinus dicit persecutionem id esse Ecclesiæ, quod est vineis putatio: vt enim vineæ putatione ad vbertatem prouocantur, ita quoque Ecclesia persecutionibus crescit.

3. Nota. *Dan. 9.* *Act. 5.* *2. Tim. 3.* *In Tryphon.*

Deinde, nostram esse veram Ecclesiam, probari potest etiam hoc argumento: Nam ante Lutheri tempora non erant in mundo, nisi hæ religiones, Paganismus, Iudaismus, Mahumetismus, Gręcismus, Nestorianismus, Hussitarum hęresis, & Rom. Ecclesia: sed certum est, non fuisse veram Ecclesiam Christi apud vllam ex prędictis sectis; vt etiam Lutherani fatentur: ergo fuit apud Rom. Ecclesiam, aut certè perijt de mundo omnis vera, & visibilis Ec-

clesia.

clesia. At vero sectæ omnes hæreticę breui defecerunt pręter eas, quę nunc sunt exortæ. Numeramus enim vsque ad tempora Lutheri C C. hęreticorum diuersissimas familias: ex his autem non supersunt, nisi reliquię quędam Nestorianorum, & Eutychianorum in Oriente, & Hussitarum in Boëmia: reliquę autem funditus interierunt.

Et mirabilis valdè est in hâc re prouidentia Dei, quod fuerint hactenus vsque ad Lutheri tempora, vt minimum, C C. hęresiarchę, quorum multi habuerunt multos Episc. multas Ecclesias, multos potentissimos Patronos, & Imp. & Reges, & scripserint libros innumerabiles, vt viderentur nunquā posse deficere, & tamen ita defecerunt, vt iam non supersint nec ipsi, nec libri eorum, nec dogmata, nec nomina, aut vestigia vlla, nisi in libris Catholicorū. Itaque, si Catholici non scripsissent eorum nomina in libris suis, nesciremus quidem, eos fuisse vnquam in hoc mundo.

Quàm firmis radicibus nixa videbatur hæresis Ariana, temporibus Athanasij, & Hilarij? At nunc vbi, quæso, est? euanuit velut puluis, quem proijcit ventus à facie terræ. Ante annos C C. regnabat in Gallia hæresis Albigensium, quæ præter vires doctrinæ magis abundabat copijs militum, & potentia, quàm nunc hæresis Caluinistarum; & tamen vbi nunc sunt Albigenses? Quotusquisque est, qui eos vel nominari audierit? Porrò Lutherani vix nati arescere cęperunt. Cœpit regnum Lutheri anno M. D. X V I I. sed vix septem annis pacificè regnauit: nam anno M. D. X X V. surrexit Zwinglius, & post duos annos surrexerunt Anabaptistæ, qui maiorem partem Lutheranorum à Luthero separatum ad se traxerunt. Qui verò manserunt Lutherani, ita immutarunt Lutheri doctrinam, vt vix vlli iam inueniantur puri Lutherani. Sed nec Zwinglius diu regnauit: nam anno M. D. X X X V I I I. surrexit Caluinus, qui ita breui inualuit, vt vix pauca quædam oppida Heluetiorum Zwinglianis reliquerit. Ipsi quoque Caluinistæ per Libertinos in Gallia, per Puritanos in Anglia, per Trinitarios in Polonia, & Samosatenos in Transyluania quotidie magis ad paucitatem rediguntur.

4. Nota. Quarta nota est Amplitudo, siue multitudo, & varietas credentium. Ecclesia enim verè Catholica non solùm debet complecti omnia tempora; sed etiam omnia loca, omnes nationes, omnia hominum genera. Et sic prædictū

Psalm 2. erat: *Dabo tibi gentes, hæreditatem tuam, & possessiones tuas terminos terræ.* Et: *Domi-*
Psal. 71. *nabitur à mari vsque ad mare*, &c. Et Dominus ipse dicit, prædicandum Euan-
Luc. vlt. gelium in omnes gentes, initio facto à Hierusalem. Sunt autem aliqua ob-
Act. 1. seruanda.

Ecclesia Catholica. Primùm, vt Ecclesia sit Catholica, inprimis requiri, vt non excludat vlla tempora, loca, vel hominum genera: in quo distinguitur à Synagoga, quę erat Ecclesia particularis, non Catholica, quia erat alligata vni tempori, id est, vsque ad aduentum Messiæ; item vni loco, id est, templo Salomonis, extra quod non poterant sacrificare; & vni familiæ, id est, filijs Iacob.

Secundò nota, vt Ecclesia sit Catholica, non requiri, vt sit in omnibus hominibus totius mundi; sed tantùm, vt innotescat omnibus prouincijs, & in omnibus fructificet, ita vt in omnibus prouincijs aliqui sint de Ecclesia: do-
Matth. 24. nec enim hoc fiat, non veniet dies Domini.

Tertiò,

Tertiò, nota, non requiri, vt hoc fiat simul, ita vt vno tempore in omnibus prouincijs necessariò esse oporteat aliquos fideles. Satis enim est, si fiat successiuè. Ex quo id sequitur, quòd, si sola vna prouincia retineret vnam fidem, adhuc verè, & propriè diceretur Ecclesia Catholica, dummodo clarè ostenderetur, eam esse vnam, & eandem cum illa, quæ fuit aliquo tempore, vel diuersis in toto mundo: sicut nunc quælibet Diœcesis dicitur Catholica, quæ est continuata cum alijs, quæ faciunt vnam Ecclesiam Catholicam.

Vltimò nota, quòd, etsi Ecclesia non necessario debuit simul esse in omnibus locis, tamen hoc tempore debet necessario vel esse, vel fuisse in maiori parte orbis terræ. Nam Ecclesia omnium consensu, etiam hæreticorum, iam senuit: si ergò in sua adolescentia, & iuuentute non creuisset, quomodo nunc in senectute cresceret?

Iam verò, nostram Ecclesiam maximam partem orbis occupasse, & esse verè Catholicam, ita prob. Nam tempore Apostolorum in toto mundo fructificare cœpit, vt Paulus dicit. Coloss. 1.

Item, tempore Iræneі erat sparsa per totum orbem, id est, per omnes prouincias tunc cognitas. Idem posteà refert de suo tempore Tertullianus. Idem posteà Cyprianus. Idem posteà Athanasius. Idem posteà Chrysostomus, Hieronymus, & Augustinus, nec non Theodoretus, Leo magnus, & S. Prosper. Idem etiam de posterioribus temporibus demonstrabimus.

Tempore B. Gregorij, Ecclesiam nostram fuisse in toto orbe terrarum, planum est ex epistolis ipsius Gregorij ad Episcopos Orientis, Africæ, Hispaniæ, Galliæ, Angliæ, Siciliæ.

Item, ex Bedâ: nec non ex Bernardo, qui disputans coram Rege Siciliæ Rogerio, asserebat Rom. Pontifici suo tempore paruisse Orientem, & Occidentẽ totum, item Franciam, Germaniam, Angliam, Iberos, & plurimas barbaras nationes.

Denique; nostro tempore Ecclesia Rom. pręter Galliam, Germaniam, Angliam, Poloniam, Boëmiam, Hungariam, Græciam, Syriã, Æthiopiam, Ægyptum, in quibus mulri inueniuntur Catholici, in ipso nouo orbe habet Ecclesias sine admistione Hæreticorum in omnibus quatuor partibus mundi: ad Orientem in Indijs; ad Occidentem in Americâ; ad Septentrionem in Iaponiâ; ad Meridiem in Brasilia, & exteriore parte Africæ. At sectæ Hęreticæ numquam totum orbem, aut certè dimidiam eius partem occuparunt. Secta Mahumeti cum hæresibus Nestorij, & Eutychetis, quæ adhuc vigent in Oriente, nunquam ad Occidentem transierunt. Hęreses autem Lutheranorum nunquam transierunt mare, nec Asiam, aut Africam, Ægyptum, aut Græciam viderunt.

Quinta nota est Successio Episcoporum in Rom. Ecclesia ab Apostolis deducta, vsque ad nos: hinc enim dicitur Apostolica. Atque omnes veteres hac successione, tanquam argumento euidentissimo, vsi sunt ad veram Ecclesiam ostendendam. Sed aliqua hîc notanda sunt. 5. Nota.

Primò, non posse vllo modo Ecclesiam esse sine Pastoribus, & Episcopis. Id apertè prob. ex Paulo: *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios Pastores, & Doctores ad consummationem Sanctorum in ædificationem* Ephes. 4.

corporis Christi, donec occurramus, &c. Vbi docet Apostolus futuros Pastores in Ecclesia, vsque ad diem iudicij: tunc enim occurremus Domino in vnitate fidei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Esse autem Episcopos pastores huius gregis, docet idem Apostolus: *Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei.* Ex quo sequitur, eam non esse veram Ecclesiam, quæ aut nullos, aut non veros habet pastores.

Act. 20.

Nota secundo, illos solos in Ecclesia semper habitos fuisse veros Episc. qui ab Apostolis per legittimam successionem, & ordinationem descendisse ostédebantur. Omnes autem alios fures, & latrones, quippe qui non per ostium intrassent, sed ascendisent aliunde: nam constat, Christum, à quo Ecclesia noui Testamenti cœpit, duodecim Apostolos tantùm elegisse Episcopos, & Sacerdotes, & eis commisisse omnem, auctoritatem pascendi, & gubernandi Ecclesiam; Apostolos autem posteà elegisse, atque ordinasse alios Episcopos, & eis dedisse similem potestatem alios deinceps ordinandi; vt constat ex antiquis historijs Eusebij, & similium.

Et hinc est, quòd Paulus, qui extra ordinem à Christo post Ascensionem in cœlum Apostolus factus est, non fuisset agnitus in Ecclesia pro tali, nisi priùs in ipsa Ecclesia baptizatus fuisset, & ab Apostolis dexteras accepisset; imò & ab illis ordinatus fuisset. Itaque sicut in populo Testamenti veteris, qui per carnalem generationem propagabatur, nulli erant de populo illo Dei, nisi qui descendebant à duodecim filijs Iacob; nulli Sacerdotes, nisi qui descendebant à Leui per Aaron; & idcirco diligentissime tunc conseruabantur genealogiæ, vt patet ex toto Testamento veteri: ita in pop. Testamenti noui, qui spirituali generatione multiplicatur, nulli sunt Christiani, nisi per Apostolos, vel eorum successores, aut ab eis missos conuersi; nulli Episcopi, nisi qui eisdem legittimè succedunt; & ideò tam diligenter notantur à nostris, Episcoporum successiones.

Act. 9. 13.
Gal. 1.

Nota tertiò duo requiri, vt Episcopus dicatur ab Apostolis legittimè descendere, & proinde esse legittimus Episcopus. Vnum est, successio: alterum est, ordinatio. Quantum ad successionem, id requiritur, vt is, qui verus Episcopus haberi cupit, succedat alicui Apostolo; quomodo Clemens successit Petro, & Polycarpus Ioanni: vel certè succedat alicui, quem aliquis Apostolus fecit Episc. quomodo Ignatius successit Euodio, & Auianus Marco, quos Petrus fecerat Episcopos: vel demum, si Episcopatus est nouus, vt fiet Episc. ab eo, qui habet Apostolicam auctoritatem, qui est solus Roman. Pontifex.

Ratio huius est, quia institutio nouorum Episcopatuum non potest pertinere ad vllum, qui habeat definitam regionem, quales sunt Episc. particulares: sed ad eum, qui toti Ecclesiæ præest, & cui propriè cura incumbit Ecclesiam propagandi, quales fuerunt omnes Apostoli. Petrus quidem ex officio, & ceteri ex delegatione, & quicunque aliter intrat, non est de Ecclesia Apostolica, cùm non posit ostendere originem suam ab Apostolis. Nec tamen ob id negamus, quin etiam Patriarchæ, & Metropolitani posint aliquando nouos Episcopatus erigere, quod S. Athanasium in Oriente, & S. Bonifacium

in

in Germania fecisse constat; modo à sede Apostolica facultatem habuerint.

Quantum ad ordinationem autem requiritur, vt qui fit Episcopus, ordinetur à tribus Episcopis, qui & ipsi sint ab alijs ordinati, & illi ab alijs donec ad Apostolos veniatur. Id patet ex Canone I. Apostolorum, & Concilio Nicæno, & Carthag. IV. Hoc ipsum indicat Apostolus: *Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi cum impositione manuum Presbyterij.* Siquidem nomine Presbyterij intelligit, cœtum Episcoporum, qui simul cum ordinante imponebant manus super caput ordinandi; vt exponunt Chrysostomus, Theophylactus, OEcumenius. Neque mirum est: nomen enim Presbyteri commune erat olim Presbyteris, & Episcopis. Itaque tres, vt minimùm, requiruntur Episcopi ad noui Episcopi ordinationem; nisi fortè ex dispensatione cum vno Episcopo ordinante adsint Abbates infulati, qui vicem Episcoporum gerant, vt aliquando fieri solet ob Episc. raritatem. 1. Tim. 4.

Nota quartò antiquos hæreticos consueuisse vt plurimùm Ecclesiam imitari in ordinatione Episc. & ideò Patres sanctos non reprehendisse in ijs, nisi defectum successionis, & ex eo solùm probasse eos non esse veros Episc. quippe qui ad Ecclesiam Apostolicam non pertinerent, cùm ab Apostolis per successionem non ducerent originem. Nostri autem temporis hæretici neutrum habent, id est, nec ordinationem, nec successionem; & propterea longè inuerecundiùs, quàm vlli vnquam alij hæretici, sibi nomen, & munus Episcopi vsurpant.

Ex quo argumentum insolubile sumitur, hoc modo. Ecclesia non potest esse sine Episc. Apud Lutheranos non sunt Episc. nam non habent ordinationem, nec successionem ab Apostolis. Igitur apud eos non est Ecclesia. Et quidem quod nec Lutherus qui habitus est Episc. VVittembergensis, nec Zwinglius, qui habitus est Episc. Tigurinus, nec OEcolampadius, qui in ipso sepulchri Epitaphio vocatur primus Basileæ Episc. nec Caluinus, qui dictus est Episc. Geneuensis, nec vlli alij ordinati sunt à tribus Episc. neque ex dispensatione ab vno assistentibus Abbatibus, notissimum est, nec ipsi negant. Ergò saltem Patribus Nicæni, & Carthaginensis Concilij, immo & ipsis Apostolis, qui statuerunt Episcopum à tribus Episc. debere ordinari, isti non sunt Episcopi.

Sexta nota est Conspiratio in doctrina cum Ecclesia antiqua. Inde etiam vera Ecclesia dicitur Apostolica. Quare laudatur Theodosius Imp. à Sozomeno, quòd hâc arte compescuerit hæreticos sui temporis. Iussit Principes sectarum conuenire; deinde petijt, an existimarent, antiquos Patres, qui Ecclesiam rexerant ante dissidium illud, quod tunc de religione ortum fuerat, rectè consensisse, & verè sanctos, & Apostolicos fuisse: quod cum illi concessissent, subiunxit: Examinemus ergò doctrinam vestram ad illorum scripta, & si cum illis consenserit, retineatur; sin minùs, abijciatur. 6. Nota. L. 7. hist. c. 12.

Iam duobus modis possemus ex hâc notâ probare nostram esse veram Ecclesiam, non autem aduersariorum.

Primò, proferendo sententias veterum, quibus singula nostra dogmata confirmaremus, aduersariorum refutaremus.

Altero, ostendendo primò ex confessione aduersariorum, nostra dogmata esse doctrinam omnium veterum.

Deinde, dogmata aduersariorum habita fuisse in Ecclesia antiquâ pro exploratis hæresibus. Sed vterque modus prolixus est.

7. Nota. Rom. 12. Cant. 6. Ioan. 10. Septima nota est vnio membrorum inter se, & cum capite: nam Ecclesiam esse vnum corpus, vnam sponsam, vnum ouile, passim Script. docent. Et in Symbolo Constant. dicimus vnam Ecclesiam. Præcipua autem vnitas corporis consistit in coniunctione membrorum cum capite, & inter se.

De primâ alibi disseruimus: & videmus experientiâ, omnes illas Ecclesias, quæ ab isto capite se diuiserunt, tanquam ramos præcisos à radice, continuò aruisse.

Certè Ecclesiæ Asiaticæ, & Africanæ, quæ quondam ita florebant, vt numerosissima Concilia celebrarent, & semper haberent multos homines, vel doctrinâ, vel sanctitate, vel vtroque Dei munere clarissimos, ab eo tempore, quo à Rom. Ecclesia scisma fecerunt, nulla Concilia celebrarunt, nullos habuerunt homines famâ sanctitatis, aut doctrinæ, toti orbi notos, & nunc in summâ ignoratione versantur.

De consensione autem membrorum inter se certum est, Concordiam esse signum Regni Dei, quod stare debet in æternum: Discordiam autem, Regni diaboli quod tandem ruere debet. *Omne regnum in seipso diuisum desolabitur*. Et: *Non est dissentionis Deus, sed pacis.* Matt. 12. 1. Cor. 14.

Iam ex hâc notâ clarissimum est, nostram Ecclesiam solam esse veram Dei Ecclesiam. Siquidem in nostrâ Ecclesiâ omnes Script. sacri mirificè inter se consentiunt, licet fuerint homines diuersi, & in locis, temporibus, ac linguis diuersis scripserint.

Deinde, omnia legittimorum Conciliorum, & Pontif. decreta etiam in omnibus dogmatibus inter se conueniunt; licet edita sint à diuersis hominibus, diuersis locis, temporibus, occasionibus, & contra diuersissimas, immò sæpe contrarias hæreses; quod est apertum signum vnius, & eiusdem Spiritus sancti hanc Ecclesiam gubernantis.

Denique; Nunc omnes Catholici toto orbe dispersi, de omnibus dogmatibus fidei sentiunt idem; nec possunt aliter sentire, cùm omnes subijciant sensum suum sensui vnius, & eiusdem summi Pastoris ex cathedrâ Petri, cũ consilio aliorum Pastorum Ecclesiam dirigentis. At nulla vnquam fuit secta Gentilium, aut Hæreticorum, in quâ talis consensio esset. Nostro tempore constat, Lutheranos vixdum natos diuidi cœpisse. In Anabaptistas, Confessionistas, & Sacramentarios; & rursum singulas sectas in alias, atque alias, ita vt numerentur nunc ferè 100. diuersissimæ sectæ, ab vno Luthero prodeuntes. Quod fit manifestâ prouidentiâ Dei: nam hoc modo hæreses seipsas consumunt; diuisio enim earum non est Mathematica, quæ procedit in infinitum.

Isa. 19. Vnde Isaias: *Currere faciam Aegyptios aduersus Aegyptios.* Adde quod ipsi auctores hæretici secum non vbique consentiant, quod est certissima nota falsæ doctrinæ.

Octaua

Octaua nota est, Sanctitas doctrinæ. Vera enim Ecclesia non solùm est Catholica, Apostolica, vna; sed etiam sancta, vt habet Symbolum Constantinop. Constat autem sanctam dici Ecclesiam, quia professio eius est sancta, nihil continens falsum, quoad fidei doctrinam; nihil iniustum, quoad doctrinam morum. Vnde in Psalmo appellatur *Lex Domini immaculata, testimonium Domini fidele, præceptum Domini lucidum.* 8. Nota. Psal. 18.

Ex hâc notâ euidenter ostenditur, nullam esse veram Ecclesiam, nisi nostram: nulla enim est secta, vel Paganorum, vel Philosophorum, vel Iudæorum, vel Turcarum, vel hæreticorum, quæ non contineat aliquos exploratos errores, & rectæ rationi manifestè contrarios.

Nona nota est, Efficacia doctrinæ. Sola enim vera Ecclesia habet doctrinam, non solùm immaculatam, sed etiam conuertentem animas, vt dicitur in Psal. & sermonem viuum, penetrantem vsque ad diuisionem animæ, ac spiritus. Iam Philosophi antiqui, tametsi magnam sapientiam ostentarent, & summâ eloquentiâ leges suas populis suaderent, nunquam tamen vel vicina oppida ad suas leges trahere potuerunt. Mahumetani autem traxerunt quidem multos, sed terrore armorum, non vi, & efficacia doctrinæ. Porrò Hæretici nunquam leguntur conuertisse vllos Ethnicos, aut Iudęos ad fidem, sed solùm peruertisse Christianos. At Ecclesia, verè sancta, & Apostolica olim breuissimo tempore, per homines contemptibiles externâ specie; sine armis, & sine pompâ verborum, totum mundum traxit, id est, homines magnos, paruos, doctos, indoctos, iuuenes, senes, viros, fœminas; & traxit, non ad delicias huius sæculi, sed ad res credendas supra omnem rationem, ad crucem, & angustias, & vitam perfectissimam, repugnantem carni, & sanguini; & hæc omnia propter præmium nullum in hac vita, sed solùm in futura: & hoc ita persuasit, vt maluerint plurimi potiùs amittere omnes opes, honores, amicos, affines, & vitam ipsam, quàm Christi fidem. 9. Nota. Hebr. 4.

Deinde, VI. sæculo iussu B. Gregorij, Anglos paganos non hæretici, qui tunc etiam non deerant, sed Monachi Pontificij ad fidem Christi conuerterunt. Tempore Cononis Papæ S. Kilianus à Papâ missus conuertit Francones. Tempore Gregorij II. & III. ac Zachariæ Pontif. conuersa est magna pars Germaniæ ad fidem, non per hæreticos Iconomachos, quibus tunc mundus abundabat, sed per S. Bonifacium Episc. & Mart. quem Papa Gregor. II. miserat. Post illa tempora, non defuerunt etiam similes conuersiones. Siquidem Adrianus Pont. IV. ante suum Pontificatum ab Eugenio Papa missus, Noruegiam ad fidem conuertit. Ab vno S. Vincentio ordinis Prædicatorum constat esse conuersos ad fidem vigintiquinque millia, partim Iudęorum, partim Saracenorum.

Denique, hoc nostro sęculo in nouo orbe multa millia Gentilium Catholici conuerterunt: Iudęorum quoque singulis annis conuertuntur; & baptizantur Romę aliqui à Catholicis Pontifici Rom. addictis: nec desunt etiam Turcę, qui tum Romæ, tum alibi, à Catholicis conuertantur. Lutherani verò vix vnum, aut alterum conuerterunt, cùm tamen comparent se cum Apostolis, & Euangelistis, & habeant in Germaniâ plurimos Iudęos, & in Poloniâ, & Hungariâ vicinissimos Turcas.

10. Nota. Decima nota est, Sanctitas vitæ auctorum, siue primorum Patrum nostræ religionis. Ecclesia enim vera non solùm habet doctrinam sanctam, & efficacem, sed etiam Doctores sanctos, & signorum gloriâ clarissimos. Si quis enim consideret magistros Ecclesiæ Catholicæ, primùm Patriarchas, & Prophetas; deinde Apostolos, tum Doctores, qui contra singulas hæreses dimicarunt; denique institutores ordinum religiosorum, inueniet omnes tam sanctos, castos, pios, sobrios fuisse, vt aduersarij nihil habeant, quod reprehendant, nisi nimiam sanctitatem. At Ethnicorum Doct. fuerunt vel Poëtæ leues, vel Philosophi superbi, vtrique autem impurissimi.

De Hæresiarchis plurima dici possent, sed vnum est vitium omnibus commune, superbia. Omnes sectæ enim exortæ sunt ex ambitione, superbia, inuidentia, odio. Initium primum omnium hæresum huius temporis constat fuisse inuidentiam, & ambitionem Lutheri, ægrè ferentis munus promulgandarum indulgẽtiarum à sui ordinis Monachis ad Monachos ordinis Prædicatorum translatum fuisse.

11. Nota. Vndecima nota est, Gloria miraculorum. Quod autem miracula sint necessaria ad nouam fidem, vel extraordinariam missionem persuadendam, prob. Primò Script. testimonio. Cùm Moyses mitteretur à Deo ad populum,
Exod 4. ac diceret: *Non credent mihi neque audient vocem meam*; Non respondit Deus, debent credere, velint nolint, sed dedit illi potestatem faciendi miracula, & ait:
Matth. 10. *Vt credant, quod apparuerit tibi Dominus*, &c. Et in nouo Testamento: *Euntes prædicate docentes: Appropinquauit regnum cœlorum, infirmos curate, mortuos suscitate,*
Ioan. 15. *leprosos mundate, dæmones eijcite*. Et: *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent*.

Præterea; Qui mittitur, debet ostendere testimonio eius, à quo mittitur, suam auctoritatem, alioqui nemo tenetur eum recipere: omnis autem, qui mittitur ad prædicandum, vel mittitur à Deo per ordinarios prælatos, vel extraordinariè à solo Deo. Et quidem, qui mittitur per ordinarium prælatum, debet ostendere testimonium ordinarij prælati, nimirum litteras eius sigillo munitas.

Qui verò mittitur à solo Deo, debet ostendere sigillum Dei, quod nihil est
Marc. vlt. aliud, quàm miraculum. Sic enim dicitur: *Illi verò profecti prædicauerunt vbiq.*
Hebr. 2. *Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis*. Et: *Contestante Deo, signis, & virtutibus*.

Iam verò, quòd miraculum sit testimonium sufficiens, & vbi est verum miraculum, ibi sit vera fides, facilè prob. potest: siquidem vera miracula non possunt fieri, nisi Dei virtute.

Dicitur enim miraculum, quod superat vires omnium creaturarum, & ideò omnibus creaturis est mirabile, & propterea etiam in Script. dicuntur testimonia Dei: quare quod miraculo confirmatur, Dei testimonio confirmatur: Deus autem non potest esse testis mendacij: igitur quod miraculo cõfirmatur, verum sit necesse est.

His positis facile erit colligere, apud Ethnicos, Turcas, Iudæos, Hæreticos non esse veram fidem: nulla enim apud eos vera miracula sunt, & tamen omnes illi nouam doctrinam prædicant, & non sunt missi ab ordinarijs prelatis.

De

De Paganis notum est: nam solùm leguntur quædam leuia, quæ facillimè arte dæmonis fieri possunt; qualia sunt, quæ refert Valerius Max. de statuis, de brutis loquentibus, deque Virgine Vestali aquam cribro hauriente: & M. Tull. de augure, qui nouaculâ cotem scidit: quæ omnia à dæmonibus facillimè fieri possunt. *Valer. Max. l. 8. c. 1. de diuinat.*

De Iudæis post Christi aduentum notum est, non habuisse eos ylla miracula, & id vnum de piscina, quod adhuc durabat Christo prædicante, posteà interijsse.

De Mahumetanis, fatetur ipse Mahumetus, Christo miracula, sibi gladium esse datum; dicit tamen semel tantùm in lunâ se, nescio quod, miraculum fecisse, non enim clarè explicat: expositores autem dicunt aliquando lunam in duas partes fuisse diuisam, tunc Mahumetum eam in manus accepisse, & reparatam ad cœlum emisisse; sed neminem fuisse, qui videret hoc miraculum, nisi auctorem, id est, Mahumetum. *Alcorani c. 64.*

De falsis Prophetis, & hæreticis, non minùs est certum, eos & sæpe miracula facere conatos, & semper spe suâ esse frustratos. Nota est historia Prophetarum Baal. *3. Reg. 18.*

Pari ratione delusum Simonem Magum scribit Egesippus: nam & mortuum excitare, & per aërem volare tentauit, sed nihil ei successit. Manichæum frustra conatum filio Regis ægrotanti sanitatem adferre, scribit Epiphanius.

Cyrolam, Patriarcham Arianorum planè excæcasse miserum quendam, qui se cæcum finxerat, & ab eo præsidium implorabat, scribit Gregor. Turonens.

Eunominianum quendam à S. Machario victum in contentione de suscitatione hominis mortui, scribit Cassianus.

Polychronium Monothelitam frustra sudasse in excitatione alterius cuiusdam defuncti, testantur publica acta VI. Synodi.

De Donatistis, quòd contra se miracula fecerint, dum ampullam Chrismatis proiecerunt in saxa, quæ Angelica manu sustentata frangi non potuit, & dum Eucharistiam canibus dare voluerunt, & ipsi ab eisdem canibus discerpti sunt, scribit Optatus.

De Timotheo Æluro Eutychiano scribit Theodorus Lector, per multas noctes eum habitu nigro indutum per cellas Monachorum discurrisse, dicentem, se esse Angelum à Deo missum, vt illis significaret, ne Proterio (is erat vir sanctus, & Catholicus Episc. Alexandriæ) communicarent; sed eius loco Timotheum Ælurum Episc. designarent.

De quodam Iconomacho scribit Paulus Diaconus, eum in sepulchro quodam inclusum, inde Constantinum Iconomachum laudibus in cœlum vehere cœpisse, vt nimirum ita quasi mortuorum responsis hæresis confirmaretur.

De nostri sęculi hæreticis idem omninò constat. Lutherus bis tentauit miraculum facere. Voluit enim aliquando de quadam discipula sua diabolum eijcere, sed periculum fuit, ne ipse à dæmone occideretur. Rursum, Nesenum in Albi miserè submersum, spe miraculi Lutherus vanis immurmurationibus

bus frustra in vitam reuocare tentauit. Sed quamuis viuenti miracula non successerint, idem tamen post mortem miraculo insigni claruit: nam eius cadauer, cùm deferretur in mediâ hyeme, quo tempore corpora mortua in multos dies seruari solent, & esset inclusus in arcâ stanneâ optimè clausa, vt VVittembergæ sepeliretur, tam tetrum odorem spirare cœpit, vt nemo eum ferre potuerit: proinde coacti fuerint corpus relinquere in itinere. Aliud miraculum refert Felicianus Ninguarda, Lindanus, & Alanus Copus cuiusdam Ministri, qui in finibus Poloniæ, & Hungariæ anno M. D. LVIII. excitare voluit hominem nomine Matthęum, cui ipse persuaserat, vt se mortuum fingeret, & reuera mortuum effecit.

In vita Caluini, c. 13. Simile narratur de Caluino ab eisdem, sed fusius ab Hieronymo Bolseco: *Praterire non debeo*, inquit, *vafram eius, & subtilem machinationem, qua tum vsus est, cùm quendam, cui Bruleo nomen, & patria Ostunum, in vitam reuocare cogitaret, moliretur que, vt sancti, atque gloriosi Dei Prophetæ, miraculorumque patratoris nomen sibi, & famam pararet. Bruleus Ostuno Geneuam demigrauerat, & cùm inops esset ipse, & vxor eius, Caluini gratiam aucupabantur, vt ei commendati peculij pauperum fierent participes. Eis Caluinus vitæ subsidia benignè pollicetur, si ipsi contra suam operam non denegarent ad rem quandam, quam per eos fieri vellet: sed opus esse fide, & magna taciturnitate. Vicissim illi ad id, quod iubere vellet, promptos se offerunt, & sicut à Caluino instructus fuerat, miser hic Bruleus morbum simulat. Ministri pro concione populo commendãt, vt precibus iuuarent, & eleēmosynis pauperum succurrerent: non diu post personam mortui induit, & mortuum se simulat. Hic Caluinus clam admonitus quasi tum omninò ignarus deambulatum prodit, sed comitatus magna caterua amicorum, postquam eò ventum esset, vbi clamores, & eiulatus vxoris exaudiret, quidnam hoc esset, sciscitatus, domum ingreditur, vbi in genua, & reliqua caterua prouoluitur, precibusque alta voce profusis Deum obtestatur, potentiam suam ostendere, & mortuo huic vitam restituere, gloriamque suam sic vniuerso pop. declarare velles, simulque manifestum facere, se peculiarem, eique gratum seruum esse, & à se ad Euangelij sui ministerium, atque Ecclesiæ reformationem singulariter, & vere vocatum. Post quas preces ad mortuum appropinquat, & miseri hominis manu apprehensa in Dei nomine imperat, vt se erigat: repetit iterum, sepiusque eosdem sermones voce etiam altius eleuata. Quid fit? neque audit, neque loquitur, neque commouet se mortuus. Et vxor, quidquid eum agitaret, nullam vocem, aut motum extorquere potuit. Quo animaduerso plorare, vlulatus seriò edere cœpit vxor, & in Caluinum inuecta impostorem eum, sicarium, latronem, qui maritum interemisset, appellans ex ordine rem gestam clarâ voce exposuit.*

At nostram Ecclesiam esse veram Dei Ecclesiam, demonstrari facilè potest ex miraculis omnibus seculis editis. Primo seculo habemus miracula Christi, & Apostolorum, in Euangelijs, & in Actis. Secundo seculo habemus, miracula Christianorum militum in exercitu M. Antonini. Tertio seculo habemus miracula Gregorij Thaumaturgi. Quarto habemus miracula Antonij, Hilarionis, Martini, Nicolai, & aliorum. Quinto habemus miracula plurima, quæ describit S. Augustinus suo tempore facta. Sexto habemus miracula, quæ narrat Gregorius in Dialogis, vbi narrat duo facta à Rom. Pontificibus, Ioanne, & Agapeto. Septimo seculo habemus miracula facta In Anglia à S. Augustino, & socijs. Item ab Osualdo Rege, per signũ crucis.

L. 22 de ciui. Dei. c. 8.

L. 1. Dial. c. 2. & 3.

Octauo

Octauo habemus miracula S. Cuthberti, & S. Ioannis in Anglia. Nono miracula Tharusij. Item, alia innumerabilia omnis generis facta in ciuitate Suessionensi, in translatione reliquiarum S. Sebastiani martyris, quæ facta est anno Domini D. CCC. XXXVI. Decimo miracula S. Romualdi. Item S. VVenceslai, Regis Boëmorum, S. Vdalrici, & S. Dunstani. Vndecimo miracula S. Eduardi Regis, & Virginis, S. Anselmi, Gregorij Papæ VII. & aliorum. Duodecimo seculo claruerunt B. Malachias, & B. Bernardus. Hic enim pluribus miraculis claruit, quàm vllus Sanctorum: nam vna die, in Constantiensi diœcesi, constat eum illuminasse cæcos vndecim, curasse mancos decem, & claudos decem, & octo. Difficile etiã sit alia omnia enumerare.

Decimo tertio seculo claruerunt multi; sed præcipuè *B. Franciscus*. Item B. Dominicus, quem tres mortuos excitasse constat. Item, B. Petrus Martyr, & B. Thomas ex Ordine Prædicatorum: B. Antonius, ac *B. Bonauentura* ex Ordine Minorum. Et ad finem eius sæculi claruit miraculis plurimis S. Celestinus V. Rom. Pontifex, tam ante Pontificatum, quàm postea. Decimoquarto seculo claruerunt miraculis etiam multi: sed præcipuè *S. Bernardinus*, S. Catharina Senensis, S. Nicolaus Tolentinas. Decimo claruit S. Vincentius viuus, & mortuus, miraculis plurimis, adeò vt B. Antoninus dicat, constare de XXXVIII. mortuis per eum excitatis. Idem etiam B. Antoninus eo seculo miraculis claruit. *3. art. hist. tit 23.*

Denique hoc nostro seculo claruit inprimis S. Frãciscus de Paula plurimis miraculis. Claruit etiam in Indijs omni genere miraculorum *B. Pater Franciscus Xauerius* Societatis Iesu Presbyter. Constat enim ex Indicis litteris, ab eo paralyticos, surdos, mutos, cæcos esse curatos; mortuum quoque ad vitam reuocatum: &, cùm mortuus deferretur ad Insulam Goam ex Malacca, maris tempestatem sedatam: denique, corpus eius post XV. menses à morte, integerrimum, & suauiter olens repertum, cùm tamen iacuisset per multos menses calce obrutum; nec dubium est, quin vsque ad hunc diem integrum, & incorruptum conseruetur.

Duodecima nota est lumen Propheticũ. Sicut enim Christus promittit Ecclesiæ donum miraculorum; ita etiam apud Ioëlem, exponẽte Petro, promittit donum Prophetiæ: quod certè est maximum, cùm certum sit, neminem cognoscere futura contingentia, excepto Deo. *Annunciate, quæ ventura sint in futurum, & sciemus, quia Dij estis vos.* Et è contrario in Deut. ponitur tanquã nota falsæ doctrinæ, si Propheta prædixerit aliquid, & non euenerit. Iam apud Ethnicos, & hæreticos nulla fuerunt vera vaticinia, sed multa falsa; nisi fortè fierent in testimoniũ nostræ fidei, vt fuerunt vaticinia Sybillarũ, & Balaam. Et si enim Ethnici habuerunt plurima oracula Apollonis; tamen illa vel per ambages respondebant, quando scilicet Apollo non sciebat reuera, quid esset futurũ, vel ea, quę cœpta erant fieri ignorantibus nunciabant, tamquam futura; vel demum ea prędicebant, quæ naturales habent caussas nobis ignotas, illis autem notas propter maiorem naturæ subtilitatem. Hęretici quoque, quotiescunque aliquid prędicere voluerũt, decepti sunt. Id patet de falsis Prophetis in Testam. veteri. Tempore autem noui Testamenti fuit olim Montanus, qui Propheta videri voluit cum duabus Prophetissis, Prisca, & *12. Nota. Mar. vlt. Ioël. 2. Act. 2. Isa. 44. Deut. 18. 3. Reg. 22.*

Maximilla, & prædixerunt bella, & nescio quæ alia tunc futura; sed planè contrarium accidit.

In act. Luth. anni 1525. Nostris temporibus Lutherus, quem Lutherani constanter Prophetam Germanicum vocant, & Eliam, teste Cochlæo, prædixit fore, vt, si ipse adhuc per duos annos suam doctrinam prædicaret, euanesceret Papa, Cardinales, Episcopi, Monachi, Moniales, turres, campanæ, Missæ, &c. Et tamen prædicauit postea non duos, sed ferè XXII. annos: obijt enim anno M. D. XLVI. & tamen non euanuit Papa, Cardinales, Episcopi, Monachi, &c.

Ibidem refert Cochlæus de Thoma Muncero, qui se Gedeonem vocabat, & infinitos rusticos armauerat contra Principes Germaniæ, quòd prædixerit certam victoriam suis, & se in manicâ excepturum omnes globos tormentorum bellicorum, & tamen cæsi ferè sunt omnes rustici, & Thomas captus, & securi percussus. Idem scribit tam constanter asseruisse Lutheranorum Prophetas, illo anno futurum diem vltimi iudicij, & ipsum etiam diem designasse, vt multi nec arare, nec serere voluerint: qui tamen mendaces inuenti sunt. In act. Luth. ann. 1533.

At in Ecclesiâ Catholicâ, præter Prophetas Testamenti veteris, & eos, qui fuerunt primis quingentis annis à Christi aduentu, vt Agabum, Gregorium Thaumaturgum, Antonium, & Abbatem Ioannem, fuerunt etiam posterioribus sæculis veri Prophetæ, & quidem Monachi, ac Rom. Pontifici addictissimi. Vt de S. Benedicto refert Gregorius. De S. Bernardo scribitur in eius vita, eum quatuor hominibus prædixisse conuersionem, tribus de ea nihil cogitantibus, quarto etiam ab ea re alienissimo. Sed mirabile est prorsus, quod ibidem de nobili viro quodam narratur: nam cùm pro eius conuersione vt S. Bernardus oraret, quidam illius filius peteret, respondit Sanctus: *Ne timeas, ego illum probatum Monachum in hac Claraualle sepeliam.* Quot sunt in hac vna sententia vaticinia? Nam & Monachum illum aliquando futurum, & in ordine monastico vsque ad mortem perseueraturum; & sanctè, ac piè diem extremum clausurum; idque ante ipsum Bernardum, & in Claraualle, & ipsius Bernardi manibus sepeliendum. Sex vaticinia sunt inter se diuersa: omnia tamen, nec sine singulari Dei prouidentia, impleta. De *S. Francisco* etiam exemplum refert S. Bonauentura. (Act. 11. — L. 2. Dial. c. 15. — L. 4 c. 3. — In vita S. Franc. c. 11.)

13. Nota. Decimatertia nota est, Confessio aduersariorum. Tanta est enim veritatis vis, vt etiam aduersarios cogat interdum sibi testimonium dare, iuxta illud: *Non enim est Deus noster vt Dij eorum, & inimici nostri sunt iudices.* Iam nusquam inueniuntur Catholici laudasse, aut approbasse doctrinam aut vitam vllorum Ethnicorum, aut hæreticorum. Scimus enim vnam tantùm esse veram fidem, & sine ea nullam esse veram iustitiam. Itaque nos constanter asserimus, errare omnes, qui doctrinam nostram non sequuntur. At non sic de nobis loquũtur Pagani, Iudæi, Turcæ, Hæretici. (Deut. 32.)

Tertullianus affirmat, eos Imp. qui sunt habiti optimi, fauisse Christianis; vt M. Aurelium, Vespasianum, Antoninum Pium: eos autem persecutiones mouisse, qui sunt habiti pessimi, etiam ab ipsis Gentilibus, vt Neronem, & Domitianum. Extat quoque epistola M. Aurelij Imp. in qua testatur, in (Apologet. c. 5. & 6.)

Germania, cùm per dies quinque siti laboraret exercitus, & essent Rom. circumdati ab incredibili multitudine Germanorum, vt esset impossibile humanis viribus euadere; tunc se ad Deos patrios confugisse; sed frustra: deinde, aliquot milites Christianos, qui erant in exercitu, rogasse, vt etiam ipsi Deum suum orarent. Porrò vix illos in genua ad orationem procubuisse, cùm statim de cœlo in Rom. quidam iucundissimus imber descendit; in hostes verò ignis, & grando permista.

Denique, S. Antonium, S. Hilarionem, & S. Martinum fuisse honori, & reuerentiæ Paganis, scribunt Athanasius, Hieronymus, & Sulpitius. De Iudæis habemus testimonium Iosephi, qui affirmat, Christum plusquam hominem esse, & verè Messiam. Philo scripsit librum insignem de laudibus eorum Christianorum qui sub Marco Euangelista in Ægypto viuebant. Mahumetus docet, Christianos saluari: & Christum maximum esse Prophetarum, & ipsam Dei animam habere. Testatur quoque S. Bonauentura, Sultanum Ægypti, licet Mahumetanum, in summo honore, ac reuerentia habuisse *S. Franciscum*, quem tamen sciebat Christianum, & Catholicum esse. *In eorum vitis.* *L. 18 antiq. c. 6.* *Alcor. c. 2. c. 4.*

Idem de hæreticis dici potest. Nam S. Benedictum Catholicum à Rege Totilâ Ariano summo honore affectum, vt verum Dei seruum, & Prophetam, scribit S. Gregorius. Caluinus Bernardum vocat pium scriptorem. Philippus vocat sanctos Bernardum, Dominicum, & Franciscum: quod idem facit Lutherus. *L. 2. Dial. c. 15.*

Decimaquarta nota est, infelix exitus, seu finis eorum, qui Ecclesiam oppugnarunt. Etsi enim Deus punit suos, & flagellat, tamen tandem proijcit virgam in ignem. *Laudate Gentes pop. eius, quia sanguinem seruorum suorum vlcisc etur, & vindictam retribuet in hostes eorum.* *14. Nota.* *Deut. 32.*

De misero fine Pharaonis, primi persecutoris Ecclesiæ legimus. Item, de Dathan, & Abiron, primis scismaticis. Item, de Iesabel. Item, de Antiocho. De Pilato, quòd seipsum interfecerit, scribit Eusebius. Herodes Ascalonita obijt scatens vermibus, cùm priùs occidisset vxorem, & filios, & seipsum occidere voluisset. Herodes Tetrarcha amisso regno in exilium relegatus perpetuum, miserrimè vixit. De Herode Agrippa in Act. Neronem, Domitianum, & cæteros Imp. qui Christianos persecuti sunt, omnes, vel à seipsis, vel ab alijs crudeliter necatos, vel certè miserè perijsse constat ex Chronicis, & Historijs omnibus. Nam Traianus horrenda paralysi, & simul hydropisi extinctus est: Diocletianus imperium deposuit præ dolore, quòd Christianos delere non posset: Galerius Maximianus, & Maximinus tam horrendis doloribus correpti sunt, vt etiam medici Ethnici dicerent, diuinam esse plagam. *Exod. 14.* *Num. 6.* *4. Reg 9.* *2 Mach. 9.* *L. 2. hylor. c. 7.* *Act. 12.*

Veniamus ad Hæresiarchas, & Apostatas. Simon Magus, cùm orare veller, orationibus B. Petri deiectus, tibias fregit, & paulò pòst cum summa ignominia obijt. Excoriatus est à Rege Persarum Manichæus, non ob fidem, sed quia filium Regis curaturus occidit. Montanus, Theodotus, & Prophetissæ eorum, laqueis seipsos necauerunt. Donatistæ quidam, cùm canibus Eucharistiam proijcerent, ab ijsdem canibus lacerati sunt. Arius, cùm in Ecclesiam intrare vellet, subito motu alui ad latrinas publicas accessit, & simul

cum excrementis intestina omnia,& animam effudit. Iulianus Apostata diuinitus occisus, communi etiam caruit sepultura; nam à terra sponte aperta absorptus est. Valens Arianus, qui Iuliano in persecutione Christianorum successit, viuus à Gothis etiam Arianis crematus est. Nestorius lingua impia à vermibus consumpta, miserrimè interijt. Hunericus Rex VVandalorum Arianus, & persecutor Ecclesiæ, vermibus toto corpore scatens, consumptus est. Athanasius Imp. fautor hæreticorum Eutychianorum fulmine ictus interijt. Tempore Leonis Iconomachi pestilentia consecuta combustionem imaginum, in foro Constantinop. trecenta millia hominum sustulit Constantinopoli.

Lutherus morte repentina est sublatus: nam, cùm vesperi opiperam cęnam sumpsisset lætus, & sanus, & facetijs suis omnes ad risum prouocasset, eadem nocte mortuus est. Swinglius in bello contra Catholicos trucidatus est, & paulò pòst Basileæ frater eius spiritualis, OEcolampadius, cùm vesperi sanus

In epistola. de morte Carolst. cubitum iuisset, manè inuentus est ab vxore mortuus in lecto. Andream Carolstadium à dæmone interfectum, ministri Basileenses scribunt. Ioannes Caluinus vermibus consumptus expirauit; vt Antiochus, Herodes, Maximi-

In eius vita. nus, & Hunericus. Addit etiam Hieronym. Bolsecus, eum dæmonibus inuocatis, blasphemantem, & execrantem obijsse.

15. Nota. Decimaquinta nota est, Felicitas temporalis diuinitus ijs collata, qui Ecclesiam defenderunt. Nunquam enim Catholici Principes ex animo Deo adhæserunt, quin facillimè de hostibus triumpharent. Notæ sunt inprimis victoriæ in Testamento veteri Abrahæ, Moysis, Iosuę, Gedeonis, Samuëlis, Dauidis, Ezechię, Iosiæ, Machabæorum. In Testam. nouo Constantinus, qui primus publicè ex Imp. Ecclesiam defendit, eo ferè modo Maxentium vicit, quo Moyses Pharaonem. Theodosio seniori, quòd verè pius, & Catholicus esset, adeò prosperè omnia successerunt, vt in prę lijs hostium tela in auctores Deo

L. 5. histor. c. 24. agente retorquerentur. Addit Theodoretus, sanctos Ioannem, & Philippum Apostolos apparuisse in equis albis in eodem prę lio pro Theodosio Imp. pugnantes. Pro Honorio etiam planè Catholico, & Rom. Pontifici addictissimo ita Deus pugnauit, vt vno prælio multò amplius quàm centum millia Gothorum prosternerentur, & Rex ipse, Radagaisus cum filijs caperetur, & oc-

Socrates l. 7. histor. c. 18. cideretur, ex Rom. ne vno quidem vulnerato, nedum extincto. Theodosio iuniore, cum exercitus eius pugnaret cum Barbaris, in vrbe precibus apud Deum vacante, circiter centum millia Saracenorum ab Angelis acta in Euphratem, miserè perierunt. Iustinianus senior, donec Catholicus fuit, felicissimè imperauit, ita vt Italiam, Africam, aliasque multas prouincias Rom. Imperio restituerit. At vbi hæreticus factus est, & edictum proponere voluit de sua hęresi recipienda, mox repentina morte sublatus est, & Ecclesiam magno metu liberauit. Heraclius quoque, dum catholicus esset, præclarissimam victoriam de Persis reportauit, & crucem Domini recepit, quando res Rom. desperatę omninò esse videbantur. At cum in hęresin incidit Monothelitarū, omnia illi infeliciter successerunt, & ipse nouo, atque inaudito morbi genere extinctus est.

Constat item ex Gręcorum historijs Imp. Orientis ab eo tempore, quo pro-

propter dissidium circa imagines se ab Ecclesia Rom. separauerunt, semper indies deterius se habuisse, donec tandem Imperium penitus amiserunt. In Occidente verò ex Latinorum historijs manifestè colligitur, semper Imp. magis, vel minùs floruisse, vt magis, vel minùs Rom. Ecclesiæ addicti fuerunt.

Tempore Vrbani II. ad annum Domini M.XCVIII. Christiani in bello sacro à Papa indicto pro recuperatione Hierosolymæ, cum essent Antiochiæ in summa desperatione, eò quod propè adesset infinitus exercitus Turcarum, & Persarum, & ipsi pauci essent, & diuturna famę prope euecti, ita vt etiam viri fortissimi baculis innixi incederent; nec equos haberent, nisi paucissimos, ita vt pręcipuus Princeps Godefredus equo commodato vteretur, & multi Principes in asinis equitare cogerentur. Tandem Deus reuelauit, vbi esset lancea, & ea pręlata in bello victoriam dedit, ita vt occiderint centum millia Turcarum, & ex ipsis vix quatuor millia ceciderint. Cecidit etiam ros diuinitus in illos, quę animis, & corporibus vires addidit. Denique, apparuerunt tres viri sancti pro illis de cœlo pugnantes. Tempore Innocentij III. in Gallia ab octo millibus Catholicorum cęsa sunt vno prælio centum millia Albigensium hęreticorum.

Nostris temporibus anno M.D.XXXI. quinque prelia commiserunt pro fide Catholici Heluetij cum hęreticis Heluetijs, & semper Catholici vicerunt, cum tamen essent numero, & armis multo inferiores. Carolus V. victoriam retulit de Lutheranis anno M.D.XLVII. miraculo diuino. In Gallia quoque, & Belgio multas victorias Catholici de hęreticis non sine miraculo reportarunt: immò vix vnquam fuerunt hęretici superiores, quando iusto pręlio dimicatum est.

CAPVT OCTAVVM.

De nomine Clerici, & Laici.

QVID hęc nomina sibi velint, nemini dubium esse puto. Tametsi enim Græcam originem habeant, tamen trita sunt, ac peruulgata. Quis enim ignorat idem esse λαὸν Græcis, quod populum Latinis? Idem illis κλῆρον, quod sortem, siue hęreditatem nobis? Inde igitur laici dicti sunt, quasi plebei, & populares, quibus nulla pars functionis Ecclesiasticæ demandata est: Clerici autem quasi Domini sors, & hęreditas, qui diuino cultui consecrati, procurandæ religionis, ac rerum sacrarum, Deo ipse iubente, prouidentiam, ac solicitudinem susceperunt. *Nomen Laici. Clerici.*

Cur autem hæreditas sortis nomine appelletur, illa ratio reddi solet, quòd hæreditas in plures plerumque sorte diuidatur. Vnde illud: *Sorte diuisit illis terrã in funiculo distributionis.* *Psal. 77.* Accedit, quòd licet ad vnũ aliquẽ hęreditas tota perueniat, id tamen non electione, sed sorte fit: nascuntur enim, vt plurimum, non fiũt hęredes. Quis autẽ laborauit, quis operã dedit, vt huius potius, quã illius filius

filius nasceretur, & hæres? Atque huc Apostolus Paulus respexit, cùm ait:
Coloss. 1. *Dignos nos fecit in partem sortis Sanctorum.* Et rursus: *In quo nos sorte vocati sumus.*
Ephes. 1. Non quòd (vt Lutherani volunt) æterna beatitudo nullis meritis acquiratur, sed quod ad gratiam, & adoptionem filiorum Dei, sine vllo opere nostro vocemur. Falluntur enim Pelagiani, qui priores partes homini; posteriores verò Deo tribuunt in conuersione, ac pœnitentia peccatoris. Quomodo enim sorte vocamur, si nos ipsi Deum vllo nostro vel opere, vel conatu præueniamus? Nemo igitur gratiã inuocat, nisi preuentus à gratia; nemo elegit Deũ, nisi priùs electus à Deo; nemo diligit, nisi priùs dilectus, auersos ille conuertit, errantes reuocat, inuenitur à non quærentibus, palam apparet non interrogantibus: quia tamen, quod nobis sors est, Deo prouidentia, & prędestinatio est, propterea Apostolus sapienter iungit vtrumque cùm ait: *In quo nos sorte vocati sumus, prædestinati secundum propositum voluntatis eius.*

Quæst. Hinc iam prima inter nos, & hęreticos quęstio nascitur; *Rectène, an secus, quidam inter Christianos Clerici, quidam Laici nominentur?*

Resp. Resp. Hæc appellatio deprompta ex diuinis litteris, in ore omnium Conciliorum, omnium Patrum, totius Ecclesiæ, orbis terrarum vniuersi, omnibus ętatibus, ac sæculis fuit. Et quidem, si de Conciliorum decretis, & SS.
Prob. Patrum voluminibus agitur, non tam quærendum est, vbi Clericorum, & Laicorum nomen, & distinctio habeatur, quàm vbi non habeatur, ita passim in singulis propè paginis, tum Patrum, tum Conciliorum veterum, appellatio illa occurrit. Sanè in Concilio Nicæno I. œcumenico, vetustissimo, frequentissimo, celeberrimo, appellatio Clericorum in singulis ferè canonibus inculcatur. Quid, quod in ipsis etiam Apostolorum canonibus à S. Clemente descriptis, distinctio, & nomen clericorum, Laicorum, non semel legitur?

Quòd si verbum Dei requiras, apud Ieremiam ita Spiritus sanctus lo-
Ierem. 12. quitur: *Cleri eorum non proderunt eis.* Testes huius rei habemus omni exceptione maiores, Origenem, Epiphanium, Hieronymum, qui nõ modò Script. diligentissimi tractatores fuerunt, sed etiam penè soli inter omnes Ecclesiæ Patres Hebraicæ linguæ, quâ Ieremiæ volumen scriptum esse constat, scientiam habuerunt.

Accedat postremò Dei ipsius grauissimum testimonium, non solùm verbo prolatum, sed etiam horribili quodam prodigio, quasi sigillo proprio consignatum. Quod enim hoc tempore Lutherus, & Caluinus aduersus Clericos clamant, idem olim Dathan, & Abyron aduersus Sacerdotes Testamenti ve-
Num. 16. teris clamabant. *Sufficiat vobis,* aiebant, *quòd omnis multitudo Sanctorum est, & in ipsis est Dominus, cur eleuamini super pop. Domini?* At qualem exitum reperit illa contentio veterum scismaticorum? Acerbum omnino, & luctuosum: siquidem continuò ad imperium Domini, qui scismata, & seditiones aduersus ministros suos ferre non potest, *dirupta est terra sub pedibus eorum, & aperiens os suũ deuorauit illos cum vxoribus, cum liberis, cum tabernaculis, cunctisque opibus, descenderuntque viui in infernum, operti humo, & perierunt de medio multitudinis.* Hæc videlicet pœna iustissima est illorum, qui diuersos in Ecclesia gradus, ordinemque pulcherrimum ab ipsa Dei sapientia constitutum confundere, ac per-

perturbare nituntur, vt ad ea inferorum detrudantur loca, vbi vmbra mortis & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.

CAPVT NONVM.

De institutione Ministrorum Ecclesiæ.

PRAEMITTENDVM est, appellatione creationis Episc. tria contineri: Electionem, Ordinationem, & Vocationem, seu Missionem. Electio nihil aliud est, quàm designatio certæ personæ ad Ecclesiasticam præfecturam. Ordinatio sacra cæremonia est, qua certo ritu futurus Episcopus inungitur, & consecratur. Missio, seu vocatio iurisdictionem tribuit, ac reipsa Pastorē, & Præsulem facit. *Nota 1.*

Existit igitur inter nos, & aduersarios controuersia, cui potissimum ius sit in Ecclesia Episc. creandi, id est, eligendi, vocandi, atque initiandi.

Rursus, obseruandum electionem multis, ac varijs modis fieri posse. Nam aut Deus solus eligit; quomodo Aaron, & Petrus fuerunt electi: aut Deus per homines. Cùm autem per homines Deus eligit, aut id facit naturali propagatione; quomodo filij Aaron, & nepotes olim ad sacerdotium proueniebant: aut certè voluntaria electione. Et hoc aut vnius electione; sicut Clemens à Petro electus dicitur; aut plurium. Si plurium, aut populi, aut cleri, aut vtriusque. Sit igitur prima nostra propositio. *Nota 2.*

Ordinatio tum Episc. tum aliorum Ecclesiæ ministrorum, non ad plebem, sed ad solos Episc. pertinet. Testantur id passim diuinæ Script. testantur decreta Conciliorum: testantur veteres Patres: testantur denique mos pop. Dei, & exempla maiorum. Aaronem, & filios eius, Sacerdotes primos Testam. veteris, solus Moyses Sacerdos, & Pont. ordinauit, & consecrauit. Moysem autem Sacerdotem fuisse testatur Dauid: *Moyses, & Aaron in Sacerdotibus eius:* & Patres. In Testam. nouo, vbicunque mentio fit manus impositionis, quo ritu etiam apud aduersarios celebratur ordinatio, semper ea Apostolis, cæterisque Episcopis, nunquam verò plebi tribuitur. Soli Apostoli per manus impositionem Diaconos ordinarunt. Et Apostolus: *Noli negligere*, inquit, *gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per impositionem manuum presbyterij.* Quo loco presbyterium Episc. cœtum significare, testantur omnes fere interpretes, ac præsertim Græci, Chrysostomus, Theodoretus, OEcumenius, Theophylactus. Item, in eodem loco loquitur Apostolus: *Manus citò nemini imposueris.* &c. At rursus: *Resuscites*, inquit, *gratiam, quæ data est tibi per impositionem manuum mearum.* *Propos. 1.* *Prob.* *Leuit. 8.* *Psal. 98.* *Act. 6.* *1. Tim. 4.* *1. Tim. 5.* *2. Tim. 1.*

Accedat antiquissima, ac perpetua Ecclesiæ consuetudo, quæ optima iuris interpres esse solet. Nam à seculo non est auditum, vt Episcopum non Episcopus ordinaret: neque huiusce rei vllum vnquam vel institutum ex discipli-

na,

Neque his repugnat exemplum S. Matthiæ, qui electus fuit forte. Nam inprimis non fuerunt forte illæ sortes propriè dictæ, sed cœlesti aliquod lumē super Matthiam à Deo effusum. Aut certè sortes illæ propriæ, & veræ fuerūt; sed priuilegium, atque inspiratio Dei peculiaris caussa fuit, cur ijs Apostoli vterentur. Quia enim Apostoli ceteri à Christo electi fuerant, ne videretur S. Matthias ceteris inferior, voluit fortasse idem Christus per se illum eligere. Itaque inspirauit Apostolis, vt sorte vterentur. Sed priuilegium nō debet trahi in exemplum ordinarium electionum. Aut postremò sine vllo priuilegio sortibus Apostoli in ea electione vti voluerunt, quòd Matthias, & Barnabas adeò essent pares sanctitate, & doctrina, vt humano iudicio discerni non posset vter præponendus esset. In eiusmodi enim casibus licitus est sortium vsus, tum quia non tentatur Deus, cùm id ab eo exquiritur, quod humano iudicio declarari non potest: tum quia nullum est periculum, quicunque sorte exeat, etiamsi planè casu exiret, quando pares sunt, de quibus præficiendis agitur, & tollitur materia querimoniarum, nullique fit iniuria. Sic etiam apud Iudæos, ex multis sacerdotibus sorte eligebatur vnus, qui certo tempore thus Domino adoleret: Vnde: *Sorte exijt, vt Zacharias incensum poneret*, &c. *Luc. 1.*

Propositio quarta. *Non decuit Christianos Sacerdotes carnali successione propagari.* Confirmatur Primò ex figura, quæ in lege naturæ præcessit. Nam Melchisedech, secundum cuius ordinem Christus, & Christiani Sacerdotes esse dicuntur, idcirco sine patre, sine matre, & sine genealogia fuisse describitur, vt intelligeremus, Sacerdotes Christianos non debere nasci, sed fieri. *Propositio 4. Prob. 1. Hebr. 7.*

Secundò idem prob. ex Isa: *Assumam*, inquit *Dominus, ex eis Sacerdotes, & Leuitas.* In quem locum obseruat S. Hieronymus, ideò dixisse Prophetam, *Assumam ex eis*, quia in Testamento nouo, de quo apertissimè ibi loquitur Isaias, non erant Sacerdotes nascituri ex vnâ aliquâ familiâ, sed assumendi ex omnibus Gentibus. *Prob. 2. Isa. 66.*

Tertio prob. ex differentiâ Testamenti noui, & veteris. Vt enim in Testamento veteri populus Dei propagabatur per carnalem generationem ex Iacob; in nouo autem propagatur per spiritualem regenerationem ex Christo: ita quoque par erat, vt in Testamento veteri Sacerdotes carnali successione propagarentur; in nouo autem spirituali electione assumerentur. Item, quemadmodum Sacerdotium Aaronicum carnale fuit, quippe quod totum in bobus, & ouibus mactandis occupabatur; Christianum autem Sacerdotium spirituale est, cùm in hostia spirituali, & diuina sacrificanda occupetur: sic etiam æquum erat, vt Sacerdotum propagatio in Testamento veteri carnalis, in nouo spiritualis esset. Adde, quòd illi vxores, & liberos habebant; proinde facilè potuit illa ratio institui, vt parentibus filij succederent; nostri autem cœlibes esse debent, præsertim secundum ritum Ecclesiæ purioris: quare non potest vllo pacto fieri, vt sacerdotium Christianum successionem carnalis generationis consequatur. *Prob. 3.*

Quartò idem prob. naturali ratione. Christianæ enim Reip. (quæ sanè est perfectissima) perfectissima ratio conuenit instituendi Ministros. At longè melior est ratio per electionem, quàm per generationem: nam, si electio va- *Prob. 4.*

mum Pont. vt vel ipse eligat, vel præscribat eligendi modum.

Prob. primò, quoniam ex Euangelio nihil aliud habemus, nisi vniuersam Ecclesiam S. Petro esse commissam. Itaque ad illum pertinet prouidere Christianis de ijs, qui curam eorum gerant. Deinde, Si ad Clerum pertineret electio iure diuino, ad totum Clerum pertineret. Non enim ius diuinum definiuit, vt hi potiùs, quàm illi ex Clericis eligant. Non omnibus autem Clericis conuenire electionem, satis prob. ex eo, quòd eadem ferè incommoda acciderent ob multitudinem Clericorum, quæ accidebant in electione populari. Quocirca multis iam seculis soli Clerici primarij eligunt, quod tamen fieri non potuisset, si iure diuino omnes Clerici electores fuissent. Denique; S. Petrus, qui ius diuinum certè non ignorabat, non solùm in Ecclesia Catholica successorem sibi delegit Clementem, neque expectauit, vt is à Clericis eligeretur; sed etiam ad plurimas prouincias Episc. misit. *Prob. Ioan. vlt.*

Propositio septima: *Ratio eligendi summum Pont. per solos Cardinales est omnium optima, & meritò conseruanda; etsi absolutè posset Pont. eam mutare, si vellet.* *Propositio 7.*

Secunda pars est euidens, quia de iure positiuo est, vt Cardinales eligant.

Prob. prima pars. Primò inductione. Non debet Pont. creari per sortes, nec per carnalem successionem, nec per solius prędecessoris nominationem, nec ad suffragia pop. nec ad suffragia totius Cleri, vt iam probatum est: ergò ad suffragia primorum ex Clero. Tales sunt Cardinales: sunt enim præcipui Episc. Presbyteri, & Diaconi Rom. Ecclesiæ. *1. Pars prob. 1.*

Secundò; Nulli meliùs iudicare possunt, qualis debeat esse Episc. eligendus, quàm ij, qui sunt Episc. Conciliarij, & cum eo Ecclesiam regunt, & optimè norunt Ecclesiastica negotia: tales sunt Cardinales. *Prob 2.*

Tertiò ex duratione. Nulla enim forma electionis diu durare potuit, prę- ter istam per solos Cardinales. Constat enim anno M. C. LXXIX. vsque ad hoc tempus per annos C D. semper electos Pont. à duabus partibus Cardinalium, iuxta decretum Alexandri III. promulgatum in Concilio Lateranensi. Nec tamen tunc cœpit electio fieri per solos Cardinales, sed diu antea videtur incœpisse. Porrò ante hoc tempus per annos M.C. annos XVII. mutationes inueniuntur in electione Rom. Pontificis. *Prob. 3.* *C. Licet extr de Electione.*

Quartò prob. experientia, quia nunquam fuerunt pauciora scismata, quã hoc tempore. Annotauit Onuphrius scismata XXIX. in Ecclesia Rom. ex quibus XXVI. fuerunt vsque ad Alexandrum; toto reliquo tempore solùm tria, ex quibus etiam tribus vnum solùm accidit vitio Cardinalium, nimirum illud, quod factum est tempore Vrbani VI. Nam illud alterum, quod accidit tempore Ioannis XXII. ab Imp. Ludouico IV. excitatum est; postremum verò temporibus Eugenij à Concilio Basileensi. *Prob. 4.* *L. de Rom. Pont.*

Quintò prob. Nam hęc forma eligendi temperata est ex omnibus alijs bonis, & legittimis formis. Sciendum est enim, quinque modis potissimùm consueuisse eligi Episc. *Prob. 5.*

Primus fuit, vt ipse summus Pont. per se eligeret; qui modus pręsertim seruabatur olim in nouis Episcopatibus erigendis, nouisque Episcopis mittendis.

Secundus fuit, vt Episcopum eligerent Episc. omnes eiusdem prouinciæ, vel maior eorum pars, postulato tamen testimonio, & consensu Cleri, & populi eius loci, cui Episc. dabatur. Et eodem modo eligebantur Metropolitani, & Patriarchæ, & ipse summus Pontif. nimirum ab Episc. vicinis, seu prouincialibus. Et hic modus antiquissimus fuit, & durauit satis diu.

Tertius fuit, vt eligeret Clerus, & pop. ciuitatis. Hic modus fuit in vsu tempore Chrysost. Ambrosij, Augustini, Leonis, Gregorij.

Quartus fuit, vt Imp. & Reges vel soli, vel cum Clero, & pop. eligerent. Constat enim, Iustinianum seniorem post recuperatam Italiam noluisse quenquam creari Rom. Pontificem, sine sua approbatione: quod seruatum est vsque ad Constantinum IV. qui iuri suorum prædecessorum in hac parte cessit. Constat item Carolo Magno ius eligendi Rom. Pontificem, & alios Episc. concessum ab Adriano I. & deinde simile ius concessum Othoni à Leone VIII.

Quintus modus fuit, vt soli Canonici, id est, primarij Clerici Episcop. eligerent, qui modus seruatur à longo tempore in multis Germaniæ locis.

Ex his quinque formis prima non potest reperiri in electione summi Pontif. nam non expedit, vt prædecessor eligat successorem: reperitur tamen aliquo modo, quatenus hæc forma electionis ab ipsius Pontif. decreto manauit.

Secunda reperitur in hac forma, quantum ad id, quod erat in ea præcipuū: nam eligunt nunc Episc. vicini, vt tunc eligebant, nimirum sex Episc. Cardinales.

Tertia non reperitur, quia erat omnium maximè incommoda.

Quarta non reperitur etiam, quia, quòd Imp. se miscuerint electioni, factum est vel vi, vel quasi tyrannide Imp. vt quando Græci Imper. nolebant creari Pontif. sine suo iussu; immò etiam nisi pecuniariam summam accepissent: vel quia Pontif. ipsi id necessarium iudicabant ad Ecclesiæ defensionem; vt quando Carolo Magno, & Othoni id Pontif. concesserunt. At nunc nec Imp. tyrannicè se ingerunt electioni, nec id requiritur ad defensionem Ecclesiæ. Immò etiam vix inuenitur aliquis pius Imp. qui hoc iure sibi concesso vti voluerit; & è contrario extat aperta renunciatio huic iuri, facta à Ludouico Caroli filio, & ab Othone I.

Can. Ego Ludouic. dist. 63. can. Constituo. dist. ead. Propos. 8.

Quinta denique reperitur: nam, quod sunt Canonici in alijs vrbibus, id sunt Presbyteri, & Diaconi Cardinales in Vrbe.

Propositio octaua. *Si nulla extaret Pontificia constitutio de electione summi Pont. vel casu aliquo omnes electores à iure designati, id est, omnes Cardinales, simul perirent, ius electionis ad Episc. vicinos, & Clerum Rom. pertineret, cum dependentia tamen aliqua à Concilio generali Episc.*

In hac propositione non videntur omnes conuenire. Quidam enim existimant, secluso iure positiuo, ius eligendi deuolui ad Concilium Episc. Alij ad Clerum Rom. pertinere ius eligendi. Sed conciliari possunt hæ duæ opiniones. Nam ad Concilium Episc. pertinet sine dubio primaria auctoritas eligēdi in illo casu: siquidem mortuo Pontif. non est in Ecclesia vlla maior auctoritas,

ritas, quàm generalis Concilij; & si Pontif. non esset Episcopus Rom. nec alicuius particularis loci, sed solùm generalis Pastor totius Ecclesiæ, ad Episc. pertineret vel eligere successorem, vel designare electores: tamen posteaquã vnitus est Pontificatus orbis Episcopatui vrbis, immediata auctoritas eligédi in illo casu deberet ab Episc. totius orbis permitti Episc. vicinis, & Clero Rom. Ecclesiæ.

Quod prob. duplici ratione. Primò, quia ab omnibus Episc. vicinis, & Clericis Rom. translatum est ius eligendi ad Cardinales, qui sunt quædam pars Episc. & clericorum Rom. Ecclesiæ: Ergò Cardinalibus deficientibus deberet redire ius eligendi ad omnes Episc. & Clericos Rom. Ecclesiæ. *Prob.*

Secundò, quia hæc est antiquissima consuetudo, vt Episcopum, tam Rom. quàm alios eligant Episc. vicini Clero præsente. Nec vnquam est auditum, quòd Episc. aut Archiepiscopi totius orbis conuenirent ad electionem summi Pont. nisi in casu, in quo dubitatur, qui sint legittimi electores. Hoc enim dubium à Concilio generali explicari debet; vt factum est in Concilio Constantiensi.

CAPVT X.

De distinctione Ministrorum Ecclesiæ.

QVAESTIO hæc in tribus rebus posita est. Dissentimus enim ab aduersarijs de numero, de antiquitate, & de officio Clericorum. Ac vt à numero incipiamus, Catholici certum, ac statum numerum esse volunt Clericorum, qui propriè ordines Clericorum nominatur. Est autem obseruandum duobus modis accipi solere apud auctores ordinem Ecclesiasticum. Vno modo propriè; alio modo communiter. *Quæst.* *Numerus Ordinum.*

Propriè illi dicuntur ordines, qui certo ritu sacro, & solenni conferuntur ab Episc. & ad certum ministerium sacrificio diuino exhibendum referuntur. Qua ratione septem dumtaxat ordines numerantur, videlicet, Sacerdos, Diaconus, Subdiaconus, Acolutus, Lector, Exorcista, & Ostiarius. Etsi enim Episc. & Presbyter distinguantur, tamen quantum ad sacrificium idem omninò mysterium exhibent, proinde vnum ordinem, non duos faciunt: sicut etiam Lector, & Cantor, seu Psalmistæ. *Ordines propriè dicti.*

Quare Cornelius Papa in epistola ad Fabianum apud Euseb. dicit, in Ecclesia Rom. suo tempore, id est, ante annos M.CCC. fuisse Presbyteros XLVI. Diaconos VII. Subdiaconos VII. Acolutos XLII. Exorcistas cum Lectoribus, & Ostiarijs LII. Vbi nullam facit mentionem Cantorum, vel laborantium, vel aliorum, quos alij numerant, quia nimirum illi nec habent propriam ordinationem, nec referuntur distincta ratione ad sacrificium. *L. 6. hist. c. 33.*

Cap. 3. In Concilio item Rom. sub Syluestro numerantur ijdem septem ordines. Can. 2. & seq. In Concilio autem Carthaginensi IV. præter ordines iam nominatos additur vltimo loco Psalmista, seu Cantor; sed ibidem Concilium monet, Psalmistam non ordinari ab Episc. sed etiam sine licentia Episc. sola iussione Presbyteri posse officium canendi suscipere. Isidorus, Rabanus, Amalarius, Hugo de S. Victore eosdem septem ordines numerant, & explicant. Idem facit Magist. Sententiarum, quem omnes Theologi sequuntur.

In 4. d. 24. In instruct. Armen. Sess. 23. c. 2. Denique eosdem numerat Concilium Florent. & Tridentinum: & Ecclesiæ vsus idem testatur; non enim alij ordines præter istos conferri solent. Nã prima tonsura nullus est ordo, cùm nullum habeat officium annexum, sed est præparatio ad ordines; vt est Catechismus ad Christianismum.

Ordines communiter dicti. Communiter autem dicuntur ordines illi omnes, qui quomodocunque dedicantur diuinis obsequijs, etiamsi non referantur ad sacrificium: & hoc modo etiam Monachi, Virgines, & viduæ Deo sacratæ, nec non laborantes in sepeliendis defunctis, ordines aliquando dicuntur à Patribus: sicut etiam Diaconissæ virgines, aut viduæ, quæ seruiebant Ecclesiæ in institutione mulierum, quæ baptizandæ erant.

Antiquitas Ordinum. De antiquitate ordinum, Clemens, & Ignatius, Apostolorum discipuli, eorum meminerunt. Ad hæc; tempore S. Cypriani omnes ordines erant in Ecclesia, nec tamen tunc cœperunt. Nam vt de antiqua re, & vbique recepta loquuntur auctores illius temporis; qui sanè non multum aberant ab Apostolicis temporibus. Eodem tempore scripsit epistolam S. Cornelius ad Fabianum Antiochenum apud Eusebium ordinum omnium mentionem faciens. Omitto Concilium Laodicenum: & Carthaginense IV. in quibus omnium ordinum mentio fit: quorum hoc celebratum est ante annos M. C. illud ante annos M. C C.

L. 6 histor. c. 33. Can. 24. Can. 2. & seq.

1. Tonsura. De officijs Ministrorum singulis dicamus. Exordium in Ecclesia sumitur à prima tonsura, quæ quidem non est ordo, cùm nullum habeat certum officium annexum, sed est quædam dispositio, & præparatio ad ordines. Profitentur enim se ordinibus initiandos, & à seculi negotijs ad militiam Ecclesiasticam transituros, qui ita tondentur.

Ostiarij. Primus igitur ordo Ostiariorum est, quorum officium etiam apud veteres est, aperire, & claudere fores Ecclesiæ; proinde curam habere ipsius templi. Esse autem certum ordinem, & proinde rectè ordinari eos ab Episc. solenni ritu, patet ex testimonijs iam citatis, in quibus ordo Ostiariorum inter ordines Ecclesiæ numeratur: ac præterea in Concilio Carthaginensi IV. forma præscribitur, & ritus ordinandorum Ostiariorum, & est ille ipse, quo nunc vtitur Ecclesia. Can. 9.

Lectores. Secundus est ordo Lectorum, quorum officium erat, legere ex pulpito in Ecclesia, quidquid legendum erat ex vtroque Testamento: nam etiam Euangelia legi à Lectoribus consueuisse, Cyprianus testatur. Est tamen credibile, Lectoris officium non fuisse, vt legeret Euangelium tempore sacrificij (id enim Diaconorum fuit) sed solùm extra illud tempus. Neque solùm Concilium Carthaginense IV. præscribit ritum solemnem ordinandi Lectores, sed etiam S. Cyprianus apertè significat, lectoratum fuisse ordinem, & gradum in

L. 2. epist. 5. Can. 8. L. 2. epist. 5. L. 3 epist. 22. L. 4. epist. 5.

in Ecclesia; nam passim vocat gradum, & honorem Ecclesiasticum. Item, dicit, Celerinum initio ex humilitate refugisse eum gradum, sed tandem diuina reuelatione admonitum acquieuisse. Ad hæc, excusat multis verbis, quòd quosdam ordinauerit lectores, vrgente necessitate; sine consilio, & consensu expresso Cleri. Denique; dicit se priùs quendam Saturum nomine fecisse Clero proximum, quòd ei permisisset in Paschate legere in Ecclesia, cùm non esset ordinatus: denique verò in Clerum eum coaptasse, atque ad ordinem lectoris promouisse. Vbi vides, aliud esse legere in Ecclesia, aliud verò promoueri ad ordinem Lectoris.

Tertius ordo Exorcistarum est, ad quorum officium pertinet, exorcismos Ecclesiæ legere super Energumenos, & eo modo præparare illos, vt sacrificij diuini participes fieri possint. Olim siquidem, quia frequentissimè dæmones pellebantur de corporibus humanis, concurrebant plurimi Energumeni ad Ecclesiam, ita vt essent quasi greges Energumenorum; ac propterea iste ordo institutus fuit. Fuisse autem reuera ordinem certum Ecclesiasticum Exorcistarum, patet ex testimonijs Ignatij, Cornelij Papæ, S. Cypriani, Concilij Rom. sub Syluestro, Concilij Laodiceni, vbi Exorcistæ inter ordines numerantur: sed præcipuè id ostenditur ex Concilio Carthaginensi I V. *Exorcistæ.*

Quartus ordo Acolutorum est, quorum id est proprium, vt cum cereo accenso sequantur Diaconum ad locum Euangelij, & vrceolos, atque ampullas ad sacrificium præparent, ac Subdiacono porrigant. Inde enim dictus est Acolutus, quasi pedissequus ab ἀκολουθῶ, quod est sequor; & etiam ceroferarius à gestando cereo Pertinuisse autem ad officium eius; cereos, & vrceolos, testatur Concilium Carthaginense I V. Nomē etiam ceroferarij est apud Isidorum, Amalarium, Rabanum, Hugonem, & alios multos. *Can. 7.* *Acoluti.* *Can. 6.*

Quintus ordo Subdiaconorum est, ad cuius officium propriè pertinet, ministrare Diacono in sacrificio; ac propterea, dum ordinatur, calicem accipit vacuum, & patinam, vt habemus in Concil. Carthaginens. I V. & in Concil. Toletano I V. Eiusdem est, epistolas B. Pauli ad Missam legere, vt Concilium Remense docet. Meminerunt huius ordinis omnes auctores supra citati. *Subdiaconi.* *Can. 5.* *Can. 27.* *Can. 4.*

Sextus ordo Diaconorum est, quos oblationibus colligendis, & opibus Ecclesiæ administrandis præpositos fuisse, inter Catholicos, & hæreticos constat. Id enim testantur Acta Apostolorum. Idem ex Leone patet. Ex quo officio fortasse factum est olim, vt Diaconi insolescerent aduersus Presbyteros: semper enim officia pecuniaria adamata fuerunt præ cæteris. Reprehendunt Diaconorum arrogantiam Concilia nonnulla, Nicænum, Laodicenum, Toletanum I V. Item, Patres, Cyprianus, Hieronymus, & Bernardus. *Diaconi.* *Act. 6.*

Sed præter hoc officium habebant etiam Diaconi alia nonnulla. Primò, Diaconorum erat Sacerdoti sacrificanti assistere, ac ministrare, & populo distribuere Eucharistiam: & propter sacrum hoc ministerium potissimùm sacram ordinationem accipiunt. Videmus enim in Act. per impositionem manuum ordinari Diaconos: qua sacra cæremonia non est credibile Apostolos vsuros fuisse, si solùm ministerium mensarum Diaconis committere voluissent: antea enim viduæ ministrabāt mensis, nec tamē certo ritu ordinabātur. *Ibid.*

Idem

Idem etiam indicat Clemens, & Cyprianus: & cognoscimus ex historia S. Laurentij apud Ambrosium. Inducit enim S. Laurentium sic loquentem ad D. Sixtum: *Quò progrederis sine filio, Pater? Quò, Sacerdos sancte, sine Diacono properas? Tu nunquam sine ministro sacrificium offerre consueueras.* Et infra: *Cui commisisti consummandorum consortium Sacramentorum, huic consortium tui sanguinis negas?* Idem patet ex Chrysostomo, & Liturgiâ eius: item ex S. Gregorio. Denique; Isidorus, Rabanus, Amalarius, Hugo, & alij, qui describunt officia omnium ordinum, hoc docent, quod diximus.

Li. 1. de officijs. c. 41.

Secundò; Diaconorum erat, tempore sacrificij Euangelium legere. Id testantur, præter suprà dictos auctores, Hieronymus, Gregorius: item Concilia antiqua, Vasense, Remense.

Tertiò, Diaconorum erat, baptizare, prædicare, reconciliare publicos pœnitentes, Eucharistiâ deferre, & præbere laicis; ac breuiter omnia facere, quæ Episc. & Presbyteri faciunt, excepta cõsecratione corporis domini, & ordinatione Clericorum, & alijs officijs, quæ requirunt potestatem ordinis. Nam Diaconos baptizare posse, patet exemplo Philippi Diaconi. Posse prædicare, docet exemplũ Stephani, & Philippi Diaconorum. Item, exemplum S. Vincentij martyris, qui, cùm Diaconus esset, prędicabat tamen; vt Augustin. testatur. Idem etiam docet Gregorius. Sicut de reconciliatione pœnitentium Cyprianus: de pręben da Eucharistia laicis Concilium Nicęnum: & deferre solitos ad absentes Eucharistiam, Iustinus.

Act. 8. *Act. 7. & 8.*

Est tamen obseruandum hæc omnia, ac pręcipuè officium prędicandi, propria Episc. esse, ita vt ne Presbyteris quidem prędicare liceat, nisi ex Episc. mandato, aut consensu. Episc. enim propriè Apostolis succeduut: Apostoli autem sunt, qui dicunt: *Non est bonum nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis.*

Act. 6.

Sacerdotes. *Quæst.*

Septimus ordo Sacerdotum est, de quo grauis inter nos, & hęreticos controuersia est: *Sitne Presbyter idem omninò, quod Episc. ac præsertim iure diuino?* De quâ sic loquitur Concilium Trident. *Proinde sacrosancta Synodus declarat, præter ceteros Ecclesiasticos gradus, Episc. qui in Apostolorum locum successerunt, ad hunc Hierarchicum ordinem præcipuè pertinere, & positos, sicut Apostolus ait, à Spiritu sancto, regere Ecclesiam Dei, eosque Presbyteris superiores esse*, &c. Et: *Si quis dixerit Episc. non esse Presbyteris superiores*, &c. *anathema sit.*

Sess. 23. ca. 4 *Can. 7.*

Prob. dogma. 1.

Tria igitur demonstrare conabimur. Primò, iure diuino maiorem esse Episc. Presbytero, quod attinet ad ordinis potestatem. Prob. Nam solus Episc. ordinare potest Presbyteros, & eo modo generare Patres Ecclesiæ. Presbyteri autem ordinare non possunt, sed solùm baptizare, & eo modo filios Ecclesiæ generare. Id autem ita esse, docent Concilia Antiochenum, & Ancyranum, & Patres: denique Ecclesiæ consuetudo. Nunquam enim est auditum, quòd Presbyteri Presbyteros, aut Diaconos, nedum Episc. ordinauerint.

Esse autem ex iure diuino, vt soli Episc. ordinent inde colligitur, quòd habebatur irritum, si quid in eâ re fecissent, qui veri Episc. non erant. At certè, si diuino Presbyteri ex ipsa sua ordinatione, id est, ex charactere suo sacerdotali, haberent, vt ordinare possent, non esset irritum, quod facerent, tametsi

metsi prohibente Ecclesia facerent. Præterea; Cùm ordinatio Sacramentum sit,& Sacramenta omnia à Deo sint instituta,certè, qui maior est ordinis potestate,quæ per Sacram.ordinationis accipitur,is quoque maior sit ex diuina institutione,necesse est.Idem argumentum fieri potest ex confirmatione baptizatorum,& templorum,atque altarium consecratione. Constat enim solos Episc. vt ordinarios ministros, Confirmationis Sacram. posse conferre, nec non templa,& altaria consecrare;neque id Presbyteris licere. Videmus enim Apostolos ipsos,quibus Episc. succedunt,missos,vt per manus impositionem darent Spiritum sanctum iam baptizatis. *Act.8.*

Secundò demonstrandum erit maiorem esse Episc. Presbytero iure diuino,etiam quantum ad iurisdictionem. *Prob 1. dogma.2.*

Prob.primò ex figura Testamenti veteris:(quanquam hoc argumentum, vt etiam sequens,de distinctione Apostolorum,& Discipulorum, probet etiã de potestate ordinis.) Nam in Testamento veteri erat vnus summus Sacerdos Aaron,& qui ei succedebat: erant præterea minores Sacerdotes, omnes videlicet filij Aaron,& qui ab illis descendebant:ac denique erant Leuitæ ceteri,qui à Leui originem ducebant, sed non per Aaronem. Constat autem, iure diuino fuisse distinctos hos tres gradus,Pontificum,Sacerdotum,& Leuitarum:ita vt Pontif.maior esset Sacerdotibus,& Sacerdotes Leuitis: nam & consecrationes eorum distinctæ erant, & vestes,& officia. *Exod.28. & 40. Leuit.8. Num 3.4. & 20.*

Quòd autem iurisdictio penes Pont.esset,non autem penes cœtum minorum Sacerdotum,patet ex Deuter. *Qui superbierit,nolens obedire Sacerdotis imperio,ex sententia iudicis moriatur.* At Episc.id sunt in Ecclesia,quod erant Pont.in Testamento veteri;id Presbyteri apud nos,quod illic minores Sacerdotes; id Diaconi nostri,quod illorum Leuitæ:vt docent Damasus,Hieronymus,Leo, Concilium Hispalense II. & alij permulti grauissimi auctores. Et sanè ratio nulla permittit, vt distinctior fuerit Hierarchia in Testam. veteri, quàm in nouo,cùm illud vmbræ,istud imagini comparetur ab Apostolo.Sequitur igitur, vt, sicut in Testam. veteri iure diuino Pontif. Sacerdotibus minoribus auctoritate præstarent: ita etiam Episcop. in Ecclesia Presbyteris præstent. *Deut.17. Hebr. 10.*

Secundò prob.idem ex distinctione Apostolorum,& discipulorum LXX. Nam Episcopos Apostolis succedere,Presbyteros autem LXX.discipulis,docent constanter omnes Patres. Porrò Apostolos iure diuino maiores fuisse discipulis LXX.satis apertè colligitur. Primùm ex institutione distincta, & diuersa.Apostolos enim solùm duodecim Dominus esse voluit,& eos semper ferè secum habebat,ac priuatim instituebat. Discipulos LXXII. instituit. Præterea; Solis Apostolis dixit: *Sicut misit me Pater,& ego mitto vos.* Denique; Cùm ex Iudæ apostasia numerus duodenarius imminutus esset,assumptus est Matthias,nec sine solenni quadam cæremonia, cùm tamen esset ille antea ex numero discipulorum. *Prob.2. Luca 6. Luca 10. Ioan. 20.*

Tertiò prob. ex illis Domini verbis: *Fidelis seruus, & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam.* Hæc enim verba S.Hilarius, & ceteri Patres in locum, de Episc. dicta esse volunt: ex quo intelligimus, ipso Domino instituente, Episc.propriam esse curam,& gubernationem Ecclesiæ . Quo etiam *Prob. 3. Matt.24.*

 per-

Act. 20. pertinet illud: *Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episc. regere Ecclesiam Dei.*

Prob. 4. Quartò prob. ex antiquitate. Nam, si iure humano Episc. Presbyteris præessent, inueniretur certè principium aliquod huius institutionis post Apostolica tempora. At ipso tempore Apostolorum is erat Ecclesiæ vsus, vt Presbyteri Episc. subessent: nam Apostolus scribit? 1. Tim. 5. *Aduersus Presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus, aut tribus testibus.* Vbi videmus, Episcopum Apostolorum tempore iudicem Presbyterorum, proinde verum Principem, ac superiorem esse. Idem videre est ex Ignatio, Clemente, Dionys. Areopagitâ, Tertulliano.

Prob. dogma 3. Tertiò, demonstrandum est, quòd Episc. auctoritas non sit in cœtu Presbyterorum, quasi Consulis in Senatu; sed vt Principis in Concilio Conciliariorum sibi subiectorum. Primùm colligitur ex testimonio iam citato Pauli, & Patribus. Deinde, ex Concilijs: omnia siquidem Concilia, tum generalia, tum prouincialia, etiàm antiquissima, ab Episc. celebrata sunt. Constat autem, in Concilijs maximè exerceri iurisdictionem, cùm leges in eis ponantur, & pœnæ præuaricatoribus decernantur.

Item, ex eo, quod multis in locis legimus, Presbyteros ab Episc. excommunicatos: nusquam autem Episc. à Presbyteris. Denique, ex eo, quod soli Episc. solium siue thronum habeant in Ecclesia, quod est potestatis indicium: vnde & imperare Principum more dicuntur à Patribus.

Cardinalis nomen. De Cardinalibus pauca addenda sunt. Tria autem dicemus. Primùm de antiquitate, & significatione nominis Cardinalium. Existimo autem, nomen Cardinalis primo impositum esse loco, & à loco deriuatum ad personas. Dicebantur enim tituli Cardinales, quædam Ecclesiæ principales, vbi Baptisma conferebatur: & dicebantur Ecclesiæ, vel tituli Cardinales, ad differentiã aliorum locorum sacrorum minùs principalium. Inde autem Presbyter, qui eam Ecclesiam regebat, dicebatur Presbyter Cardinalis. Pari ratione Diaconiæ Cardinales erant loca quædam principalia in vrbe distincta, iuxta numerum regionum, &, qui in eis residebant. Diaconi, dicebantur Cardinales Diaconi, ab Ecclesia scilicet Cardinali, quam tenebant. Sic etiam postmodum dicti sunt Episcopatus Cardinales, & inde Episcopi Cardinales sex illi, qui ad eligendum Pont. conueniebant, & eidem Pont. à Concilijs erant, præter ceteros orbis Christiani Episc.

Officium Cardinaliũ. Secundo, dicendum est de officio, & antiquitate officij Cardinaliũ. Tria autem sunt officia Cardinalium. Primum est commune cum Episcopis, Presbyteris, & Diaconis ceteris. Omnes enim Cardinales aut Episcopale, aut Presbyterale, aut Diaconale officium habent. Alterum officium est, summũ Pont. eligendi. Postremum, eidem Pont. perpetuò assistere, eumque in regẽda vniuersa Ecclesia consilio, & industria adiuuare. Est autem obseruandum, omnia quidem tria Cardinalium officia esse antiquissima, & ab ipso tempore Apostolorum inchoata; sed tamen non esse æquè antiquum, vt soli Cardinales duobus officijs posterioribus fungantur. Nam à tempore Apostolorum per multos annos, immo etiam per aliquot secula, quia pauci erãt Presbyteri, & Diaconi, omnes simul ad electionem Episc. & ad Concilia vocabantur, neque

quæ erat opus distinguere tunc à Cardinalibus, non Cardinales; sicut etiam in alijs Ecclesijs non distinguebantur Canonici à non Canonicis. Quare Cyprianus, cùm aliquoties scribat ad Rom. Clerum, non scribit ad solos Cardinales, sed ad omnes Presbyteros, & Diaconos Rom. Ecclesiæ: & similiter illi, cùm Cypriano respondent, Presbyteri, & Diaconi omnes respondent.

Deinde, cùm creuisset multitudo Cleri, omnes quidem vocabantur ad electioné faciendam; sed nõ omnes ad consilia vocabantur, sed aliqui principales, qui Romæ, & alijs quibusdam in locis Cardinales dicebantur. Id constat ex Synodo Gregorij. Nam solùm consilio interfuerunt ex Presbyteris triginta quatuor, & ij Titulares, id est, Cardinales. Certum autem est, tunc Romæ fuisse multò plures Presbyteros, quàm triginta quatuor. Nam si tempore S. Cornelij, circa annum Domini CC. L. in medio persecutionũ, regnantibus idololatris, tamen erant Romæ quadraginta sex Presbyteri, vt ex epistolâ eiusdem Cornelij refert Eusebius; certè multò plures erant tempore S. Gregorij, circa annum Domini DC. quando nullus in vrbe erat Paganus. Denique; Postremis quingentis annis neque ad Concilia, neque ad electionem admissi sunt omnes Clerici, sed soli Cardinales. *L. 4. de regi-stri. c. 88.* *L. 6 histor. c. 33.*

Tertiò, dicendum est de comparatione Cardinalium cum Episc. de quâ in hoc ferè omnes conueniunt, quòd, si consideremus Ordinis potestaté, maior sit Episc. Presbytero, vel Diacono Cardinali. Nam Episc. ordinat Presbyteros, confirmat baptizatos, aliaque id genus facit, quæ Cardinales Presbyteri, vel Diaconi facere non possunt. Quâ etiam ratione summus Pont. Episc. se, non Cardinalem vocat: & Episc. omnes appellat venerabiles fratres; Cardinales autem dilectos filios; quomodo vocat etiam Laicos. Pari ratione, si consideremus etiam iurisdictionem in propriam Ecclesiam, id est, Episcopi in suam Diœcesim, & Cardinalis in suum Titulum, aut Diaconiam, maior est Episc. Cardinali Presbytero, vel Diacono. Nam inprimis maior est ordinariè diœcesis Episc. quàm titulus Cardinalis: ac præterea Episc. In suâ diœcesi amplissimam habet iurisdictionem, tanquam proprius, & ordinarius Pastor, ferendi leges, dispensandi, puniendi, indulgendi, &c. At Cardinalis Presbyter, & Diaconus, cùm in suo titulo sit velut i Parochus Episc. subiectus, nihil potest, nisi quantum Episc. ei permiserit. At, si consideremus regimen Ecclesiæ vniuersalis, maior est Cardinalis Presbyter, vel Diaconus Episcopo non Cardinali. Nam Episc. simplices nunquam adhibentur ad regimen vniuersalis Ecclesiæ, nisi rarissimè, id est, cùm ad generale Concilium conuocantur. At Cardinales ferè quotidie præsto sunt Pont. neque vllum negotium maioris momenti sine eorum concilio peragitur. Et quia hinc fit, vt Episc. à Cardinalibus, vt summi Pont. cooperatoribus, iudicentur, creentur, deponantur; non autem contra Cardinales ab Episc. propterea absolutè Cardinalis Episcopum non Cardinalem præcedit. *Cardinaliũ cum Episc. comparatio*

De Chorepiscopis, nunc quorum nomen, & officium olim in vsu erat, nunc autem penè interijsse videtur, dicendum est. Dicebantur Chorepiscopi olim Presbyteri quidam, qui in pagis, aut oppidulis curam animarum gerebant loco Episcop. vt nunc ferè Parochi faciunt. Dicebantur autem Chorepiscopi, vel, vt Damasus indicat, quasi villarum Episc. nam, χώρα, Græcè, *Chorepiscopi* *Epistola 3.*

Can. 3. Græcè, oppidum, ac regionem significat: vel potiùs, vt Concilium Neocæsa-
Can. 8. riense, & Antiochenum docent, quasi Vicarij Episcopi, vel Vicarij Episcoporum seu loco Episcoporum constituti. χώρα enim etiam locum significare potest. Porrò eiusmodi Chorepiscopi non poterant Presbyteros, & Diaconos ordinare, nec Chrismate fidelium frontes inungere, nec templa, aut altaria consecrare. Cetera ferè omnia præstare poterant, quæ præstant Episc.

Quæst. Resp. Sed quæstio est: *An Subdiaconis ordinare Chorepisc. aliquando licuerit?* Respondeo, quosdam fuisse Chorepiscopos, qui verè Episcopalem consecrationem acceperant, sed Chorepisc. dicebantur, quòd non haberent propriam Ecclesiam, sed in aliena Diœcesi ministrarent: quales sunt hoc tempore Episc. quidam titulares, qui & Suffraganei dici solent. Et talibus licuit Subdiaconos ordinare. Alij autem Chorepisc. fuerunt, qui nihil aliud, nisi Presbyteri erant, sed in pagis, aut villis, seu etiam oppidalis Episc. aliquo modo repræsentabant. Et talibus non licuit. Quòd si euidenter ostendi possit, talibus aliquando concessum, vt Subdiaconos ordinarent, dicendum erit, id fuisse priuilegium, & dispensationem quandam: qualis etiam fuit quibusdam in locis, vt Presbyteri absente Episc. Confirmationis Sacramentum exhiberent.

CAPVT XI.

De cœlibatu Sacerdotum.

Quæst. 1. 2. 2. q. 88. art. 11. Resp. QVAESTIO hæc trimembris est. Primum explicandum erit: *Sitne iure diuino annexus cœlibatus ordinibus sacris?* D. Thomas disertè docet, votum continentiæ esse annexum ordinibus sacris ex solo Ecclesiæ decreto, ac proinde dispensabile esse. Idem docet Caietanus, & Sotus.

Prob. 1. Prob. primò, quia non est iure diuino prohibitum, ne Sacerdotes vtantur vxoribus, quas duxerant ante ordinationem. Quod prob. ex eo apertissimè, quòd Ecclesia Romana multis iam seculis permisit Græcis Sacerdotibus v-
C. cum olim. De Clericis coniug. l. 1. epist. 42. sum vxorum, quas ante ordinationem duxerant. Gregorius etiam permittit Subdiaconis, vt liberè vtantur vxoribus suis, quas duxerant ante ordinationem; licet prohibeat deinceps eiusmodi ordinari, nisi continentiam voueant. Non ergò est de iure diuino, vt Sacerdotes non ducant vxores. Nam Matrimonium non pugnat cum ordinibus ratione essentiæ suæ, sed ratione officij, seu exercitij coniugalis. Si enim Deus prohibuit Sacerdotibus coniugium, prohibuisset certè propter actum coniugalem, qui hominem reddit totũ carnalem, & ineptum ad diuina; nec non propter sollicitudinem domus, & liberorum, quæ plurimas parit distractiones: non autem propter solũ Sacramentum coniugij, vel propter contractum Matrimonij, qui celebratur consensu solo animorum, & est res breuissima, & honestissima.

Secundò

Secundò prob. quia in tota Script. nullum tale extat præceptum. Nam *Prob. 2.* Testam. veteri Sacerdotibus licitum erat vxores ducere. In nouo autem nihil de hâc re Dominus locutus est. Apostolus quidem, in epistolis ad Timot. & Titum, iubet Episc. eligi castos; sed quod Apostolus præcipit, non diuinum, sed Apostolicum præceptum est.

Tertiò prob. ex Concilio Ancyrano, vbi dicitur, posse Diaconos cum licentia Episc. vxores ducere, etiam post susceptum Diaconatum. Ergò non est de iure diuino: nec enim Episc. in iure diuino dispensant. Estque hoc Concilium antiquissimum, & confirmatum à Leone Papa. Accedant alia Concilia, & Patres, qui passim testantur, hanc legem esse Ecclesiasticam: quod etiam legimus in Concilio Trident. *Prob. 3. Cap. 10. Dist. 20. can. de libellis. Sess 24. can. 9.*

Secundò explicandum est: *An rectè factum sit, vt cœlibatus perpetuus sacris ordinibus annecteretur?* Resp. ita, vt nec ducere vxores, nec vxoribus antea ductis vti liceat, post ordinationem; positiuo quidem iure, sed antiquissimo, & æquissimo, & quod nullo modo expediat, vt hoc tempore relaxetur. *Quæst. 2. Resp.*

Prob. primo Script. Ac primùm Paulus: *Oportet* inquit, *esse Episc. hospitalem, benignum, sobrium, iustum, sanctum, continentem.* Vbi notandum, pro eo, quod nos habemus, sobrium, Græcè est, σώφρονα, quod, vt Hieron. in hunc locum dicit, ambiguum est, & prudentem, sobrium, castum significare potest; hoc autem loco significat castum. Quia verò castitas etiam coniugatis communis est, ideò Apostolus addit etiam, continentem; quod ibid. Hieron. exponit, ab vxoris amplexibus. Idem alibi: *Labora,* inquit, *sicut bonus miles Christi Iesu: nemo militans Deo implicat se negotijs secularibus.* Hic Apostolus Episcopo præcipit, vt strenuè militet Deo: Deinde dicit, non posse eum benè militare Deo, si se implicauerit negotijs sæcularibus, qualia certè esse nuptias, nemo negare potest. Idem alibi iubet, coniugatos vacare ex consensu ad tempus ab opere nuptiarum, vt orationi instare possint: ex quo per bonam consequentiam deducit B. Hieronymus, eum præcipere Episc. & alijs hominibus sacratis, vt perpetuo à nuptiarum opere vacent, cùm quotidie orationi insistere debeant. *Prob. 1. Tit. 1. 2. Tim. 2. 1. Cor. 7.*

Præterea; In veteri Testam. continentiam ab vxoribus videmus inprimis, fuisse requisitam in ijs, qui Deo propinquaturi, vel rem aliquam sanctam tractaturi erant. Nam præcipitur, vt comesturi agnum Paschalem renes suos accingerent, quo significabatur, vt Gregorius exponit debere eos carnis voluptatem edomare, qui agnum Paschalem comedunt. Item, cùm populus legem à Deo accepturus esset, ait illis Moyses: *Estote parati in diem tertium, & ne appropinquetis vxoribus vestris.* Item, præcipit Deus, vt Aaron, & filij eius, cùm ingrederentur tabernaculum, fœminalibus lineis à renibus vsque ad femora tecti essent, quo exponit Beda esse significatum, debere Sacerdotes noui Testamenti aut virgines esse, aut contracta cum vxoribus fœdera dissoluisse. Item, noluit Achimelech Sacerdos dare Dauidi panes propositionis comedẽdos, nisi priùs intellexisset eum ab vxore aliquamdiu se continuisse. Ex quo deducit B. Hieronymus, perpetuam requiri in Sacerdotibus continentiam, etiam ab vxoribus, qui corpus Christi, quo ille panis propositionis significabatur, conficiunt, edunt, alijs tradunt. *Exod. 12. Exod. 19. Exod. 28. 1. Reg. 21.*

1. Paral. 24. Luc. 1. Denique, ex Paralip. & Luca colligitur, Sacerdotes veteris Testamenti per vices suas ministrare solitos, & toto eo tempore, quo ministrabant in tabernaculo, à domo, & vxore abfuisse. Ex quo deducitur, quod si illi tempore, quo ministrabant, ab vxoribus abstinebant, omninò decere, vt Sacerdotes nostri, qui non per vices, sed semper ministrant, semper ab vxoribus se contineant.

Prob. 2. 3. & 4. Prob. secundò testimonijs Conciliorum antiquorum totius Ecclesiæ.

Tertiò testimonijs veterum Pont.

Quartò testimonijs veterum Patrum, Græcorum, & Latinorum.

Quintò ratione. Cùm enim coniugium vehementer impediat Ecclesiastica munera, æquum fuit, vt Sacerdotibus, alijsque sacratis hominibus coniugia prohiberentur. Nam Ecclesiasticorum munera sunt, sacrificare, orare, docere, exhortari, Sacramenta ministrare, curam pauperum gerere, & similia, Tit. 1. quæ ritè exerceri non possunt, vt Apostolus docet, nisi Sacerdos sit hospitalis, benignus, sobrius, iustus, sanctus, continens, doctus.

Quæst. 3. Tertiò explicandum est; *Num Apostolica lege prohibitum sit, ne, qui post primæ vxoris obitum alteram duxit, ad sacros ordines admittatur?* Tota autem controuer-1. Tim. 3. sia de verbis illis B. Pauli est: *Oportet Episc. irreprehensibilem esse, vnius vxoris* Tit. 1. ad Tim. 3. *virum.* Et rursum: *Diaconi sint vnius vxoris viri.* At sententia Catholicæ Eccle-Resp. siæ semper verba illa B. Pauli ita intelligenda esse docuit, vt prohibitum sit sacris ordinibus initiare eos, qui quouis modo bigami fuerint: quam sententiam probare possumus tribus argumentis.

Prob. 1. 1. Tim. 5. Primò ex eodem Paulo, qui de viduis ait: *Vidua eligatur non minùs sexagintà annorum, quæ fuerit vnius viri vxor.* Ex quibus verbis refellitur inprimis error Lutheri, dicentis per priora verba Paulum scortationem, & adulteria prohibuisse. Nam eàdem phrasi dicitur vnius viri vxor, & vnius vxoris vir: certum autem est illud: *Vnius viri vxor*, non posse significare, vt vidua non fuerit adultera, vel scortatrix: nam scortum non dicitur vxor, si ad adulterum, aut scortatorem referatur, sed adultera, vel meretrix.

Deinde; Continentia ab adulterio, & scortatione, non solùm requiritur in muliere, quo tempore vir eius viuit, sed etiam posteà, dum in viduitate degit; & tamen Paulus non loquitur hoc loco, nisi de tempore, quo vir eius viduæ viuebat: non enim dicitur vxor vnius viri fuisse, nisi quando virum habebat. Ergò illis verbis: *Quæ fuerit vnius viri vxor*, non potest significari, vt eligatur vidua, quæ non fuerit scortatrix, aut adultera, sed quæ vnum solùm maritum habuerit.

Ex eodem loco refellitur error Caluini, & aliorum, qui volunt, Paulum prohibuisse, ne habeat Episc. vel Diaconus duas simul vxores. Nam eàdem phrasi, & in eàdem epistolà, & ab eodem Apostolo iubetur esse Episc. vnius vxoris vir, & vidua vnius viri vxor. At nulla ratio permittit, vt Paulus iubere voluerit, ne vidua eligatur, quæ fuerit vxor multorum virorum simul. Id enim frustrà Paulus iussisset, cùm nusquam, & nunquam fuerit eiusmodi vsus, vt vna mulier esset plurium virorum vxor; habuerunt quondam Iudæi multas vxores, vt etiam nunc habent Turcæ; at nunquam est auditum, vt vna mulier plures maritos habuerit.

Al-

Altera ratio ducitur à tempore, quo hęc Paulus scripsit: nam eo tempore non erat consuetudo, neque apud Iudęos, neque apud Gentiles, & multò minus apud Christianos, vt vnus vir duas simul vxores haberet; proinde, quod non fiebat, non erat, cur tam seriò prohiberetur. Prob. 2.

Et quidem quod ad Gentiles attinet, satis patet ex eo, quod in Imperio Rom. quo tunc orbis terrarum regebatur, semper infamis, & prohibita fuit polygamia. Quòd verò attinet ad Christianos, nec non etiam Iudæos, ex Testamento nouo facilè colligi potest. Semper enim de coniuge in numero singulari loquitur Script. Testamenti noui. *Qui dimiserit vxorem suam.* Et: *Si licet homini dimittere vxorem suam.* Et ibidem: *Omnis, qui reliquerit domum, vel agros, aut patrem, aut matrem, aut vxorem,* &c. Et: *Qui non odit patrem, & matrem, & vxorē, & filios.* &c. Et: *Vnusquisque suam vxorem habeat.* Item: *Alligatus es vxori, noli quærere solutionem, solutus es ab vxore, noli quærere vxorem.* Et: *Vnusquisque vxorem suam, sicut seipsum diligat.* Quin etiam legimus, Zachariam, vxore sterili vsque ad senectutem permanente, non superduxisse alteram, quod haud dubiè fecisset, si eo tempore id fieri licuisset. Scribit quidem Iosephus Herodi Regi nouem vxores fuisse: at priuati homines etiam apud Iudęos iam diu desierant plures vxores accipere. Matth. 5. Matth. 19. Luc. 14. 1. Cor. 7. Ephes. 5. Luc. 1. L. 17. antiquit. c. 2.

Tertia ratio est auctoritas Patrum, qui semper hunc locum de monogamiâ ita intellexerunt, vt non liceat eum Episcop. vel Diaconum creari, qui duas vxores, etiam diuersis temporibus habuerit. Accedit vltimò totius Ecclesiæ consensus. Nam, vt scribit Innocentius, in toto Oriente, & Occidente hoc seruabatur, quod etiam nunc seruari videmus. Neque solùm vbique, sed etiam semper seruatum fuit. Quod autem semper, & vbique seruatum est, sine dubitatione vllâ ab Apostolicâ traditione descendit. Prob. 3. Epist. 22. c. 2.

CAPVT XII.

De temporalibus bonis Clericorum, & libertate Ecclesiastica.

TRIA sunt bonorum genera, de quibus ambigi potest, an Clericis conueniant. Primo loco sunt Decimæ, quæ debentur Clericis ex iustitia. De quibus quatuor inuenio errores.

Primus error fuit Ioannis VVicleffi, qui docebat, Decimas esse puras eleemosynas, & nullo iure deberi Sacerdotibus. Eundem errorem sequuntur hodie Anabaptistæ Trinitarij. Error est manifestus: facilè enim doceri potest, esse de iure naturæ, & diuino, quod aliquid soluant Laici Sacerdotibus, & præterea de iure Ecclesiastico, vt id, quod soluitur, sit pars decima. De Decimis 1. error refellitur.

Quod sit de iure naturæ, prob. Nam certè ratio dictat, vt ijs, qui pro pop. laborant, populus alimenta prębeat: vnde enim deducimus deberi Regibus tributa, & militibus stipendia, & iudicibus, alijsque ministris publicis salariar

rias inde etiam deducere possumus, deberi Sacerdotibus decimas, vel aliquid earum loco. Itaque tempore legis naturæ videmus, Abraham dedisse decimas Melchisedech Sacerdoti, qui tunc erat.

Gen. 14. Leuit. vlt. Num. 18. Malach. 3. & alibi. Quòd autem de iure diuino sit, prob. ex vtroque Testamento. In Testam. veteri iussit sæpe Deus, Decimas Leuitis dari: quæ quidem præcepta, licet nō obligent Christianos, vt iudicialia erant; obligant tamen, quatenus moralia, id est, quòd aliqua pars fructuum sit Sacerdotibus danda; vt rectè docet Clemens, & Patres.

Deberi autem iure Ecclesiastico, prob. quia multa sunt antiqua Concilia, in quibus id apertè præcipitur. Sunt etiam Concilia generalia, vt Lateranense sub Innocent. III. Viennense, Constantiensi: demum Concilium Trident. *Sess. 25. cap. 13.* docet, solutionem decimarum debitam esse Deo, & iubet, vt excommunicētur, qui eas subtrahunt, aut, ne ab alijs dentur, impediunt, nec debere absolui, donec integrè restituant. His accedunt plurima decreta summorum Pont.

2. Error refellitur. Alter error VVicleffi est, quòd Decimæ non modò sint puræ eleēmosynæ, sed etiam nullo modo sint dandæ malis Sacerdotibus. Refellitur primò ex *Matth. 22.* illo: *Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo.* At certum est tempore Domini, non solùm Cæsarem impium, & infidelem, sed etiam Sacerdotes *c. Tua nos. De decimis.* improbissimos ac deprauissimos fuisse. Secundò, ex Innocent. III. epistola ad Vercelensem.

Denique; quia Decimæ non dantur Clericis, quia boni sunt, sed quia Clerici sunt: sicut tributa dantur Regibus, non quia probi, sed quia Reges sunt.

3. Error refellitur. Tertius error est eorum, qui dicuntur Fratricelli, seu Pseudoapostoli, qui docebant, non posse percipere Decimas eos, qui non viuunt in paupertate, more Apostolorum. Error est sine fundamento: nam ratio, cur debeantur Clericis Decimæ, est, quia laborant in pop. vtilitatem: hæc autem ratio non minùs in diuite, quàm in paupere inuenire potest. Accedit, quòd Domi- *Matth. 22.* nus iussit dari Decimas Sacerdotibus Iudæorum, qui in paupertate non viuebant.

4. Error refellitur. Quartus error est multorum Canonistarum, qui contendunt, Decimas, etiam quoad determinationem quantitatis, esse de iure diuino, nec posse vlla humana lege, aut consuetudine aliam statui quantitatem. At sine vllo dubio error est manifestus, vt non solùm Theologi omnes, sed etiam ex Canonistis docent Syluester, Nauarrus.

Prob. præceptum de soluendis Decimis, quantùm ad determinationem talis quantitatis non esse nunc de iure diuino. Tale enim præceptum nusquam inuenitur Christianis impositum, nec in noua, nec in veteri lege. Quòd non in noua, patet. Quòd non in veteri, prob. Nam præceptum legis veteris, quoad illam determinationem, non erat morale, nec propriè cæremonia- *2. 2. q. 87. art. 7.* le, sed iudiciale: vt Alexander docet, & B. Thomas, quos omnes Theologi sequuntur.

Et quòd non sit morale, patet, quia moralia semper obligauerunt: lex autem de Decimis non fuit ante tempora Moysis, nec ratio dictat, vt Sacerdoti dentur

dentur decem partes, sed vt detur, quantum satis est ad sustentationem eius. Vnde Iacob vouit, se daturum decimas Deo omnium, quę possideret, si Deus eum dirigeret in via, &c. At impium fuisset vouere decimas cum tali conditione, si absolutè fuisset obligatus eas soluere. Pręterea; Si moralis fuisset ista determinatio decimarum, certè etiam morale esset pręceptum, quod ibidem additur, vt, qui decimas habent, nullum aliud patrimonium habeant; atque ita iure diuino tenerentur Clerici dimittere patrimonium. Gen. 28.

Quòd autem non sit propriè cęremoniale, sed iudiciale, prob. nam non ordinatur immediatè ad colendum Deum, sed ad æquitatem inter homines constituendam: ideò enim iussit Deus dari decimam partem omnium bonorum Leuitis, non octauam, aut vicesimam, vt esset proportio inter opes Leuitarum, & aliorum. Erat enim familia Leui vna ex duodecim tribubus Israël, vel potiùs ex tredecim: nam etiamsi duodecim fuerint filij Israël, tamen Ioseph duas tribus fecit, id est, Ephraim, & Manasse, & secundum æquitatem tertiamdecimam partem bonorum habere debuissent; tamen, quia erant cęteris nobiliores, & quia Deus prævidebat, non defuturos transgressores, qui non integrè soluerent, idcircò attribuit eis partem decimam, id est, ampliùs, quàm cæteris, vt sic ad æqualitatem veniretur, non obstantibus transgressoribus.

Sed dubium primum est: *An præceptum de soluendis Decimis possit contraria cõsuetudine abrogari?* *Dubium.*

Resp. Certum est, præceptum de soluendis Decimis, qua parte diuinum est, & naturale, non posse vlla lege humana, vel consuetudine contraria aboleri, ac proinde certum est, Ecclesiam habere ius petendi decimas, etiam vbi consuetudo est, vt non soluantur. In hoc enim omnes Theologi, & Canonistæ conueniunt. *Resp.*

Dubium tamen est; An præceptum de decimis, quatenus positiuum, & humanum est, possit mutari consuetudine? Sotus dicit non posse, & hanc putat esse mentem B. Thomæ. Contrarium puto verum cum Syluestro, & Nauarro. Nec dubito hanc esse mentem B. Thomæ: nam docet præceptum de decimis, quatenus humanum est, posse ab Ecclesia mutari, ita vt teneatur pop. non decimam, sed duodecimam, vel octauam soluere. At non minorem vim habet consuetudo legittimè præscripta, quàm lex quælibet humana. 2.2. q. 87. art. 1.

Præterea; B. Thomas, posteaquam docuit, consuetudine nunquam abrogari legem de soluendis decimis, subiungit rationem, quia lex ista diuina, & naturalis est. Ergò non negat, legem de decimis, quatenus Ecclesiastica est, posse mutari consuetudine, sed solùm quatenus naturalis, & diuina est. Quodl. 2. ar. 8.

His accedit cap. in aliquibus. De decimis, vbi dicitur, soluendas esse decimas secundum determinationem, aut legis diuinæ, aut consuetudinis approbatæ.

Hic tamen obseruandum est, quòd; sicut consuetudo tollit legem, ita lex tollit consuetudinem, si iustis de caussis feratur ab eo, qui habet auctoritatẽ. Itaque, vbi nunc est consuetudo soluendi solùm tricesimam, aut quinquagesimam loco decimæ, non tenentur soluere quidquam amplius; tamen si nunc

Pont. aut Concilium iustis de caussis iterum legem ferat, vt integræ Decimæ soluantur vbique, non obstante consuetudine, sine dubio tenerentur soluere: sicut omnium iudicio tenentur soluere, qui in ijs locis agunt, vbi non est consuetudo soluendi minùs, quàm Decimam.

Dubium 2. Dubium secundum: *An Laici pauperes teneantur Decimas dare Clericis diuitibus?* Ratio dubitationis est, quia, sicut laicus tenetur alere Sacerdotem, quia Sacerdos est, ita Sacerdos tenetur alere laicum, quia pauper est.

Quod. l. 6. art. 10. Resp. Respondet B. Tho. sine dubio debere pauperem laicum dare Decimas Clerico diuiti, quia obligatio Decimarum ad iustitiam commutatiuam pertinet, in qua non consideratur conditio personæ, sed æqualitas rei ad rem. Qui enim v. g. emit, debet soluere, quantum res valet, siue ipse diues, siue pauper. Neque argumentum in contrarium valet, quia non tenetur Clericus hunc pauperem potiùs alere, quàm alium.

Dubium 3. Dubium tertium. *An excusari possint à peccato, qui nullas Decimas soluunt, vbi non est consuetudo soluendi?*

Resp. Resp. tribus modis peccare posse, qui nullas Decimas soluunt. Primò, si Ecclesia propter defectum Decimarum notabiliter patiatur: tunc enim siue ipsa Decimas petat, siue non, tenetur pop. omninò ei prouidere. Secundò, si Ecclesia iure petat Decimas, siue egeat notabiliter, siue non, tenetur populus soluere, etiamsi consueuerit non soluere. Tertiò, si populus eo animo esset, vt non solueret, etiamsi iustitissimè eas à se peti intelligeret. Extra hos casus sine vllo dubio excusantur, quia, vt B. Thomas dicit, Ecclesia, dum non petit Decimas, censetur eas condonare: non autem peccat, qui non soluit debitum sibi condonatum. Alioqui Apostolus peccare fecisset Corinthios, qui stipendia sibi debita ab eis accipere nolebat, ne impedimentum poneret Euangelio.

1. Cor. 9.

Dubium 4. Dubium quartum. *Qua ratione ostendi possit, iustam esse determinationem Ecclesiæ, quod Christiani decimam partem suorum fructuum Ecclesiæ tribuant?* In veteri lege iustum erat, quia Leuitæ erant pars duodecima, vel tertia decima totius populi Hebræorum: At Clerus in noua lege non videtur esse centesima pars Christianorum: qua igitur æquitate decimam partem habere debet omnium

Resp. In 22. q. 87. bonorũ, quæ sunt in orbe Christiano? Caietanus respondet, se non posse aliã rationem reddere, quàm ideò iustum esse, vt clerus decimam partem habeat, quia debet pauperes alere, qui sine vllo numero sunt. Sed quamuis hæc ratio optima sit, cùm videamus Canones passim id præcipere, vt Clerici ex decimis alant pauperes, tamen non est hæc sola ratio, cur iustæ sint Decimæ.

Primum enim non est verum, Leuitas fuisse tertiam decimam partem populi Iudaici, & nostrum Clerum non esse centesimam partem populi Chri-

Num. 1. stiani: nam Hebræi numerati sine Leuitis erant sexcenta tria millia, quingẽti, & quinquaginta, & non numerabantur pueri ante annos viginti, neque senes: nam cum his sine dubio erant plus, quàm duplo plures, id est, circiter mille millia, & trecenta millia. Leuitæ autem omnes ab infante vsque ad se-

Num. 3. nem numerantur viginti duo millia tantùm. Iam igitur addendo Leuitas ceteris Hebræis, & diuidendo totum numerum per viginti duo millia, efficiuntur partes diuisæ sexaginta: ergo Leuitæ non erant pars tertia decima,

sed

sed vix sexagesima totius populi. Porro Clerus Christianorum fortè maior est, quam sexagesima pars Christiani pop. Nulla est enim ferè ampla familia, ex qua non sit aliquis Ecclesiasticus, & nullus est pagus, vbi non sit templum vnum, aut plura, & aliquot Sacerdotes.

Deinde, Christianus Clerus maioribus laboribus, & sumptibus obnoxius est, quàm tribus Leuiticus erat apud Iudæos, vt omittam dignitatem Sacerdotij nostri incomparabiliter maiorem, quàm sacerdotij Aaronici. Tunc vnum templum erat, vnus Pont. & pauci quidam Sacerdotes ex sola familia Aaron, qui per vices in templo ministrabant; reliqui omnes erant turba famulorum. At nunc sunt innumera templa conseruanda sumptibus Ecclesiæ; sunt etiam plurimi Episc. & Prælati, nec non innumeri Sacerdotes, qui docti esse debent, & proinde multùm in studijs ex patrimonio suo insumere, & postea non per vices, sed perpetuo Ecclesiæ ministerijs adesse, quos certè honestè pro status sui conditione viuere oportet ex bonis Ecclesiæ.

His accedit, quod multi sunt liberi à soluendis Decimis, multi ex malitia non soluunt, aut certè non plenè, & fideliter: sæpe etiam Reges, & Principes non solùm non soluunt, sed etiam impetrant ab Ecclesia decimarum partem in subsidium belli, aliorumque publicorum sumptuum.

Denique; Cùm populus Christianus debeat esse perfectior, quàm Iudaicus, si ille decimam partem bonorum suorum dabat Deo, cur non tantundem saltem faciet Christianus? Itaque verum est, quòd dicit B. Thomas, hanc determinationem Ecclesiæ respectu populi esse humaniorem, & benigniorem, quàm rigor iustitiæ absolutæ pateretur. *Matth. 5.*

Secundum genus bonorum Ecclesiasticorum sunt agri, domus, ac possessiones ceteræ, quas dono Laicorum, maximè Principum, Ecclesia possidet. De his fuit error VViclefi non licere clericis habere vllas possessiones. Fundamenta eius hæc sunt. Primum, quia Sacerdotes Testamenti veteris prohibebantur habere possessiones. *Dixit Dominus ad Aaron, in terra eorum nihil possidebitis, nec habebitis partem inter eos: ego pars, & hæreditas tua.* Et: *Quamobrem non habuit Leui partem, nec possessionem cum fratribus suis, quia ipse Dominus possessio eius est.* Et: *Tribui autem Leui non dedit possessionem, quoniam Dominus Deus Israël ipse possessio eius.* *2. Genus bonorum Ecclesiast.* *Num. 18.* *Deut. 10.* *Iosue. 13.*

At hunc errorem esse manifestum, prob. Primò de Sacerdotibus, & Leuitis Testamenti veteris. Nam etsi in partitione terræ non erant habituri agros, & vineas, erant tamen habituri, & possessuri vrbes ad habitandum, & suburbana ad alenda pecora. Poterant etiam agros, & vineas emere, & etiam ex oblationibus populi habere, vt modò habet Ecclesia. Dicitur enim: *Præcipe filijs Israël, vt dent Leuitis de possessionibus suis vrbes ad habitandum, & suburbana earum per circuitum, quæ à muris ciuitatum forinsecus per circuitum mille passuum spatio tendentur.* In Iosue autem id impletum legimus. Fuisse autem eos veros Dominos, patet ex Leuit. vbi legimus, vrbes, & suburbana Sacerdotum esse eorũ possessionem, & posse illas vendere, & redimere domos, vt alij faciebãt. Et de Hebron legimus, solos agros, & vineas, quæ erãt in territorio Hebron, fuisse Caleb; vrbem autem, & suburbana Sacerdotum. Item, præcipitur, vt, si quis agrum Domino vouerit, eum Sacerdotes possideant. *Refellitur error.* *Num. 35.* *Iosue 21.* *Leuit. 25.* *Iof. 21.* *Leuit. vlt.*

3. Reg. 2. Dicit etiam Rex Abiathar Sacerdoti: *Vade ad agrum tuum*. Item; Hieremias Sacerdos erat, & tamen scribit ipsemet, se emisse, ac possedisse agrum, qui fuerat

Hierem. 32. patruelis sui. Legimus etiam Barnabam fuisse Leuitam, & vendidisse agrum,

Act. 4. quem habebat.

Soluitur obiect. Et ex his diluitur fundamentum VViclefi. Quando enim Script. dicit, Sacerdotes non debuisse habere quidquam, sed Dominum esse eorum hæreditatem, vult dicere, non debuisse eos habere quidquam more aliorum, tanquam filios Iacob, & ex paterna hæreditate: sed solùm debere habuisse ea, quæ debebantur Deo, cuius ipsi ministrierant. Et sic factum est, nam tota terra Palæstina quasi quædam hæreditas diuisa fuit in duodecim partes pro numero tribuum, exclusa omnino tribu Leui, quæ erat decima tertia. Nam etsi duodecim tantùm fuerint filij Iacob, tribus tamen fuerunt XIII. quia Ioseph duas tribus faciebat, Ephraim nimirum, & Manasse.

Deinde; Terra iam diuisa, & Leui exhæredato, Deus voluit sibi, tanquam proprio Regi Iudæorum, dari loco tributi decimam partem omnium fructuum, & XLVIII. ciuitates cum suburbanis suis, & hæc omnia donauit ipse Leuitis: quæ portio Leuitarum maior fuit quacunque portione aliarum tribuum; nam habuerunt decimam partem, cùm ipsi vix essent sexagesima pars totius populi, & significant illa verba: *Ego Dominus hæreditas Leuitarum sum.* Vbi nota miram Dei prouidentiam erga Sacerdotes. Iacob exhæredauit filium Leui propter peccatum ipsius: *Diuidam illos in Iacob, & dispergam eos in Israël*. Deus autem ratam habuit sententiam Israëlis, sed eam impleuit cum summo honore Leuitarum, & totius populi vtilitate: nam dedit ipse Leuitis suam hæreditatem, & totus populus maximum commodum inde consecutus est. Si enim fuissent Leuitæ collecti in vnum locum, vt erant aliæ tribus, non potuissent omnes populi facilè ab eis doceri: dispersi autem in omnes tribus facilè omnibus adesse, eosque instituere in lege Domini potuerunt.

Gen. 49.

Prob. iam hoc idem de Sacerdotibus noui Testam. Nam & si in Script. nihil legimus de possessionibus Ecclesiarum, legimus tamen in antiquissimis Pontif. & Conciliorum decretis, & in libris sanctorum Patrum. Sunt etiam Concilia omnium Ecclesiarum, quæ prohibent, alienari possessiones Ecclesiæ, & earum curam Episcopo committunt.

3. Genus bonorum Ecclesiast. Tertium genus bonorum Ecclesiasticorum sunt bona, quæ habentur titulo planè sæculari; vt hæreditate paterna, emptione, venditione, &c. De quibus certum est non obligari Clericos propter Clericatum ad dimittendum patrimonium.

Prob. veritas 1. Tim. 3. Prob. Script. Nam Apostolus iubet eligi Episc. *Hospitalem, & qui domui suæ benè præsit, & filios subditos habeat*. At hæc omnia præsupponunt diuitias proprias.

Præterea; Philemon habuit seruum, & diues erat, vt patet ex epistola ad Philemonem, & tamen Episcopus erat; vt Hieronymus, & Anselmus docent. Scribit etiam Eusebius de consanguineis Domini, quòd habuerint possessiones quasdam, licet modicas, ex paterna hæreditate, & tamen fuerint Ecclesiæ duces, id est, Episcopi. Idem patet ex Patribus.

L. 3. hist. c. 19.

Posset

Posset tamen dubitari; *An, qui bona patrimonialia habent, possint simul bona Ecclesiastica habere?* Nam S. Prosper docet, non posse Clericum sine grauissimo peccato viuere ex bonis Ecclesiasticis, si habeat bona propria, vnde sufficienter alatur. Et probat ratione: Bona Ecclesiastica non dantur Clericis in præmium laboris, sed solùm, vt sustententur, & necessaria ad vitam habeant, quia præmium laboris est vita æterna, & simonia esset dare spiritualia pro temporalibus. Et confirm. ex Canonibus Apostolorum. & Concilio Antiocheno: quare, qui ex patrimonio viuit, nec eget sustentatione, non potest percipere fructus bonorum Ecclesiasticorum. *Dubium. L. 2. de vit. contemp. c. 9. 10. 11. 12. Can. 15. c. 25.*

At contrarium docet Glossa & Ioan. de Turrecrem. & ratio est, quia Dominus dicit: *Dignus est operarius mercede sua.* Et: *Quis militat suis stipendijs vnquam?* Ergò potest Clericus laborans pro Ecclesia, percipere alimenta, & parcere suis proprijs rebus. Adde, quòd praxis est, & fuit pro opinione hac secunda. Nam B. Prosper dicit, sententiam suam visam esse duram permultis, & ideò duram, quia noua esset. *Resp. Matt 10. 1. Cor. 9.*

Itaque ex his opinionibus prima est tutior, & si fortasse secunda sit verior: nisi hoc modo concilientur, vt dicamus S. Prosperum loqui de illis, qui planè sufficientem habent sustentationem ex patrimonio, aut beneficio; tunc enim alterum est superfluum, & proinde pauperibus debitum: alios verò auctores loqui de illis, qui neque ex patrimonio; neque ex beneficio sufficientem omninò sustentationem habent; hi enim vtrumque retinere possunt, modò ex vtroque nihil accipiant vltra sustentationem.

De libertate Ecclesiastica sit propositio prima: *In caussis Ecclesiasticis, iure diuino, liberi sunt Clerici à sæcularium Principum potestate.* Vocantur caussæ Ecclesiasticæ illę, quæ non pendent ex legibus ciuilibus; sed ex Euangelio, aut canonibus Conciliorum, & Pontif. quales sunt controuersiæ de ordinibus Ecclesiasticis, de Sacramentis, de fide, & aliæ id genus. *De libertate Ecclesiastica Propos. 1.*

Prob. primò: Iure diuino regimen Ecclesiasticum est distinctum à politico, & illo etiam sublimius: ergò caussæ Ecclesiasticæ iudicari non debent à politicis Magistratibus. Prętereą; Tota auctoritas regendi Ecclesiam à Christo commissa est Apostolis, & pręcipuè Petro, adeò vt omnes Laici in rebus Ecclesię sint oues, & subditi, non pastores, vel iudices. *Prob. 1.*

Secundò prob. ex Concilijs. *Prob. 2. 3.*

Tertiò ex Patribus. *& 4.*

Quartò, ex Apostolorum exemplo. Apostoli enim Ecclesias gubernauerũt, quo tempore nulli Principes erant Christiani, & proinde nunquam ad eos caussam Ecclesię iudicandam deferebant. Nam si Apostolus iubet, lites etiam ciuiles Christianorum non deferri ad iudicium Paganorum, quomodo permisisset ad eos deferri lites Ecclesiasticas? *1 Cor. 6.*

Quintò, idem asserit Iustinianus. *Nouell 83.*

Propositio 2. *Non sunt exempti Clerici vllo modo ab obligatione legum ciuilium, quæ non repugnant sacris canonibus, vel officio clericali.* Loquimur hic præcipuè de legibus politicis, quę dirigunt actiones humanas in rebus temporalibus; vt cùm Princeps constituit lege sua pretia rebus venalibus, vel iubet noctu neminem incedere cum armis, aut sine lumine, aut non asportare frumentum *Propos. 2.*

extra prouincia, &c. Nec volumus dicere, his legibus teneri Clericos obligatione coactiua, sed solùm directiua, vt sunt leges Principum: quanquam ijsdem legibus, vt ab Ecclesia approbantur, & ratæ habentur, etiam coactiua obligatione teneantur.

Prob. Prob. Nam Clerici, præterquam quod Clerici sunt, sunt etiam ciues, & partes Rep. politicæ: igitur, vt tales, viuere debent ciuilibus legibus. Non sunt autem aliæ, quàm quæ à Magistratu politico latæ sunt: igitur illas Clerici seruare debent; alioqui magna confusio, & perturbatio in Rep. orietur, si Clerici non seruarent politicas leges in rebus humanis, & politicis.

Secundo prob. ex confessione Pont. & Impp.

Propositio 3. Propositio tertia. *Et si Clerici teneantur leges ciuiles seruare, non tamen possunt à iudice politico puniri, vel vllo modo trahi ad secularis magistratus tribunal.* Explico: Si Clericus violat ciuilem legem, vt cariùs vendendo, quàm lex patiatur, peccat, & restituere tenetur; non tamen poterit accusari apud iudicem secularem, sed apud Episcopum tantùm.

Prob. Prob. primò ex Concilijs. Secundò ex Imp. constitutionibus. Tertiò ex Pont. decretis. Quartò ratione: Nam absurdum videtur, vt ouis pastorem suum iudicet quocunque modo. Deinde; adhuc absurdius esset, si hodie Prætor posset vocari ad tribunal Episc. & cras Episc. ad tribunal Prætoris. Præterea; Absurdum etiam videtur, vt terrenus iudex summi Iudicis seruos, sacratosque homines capiat, vel puniat. Vnde laudatur ab omnibus vox illa Constantini Magni, qui ad Episc. quosdam, qui collegas suos de, nescio, quibus criminibus accusarunt, ait: *Vos dij estis, à summo Deo constituti; conueniens non est, vt homo iudicet Deos.*

Propositio 4. Propositio quarta: *Bona Clericorum, tam Ecclesiastica quam secularia, libera sunt, ac meritò esse debent à tributis Principum secularium.* Quòd sint exempta, patet ex Concilijs, iure Canonico, & legibus Principum aliquorum. Nota tamen ante Iustiniani tempora legibus priorũ Principũ immunes fuisse Clericos à tributis personalibus: non tamen fuisse liberos à tributis, quæ pendi solent ratione possessionum.

Prob. Quod autem hoc æquum fuerit, prob. Nam inprimis habemus exemplũ hominum viuentium in lege naturæ. Nam Ioseph subiecit Pharaoni omnes

Gen. 40. Ægyptios, voluitque eos certum tributum pendere, exceptis solùm Sacerdotibus, quos immunes, & liberos esse debere iudicauit. Deinde; Bona Ecclesiastica sunt Deo consecrata; vnde in Canonibus Apostolorum dicunt bona Dominica. Æquum est igitur, vt illa libera sint ab exactionibus Regum, ne Deus ipse soluere tributum Regibus videatur.

Propositio 5. Propositio quinta: *Exceptio Clericorum in rebus politicis, tam quoad personas, quã quoad bona, iure humano introducta est, non iure diuino.* Prob. primo ex illo: *Omnis*

Prob. Rom. 13. *anima potestatibus sublimioribus subdita sit.* Et infrà: *Ideò tributa præstatis.* Illud, *Omnis anima*, includit etiam Clericos, teste Chrysost. Ergò illud, *Ideò tributa præstatis*, dicitur etiam Clericis. Ergò Clerici, nisi eximantur priuilegio Princ. obliguntur soluere tributa. Secundò prob. testimonijs veterum. Tertio, quia nullum proferri potest Dei verbum, quo ista exceptio confirmetur.

CAPVT

CAPVT XIII.

De origine, ratione, & varietate Religionum.

VT à nomine Religionis incipiamus, quinque apud Græcos nomina inueniuntur. Vocant enim professorem huius vitæ θεραπευτὴν, ἀσκητὴν, ἱκέτην, φιλόσοφον, μόναχον. Latini tenuerunt vltimum Græcum vocabulum, & addiderunt Regularem, & Religiosum. θεραπευτὴς significat cultorem. Vtitur hoc nomine Dionysius, qui ideò sic Religiosos vocatos dicit, eò quòd ipsi purè præter ceteros Deum colant. Vtitur etiam Philo, qui dicit, eos ideò sic vocari, vel quòd Deum diligentissimè colant, vel quod animas suas colant, & curent à morbis vitiorum. Significat enim hoc nomen, & cultorem, & medicum. ἀσκητὴς significat pugilem, seu exercitatorem, quo nomine passim vtitur Basilius. Ideò autem sic vocantur, quia totum eorum officium debet esse in virtutum palæstra. ἱκέτης supplicem significat; quo nomine vtitur Philo. Ideò verò sic vocantur à præcipuo eorum munere, quod est orare, & laudare Deum. Philosophi nomine passim vtitur Chrysostomus, & Nilus, quia eum locum tenent Religiosi apud Christianos, quem Philosophi apud Ethnicos. Dicebantur autem Philosophi homines quidam seueri, contemptores rerum temporalium, & toti sapientiæ studio dediti. θεραπευτὴς ἀσκητὴς ἱκέτης Philosophi.

Nomen Monachi frequentissimum est apud omnes Patres Græcos, & Latinos: quid autem significet, non eodem modo explicatur ab omnibus. At verissima explicatio est apud Cassianum, & Dionysium, sic dictos, quod à coniugijs abstinerent, & à parentum se consortio, ac mundi huius conuersatione secernerent, vt nimirum soli Deo per contemplationem inhærerent. Dionys. dicit, Monachos dictos, quòd rebus diuisibilibus relictis Monadi, id est, diuinitati soli placere contenderent. Monachus.

Ex quo sequitur, propriè Monachos non esse, nisi eos Religiosos, qui soli vitæ contemplatiuæ dant operam: quales sunt Casinenses, Cistertienses, Carthusiani, Camaldulenses, atque alij id genus. Quòd intelligentes S. Thomas, S. Bonauentura, & alij Doctores posteriores, non vocant Monachos, Dominicanos, & Franciscanos, & similes, qui non soli contemplationi insistunt, sed in actione versantur, iuuantes Episc. & Clericos in concionibus, & Sacramentis: sed Regulares, & Religiosos appellant. Regulares quidem, quòd certæ regulæ viuendi addicti sint: quo nomine passim vtuntur Concilia. Religiosos autem, quòd se totos Dei obsequio mancipauerint. Religio enim est virtus, quâ Deo debitum cultum exhibemus. Et licet hoc nomen videatur nouum, tamen reuera est omnium antiquissimum: respondet enim propriè illi Græco, θεραπευτὴς. Regulares. Religiosus.

Quan-

Religio quid. Quantū ad rem attinet, Religio, vt hic accipitur, sic definiri potest. *Religio status est hominum ad perfectionem Christianam per paupertatis, & continentiæ, & obedientiæ vota tendentium.*

Nota 1. Notandum primò veram perfectionem in charitate consistere: perfectio enim vniuscuiusque rei in eo posita est, vt fini suo vltimo perfectissimè coniungatur. Finis autem hominis, Deus est: charitas verò maximè vnit hominem cum Deo, iuxta illud: *Qui manet in caritate, in Deo manet, & Deus in eo.* Et: *Caritas est vinculum perfectionis:* id est, vinculum, quod ligans hominem cum Deo, hominem reddit perfectum: vel, vt Chrysost. exponit, vinculum, quod ligans, & continens in homine omnes virtutes, hominem reddit perfectum. Vt enim spiritus humanus ligat, & continet omnes humores, & partes alioqui dilapsuras; ita Spiritus sanctus inhabitans corda nostra per caritatem cōtinet omnes virtutes, alioqui facile dilapsuras. Quod & Apostolus ostendit, cùm ait: *Caritas patiens est, benigna est,* &c. Itaque Ireneus exponens illud Apostoli: *Vt integer spiritus vester, & anima, & corpus conseruetur;* dicit hominē perfectum tribus constare, corpore, anima, & Spiritusancto inhabitante per caritatem. Vt enim, si desit ei corpus, vel anima, erit imperfectus in genere naturæ, ita, si desit caritas erit imperfectus in genere moris. Quomodo locum illum Pauli intelligunt ferè omnes Græci, Chrysostomus, Theodoretus, Oecumenius, Theophylus, & Hieron. Denique; Quòd caritas sit Christiana perfectio, ex eo patet, quòd ad eam omnia referuntur. *In his duobus mandatis vniuersa lex,* &c. Et: *Finis præcepti caritas.*

(Margin: 1 Ioan. 4. Col. 3. 1. Cor. 13. 1. Tessa. vlt. Matth. 22. 1 Tim. 1.)

Nota 2. Nota secundò, quatuor esse gradus charitatis, proinde etiam quatuor esse gradus perfectionis: dicitur enim perfectum id, cui nihil deest in ordine ad aliquem finem. Quare non repugnat aliquid esse perfectum, & imperfectum, si comparetur ad diuersos gradus, seu etiam fines.

Primus gradus est, diligere Deum, quantum est diligibilis, id est, infinito amore. Qui gradus soli Deo conuenit, & idcirco solus Deus in ordine ad istū gradum perfectus est; Angeli, & Sancti omnes sunt imperfecti: quanquam hæc imperfectio non est propriè dicenda priuatio, aut vitium, sed pura quædam negatio.

Secundus est, diligere Deum, non quantum est diligibilis, sed quantum potest creatura diligere ita vt semper actu de Deo cogitet, & sine intermissione in eum per affectum feratur, & ne primos quidem motus cupiditatis sentiat contra Deum. In hoc gradu versantur beati, quorum comparatione omnes alij sunt imperfecti. Quare Apostolus, qui dixerat: *Quicunque perfecti sumus, hoc sentiamus;* idem ait: *Non quòd iam acceperim, aut iam perfectus sim.* (Philip. 3.)

Tertius gradus est, diligere Deum; non quantum diligibilis est, nec quantum potest creatura qualibet absolutè diligere; sed quantum potest creatura mortalis, quæ à se amouit omnia diuini amoris impedimenta, & totam se Dei obsequio consecrauit. Qui in hoc gradu versantur, imperfecti sunt respectu beatorum, sed perfecti respectu aliorum hominum, etiam iustorum, & piorum. Et hæc est perfectio, de quâ loquuntur Theologi, cùm dicunt statum Episc. esse statum perfectionis adeptæ, & statum Religiosorum esse statum perfectionis acquirendæ. Hoc enim interest inter Episc. & Religiosos, quod

Religiosi

Religiosi non tenentur continuo esse perfecti, sed tantùm aspirare ad perfectionem: versantur enim in exercitatione virtutis, & remotione impedimentorum. At Episc. deberent esse perfecti, id est, ad eum gradum caritatis peruenisse, ad quem Religiosi per sua vota, & exercitia tendunt.

Quartus gradus est, diligere Deum, non quantum est diligibilis, non quantum potest creatura vel absolutè, vel in hac vita diligere; sed tamen ita vt nihil æquè, aut magis, quàm Deum, diligat, id est, nihil admittat contrarium diuinæ dilectioni. Et hic gradus præceptus est omnibus, & quandam habet perfectionem, licet respectu superiorum sit imperfectus. Vnde dicitur: *Qui seruat verbum eius, verè in hoc charitas Dei perfecta est.* Et tamen Dominus ei, qui dicebat, se omnia præcepta seruasse, ait: *Si vis perfectus esse, vade vende omnia*, &c. Loquitur enim Ioannes de isto quarto gradu: Dominus autem de tertio. *1. Ioan. 2.* *Matt. 19.*

Nota tertiò, instrumenta aptissima, atque vtilissima ad hanc perfectionem acquirendam esse illas tres virtutes; Paupertatem, Continentiam, & Obedientiam: nam, vt quis perfectè Deum diligat, debet se totum Deo tradere, & omnia impedimenta: remouere vtrumque consequimur per has virtutes. Tradimus enim Deo nos totos, quando tradimus animum, corpus, & res externas: nihil enim habemus aliud. Tradimus autem animum per obedientiam, corpus per continentiam, res externas per paupertatem. Item, per has virtutes remouentur omnia impedimenta diuini amoris. *Radix* enim *omnium malorum est cupiditas*: quemadmodum radix omnium bonorum est charitas. *Nota 3.* *1. Tim. 6.*

Omnis autem mala cupiditas ad tria capita reuocatur; ad luxuriam, auaritiam, superbiam. Quod & auctoritate, & ratione prob. Nam dicitur: *Quidquid est in mundo, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorũ, aut superbia vitæ.* Ratione, quia in homine duplex est appetitus, Concupiscibilis, & Irascibilis. Ille appetit bonum absolutè, iste bonum arduum. Rursus; Ille prior est duplex; Naturalis, & Animalis. Naturalis appetit ea bona, quę sunt necessaria ad naturam conseruandam, tam in indiuiduo, vt cibum, potum; quàm in specie, vt actum generationis. Qui appetitus, cùm est inordinatus, dicitur incontinentia, & à Ioanne concupiscentia carnis. *1. Ioan. 2.*

Animalis dicitur ille, quo appetimus ea, quæ sunt bona, secundum existimationem, vt pecunias, vestes, lapides pretiosos, & similia, quæ non appetuntur à bestijs, quibus non inest appetitus, nisi naturalis. Et hic appetitus, cùm est inordinatus, dicitur auaritia, vel curiositas, & à Ioanne concupiscentia oculorum.

Denique; Appetitus irascibilis appetit excellentiam, quæ apprehenditur, vt res maximè ardua. Et, cùm est inordinatus, dicitur à Ioanne superbia vitæ. Hos igitur tres fontes impedimentorum obstruunt tres illæ virtutes, concupiscentiam carnis continentia, concupiscentiam oculorum paupertas, superbiam vitæ obedientia.

Nota quartò, non sufficere ad religionem has tres virtutes, nisi accedat votum, id est, promissio sacra Deo facta, qua quis obstringit se perpetuò ita victurum. Religio enim est status quidam: status autem significat rem immobilem, & perpetuam. Quare fieri poterit, vt aliquis sit perfe- *Nota 4.*

 ctus,

ctus, & tamen non sit in statu perfectionis: sicut è contrario non raro accidit, vt multi, tam Episcopi, quàm Religiosi, sint in statu perfectionis, & non sint perfecti.

Varietas Religionum. De varietate Religionum, veteres duo tantùm agnoscunt genera Religiosorum. Vnum, Anachoretarum, siue, Eremitarum: alterum, cœnobitarum. Addit Cassianus tertium, & quartum genus: sed illa non sunt verè genera Religiosorum, sed quædam relaxationes, & corruptiones religionum. Nam tertium genus vocat eorum, qui in cœnobijs degunt, sed adhuc aliquas proprias retinent facultates, nec in omnibus obtemperant præpositis: quæ sine dubio est corruptio vitæ cœnobiticæ. Quartum genus vocant eorum, qui ex monasterijs ad eremum transeunt, non vt sanctiùs, sed vt liberiùs viuant, nimirum excusso iugo superiorum, & legum cœnobiticarum: quæ est corruptio vitæ eremiticæ. Quare, ista duo à Patribus vocantur deterrima genera Monachorum.

Possumus autem cum B. Thoma, & Scolasticis paulò pleniùs, & subtiliùs explicare formas, & genera religionum iuxta fines, ad quos instituuntur. Omnis enim religio ad perfectionem caritatis refertur. Possumus autem tribus modis Deum diligere, eique deseruire. Vno modo, per contemplationē, ipsum Deum in se diligens, eique inhærendo. Alio modo, per actionem, Deo in membris eius seruiendo: vt alendo pauperes, suscipiendo peregrinos, &c.

Tertio modo, per vtrumque simul Deo obsequium præstando, id est, per contemplationem, quæ in actionem prodeat; siue per actionem, quæ necessariò requirat contemplationem. Quod faciunt, qui concionibus, & Sacramentorum administratione populo seruiunt.

Iuxta hos fines tria sunt genera religionum. Vnum earum, quæ profitentur vitam contemplatiuam solùm: quod genus in multas formas diuidi potest iuxta varias cōstitutiones, & regulas, quas sequuntur. Alij enim sequuntur instituta S. Antonij, alij S. Pachomij, alij S. Basilij, alij S. Benedicti, alij S. Romualdi, alij S. Brunonis, &c. Alterum genus est earum religionum, quæ profitentur vitam actiuam; quod in tot formas diuiditur, quot sunt opera caritatis. Quidam enim militando, atque Ecclesiam armis protegendo seruiunt Deo: quales sunt equites Hierosolymitani, S. Iacobi, & S. Ioannis. Quidam ægrotos curando in Xenodochijs: quidam mortuos sepeliendo: & alijs alij rationibus, dum in proximos beneuolentiam ostendunt, Deo gratum obsequium præstant. Tertium genus est eorum, qui profitentur vitam mistam: quod etiam in varias formas diuiditur iuxta varias eorum institutiones. Quidam enim sequuntur regulam S. Augustini, quidam S. Dominici, quidam S. Francisci, &c.

Iam verò, quod hæc varietas institutorum in eadem fidei consensione nihil obsit Christianæ religioni, sed potiùs valdè prosit, hinc intelligi potest, quòd hâc ratione prouisum est omni hominum generi, vt nemo sit, qui velit ad perfectionem tendere, & non possit. Varia enim sunt hominum ingenia, variæ propensiones, nec pares omnibus vires. Vnus diligit solitudinem, alius gaudet frequentia: vnus libenter orat, alius libenter legit, vel operatur, &c. Si ergò omnis religio requireret solitudinem, vel omnis commu-

nio-

sionem, & frequentiam: aut si omnis religio abstinentiam à carnibus indiceret, vel nulla indiceret, &c. pauci admodum religiosi esse possent. Nunc autem in tanta varietate religionum potest omnibus satisfieri. Altera ratio esse potest, quia, cùm omnis ordo initio ferueat, ac multos homines excitet ad pietatem, paulatim autem postea feruorem illum remittat, Deus subinde nouos ordines excitando quasi perpetuò feruorem in Ecclesia sua nunc per hos, nunc per illos conseruat.

Oritur autem hoc loco quædam dubitatio: *An religionum institutio libera sit, an verò egeat summi Pont. confirmatione?* Sed facilis est solutio. Duo siquidem in omni religione inueniuntur: essentia ipse religionis, quæ in tribus votis sita est, & determinatio illius essentiæ ad certum modum viuendi. Et quidem essentia religionum in Euangelio fundamentum habet; proinde ab hâc parte non egent religiones Pontif. approbatione. Modus autem ille varius, quo tria vota suscipi possunt, non ita perspicuè in Euangelio elucet, & non parum ex prudentia, & directione humana pendet. Quare Pont. confirmatione indigere potest, & nunc reipsa, propter ius positiuum nouas religiones prohibens, omninò indiget. Itaque Antonius, Basilius, Augustinus, Benedictus, auctores religionum fuerunt, nec vllam leguntur à Pont. approbationem quæsiuisse, propterea quòd nondum extaret ius Ecclesiasticum id præcipiens. Condendi autem noui iuris hæc fuit occasio. *Dubitatio. Resp.*

Ad annum Domini circiter M. C. L X X. pauperes de Lugduno ordinem quendam religiosum instituerunt, sed multis admistis superstitionibus, & hæresibus. Quocirca à Lucio III. Alexandri III. successore, hæreseos damnati fuerunt, & secta eorum reprobata.

Illi verò postmodum, id est, tempore Innocentij III. sedem Apostolicam adeuntes diu institerunt, vt reconciliarentur, & religio ipsorum confirmaretur, nec tamen impetrauerunt. Inde igitur factum est, vt B. Franciscus, & B. Dominicus volentes similiter nouos ordines instituere, & metuentes, ne sibi accideret, quod videbant accidisse VValdensibus, noluerunt confidere suo iudicio, sed à Pontif. confirmationem petiuerunt, & impetrauerunt. Paulò autem pòst in Concilio Lateranensi generali considerans Innocentius III. periculum, quod imminebat Ecclesiæ, si vnicuique liceret nouam religionem excogitare, prohibuit, ne deinceps vllus nouus ordo institueretur, nimirum sine approbatione Apostolicæ sedis: quod decretum renouauit Gregorius X. in Concilio Lugdunensi. Atque hinc cœpit esse necessarium, quod antea erat liberum.

Porrò de origine Religionum tria ostendenda sunt contra hæreticos. Primò, religiosam vitam diu ante quartum seculum incœpisse: adeo enim vita religiosa est antiqua, vt quædam eius adumbratio fuerit in lege naturæ ante diluuium: maior quædam expresio in lege Moysis: perfectio autem Apostolorum tempore. *Prob. dogma I contra hæreticos.*

Habemus inprimis de Enos: *Iste cœpit inuocare nomen Domini.* Ex quo loco colligunt auctores, hunc Enos instituisse peculiarem aliquem cultum, *Gen. 4.*

 &c

& sublimiorem, quàm esset religio vulgi. Nam ante Enos, certè etiam Adam, & Abel, & Seth Deum inuocauerunt, & tamen iste dicitur primus cœpisse inuocare nomen Domini.

Num 6. Habemus deinde vota Nazaræorum, qui seipsos Domino consecrabant: ad quorum exemplum etiam in Ecclesia quosdam seipsos totos diuino cultui deuouere, scribit Origenes.

Habemus deinde Eliam, & Elisæum ac filios Prophetarum sine vxoribus, & diuitijs in hoc mundo vixisse.

Ierem. 35. Habemus etiam insignem commendationem nepotum Rechab, qui, cùm eis pater, siue auus præcepisset, vt domos non ædificarent, agros non seminarent, vineas non plantarent, vinum nunquam biberent, vitam durissimam, quasi extra mundum, agerent, omnia diligentissimè obseruarunt: quos etiam nostrorum Monachorum figuram gessisse scribit Hieronymus. Denique, Ioannem Baptistam Monachorum, & Eremitarum Principem fuisse, scribunt ferè omnes Patres.

Veniamus ad nouum Testamentum, & ostendemus, ante annum C C C. fuisse Monachos in Ecclesia. Primùm id prob. ex Athanasio, qui docet ante Antonium non fuisse quidem Eremitas, sed tamen Monachos fuisse, qui in agris, ciuitatibus vicinis monasteria sua constituebant: & Antonium, cùm is Monachus fieri vellet, ad senem quendam accessisse; qui ab ineunte ætate monasticem exercuerat. Ex quo sequitur & B. Antonium non fuisse primum Monachum, & ante annum Domini C C C. fuisse Monachos. Nam Antonius floruit initio I V. seculi: anno enim C C C. erat X L. annorum, vt colligitur ex Chronico Hieronymi, & tamen ipso adolescente inueniebantur multi Monachi senes.

In vita B. Antonij.

In vita Dionys. Pap. Secundò prob. ex Damaso, qui scribit, Dionysium Papam ex Monacho ad Pontificatum assumptum fuisse. Constat autem ex Chronico Eusebij, Dionys. Romæ sedisse anno Domini C C. L X V I. Non ergò Monachi cœperunt post annum Domini C C C.

Tertiò idem prob. ex Cypriano, Tertulliano, Dionys. Areopagita, & Philone Iudæo.

Quartò prob. ex Apostolorum exemplo, qui verè fuerunt primi Monachi Christiani. Nam, quòd vitam cœnobiticam instituerint, vbi essent omnia communia, patet ex Act. Quòd ea ratio viuendi non fuerit omnium Christianorum, sed eorum tantùm, qui volebant perfectius viuere, patet etiam ex Act. Nam, cùm Ananias fraudasset de pretio agri, & decipere voluisset Apostolos, audiuit à S. Petro: *Nonne manens tibi manebat, & venundatum in tua erat potestate?* Quòd etiam voto ad eam perfectionem se obligarint Apostoli, docet Augustin. Quòd denique ab Apostolorum exemplo cœperint religiones, docent plurimi Patres.

Act. 4.

Act. 5.

L. 17. *de ciuitat. c.* 4.

Prob. dogma. 2. Secundò ostendendum est, non occasione persecutionum, & casu exortam esse vitam Monasticam. De cœnobitis non est dubium, cùm extiterint ante omnes persecutiones. De Eremitis idem prob. Nam & si Paulus primus Eremita occasione persecutionis solitudinem colere cœperit, tamen Antonius

nius non tali occasione cœpit, sed solo studio vitæ purioris. Vita autem Eremitica non à Paulo, sed ab Antonio introducta est. Et si enim Paulus primus omnium in eremo vixit, tamen non habuit ipse discipulos, nec fuit notus, nisi paulò antè mortem. Antonius autem verè princeps eremitarum dici debet, quippe qui nec ab alio didicit, & ipse docuit omnes. Quocirca vterque dici potest primus Eremita, Paulus quidem tempore, Antonius autem magisterio.

Quod etiam caussa instituendæ vitæ religiosæ non fuerit, obscuratio doctrinæ de iustificatione, vel praua Essenorum imitatio, vt dicunt hæretici, manifestum est: nam auctores religionum fuerunt primùm Apostoli, ac deinde Antonius, Basilius, Augustinus, doctissimi, & sanctissimi homines, quos non possumus ignorantiæ, vel prauæ æmulationis accusare. *Prob:*

Tertiò ostendendum est, quòd essentia monastices eadem sit nostrorum, *dogma 3.* & antiquorũ Monachorum, id plurimis testimonijs probari posset: nunc duo sufficiunt. Essentia vitæ religiosæ in tribus illis virtutibus, obedientia, paupertate, castitate, ab omnibus huius temporis Religiosis constituitur. Idem *L. 1. de mo-* fiebat ab antiquis: nam Augustinus vitam cœnobitarum explicans, Pri- *ribus eccle-* mùm, ait, eos spretis mundi huius illecebris in vitam castissimam, & san- *siæ, c. 31.* ctissimam congregari.

Secundò, addit à nullo quidquam possideri proprium.

Tertiò, adiungit, Patres nulla superbia consulere ijs, quos filios vocant, magna sua in iubendo auctoritate, magna illorum in obtemperando volun- *In præfat.* tate. Basilius autẽ de Monacho futuro sic loquitur: *Nuptias veluti compedes fugit;* *constitut.* *his autem relictis vitam suam Deo consecrat, & castitatem profitetur, vt neque facultas* *Monastica-* *ipsi sit conuersionis ad nuptias.* *rum.*

Item, de obedientia fusissimè disputat, ac tandem concludit, ita oportere *Constitut.* Monachos obedire præposito, vt oues pastori, atque vt instrumentum *Mon. c. 22.* fabro. *Constitut.*

Denique, differit de paupertate, ac docet, Monachum ab omni prorsus pri- *Monast.* uata rerum materialium possessione liberum esse debere. *c. vlt.*

CAPVT XIIII.

De Consilijs Euangelicis.

CONCILIVM perfectionis vocamus opus bonum à Christo nobis non imperatum, sed demonstratum; non mandatum, sed commendatum. Differt autem à pręcepto ex parte materiæ, ex parte subiecti, ex parte formæ, & parte finis. Ex parte materiæ dupliciter.

Differentia Concilii à præcepto.

Primo, quia materia pręcepti est facilior, consilij difficilior: illa enim sumpta est ex principio naturæ, hęc superat quodammodo naturam; nam ad seruandam coniugi fidem natura quodammodo inclinat, at non ita ad abstinendum à coniugio.

Secundò, quia materia pręcepti bona est; consilij melior, & perfectior, loquendo de pręceptis, quæ circa eandem materiam versantur, circa quam versantur consilia: consilium enim includit pręceptum, & aliquid supra pręceptum addit. Ex parte subiecti differunt Consilia, & præcepta, quòd pręceptum commune sit omnium, consilium non item. Ex parte formæ, quòd pręceptum vi sua obliget, consilium in arbitrio hominis positum sit. Ex parte finis seu effectus, quòd præceptum obseruatum habeat præmium, non obseruatũ habet pœnam: Concilium autem, si non obseruetur, nullum habet pœnam; &, si seruetur, maius habet pręmium.

Sententia catholica.

Porrò Catholicorum omnium sententia est, multa esse verè, & propriè Concilia Euangelica, sed pręcipuè tria; Continentiam, Obedientiam, & Paupertatem, quæ nec sint pręcepta, nec indifferentia, sed Deo grata, & ab illo commendata. Quæ sententia prob. primò ex Script. Primum testimonium: *Non dicat Eunuchus: Ego lignum aridum, quia hæc dicit Dominus Eunuchis: qui custodierint sabbatha mea, & elegerint, quæ ego volui, & seruauerint fœdus meum, dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filijs, & filiabus; nomen æternũ dabo eis, quod non peribit.* Quòd hîc agatur de continentibus voluntarijs, non de abscisis, vel sic natis, qui necessariò continent, docent Patres, & patet ex pręmio, quod Eunuchis promittitur: nec enim vlla ratio est, cur abscisis vel natis Eunuchis promittatur maior gloria, quàm sit filiorum, & filiarum Dei.

Prob. 1. Isa. 56.

Addit autem subtiliter Augustinus, si quis contendat, Isaiam loqui de veris Eunuchis, adhuc iuuari caussam nostram: nam, si Eunuchis, qui continent se, quia non possint aliud facere, promittitur maior gloria quam iustis coniugatis, certè maiore ratione promittitur ijs, qui se continebunt, etiamsi possent non continere. Est autem obseruandum illud; *Nomen Melius à filijs, & filiabus*, posse habere alium etiam sensum, videlicet, vt intelligamus promitti aliquid melius, quàm fuissent filij, & filiæ: nam verba Hebræa; *nomen bonum*

præ

præ filijs & filiabus, optimè recipiunt hunc sensum; Dabo illis, qui carent liberis, aliquid melius, quàm sit habere liberos. Et sic etiam verterunt LXX. interpretes, τόπον ὀνομαστὸν κρείττω υἱῶν, καὶ θυγατέρων. Et recidit in idem cum superiore sententia: nam semper anteponuntur continentes coniugatis, cùm isti liberos, illi melius aliquid habituri sint.

Quòd autem continentia Eunuchorum hoc loco non imperetur, sed consulatur, docent Patres, & probat Hieron. ex illis verbis: *Qui elegerint, quæ ego volui.* Illi enim dicuntur eligere, qui non coguntur præcepto. Itaque sensus est. Qui elegerint, quæ ego volui, id est, qui transcendentes ea, quæ præcepi, accommodans me humanæ imbecillitati, sponte sua elegerint perfectoria, quæ ego cupio, & vellem.

Præterea; Idem patet ex eo, quòd, qui Eunuchi non sint, etsi postponantur Eunuchis, tamen non excluduntur à regno cœlorum; immò filij, & filiæ vocantur. Ergò non tenentur omnes esse Eunuchi. Ergo non est præceptum. Quòd autem continentia non solùm sit vtilis in hâc vita, sed sit verè meritoria gloriæ singularis, patet ex illis verbis: *Nomen æternum dabo eis, quod non peribit.*

Secundum testimonium est: *Felix sterilis, & incoinquinata, quæ nescivit thorum in delicto, habebit fructum in respectione animarum sanctarum: & Spado, qui non operatus est per manus suas iniquitatem, nec cogitauit contra Deum nequissima; dabitur enim ei fidei donum electum*, (id est, donum quoddam singulare respondens fidelitati ipsius) *& sors in templo Dei. Bonorum enim laborum gloriosus est fructus, & quæ non concidit, radix sapientiæ.* Quem locum similem esse superiori, docet Hieronymus. Sap. 3.

Tertium est, vbi Dominus comparat regnum cœlorum, id est, Ecclesiam terræ bonæ, cuius vna pars reddebat fructum centesimum, alia sexagesimum, alia tricesimum. Quem locum exponentes Patres, docent, ea parabola distingui meritum casti coniugij, viduitatis, & virginitatis. Ex quo apparet, continentiam virginalem esse maius bonum, & magis meritorium apud Deum, quàm sit castitas coniugalis; & proinde esse concilium diuinum: quod enim Deus non præcipit, & tamen commendat, & anteponit alijs rebus, sine dubio consulit. Matth. 13.

Quartum est, cùm Apostoli dixissent; *Non expedit nubere*; Dominus ait: *Non omnes capiunt verbum hoc, sed quibus datum est: sunt enim Eunuchi, qui de matris vtero sic nati sunt; & sunt Eunuchi, qui facti sunt ab hominibus; & sunt Eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter regnum cælorum. Qui potest capere, capiat.* Hic non dari præceptum de continentia, patet ex superioribus: nam initio huius cap. Dominus approbauit nuptias, dicens: *Quod Deus coniunxit, homo non separet*: ergò non prohibet hoc loco nuptias. Ergò non præcipit continentiam. Idem patet ex sequentibus: *Qui potest capere, capiat.* Nam, vt eleganter ait Augustinus, de præceptis iustitiæ non potest dici; Qui potest facere, faciat: sed; *Omnis arbor, quæ non fecerit fructum bonum, excindetur.* Quod autem consilium detur, patet ex eo, quòd, cùm Apostoli dixissent: *Non expedit nubere*; Dominus non ait; Immò verò expedit: sed ait: *Non omnes capiunt verbum hoc: qui potest capere, capiat*: Id est, verum dixistis, nuptias non expedire, nam impediunt potiùs, Tamen Matth. 19.

non.

non omnes hoc intelligunt, sed qui potest assequi, non omittat.

Quòd denique continentia non solùm conferat corporalem vtilitatem, sed præmium habeat in cœlo, patet ex illo: *Sunt Eunuchi, qui castrauerunt se propter regnum cœlorum.*

Ibid. Quintum est, vbi adolescenti dicitur: *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo.* Quod hic non detur pręceptum, sed consilium, patet ex ipsa consequentia verborum. Nam interroganti: *Quid faciam, vt saluus fiam?* Dominus respondit: *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Vbi ostendit, mandatorum obseruationem sufficere ad salutem: ac deinde subiungit: *Si vis perfectus esse*; id est, si non es contentus vita æterna, sed adspiras ad excellentem gradum in ipsa vita æterna: *Vade vende omnia.*

Pręterea; Si hoc esset pręceptum, certè esset pręceptum caritatis. At non est: nam caritas non requirit, nisi vt diligamus proximum, sicut nosipsos: ergò non requirit, vt demus omnia nostra proximis, & nobis nihil seruemus: sed satisfacimus ei præcepto, si partim demus, partim retineamus. Quod autem dare omnia mereatur insigne pręmium, patet ex illis verbis: *Et habebis thesaurum in cœlo.*

Ibid. Sextum testimonium est de Obedientia, vbi Dominus ait: *Et sequere me.* Nam, quòd hæc sequela sit consilium, patet, quia dicitur ei soli, qui vult esse perfectus, & cui dictum est: *Vende omnia, quæ habes.* Quòd autem in illo, *sequere me*, significetur obedientia, prob. dupliciter.

Philip. 2. Primò quia sequi Christum est imitari Christum: Christus autem factus est obediens vsque ad mortem.

Matth. 16. Secundò, quia explicat ipse Christus, quid sit sequi se, dicens: *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.* Quod vltimum est explicatio superiorum, vt sensus sit: Qui vult post me venire, id est, me sequi, abneget se, & tollat crucem suam, & sic sequetur me. Porrò abnegare se, nihil est aliud, quàm valedicere suo iudicio, & suis affectibus, & accommodare se alterius iudicio, & voluntati. Dicet aliquis: Abnegare se, est quidem obedire: sed hoc loco agitur de obedientia, quæ necessariò debetur Deo, non quæ sponte exhibetur homini: sequitur enim; *Qui amat animam suam, perdet eam.*

Obiect.

Solut. Resp. hoc verum esse: tamen hinc deduci etiam consilium religiosæ obedientiæ: nam hinc habemus, sequi Christum esse abnegare seipsum, id est, alterius voluntati seipsum subijcere. Habemus autem ex alijs locis duplicem esse Christi sequelam: vnam communem, & necessariam in omnibus fidelibus, de qua agitur hic; & rursum aliam, quæ solis ijs consulitur, qui volunt esse perfecti, de qua alibi agitur. Ergò necesse est duplicem esse abnegationem sui, id est, obedientiam; vnam communem, & necessariam omnibus, quæ cōsistit in obediendo in ijs rebus tantùm, quæ sunt necessariæ ad salutem; alteram maiorem, & vniuersaliorem, quæ consistit in obediendo in omnibus rebus, etiam non necessarijs, modò peccata non sint: qualis obedientia laudatur in Rechabitis, qui obediebant patri suo in ijs, in quibus non tenebantur.

Matt. 16. Luc. 9. Matth. 19. Luc. 18. Ierem. 35.

Septi-

Septimum testimonium est, vbi multis modis proponitur consilium continentiæ. *Bonum est*, inquit Paulus, *mulierem non tangere*. Item: *Bonum est homini sic esse*. Item: *Solutus es ab vxore, noli quærere vxorem*. Item: *Dico autem innuptis, & viduis, bonum est, si sic permanserint, sicut & ego*. Item: *Volo omnes vos esse, sicut meipsum*: id est, continentes. Sic enim omnes veteres exponunt. Item: *De virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do, tanquam misericordiam consecutus à Domino, vt sim fidelis*. Vbi indicat Apostolus, consilium hoc non esse humanum, sed diuinum: dicit enim se consilium dare, non vt hominem politicum, sed vt fidelem ministrum Dei. Item: *Qui matrimonio iungit virginem suam, bene facit, &, qui non iungit, melius facit*. Denique de vidua: *Cui vult, nubat, tantum in Domino: beatior autem erit, si sic permanserit secundum meum consilium, puto autem, quod & ego spiritum Dei habeam*. Vbi rursum vides, tribui consilium hoc Spiritui sancto. 1. Cor. 7.

Octauum est, vbi Apostolus toto capite conatur ostendere, se plus fecisse, quàm sibi esset præceptum, & propterea singularem gloriam apud Deum meruisse. Nam, cùm Dominus ordinasset ijs, qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuere, Paulus maluit gratis Euangelium prædicare, & sic facere opus supererogationis. *Melius est*, inquit, *mihi mori, quàm vt gloriam meam quis euacuet. Nam & si euangelizauero, non est mihi gloria; necessitas enim mihi incumbit: Væ enim mihi est, si non euangelizauero. Quæ est ergo merces mea? vt Euangelium prædicans sine sumptu ponam Euangelium*. Vbi in toto capite nihil aliud agit, quàm vt probet sibi licuisse viuere ex pop. sumptibus. Id enim probat Primò exemplo aliorum Apostolorum. 1. Cor. 9.

Secundò exemplis militum, Pastorum, Agricolarum. Tertiò ex lege Moysis. Quartò ex Christi ordinatione. Quintò ex ipsa natura. Et ita exposuerunt omnes Patres.

Nonum est: *Nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadraginta quatuor millia: hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines enim sunt, & sequuntur Agnum, quocunque ierit*. Ex quo apparet, singulare præmium habere virgines. Apoc. 14.

Secundò prob. veritas exemplis primitiuæ Ecclesiæ. Nam constat, initio mox nascentis Ecclesiæ, plurimos cœpisse colere continentiam, & vitam cõmunem, rebus omnibus diuenditis, quod in Testamento veteri rarissimum fuerat. Nec potuit eius nouitatis alia esse caussa, nisi prædicatio Christi, & Apostolorum. Legimus enim, quotquot erant possessores agrorũ, & domorũ, ijs venditis pretia attulisse ad pedes Apostolorũ. Vnde hoc, nisi quia audierãt, Dominũ id consuluisse. Porrò continentiã tam multi certatim arripiebant vt legamus, vnum Philippũ quatuor filias habuisse, & omnes virgines: quas certè non ad tempus aliquod virgines fuisse, credere debemus, sed perpetuo, & ex electione. Refert enim id Lucas, tanquam aliquid magnũ, quod videlicet vni homini essent quatuor virgines filiæ. At quid magni est habere quatuor filias virgines, quæ vbi maturæ fuerint, nupturæ sunt? Prob. 2. Act. 4. Act. 21.

Tertio prob. clarissimis Patrum testimonijs, tũ Græcorũ, tum Latinorum. Prob. 3.

Quarto prob. ratione, desumpta, tum ex corporibus naturalibus, tum ex politicis Rebuspublicis. Videmus enim, in qualibet re naturali duplicem & 4.

esse perfectionem: vnam necessariam ad esse; alteram ad bene esse: vnam, sine qua rei natura non est perfecta; alteram, sine qua non est ornata. Homo, si habeat animam, & corpus, perfectus est, quoad naturam attinet, etiamsi alioqui deformis, & imperitus, atque improbus sit. At, cùm est elegans, politus, formosus, doctus, probus, aliam quandam habet perfectionem: ergò eodem modo homo Christianus duplicem habere debet perfectionem: vnam necessariam ad esse, id est, per quam sit verè filius Dei, & hæres regni, quæ consistit in præceptorum obseruatione; alioqui enim non esset Christus bonus legislator, si legem tulisset, quæ non perficeret hominem Christianum: alteram necessariam ad bene esse, quæ consistit in consilijs. Videmus item, in omnibus bene institutis Rebuspublicis, præter præmia, & pœnas constitutas seruantibus, aut transgredientibus leges, esse etiam præmia quædam decreta heroicis operibus. Hinc apud Rom. præter cætera stipendia debita militibus non violantibus militiæ disciplinam, fuisse etiam coronas ciuicas, ouationes, supplicationes, ac triumphos decretos factis heroicis, omnes nouerunt. Ita ergò non abhorret à ratione, immò potius conforme est rationi, vt præter vitam æternam, promissam obseruatoribus legis diuinæ, sint etiam certa prǽmia, singulares honores pro ijs, qui non solùm Dei legem seruant, sed etiã virtutes heroicas ostendunt.

CAPVT XV.

De Votis Monasticis in genere.

Voti nomen. NOmen Voti apud Latinos ambiguum est: significat enim promissionẽ, & orationem, ac desiderium. Dicimus enim, Suscepi votum continentiæ; id est, promisi Deo continentiam. Item, Pro voto mihi continentia succedit; id est, vt desiderabam. Et, Vota pro continentia Deo fudi; id est, precatus sum à Deo continentiam. Apud Grǽcos non est idem nomen pro voto, & oratione; tamen sunt duo affinia nomina. Nam *εὐχὴ* significat votum, *προσευχὴ* orationem. Apud Hebrǽos voti, & orationis nomina nullam habent affinitatem. Cuius rei ea est ratio, quòd apud Grǽcos, & Latinos, cùm hæc nomina inuenta sunt, non erat vlla vera pietas; & ideò nihil homines Deo, vel Dijs vouebant, nisi ad id, quod desiderabant, impetrandum; & propterea semper votis annectebant preces. Hinc etiam Græci vocabant orationem, *προσευχὴν*, quia post votum fiebat, quod vocabant *εὐχὴν*. Latini autem eodem nomine promissionem Deo factam, & preces ad Deum appellabant. At Hebræi, quia Deum piè colebant, & absoluta etiam vota facere consueuerant, sine vlla relatione ad preces, vt nos quoque Christiani facimus, propterea proprijs, & diuersis nominibus hæc duo appellabant.

Definitio voti. Potest autem definiri votum, *Religiosa promissio alicuius melioris boni, Deo* facta.

facta libera voluntate. Promisio dicitur, quasi contractus quidam inter Deũ, & hominem. Nec enim sufficit ad votum proposuisse, & statuisse aliquid facere, nisi etiam promittatur. Votum enim includit obligationem vnius ad alterum: non enim obligat votum solùm ratione veritatis, id est, quia tenetur, qui vouit, verum facere, quod dixit, sed etiam ratione fidelitatis, quia tenetur alteri fidem datam seruare: Hæc autem obligatio non potest nasci ex proposito solo, quod quis apud se concipit, sed necessario promisionem requirit.

Religiosa dicitur, vt significetur, cuius virtutis actus sit votum, nimirum religionis.

Est autem obseruandum, in voto semper esse duas actiones, alteram materialem, alteram formalem. Materialis est, de qua fit votum, vt ieiunare, sacrificare, &c. Formalis est ipsa promisio ieiunandi, vel sacrificandi, & promisionis adimpletio. Quare formalis impletio semper est actus religionis; materialis autem interdum est religionis, vt si quis voueat quotidie facere sacra; interdum alterius virtutis, vt si quis voueat sexta feria semper ieiunare.

Excellentioris boni dicitur, vt determinetur materia voti; nec enim voueri potest, nisi id, quod melius sit facere, quàm omittere.

Ex quo perspicuum est, quinque rerum genera excludi à materia voti. Primò, peccata; vt cùm Iudæi vouerant se occisurum Paulum; nam vouere peccata, non est Deo munus promittere, sed minari. Secundò, opera indifferentia; vt non ire ad forum; non enim potest Deo placere, quod vanum est, & inutile: *displicet* enim *es stulta promisio.* Tertiò, opera imposibilia; vt si quis voueat, se profecturum in Hierusalem sine naui. Quartò, opera necessaria; vt si quis voueat, se moriturum, quando placuerit Deo. Quintò, opera bona, quæ tamen maiora bona impediunt; vt si quis voueat, se ducturũ vxorem. Quanquam hoc ipsum certo tempore, ac certæ personæ potest esse melius facere, quàm omittere; proinde tum erit legitima voti materia, etsi absolutè contra iudicandum sit.

Act. 23.

Eccli. 5.

Deo facta dicitur, vt intelligamus, vota differre à iuramentis, licet vtraque sint actus religionis & in materia ferè conueniant. Vota enim fiunt Deo, iuramenta hominibus per Deum. Non autem hinc excluduntur vota, quæ fiunt Sanctis: nam vel ea sunt vota materialiter, non formaliter, vt quidam docent; qui putant, in votis Sanctorum duas esse promisiones; vnam Sanctis, quibus aliquid promittitur; alterum Deo, cui promittitur adimpletio promisionis factæ Sanctis; & hanc solùm propriè votum esse dicunt: vel (quod verius puto) vota fiunt verè Sanctis, sed vt Sancti sunt, id est, vt excellentissimo modo participant Dei naturam, & gloriam.

Addidimus vltimò, *Libera voluntate*, vt distinguatur votum à lege cõmuni. Votum enim est lex quædam priuata, & obligat more legis; sed lex communis obligat etiam nolentem, & inuitum; votum autem est lex, quam nosipsi nobis ferimus, & proinde non obligat, nisi eum, qui sponte votum fecerit: & hinc non habentur rata vota facta ante vsum rationis, nec ea, quæ propter ignorantiam aut metum censentur inuoluntaria.

Propositio. 1. Prob. 1. Sit igitur propositio prima: *Omne, quod fit ex voto, etiamsi alioqui non sit à Deo preceptum, verè, & propriè est cultus Dei.* Est contra Lutherum, & Caluinũ. Prob. primò: Vouere est actus religionis: ergò & reddere, siue implere votum, est actus religionis, siue fiat de re pręcepta, siue nõ pręcepta. Prob. Anteced. ex il-

Isa. 15. lo: *In illo die cognoscent Aegyptij Dominum, & colent eum in hostijs, & muneribus, & vota vouebunt, & soluent.* Vbi posteriora sunt explicationes priorum: vota enim munera sunt. Pręterea; hęc est natura voti, vt rem alioqui non ordinatam ad

Deut. 12. Dei cultum, ordinet ad cultum Dei, iuxta illud: *Quidquid sanctificaueris, & voueris,* &c. Prob. conseq. nam promittere, & soluere ad eandem virtutem pertinent: sed per id, quod fit ex voto, etiamsi non pręceptum, impletur votum ergò per id colitur Deus.

Prob. 2. Secundò prob. propositio: Omne votum est promissio Deo facta: ergò votum quodcunque implere, est fidem Deo seruare: at seruare fidem Deo, est Deum immediatè colere, & honorare: sicut è cõtrario, fidẽ ei non seruare, est iniuriam illi facere. Ergò cuiuslibet voti impletio cultus Dei est.

Prob. 3. Tertiò prob. Omne iuramentum est cultus Dei, etiamsi fiat de re non pręcepta; vt, si quis iuret, se nõ bibiturum vinum, ergò etiam votum de eadem re erit cultus Dei. Prob. conseq. Nam adeò similia sunt iuramenta, & vota, vt in

Num. 30. Script. sępe iuramentũ pro voto accipitur. *Si mulier habens virũ, vouerit aliquid, & verbum de ore egrediens animam eius obligauerit iuramento, voti rea erit, reddet, quod promisit,* &c. Pręterea; Sicut per iuramentum de re non pręcepta honoramus Deum, quia protestamur; eum esse immutabilem veritatẽ, & veritatis assertorem; ita per votum de re non pręcepta, sed tamen bona, Deum honoramus, quia protestamur ei, vt summo bono, placere actus virtutum.

Prob. 4. Quartò; Soluere ex voto aliquid non pręceptum, sed tamen bonum, falsis Dijs, est peccatum, & non aliud, quàm idololatriæ: ergò soluere Deo vero ex voto rem eandem, erit actus latriæ.

Prob. 5. Quintò, Si quis voueat, abstinere per triduum à vino, & non faciat, sine dubio peccat: at non peccat peccato intemperantiæ; non enim est actus necessarius temperantiæ abstinere à vino; ergò peccat, quia Deum afficit iniuria, non seruando illi fidem: ergò, si abstineat, Deum honorat.

Prob. 6. Sextò, Omni actu virtutis, etiam non pręcepto, nec ex voto facto, sed facto tamen propter Deum, colitur Deus: ergò multò magis, si is actus fiat ex

Luc. 2. voto, eo Deus coletur. Prob. Antec. primo Script. testimonio: nã Anna dicitur seruisse, Deo ieiunijs, & orationibus, & est verbũ, λατρεύουσα, quod propriè cultum significat. Et: *Repletus sum acceptis ab Epaphrodito, quæ misistis in odorem*

Philip. 4. *suauitatis, hostiam placentem, & acceptabilem Deo.* Et: *Beneficentiæ, & communica-*

Hebr. vlt. *tionis nolite obliuisci, talibus enim hostijs promeretur* Deus. Et: *Religio munda apud Deũ*

Iac. 1. *est, visitare pupillos, & viduas,* &c. Quæ omnia intelliguntur etiam de eleemosyna non pręcepta.

Deinde prob. ex Patribus.

Prob. 7. Septimo: Votum de re pręcepta nõ est verũ, & propriũ votum, nisi quatenus res illa concipitur, vt non pręcepta: igitur vel votum de re nõ pręcepta cultus Dei est, vel nullum votum est cultus Dei: sed hoc est falsum, ergò &

Prob. 8. illud. Octauo: Si votum de re non pręcepta non est cultus Dei: ergo nec ipsum

rum vouere absolutè est cultus Dei: nam ipsum vouere nusquam est præceptum. At hoc est contra ipsum Caluinum.

Nono prob. exemplis Script. Nam primum votum legitur de Iacob: *Votum vouit Iacob, si fuerit Dominus mecum* &c. *erit mihi Dominus in Deum, & lapis iste, quem erexi, vocabitur domus Dei, cunctorumq́, quæ dederit mihi decimas offeram tibi.* Quod hoc sit votum de re non præcepta patet, quia alioqui peccasset Iacob faciendo votum conditionatum de re præcepta. Quod autem hoc votum fuerit factum ad colendum Deum, patet: nam habere lapidem pro domo Dei, id est, pro ara: & offerre decimas sunt actus religionis. Aliud votum fuit Dauidis de extruendo templo, de quo: *Votum vouit Deo Iacob*, &c. Quod hoc votum fuerit de re non præcepta, patet: nam Deus audito hoc voto Dauidis, & laudata eius voluntate, dicit, se non præcepisse, vt sibi fieret templum, nec velle fieri à Dauide. Quod autem Dauid hoc loco voluerit colere Deum, patet, quia extruere templum, est actus religionis. *Prob. 9. Gen. 28. Psal. 131. 2. Reg. 7.*

Denique: Omnia vota, quæ leguntur in Script. vota erant de rebus nō præceptis, vt ex ipsis locis patet: & tamen, quod placerent Deo, patet, quia seuerissimè illorum solutionem exigebat. *Si votum voueris*, inquit, *non tardabis reddere, quia requiret illud Dominus; & si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum: si nolueris polliceri, absque peccato eris.* Vbi clarè vides, votum liberè factum à Deo seuerè exigi. *Leuit. 27. Num. 6. 30. Deut. 12. & 23. Deut. 23.*

Propositio secunda: *Non fuit Iudæorum proprium, vota facere, sed cum Christianis etiam id est commune.* Prob. primo ex illa prædictione: *Colent eum in hostijs, & muneribus, & vota vouebunt Domino, & soluent.* Hæc enim de Christianis prædicta esse, S. Hieronymus & S. Cyrillus, & ceteri omnes in comment. huius loci apertissimè docent. Secundo prob. ex illa exhortatione: *Vouete, & reddite Domino Deo vestro.* &c. Tertio ex Apostolo, vbi de viduis quibusdam dicit: *Cùm luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* Quo loco per *primam fidem* omnes omninò interpretes, tum Græci, tum Latini, intelligunt votum continentiæ. Vltimo prob. Votum non est cæremonia Iudaica: nulla igitur caussa est, cur solis Iudæis, & non etiam Christianis liceat vouere. Nam inprimis vouendi actus solà mēte perfici potest. Tametsi enim ore quoque vouere solemus, tamen etiam sine vlla voce solo cordis motu votum emitti potest: cæremoniæ autem omnes, res sunt exteriores, & sensibiles, vt notum est: non igitur vota ad cæremonias, sed ad internum cultum pertinent. *Propositio 2. Prob. Isa. 19. Psal. 75. 1. Tim. 5.*

Deinde; Licet vota cæremoniæ essent, non continuò Iudaicæ essent: multæ enim sunt cæremoniæ omni hominū generi, & omni religioni communes; vt genua flectere ad orandum, manus attollere, cœlum aspicere, tundere pectus. Et denique: Illæ solo dicuntur propriè cæremoniæ, quæ vel à Moyse sunt institutæ, vel Christum venturum significabant, quamuis ante Moysen cœperint, & proinde Christo adueniente cessauerint.

Porro vota non cœperunt à Moyse: nam Iacob Patriarcha *votum vouit* longè antequam Moyses nasceretur. Neque vota ad Christum significandum instituta sunt. Quid enim habent cum Christo venturo vota ieiuniorū, continentiæ, eleemosynarū, & similia? Nec demum cū Moyse cessarunt: nā, licet in *Gen. 28.*

Ecclesia Christi post Euangelij plenam promulgationem cessauerit circumcisio, sacrificia ouium, & boum, & alia id genus: tamen vota, nunquam cessauerunt.

Propositio 3. Propositio tertia: *Promissio, quæ fit in Baptismo, non est propriè votum.* Sunt autem quędam pręnotanda.

Quæst. Primum est, quæstionem esse inter Theologos: *Num res à Deo imperata sub votum propriè cadere possunt?* Quidam enim id negant, vt S. Thomas, S. Bonauentura. Alij verò affirmant, vt recentiores quidam, Dominicus à Soto, Alphons. à castro. Sed conciliari possunt hæ sententiæ. Nam duobus modis fieri potest votũ de re pręcepta. Vno modo, cum intentione se obligandi, etiamsi res illa pręcepta non esset: alio modo, cum intentione solùm acceptandi: & testificandi obligationem, quæ antea erat. Priore modo loquuntur auctores posteriores, & rectè docent res etiam à Deo imperatas propriè posse voueri, si concipiantur, vt liberæ, & qui vouit, intendat ad eas se obligare noua obligatione. Nam, qui cœlibatum Deo vouit, non minùs proprià censetur sacrilegus, si fornicetur, quàm si nubat. Ex quo sequitur, non fornicari, esse etiam materiam voti propriè dicti, licet alioqui pręceptum sit pari ratione qui post votum paupertatis furatur, non minùs sacrilegus est, quàm si res suas quas iam dimiserat, repetat. Ex quo intelligimus, non furari, quod pręceptum est, posse sub votum cadere: vt, res sua dimittere, quod non est pręceptum, sed consilium. Posteriore modo loquuntur auctores priores, qui rectè docent res pręceptas non cadere propriè sub votum, si accipiantur, vt pręceptæ, id est, si quis, dum eas recipit se facturum, nihil noui promittit, sed solùm agnoscit, & recipit obligationem, quam lex ipsa secũ affert: qualis fuit illa promissio Hebræorum: *Cuncta, quæ locutus est Dominus, faciemus.* Vbi enim non est intentio nouæ obligationis, nullum esse votum propriè dictum constat.

Exod. 19.

Secundò prænotandum, in Baptismo omnes Christianos promittere se legem Dei seruaturos, ex eo tempore abrenunciare Diabolo, & pompis eius. Id enim ritus Baptismi testatur, & Patres apertissimè docent. Quæstio igitur est,

Quæstio. *An ea promissio sit solùm quædam testificatio, & acceptatio obligationis, quam lex Dei secum affert*; proinde non appellando votum, nisi fortè impropriè, & largo modo: *An verò sit noua promissio, nouam obligationem inducens, atque adeò votum propriè dictum?* Lutherus, & Caluinus votum primarium esse docent, promissionem illam, quam facimus in Baptismo, cuius contrarium affirmat communis sententia Theologorum.

Resp. Prob. 1. Prob. hæc sententia primò: Vota, vt in Script. accipiuntur, spontenea, ac voluntaria, non necessaria esse debent. Sic enim legimus: *Si votum voueris, non tardabis reddere, quia requiret illud Dominus: &, si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum, si nolueris polliceri, absque peccato eris.* At promissio, quæ fit in Baptismo, necessaria est: neque de illa potest dici: *Si nolueris polliceri, absque peccato eris.* Omnes enim ad Baptismum suscipiendum diuina lege obligãtur, neque Baptismus sine illa promissione ab Ecclesia datur.

Deut. 23.

Prob. Secundò; Vota paruulorum à parentibus edita rata non sunt, nisi ab ipsis, quorum nomine facta sunt postmodum in ætate adulta confirmentur: Id apertissima ratio confirmat, quia votum est lex particularis, quam sibi quis-

que

que imponit, si vult; ac proinde voluntatem propriam necessario exigit. At promissio, quæ fit in Baptismo, paruulos obligat, ita vt posteà, velint, nolint, cogantur eam habere ratam, etiamsi non per se, sed per alios eam ediderint; igitur non ex voto, sed aliunde vim habet obligatio.

Tertiò; Si ea promissio votum esset propriè dictum, omnia Christianorum peccata essent duplicia, quia contra legem, & contra votum; omnia essent sacrilegia, quia contra voti religionem; nec minùs peccaret secularis fornicando, aut furando, quàm religiosus; vt patet. At hæc omnia communi fidelium sententiæ, ac iudicio repugnant: non igitur illa promissio votum est propriè dictum. Prob. 3.

Quartò, Illa promissio, quæ fit in Baptismo, si votum esset, certè aut explicitè, aut implicitè voti obligationem contineret. At non explicitè continet, nec enim fideles, dum baptizantur, explicitam intentionem habent, aut habere debent se obligandi, nisi quantum ex ipsis Dei legibus obligantur. Prob. 4.

Quòd autem nec implicitam obligationem contineat, prob. Si esset implicitum votum in Baptismo, aut esset ex lege Ecclesiæ annectente hoc votum Baptismo, quomodo adiunctum est votum continentiæ Sacramento Ordinis, talis autem Ecclesiæ lex nusquam extat: aut esset ex natura ipsa religionis Christianæ, vt, quemadmodum annexa sunt vota monastica ordinibus religiosis, ita etiam annexum esset Christianæ religioni votum renunciandi diabolo, & pompis, atque operibus eius. Sed neque hoc dici potest, nã religio Christiana, cùm sit omnibus necessaria, vincula habere debuit, diuinas leges, quæ necessariò ab omnibus seruandæ sunt: Ordines verò Religiosi, quia non necessitatis, sed voluntatis sunt, vincula quoque non necessaria, sed voluntaria habent, qualia sunt omnia vota propriè dicta.

Accedat postremò, quòd, cùm non sit vllo modo necessarium, neque etiam admodum vtile de ijs rebus, quæ sunt in præcepto, vota facere, non est credibile, Deum, aut Ecclesiam voluisse, vt omnes fideles ad eiusmodi vota facienda obligarentur. Non esse autem admodum vtile, de rebus ijs, ad quas ex lege obligati sumus, vota facere, nisi fortè ea vota coincidant cum votis de rebus non præceptis, ex eo perspicuum est, quòd vota de rebus non præceptis ideò laudabiliter fiunt, præter alias causas, vt homo eo modo firmius, & stabilius perseueret in bono opere iam concepto: qui enim se liberos cernunt, facilè mutant propositum bonum. Cùm igitur ad opera legis facienda satis ligati simus ex ipsa lege, non opus est noua vincula quærere, ne occasionem grauius peccandi nobisipsis sine magna vtilitate procuremus. Prob. 5.

CAPVT

CAPVT XVI.

De Votis Monasticis in particulari.

Prob. votum paupertatis. Matt. 5. INprimis Paupertatem voluntariam rectè suscipi, ac Deo voueri, primo prob. ex illo: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Vbi notandum, pauperes in Script. tribus modis accipi solere.

Psal. 24. Primo, dicuntur pauperes, qui sunt afflicti: *Vnicus, & pauper sum ego, tribulationes cordis mei multiplicatæ sunt.*

Isa. xli. Secundo, qui sunt humiles. *Ad quem respiciam, nisi ad pauperculum, & contritũ, & trementem sermones meos.*

Tertio, dicuntur pauperes propriè, qui non sunt diuites: idq́ue tribus modis, aut actu, sed non affectu, aut affectu, sed non actu, aut actu simul, & affectu. Est igitur horum verborum sensus, vt beati dicantur, qui propter Deũ sponte eligunt paupertatem, & proinde etiam humilitatem, & pauperes spiritu hoc loco nominari eos, qui sunt voluntariè pauperes, & proinde etiam humiles: nam, vt plurimum, diuitiæ elationem, paupertas humilitatem gignit. Ita exponunt Patres, & recentiores: & rectè. Nam inprimis verbum Græcum, πτωχὸς, mendicum propriè significat, vt etiam Latina vox pauper, non humilem propriè, sed egenum significare solet. Deinde, Præmium illud: *Quoniam ipsorum est regnum cælorum*, proprijssimè respondet veræ paupertati. Luca 6. Præterea, Apud Lucam pauperes, qui beati esse dicuntur, non superbis, sed diuitibus opponuntur. Sic enim paulò post subiungit Dominus: *Væ vobis diuitibus.* Denique, Christus actu, & affectu pauper fuit, & docuit sine dubio id, quod ipse fecit. Præterea, Sæpius diuitias periculosas esse dixit: nam comparauit spinis, quæ suffocant sementem. Et: *Quam difficile*, inquit, *qui diuitias ha-* Matt. 13. Mar. 10. *bent intrabunt in regnum cælorum.* Et: *Facilius est, camelum intrare per foramen acus, quam diuitem in regnum cælorum.*

Hinc ergò sic argumentari possumus: Id omne Deo rectè vouetur, quod ex eius testimonio scimus esse bonum, & illi gratum: sed paupertas voluntaria testimonio Christi bona est, & Deo grata, cùm beati dicantur eiusmodi pauperes, & illis promittatur regnum cœlorum in præmium: igitur eiusmodi paupertas Deo rectissimè vouetur.

Matt. 19. Secundum testimonium est: *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo.* Et ibidem: *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. Quid ergò erit nobis?* &c. Ex vtroque testimonio non solum colligitur, paupertatem rectè voueri posse, quod tamen ad rem nostram sufficit, sed etiam colligitur, hortatum esse Dominum ad vouendam hanc paupertatem. Parum enim prodesset, dare omnia pauperibus, & fieri pauperem spiritu, si quis paulo post iterum rediret ad lucra, & opes comparandas quo

circa

circa SS. Patres intellexerunt, his testimonijs commendari paupertatem perfectam, quæ suscipitur cum proposito, & voto semper ita permanendi.

Tertium testimonium est: *Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna, nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat; sed erant illis omnia communia.* Quòd autem ex voto ita viuerent primi illi Christiani in Hierusalem, docet S. Augustinus, qui dicit, idipsum se cum suis facere voluisse, quod primos Christianos fecisse, testantur Acta Apostolorum iam citata, & tamen ibidem sæpiùs repetit, nemini licere in tali vita habere quidquam proprium, idque ex professione facta Deo. *Act. 4.* *Serm. 1. de communi vita Cleric.*

Quartum est, vbi Ananias, & Sapphira vxor eius, cùm vitam communem profiteri velle viderentur, & tamen aliquid proprij sibi clam retinuissent, continuò ab Apostolo detecti, & increpati, atque à Deo visibiliter percussi interierunt. Vouisse autem Ananiam, & Sapphiram, & tanquam sacrilegij reos esse punitos, colligitur ex illis verbis: *Fraudauit de pretio agri conscia vxore sua.* Non enim fraudasse diceretur, nisi rem iam obligatam promissione, subripuisset. Quod autem rem non præceptam vouerint, patet ex illis verbis: *Nónne manens tibi manebat, & venundatum in tua erat potestate?* Quod denique, votum illud Deo factum esset, & proinde eius violatio sacrilegium fuerit, testantur verba illa: *Anania, cur tentauit Satanas cor tuum mentiri te Spiritui sancto, & fraudare de pretio agri?* Quid enim est *mentiri Spiritui sancto*, nisi fallere fidem datã Spiritui sancto? Posset quidem vtcunque dici mentitus Spiritui sancto, si mendacium tantùm S. Petro dixisset, in quo sine dubio erat Spiritus sanctus: tamen nemo negare potest, quin magis propriè dicatur mentiri Spiritui sancto, qui promittit aliquid Deo, & non seruat. *Act. 5.*

Præterea; Seuerissima illa pœna, quam Deus ipse continuo sumpsit de Anania, & Sapphira, omnino clamat, maius illud peccatum fuisse, quàm simplicis mendacij, & auaritiæ, & ambitionis, atque hypocrisis. Quomodo enim potuit puniri culpa vlla atrociùs? Itaque sine dubio sacrilegium fuit, quod eo modo puniri meruit.

Accedat communis expositio sanctorum Patrum. Sicut etiam votum paupertatis ex traditione Patrum confirmari potest.

Iam vero, Obedientiam religiosam rectè voueri Deo, his rationibus probari potest.

Primo; Grata est Deo Obedientia, etiam in ijs rebus, quas ipse non præcepit. Nam laudantur, & remunerantur à Deo filij Ionadab, qui, vt obedirent patri suo, non bibebant vinum, non serebant agros, non habebant domos; sed habitabant perpetuo in tentorijs: omne autem, quod Deo gratum est, voueri illi potest; igitur Obedientia, etiam alioqui non debita, Deo voueri potest. *Prob. 1. voti Obedientia. Ierem. 35.*

Nec obstat, quod Deus iusserit, vt filij obedirent parentibus; ac proinde videantur id solum fecisse, quod facere diuino præcepto tenebantur. Nam Rabanus dicit, filios Ionadab plus fecisse, quàm lex diuina præciperet. *In comment. loci illius.*

Secundo, Deus eo exemplo filiorum Ionadab reprehendit populum

suum, quod illi obedierint voci vnius hominis; ipse autem voci ipsius Dei obedire noluerit. *Firmauerunt*, inquit, *filij Ionadab, filij Rechab, præceptum patris sui, quod præceperat eis, populus autem iste non obediuit mihi.* Quæ Dominiratio planè frigeret, si filij Ionadab diuino præcepto obstricti fuissent obedire patri suo in rebus illis, vt non biberent vinum, &c. Tunc enim nulla esset antithesis inter Deum, & creaturam; nam & filij Ionadab obediuissent Deo, & filij Israël non obediuissent.

Tertiò; Idem colligitur ex laude, & remuneratione diuina. Non enim tantopere Deus laudasset filios Ionadab, nisi aliquid singulare fecissent. Postremo; Idipsum ratio manifesta suadet. Nam, etiamsi tenentur filij obedire parentibus, non tamen tenentur obedire in omnibus rebus, postquam ad annos pubertatis peruenerint. Est enim vnusquisque sui iuris in deligendo statu, & genere vitæ: alioqui nihil interesset inter seruos, & liberos, si semper, & in omnibus rebus filij in patris potestate essent.

Coloss. 3. Quòd verò S. Paulus ait: *Filij obedite parentibus per omnia*: vel ita intelligi debet, vt illud (*per omnia*) significet omnia, ad quæ se extendit patria potestas. Sicut si quis diceret, oportere milites obedire Imperatori per omnia, exponendum esset, per omnia, quæ ad militiam pertinent. Vel certè tenentur filij per omnia obedire parentibus, sed dum paruuli sunt. Nam *quanto tempore hæres*
Gal. 4. *paruulus est, nihil differt à seruo*. Et Dominus ipse parentibus subditus erat, cùm puer esset.

Luc. 2. Secunda ratio ex Testam. nouo sumi potest. Nam consilium perfectionis
Prob. 2. est, sequi Dominum perfectè abnegando seipsum, vt colligitur ex illo: *Qui*
Matth. 16. *vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.* Nam etsi in præparatione, animi abnegare seipsum, præceptum sit, cùm Dominus addat: *Qui enim voluerit animam suam saluam facere, perdet eam:* tamen extra articulum necessitatis, abnegare seipsum perfectè, & omnibus in rebus subijciendo iudicium suum, & voluntatem alterius iudicio, & voluntati, non est præceptum, sed consilium. Ideò enim dicitur: *Si vis perfectus esse, vade, & vende*
Matth. 19. *omnia*, &c. *& veni, sequere me*. Porro perfecta sequela Domini, quæ in abnegatione sui ipsius, id est, in perfecta obedientia cõsistit, necessariò includit votum, quo quis ita seipsum abneget, vt non possit retrocedere: non enim perfecta est abnegatio sui, obedire alteri ad tempus, & paulò pòst non obedire. Quocirca Dominus ibidem addidit: *Et tollat crucem suam*. Nam verus, & perfectus Monachus similis crucifixo esse debet. Qui enim cruci affixus est, non solùm non ambulat, quò vult, nec facit, quod vult; sed nec potest ambulare, aut operari, nisi ab alio moueatur.

Tertia ratio: Rectè faciunt homines, qui cupientes vitam communè age-
Prob. 3. re, communi consensu eligunt sibi aliquem in Præpositum. Id enim & recta ratio suadet, & Script. etiam monet, cùm dicit: *Ne innitaris prudentiæ tuæ*. Rursus, Præposito constituto, bonum est, & Deo gratum, vt illi obediatur, cùm
Prou. 3. scriptum sit: *Qui vos audit, me audit*. Et: *Obedite præpositis vestris*. At omne,
Luc. 10. quod Deo placere constat, testimonio ipsius, rectè voueri potest. Poterit
Hebr. 13. igitur Obedientia exhibenda Præposito à nobis ipsis electo, & cui alioqui obedire non teneremur, rectè voueri.

Quarta

Quarta ratio sumitur ex vsu antiquæ Ecclesiæ: certum est enim, apud veteres sanctos obedientiam monasticam in vsu fuisse. Prob. 4.

Accedant postremò miracula, quæ Deus ad confirmandam obedientiam ostendit.

Porrò Continentiæ votum primò prob. ex Scriptura. Primum testimonium est: *Quomodo fiet illud, quoniam virum non cognosco?* Quibus verbis virgo sanctissima significat, impedimentum se habere, quò minùs filium concipere, & parere posset: impedimentum autem illud non aliud esse potuit, quàm votum continentiæ iam emissum. Illa enim verba: *Virum non cognosco*, non significant iam actu non cognosco; sed, Non licet mihi cognoscere: alioqui ineptissima interrogatio fuisset, cùm posset statim responderi: Etsi nunc virum non cognoscis, tamen paulo post cognosces. Itaque sicut dicimus in Quadragesima, Ego non vescor carnibus, id est, non licet mihi hoc tempore carnibus vesci: sic B. Virgo dixit: *Virum non cognosco*, id est, prohibeor virum cognoscere. Cur autem prohiberetur, nulla ratio potest reddi, nisi votum. Nam & virum habebat, & iuuenis erat, nec est credibile, sterilem, aut impotentem fuisse: vel certè id ipsa nondum scire poterat, cùm ad virum nondum peruenisset. Nec denique prohibebatur virum cognoscere lege aliqua communi, vt notum est: igitur lege particulari, id est, voto. Idem confirmatur, ex Patribus. Prob. 1. votum continentiæ.

Alterum testimonium est, vbi Dominus quosdam esse dicit *Eunuchos, qui se castrauerunt propter regnum cælorum.* Et addit confirmationem: *Qui potest capere capiat.* Ipsa enim Eunuchorum appellatio perspicuè indicat votum. Non enim est Eunuchus, qui solùm continet, sed qui non potest non continere. Eunuchi autem, de quibus hic agitur, non coguntur continere ex vitio naturæ, nam ab his eos Christus ipse seiunxit: neque coguntur lege aliqua communi, nulla enim est lex prohibens nuptias absolutè: igitur id solùm remanet, vt non possint ex lege particulari sponte assumpta, id est, ex voto Idem etiam colligitur ex illo: *Qui se castrauerunt.* Nam, si Dominus loqueretur de his, qui sine vllo voto cœlibes viuunt, diceret: Qui se castrant quotidie, non, *Qui se castrauerunt.* Significat ergò, eos vnica actione voluntaria amputasse sibi omnem facultatem contrahendi nuptias. Et confirmatur explicatio ex Patribus. Matth. 19.

Tertium est Apostoli: *Adolescentiores viduas deuita: cùm enim luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* Quo loco per *primam fidem* nihil aliud intelligi potest, nisi continentiæ votum, vt omnes omnino veteres intellexerunt. Nam, cùm Apostolus dicat, eas primam fidem irritam facere, quæ nubere volunt, necessario colligimus, eum loqui de fide seruandæ continentiæ, quæ per nuptias violatur. Ista autem fides seruandæ continentiæ, aut est fides data marito carnali, aut Christo, sponso spirituali. Non potest esse fides data marito carnali: illa enim tam diu durat, quàm diu maritus viuit: mortuo autem viro soluta est mulier, & cui vult nubere potest, vt Apostolus ait. Igitur sequitur, vt intelligatur fides data spirituali sponso, Christo. Non potest autem hæc fides Christo data esse simplex propositum, seu voluntas continendi sine 1 Tim. 5. Rom. 7. 1. Cor. 7.

promissione, ac voto; tũ, quia simplex propositũ nõ habet relationẽ ad aliud, nec fides dici potest: vnde non irritatur fides, cùm mutatur propositum: tum etiam, quia propositum sæpe licet sine vlla culpa mutare. Apostolus autem absolutè dicit, eas damnationem habere, quia fidem irritam faciunt; sequitur igitur, vt fides hoc loco votum significet.

Ex quo sequitur, votum continentiæ non esse impossibile, nec illicitum, quia nullum tunc fuisset peccatum, illud violare. Ita exponit Concilium
Can. 104. Carthaginense IV. *Si quæ viduæ, quantumlibet in minoribus annis positæ, se deuouerunt Domino, & veste laica abiecta, sub testimonio Episcopi, & Ecclesiæ, religioso habitu apparuerint, posteà verò ad nuptias seculares transierint, secundum Apostolum damnationem habebunt, quoniam fidem castitatis, quam Domino vouerunt, irritam facere ausæ sunt.* Hæc sententia est CC. X I V. Episcop. qui in hoc Concilio
Cap. 25. interfuerunt. Idem habetur in Concilio Toletano IV. vbi LXX. Episc. fuerunt. Ita exponunt etiam tres summi sanctique Pont. Clemens, Innocent. I. & Gelasius I. Ita Patres, & omnes expositores huius loci, tum Græci, tum Latini.

Prob. 2. Asseritur etiam votum Castitatis testimonio omnium Ecclesiarum, quod ex Concilijs antiquis facilè haberi poterit. Idem patet ex responsis aliquot veterum, & sanctorum Pont. quibus accedant responsa etiam Principum Politicorum.

L. 4. de vita Constantini. Scribit enim Eusebius, fuisse abrogatam à Constantino antiquam legem Romanorum, qua priuabantur successione hæreditaria homines steriles, vel orbati liberis. Caussam autem abrogationis scribit fuisse, propter eos, qui religionis, & pietatis gratia ex voto cœlibatum colebant, ne videretur lex politica pietatem velle punire. Rursus; Cùm tempore Iuliani Apostatæ cœpissent quidam sacras virgines in coniugium petere, Iouinianus Imp. Christianus, qui Iuliano successit, legem tulit, vt capite plecteretur, qui sacram virginem vel ad coniugium petere, vel etiam impudicè aspicere depre-
L. 6. hist. Eccle c. 3. hensus fuisset. Scribit Sozomenus, & extat adhuc ea lex in Codice l. Si quis. C. de Episc. & Cler. Idem asseritur testimonio Patrum.

Prob. 3. 1. Ratio. Postremo prob. ratione. Prima ratio sumitur ex dignitate continentiæ. Id enim omne Deo rectè vouetur, quod est illi gratius, si fiat, quàm si non fiat. Eiusmodi autem continentia est, cùm longè excellat coniugio, & cum fornicatione ne comparari quidem debeat. Poterit igitur continentia rectè Deo
1. Cor. 7. voueri. Assumptio prob. primum ex Script. *Igitur, qui matrimonio iungit virginem suam, bene facit, & qui non iungit, melius facit.* Et infra: *Cui vult, nubat, tantùm in Domino: beatior autem erit, si sic permanserit.* Huc etiam pertinent testimonia superius allata.

Secundò prob. ex Patribus, qui passim hunc vitam perfectam esse dicunt. Docent etiam summo consensu, vitam virginum angelicam esse: coniugalẽ vero hominum.

2. Ratio. Altera ratio ex vtilitate vouendi sumitur. Melius est enim, & Deo gratius, ex voto aliquid facere, quàm sine voto. Igitur non solum licet, sed etiam expedit continentiam vouere. Anteced. his argumentis confirmatur. Primo,

Script.

Script. hortatur ad vouendum: *Vouete, & reddite.* At, si melius esset absque voto operari, deciperet nos Spiritus sanctus. Secundò; Opus eò melius est, & Deo gratius, quo ex pluribus, aut maiori virtute procedit. Continere sine voto est temperantiæ; continere ex voto est actus simul temperantiæ, & religionis; quæ quidem religio temperantia ipsa longè est nobilior. Igitur continere ex voto, melius, & Deo gratius est, quàm sine voto. *Psal. 75.*

Tertio; Quod fit ex voto, maiori charitate, & liberalitate fit, quàm quod sine voto. Qui enim sine voto aliquid facit, opus dumtaxat offert Deo: qui autem vouet, atque ex voto facit, & opus, & facultatem offert Deo. Sicut plus donat, qui arborem cum fructibus, quàm qui solos fructus donat. *3. Ratio.*

Quarto, Melius est, quod fit ex voluntate confirmata in bonum, quàm quod fit sine eiusmodi firmitate. Sicut peius est, peccare ex voluntate obfirmata in malum, quam ex fragilitate. Et quemadmodum, qui peccant ex voluntate confirmata in malum, similes sunt damnatis; ita, qui operantur ex voluntate confirmata in bono, similes sunt beatis. *4. Ratio.*

Quinto, Qui vouet, non solùm id lucratur, quod excellentius opus faciat, sed etiam munit seipsum aduersus tentationes diaboli, & humanam fragilitatem, ac mutabilitatem. Homines enim in ijs rebus, ad quas non sunt alligati vinculis legum, etiamsi optimæ sint, & vtilissimæ, facilè mutant propositum, diabolo instigante, & etiam sine diaboli artibus, ex propria mutabilitate. Quocirca videmus in rebus humanis sæpe requiri iuramenta, vt alligetur voluntas, ne facilè mutari possit. Ita milites, magistratus, sponsi, atque alij id genus iurare coguntur. *5. Ratio.*

CAPVT XVII.

De ijs, qui vota Monastica suscipere, ac nuncupare possunt.

QVATVOR sunt genera personarum, quibus præ ceteris aduersarij negant facultatem huiusmodi vota suscipiendi. Primo, Iuniores. Dicimus autem de ijs primo, ad vota suscipienda continentiæ, obedientię & paupertatis, requiri quidem eam ætatem, in qua sit vsus liberi arbitrij; sed, vbi is adfuerit, in quacunque ætate licere talia vota nuncupare. *De iunioribus, dogma 1.*

Prob. primò ex Script. *Bonum est viro, cùm portauerit iugum à adolescentia sua.* Et: *Sinite paruulos venire ad me.* *Prob. Thren. 3. Matt. 19. Luca 18.*

Secundò prob. exemplis. Nam Ioan. Baptista à pueritia secessit in eremum. B. Maria adolescentula vouit perpetuam continentiam. B. Antonius, Paulus primus Eremita, Hilarion, Benedictus, Bernardus, Franciscus, aliqua permulti in adolescentia facti sunt Monachi. Pari ratione omnes ferè sanctæ Virgines, quas Ecclesia publicè colit, adolescentulæ vouerant continentiam;

vt Thecla, Agnes, Cecilia, Agatha, Lucia, Clara, Catharina, & aliæ propemodum infinitæ. Tertiò prob. ex Patribus.

Dogma. 2. Dicimus secundò, ad professionem publicam, expetendam etiam eam ætatẽ requiri, quam leges Ecclesiæ præscribunt, quæ pro temporum, & locorum diuersitate variæ extiterunt. Nam Concilium Cæsaraugustanum, & Agathense iubebant expectari annum XL. antequam mulieres publicam professionẽ emitterent. Concilium autem Carthag. III. iubebat expectari annum XXV. quod expositum est in Concilio Miliuet: debere intelligi, nisi aliqua necessitas cogat, ante illud tempus virginem velari. B. Gregorius in insulis, vbi est molestior habitatio, iubet, ne recipiatur aliquis ad monasticã professionem ante annum XVIII. Ex quo rectè deducunt Canonistæ, in alijs locis posse recipi in minori ætate, nimirum ex anno XIV. quam ætatem multi canones definiunt. Porrò Concilium Trullanum, & Tiburinum permittunt

Sess. 25. c. 15 professionem etiam ante annum XII. sed nostro tempore Concilium Trident. statuit, professionem non debere fieri ante annum XVI.

Alterum genus sunt filijfamilias, de quibus quæstio est: *An inuitis parentibus fieri possint religiosi?*

De filijsfamil. Respondemus breuiter, licere filijs inuitis parentibus ad religionem transire, duabus seruatis conditionibus. Vna, quòd ad annos pubertatis peruenerint. Porrò pubertas in viris est anno XIV. in fœminis anno XII. Altera est, vt parentes non sint in tali necessitate, vt sine filiorum auxilio viuere non possint. Tunc enim tenentur ex præcepto Dei parentibus adesse.

Quæst. Resp.

Prob. 1. Prob. hæc sententia primò ex Script. Etsi enim Script. disertè hoc non docent, tamen eis valdè conforme est. *Egredere de domo tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui.* Et: *Qui dixerit patri suo, & matri suæ, Nescio vos: & fratribus suis, Ignoro illos: hi custodierunt eloquium tuum, & pactum tuum seruauerunt.* Vbi Moyses in laudibus Leuitarum ponit, quòd parentes & fratres deseruerint, vt Deo liberiùs vacarent. Vnde Glossa interlinearis exponit: Qui dixerunt, *Nescio vos*, patri, & matri, cursum mentis impedientibus. Item: *Obliuiscere populum tuum, & domum patris tui, & concupiscet rex decorem tuum.* Item: *Qui amat patrem, vel matrem plusquam me, non est me dignus.* Et non permisit Dominus eum, quem vocabat, vt iret domum ad salutandum, vel sepeliendum parentem.

Gen. 12. Deut. 33. Psal. 44. Matth. 10. Luc. 9.

Prob. 2. Secundò prob. ex sacris canonibus.

L. De virginibus. Tertiò testimonijs Patrum.

Quartò prob. ratione B. Ambrosij: *Cui licet*, inquit, *maritum eligere, cui non licet Deum preferre?* At licet filijs, parentibus inuitis matrimonium contrahere, cur non liceat etiam ijsdem inuitis continentiam profiteri? Præterea; Licet viro, inuita vxore, ad religionem transire, quando matrimonium de præsenti quidem contractum erat, sed nondum consummatum: ergò multò magis licebit inuito patre. Præterea: Quilibet ingenuus post annos pubertatis est iuris sui, quantum ad ea, quæ ad personam, & statum suum pertinent. In hoc

Act. 5. enim differunt serui à liberis. Denique; Magis obediendum est Deo, quàm

Matth. 19. hominibus. Deus autem consuluit perfectam vitam omnibus in genere, & in particulari interna inspiratione vocat quosdam; ergò, si parentes resistant, audiendi non sunt.

Tertium

Tertium genus sunt coniugati: de quibus quæstio est: *An liceat eis ex consensu mutuo suscipere vota perpetua continentiæ?* Quod sic, prob. primò ex Paulo. Nam, postquam ait: *Iterum reuertimini ad idipsum*; subdit: *Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium.* Vbi illud: *Secundum indulgentiam*, non potest referri ad illud: *Nolite fraudare inuicem.* Ibi enim locum habet imperium, non indulgentia. Neque ad illud: *Nisi ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi.* Nam abstinere ad tempus ex consensu, propter orationem, non eget indulgentia. Id enim dicimur indulgere, quod non libenter concedimus, sed quasi coactè. Paulus autem maximè cupiebat, vt continerent, cùm dicat: *Cupio omnes esse sicut meipsum.* Ergò illud: *Secundum indulgentiam*, refertur ad illud: *Iterum reuertimini in idipsum.* Id enim Paulus non libenter concedit, sed indulget, propter incontinentiam eorum: vt exponunt Patres. Ergò, qui perpetuò continent ab vxore ex consensu, rem gratissimam Paulo faciunt; tantùm abest, vt ipse id prohibuerit. *De coniugatis.* *Quæst. 1.* *Resp.* *Prob. 1.* *1. Cor. 7.*

Secundò prob. ex Patribus. *Prob. 2. & 3.*

Tertiò, exemplis eorum, quos rectè fecisse, quòd ex consensu continentiam vouerint, nullo modo negari potest, cùm sancti fuerint, & miraculis claruerint. Primum exemplum est, Mariæ, & Ioseph. Quòd enim veri coniuges fuerint, patet ex Euangelio: *Ioseph, fili Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam.* Et: *Ioseph, vir eius, cum esset iustus.* Quòd autem ex consensu perpetuo continuerint, certum est. Fuit enim error Heluidij à tota Ecclesia damnatus, quòd B. Maria non fuerit semper virgo. *Matth. 1.*

Secundum est, Ammonis Monachi, qui cum vxore virgine ex consensu semper virgo permansit, teste Palladio. Et quòd hoc Deo placuerit, ex eo manifestè colligitur, quòd eius animam S. Antonius in cœlum ab Angelis deferri cum summa gloria vidit; vt refert S. Athanasius. Tertium exemplum est apud Cassianum, qui refert laicum quendam, quia cum vxore sua ex consensu cõtinentiam virginalem colebat adeò claruisse miraculis, vt dæmonem quendam ferocissimum, quem Ioannes Abbas expellere ab obsesso corpore non poterat, ipse sola præsentia mox expulerit.

Quartum est S. Paulini, & Therasiæ vxoris, qui ex consensu votum perpetuæ continentiæ susceperunt.

Quintum est S. Maruriani, & Maximæ vxoris. Sextum est apud Gregor. Turonicum, qui refert, quòd, cùm ex duobus coniugibus, qui semper ex cõsensu castè vixerant, altera mortua esset, alter in hæc verba prorupit: *Gratias tibi ago omnipotens Conditor, quòd hanc puellam, sicut eam tradidisti impollutam, & ab omni voluptatis contagio puram, ita tibi restituo. Illa verò, etiamsi mortua esset, subridens ait: Sile, vir Dei; quia non est necesse proloqui nostrum nemine interrogante, secretum.* *L. 1. De gloria Confess. c. 32.*

Septimum est, Eduardi Angliæ regis, de quo Surius ex antiquo manuscripto refert, quod cùm vna cum vxore, virgo permansisset, multis miraculis claruit, & post annos centum à morte inuentus est omninò integer, adeò, vt ne barba quidem illi, quæ prolixa, & cana fuerat, decidisset. Octauum est S. Henrici, primi Imp. sed secundi Regis, & Kunegundis vxoris eius, qui similiter ex consensu virgines permanserunt, & miraculis claruerunt, adeo, vt vomerem candentem sine læsione calcauerit S. Kunegundis in testimonium virgi- *Tom. 1.*

virginitatis. Nonum est Petri Vrseoli, Ducis Venetorum, qui cum vxore ex consensu castè viuens claruit miraculis. Decimum est S. Catharinæ Suetiæ, quæ cum viro suo virgo permansit, & miraculis claruit. Vndecimum est Boleslai, pudici Polonorum Regis. Duodecimum est Alphonsi, secundi Regis Castellæ, qui etiam miraculis claruit.

Prob. 4. Quartò prob. ratione. Nam tota caussa, cur non liceat viro profiteri continentiam, est, quia non habet potestatem corporis sui: & nemo potest rem alienam donare inuito Domino. At ista caussa cessat, cùm ex consensu fit votum.

Quæst. 2. Resp. Quarta difficultas est: *An per vota solennia Matrimonium soluatur?* Ecclesiæ sententia est, Matrimonium ratum solui per monasticam professionem; non autem consummatum. Ita habemus in multis canonibus, quibus accessit Concilium Trident. Sess. 24. can. 6. *Si quis dixerit, Matrimonium ratum, non consummatum per solennem professionem alterius coniugum non dirimi, anathema sit.*

Prob. pars 2. Prob. secunda pars huius sententiæ, primò ex Script. Nam, quod Christus ait: Matt. 19. *Quos Deus coniunxit, homo non separet.* Et: *Qui dimiserit vxorem, facit eam mœchari.* Et quod ait Apostolus: 1. Cor. 7. *Iis, qui matrimonio iuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, mulierem à viro non discedere*, &c. in aliquo Matrimonio locum habere debet. Ergò saltem in Matrimonio consummato. Si enim in hoc non habet locum, in nullo habebit. Secundò ex Patribus.

Prob. 1. part 1. Prima pars huius sententiæ prob. testimonijs Ecclesiæ. Etsi enim aduersarij ea non recipiant, tamen, cùm nulla ipsi in contrarium adferant, recta ratio docet, potiùs credendum esse multis sanctis Pontificibus in iure Canonico, & Concilio generali Trident. quàm simplici inficiationi paucorum hominum.

Prob. 2. Secundò prob. exemplis Sanctorum. Primum, quòd S. Theclam ante Matrimonij consummationem S. Paulus à nuptijs reuocauerit, testantur Epiphanius, & Ambrosius. Secundum exemplum est S. Alexij, qui prima nocte nuptiarum vxorem intactam relinquens, peregrè profectus est, castamque vitam perpetuò duxit. Ita refert Simeon Metaphrastes in eius vita: cuius historia totius Ecclesiæ à multis seculis celebratione confirmata est. Tertium exemplum est S. Euphrasiæ, de qua similia refert idem Metaphrast. Quartum exemplum est S. Ceciliæ, quæ, teste eodem, prima nocte nuptiarum negauit viro suo Valeriano coniugale debitum, quia nimirum continenter viuere volebat. Quintum est apud Augustinum, qui scribit, L. 8. confess. c. 6. duos milites, lecta Antonij vita, mox vota Monastica suscepisse, relictis sponsis, quas habebant: illas verò, cùm id cognouissent, similiter fecisse. Sextum est S. Leobardi, qui, teste Gregor Turon. rupit fœdera nuptialia cum honesta puella inita, & inuitis parentibus Monachus factus est. Septimum est apud Gregor. L. 3. Dial. c. 14. qui dicit, Gregoriam sacram virginem, nuptijs iam constitutis, ad Ecclesiam confugisse & sancti monialis vitæ habitum petijsse, & impetrasse.

Prob 3. 1. Ratio. Prob. vltimo duplici ratione. Prima est, quia ratio ipsa docet, semper esse licitum transire de statu minus perfecto ad perfectiorem, si id possit fieri sine vllius detrimento. At status coniugij est imperfectior statu religionis: ergo poterit ab vno ad alium fieri transitus, quando id fiat sine vllius detrimento.

Fit

Fit autem sine vllius detrimento, quando matrimonium est ratum, sed non consummatum. Nam, cùm matrimonium est consummatum, duplex detrimentum oritur, si dirimatur. Vnum proli iam natæ, vel conceptæ, quæ non poterit tam bene educari. Alterum ipsi coniugi, quæ manet ligata, nec potest alteri nubere: quando etiam posset, non tam commodè, cùm non sit amplius virgo. At nihil horum inuenitur in matrimonio non consummato. Ibi enim nulla est proles, & vxor potest alteri nubere, & æquè bene, atque antea, cùm adhuc sit virgo, & nihil infamiæ incurrat ex tali repudio.

Altera ratio est: Nam in Matrimonio duplex inuenitur vinculum: vnum spirituale, quod ex solo consensu nascitur, alterum carnale, quod nascitur ex copula: sed istud carnale dirimitur per mortem corporalem. Ergo vinculum spirituale per mortem spiritualem, & ciuilem. Talis est monastica professio, qua homo toti mundo quodammodo moritur: Ergo, &c. Et ex hac etiam ratione patet, cur non dirimatur tale Matrimonium per ordinem sacrum: nam sacer ordo non requirit mortem illam spiritualem, seu ciuilem, qua quis opibus, & propriæ voluntati renunciet. *2. Ratio.* *1. Cor. 7.*

CAPVT XVIII.

De Eremitis.

VITAM Eremiticam, sanctam, perfectam, & Deo gratam esse prob. I. testimonio Script. quæ vehemēter laudat Eliam, & Ioannē, qui Eremitarum Principes fuerunt, siue solitudinem, siue asperitatem vitæ consideres. Nam de Ioanne dicitur: *Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne.* Helias autem quantus fuerit, vel ex eo patet, quod in laudibus Ioannis Angelus posuerit, futurum illum similem Heliæ. *Ipse*, inquit, *pracedet in spiritu, & virtute Helia.* Porro Helias, vt plurimum, versabatur in monte Carmelo, & pilis induebatur, zona pellicea præcinctus erat. Similiter Ioannes vixit in deserto ab infantia ad finem vsque vitæ, & pilis camelorum induebatur, præcinctus zona pellicea, victusque eius erant, locustę, & mel syluestre. Quocirca veteres Patres Heliam, & Ioannem, Eremitas, & Principes Eremitarum faciunt. *Prob. 1. vita Eremitica.* *Mat. 11.* *Luca 1.* *4. Reg. 1.* *Luca 1.* *Matt. 3.*

Fuisse autem Ioannem in verissimo deserto, prob. primò, quia vox, desertum, quæ in Script. frequentissima est, semper accipitur pro vero deserto. Secundò prob. Nam dicitur: *Erat in deserto vsque ad diem ostensionis suæ ad Israël.* Ergò non viderunt illum Israëlitæ vsque ad annum eius 30. quo nimirum se ostendere, & prædicare cœpit. Ergò toto illo tempore non habitauit in domo parentum, vel in oppidis, & pagis; sed in verissimo deserto. Tertiò ex illis verbis: *Factum est verbum Domini super Ioannem Zachariæ filium in deserto, & venit in omnem regionem Iordanis, prædicans Baptismum pœnitentiæ.* Vbi notandum *Desertum Ioannis.* *Luca 1.* *Luca 3.*

est, eam regionem Iordanis, vbi Ioannes prędicabat, fuisse etiam desertam.
Matth. 3. Sic enim ait Matth. de eadem re loquens: *In diebus illis venit Ioannes Baptista in deserto, prædicans Baptismum pœnitentiæ.* Ergò Ioannes venit à deserto in desertum: sed prius illud desertum, vbi mansit Ioannes, antequam prędicare inciperet, adeò erat desertũ, vt eius comparatione illud alterum non videretur
Luc. 1. desertum: nam alioqui cur Lucas diceret: *Venit à deserto in regionem*; si hæc re-
Luc. 3. Matth. gio erat æquè deserta? Itaque vera est Euthimij sententia, duplex fuisse in Iudæa desertum. Vnum interius, quò nimirum nemo, aut rarissimi penetrabant. Alterum exterius, vbi non habitabant quidem homines, tamen per il-
Ioan 1. lud sæpiùs iter faciebant: Ac Ioannem quidem vsque ad annum XXX. fuisse in interiori desertò; deinde postremo vitæ suæ anno in exteriori. Possumus addere quartam rationem ex dubitatione Iudęorum, qui petunt à Ioanne, quis ipse sit; num Helias, aut aliquis alius? Si enim versatus fuisset semper in domo parentum certè sciuissent, illum esse Ioannem filium Zachariæ, & Elizabeth. Et quia videbant eum vestitum eo modo, quo Script. testatur, indui consueuisse Heliam, & simul sciebant, rediturum Heliam ante Christi aduentũ, ideò quęrunt: *Helias es tu?* Accedunt vltimò testimonia Patrum.

Vestis Ioannis. Iam verò de Ioannis veste, quod non fuerit ex panno, nec vllo modo mollis, & delicata, patet ex illis verbis Domini: *Quid existis in desertum videre? homi-*
Math. 11. *nem mollibus vestitum? ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt.* Vnde Chrysost. dicit, Ioannis vestem compunctioni, & pœnitentiæ accommodatã fuisse, ac cilicinam fuisse ad mundi contemptum indicandum. Et cur quæso, S. Euãgelista tam sollicitè nobis Ioannis vestem descripsit, si ea communis, & ordinaria erat? Cur vestem Christi non etiam descripserunt Euangelistæ, si personæ, & non ipsius vestis ratio habebatur?

Victus. Porrò de victu, quòd locustæ illæ non fuerint pisces delicati: sed aut veræ locustæ, quæ sunt minuta animantia, vel certè herbarũ summitates, patet primò, quia vox Gręca, ἀκρίδες, nihil aliud potest significare, vt Euthymius docet. Secundò, quia Christus ait: *Venit Ioannes non manducans, nec bibens*; id est, vsque adeò tenui cibo, & potu vtens, vt nullo vti videatur. Tertiò, quia sic exponunt omnes Patres.

Luc. 7. Prob. secundò vitæ eremiticæ institutum ex testimonijs SS. Patrum, qui
Prob. 2. vitæ Eremiticæ. vno consensũ illud approbant.

Prob. 3. 1. Ratio. Tertiò prob. rationibus. Prima ratio sumitur ab effectu. Videmus enim magnam partem veterum Eremitarum euasisse viros perfectissimos, & miraculis clarissimos: cuius rei testes sunt omnes earum rerum scriptores. Ac, vt de ceteris taceam, certè Paulum, primum Eremitam, Deus non pauisset annos LX. mittens ei per coruum singulis diebus dimidium panem; neque Antonius vidisset animam eius ad chorum Apostolorum in cœlum deferri; neque leones sepulchrum illi effodissent, nisi summa illius solitudo 100. fere annorum, & maxima vitæ austeritas Deo placuissent.

2. Ratio. Secunda ratio: Vita Eremitica est culmen, & fastigium vitæ religiosæ: nam omnes ferè Patres docent, ad vitam Eremiticam non debere quenquam transire, nisi priùs diligenter in cœnobio se exercuerit, propterea quòd Eremus non adferat perfectionem, sed pręsupponat. Et hęc fortasse est ratio, cur liceat.

liceat omnibus ferè Religiosis transire ad Ordinem Carthusiensium, quia nimirum vita illorum est solitaria, & proinde perfectorum. Cùm igitur vita Eremitica perfectißima sit, non potest Deo non esse grata.

Tertia ratio: Austeritas, & solitudo sunt optima media ad optimum finem. *3. Ratio.* Nam finis austeræ, & solitariæ vitæ est, contemplatio Dei, rerumque cœlestium: eam autem optimam partem Dominus vocat. Medium autem ad cōtemplationem omnium optimum est, habere animum collectum, & intentum; cui rei mirum in modum deseruit solitudo, quæ omnem strepitum rerum, quæ animum distrahere possent, procul arcet. Hinc Dominus, quotiescunque orare volebat, pergebat in montes, & loca deserta: *Ipse autem secedebat in desertum, & orabat.* Moysi quoque cùm Deus loqui vellet, iussit vt solus ascenderet in montis verticem, & caliginem intraret, nimirum vt nihil videre posset, quod animum eius à Deo auocaret. *Lucæ 10.* *Luc. 5.*

Scribit etiam B. Hieronymus, adeò hoc esse verum, vt etiam multi Philosophi ductu naturę in desertis habitauerint, & quidam etiam oculos sibi eruerint, vt sine distractione contemplari possent. Idem de ieiunio, & reliqua vitæ seueritate dici potest. Nam, quòd Ieiunium medium sit optimum ad orationem, patet ex eo, quòd in Scriptura vbique iungitur orationi. *Bona est oratio cum ieiunio.* Et: *Hoc genus non eijcitur, nisi in oratione, & ieiunio.* Item: *Et hæc non discedebat à templo, ieiunijs, & obsecrationibus seruiens nocte, & die.* Et: *Vt vacetis orationi, & ieiunio.* Dicit Chrysost. ieiunium esse animæ instar alarum, vt sursum ferri, & summa contemplari queat. Et quisque experitur, cùm caro viget, & floret, & in delitijs agit, animum quoque fieri quodammodo carnalem, & terrenū, & magis de luxuria, quàm de temperantia cogitare. Quocirca etiam Plato locum pestilentem elegit, vbi versaretur, & doceret, vt discipuli eius nihil amarent, nisi sapientiam. Et Pythagoręi vitarunt non solùm vrbes, sed etiam hortos, & omnia loca, quæ voluptatem adferunt, ne animi mollescerent, & à studio sapientiæ retardarentur. Similiter Sacerdotes Ægyptiorum, vt vacarent contemplationi syderum, neque vxores habebant, neque vllam propinquorum videbant & cibo tenuißimo vtebantur. *L. 2. cont. Iouin.* *Tob. 12.* *Matt. 17.* *Luc. 2.* *1. Cor. 7.* *Hom. 1. in Gen.*

Scribit etiam Galenus, animas hominum voluptatibus deditorū in multo sanguine, tanquam in luto, demersas, nihil subtile, & cœleste contemplari posse. *In exhortat medicinæ.*

Quanquam autem sancti illi Eremitæ non solùm propter contemplationem ita seuerè viuebant, sed etiam alijs iustißimis de causis.

Primò, quia loci natura id exigebat; nec enim poterant, etiamsi voluissent, eas commoditates vitæ in deserto reperire, quæ in vrbibus reperiuntur. Et hęc est caussa, cur Paulus primus Eremita folijs palmarum indueretur, & fructibus eiusdem arboris aleretur, quia nimirum nihil aliud ibi erat. Et similiter, cur Ioannes locustis, & melle siluestri viueret, quia eiusmodi rebus illa Eremus abundabat.

Secundò, quia occupati delitijs animi, partim obliuiscebantur corporis; vt de Ioanne Abbate refert Caßianus, qui non recordabatur, an pridie comedisset, nec ne: partim etiam ęgrè ferebant istam corporis seruitutem; & ideò quo rariùs, & breuiùs poterant neceßitati corporeæ satisfacere, eo se fœliciores putabant.

putabant. Multi enim propter auiditatem spiritualium epularum, vix quinto, aut sexto quoque die corpus reficiebant. Tertiò, quia nouerant, Deo gratissimam esse victoriam cupiditatum, & patientię exercitationem. Quia enim caro semper concupiscit contra spiritum, placet Deo, vt spiritus semper concupiscat aduersus carnem.

Quartò, ad fructus dignos pœnitentiæ peragendos, & pro peccatis satisfaciendum. Sancti enim, qui seriò iustitiam esuriunt, & leues culpas grauiter vindicare solent. Et hæc est vna ex præcipuis caussis, cur Ioannes Bapt. tam seuerè vixerit. Nam & si ipse nulla fortasse peccata actualia habuit, tamen quia missus à Deo fuerat, vt pœnitentiam prędicaret, voluit exemplo, & verbo eam prędicare.

CAPVT XIX.

De habitu, & tonsura Monachorum.

Habitus Monachorũ. DE habitu, quod antiquissimum sit institutum, vt, qui profitentur mundi contemptum, & pęnitentiam, singulari, & notabili habitu induantur, patet ex antiquis Patribus. Adde duo Concilia. Nam Gangrense reprehendit *Can. 12.* eos Monachos, qui ob habitum superbiebant, & contemnebant alios Christianos, qui communibus vestibus vtebantur. Concilium Carthag. IV. di- *Can. 104.* stinguit habitum laicalem ab habitu religioso. Quòd autem ad rationem habitus monastici attinet, ea redditur à Patribus. Nam, cur vestem mutet Monachus futurus, rationem dicit esse Dionysius, vt significetur vitæ mutatio. Cur proprio, & certo vtantur Religiosi vestium genere, rationes duas reddit Basilius.

Prima est, ad designandam propriam professionem. Si enim conuenit, vt aliter vestiantur Senatores, aliter milites, aliter nobiles, aliter rustici: & si *1. Cor. 11.* Paulus iubet virum aperto capite orare ad significandam potestatem; mulierem verò velato ad significandam subiectionem; cur non conueniet Religioso, certam vestem deferre ad significandum statum suum?

Secunda ratio est, vt Religiosi saltem inuiti cogantur rectè viuere. Nam, si non haberent certum habitum, non internoscerentur ab alijs; at nunc ab omnibus statim cognoscuntur, & obseruantur; &, si quid agant contra suã professionem, ab omnibus notantur, & reprehenduntur. Cur autem vtantur cucullis, rationem esse dicit Cassianus ad designandam simplicitatem, innocentiamque infantilem, ad quã Monachi redire cupiunt. Infantes enim, dũ adhuc in fascijs, & sinu nutricis versantur, velis quibusdam, quasi cucullis teguntur. Cur autem veste horrida, vt sacco; aut certè simplici, & vili vtantur, caussam reddunt Hieron. & Cassianus, tum ad agendã pęnitentiã, tum ad mundi cō- *3. Reg. 21.* temptum demonstrandum. Nam saccos, & asperas vestes habitum esse pœni- *4. Reg. 1.* tentiũ, Script. testatur, cùm inducit Achab pęnitentẽ, sacco indutum, & Eliam *Iona 4.* veste pilosa tectũ, & Niniuitas sacco vestitos: & Ioannẽ pilis camelorũ vten- *Matth. 3.*

tem:

tem: & denique multos alios *circumeuntes in melotis, & in pellibus caprinis.* *I. 3. 1*

Porrò antiquitas tonsuræ patet etiam ex Patribus: quibus adde Concilia. Nam Concilium Carthaginense IV. prohibet, clericos alere comā, aut barbam. Concilium Tolet. IV. iubet, vt omnes Clerici toto capite detonso solū circulum capillorum supra aures relinquant. Ex quo apparet, olim eandem fuisse coronam Clericorum, & Monachorum: sed Monachi quidem seruarūt antiquā consuetudinem, Clerici verò magna ex parte illam mutauerunt. Ratio autem tonsuræ adfertur ab Isidoro, quòd nimirum Monachi tondebantur ad imitationem Nazaræorum, qui in die consecrationis suæ tondebantur: Nazaræi autē sunt Monachi Testamenti veteris. At hæc ratio mihi non prob. siquidem Nazaræi tunc solùm tondebantur, cùm Nazaræi esse desinebant; insigneque illorum erat longa cæsaries, vt patet ex eodem cap. Num. *Tonsura Monachorum* *Can. 44.* *Can. 40.* *L. 2. de officijs diuin. c. 4.* *Num. 6.*

Imò Epiphanius probat, nostros Monachos debere esse tonsos, quia gerere comam longam est proprium Nazaræorum Testam. veteris. Sicut etiam Augustin. dicit, Patres Testamenti veteris meritò gestasse longos capillos, quia mysteria redemptionis nondum reuelata erant. Idem enim significabant velamen positum in facie Moysis, & coma longa Sanctorum. At nunc, posteaquam Christus apparuit, conuenit, vt, qui Christo sunt consecrati, contrarium significent ablatione comarum. Et hæc est prima ratio tonsuræ. *Hæres. 80.* *L. de opere Monach. ad finem.*

Secundam reddit Beda, ad exprimendam imaginem spineæ coronæ Christi. Vt enim omnes Christiani signo crucis communi ornantur, ita par erat, vt Clerici, & Monachi, qui specialiùs Christum patientem imitari volent, speciali signo ornentur.

Tertiam, & quartā rationem reddunt Isidorus, & alij. Dicunt enim, tonderi capillos, qui sunt superfluæ quędā corporis partes, ad significandum, debere Clericos, & Monachos omnia superflua, & pręcipuè vitiosas cupiditates amputare, vt sic maneat vertex, id est, animus, liber, & apertus diuinis contemplationibus, & illustrationibus. Et rursum, sic tonderi dicunt, vt relinquatur circulus capillorum, ad significandam regiam coronam, quando quidem seruire Deo regnare est.

Quintam reddit Dionys. vt significetur illā nudatione capitis vita pura, & aperta, non fucata vllā specie, quam Monachus exhibere debet.

Posset addi sexta ratio: nimirum, vt signum esset Pœnitentiæ, & cōuersionis: nam pœnitentes olim non, nisi tonsi, recipiebantur. Porrò tonsuræ Sanctimonialium reddit Hieron. rationem, quia non lauabant vnquam, nec vngebant caput, & periculum erat, ne à paruis animalibus, quæ inter cutem, & crines oriuntur, & concretis sordibus opprimerentur. Quanquam negari non potest, quin etiam id fiat ad contemptum mundi demonstrandum: solent enim fœminæ capillos plurimi facere. Est autem obseruandum olim nō tam rasuram, quàm tonsuram fuisse in vsu. Tondebantur enim dimisse quidem, sed ita tamen, vt cutis tecta maneret. Id apparet ex antiquis Patribus. Nec tamen propterea reprehendimus vsum huius temporis, quo monachi, & Clerici raduntur: nam nec vnquam fuit prohibitum radi; & pręterea eiusmodi cæremoniæ pro temporum, & locorum diuersitate variari possunt.

CAPVT XX.

De bonis Monachorum.

4. Modi viuendi Religiosorum. QVATVOR sunt modi viuendi apud homines Religiosos. Vel enim viuunt ex labore proprio, vendentes aliquid, & ementes aliud: vel viuunt ex bonis suis communibus, id est, ex bonis, quæ Religiosi ipsi ad Monasterium adferunt, & in commune constituunt: vel ex bonis relictis, & donatis à pijs viris: vel ex mendicatione.

Prob Licere Monachis laborare. 2. Thess. 2. Act. 20. Ephes. 4. 1. Thess. 4. 1. Cor. 9. De primo genere, Primum licere Monachis ex proprio labore viuere, patet ex Apostolo, qui se laborasse, & operatum dicit, ne quenquam grauaret, & alios monet, vt operentur, & laborent. Quia verò respondent hæretici, B. Paulum loqui de opere spirituali, id est, de oratione, & exhortatione, notanda sunt alia loca, vbi expresse ponitur labor manuum. Et: *Ad ea, quæ mihi opus erant, & his, qui mecum sunt, ministrauerunt manus istæ.* Et: *Qui furabatur, iam non furetur, magis autem laboret operando manibus suis.* Et: *Operamini manibus vestris.*

Ad hæc; Idem Apostolus dicit, se operatum, cùm tamen liceret sibi secundum Domini ordinationem non operari. At certè non licebat ei secundum Domini ordinationem non concionari, & non orare. Ait enim: *Si non euangelizauero, væ mihi.* &c. Loquitur igitur de corporali labore, cùm dicit, se laborasse, cùm tamen non teneretur.

Porro Dominus quidem prohibet sæpe in Euangelio immoderatam, & superfluam sollicitudinem: non autem moderatam, quærendo cibum proprio labore. Potest autem tribus modis esse immoderata sollicitudo.

Primo, ratione finis, vt si quis quærat cibum præcipua intentione, quasi sit ille vltimus finis: vt faciunt, qui euangelizant, vt comedant; cùm deberent comedere, vt euangelizent. Atque hoc reprehendit Dominus, cum ait: *Primum quærite regnum Dei,* &c. Et: *Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam*; id est, primaria intentione quærite cibum spiritualem, secundaria corporalem.

Matth. 6. Ioan. 6.

Secundo, ratione diffidentiæ immoderata est sollicitudo; vt, cum quis adeo sollicitus est de rebus temporalibus, vt vix possit credere, sibi Deum ad futurum in illis acquirendis, etiamsi adhibeat ipse quoque suum laborem. Et hoc reprehendit Dominus, cum ait: *Nollite solliciti esse,* &c. Vult enim persuadere fidelibus confidentiam in Deum. Et sanè persuadet efficacissimis argumentis: nam, si Deus, inquit, pascit aues, & vestit lilia, quæ eum non norunt: immo etiam prouidet Gentilibus, qui eum blasphemant: quomodo vobis cultoribus suis poterit deesse? Et, si vobis corpus, animam donauit, quæ maiora sunt, quomodo credibile est, non daturum cibum, & vestes, quæ sunt minora?

Matth. 6.

Tertio,

Tertio, immoderata est sollicitudo ratione temporis; vt cùm quis hodie sollicitus est pro ea re, pro qua satis tempestiuè cras inciperet sollicitus esse. Et hoc reprehendit Dominus, cùm ait: *Nolite solliciti esse de crastino. Sufficit diei malitia sua.* Vbi notandum non reprehendi prouidentiam parandi necessaria pro tempore futuro: alioqui peccasset Ioseph, qui recondidit frumenta pro futura sterilitate. Etiam Dominus ipse habebat loculos, vt emeret cibos. Itaque vocatur sollicitudo de crastino, & mala est illa, quæ non conuenit præsenti tempori secundum rectam rationem. *Ibid.* *Gen. 41.* *Ioan 13.*

Secundò; Non teneri Monachos ad victum labore manuum quærendum magis, quàm sæculares, prob. primò. Vel laborare manibus est præceptum, vel concilium. Si primum, omnes obligat, tam sæculares, quàm Religiosos. Præcepta enim dantur omnibus: omnibus enim dicitur: *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Si secundum; ergò nemo tenetur laborare manibus, nisi qui sponte ad huius concilij obseruationem se obligauerit; talis enim est natura omnium consiliorum: ergò Religiosi, qui id consilium non receperunt, non tenentur manibus laborare. Non enim tenentur Religiosi ad omnia consilia; sed solùm ad illa, quæ sponte suscipiunt. *Prob. 1. non teneri Monachos laborare.*

Secundo; Si tenerentur Religiosi laborare manibus magis, quàm sæculares; aut id esset ex præcepto naturali, aut ex positiuo: neutrum autem dici potest. Quòd enim non ex positiuo, patet, quia nullum tale extat. Quòd non ex naturali, prob. Nam præceptum de laborando, vt est naturale, dupliciter obligat. Vno modo absolutè, alio modo in certo casu. Primo modo, non obligat singulos, sed Remp. vt patet; debent enim in ea alij esse opifices, alij agricolæ, alij medici, alij iudices, &c. Et ex hâc parte non conuenit religiosis laborare manibus: illi enim officium habent in Rep. orandi, psallendi, & similia faciendi. Secundò modo, tenentur quidem singuli hoc præcepto, sed non minus seculares, quàm Religiosi: nam omnes casus, in quibus obligantur singuli laborare manibus, non minus accidere possunt secularibus, quàm Religiosis. V. gratia, vnus, & præcipuus casus est, si quis nihil habeat, vnde viuat, nec possit licitè habere, nisi operando. Alius casus est, si quis teneatur prouidere alteri de cibo, & non possit licitè eum inuenire, nisi operando. Tertius est, si quis non possit otium fugere, vel tentationes carnales superare, nisi operando corporaliter. At omnes tã seculares, quàm Religiosi, tenẽtur prouidere, ne moriantur fame, & ocium fugere, ac superare tentationes omnes: igitur tenentur eodem modo laborare. *Prob. 2.*

Tertio prob. ex Apostolo, qui non scribit Monachis, sed sæcularibus. Nunquam etiam præcipit operari absolutè, sed solum ad euitandum furtum, vel scandalum, vel ocium. Nam ait: *Qui furabatur, iam non furetur, magis autem laboret operando manibus suis.* Et alibi, posteaquam dixerat, vt operarentur, subiungit rationem: *Vt honestè ambuletis ad eos, qui foris sunt, & nullius aliquid desideretis.* Vbi illud, *desideretis*, non significat, concupiscatis; sed, careatis. Sic enim est in Græco: καὶ μηδενὸς χρείαν ἔχητε, id est, vt nullius indigentiam habeatis. Scandalizabantur enim infideles, cùm videbant, Christianos ex alienis bonis velle viuere. Et postquam dixerat: *Qui non laboret, non manducet*; subdit: *Audiuimus enim, quosdam inter vos inquietos esse, nihil operantes, sed curiose* *Prob. 3.* *Ephes. 4.* *1. Thess. 4.* *2. Thess. 3.*

agen-

agentes. Qui ergò possunt furtum euitare, & scandalum, & ocium alio modo, quàm corporaliter operando, eos Paulus non obligat corporaliter operari.

Obiect. *Solut.* Nec obstat consuetudo antiquorum Monachorum: nam Monachi illi fuerunt obligati operari manibus ex proprijs regulis. Cur autem eiusmodi regulam constituerint, caussa est duplex. Vna, quia non poterant aliter sustentari: nam nec habebant prædia, & possessiones sibi relictas, vt nunc habent multi Monachi; & eleëmosinas à populo petere nec audebant, cùm populo non seruirent; nec vllo modo id sufficisset; nam vno in loco sub vno Abbate degebant terna, vt minimum, hominum millia. Altera ratio, quia illi Monachi, cùm non essent Clerici, sed laici omnes, excepto Abbate, non erant satis occupati; & ideò ad fugiendum ocium necessarium erat illis laborare.

Prob. modus viuendi 2. *Act. 4.* De secundo modo viuendi nulla potest dubitatio esse: nam inprimis talis fuit vita primorum Religiosorum sub Apostolis: vnusquisque enim adferebat precia suarum rerum Apostolis, & inde diuidebatur cuique, sicut cuique opus erat. Deinde, talis etiam fuit vsus antiquorum Monasteriorum, *In Authent.* vt reciperet, si quid ij in commune dare volebant, qui Monachi fiebant. Et hinc natæ sunt illæ leges Iustiniani, in quibus statuitur, bona eorum, qui Monachi fiunt, eo ipso ad Monasteria, quæ illi ingrediuntur, pertinere, quanquam hoc tempore multæ religiones huic priuilegio renunciauerint.

Prob. 3. modus. *Concione 3. in Psal. 103* De tertio modo nulla quæstio esse deberet. Nam Augustin. explicans illud: *Cedri libani, quas plantauit, illic passeres nidificabunt*; dicit, cedros esse homines potentes, & diuites; passeres autem esse Religiosos pauperes. Nidificare verò passeres in cedris significare, quòd Religiosorum monasteria à diuitibus *Epist. 27. ad Eustoch.* huius seculi eligantur, & sustententur. Hieron. laudat S. Paulum, quòd ex rebus suis quatuor monasteria ędificasset, & sustentasset: vnum Monachorum, & tria sacrarum virginum. Gregorius Papa, vt scribit Ioannes Diaconus, *Li. 1. vita Greg. c. 5. 6.* ex patrimonio suo septem monasteria erexit, & singulis prædia, & possessiones attribuit; sex in Sicilia, vnum Romæ. Similia exempla Caroli Magni, Caroli IV. Henrici II. & aliorum optimorum Principum plurima adferri possent.

Prob. 1. modus 4. De quarto modo viuendi præcipua est difficultas. At nihilominus vitã Religiosorũ mendicantium approbarunt, tanquam sanctam, & perfectam, multi summi Pontif. vt Innocent. III. Honorius III. Gregor. IX. Innocent. IV. Alexand. IV. Nicolaus IV. nec non Concilium Lugdunense generale, & Constantiense. Rectè autem hanc vitam esse approbatam, ostenditur rationibus.

Luc. 9. Primò, exemplo Domini: nam Dominus non habuit possessiones, neque proprias, neque communes: vt patet: *Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos; Filius autem hominis non habet, vbi caput suum reclinet.* Et quòd non operaretur manibus, sed ex eleëmosynis fidelium vixerit, patet ex eo: *Mulieres* *Luc. 8.* *aliquæ ministrabant ei de facultatibus suis.* Item, ex tota eius vita: siquidem natus est in domo aliena, vixit in domibus, & ex rebus alienis; nunc enim prandebat apud Marthã, nunc apud Simonẽ leprosum, nunc apud Zachęum, nunc in

in domo Petri, nunc in domo Matthæi; equitauit in iumento alieno; fecit vltimam cœnam in domo aliena: sepultus est in sepulchro alieno. Vnde dicit: *Ego autem mendicus sum, & pauper.* Et: *Qui persecutus est hominem inopem, & mendicum.* Quibus in locis vox Hebræa habetur etiam in Deut. vbi dicitur: *Non erit in te mendicus.* Certum autem est vtrumque Psalmum de Christo intelligi. Nam priorem allegat Paulus de Christo: *In capite libri scriptum est de me.* Posteriorem allegat Petrus: *Scriptum enim in libro Psalmorum, Episcopatum eius accipiat alter.* Item: *Propter vos egenus factus est, cùm esset diues.* Græcè, ἐπτώχευσε. Significat enim πτωχεύω, mendicare. Vnde apud Homerum: δαῖτα πτωχεύειν, prandium mendicare. Psal. 39. Psal. 108. Deut. 15. Heb. 10. Act. 1. Odiss. 17.

Secundò prob. exemplo Apostolorum. Nam illi omnia dimiserunt: *Ecce nos reliquimus omnia.* Nec habuerunt possesiones in communi, vt patet: *Nolite possidere aurum, neque argentum in zonis, nec duas tunicas,* &c. Nec operabantur manibus, sed viuebant ex liberalitate eorum, quibus prædicabant. Talis autem est vita mendicantium. Vnde S. Francisc. qui cum S. Dominico primus auctor fuit huius instituti, pro regula suscepit decimum caput Matthæi. Prob. 2. Matth. 19. Matth. 10. 1. Cor. 9.

Tertiò prob. ex euentu. Nam hoc genus vitæ innumeris signis, & prodigijs confirmatum est, quæ Deus edidit per sanctos Franciscum, & Dominicum auctores huius vitæ: deinde ab eo tempore conuersio Gentilium, confutatio Hæreticorum, pietas populi Christiani, conseruatio Theologiæ, & innumera alia bona ordinibus mendicantium maxima ex parte accepta referenda sunt. Prob. 3.

CAPVT XXI.

De ipsa politica potestate.

DE hâc duæ sunt quæstiones. Prima: *An politica ista potestas sit res bona, & proinde Christianis licita?* Resp. quòd sic. Et prob. primò ex Script. Nam Script. Testam. veteris plena est testimonijs. Iudices populi à Deo ipso vocantur Dij: sicut etiam ibi: *Deus stetit in synagoga Deorum, in medio autem Deos diiudicat:* cuius vocabuli rationem explicat Iosaphat, qui dicit, iudices non hominum, sed Dei iudicia exercere, id est, loco Dei iudicare. Et similiter monet Moyses iudices populi, vt iustè iudicent, quia Dei iudicium est. Et Christus: *Si illos dixit Deos, ad quos sermo Dei factus est, quem Pater sanctificauit, & misit in mundum,* &c. Vbi Christus vult dicere; Si Principes Deus vocat Deos, quia ad illos mandatum diuinum factum est, vt iudicent loco suo, cur non magis, &c. Non enim quadrat, quod alij dicunt, vocatos Deos eos omnes, quibus Deus locutus est. Si ergo Principes vocantur Dij, quia locum Dei tenent, non potest reprehendi munus Principum, nisi reprehendatur Dei ipsius munus. Quæst. 1. Resp. Prob. 1. Exod. 22. Psal. 81. 2. Paral. 19. Deut. 1. Ioan. 10.

Deut. 17. Ind. vlt. Præterea; Moyses describit leges Regi futuro; & in libro Iudicum caussam reddere volens Spiritus sanctus omnium malorum, quæ acciderunt illo tempore, dicit: *In diebus illis non erat Rex in Israël, sed vnusquisque, quod bonum sibi videbatur hoc faciebat.* In eodem libro Iudicum, & in lib. Regum passim habemus, Deum excitasse Israëli Iudices, aut Principes, per quos pop. liberaret.

Prou. 8. *Per me Reges regnant.*

Prob. 2. Secundò prob. ab exemplis. Nam si res mala esset Principatus, numquam viri sancti eum gessissent: at habemus in Script. plurima exempla sanctorum Principum, vt Melchisedech, Regis Salem; Iosephi Patriarchæ, qui toti Ægypto vtilissimè præfuit; Moysis, Iosue, omnium ferè Iudicum, Dauidis, Salomonis, Ezechiæ, Iosaphat, Iosiæ, Danielis, Mardochæi, Nehemiæ, Machabæorum, & aliorum. In Testamento nouo videmus, Regulum credidisse in Christum, nec tamen iussum renunciare Principatū: Et similiter Proconsulem conuersum à Paulo non propterea deposuisse Magistratum. Videmus deinde à Fabiano Papa, & Martyre, & à tota Ecclesia admissum fuisse Philippum Imp. nec illi imperatum, vt deponeret Imperium.

Ioan. 4. Act. 13.

Quòd autem non sit in Testam. nouo maior copia exemplorum, ratio est, quia Deus voluit Ecclesiam suam inchoare ab hominibus pauperibus, & vilibus, ne putaretur augmentum Ecclesiæ opus humanum, si fauore Principp. creuisset. Immò è contrario voluit Dominus primis CCC. annis vt Ecclesia totis viribus oppugnaretur ab Imp. totius mundi, vt inde ostenderet opus suum esse, Ecclesiam; & plus posse illam patiendo, quàm possent illi cruciando. Vnde Augustin. dicit, Deum voluisse primo tempore impleri illam partē Psal. *Astiterunt Reges terræ*, &c. Deinde sequenti tempore illam aliam: *Et nunc Reges intelligit*, &c. Sicut reuera impletū videmus in Constantino, & successoribus eius: siquidem videmus Constantin. diuinitùs edoctum, & vocatum à Deo singulari miraculo, vt Euseb. scribit. At si res mala esset Principatus, quare Christus ipse Constantinum ad Ecclesiam vocasset?

1. Cor. 1. Epist. 50. Psal. 2. L. 1. De vita Constan.

Vbi nota obiter dissonantiam circa hanc historiam. Nam Eusebius refert, eum corporeis oculis vidisse in itinere supra solem signum crucis, cùm illis litteris: *In hoc vince*: & idem signum à toto exercitu conspectum; & noctu postea ei apparuisse Christum, qui mysterium explicuerit: atque hæc omnia se ab ipso Constantino coram audiuisse. At in historia Ecclesiastica Euseb. à Ruffino versa habetur, Constantinum per soporem vidisse signum crucis in cœlo, & deinde Angelos ei dixisse: *In hoc vince.* Itaque verisimile est, quod in historia habetur, à Rufino additum fuisse.

L. 9. c. 9.

Alia plurima exempla addi possent, Iouiniani, Gratiani, Theodosij iunioris, & senioris, Caroli Magni, Ludouici Pij, Othonis I. S. Henrici Imper. S. Ludouici, Regis Franc. aliorumque multorum, qui vel in Britannia, vel in Hungaria, vel in Boëmia, vel in alijs regionibus sanctissimè regnarunt.

Prob. 3. Tertiò prob. à fine Principatus enim politicus adeò naturalis, & necessarius est humano generi, vt tolli non possit, quin natura ipsa destruatur; hominis enim natura est, vt sit animal sociale. Nam bruta quidem sunt à natura ita instructa, vt possint sibi sola sufficere: homo autem tam multis rebus indiget

diget, vt solus viuere nullo modo possit. Nam bruta nascuntur vestita, armata, & habent æstimatiuam ita determinatam ad omnia, quæ sibi conueniunt, vt naturaliter sine vllo doctore statim nouerint nidos ædificare, alimenta quærere, & medicinam etiam sibi ipsis facere: at homo nascitur sine vestibus, sine domo, sine alimentis, omnium rerum egenus; & quanquam habet manus, & rationem, quibus omnia instrumenta parare potest, tamen singula longum tempus requirunt, & adeò longum, vt sit impossibile sibi vnum hominem sufficere ad omnia, præsertim cùm nascamur rudes, & artes magis doctrina, quàm experientia discantur. Ergò necesse est, vt simul viuamus, & vnus alium iuuet.

Præterea; Etiamsi quisque sufficeret sibi ad viuendum, tamen numquã sufficeret ad protegendum se ab impetu ferarum, & latronum; sed ad hoc necesse est conuenire, & collatis viribus resistere: & licet sufficeret sibi etiam contra hostes, tamen semper maneret rudis, & expers sapientiæ, & iustitiæ, multarumque aliarum virtutum, cùm tamen ad hoc nati simus, vt mentem, & voluntatem præcipuè exerceamus; nam scientiæ, & artes longo tempore, & à multis inuentæ sunt, & sine doctore percipi non possunt; iustitia autem non, nisi in societate, exerceri potest.

Denique; Donum loquendi, & audiendi, id est, percipiendi distinctè verba, quorsum homini collatum est, si debeat solitarius viuere? Itaque rectè Aristot. dicit, hominem natura ciuile esse animal, magis, quàm sint apes, & grues, & quæcunque animalia: &, si quis solitarius viuat, aut esse bestiam, aut Deum, id est, aut minus, aut maius homine. Neque id est contra Eremitas nostros: nam qui penitùs solitarij vixerunt, vt Paulus I. Eremita, Maria Magdalena, Maria Ægyptiaca, & si qui sunt alij, dici possunt aliquid amplius homine habuisse, non natura, sed gratia: non enim sine miraculo alebantur à Deo, vt notum est. Cęteri autem, etsi in solitudine degerent, tamen frequentes simul conueniebant, & Abbatibus suis subiecti erant. L. 1. Polit. c. 2.

Iam verò, si natura humana socialem vitam requirit, certè requirit etiam regimen, & rectorem: nam impossibile est, multitudinem diu consistere, nisi sit, qui eam contineat, & cui sit curæ bonum commune. Sicut in vnoquoque nostrum, nisi esset anima, quæ contineret, & coniungeret partes, & potentias, & elementa contraria, ex quibus constamus, statim omnia soluerentur. Vnde: *Vbi non est gubernator, pop. corruet.* Deinde, Societas est multitudo ordinata; non enim dicitur societas multitudo confusa, & dispersa: ordo autem quid aliud est, quàm series quædam inferiorum, & superiorum: Necessariò igitur rectores habendi sunt, si societas futura est. Prou. 11.

Quarto prob. ab Efficiente. Nam certum est, Politicam potestatem à Deo esse, à quo non, nisi res bonæ, & licitæ, procedunt. Id prob. Nam Sapientia Dei clamat: *Per me Reges regnant.* Et infra: *Per me Principes imperant.* Et alibi: *Deus cæli regnum, & imperium dedit tibi.* Et: *Cum bestijs, ferisque erit habitatio tua, fœnum, vt bos, comedes, & rore cæli infunderis, septem quoque tempora mutabuntur super te, donec scias, quòd dominetur excelsus super regnum hominum, & cuicunque voluerit, det illud.* Sed hic aliqua obseruanda sunt. Prob. 4. Prou. 8. Dan. 2. Dan. 4.

Nota 1. Primò, politicam potestatem in vniuersum consideratam, non descendendo in particulari ad Monarchiam, Aristocratiam, vel Democratiam, esse immediatè à solo Deo: nam consequitur necessario naturam hominis, proinde est ab illo, qui fecit naturam hominis. Præterea; hæc potestas est de iure naturæ: non enim pendet ex consensu hominum; nam, velint, nolint, debent regi ab aliquo, nisi velint perire humanum genus, quod est contra naturæ inclinationem. At ius naturæ est ius diuinum: iure igitur diuino introducta est gubernatio. Et hoc videtur propriè velle Apostolus, cùm dicit: *Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit.* (Rom. 13.)

Nota 2. Secundò nota, hanc potestatem immediatè esse, tanquam in subiecto, in tota multitudine: nam hæc potestas est de iure diuino: at ius diuinum nulli homini particulari dedit hanc potestatem: ergò dedit multitudini. Præterea; Sublato iure positiuo non est maior ratio, cur ex multis æqualibus vnus potius, quàm alius dominetur: igitur potestas totius est multitudinis. Denique; humana societas debet esse perfecta. Resp. ergò debet habere potestatem seipsam conseruandi, & proinde puniendi perturbatores pacis, &c.

Nota 3. Tertiò nota, hanc potestatem transferri à multitudine in vnum, vel plures eodem iure naturæ: nam Resp. non potest per seipsam exercere hanc potestatem: ergò tenetur eam transferre in aliquem vnum, vel aliquos paucos. Et hoc modo potestas Principum in genere considerata est etiam de iure naturæ, & diuino; nec posset genus humanum, etiamsi totum simul conueniret, contrarium statuere, nimirum vt nulli essent Principes, vel rectores.

Nota 4. Quartò nota, in particulari singulas species regiminis esse de iure gentium, non de iure naturæ: nam pendet à consensu multitudinis, constituere super se Regem, vel Coss. vel alios Magistratus, vt patet: & si est caussa legittima, potest multitudo regnum mutare in Aristocratiam, aut Democratiam, & è contrario; vt Romæ factum legimus.

Nota 5. Quintò nota, ex dictis sequi, hanc potestatem in particulari esse quidem à Deo, sed mediante consilio, & electione humana, vt alia omnia, quæ ad ius gentium pertinent. Ius enim gentium est quasi conclusio deducta ex iure naturæ per humanum discursum. Ex quo colliguntur duæ differentiæ inter potestatem politicam, & Ecclesiasticam. Vna ex parte subiecti: nam politica est in multitudine; Ecclesiastica in vno homine tanquam in subiecto immediatè. Altera ex parte efficientis, quòd politica vniuersè considerata est de iure diuino, in particulari considerata est de iure gentium, Ecclesiastica omnibus modis est de iure diuino, & immediatè à Deo.

Prob. 5. Prob. quintò ab antiquitate. Nam, & si subiectio seruilis cœpit post peccatum Adæ, tamen politicus principatus fuisset etiam in statu innocentiæ. Et prob. primò, quia etiam tunc homo fuisset naturaliter animal ciuile, & sociale, ac proinde rectore opus habuisset. Secundo prob. ex ipsa creatione: nam ideo fecit Deus mulierem ex viro, & non creauit simul multos viros, sed vnum tantùm, ex quo omnes alij nascerentur, vt indicaret ordinem, & præfecturam, quam inter homines esse volebat: quia in illo statu fuisset dispar tas sexuum, statuum, ingeniorum, sapientię, & probitatis: ergo & præfectura, ac subiectio. Nam in humana societate debuit esse ordo. Rectus autem ordo postu-

postulat, vt inferior à superiore regatur, fœmina à viro, iunior à seniore, minùs sapiens à sapientiore, minùs bonus à meliore.

Quod autem hæ diuersitates tunc etiam locum habuissent, sic ostendi potest. In illo statu fuissent generationes, vt patet: *Crescite, & multiplicamini.* Ergò *Gen. 1.*
& sexus disparitas, quæ necessario pręcedit generationem, & disparitas ætatum, quæ necessario sequitur generationem, & disparitas sapientiæ, & probitatis, quæ sequitur ętatum disparitatem. Non enim fuissent nati homines perfecti in illo statu, sed debuissent paulatim discere, & proficere. Fuissent quidem omnes nati in gratia Dei, & cum maiori cognitione, quàm nunc: at sine dubio non fuissent tam perfecti, quàm adulti, & inter ipsos adultos poterant per liberum arbitrium alij magis, alij minùs applicari ad discendum. Denique, Ingeniorum varietas oritur ex varietate corporum: fuissent autem tunc corpora varia magnitudine, forma, robore, & similibus, vt patet, quia corpora illa non erant exempta à legibus naturæ, & egebant cibo, aëris inspiratione, cœlorum influxibus: fuisset igitur etiam tunc ingeniorum diuersitas.
Quarto, inter Angelos est prefectura, & subiectio, cur ergo inter homines nō
fuisset in statu innocentię? Certè Beelzebub dicitur Princeps dęmoniorum, *Matt. 12.*
qui sanè principatum non acquisiuit peccando, sed retinuit, quem ante habebat, *Apoc. 12.*
in eos Angelos, qui eum secuti sunt. Et in Apoc. *Michaël & Angeli eius.* *L. Cælestis*
Dionys. etiam dicit, primam hierarchiam Angelorum pręesse, & imperare secundę, & secundam tertię. *hierar. c. 9.*

Secunda quęstio est: *An principatus in impijs esse possit?* Resp. affirmatiuè, & *Quæst. 2.* *Resp.*
prob. primo ex Script. *A Domino data est potestas vobis, & cùm essetis ministri regni* *Prob. 1.*
illius, non rectè iudicastis, &c. Et: *Hæc dicit Dominus Christo meo, Cyro,* &c. Et: *Ego* *Sap. 6.*
dedi, inquit Dominus, *omnes terras istas in manu Nabuchodonosor Regis Babylonis,* *Isa. 45.*
&c. Et: *Tu es Rex Regum, & Deus cœli dedit regnum tibi,* &c. Apostoli etiam Pe- *Hierem. 27.* *Dan. 2.*
trus, & Paulus docent, Regum potestatem esse à Deo, & illis obediendum, *Rom. 13.*
cùm tamen nulli tunc essent Reges, nisi infideles. Secundò prob. ex Concilio *1. Pet. 2.*
Constantiensi, vbi contrarium errorem Ecclesia damnauit. Tertio ratione: *Prob. 2.* *Sess. 8. & 15.*
Nam dominij fundamentum non est ratio, sed natura. Homo enim, quia factus est ad imaginem Dei, ac proinde mente, & ratione pręditus est, ideo do- *Prob. 3.*
minatur rebus inferioribus. At natura in infidelibus manet, licet gratia ca- *Gen. 1.*
reant. Igitur & dominia vera habere possunt. Ad hæc; Cùm gratia, & iustitia sit occultissima, & nemo sciat de se, vel de alio, an sit verè iustus, si gratia esset titulus dominiorum, sequeretur nullum dominium esse certum. Ex quo nasceretur incredibilis confusio, & perturbatio inter homines.

CAPVT XXII.

De officio potestatis Politicæ in rebus politicis.

PRIMA quæstio est de officio Magistratus in cõseruanda Rep. ab improbitate ciuium, per leges, & iudicia, tam ciuilia, quàm criminalia; id est: *An liceat Christianis leges condere, iudicia exercere, & gladio ferire noxios, qui sunt actus proprij Magistratus?*

Quæst. 1.

Propositio 1. Pro resp. sit prima propositio: *Licet Christiano Principi leges condere.* Prob. nam inprimis proprium est Principis, leges condere, iuxta illud: *Per me Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt.* Et: *Dominus Rex noster, Dominus legifer noster.* Nam Regis est iubere, & iubendo dirigere. Porrò lex est ipsa iussio, & regula: ergò, si Christiani esse possunt Principes, certè etiam possunt leges condere.

Prob. 1. Prou. 8. Isa. 33.

Prob. 2. Secundò prob. ex necessitate legum ciuilium. Christiani, ex eo, quod Christiani sunt, nõ desinunt esse homines, & ciues, & proinde membra Reip. temporalis: ergò debent habere regulam aliquam actionum suarum humanarum, quâ dirigantur in commercijs, & consuetudine cum alijs hominibus. Non sufficit autem lex naturalis, quia solùm principia generalia ostendit, neque ad particularia descendit. Non sufficit etiam lex Euangelica, quia illa tractat solùm de rebus diuinis, & cœlestibus: lex autem diuina politica Testamenti veteris iam cessauit: solùm enim conueniebat vni populo Iudęorũ, & in illo statu. Ergò necessaria est aliqua regula humana, nimirum arbitrium Principis, aut lex ciuilis, auctoritate Principis constituta. Et quanquam arbitrium Principis aliquo modo sufficere posit, quãdo Princeps est sapiens, & populus est exiguus; tamẽ absolutè necesse est, populum regi legibus, non solùm arbitrio Principis, si rectè regi debeat.

Quòd interdum sufficiat arbitrium Principis, patet, quia antiquiora sunt
L. 1. histor. regna, quàm leges. Iustinus dicit olim populos sine vllis legibus, solo Principum arbitrio, gubernari solitos. Et ex Liuio constat Rom. Remp. ad annos CCC. sine legibus gubernatam. Denique; Antiquissimus legislator, vel est Moyses, vt Iosep. contendit: vel certè Phoroneus, qui CCC. annis Moyse fuit antiquior, vt Euseb. & Augustin. docent. Atqui ante Phoroneum constituta sunt regna Assyriorum; Argiuorum, Ægyptiorum, & aliorum.

L. 2. contra Appion.

Quòd autem melius sit regi pop. legibus, quàm solo Principis arbitrio, immò quòd sit hoc aliquo modo necessarium, affirmat Aristot. Et prob.
Li. 3. polit. c. 11. Primo quia facilius est, inuenire vnum, vel duos bonos, & sapientes, quàm plurimos. Si Resp. debeat regi arbitrio boni Principis, indigebit infinitis bonis

his Principibus, quorum vnus alteri succedat. At, si gubernetur legibus, sufficit semel fuisse aliquos, vel vnum sapientem, qui legem fecerit. Secundo; Qui leges condunt, multi sunt, & diligenter eas examinant: At Princeps est vnus, & sæpe repentè debet iudicare. Tertio; Qui leges fecerunt, fine amore, & odio iudicarunt: nam de rebus absentibus iudicarunt. Princeps de præsentibus iudicat, vbi locum habent amici, propinqui, munera, terrores, &c. Vnde iudicium legum est iudicium solius rationis: iudiciũ hominis est iudiciũ rationis, & libidinis, id est, hominis, & bestiæ. Quarto; iudicium Principis, etiamsi rectissimum sit, vix vnquam caret suspicione, inuidia, querelis, maledictis. At iudicium legis his omnibus caret, quippe quod scitur non posse corrumpi muneribus. Quinto; Gubernatio per leges potest longissimo tempore eadem perseuerare; at iudicia hominum sæpe mutantur. Sexto; Gubernatio per leges potest reduci ad artem, & facilior effici; non autem gubernatio ad arbitrium hominis. Septimo; Melior est gubernatio Principis per se, quàm per vicarios. Gubernatio autem sine legibus necessariò requirit multos vicarios, qui omnes ad arbitrium suum iudicent. Quando autem per leges gubernatur, ipse Princeps omnia per se iudicare censetur, cùm eius legibus iudicetur.

Tertiò prob. Nam, si non liceret Principi Christiano legibus obligare populum, id esset propter libertatem Christianam. Sed hoc dici non potest: nam tantùm abest, vt lex opponatur libertati Christianæ, vt potiùs opponatur seruituti contrariæ eidem libertati. Id quod ostendo ex ipsa natura libertatis Christianæ: Nam libertas Christiana opponitur seruituti peccati. *Amen, Amen dico vobis; qui facit peccatum, seruus est peccati: seruus autem non manet in domo in æternum; Filius manet in æternum: si ergò vos Filius liberauerit, vere liberi eritis.* Et: *Liberati à peccato, serui facti estis iustitiæ.* Vocatur autem hæc iustificatio à peccato, libertas quædam, quia, qui in peccato est, donec non liberatur per gratiam, non potest velle bonum ordinatum ad vitam æternam. Habet quidem liberum arbitrium, quia potest ex pluribus malis eligere vnum, & etiam eligere bonum morale: at eligere bonum diuinum non potest, nisi saltem liberari incipiat per Dei gratiam præuenientem, quia captiuus tenetur à Diabolo ad ipsius voluntatem. At liberum arbitrium liberatum per gratiam potest bonum diuinum velle, & facere. Sed maior adhuc erat libertas in statu innocẽtiæ, quia tunc homo poterat nullum vnquam velle malum, quod nunc etiam iusti non possunt. Maxima autem erit in cœlo, vbi non poterimus velle vllum malum.

Prob. 3. Ioan. 8. Rom. 6. 2. Tim. 2.

Itaque triplex est gradus libertatis: sicut etiam triplex gradus vitæ corporalis. Primus est, Beatorum, qui sic poterunt viuere, vt non possint mori, & sic poterunt bene agere, vt non possint peccare. Secundus est, Adami, & Euæ in statu innocentiæ, qui sic poterant viuere, vt non possent etiam nunquam mori; & sic poterant bene agere, vt possent etiam nunquam peccare. Tertius, noster, qui sic possumus viuere, vt non possimus aliquando non mori, & sic possumus bene agere, vt non possimus non peccare, saltem venialiter. Infra hos gradus non est quartus, nisi non viuere, & non bene agere: qui gradus ad damnatos pertinet. Cùm ergò libertas consistat

in eo, vt possimus eligere bonum, & reijcere malum; manifestum est, legem non pugnare cum libertate: non enim impedit, quò minùs possimus eligere bonum, & reijcere malum, sed contra potiùs iuuat, nam præbet materiam exercendæ libertatis. At seruituti rectè opponi potest lex, quia non potest impleri à seruo peccati. Vnde Paulus: *Quid ergò*, inquit, *legem destruimus per fidem? Absit, sed legem statuimus.* Deinde probatur hoc idem. Lex diuina non pugnat cum libertate: ergò nec lex humana. Antec. patet, nam Adam liber creatus est, & tamen lex ei imposita fuit, vt non vesceretur ligno scientiæ boni, & mali. Prob. conseq. nam lex diuina, & humana, quoad obligationem, sunt omninò æquales.

Rom. 3. Gen. 2.

Propositio 2.

Propositio secunda: *Lex ciuilis non minùs obligat in conscientia, quàm lex diuina, etsi minùs firma, & stabilis sit hæc, quàm illa.* Explico: Lex diuina, & humana differunt quoad firmitatem, quia diuina non potest abrogari ab homine, humana potest. At quoad obligationem non differunt: vtraque enim obligat in conscientia, nunc ad mortale, nunc ad veniale peccatum pro rerum ipsarum grauitate: ita vt nulla sit melior regula ad discernendum, vtrum lex humana obliget ad mortale, an ad veniale, quàm cogitare, legem illam esse diuinam, & videre, si diuina esset, quomodo obligaret.

Prob. 1.

Prob. primò: Obligatio vel est essentia, vel propria passio legis: ergò omnis lex, & à quocunque feratur, siue à Deo, siue ab Angelo, siue ab Episcopo, siue à Rege, siue patre, eodem modo obligat. Prob. conseq. à simili. Nam, quia hominis essentia est, rationale esse, & propria passio, esse risibilem, omnis homo est rationalis, & risibilis, siue sit creatus à solo Deo, vt Adam; siue à Deo ex alio homine, vt Eua: siue ab hominibus genitus, vt Cain. Antec. patet: nam lex est regula morum, regulæ autem proprium est intrinsecè ita dirigere, vt recessus ab ipsa sit peccatum in moribus: sicut recessus à regula in naturalibus dicitur peccatum naturæ, vt sunt monstra; & recessus à regula in artibus est peccatum artis.

Vbi notandum, quòd sicut res cæteræ, quoad existentiam, pendent ab agẽte, non quoad essentiam: essentiæ enim sunt æternæ; sunt enim quędam participationes possibiles diuinæ essentiæ: ita etiam lex, quoad existentiam pendet à legislatore; non enim erit lex, nisi dictetur ab eo, qui habet auctoritatem. At quoad essentiam, non pendet: quòd enim lex obliget, est quid æternum, & immutabile, & participatio quędam legis ęternæ Dei, quæ est prima, & summa regula. Vnde siue quis pręuaricetur legem naturalem, siue positiuam, siue diuinam, siue humanam, semper peccat contra legem ęternam; quia omnis lex est legis ęternæ participatio. Et quanquam non potest fieri, vt aliqua vera lex non sit à Deo, cùm lex non possit condi, nisi ab habente potestatem, & non sit potestas, nisi à Deo; tamen si (per impossibile) esset lex non à Deo, adhuc obligaret ad culpam: sicut, si (per impossibile) homo existeret non factus à Deo, adhuc esset rationalis.

Rom. 13.

Prob. 2.

Prob. secundò. Nam si obligaret solùm lex, quia diuina, omnes leges diuinæ ęqualiter obligarent; nam eadem esset obligationis ratio in omnibus. At hoc est falsum: nam magis obligat lex: *Non occides*, quàm lex; *Non furaberis*: & magis lex; *Non furaberis*, quàm lex, *Non mentieris*: & lex, *Non mentieris*

tieris, quàm lex; *Non loqueris verbum ociosum.*

Prob. tertiò ostensiuè. Illa lex diuina magis obligat, cuius violatio est magis cõtraria fini legis, id est, charitati: ideò enim peius est occidere, quã furari, quia magis contra charitatem: & ideò mortale est mentiri perniciose; veniale, officiose; quia illud est contra charitatẽ, hoc verò pręter charitatem. Sed lex humana etiam habet pro fine charitatem, & ordinat media ad hunc finem. Quòd enim ait Apostolus: *Finis pracepti est charitas*, de omni pręcepto intelligitur. Et patet, nam lex ciuilis iusta, semper est, vel conclusio, vel determinatio legis diuinæ moralis: ergò habent eundem finem: & solùm in hoc videntur differre, quòd lex humana dirigit actus humanis in ordine ad actus externos dilectionis, id est, ad pacem, & conseruationem Reip. Lex autem diuina dirigit etiam in ordine ad internos actus charitatis: igitur eadem est ratio legis diuinæ, & humanæ, quod attinet ad obligationem. *Prob. 3.* *1. Tim. 1.*

Quartò; Lex diuina positiua ideò obligat ad peccatum, quia constituit actum, quem pręcipit in genere virtutis, cùm anteà non esset: nam, si Iudæus non ex contemptu, sed ex cibi appetitu, moderatè comedisset carnem suillam in lege prohibitam, sine dubio peccasset. Non autem peccasset contra obedientiam, quia non ex contemptu: ergo contra temperantiam. At moderatè vesci carne suilla, ex se non est contra temperantiam, sed res quędam indifferens: ergò lex fuit, quæ illam abstinentiam fecit actum temperantiæ necessarium. At hoc idem videmus in lege humana: nam lex diuina non alia de causa facit esse actum virtutis eum, qui ex se erat indifferens, nisi quia est regula morum ab eo posita, qui habuit auctoritatem pręcipiendi. Sed homo etiam potest pręcipere, & regulas morum constituere: potest igitur lege sua constituere actum, alioqui indifferentem, in genere virtutis: proinde pares sunt lex diuina, & humana, quoad obligationem. *Prob. 4.*

Prob. quintò. Lex diuina, & humana ita differunt, vt lex Regis, & Proregis, siue lex Pont. & eius Legati. At istæ obligant eodem modo, & solùm differunt firmitate: ergò & illæ. Propositio patet: nam Script. passim testantur, Reges esse ministros Dei, & ab illo habere auctoritatem, & loco eius iudicare. Assumptio etiam patet: nam auctoritas Proregis est à Rege, & Legati à Papa, & experientia idem testatur: & confirmatur à SS. Patribus. *Prob. 5.* *Prou. 8.* *Sap. 6.* *Rom. 13.* *1. Pet. 2.*

Prob. sexto: quia videtur implicare contradictionem posse Principes obligare ad pœnam, & non ad culpam, siquidem culpa, & pœna relatiua sunt. Quomodo igitur possunt Principes damnare ad mortem eos, qui leges suas præuaricantur, si illi nihil peccauerunt, si culpam in conscientia non contraxerunt? *Prob. 6.*

Prob. septimò ex Apostolorũ doctrina. Nam Paulus multis modis id asserit. Primò, cùm ait: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit; non enim est potestas, nisi à Deo.* Secundò, cùm ait: *Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit.* Tertiò cùm ait: *Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.* Id enim de æterna damnatione exponunt Patres Græci, & Latini, in hunc locum. Quartò, cùm ait: *Ideò necessitate subditi estote.* Quintò cùm ait: *Non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam.* Sextò, cùm ait: *Ministri enim Dei sunt.* Et: *Prob. 7.* *Rom. 13.*

1.Pet.2. Petrus: *Subiecti estote propter Deum*, idest, non solùm timore pœnæ.

Propositio 3. Propositio tertia. *Iudicia publica exercere, non est illicitum Christianis.* Prob.
Prob 1. primò, quia proprium est Principis, iudicare. Script. enim coniungere fere
Psal. 2. solet Regem, & Iudicem. *Et nunc Reges intelligite, erudimini, qui iudicatis terram.*
Isa 33. Et: *Dominus Rex noster, Dominus legifer noster, Dominus Iudex noster.* Et: *Regnabit*
Hier. 23. *Rex, & sapiens erit, & faciet iudicium, & iustitiam in terra.* Si ergò licet Christia-
Prob. 2. nis habere Principem, cur non & iudicem? Secundò, quia nihil prodessent
& 3. leges, si nulla esse deberent iudicia. At leges tolli non debent: ergò nec iudicia. Tertiò; Script. vtriusque Testamenti iudicia admittit. Sic enim legimus: *Iudices, & Magistros constitues in omnibus portis tuis, vt iudicent populum iusto*
Deut. 16. *iudicio.* Et: *Secularia iudicia si habueritis, contemptibiles qui sunt in Ecclesia, hos constituite ad iudicandum. Sic non est sapiens quisquam in vobis, qui iudicare possit fratrem suũ?*
1.Cor.6. Vbi Apostolus monet Corinthios, vt in ijs caussis, in quibus non tenebantur necessariò adire tribunalia Gentilium, constituerent inter se iudicem.

Propositio 4. Propositio quarta: *Licet Christiano Magistratui gladio punire perturbatores publi-*
Prob 1. *cæ quietis.* Prob. primò Script. Nam in lege naturæ, Moysis, & Euangeli-
Gen.9. ca, habemus præcepta, & exempla eius rei. Nam Deus ait: *Qui effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius.* Quæ verba non possunt sonare prædictionem, quia prędictio huiusmodi sæpe esset falsa; sed ordinationem, & pręceptum. Vnde Chaldaica paraphrasis vertit: *Qui effuderit sanguinem cum testi-*
Gen.38. *bus, ex sententia iudicis fundetur sanguis illius.* Dixit etiam Iudas. *Producite eam, vt comburatur.* Vbi Iudas Patriarcha, tanquam Princeps familiæ, adiudicauit adulteram ad ignis supplicium. In lege Moysis plurima sunt præcepta, &
Exod. 21. exempla. *Qui percusserit hominem volens occidere, morte moriatur.* Et ipse Moyses, Iosue, Samuel, Dauid, Helias, alijque sancti viri plurimos occiderunt. In
Matth. 26. Euang. *Qui acceperit gladium, gladio peribit.* Quæ verba non possunt rectè intelligi, nisi hoc modo: Omnis, qui cædem iniustam fecerit, debet à magistratu pariter occidi. Reprehendit enim Dominus Petrum, non quòd iusta defensio sit illicita, sed quod non tam se, aut Dominum defendere, quam iniuriam Domino factam vlcisci vellet, cùm tamen ipse non haberet publicam auctoritatem. Apostolus etiam: *Si malè egeris, time, non enim sine caussa gladium portat:*
Rom. 13. *minister enim Dei est.* Vbi Apostolus dicit, datum gladium à Deo principibus cõtra facinorosos: ergò, si in Ecclesia tales reperiantur, cur gladio feriri non poterunt?

Prob. 2. Prob. secundò ex Patrum testimonijs.

& 3. Tertiò ratione. Nam ab bonum Principem, cui bonum commune tuendum commissum est, pertinet impedire, ne partes, quæ sunt propter totum, illud corrumpant, & ideò, si non potest omnes partes integras conseruare, potiùs debet vnam partem amputare, quam sinere, vt bonum commune pereat: sicut agricolæ amputant ramos, & sarmenta, quæ officiunt viti, vel arbori: & medicus amputat membra, quæ totum corpus inficere possent.

Quæst. 2. Altera quæstio est de officio Magistratus, in protegenda Rep. ab hostibus externis: quæ tres habet partes. Primò demonstrandum erit licita aliquando esse Christianis bella. Dicimus enim, vt semper docuit Ecclesia tota, & verbis, & exemplis, bellum ex natura sua non esse illicitum; & non so-

lum Iudæis, sed etiam Christianis fas esse bellum gerere, modo seruentur conditiones.

Id prob. Script. testimonio. *Hæ sunt gentes, quas Dominus dereliquit, vt erudiret in eis Israëlem, & omnes qui nō nouerant bella Chananæorū, & postea discerent filij eorum certare cum hostibus, & habere consuetudinem præliandi.* Hæc sanè verba non permissionem, sed absolutam Dei voluntatem ostendunt. Item: *Hæc dicit Dominus exercituum: Recensui, quæcunque fecit Amalech Israëli: nunc ergò vade, & percute Amalech, & demolire vniuersa eius, non parcas ei.* &c. Hic etiam non permissionem, sed præceptum videmus. Et similium plenum est testamentum vetus. Item: *Interrogabant eum & milites dicentes: Quid faciemus & nos? Et ait illis: Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, & contenti estote stipendijs vestris.* *Prob. 1. licita esse Christianis bella. Iud. 3.* *1. Reg. 15.* *Luc 3.*

Prob. secundo exemplis Sanctorum, qui bella gesserunt. Nam, si bellum esset malum, certè à Sanctis non gereretur. In veteri Testamento Abraham, Moysen, Iosue, Gedeonem, Samsonem, Dauidem, Iosiam, Machabæos magna cum laude bellum gessisse, legimus. In nouo Testam. Centurio, cùm diceret Christo: *Habeo sub me milites, & dico huic, vade, & vadit,* &c. eius fidem Dominus laudauit, non, vt militiam desereret, præcepit. Cornelius item Centurio dicitur *vir iustus, & timens Deum.* Ita, vt etiam Angelum videre meruerit, nec postea, cùm à S. Petro viam salutis doceretur, dictum est ei, vt militiam desereret. Deinde; Post Christi in cœlum ascensionem, semper fuisse Christianos aliquos vere sanctos, & Deo gratos in militia, etiam sub Ethnicis Principibus, docet Tertull. qui refert miraculum insigne à Christianis militibus factum, cùm sub M. Aurelio in Germania bellum gererent: qui certè, vel non militassent, si hoc esset malum; vel, si militassent, non ita Deo grati fuissent, vt etiam miracula facere possent. Constantinum quoque, Theodosium, Valentinianum, Carolum Magnum, S. Ludouicum Regem Galliæ, S. Mauritium cum sua legione Thebeorum, aliosque plurimos sanctos Christianos bella gessisse, constat, quos S. Episcopi nunquam reprehenderunt: immò Theodosius consulebat de euentu belli Ioannem Abbatem. *Prob. 2.* *Matth. 8.* *Act. 10.* *Apolog. c. 5.*

Prob. tertiò. quia Deus sæpe iusta bella adiuuat, quod nullo modo faceret, si bellum esset illicitum: nam mala permitti possunt, sed non etiam ad ea facienda auxilium dari. Abrahæ, cùm debellasset quatuor reges cum solis CCC. XVIII. famulis suis, dictum est à Melchisedech: *Benedictus Deus excelsus, quo protegente hostes in manibus tuis sunt.* Ad preces etiam Moysis, Deus dedit victoriam Hebræis contra Amalech. Iosue pugnante, Sol stetit, & Dominus pluebat de cœlo lapides magnos, & plures occidit Deus lapidibus grandinis, quàm filij Israël hastis, & gladijs. Angeli quoque in specie equitum pro Machabæis pugnabant. Legimus etiam, Deum non secundum armorum potentiam, sed, prout ipsi placet, dare dignis victoriam. Constantinum Dei auxilio miraculis euidenter ostensis vicisse in bello, testatur Euseb. Cum Theodosio S. Ioannem, & S. Philip. Apostolos palàm pugnasse contra hostes eius, testatur Theodoret. Pro Theodosio iuniore pugnasse Angelos contra Saracenos, scribit Socrates. De Clodoueo vide Gregor. Turo- *Prob. 3.* *Gen. 14.* *Exod. 17.* *Iosu. 10.* *2. Mach. 10.* *2. Mach. 15.* *L. 9. hist. c. 9.* *L. 5. hist. c. 24.* *L. 7. hist. c. 18.* *Li. 2. histo. Fran. c. 30.*

L. 5. de ciuit. Dei c. 23. Turonicum. Honorij exercitum diuino miraculo victoriam incredibilem retulisse, scribit B. Augustinus.

Prob. 4. Prob. quartò ratione. Licet Reip. suos defendere ab internis hostibus pacis, eos necando varijs generibus suppliciorum: ergò etiam licebit bello atq; armis, quando alia via non potest, defendere eos ab hostibus externis: quia, vt possint conseruari Resp. necessarium est, vt omnes hostes, tam internos, quā externos, arcere possint. Et, cùm hoc sit ius naturæ, nullo modo credibile est per Euangelium esse sublatum.

Prob. vltimo testimonijs Patrum.

Pars 2. quæst. Secunda pars huius quæstionis est: *Quot sint, & quæ iusti belli conditiones?* Quatuor autem numerare solent. Auctoritatem legittimam, Caussam iustam, Intentionem bonam, & Modum conuenientem.

Auctoritas legitima. Prima est, Auctoritas legittima. Nam ordo ille naturalis mortalium paci accommodatus hoc poscit, vt suscipiendi belli auctoritas, atque consilium penes Principem sit: exequendi autem iussa bellica ministerium, milites debeant paci, salutique communi.

Et ratio idem probat. Nam priuati homines, & qui superiorem habent, si ab aliquo iniurias accipiant, possunt ad superiorem confugere, atque ab eo iudicium petere. At Principes, si ab alijs Principibus aliquid patiantur, non habent commune aliquod tribunal, ad quod illos accusent; & ideo licet illis bello iniurias publicas propulsare. Residet autem hæc auctoritas indicendi belli, secundum communem sententiam, in omnibus Principibus & populis, qui in temporalibus superiorem non habent. Item; Resp. Venetorum, & similes. Item, nonnulli Duces, & Comites, qui nulli subsunt in temporalibus, non autem Duces, & Comites, qui subsunt Regibus immediatè: qui enim subsunt alijs, non sunt per se capita Reip. sed potiùs membra.

Nota tamen, hanc auctoritatem non requiri ad bellum defensiuum, sed solùm ad offensiuum. Nam defendere se, vnicuique licet, non solùm Principi, sed etiam priuato: at indicere bellum, & hostem inuadere, solius est supremi capitis.

Iusta caussa. Altera conditio est, caussa iusta. Non enim sine caussa bellum indici potest; nec etiam propter quodcunque peccatum, sed tantum propter iniuriam propulsandam. Ratio autem huius est, quia Princeps non est iudex, nisi hominum sibi subditorum: ergo non potest quæcunque peccata aliorum hominū punire, sed solum ea, quæ cedunt in detrimentum populi sibi subiecti. Nam & si non est iudex ordinarius aliorum, est tamen suorum defensor, & ratione huius necessitatis efficitur etiam quodammodo iudex eorum, qui suis iniuriā fecerunt, ita vt possit eos gladio punire.

Nota. Est verò obseruandum, caussam belli debere esse non leuem, neque dubiam, sed magnam, & certam, ne fortè plus incommodi bellum afferat, quàm sit vtilitas, quæ inde speratur. Si autem sit dubia, distinguendum est de Principe, & militibus. Nam Princeps ipse sine dubio peccat: nam bellum est actus iustitiæ punitiuæ: iniustum est autem punire aliquem, caussa nondum probata. Milites autem non peccant, nisi constaret certò, bellum esse illicitum: debent enim subditi parere superiori, nec debent discutere imperia eius, sed potius

tius præsumere debent, Principem suum habere bonam caussam, nisi manifestè contrarium nouerint. Sicut etiam, cum dubia est culpa alicuius particularis, peccat iudex, qui eum damnat; non carnifex, qui damnatum occidit: non enim tenetur carnifex discutere sententiam iudicis.

Nota tamen, hoc intelligi de militibus, qui sunt obligati ei Principi, qui bellum gerit; quales sunt subditi eius, & etiam ij, qui ordinarium ab eo stipendium habent, etiam tempore pacis; non autem de alijs, qui aliunde adueniunt, cùm est bellandum. Qui enim non sunt obligati militare, non possunt tuta conscientia ad bellum accedere, nisi sciant bellum esse iustum. Qui autē nihil cogitant, sed parati sunt militare, siue bellum sit iustum, siue non, modo stipendium habeant, ij in statu damnationis versantur.

Tertia conditio est, Intentio bona. Nam, cùm finis belli sit pax, & tranquillitas publica, non licet bellum suscipere propter alium finem. Vnde grauiter peccant tam Reges, quàm milites, qui, vel vt noceant alicui, vel vt imperium dilatent, vel vt exerceant fortitudinem bellicum, vel alia de caussa bellum suscipiunt, quàm propter commune bonum, etiamsi auctoritas legitima, & caussa iusta non desint. *Intentio bona.*

Sunt autem duo notanda. Primò, quoniam bellum est medium quoddam ad pacem, sed valdè graue, & periculosum, ideo non esse mox inferendum bellum, cum caussa existit, sed esse prius procurandam pacem alijs rationibus facilioribus; nimirum pacificè ab hostibus petendo debitam satisfactionem. *Si quando accesseris ad expugnandam ciuitatem, offeres ei primum pacem.* *Nota 1.* *Deut. 20.*

Sed quæret aliquis: Quid si hostis nolit initio satisfacere, sed paulo post, bello iam inchoato, petat pacem; an tenebitur alter à bello cessare? Dicendum est, (saluo meliori iudicio) quod ex iustitia nunquam tenetur, qui habet iustam caussam, acceptare satisfactionem, nec ante bellum inchoatum, nec postea: tamen ex charitate vtraque tempore tenetur, nisi per accidens aliud expediat. Prioris ratio est quia Princeps habens iustam caussam belli, gerit personam iudicis respectu alterius Principis, qui iniuriam fecit: iudex autem nō tenetur ex iustitia condonare mortem reo, etiamsi offerat satisfactionem: quanquam possit condonare ex misericordia, si sit supremus iudex, verbi gratia, Rex non tenetur vitam donare furi, etiamsi restituat, & si ex misericordia possit. Ratio posterioris est quia bellum est grauissimum supplicium, & quo non solum punitur, qui peccauit, sed etiam per accidens multi innocentes inuoluuntur: ideo Christiana charitas semper id videtur exigere, vt à bello cessetur, quando, qui nocuit, debitam satisfactionem offert; nisi fortè per accidens aliud expediat, id est, nisi talis sit hostis, contra quem pugnatur, vt bono communi expediat, eum vel subiectum esse alteri, vel funditus interire: quales erant Amorrhæi, quos Deus iussit penitus deleri. *Dubitatio.* *Resp.* *Deut. 20.*

Secundò notandum, differre hanc tertiam conditionem à duabus primis, quòd illæ, si desint, faciunt bellum esse iniustum, hæc vero, si desit, facit bellum esse malum, sed non iniustum propriè. Qui enim sine auctoritate, vel sine iusta caussa bellum mouet, non solum contra charitatem, sed etiam contra iustitiam peccat, & non tam est miles, quam latro. Qui vero auctoritatem, & *Nota 2.*

caussam iustam habet, & tamen amore vindictæ, vel augendi imperij, vel propter alium finem malum bellat, non agit contra iustitiam, sed solum contra charitatem, nec est latro, sed malus miles. Ex quo deducitur, quòd, cum solum deest hæc tertia conditio, non tenentur milites, nec reges ad vllam restitutionem, sed solum ad pœnitentiam: cùm autem deest prima, vel secunda, tenentur omnes ad restitutionem damni illati, nisi excusentur ignorantia inuincibili. Ignorantia enim crassa, & culpabilis, sicut à peccato non excusat, ita nec à restitutione. Qui autem laborat ignorantia inuincibili, non tenetur restituere donec ea ignorantia laborat, at, cum cognouerit, bellum fuisse iniustum, tenetur restituere, non damnum tempore belli illatum, sed si quid habet alienum ex illo bello: &, si nihil habet in specie, sed tamen rebus venditis factus est ditior, tenetur restituere tantum, quantum ditior est factus: nam res aliena retineri non potest, etiamsi propter ignorantiam sine peccato acquisita sit, sed reddi debet vel Domino, si scitur, vel pauperibus.

C. fin. de iniurijs. & dam. dato.

Modus debitus. Lucæ 3.

Quarta conditio est, modus debitus, qui in eo præcipuè consistit, vt nulli innocenti noceatur. Quod explicuit Ioannes Baptista: *Neminem concutiatis, nulli calumniam faciatis, contenti estote stipendijs vestris.* Quibus verbis prohibet iniurias, quas milites inferre solent innocentibus, aut vi, aut fraude, vel in persona, vel in bonis. Cùm dicit: *Neminem concutiatis*, prohibet iniuriam, quæ aperta violentia infertur personæ, vt, cùm rusticos cædunt, nisi ad nutum obediant. Cùm dicit: *Nulli calumniam faciatis*, prohibet iniuriam, quæ fraudibus, vel calumnia infertur, vt, cùm dicunt aliquem esse proditorem, vel hostem, etiamsi contrarium nouerint esse verum, & eo nomine, vel ipsi eum spoliant, aut occidunt, vel deferunt ad Ducem, aut Præfectos. Cùm vero addit: *Contenti estote stipendijs vestris*, prohibet iniuriam, quæ alicui non in persona, sed in bonis infertur, vt cùm furantur, & rapiunt, vndecunque possunt vel etiam exigunt, & extorquent ab ijs, à quibus non debent.

Nota.

Est autem obseruandum tria esse genera personarum, quibus milites damnum inferre non possunt, secundum regulam Ioannis Baptistæ. Primum est eorum omnium, qui ad Remp. hostium non pertinent. Ex quo excusari non possunt milites, qui damnum inferunt ciuibus, aut rusticis amicis, apud quos hospitantur, vel per quorum loca transeunt. Neque excusantur, si dicant sibi stipendia non solui: nam non propterea illis obligata sunt bona priuatorum ciuium, neque luere debet pœnam ciuis, aut rusticus, si Rex, aut Dux peccat, non soluendo stipendia militibus, nisi fortè iusta de caussa damnati sint homines alicuius loci ad hanc pœnam; vt milites alant: quod tamen rarius accidit.

Secundum est quorundam, qui, & si aliquo modo ad Remp. hostium pertinent, tamen excipiuntur, c. Innouamus, De treuga, & pace. Vbi sic dicitur: *Innouamus, vt Presbyteri, Monachi, conuersi, peregrini, mercatores, rustici euntes, vel redeuntes, vel in agricultura existentes, & animalia, quibus arant, & semina portant ad agrum, congrua securitate lætentur.* Vbi nomine mercatorum non videntur intelligi ij, qui in ciuitate hostium resident, & sunt pars quædam ciuitatis, sed solum ij, qui transeunt, vel ad nundinas veniunt, qui non sunt pars ciuitatis.

Ter-

Tertium genus est hominum ineptorum ad bellum: quales sunt pueri, senes, mulieres. Tales enim, etsi capi, & spoliari possint, quia sunt pars ciuitatis, tamen occidi iustè non possunt, nisi fortè casu, vel per accidens occidantur, vt, cùm miles iaculatur in cuneum hostium, & fortè occidit puerum, aut mulierem, aut etiam Sacerdotem, non peccat, sed tunc peccat, cùm ex intētione occidit, & potest, si velit, non occidere. Nam & ratio naturalis hoc docet, & etiam Deus hoc iubebat Hebræis, nimirum vt parcerent paruulis, & mulieribus. Et Theodosius grauiter ab Ambrosio reprehensus fuit, quòd, cùm punire vellet Thessalonicenses, sine delectu obuios quosque necari iussit: vt refert Theodoretus. Quòd si Moyses iussit aliquando etiam mulieres, & paruulos occidi, non propterea id etiam nostris militibus licet: nam ille Dei reuelatione clarè cognoscebat, Deum sic velle, cui nemo dicere potest, cur ita facis? Deut. 20. Deut. 2. & 3. & alibi.

Tertia pars huius quæst. est de bello contra Turcas. Habere autem Christianos iustam caussam huius belli, patet: nam constat Turcas nullo iure occupasse regna Christianorum, & quotidie plura occupare velle: constat etiā, eum extinguere velle omnem religionem, & dare omnem operam, vt homines ex Christianis fiant Mahumetani. Denique; constat & antiquos Pont. vt Vrbanum II. Paschalem II. Eugenium III. & alios multos; nec nō Concilia generalia, vt Lateranense, Lugdunense, Viennense, & alia, generale bellum indixisse Mahumetanis, & S. Bernardum, aliosque sanctos viros cōcionibus suis publicis excitasse populos ad hoc bellum, & sermonem miraculis confirmasse. Vt etiam omittam plurimas victorias de Turcis relatas, certè cùm primùm arma illata sunt in terrā promissionis, felicissimo euentu Hierusalem à nostris recuperata fuit, & regnauerunt Christiani annis LXXXVIII. & semper plura, & plura recuperabant, donec oriri cœperunt inter ipsos Christianos Principes contentiones: sicut & nunc Turca plura occupat ob discordiam nostrorum, quàm sua virtute: & harum discordiarum potissima caussa fuit Lutherus ipse. Nam Hungaria perijt, quia Germani vocati in auxilium à Rege Hungariæ, maluerunt Luthero parere tunc concionanti contra bellum in Turcas, quàm cogitare, quid bonum commune postularet. Saltem hoc boni habet bellum, quòd impeditur Turca, ne tantùm noceat, quantum vellet. Nisi enim cum eo hactenus pugnatum esset, iam dudum omnia obtineret. 3. Pars quæst.

CAPVT

CAPVT XXIII.

De officio potestatis politicæ in caussa Religionis.

Quæst. 1. Resp. DE hoc duæ quæstiones. Prima est: *An ad Magistratum pertineat cura religionis?* An vero permittere posit, vt quisque credat, vt voluerit? Teneri autem Principes Christianos non permittere subditis suis libertatem credendi, sed dare operam, vt ea fides seruetur, quam Episcopi Catholici, & præcipuè summus Pontif. docet esse tenendam, prob. primò ex Script. *Rex, qui sedet in solio iudicij, dissipat omne malum intuitu suo.* Item: *Dissipat impios Rex sapiens.* Porrò impios esse hæreticos, negari non potest. Item: *Et nunc Reges intelligite, erudimini, qui iudicatis terram, seruite Domino in timore.* Præterea; In Testamento nouo reprehenditur Angelus Pergami, quòd haberet apud se aliquos tenentes doctrinam Nicolaitarum, & Angelus Thiatyræ, quòd permitteret Iezabel seducere seruos Dei. Ex quibus intelligitur, noxium esse Ecclesiæ mixtionem hæreticorum cum Catholicis. Et Apostolus iubet Christianos declinare hæreticos. Et: *Vtinam*, inquit, *abscindantur.* Item: *Increpa illos durè, sani sint in fide.* Ergo Reges, qui sunt Ecclesiæ nutricij, non debent permittere istam confusionem.

Prob. 1. Prou. 20. Psal. 2. Apoc. 2. Rom. 16. Gal. 5. Tit. Isaia 49.

Prob. 2. Secundo prob. testimonijs Pont. Leonis, Anastasij II. Gregorij, Agathonis. Imperat. etiam pij idem senserunt. Nam Theodosius radicitus euulsit libertatem credendi, quam aliqui Principes permiserant, & iussit omnes credere eo modo, quo Rom. Pontifex docet esse credendum. Valentinianum iuniorem laudat Ambros. quod Romæ repetenti antiquam libertatem in religione, vt colere posset sacrificijs Deos, fortissimè restiterit. Similiter Martianus seuerè prohibet, ne quis ea, quæ sunt in Concilijs Episc. definita, reuoluat, aut de eis publicè disputare præsumat. Constantinus Magnus initio quidem imperij permisit libertatem religionis omnibus, tamen postea iussit claudi templa idolorum, & solam Christianam religionem vigere: quem filij sunt imitati, Constans, & Constantinus. Exilium etiam minatus est Constantinus ijs omnibus, qui non acquiescerent Nicæni Concilij definitioni. Qui libertatem credendi concesserunt, tres inueniuntur. Iouinianus, qui tamen ne Catholicos cum hæreticis misceret, grauiter admonitus est à Concilio Antiocheno. Valens Imp. Arianus omnibus hæreticis, & Ethnicis liberam permisit religionem. Denique; Iulianus Apostata, qui ideo permisit libertatem, quia sic sperabat posse interire Christianismum.

L. cunctos pop. l. de summa Trin. & fide Cathol. In oratione funebri. L. Nemo, C. eod.

Prob. 3. 1 Ratio. Prob. tertiò rationibus. Primò; Potestas temporalis, & spiritualis, in Ecclesia non sunt res disiunctæ, & separatæ, vt duo regna politica; sed sunt coniunctæ, ita vt vnum corpus faciant: vel potius ita se habent, vt corpus, & ani-

ma

ma in vno homine: est enim potestas spiritualis quasi anima, & temporalis quasi corpus. Ergo debet potestas temporalis spirituali seruire, eamque ab hostibus suis protegere, ac defendere, ac terrenum regnum cœlesti famulari. Sed Ecclesiæ exitialis est hæc libertas: nam vinculum Ecclesiæ est vnius fidei confessio; *Vna fides*; & ideò dissentio in fide Ecclesiæ est dissolutio. Debent *Ephes.4.* igitur Principes hanc libertatem nullo modo permittere, si fungi munere suo volunt.

Secundò; Quando apud Iudæos vera religio florebat, non poterant Reges *2.Ratio.* permittere libertatem religionis: ergo multo minus debent permittere Reges Christiani; non enim minus ordinata debet esse Ecclesia, quàm fuerit Synagoga. Antec. patet. Nam ex sententia iudicis politici iubentur occidi, qui *Deut.17.* non obediunt Sacerdoti. Et Pseudoprophetæ similiter exterminari iubentur. *Deut.18.* Idem patet exemplis de Ezechia, Iosaphat, Iosia, & alijs pijs Regibus, qui destruebant lucos, & templa idolorum, & seuerè puniebant idololatras, & populum ad veri Dei cultum compellebant. Quod autem ante Christi tempora cœperint permitti variæ hæreses, ac præcipuè Sadducæorum, qui negabant resurrectionem, non est mirum, quia Synagoga tunc ad interitum propinquabat, nec habebat Regem verè Iudæum, qui ista curaret, sed Idumæum Herodem: Pontifices autem nihil poterant.

Tertiò; Libertas credendi est perniciosa, etiam temporali bono regnorum, *3.Ratio.* & publicæ paci. Nam, vbi seruatur fides, & obedientia Deo, ibi etiam seruatur Principi: nam fides ipsa hoc docet & exigit. Item; Dissensio in fide parit animorum, & voluntatum dissentionem: omne autem regnum in seipso diuisum desolabitur; & experientia nostri temporis adeò manifestè hoc ostendit, vt frustra id probare nitamur.

Quartò; Libertas credendi perniciosa est illis ipsis, quibus conceditur. *4.Ratio.* Nam libertas credendi nihil aliud est, quam libertas errandi, & errandi in re omnium periculosissima. Nam fides vera non est, nisi vna. Ergo libertas ab ista vna fide recedendi est libertas in errorum barathrum ruendi. Sicut ergo non salubriter permittitur auibus libertas vagandi per montes; & salubriter non liberatur gubernaculo, nec finitur liberè à quolibet vento circumferri nauis; ita quoque salubriter non conceditur populis libertas credendi, posteaquam vni veræ fidei se adiunxerunt.

Altera quæstio est: *An Magistratus debeat hæreticos ab Ecclesia iudicatos, & damnatos punire, tam in libris eorum, quam facultatibus, & in personis, etiam vsque ad mortem.* *Quæst. 2.*

Et primùm quidem libros hæreticorum iure interdici, & exuri, prob. primo ex antiqua, & perpetua consuetudine, non solum Christianorum, sed etiã Ethnicorum. Refert Valer. Max. quòd, cùm Romæ reperti essent libri quidã, qui nonnihil videbantur soluere Religionem, Prætor Vrbanus ex auctoritate Senatus in conspectu populi eos cremauit. M. Tullius refert, Protagoram Abderitẽ, quod libros noxios religioni scripsisset, Atheniensiũ iussu vrbe, atq; agro exterminatũ, librosq; eius in concione combustos. Deinde, tẽpore Apostolorũ refert Lucas, multos ab Apostolis cõuersos, libros curiosos, & vanos *Prob. 1. de libris hæreticis.* *L.1.c.1.* *L.1. de natur. Deorum.* *Act.19.*

Li. 1 consiit. Apost c 7 contulisse, & combusisse coram omnibus. Et Clemens dicit, Apostolos prohibuisse initio fidelibus libros Gentilium & falsorum Prophetarum. Scribit L. 7. hist. c. 6. etiam Euseb. Dionysium Episc. Alexandrinum, qui floruit circa annum CC. L. à fidelibus reprehensum, quòd libros hęreticorum legeret. Consequente posteà tempore creuit zelus fidelium contra libros hæreticorum. Nam Nicænum Concilium libros Arij igni adiudicauit: & Constantinus id executioni mandari iussit, proposita pœna capitis, si quis libros Arij occultasset. Marcellus etiam Ancyranus damnatus fuit, quòd libros suorum errorum comburere noluisset: non enim recipiebantur ad pœnitentiam hęretici, nisi priùs Can. 16. libros suos combussissent. Circa eadem tempora Epiphanius, in Synodo Cypri coacta, vetuit libros Origenis legi. Et Concilium Carthaginense IV. permittit solis Episcopis, vt tempore necessitatis libros hæreticorum legant. Non diu posteà, cùm Nestorij hæresis in Concilio Ephesino damnata fuisset, libri quoque Nestorij in eodem Concilio interdicti sunt & à Theodosio Imp. exuri iussi. Circa idem tempus prodijt lex Honorij & Theodosij, qua iubetur Mathematici omnes libros suos, in quibus aliquid est aduersum catholicæ religioni, in oculis Episcoporum cremare.

Pari ratione in Concilio Chalcedonensi damnantur libri Eutychetis, & ab Imp. Valentiniano, & Martiano seuera lege prohibetur, ne vllus eos legere, aut habere audeat; sed omnes diligentissimè quæsiti crementur. Eodem tempore B. Leo interdixit lectionem librorum hæreticorum quorundam, & addidit eos Episcopos, qui eos in domibus fidelium haberi sinerent, hæreticos censendos. Paulò pòst Gelasius in Concilio LXX. Episcoporum proposuit Indicem hæreticorum, quorum libros à fidelibus vitandos esse di-Nouel. 42. cit. Postmodum in V. Synodo, damnato Anthymo, damnantur etiam eius Li. 14. Mo ral. c. 32. libri, & Iustinianus grauem pœnam statuit, nimirum amputationis manuũ, Actione 5. in eos, qui eiusmodi libros describunt, ac iussit vbique comburi. B. Gregorius refert, iussu Tiberij Imp. crematum librum Eutychij; quem ipse Gre-Can. 9. gorius hæresi conuicerat. In VII. etiam Synodo interdicuntur, & comburi iubentur libri hęreticorũ; excommunicantur etiam, qui libros hęreticorum legunt. Concilium Constantiense confirmat decretum Concilij Rom. quo Sess. 8. interdicta fuerat lectio librorum Ioannis VVicleff.

Denique, Concilium Trident. Indicem librorum hæreticorum fieri iussit, vt omnes scirent, qui libri cauendi, & exurendi essent. Ex quo apparet, semper eandem fuisse consuetudinem in Ecclesia. Accedit etiam argumentum huius rei, quòd nulli ferè extent libri veterum hæreticorũ. Quomodò enim, euanuerũt tot volumina Valentini, Marcionis, Arij, Eunomij, Nestorij, Pelagij, & aliorum, quibus sancti Patres respondent.

Prob. 2. Prob. secundò ratione. Nam colloquia hęreticorum sunt periculosissima, & ideò diligenter vitanda: ergò multò magis libri sunt noxij, & pestilentes, ac vitandi. *Rogo autem vos, Fratres, vt obseruetis eos, qui dissentiones, & offendi-Rom 16. cula præter doctrinam, quam vos didicistis, faciunt, & declinate ab eis: nam per dulces sermones, & benedictiones seducunt corda innocentum.* Et: *Hos deuita.* Et: *Hæreticum 2. Tim. 3. Tit. 3 deuita.* Et Ioannes: *Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non adfert, nolite recipere 2. Epist. Ioannis. in domum, nec Aue, ei dixeritis.*

Idem patet ex Patribus. Si ergo tantopere vitanda sunt colloquia Hæreticorum,

ticorum, quantò magis libri? Nam oratio in libris scripta est magis composita, & artificij plena, quàm quæ in colloquijs vsurpatur. Deinde; est semper ad manus: nam conciones, & colloquia sunt rara, & verba ore prolata mox transeunt; at verba in libris manent perpetuò, & semper nobis adsunt, nobiscum peregrinantur, nobiscum domi sedent.

Præterea; Libri magis sparguntur: potest enim aliquis per libros toti ferè orbi terrarum simul loqui; & multorum domos, & cubicula libri penetrant, quos auctor libri numquam vidit, & ad quos fortè nunquam admitteretur. Denique; Experientia idem docet. Nam Ioannes VViclef, viua voce paucissimos peruertit; docuit enim solùm in Anglia, & ibi penè nullos reliquit erroris sui hæredes: at per libros totam Boëmiam peruertit.

Iam verò hæreticos incorrigibiles, ac præsertim relapsos, posse, ac debere ab Ecclesia reijci, & à secularibus potestatibus temporalibus pœnis, atque ipsa etiam morte mulctari, docent omnes Catholici, atque aliqui etiam ex hæreticis. Et prob. primò ex Script. Vetus Testamentum seuerissimè iubet, falsos Prophetas, qui suadent colere Deos alienos, sine vlla misericordia occidi. Et postquam dictum fuerat, vt in rebus diuinis consuleretur summus Sacerdos, mox subditur: *Qui autem superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, ex sententia iudicis moriatur.* Et rursum Propheta falsus occidi iubetur. Et reipsa legem hanc seruarunt Elias, Iosias, Iehu, & alij, qui falsos Prophetas plurimos occiderunt. Nullum est autem ferè discrimen inter nostros hæreticos, & falsos Prophetas illius temporis. Nec solùm sancti Reges, & Prophetæ blasphemos morte mulctarunt, sed etiam Nabuchodonosor edictum constituit, vt, quicunque blasphemaret Deum Danielis, id est, verum Deum, interficeretur, & domus eius vastaretur: in quo edicto, Deo vero obsequium iustissimum fecit.
Prob. 1. de facultatibus. & personis hæreticorum.
Deut 13.
Deut 17.
Deut 18.
3. Reg. 18.
4. Reg. 10. & 23.
Dan. 3.

In nouo Testamento habemus inprimis, posse Ecclesiam eos, qui obedire nolunt, à se reijcere, & habere vt Ethnicos, & Publicanos; ac proinde permittere eos potestati seculari, tanquam non ampliùs Ecclesiæ filios. Habemus deinde, secularem potestatem posse scelestos homines gladio punire. *Non enim*, inquit Apostolus, *sine caussa gladium portat.* Ex quibus locis apertè colligitur licitum esse hęreticos, qui omnium iudicio sunt rebellis Ecclesię, & publicæ pacis perturbatores, ab Ecclesia abscindi, & à seculari iudice morte mulctari.
Matth. 18.
Rom. 13.

Præterea; Christus, & Apostolus eius, hæreticos ijs rebus comparauerũt. quæ sine controuersia ferro, & igni repelluntur. *Attendite à falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium; intrinsecus autem sunt lupi rapaces.* Et. *Ego scio, quia intrabunt post discessum meum lupi rapaces.* Nomine luporum certum est hæreticos debere intelligi, vt Ambros. explicat. At lupi rapaces optimo iure occiduntur, si aliter abigi non possunt: plures enim facienda est vita ouium, quàm mors luporum. Item: *Qui non intrat per ostium in ouile, sed ascendit aliunde, ille fur est, & latro.* Vbi nomine furis, & latronis, intelliguntur hæretici, & omnes seductores, ac sectarum inuentores, vt Chrysost. & Augustin. exponunt: fures autem, & latrones quomodò puniantur, notum est. Item; Hæresis comparatur cancro, qui non curatur medicamentis, sed ferro ex-
Matth. 7.
Act. 20.
Ioan. 10.
2. Tim 2.

scindi debet, alioqui perpetuo serpit, & totum corpus corrumpit.

Ioan. 2. Act. 5. Act. 13. Denique; Christus flagello coëgit negociatores egredi templum. Petrus Ananiam, & Saphiram; quia mentiri ausi fuerant Spiritui sancto, occidit. Et Paulus falsum Prophetam, qui proconsulem à fide impedire conabatur, cæcitate percussit.

Prob. 2. Prob. secundò sententijs, & legibus Imp. quas Ecclesia semper probauit. Constantinus I. Imp. ad petitionem Nicenæ Synodi, Arium cum aliquot socijs, in exilium relegauit: item, Donatistas supplicio affecit. Deinde; Theodosius, Valentinianus, Martianus, & alij religiosissimi Imp. leges tulerunt in hæreticos, quibus eos interdum aliquot libris auri, interdum omnibus bonis, interdum exilio, & verberibus, interdum vltimo supplicio mulctari voluerunt. Iustinianus lege edita omnes hæreticos de finibus totius Imperij eiecit, concessis trium mensium ad conuersionem inducijs. Deinde; Michaël Imp. capitalem pœnam in hæreticos constituit.

Prob 3. Prob. tertiò legibus Ecclesiæ, quæ definiuit hæreticos incorrigibiles sæculari potestati tradendos, vt ab eis debito modo puniantur. Item, Constantiense Concilium damnauit sententiam Ioannis Husij, & ipsum Ioannem, Seß. 15. & Hieronymum de Praga tradidit sæculari potestati, à qua ambo exusti fuerunt. Denique, Leo X. articulum Lutheri damnauit.

Prob. 4. Prob. quartò testimonijs Patrum.

& 5. Quintò, ratione naturali. Primò, hæretici excommunicari iure possunt, vt omnes fatentur: ergo & occidi. Prob. conseq. quia excommunicatio est maior pœna, quàm mors temporalis. Secundò, experientia docet non esse aliud remedium: nam Ecclesia paulatim progressa est, & omnia remedia experta. Primò solùm excommunicabat: deinde addidit mulctam pecuniariam: tum exilium: vltimò coacta est ad mortem venire. Nam excommunicationem contemnunt hæretici, & dicunt esse fulmina frigida. Si mineris mulctam pecuniariam, nec Deum timent, nec homines reuerentur, scientes non defuturos stultos, qui illis credant, & à quibus alantur. Si in carcerem concludas, vel in exilium mittas, corrumpunt vicinos verbis, & longè positos libris, ergò solum remedium est, mittere eos maturè in locum suum. Tertiò, Falsarij omnium iudicio merentur mortem: at hæretici falsarij sunt verbi Dei. Quartò, Grauius est, non seruare fidem hominem Deo, quàm fœminam viro: sed hoc, morte punitur, cur non illud? Quinto, Tres caussæ sunt, propter quas ratio docet homines occidendos esse. Prima est, ne mali bonis noceant, neue innocentes à nocentibus opprimantur. Atque hinc iustissimè omnium iudicio occiduntur homicidæ, adulteri, latrones. Secunda est, vt paucorum supplicio multi corrigantur, & qui noluerunt prodesse Reip. viuendo, prosint moriendo. Atque hinc videmus, etiam iustissimè omnium iudicio quædam horrenda flagitia mortem puniri, licet proximis non noceant, nisi exemplis, vt Necromantiam; quædam nefanda, & contra naturam. Ista ideo grauissimè puniuntur, vt ceteri intelligant, immania esse scelera, & non audeant similia perpetrare. Tertia est, quia ipsis hominibus, qui occiduntur, sæpe vtile est occidi, quando videlicet semper fiunt peiores, & non est probabile, eos vnquam ad sanitatem mentis reuersuros.

Hæ

Hæ autem omnes rationes suadent, hæreticos occidendos. Nam primùm, nocent proximis magis, quàm vllus pyrata, vel latro, quandoquidem animas occidunt; immo tollunt fundamentum omnis boni, & Remp. tumultibus replent, qui necessario religionum diuersitatem sequuntur. Deinde; Plurimis prodest eorum supplicium: multos enim, quos impunitas faciebat torpentes, supplicia proposita excitant, vt cogitent, qualis sit hæresis, quam sequuntur, & videant, ne fortè vitam præsentem miserè finiant, & ad futuram beatitudinem non perueniant. Itaque B. Augustinus testatur, plurimos conuersos esse, postquam leges Imp. non sinebant hæreticos impunitos, & nos quotidie idem videmus tueri in locis, vbi viget inquisitio. Denique, hæreticis obstinatis beneficium est, quod de hac vita tollantur: nam quò diutiùs viuunt, eo plures errores excogitant, plures peruertunt, & maiorem sibi damnationem acquirunt.

DE PVRGATORIO.

LIBER QVINTVS.

CAPVT I.

Ostenditur Purgatorium esse.

Tria Purgatoria. RIA in Script. reperiuntur, quibus tribuitur purgatio peccatorum, & purgatoria dici possunt. Primò, Christus ipse, de quo dicitur; *Purgationem peccatorum faciens.* Et: *Ecce agnus* Hebr. 1. Ioan. 1. *Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Sed de hoc non loquimur; tum, quòd non soleat Christus vocari Purgatorium; tum, quòd sit extra controuersiam, eum purgatorem peccatorum esse. Secundò, tribulationes huius vitæ, de quibus ad litteram videtur intelligendus Malachias: *Ipse sedebit, quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum, & purgabit filios Leui, & colabit eos, quasi aurum, & quasi argentum.* Nam, Malach. 3. vt rectè exponit B. Hieron. hîc agitur de tribulatione, quæ præcedit diem iudicij ad purganda peccata fidelium. Et: *Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum, & omnem, qui fert fructum, purgabit, vt fructum plus afferat.* Ioan. 15. De hoc purgatorio non loquimur, tum quòd sit extra controuersiam; tum etiam, quòd non semper tribulatio huius vitæ sit purgatoria. Nam multi iusti affliguntur, non vt purgentur, sed vt exerceantur, & probentur, iuxta illud: *Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis.* Eccle. 27. Et multi iniusti affliguntur, non vt purgentur, sed vt incipiant damnationis suæ pœnas gustare. Vocatur ergo tertiò Purgatorium locus quidam, in quo, tanquam in carcere, post hanc vitam purgantur animæ, quæ in hac non plenè purgatæ fuerunt; vt nimirum sic purgatæ, in cœlum ingredi valeant, quò nihil intrabit coinquinatum.

Prob 1. esse Purgatoriũ. Itaque Purgatorium esse, prob. primò ex veteri Testamento. Primus locus est, vbi, posteaquam Script. narrauit, Iudam Machabæum misisse in Hierusalem 12000. drachmarum argenti in sacrificia pro mortuis expendenda, subiungit: *Sancta ergò, & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis* 2. Mach. 12. *soluantur.* Hinc enim sequitur. Primò, posse mortuos post hanc vitam à peccatis solui, ac proinde esse Purgatorium. Secundò, sacrificia, & orationes viuorum prodesse defunctis. Tertiò, non expiari semper in morte omnes reliquias peccatorum, vt Lutherus dicit; nam isti, pro quibus orari iussit Iudas, mortui erant morte violenta, & pro religione, tamen credebat Iudas, adhuc illos

illos non plenè purgatos. Quartò, posse hominē sanctè, & piè mori, & tamē habere debitum aliquod soluendum, vel propter venialia peccata non remissa in vita, vel propter satisfactionem pro mortalibus remissis non plenè expletam: nam Script. hoc loco dicit, eos, pro quorum peccatis iussit orari Iudas, cum pietate dormitionem accepisse. Quinto, hoc esse de fide.

Secundus locus est: *Panem tuum, & vinum super sepulturam iusti constitue, & noli ex eo manducare, & bibere cum peccatoribus.* Huius loci non potest esse alius sensus, quàm is, quem communiter expositores tradunt, videlicet; Instrue conuiuium, & voca fideles pauperes, vt ipsi post acceptam eleëmosynam orent pro anima defuncti. *Tob.4.*

Tertius est, vbi habitatores Iabes Galaad, audita morte Saul, ieiunauerunt septem dies. Et Dauid fleuit, & ieiunauit pro Saule, & Ionatha, & alijs occisis; quod idem fecit pro Abner. Quamuis enim hæc videbantur fieri in signum doloris, & tristitiæ, tamen credibile est, precipuè facta esse ad iuuandas animas defunctorum, vt Beda exponit. Id ex duobus colligimus. Primo ex eo, quod irrationabile fuisses, in signum doloris septem dies ieiunare. Secundo ex eo, quod Dauid ieiunauit, & orauit pro filio suo infantulo, dum ægrotaret; posteà vero, quando audiuit eum esse mortuum, non ampliùs ieiunauit: quo facto suo ostendit, se ieiunare solitum, vt aliquid à Deo impetraret. Ideo enim pro morte pueri non ieiunauit, quia sciebat non esse puerum ad vitam rediturum, & præterea eum suffragijs non egere. Quo etiam spectat illa sollicitudo Patriarcharum, qui cupierunt in terra promissionis sepeliri: nimirum vt essent participes precum, & sacrificiorum, quæ ibi offerebantur. *1.Reg vlt. 2.Reg. 1. 2.Reg.3. In li. 1. Reg. 2. Reg.12. Gen.47. 50.*

Quartus est: *Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.* *Psal. 37.*
Etsi enim hæc verba variè exponi possint, tamen B. Augustinus ita exponit, vt in furore argui à Deo, sit in æternum damnari, & in ira corripi, sit puniri seuerè post hanc vitam, ad correctionem tamen, & emendationem. Eodem modo exponit Beda, Haymo, Dionys. Carthus. & alij.

Quintus est: *Transiuimus per ignem, & aquam, & eduxisti nos in refrigerium.* *Psal.65.*
Hic etiam locus potest habere varios sensus, tamen Origenes, & B. Ambros. exponunt per aquam, Baptismum; per ignem, Purgatorium.

Sextus est: *Purgabit Dominus sordes filiorum, & filiarum Sion, & sanguinem emundabit de medio eorum spiritu iudicij, & spiritu combustionis.* Hunc locum exponit B. Augustinus de pœna Purgatorij. *Isa.4.*

Septimus est: *Succensa est, quasi ignis, impietas, vepres, & spinas deuorabit.* Basilius in hunc locum dicit, per confessionem peccatum arefieri, vt igne purgatorio post hanc vitam possit absumi, & ex hoc loco probat. *Isa. 9.*

Octauus est: *Ne læteris, inimica mea; nam, si cecidi, resurgam, cùm sedero in tenebris, iram Domini portabo, donec caussam meam iudicet. Adducet me in lucem, videbo iustitiam eius.* Hunc locum afferri solitum pro Purgatorio, docet Hieronymus, & Glossa ordinaria exponit: *Iram Domini portabo*; Hîc, vel in Purgatorio. *Mich. 7.*

Nonus est: *Tu autem in sanguine Testamenti noui eduxisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua.* Etsi enim locum hunc adducant passim pro liberatione Pa- *Zach.9.*

trum

trum ex limbo, tamen meliùs conuenit liberationi animarum ex Purgatorio, quas Christus eduxit, cùm eò descendit post mortem suam. Primò, quia isti rectiùs dicuntur vincti. Secundò, quia in Purgatorio non est aqua consolationis, quæ est in limbo: vt patet de Lazaro: *Hic verò consolatur.*

Luca 16. *Malach. 3.*

Decimus est: *Ipse sedebit, quasi ignis conflans, & purgabit filios Leui, & colabit eos.* Hunc locum exponunt de pœna purgatoria Origenes, S. Ambros. B. August. B. Hieronymus. Et quanquam pœna illa purgatoria non est ea, de qua nunc agimus, nam illa purgabit viuentes, nos autem agimus de pœna mortuorum, tamen inde rectè infertur Purgatorium. Nam ideo tunc præcedet tribulatio grauissima, & posteà etiam ignis descendet, & purgabit celerrimè omnes reliquias peccatorum, in hominibus iustis, quia tunc repentè Ecclesia, quæ est in terris, assumenda erit ad sponsum, nec erit tempus purgationis vlterius, vt nunc est post mortem ante iudicium.

Prob. 2. Purgatorii. *Matt. 12.*

Prob. secundo ex Testamento nouo.

Primus locus est, vbi Dominus dicit, esse quoddam peccatum, quod non remittitur, neque in hoc sæculo, neque in futuro. Hinc SS. Patres colligunt, quædam peccata remitti in futuro sæculo per orationes, & suffragia Ecclesiæ.

1. Cor. 3.

Secundus est: *Ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem.*

Nota; istum locum Apostoli esse vnum ex difficillimis, & vtilissimis totius Script. nam ex eo statuunt Catholici duo Ecclesiastica dogmata, Purgatorium, & venialia peccata, contra hæreticos. Hæc autem sunt Apostoli verba: *Secundum gratiam Dei, quæ data est mihi, vt sapiens Architectus, fundamentum posui. Alius autem superædificat, vnusquisque autem videat quomodo superædificet: fundamentum enim aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus. Si quis autem superædificat super fundamentum hoc aurum, argentum, lapides pretiosos, lignum, fœnum, stipulam, vniuscuiusque opus manifestum erit. Dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur, & vniuscuiusque opus, quale sit, ignis probabit. Si cuius opus manserit, quod superædificauit, mercedem accipiet; si cuius opus arserit, detrimentum patietur, ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem.* Vtitur verò Apostolus in hac sententia similitudine duorum Architectorum, quorum vnus super fundamentum lapideum, & solidum, erigit domum ex preciosa materia, & quæ ignem non timet: qualia sunt aurum, argentum, lapides preciosi, vt Iaspis, Porphireticus, Parius lapis. Nam ex auro, & argento fiunt laminæ, & columnæ, vt de templo Salomonis legimus: ex lapide pario, & porphiretico etiam integri parietes erigi possunt. Alter verò super simile fundamentum, id est, lapideum, & solidum erigit domum more pauperum rusticorum, ex asseribus, & stipitibus, eamque tegit fęno, & stipulis. Hac posita similitudine, fingamus vtrique domui adhiberi ignem, videbimus priorem nihil penitùs lædi, &, si Architectus intus fortasse sit, similiter nihil pati. At posteriorem domum videbimus continuò ignem concipere, & breui tempore totam consumi, &, si Architectus intus sit, & velit saluus egredi, videbimus eum exire non posse, nisi per ignem. In quo transitu non quidem morietur, sed tamen barba, & capilli non egredientur incolumes, nisi fortasse fiat miraculum trium puerorũ, qui in fornace Babylonica non comburebantur.

Sunt

Sunt autem quinque hic difficultates. Prima est: Qui sint Architecti, qui superædificant? B. Augustin. censet, omnes Christianos dici hic ab Apostolo Architectos, & omnes superædificare super fidei fundamentum, vel opera bona, vel mala. Idem docere videntur Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus, & OEcumenius in hunc locum. Alij permulti docent, Architectos hîc ab Apostolo non vocari, nisi Doctores, & Prædicatores Euangelij. Ita Ambrosius, & Sedulius in hunc locum. Idem insinuat Hieron. & recipiunt B. Anselmus, & B. Thomas, etiamsi priorem sententiam non reijciant. Idem multi recentiores, vt Carthusianus, Lyranus, Caietanus, & alij in hunc locũ. Vtraque sententia est bona, & ex vtraque deducitur assertio Purgatorij, & peccatorum venialium: tamen magis litteralis est posterior. Id patet manifestè ex verbis præcedentibus, & sequentibus eius capitis. Dixerat enim anteà: *Ego plantaui, Apollo rigauit.* Deinde in eodem sensu statim subiungit: *Ego, vt sapiens Architectus, fundamentum posui, alius autem superædificat.* Et ibidem: *Qui plantat, & qui rigat vnum sunt. Vnusquisque autem propriam mercedem accipiet secundum suum laborem: Dei enim sumus adiutores, Dei agricultura estis, Dei ædificatio estis.* Vbi apertissimè comparat se, & alios prædicatores Euangelij, agricolis, & architectis; populos autem, qui docentur, comparat agris, & ædificijs. Item, in verbis sequentibus iterum loquitur de Doctoribus, cùm ait: *Si quis videtur inter vos sapiens esse, stultus fiat, vt sit sapiens.* Et rursum: *Nemo itaq; glorietur in hominibus; omnia enim vestra sunt, siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas*; id est, nolite gloriari in Doctoribus, & Prædicatoribus vestris, & dicere: *Ego sum Pauli, ego verò Apollo.* Nam omnes sunt vnum, & pro vobis omnes laborant. Itaque, sicut dixerat, se plantasse, & Apollinem rigasse; ita nunc dicit: Ego fundamentum posui, prædicans Christi fidem: alij autem superædificant, docentes ea, quæ ad vitam, & mores pertinent, & etiam explicantes latius fidei nostræ mysteria. *Architecti.*

Altera difficultas est: Quid nomine fundamenti intelligatur? Variæ de hâc re sunt sententiæ: sed verissima est, qua nomine fundamenti intelligitur Christus à primis prędicatoribus annunciatus, quales erant Apostoli, qui Christi fidem, & Euangelium detulerunt ad eos populos, qui nihil vnquam de Christo audierant. Hinc enim B. Paulus ait: *Ego plantaui, & ego, vt sapiens Architectus, fundamentum posui.* Hinc etiam, qui primi in aliqua regione fidem prædicant, dicuntur Apostoli eius regionis. *Fundamentum.*

Nomine verò auri, argenti, & lapidum preciosorum intelligitur doctrina vtilis, & salutaris aliorum prædicatorum, qui eos docent, qui iam fidem receperunt, & docent non solùm verbo, sed etiam exemplo, ita vt verè auditores suos ædificent, & promoueant in religione, & pietate. *Aurum, argentum, lapides preciosi.*

Nomine autem ligni, fœni, & stipulæ intelligatur doctrina, non quidem hæretica, vel mala, sed tamen curiosa, inutilis, superuacanea eorum prædicatorum, qui ad Catholicum populum Catholicè concionantur, sed absque eo fructu, & vtilitate, quam Deus requirit, ita vt, sicut priores cum magno merito concionantur, ita isti non solùm sine magno merito, sed etiam non sine peccatis venialibus concionentur. *Lignum, fœnum, stipula.*

Hæc expositio maximè prob. propter tria. Primò, quia nomine ędificantium

tium soli Doctores intelliguntur, ergo nomine operis ipsorum intelligi debet doctrina. Secundò, quia valdè conuenit hęc similitudo sic explicata, Doctoribus Corinthiorum. Erant enim plus æquo dediti eloquentię, & philosophię, quę, licet ex se iuuent, tamen interdum impediunt fructum concionum, quocirca B. Paulus de vtroque Corinthios in hâc epistola reprehendit. Tertiò, quia hoc totum caput optimè explanatur: siquidem B. Paulus in hoc capite tres similitudines posuit. Primam, de agricolis plantantibus, & rigantibus, qua solum bonos Doct. complexus est. Secundam, de ædificantibus super bonum fundamentum, qua non solùm bonos, sed etiam malos Doct. comprehendit. Tertiam, de corruptoribus templi, qua solos malos contineri voluit, & malos non quomodocunque, sed perfectè malos, vt hæreticos errores pro veritate, & vitia pro virtutibus docentes, de quibus non dicit, quod salui erunt, quasi per ignem, sed quod disperdet illos Deus.

Dies Domini. Tertia difficultas est de die Domini. Et si autem plures sint sententię, omnes tamen veteres videntur accepisse per illam diem, diem vltimi iudicij, vt Theodoretus, Theophylactus, Anselmus, & alij, quorum mihi videtur verissima sententia. Primò, quia vbique in Script. dies Domini significat diem vltimi iudicij. Secundò, quia dicitur, *In illa die*, quo designatur vna quędam certa dies, quo omnium hominum opera simul probantur. At dies iudicij particularis non est vna, sed multiplex, neque in ea probantur omnium hominum opera. Tertiò, quia dicit Apostolus, *Dies Domini declarabit*, quasi dicat,
1. Cor. 4. tunc erunt omnia omnibus manifesta: vt capite sequenti dicit: *Donec veniat Dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium*, id autem non fiet, nisi in nouissimo iudicio. Quartò, quia sequitur: *Quia in igne reuelatur.* Dicitur enim dies iudicij reuelari in igne, quia vltimum signum, & omnium notissimum erit conflagratio totius mundi, & propterea semper
Psal. 96. ferè dies iudicij describitur per ignem: *Ignis ante ipsum præcedet*. Et: *Ante faciem*
Ioel. 2. *eius ignis vorax.* Et: *In reuelatione Domini nostri Iesu Christi de cœlo, cum Angelis virtu-*
2. Thess. 1. *tis eius in flamma ignis.* Et: *Elementa ignis ardore tabescent.* Quod si non placet hîc
2. Pet. 3. per ignem accipere ignem materialem, sed ipsum iudicium Dei, vt alij exponunt, adhuc non potest intelligi per hanc diem, nisi dies vltimi iudicij. Nam tunc sensus est, quia in igne reuelatur, id est, quia illa dies erit notissima propter iudicium acerrimum, & maximum, quod in illa exercebitur. At dies iudicij particularis non est notissima propter iudicium, sed magis propter mortem. nam ipsum iudicium particulare paucis est notum.

Ignis probans. Quarta difficultas est, quis sit ignis, qui in die Domini vniuscuiusque opus probabit. Verissima videtur sententia eorum, qui dicunt, hic Apostolum loqui de igne seueri, & iusti iudicij Dei, qui non est ignis purgans, & affligens, sed probans, & examinans. Ita exponunt Ambros. Sedulius, Dionys. Carthus. Lyran. Caietanus, & alij in hunc locum. Quod hęc sententia verissima sit, prob. primò, quia non aliter potest intelligi, quomodo ignis probet eos, qui aurum, & argentum ędificarunt. Secundò, quia hęc expositio optimè conuenit verbis Apostoli, cùm ait; *Vniuscuiusque opus, quale sit, ignis probabit: si cuius opus manserit, mercedem accipiet; si cuius opus arserit, detrimentum patietur.* Licet enim opera transierint ab oculis hominum, & igne materiali examinari non pos-

posſint, tamen non tranſierunt ab oculis Dei, ſed *cuncta, quæ fiunt, adducet Deus in iudicium*, & ea examinabit; &, *ſi cuius opus manſerit*, id eſt, ſi cuius opus iudicium Dei ſuſtinere potuerit, ſicut aurum ſuſtinet ignem, *mercedem accipiet*, probabitur, & coronabitur à Deo: *ſi cuius opus arſerit*, id eſt, ſi cuius opus iudicium Dei non ſuſtinuerit, ſicut fœnum, & ſtipula non ſuſtinent ignem, *detrimentum patietur*, reprobabitur, & reijcietur. Tertiò, quia iudicium Dei rectiſſimè vocatur ignis, cùm ſit puriſsimum, celerrimum, efficaciſsimum, & maximè penetratiuum. Vnde Daniel: *Fluuius igneus egredietur de ore eius.* Et etiam quia Deus totus eſt iuſtitia, totus iudicium: inde enim in Script. vocatur ignis: *Ipſe quaſi ignis conflans.* Et: *Etenim Deus noſter ignis conſumens eſt.* *Eccleſ. vlt.* *Dan. 7.* *Malach. 3.* *Hebr. 12.*

Quinta difficultas eſt, quid per ignem intelligatur, cùm ait: *Ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem.* Communis Theologorum ſententia eſt, (licet variæ ſint ſententię) intelligi pœnam aliquam purgatoriam, & temporalem, ad quam poſt mortem adiudicantur, qui in iudicio particulari inueniuntur ædificaſſe lignum, fœnum, aut ſtipulam. Hæc expoſitio, preterquam quod optimè conuenit textui, ſatis probatur ex communi conſenſu Patrum. *Ignis ſaluans.*

Tertius locus eſt: *Quid facient, qui baptizantur pro mortuis, ſi mortui non reſurgunt? vt quid baptizantur pro illis?* Hic locus apertè conuincit, quod volumus. Sex expoſitiones ſunt, ſed vera, & germana eſt, quod loquatur de Baptiſmo lachrymarum, & pœnitentiæ, qui ſuſcipitur orando, ieiunando, eleemoſynas faciendo, &c. vt ſenſus ſit: *Quid facient, qui baptizantur pro mortuis, ſi mortui non reſurgunt?* id eſt, quid facient, qui orant, ieiunant, gemunt, affligunt ſe pro mortuis, ſi mortui non reſurgunt? Ita exponunt Ephrem, Pet. Cluniacenſis, Dionyſius, Hugo, Gagneitis, & alij in hunc locum. *1. Cor. 15.*

Hęc expoſitio veriſsima eſt: primo, quia, baptizari, paſsim in Script. & Patribus accipitur pro affligi. *Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum, & baptiſmo, quo ego baptizor, baptizari?* Patres paſsim vocant pœnitentię afflictionem, baptiſmum laborioſum, & ſecundam tabulam. Secundo, quia ipſa pęna Purgatorij à Script. & Patribus vocatur Baptiſma: nam quod legimus: *Ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto, & igni*, B. Hieronymus exponit de Spiritu ſancto in hac vita; igne vero in futura, ſicut & alij. Itaque elegantiſsimè Apoſtolus dixit, eos baptizari pro mortuis, qui affligentes ſe oratione, & ieiunio, ſumunt in ſe partem illius Baptiſmi ignei, quo animę baptizantur in Purgatorio. Tertiò, quia hęc expoſitio maximè quadrat cùm ſequentibus: *Vt quid nos periclitamur tota die?* quaſi dicat; Cur quidam ſe affligunt orando pro mortuis, & ego affligo me prędicando Euangelium, ſi mortuorum reſurrectio non eſt? Quartò, quia iſta ſententia eadem eſt cum illa: *Si mortui non reſurgunt, ſuperfluum eſt, & vanum, orare pro mortuis.* *Marc. 10.* *Matth. 3.* *2. Mach. 12.*

Quartus locus eſt: *Eſto conſentiens aduerſario tuo citò, dum es cum eo in via, ne fortè tradat te aduerſarius iudici, & iudex tortori, & mittaris in carcerem. Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas nouiſſimum quadrantem.* *Matth. 5.* *Luca 12.*

Sex hic exponenda ſunt. Primò, via. De qua Chryſoſtomus docet, eam accipi pro vera via, qua itur ad iudicem in hoc mundo. Exiſtimat enim, nullam hic eſſe parabolam, ſed Dominum ad litteram terrere diſsidentes communicatione humani periculi, ita vt etiam iudex intelligatur homo, tortor homo, *Via.* *in c. 5. Matth.*

carcer materialis huius vitæ, & quadrans verus nummus ęreus. Quo etiam modo contendit Ochinus, esse hunc locum exponendum.

De qua explicatione duo dico. Primò, eam simpliciter non esse probabilem; tum, quod repugnent omnes alij expositores, Origenes, Cyprianus, Hilarius, Ambros. Hieron. Augustin. Beda, Anselmus; & recentiores, Abulensis, Lyranus, Caietanus, Iansenius, & alij, qui omnes docent, viam hic significare vitam præsentem: vt cùm dicitur: *Beati immaculati in via*; & magna ex parte hunc sermonem esse Metaphoricum: tum etiam, quòd non soleat Dominus tam seriò docere, & instruere humanam prudentiam, cùm ipse sæpe testatus sit, filios huius seculi prudentiores esse filijs lucis. Adde quòd non tam assertiuè Dominus diceret: *Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas nouissimum quadrantem*; si loqueretur de humano iudicio, cùm sæpe videamus contrarium accidere, vt rei liberentur fauore alicuius, vel per se fugiant, & nihil soluant.

Psal. 118.

Dico secundò; Si Chrysostomi sententia recipi debeat, vt probabilis, solùm recipi posse pro ijs verbis, quæ habentur apud Matth. quæ ipse exponit: pro ijs autem, quæ apud Lucam, nullo modo recipi posse. Bis enim Dominus hæc verba est locutus, diuersis oblatis occasionibus. Nam apud Matth. dixit hæc verba, cùm loqueretur de amore inimicorum, & de iniurijs condonandis; & ideò tolerari vtcunque ista expositio potest. Apud Lucam vero Dominus loquitur de iudicio futuro. Dicit enim: *Sint lumbi vestri præcincti*. Et posteà: *Vigilate, quia, qua hora non putatis, Dominus veniet*. Et in fine concludit: *Cùm ergo vadis cum aduersario tuo ad Principem*. Vbi apertè ostendit, se loqui de futuro iudicio, quod erit post hanc vitam. Quod etiam confirmatur ex verbis immediatè præcedentibus: *Quid autem & à vobis ipsis non iudicatis, quod iustum est? Cùm enim vadis cùm aduersario tuo*. Vult enim eos admonere, parabolam hanc sumptam ex ijs, quæ homines facere solent. Vt enim debitores dant omnem operam liberandi se à creditore, antequam ad iudicium veniatur; ita, &c. Quocirca Theophylactus, & Euthym. in Matth. sequuntur Chrysostomum; in Lucam tamen dicunt rectè intelligi per viam, vitam; per iudicem, Deum, &c.

Matth. 5. *Luca* 12. *Matth.* 5. *Luca* 12.

Secundò, quis sit Aduersarius, multæ sunt opiniones: sed verissima expositio est, Aduersarium esse Dei legem; siue Deum ipsum, quatenus præcipit cõtraria carni; siue conscientiam, quæ Dei legem semper obijcit peccanti. Ita exponunt Patres. Nam lex Dei, & conscientia nostra, semper sunt in via, semper aduersantur prauis desiderijs, eisque vtilissimum est citò consentire, & ab eorum inimicitia liberari: denique accusatores, & testes erunt contra nos in iudicio.

Aduersarius.

Tertiò, quis sit Iudex, conueniunt omnes, Iudicem esse Christum: nam Script. passim hoc docent: *Pater omne iudicium dedit filio*. Quartò, qui sint Ministri, Ambros. & Augustinus intelligunt per Ministros, Angelos bonos: Gregorius, & Theophylactus malos, scilicet dæmones. Vtrumque est probabile. Quintò, quis sit Carcer, omnes conueniunt esse infernum, in quo tamen multæ sunt mansiones. Aliæ pro damnatis; aliæ pro his, qui purgantur.

Iudex. *Ioan.* 5. *Ministri.* *Carcer.*

Sextò,

Sextò, conueniunt etiam ferè omnes per nouissimum quadrantem intelligi, minuta peccata: quadrans enim est minima moneta. Quia tamen non vult Dominus dicere, solum quadrantem soluendum, sed totum debitum vsque ad vltimum quadrantem, dubium manet, An hæc solutio fiat in Gehenna, an in Purgatorio? Alij dicunt in Gehenna. Alij in Gehenna, & Purgatorio simul. Alij denique intelligunt in solo Purgatorio. Quæ sententia verissima est. *Nouissimus quadrans.*

Prob. primò, quia hoc modo hunc locum intellexerunt vetustissimi Patres.

Prob. secundò, quia illud, *Donec soluas vltimum quadrantem*, non videtur rectè posse dici, nisi aliquando sit futurus finis solutionis. Inferimus enim inde rectè; Ergò aliquando soluet vltimum quadrantem, & consequentur exibit inde.

Prob. tertio ex fundamento, & scopo ipsius parabolæ. Nam similitudo non est sumpta ab homicida, vel adultero, vel proditore qui damnantur ad mortem, vel ad perpetuos carceres, vel triremes, sed à debitore, qui non propter crimen, sed propter debitum pecuniarium conijcitur in carcerem, donec soluat. Solent autem eiusmodi homines ordinariè egredi post aliquod tempus, vt patet. Itaque scopus parabolæ est, vt in hac vita componamus cum Deo, quando facilè impetramus remissionem pœnæ peccatis nostris debitæ, nec expectemus seculum futurum, in quo seuerissimè agetur.

Quintus locus est: *Qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio: qui dixerit fratri suo, Racha, reus erit consilio: qui dixerit, fatue, reus erit Gehennæ ignis.* Certum est, hic agi de pœna iniungenda in foro Dei, vt patet ex illo: *Reus erit Gehennæ ignis.* Certum etiam est, hic distingui tria genera peccatorum, & pœnarum, & damnationem æternam solùm tribui tertio generi peccatorum, id est, criminibus. *Matth. 5.*

Alijs autem, vtpote leuioribus peccatis pœnas leuiores, ac proinde temporales. Ex quibus infertur, animas aliquas post hanc vitam puniri temporalibus pœnis. Potest enim fieri, vt aliquis moriatur cum peccatis leuibus, quia potest mori repentè, vel dormiens, ita vt nullum habeat spacium pœnitentię. Ergo in hâc vita purgabitur: alioqui vel ibit in cœlum aliquid coinquinatum, vel iniustè damnabitur ad pœnas æternas, qui non merebatur, nisi temporales.

Sextus est: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt, cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Per, *deficere*, intelligunt omnes mori. Per, *amicos*, intelligunt sanctos, qui cum Christo regnant: ex quibus sequitur, homines post mortem iuuari precibus Sanctorum. Sed quia posset aliquis dicere, hic agi de virtute eleemosynæ, & sensum esse, eos, qui eleemosynam fecerunt, cùm moriuntur, saluari propter opera illa bona, quæ fecerunt, obseruandum est, non hoc solum velle Dominum, sed etiam velle post mortem iuuari animas precibus Sanctorum. Nam primo, ad id cogunt verba illa: *Facite amicos qui recipiant.* Nam eleemosyna, quę datur malis hominibus, bona tamen intentione, meritoria est, & tamen non facit amicos, *Lucæ 16.*

qui possint recipere in æterna tabernacula. Secundò; Ad id nos cogit ipsa similitudo; nam parabola sumpta est ab œconomo quodam, qui depositus ab officio, & egenus factus opem implorabat amicorum suorum. Quòd autem in applicatione parabolæ, deponi ab officio, sit mori, Dominus ipse explicat. Adde, quòd Augustin. ex hoc loco purgatorium esse demonstret.

Luc. 23. Septimus est: *Memento mei, dum veneris in regnum tuum.* Nunquam hoc diceret bonus ille vir à Spiritu sancto edoctus, nisi crederet, post hanc vitã posse remitti peccata, & auxilio animas indigere, & iuuari posse.

Act. 2. Octauus: *Quem Deus suscitauit solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat, teneri eum ab illis.* Hunc locum ita intelligit B. Augustinus, vt sit sensus, Christum, cùm descendit ad inferos, multos liberasse à cruciatibus inferni. Quod, cùm non possit intelligi de damnatis, necessariò videtur intelligendũ de ijs, qui purgabantur. Quod etiam affirmat Epiphanius. Et prob. ex ipsis verbis: nam illud: *Solutis doloribus inferni*, non potest intelligi, nisi de doloribus ipsius Christi. Dolores enim Christi in cruce finiti sunt, vt patet ex illis verbis: *Hodie mecum eris in paradiso.* Nec de doloribus damnatorum, vt patet, quia illi æternis ignibus addicti sunt. Nec de doloribus sanctorum Patrum: illi enim nullos patiebantur dolores; vt Augustin. & Gregor. docent. Relinquitur igitur, vt de doloribus animarum Purgatorij hoc loco agatur.

Philip. 2. Nonus est: *Vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum.* Vtitur hoc loco B. Augustinus: quanquam per illud, *Infernorum*, non improbabiliter accipiantur Dæmones. Similis huic est ille locus: *Quis dignus est aperire librum, & soluere septem signacula eius? & nemo inuentus est, neque in*

Apoc. 5. *cœlo, neque in terra, neque subtus terram.* Per eos, qui sunt in cœlo, intelliguntur Angeli. Per eos, qui in terra, homines iusti. Per eos, qui sub terra non possunt intelligi, nisi animæ Purgatorij. Nec enim id damnatis tribueretur: Patres autem, qui fuerant in limbo, iam liberati erant. Vtuntur nostri hoc loco: sed tamen non videtur multùm vrgere. Nam probabile est, intelligi per eos, qui sunt infra terram, Patres, qui erant in limbo. Etsi enim, quando Ioannes hæc scripsit, Patres exierant ex limbo, non tamen exierant eo tempore, de quo loquitur. Loquitur enim de tempore, quod præcessit Christi mortem: ideò enim subiungitur: *Vicit Leo de tribu Iuda, radix Dauid, aperire librum*, &c. Christus autem sua morte aperuit mysteria libri vsque ad illam

Ibid. diem clausa. Similiter, quod affertur ex hoc eodem capite, vbi dicuntur creaturæ, quæ sunt in cœlo, & quæ in terra, & quæ subtus terram, dedisse laudem Deo, non conuincit: nam possunt hic per creaturas intelligi res inanimæ, vt:

Psal. 148. *ignis, grando*, &c. quæ in Psal. ad Deũ laudandum inuitantur: præsertim cùm Ioannes addat etiam ea, quæ sunt in mari.

Prob. 3. Purgatorium. Prob. etiam Purgatorium ex totius Ecclesiæ consuetudine, & Concilijs generalibus, Lateranensi, Florent. Tridentino, & omnibus Liturgijs, in quibus fit oratio pro defunctis. Idem prob. ex Patribus Græcis, & Latinis.

Prob. 4. 1. Ratio. Prob. etiam rationibus. Prima ratio: Quædam peccata sunt venialia, soloque

que temporali pœna digna. At fieri potest, vt cùm solis talibus homo decedat ex hac vita: igitur necesse est in alia vita posse purgari. Esse autem quędam peccata venialia, prob. ex Iacobo: *Vnusquisque tentatur à concupiscentia sua; concupiscentia autem, cùm conceperit, parit peccatum; peccatum, cùm consummatum fuerit, generat mortem.* Hic describitur peccatum veniale ex imperfectione actus, & explicat hic Iacobus peccatum veniale secundum se, ac docet post tentationem concupiscentiæ, quæ sine peccato esse potest, continuò sequi peccatum, si quis non caueat: nam ex concupiscentia oritur delectatio in parte inferiori, quæ nonnullum est peccatum, non tamen mortiferum, si non adsit consensus mentis deliberatus. Ideò enim subiungit: *Peccatum cùm consummatum fuerit, generat mortem*; accedente nimirum pleno consensu. Præterea Apostolus: *Qui superædificat ligna, fœnum, stipulas, saluus erit quasi per ignem.* Hic describitur veniale ex leuitate materiæ: &, quomodocunque intelligamus verba Apostoli, siue de hac vita, siue de alia, siue de doctrina, siue de omnibus operibus, necessariò cogimur exponere per ligna, fœnum, stipulas, peccata venialia, quandoquidem, qui ista habet, saluatur, quasi per ignem. *Iac. 1.* *1. Cor. 3.*

Prob. vltimò ratione. Nam intelligibile non est, quomodo verbum ociosum ex natura sua dignum sit perpetuo odio Dei, & sempiternis flammis. Hinc enim in terris stultissimus haberetur, qui ob leuissimam offensionem amici, nec malo animo factam, nollet ampliùs esse amicus; immò vsque ad mortem persequeretur eum, quem amicum paulò anteà habuerat.

Quòd autem cum eiusmodi peccatis aliqui interdum de hac vita migrent, ac proinde in alia vita purgatione temporali egeant, prob. Nam potest quis, dum moritur, habere voluntatem permanendi in peccato veniali: igitur tale peccatum deleri in morte non potest. Præterea; Cùm *septies in die cadat iustus*, & multi moriantur repentè, quomodo credibile est, nō mori aliquos cum peccato veniali? *Prou. 24.*

Secunda ratio: Cùm reconciliantur Deo peccatores, non dimittitur semper cum peccato tota pœna temporalis: at potest fieri, & sæpe fit, vt in tota vita aliquis non satisfecerit plenè pro temporali illa pœna: ergò necessariò statui debet Purgatorium. Maior prob. Nam, cùm Dauid dixisset: *Peccaui Domino*, ait Propheta: *Deus quoque transtulit à te iniquitatem, sed quia blasphemare fecisti inimicos nomen Domini, filius, qui natus est tibi, morte morietur.* Cùm Maria murmurasset contra Dominum, punita est morbo lepræ: orante autem pro ea Moyse dimissa est ei culpa; & tamen pœnam voluit Deus vt illa lueret per vnam hebdomadam. Prob. assumptio: Nam multi, qui plurima peccata cōmiserunt, in mortis articulo conuertuntur, quando nullam possunt agere pœnitentiam: ex quo certè illud sequitur, vt post hanc vitam satisfacere debeant. *2. Ratio.* *2. Reg. 12.* *Numer. 12.*

Tertia ratio sumitur à communi opinione omnium Gentium. Id enim cōfitentur Hebræi, Mahumetani, Gentiles, quoque tam Philosophi, quàm Poëtæ. *3. Ratio.*

Neque dicat aliquis, hoc potiùs argumentum esse erroris, & fabularum: nam illa, in quibus omnes ferè nationes conueniunt, vix possunt aliunde prouenire, quàm à naturali lumine omnibus hominibus communi: quæ enim

sunt.

sunt excogitata ab hominibus, varia sunt, pro Gentium diuersitate. Sicut ergò, Deum esse, in quo omnes nationes conueniunt, dicimus verissimum esse, nec tamen recipimus in particulari Deos varios, & multiplices, quos sibi quælibet natio fabricauit: & sicut post hanc vitam esse pœnas, & præmia, in quo etiam conueniunt omnes, recipimus vt verum, nec tamen recipimus varias fabulas, quibus hoc explicant: ita etiam Purgatorij confessionem, in qua omnes conueniunt ferè Gentes, oportet dicere esse confessionem luminis naturalis. Eiusdem enim prouidentiæ diuinæ cognitio docuit Purgatorium, quæ docuit infernum, & Paradisum, saltem generali, & confuso quodam modo: quia nimirum videmus pœnas, & prẹmia ita distribui in hac vita, vt plura bona habeant mali, & plura mala boni, vt plurimùm: inde iudicamus, diuinâ prouidentiâ in aliam vitam distulisse iudicium, & veram distributionem præmiorum, & pœnarum. Rursum, Videmus ex ijs, qui migrant ex hac vita alios esse valdè bonos, alios valdè malos, alios mediocriter bonos, & mediocriter malos: quocirca iudicamus, post hãc vitam esse pœnas æternas pro valdè malis, & prẹmia æterna pro valdè bonis, ac pœnas temporarias, & per eas transitum ad prœmia pro ijs, qui sunt mediocriter mali, vel boni.

4. Ratio. Quarta ratio sumitur ab apparitionibus animarum, quæ se in Purgatorio esse renunciauerunt, atque opem à viuis implorauerunt: quas apparitiones, cùm viri grauissimi retulerint, non immeritò veras esse credimus.

5. Ratio. Vltima ratio esse potest, quia ista opinio, quæ tollit Purgatorium, nõ solùm est falsa, sed etiam perniciosa: siquidem homines socordes facit in peccatis cauendis, & bonis operibus faciendis. Qui enim cogitat, nullum esse Purgatorium, sed omnia peccata per mortem aboleri in ijs, qui moriuntur cũ fide, facilè dicit apud se: Quorsum ego laboro in ieiunijs, precibus, continentia, eleëmosynis, &c.

Dogma fidei. Porrò Purgatorium esse, dogma fidei est, adeò, vt, qui non credit, Purgatorium esse, ad illud nunquam sit peruenturus, sed in Gehenna sempiterno incendio cruciandus. Nam dogmata fidei quatuor modis probari solent. Primò, ex testimonio expresso Script. cum Ecclesiæ declaratione. Quomodo probamus, Christum esse ὁμοούσιον Patri, ex illo: *Ego, & Pater vnum sumus,* (*Ioan. 10.*) addita Nicæni Concilij declaratione: nam alioquin nunquam lis cum Arianis finiri potuisset, cùm eum locum, & omnia alia, quæ afferri solent, ipsi aliter exponerent. Secundò, per euidentem deductionem ex ijs, quæ habentur expressè in Script. Quomodo probamus, Christum habere duas voluntates, diuinam, & humanam, quia secundum Script. Deus, & homo est, addita Concilij VI. declaratione. Tertiò, ex verbo Dei per Apostolos non scripto, sed tradito. Quomodo probamus, Euangelia, & epistolas Pauli esse diuinas Scripturas. Quartò, per euidentem deductionem ex verbo Dei tradito. Quomodo B. Augustinus passim probat, peccatum originale esse in pueris necessariò credendum, etiamsi in Script. non haberetur, quia deducitur euidenter ex traditione Apostolica de Baptismo paruulorum. Sufficientia horum quatuor modorum inde patet, quia id solùm est de fide, quod à Deo est reuelatum mediatè, vel immediatè: reuelationes autẽ diuinæ partim scriptæ sunt,

sunt, partim non scriptæ. Itaque decreta Conciliorum, & Pontificum, & Doctorum consensus, & omnia alia ad ista quatuor deducuntur, tunc enim solùm faciunt rem de fide, cùm explicant verbum Dei, aut inde aliquid deducunt.

Iam verò his omnibus modis prob. Purgatorium. Nam de primo modo patet ex locis Script. supra allatis, quorum aliqua à tota Ecclesia exponuntur de Purgatorio. De secundo modo patet ex duabus primis rationibus, quas fecimus. De tertio modo perspicuum est ex eo, quòd non inuenimus initium huius dogmatis; sed omnes veteres Græci, & Latini ab ipso tempore Apostolorum constanter docuerunt, Purgatorium esse. Talia enim ad Apostolicam traditionem referenda esse, B. Augustin. affirmat. De quarto modo patet ex Clemente, Tertulliano, Epiphanio, & Chrysostomo, qui asserunt, orationem pro defunctis esse Apostolicam traditionem; & nulli vnquam veterum contrarium dixerunt. Hinc enim euidenter colligitur Purgatorium esse.

CAPVT II.

De personis, quibus Purgatorium conuenit.

PRIMA quæstio est: *Quibus personis purgatio post hanc vitam conuenit?* Multi de hâc re extiterunt errores: sed vera sententia, & Catholica est, Purgatorium pro ijs tantùm esse, qui cum venialibus culpis tantùm moriuntur, de quibus agitur apud Apostolum. Illi enim sunt, qui ædificant super fundamentum ligna, & stipulas, & salui erunt quasi per ignem. Et rursum, pro illis, qui decedunt cum reatu pœnæ, culpis iam remissis, de quibus ibi: *Non exies inde, donec reddas nouissimum quadrantem:* & alijs locis supra citatis. *Quæst. 1. Resp.* *1. Cor. 3.* *Luca 12.*

Altera quæstio est: *An in Purgatorio sit locus meritis, & peccatis.* Resp. negatiuè, & prob. ex Script. *Quæst. 2. Prob. Resp.*

Primus locus est: *Mortui nihil nouerunt ampliùs, nec habent vltra mercedem.* Vt exponit Hieronymus. *Eccle. 9.*

Secundus est: *Quodcunque potest agere manus tua, instanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec sapientia est apud inferos, quò tu properas.* Non possumus dicere, in alia vita nihil agi, aut sciri, cùm de Epulone legamus, eum & vidisse Lazarum in sinu Abrahæ, & primùm pro se, deinde pro fratribus opem implorasse: quare loquitur de opere meritorio, vt exponit Hieronymus. Neque loquitur de inferno inferiore, sed de inferno in genere, vt omnia loca complectitur, ad quę descendebant omnes homines ante Christi resurrectionem, vt idem Hieron. exponit. *Ibid.*

Eccles. 11. Tertius locus: *Si ceciderit lignum, siue ad Austrum, siue ad Aquilonem, vbicumque ceciderit, ibi erit.* Hieron. & Bernardus exponunt de immutabilitate animæ post hanc vitam, quæ non potest de bona fieri mala, nec bona de mala.

Eccli. 14. Quartus est: *Ante obitum tuum operare iustitiam, quia non est apud inferos inuenire cibum.*

Eccli. 14. Quintus: *Ne verearis vsque ad mortem iustificari.* Quare vsque ad mortem, nisi quia post mortem non erit amplius tempus?

Ioan. 9. Sextus est: *Venit nox, in qua nemo potest operari.* Quod exponunt Patres summo consensu per noctem, tempus alterius vitæ; per operari, facere opera meritoria, significari.

2. Cor. 5. Septimus. *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis, sicut gessit, siue bonum, siue malum.* Quem locum exponẽs Augustinus, monet propria corporis non vocari opera corporalia, quasi spiritualia iudicanda non sint; sed vocari omnia opera, quæ fiunt, dum sumus in corpore, quia post hanc vitam non superest tempus operandi, sed præmium, aut pœnas recipiendi.

Gal. 6. Octauus est: *Quæ seminauerit homo, hæc & metet.* Et infrà: *Bonum autem facientes non deficiamus; tempore enim suo metemus non deficientes: ergò, dum tempus habemus, operemur bonum.* Hieronym. in hunc locum docet, tempus sementis non extendi vltra hanc vitam: serere autem esse, bene operari.

Luc. 15. Nonus locus est: *Redde rationem villicationis tuæ, iam enim non poteris ampliùs villicare.* Exponunt omnes interpretes per depositionem à villicatione, mortem; per non posse amplius villicare, non posse amplius mereri, & lucrari.

Apoc. 10. Decimus est, vbi Angelus habens vnum pedem super mare, & alterum super terram iurat per viuentem in secula seculorum, quia tempus non erit ampliùs, nimirum bene operandi. Denique; Scripturæ hoc passim testantur. Idem prob. ex Patribus.

Quæst. 3. Tertia quæstio est: *Sintne in Purgatorio animæ certæ de sua salute, an incertæ?*

Resp. Communis Theologorum sententia est omnes animas, quæ in Purgatorio sunt, habere salutis suæ certitudinem. Vt autem intelligatur, quantã habeant

Tres gradus certitudinis. certitudinem, notandum est tres esse gradus certitudinis. Primus est ille, qui excludit omnem spem, & omnem timorem. Talis est beatorum, quibus beatitudo non est futura, sed præsens. Secundus est ille, qui excludit omnem timorem, sed non omnem spem. Et talis est in Purgatorio: nam beatitudo est illis futura, non præsens; & ideò non tollit expectationem. & rursùm est ardua, quia per pœnas ad eam peruenient; & ideò illorum expectatio potest vocari spes. tamen non est contingens, sed necessaria, quia non possunt ampliùs ab ea excidere; & ideò tollit omnem timorem. Tertius est ille, qui neque spem, neque timorem excludit, & dici potest coniecturalis certitudinis gradus. Talis est noster: nobis enim beatitudo est bonum futurum, non præsens, arduum, non facile, contingens, non necessarium, vel impossibile; & ideò proprijssimè speramus, & timemus; sumus enim adhuc in prœlio, in studio, in agone.

Prob. resp. Nunc ostendamus rem ita esse. Si animæ non haberent certitudinem salũtis, id necessariò fieret propter vnam ex quatuor caussis. Vel, quia adhuc pos-

sunt

sunt mereri, & demereri: vel, quia nondum sunt iudicatæ, vel, quia ignorant sententiam iudicis, licet lata sit: vel, quia propter magnitudinem dolorum ita absorbetur, vel obscuratur earum iudicium, vt non possint videre, & cogitare hanc certitudinem. Sed nihil horum habet locum. Non primum, vt patet. Non secundum, quia licet iudicium vniuersale nondum sit factum, tamen præter illud est particulare, quo iudicantur statim à morte, vt Theologi docent. Prob. autem hoc iudicium particulare ex illo: *Facile est coram Deo in die obitus retribuere vnicuique secundum vias suas.* Item: *In fine hominis denudatio operum illius.* *Eccli.* 11.

Idem etiam colligitur euidenter ex alia veritate: nam de fide est, mox à morte impios descendere ad æterna supplicia: vt patet de diuite: & iustos ad æterna gaudia; vt patet de latrone: *Hodie mecum eris in Paradiso.* At non est vllo modo credibile priùs distribui pœnas, & præmia, quàm fiat iudicium. Idem docent Patres. *Luc.* 16. *Luc.* 23.

His accedant exempla eorum, qui se iudicatos testati sunt. Extat inter alia memoriabile exemplum in vita S. Brunonis de quodam Parisiensium Doctore. Est autem notandum circa talia exempla, tam iudicium eorum, quod ante mortem peractum est, quàm istius Parisiensis, quod in triduum post mortem dilatum fuit, pertinere ad particularem quandam, & extraordinariam prouidentiam, qua Deus vtitur ad nos, siue instruendos, siue terrendos. Alioqui regulariter credendum est, iudicium fieri statim à morte: nam ordinariè tempus pœnitentiæ vtile durat vsque ad extremum spiritum: nec est ratio, cur post mortem retardetur iudicium, cùm Deus non egeat testibus, nec allegatione; sed in instanti possit iudicare.

Est etiam obseruandum non posse certò definiri, an animæ deferantur ad iudicem, an ibi iudicentur, vbi corpus relinquunt: & similiter an iudicentur immediatè à Christo in forma humana sententiam proferente; an solum diuina virtute, quæ vbique præsens est; An verò per Angelos sententia manifestetur. Quòd enim Script. passim dicit, Christum hominem esse iudicem viuorum, & mortuorum, intelligitur de nouissimo generali iudicio: nam etiam ante Christi incarnationem iudicium particulare exercebatur.

Quantùm ad tertiam, quod sententia iudicis lateat animas, quæ iudicantur, & falsum est, & impertinens. Falsum quidem, quia iudicium particulare præcipuè fit ad hoc, vt innotescat sententia ei, qui iudicatur: nam propter alios erit iudicium generale: propter Deum non est necessarium iudicium: ipse enim omnia nouit: ergò solum fit, vt innotescat illi animæ, quæ iudicatur. Est etiam impertinens, nam, etsi non eis innotesceret sententia iudicis, tamen facilè possent per se cognoscere, qualis sit, ab effectu, quia videbũt se statim in inferno, aut in cœlo, aut in Purgatorio.

Quantum ad quartum, quòd animæ illæ propter nimios dolores impediantur à cognitione sui status, & proinde putent se esse in inferno, & in quadam turbatione animi, & desperatione versentur, est falsissimum. Nam primùm; anima diuitis in inferno non impediebatur à cognitione sui status, quantò minus impedientur animæ, quæ sunt in Purgatorio? Secundò; Quòd in hoc mundo impediantur homines à recto iudicio ex intentione dolorum, proue- *Luc.* 16.

nit ex læsione organi corporei: at ibi est pura mens spiritualis, & incorruptibilis. Tertiò, quia Ecclesia in Canone Missæ dicit: *Memento, Domine, famulorum, famularumq́; tuarum*, &c. vbi orat pro animabus Purgatorij. Nam subdit: *Ipsis, Domine, & omnibus in Christo quiescentibus*, &c. At certè, quæ dormire dicuntur in somno pacis, non sunt anxię, nec desperant, sed potiùs habent admixtam cum summis cruciatibus incredibilem consolationem propter certam spem salutis. Quartò, quia, si crederent se damnatas, non peterent suffragia viuorum, nec dicerent se breui liberandas, si pro eis oretur, vt ex multis patet exemplis.

CAPVT III.

De loco, & tempore Purgatorij.

Locus Purgatorij. *Quatuor sinus.* DE loco Purgatorij nihil Ecclesia definiuit. Sunt autem multæ opiniones: sed communis Scholasticorum est, Purgatorium esse infra viscera terræ inferno ipsi vicinum. Constituunt enim Scholastici communi consensu intra terram quatuor sinus, siue vnum in quatuor partes diuisum. Vnum pro damnatis: alterum pro purgandis: tertium pro infantibus sine Baptismo abeuntibus: quartum pro iustis, qui moriebantur ante Christi passionem, qui nunc vacuus remanet. Quorum sufficientia sumitur penes genera pœnarum. Sunt enim hæc omnia loca pœnalia. Omnis autem pœna, aut est tantùm damni, aut etiam sensus: & rursus, aut æterna, aut temporalis. Pro pœna ergò solius damni æterna est limbus puerorum: pro pęna solius damni temporali erat limbus Patrum: pro pœna damni, & sensus æterna est infernus: prò pœna damni, & sensus temporali est Purgatorium. Ac quòd intra viscera terræ sit locus aliquis animarum, quæ Infernus vocatur generali vocabulo, alibi demonstratum est. Ad quæ argumenta accedunt variæ eruptiones ignis, quæ in terra apparent, quas non temerè B. Gregorius putat, esse iudicia quædam inferni intra viscera terræ existentis. Nam scribit se certa relatione cognouisse, (*L. 4. Dial. c. 30.*) eadem ipsa hora, qua obijt Rex Theodoricus Arianus, visam fuisse animam eius iactari in foueam Vulcani, quæ est in Sicilia. Et Surius scribit, circa (*In histor. anni 1537.*) montem Heclam insulæ Islandiæ, vnde erumpunt flammæ, & audiuntur, quasi quędam tonitrua horribilia, sępe apparere animas, quę dicant, se mitti ad illum montem. Nunc de singulis.

Prob. Infernus damnatorum sub terra. *Luca 16.* Ac primùm, quòd infernus damnatorum sit in profundissimis terræ partibus, prob. primò, quia intra viscera terræ est infernus: sed anima diuitis Epulonis dicitur fuisse in inferno, & non solum in inferno, sed etiam in loco profundissimo; quandoquidem, vt videret Lazarum, qui tunc etiam erat in locis subterraneis, sursum versus aspicere debuit.

Prę-

Preterea; Ratio ipsa dictat, vt, sicut locus beatorum est in summo cœlo, locus damnatorum sit in loco remotißimo à cęlo: nihil autem remotius centro terrę.

Deinde; Quòd Purgatorium sit etiam sub terrâ, & inferno damnatorum vicinum, prob. I. ex illis verbis: *Solutis doloribus inferni*; quæ intelliguntur de pęnis Purgatorij ab August. Vnde etiam Ecclesia in Missa de defunctis dicit: *Libera animas defunctorum de pœnis inferni, & de profundo lacu*. Deinde; Id confirm. ex visione, quam refert Beda, vbi apertè visum est Purgatorium inferno dãnatorum contiguum. Denique; Theologi ferè omnes docent, eodem loco esse, & eodem igne torqueri damnatos, & animas Purgatorij. *Prob. Purgatorium sub terra. Act. 2. Epist. 99. L. 5. hist. c. 13.*

Quòd autem limbus puerorum sit in inferno, prob. Nam Concil. Florent. disertè definit, tam eos, qui moriuntur cum peccato mortali, quàm eos, qui cum solo originali, mox in infernum descendere, pęnis tamen disparibus puniendos. Est tamen communis opinio Scholasticorum, limbum puerorum esse in loco inferni altiore, quàm sit Purgatorium, ita vt ad eum ignis non perueniat. *Prob. limbus puerorum. Sess. vlt.*

Quod denique limbus Patrum sit in inferno, sed in parte suprema, prob. Nam anima Samuëlis de locis subterraneis ascendere visa est. *Vidi*, inquit Phythonissa, *Deos ascendentes de terra*. Quòd autem verè anima Samuëlis fuerit, quæ apparuit, prob. Nam auctores, qui contrarium tenent, aut incerti, aut obscuri sunt: at, qui istud docent, certi, & clarißimi sunt, tam veteres, quàm recentiores. Sunt etiam fortißimæ rationes. Primò, quia Script. perpetuò vocat Samuëlem eum, qui apparuit. *Cum vidisset*, inquit, *mulier Samuëlem*. Et rursum: *Dixit Samuël ad Saul*. Et, *Intellexit ergò Saul, quòd Samuël esset*. At certè non diceret: *intellexit*: sed, cogitauit, vel putauit, si id non esset verum. Secundò, quia ponitur in laudibus Samuëlis, quòd mortuus prophetauerit, & annunciauerit Regi, quæ ventura erant. At quæ est laus, quòd diabolus alicuius speciem assumat, & decipiat? Tertiò, quia prædixit Sauli futura, quæ diabolus scire non poterat: nimirum sequenti die eum cum filijs periturum, exercitum dißipandum, Dauidem regnaturum, &c. *Prob. limbus Patrum. 1. Reg. 28. Eccli. 46.*

De prædictis locis subterraneis animarum duo quædam à Theologis tractari solent. Primò quærunt: *An præter hæc loca sit aliquis alius locus, vbi retineantur animæ, antequam ad regnum cœlorum perueniant*? Secundò: *An ex his locis egredi poßint*. *Quæstiones duæ.*

Quantum ad primum, difficultas est satis magna: quia ex vna parte omnes Theologi docent, non esse alia receptacula præter quatuor numerata; & Concil. Florent. definit, animas, quæ nihil purgandum habent, mox recipi in cœlum. Ex altera parte narrat Beda visionem valdè probabilem, cui ipse fidem adhibere non dubitauit. Fuit autem ostensum in illa animæ cuidam, quæ ad corpus postea redijt, præter infernum, & Purgatorium, & regnum cœlorum, quoddam quasi pratum lucidißimum, florentißimum, odoratum, amęnum, in quo degebant animæ, quæ nihil patiebantur; sed tamen ibi manebant, quia nondum idoneæ erant visioni beatæ. Cui reuelationi multas alias conformes adducit Dionys. Carthus. & Gregorius. Videtur mihi dicendum, non esse improbabile, talem aliquem locum reperiri: ceterum eiusmodi locum ad *Resp. ad 1. Sess. vlt. L. 5. hist. c. 13. Dial. de iudicio particulari, art. 31. L. 4. Dial. c. 36.*

 Purga-

Purgatorium pertinere, etiamsi ibi nulla sit pœna sensus; tamen est pœna damni: pœna autem non conuenit, nisi animæ, quę nondum plenè purgata est. Itaque erit locus iste mitissimum Purgatorium, & quasi carcer quidam senatorius, atque honoratus.

Alterius quæstionis triplex potest esse sensus.

Resp. ad 2. Primò, An possint exire nondum rediture, quia nimirum transferantur de vno receptaculo ad aliud.

Secundò, An possint redire, vt rursum redeant ad suum locum.

Tertiò, An possint ita egredi, vt hic nobiscum iterum viuant? Quantum ad primum facilè responderi potest, ex inferno damnatorum, limboque puerorum non dari regressum: ex Purgatorio, limboq; Patrum dari. Sunt enim animæ impiorum damnatæ ad perpetuos carceres, & ignes Gehennæ; & similiter animæ puerorum ad perpetuum exilium, & tenebras. Animę autem SS. Patrum damnatę erant ad exilium temporale; & animę Purgatorij ad carceres temporales. Ratio est, quia caussa carceris, vel exilij damnatorum est culpa mortalis, actualis, vel originalis, quę nunquam remittetur: caussa autem exilij Patrum fuit debitum temporale, contractum ex peccato primi parentis: ille enim peccato suo cęlum clauserat, quod aperiri non potuit, nisi Christi sanguine reipsa effuso. Caussa verò Purgatorij est reatus temporalis: quę pęnæ necessario finem habent.

Quantum ad secundum, existimant quidam, animas non posse vnquam de suis receptaculis egredi; sed omnes appaririones esse dæmonum, qui fingunt se esse animas de Purgatorio exeuntes, & suffragia postulantes. Verissima tamen est S. Augustini sententia, nimiæ impudentiæ esse, negare, animas interdum ad nos redire Deo iubente, vel permittente. Habemus enim testimonia grauissimorum auctorum de regressu animarum ex omnibus receptaculis; præterquam ex limbo puerorum. *L. de cura pro mort. c. 15. & 17.*

Quantum ad tertium, quod aliqui ex Purgatorio, & limbo Patrum fuerint ad vitam reuocati, nulli dubium esse potest. Nam mortui, quos excitauit Helias, Helizæus, Dominus Christus, & Petrus, & Paulus, cùm fideles fuerint, creduntur fuisse in Purgatorio, aut limbo: neque vllum sequitur inconueniens, si ex his locis aliqui resurgant; siquidem hoc nihil aliud est, quàm mutare illis exilium, vel carcerem.

Quod autem ex cœlo, aut inferno reuocari possint ad vitam, videretur incredibile, nisi extarent exempla, quæ negari non possunt.

L. 1. Dial. c. 9. Nam B. Gregorius scribit à S. Fortunato excitatum fuisse Marcellum quendam, virum sanctum, qui ab Angelis in optimum locum ductus fuerat. *C. 12.* Et scribit à S. Seuero excitatum quendam virum pessimum, qui à dæmonibus in infernum deducebatur.

L. 3. c. 2. Hegesippus scribit, B. Petrum excitasse affinem quendam Cæsaris Ethnicum à morte. Nec dubitari potest, quin Apostoli aliquos Ethnicos excitauerint. *Serm. 2. de S. Agnete.* Maximus dicit, à S. Agnete excitatum filium Præfecti, qui in peccato mortali obierat. *L. 1. de mirac. S. Stephani.* Euodius dicit, puerulum mortuum ante Baptismum, ad reliquias S. Stephani excitatum. Dico igitur, Beatos iam existentes non posse reuocari ad vitam; siquidem beatitudo includit certitudinem de non amit-

amittenda felicitate. Et ratio est manifesta: quia beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus. Non habet autem omnia bona, qui non habet illam certitudinem. Si igitur aliqui S. viri redierunt ad corpus, nõ fuerunt beati; sed Deus præuidens eorum excitationem distulit eorum beatificationem, & interim detinuit eos in optimo aliquo loco.

De damnatis similiter dico, damnatum absolutè ad pœnas æternas non posse reuocari ad vitam, quia alioqui fieret incerta eorum damnatio. Dicit enim Veritas omnibus, quos damnat, tam in particulari, quàm in vniuersali iudicio: *Ite in ignem æternum*. Præterea; Nullus esset damnatorum, qui non posset sperare salutem, & pro quo non possemus orare: nunc enim non oramus pro infidelibus damnatis, quia secundum fidem credimus, eos non posse saluari. At, si possunt, saltem ex priuilegio, saluari, certè pro illis orandum esset: sicut in hoc mundo oramus pro obstinatis in malo, vt Deus det illis gratiam efficacem, quæ certè non datur, nisi ex priuilegio. Si qui autem sunt à morte excitati, cùm mererentur æternas pœnas, dico non fuisse damnatos, sed suspensam eorum sententiam, & interim punitos secundum præsentem iniustitiam. De tempore Purgatorij res incertissima est, & non, nisi temerè, definiri potest. *Matth. 25.* *Tempus Purgatorij.*

CAPVT IV.

De pœnis Purgatorij.

DE pœnis Purgatorij quædam sunt certa, & quædam dubia. 1. Certum est, Purgatorij pœnam non esse desperationem, & metum Gehennæ. 2. Certum est etiam, vnam Purgatorij pœnam esse, carentiam diuinæ visionis. Non enim possunt animæ illæ non dolere, quòd videant se propter suas culpas impediri à fruitione summi boni, quæ vocatur pœna damni. 3. Certum est, præter hanc pœnam, esse etiam aliam pœnam, quam Theologi vocant pœnam sensus, quæ cõsistit in aliquo dolore, proueniente aliunde, quàm ex carentia visionis Dei. Vt enim, qui peccat, auertit se à summo bono, & conuertit inordinatè ad creaturas; ita postea puniri debet non solùm carentia summi boni, sed etiam afflictione inflicta ab aliquo alio creato obiecto. 4. Certum est, in Purgatorio, sicut etiam in Inferno, esse pœnam ignis; siue ignis accipiatur propriè, siue metaphoricè; siue significet pœnam sensus, siue damni. Quòd enim aliquis ignis sit in Purgatorio, & in Inferno, patet tum ex illis verbis: *Saluus erit quasi per ignem*. Et: *Ite in ignem æternum*: tum ex testimonijs Patrum; omnes enim ignem appellant pœnam Purgatorij. *Certa de pœnis Purgatorij.* *1. Cor. 3.* *Matth. 25.*

Sed dubium I. est: *An ille ignis sit propriè dictus ignis, an metaphoricè?* Communis Theologorum sententia est, verum, & proprium esse ignem, & eiusdem speciei. *Dubium 1.* *Resp.*

speciei cum nostro elementari. Quæ sententia non est quidem de fide, quia nusquam ab Ecclesia definita est: immò in Concil. Florentino Græci apertè professi fuerant, se non ponere ignem in Purgatorio, & tamen in definitione facta definitur Purgatorium esse, nulla mentione facta ignis. Tamen est sententia probabilissima: I. propter consensum Scholasticorum, qui non potest, nisi temerè, contemni. II. Propter Augustini, & Gregorij auctoritatem. III. Quia in Script. passim pœna impiorum vocatur pœna ignis: & regula Theologorum est, vt verba Script. accipiantur propriè, quando nihil absurdi sequitur. IIII. Quia corpora damnatorum punientur igne post resurrectionem: *Ite in ignem æternum*. At corpora non possunt vti, nisi igne corporeo. Est autem idem ignis corporum damnatorum, & spirituum corpore vacantium. Nam ibidem dicitur: *Qui paratus est diabolo, & Angelis eius*. V. Quia *Per quæ peccat quis, per hæc & torquetur*: sed homines peccant sæpe, sensibilia oblectamenta inordinatè cupiendo: ergò sensibilibus obiectis puniri debent. Ignis igitur, quo puniuntur, est sensibilis. VI. Id confirm. ex eruptionibus ignis in monte Æthna, alijsque locis.

Sess. vlt. *Prob.* *L. 21. de ciuitat. c. 10.* *L. 4. Dial. c. 29.* *Matt. 25.* *Sap. 11.*

Dubium 2. *Resp.* Dubiũ secundũ: *Si sit ignis ille propriè dictus, quomodo agere possit in animas separatas*? Verissima sententia est, non posse in hac vita sciri, quomodo ignis corporeus agat in animam incorpoream. Posse tamen id fieri, docetur alio simili. Videmus enim, animam incorpoream vniri corpori humano, & ei vitam dare, & cum illo simul gaudere, & pati, cùm tamen modus huius vnionis sit planè ineffabilis: nulla enim inter corpus, & spiritum est proportio.

Dubium 3. *Resp.* Dubium tertium est: *A quibus ministrentur istæ pœnæ, à dæmonibusve, an ab Angelis bonis, an per se agant*? Res est omninò incerta. Nam, quòd non torqueantur à dæmonibus, nec ab Angelis, sed à solo igne, docent Scholastici. Et rationem reddunt; quia omnes animæ Purgatorij in vltimo conflictu diabolum superauerunt; ideò non decet iustitiam diuinam, vt sinat eas ab hoste deuicto vexari. Deinde; hic in terris etiam perfectos viros dæmones vexant, quia sperant, se posse eos ad peccatum pertrahere: at animas Purgatorij sciunt in gratia confirmatas non posse cadere, & vexationem illis necessario profuturam ad celeriorem purgationem. Non igitur credibile est, dæmonum opera animas illas cruciari. Ex altera parte, quòd à dæmonibus torqueantur, docent multæ reuelationes.

Dubium 4. *Resp.* Dubium quartum: *An ista pœna sit maior omnibus pœnis huius vitæ*? Pœnas Purgatorij esse atrocissimas, & cum illis nullas pœnas huius vitæ comparandas esse, docent constanter Patres. Idem probant multæ reuelationes. Ratio etiã idem probat, saltem de pęna sensus. Nam tam ad dolorem, quàm ad gaudium, tria concurrunt: potentia, obiectum, & coniunctio vnius cum altero.

Quantum ad potentiam, sine comparatione capacior est doloris potentia rationalis, quàm animalis. Nam quantùm ad apprehensionem, intellectus est veluti fons; sensus veluti riuulus: quantum ad appetitum, voluntas est veluti fons; appetitus inferior veluti riuulus. Cùm ergò anima ipsa nuda immediatè torqueatur, maximus debet esse ille dolor ex parte patientis: nunc enim non tam anima, quàm corpus torquetur, & per corpus aliquis etiam dolor ad animam transit.

Quan-

Quantum ad obiectum, si ibi est verus ignis, erit omninò acerrimus, cùm ad hoc solùm sit institutus, vt sit instrumentum iustitię diuinæ. Si non sit ignis verus, erit aliquid multò horribilius, quale Deus parare potuit, qui potentiam suam in hoc ostendere voluit.

Quantum ad coniunctionem, maxima erit: nam hic, vbi sunt omnia corporalia, non fit coniunctio, nisi per contactum extremitatum, & superficierum. At ibi animam ipsam intimè pęna illa penetrabit.

Quamuis autem aliquo modo omnes admittant, pœnas Purgatorij esse maiores pœnis huius vitæ; tamen dubium est, quomodo hoc intelligatur. D. Bonauentura, docet primò pęnam damni in Purgatorio non esse maiorem omni pęna, siue Purgatorij, siue huius vitę. Secundò docet, Purgatorij pęnas esse maiores pęnis huius vitę solum hoc sensu, quia maxima pęna Purgatorij est maior, quam sit maxima pęna huius vitę; licet aliqua pęna Purgatorij reperiatur minor aliqua pęna huius vitę. Quę sententia mihi placet: nam, licet absentia summi boni ex se generet in amante summam tristitiam; tamen in Purgatorio mitigabitur hæc tristitia, & leuatur magna ex parte, propter certam spem illius boni acquirendi. Ista enim certissima spes affert incredibile gaudium, & quò magis propinquat finis illius exilij, tantò magis gaudium crescit. Itaque solùm in Inferno pęna damni est summa, quia est annexa desperationi certissimæ. Confirm. quia, si pęna damni esset grauissima, etiam in Purgatorio, sequeretur, Patres in limbo passos fuisse grauissimam pęnam; quod adeò falsum est, vt dicat Abraham diuiti damnato de Lazaro: *Tu cruciaris, hic verò consolatur.* *In 4. dist. 20. art. 1. q. 2.* *Lucæ 16.*

Alterum dictum Bonauent. prob. I. quia ex certis reuelationibus constat aliquorum pęnam esse tam exiguam, vt nihil pati videantur: quales sunt illi, qui albis vestibus induti visi sunt in locis amęnis, & lucidis apud Bedam. II. Quia potest fieri, vt quis moriatur, nullum debitum secum ferens, nisi vnius verbi otiosi: at incredibile videtur, propter vnum solum otiosum verbũ pati debere aliquem supplicia grauiora omnibus pęnis huius vitæ. III. Quia, licet sit quæstio: An pęnæ Purgatorij semper crucient ęquè grauiter ab initio, vsque ad finem purgationis; an verò paulatim minuantur, donec finem accipiant? tamen probabilior sententia est, paulatim remitti. Hinc autem sequitur, non quamlibet pœnam Purgatorij esse maiorem maxima pęna huius vitæ: nam pęna illa Purgat. quæ est prope finem, debet esse adeò remissa, vt ampliùs remitti non possit; hic autem pœnæ inueniuntur intensissimæ, quæ plurimùm remitti possent. *L. 5. hist. c. 13.*

Prob. ea sententia; nam S. Bernardus scribit, oranti Malachiæ pro sorore defuncta, ipsam defunctam ter apparuisse. I. In veste nigra, & extra Ecclesiam. II. In veste subfusca, & intra limen Ecclesiæ. III. In veste alba, & ad ipsum altare cum ceteris Sanctis. Ex quibus ipse intellexit, animam sororis, paulatim remittentibus se pœnis, ad finem purgationis venisse. *In vita S. Malachię.*

CAPVT V.

De Suffragijs, & Funere defunctorum.

Quæst. 1. Resp. prob. QVATVOR de Suffragijs explicanda sunt. I. *An suffragia viuorum prosint defunctis?* Quod prosint, probari potest Script. Concilijs, Patribus, & apparitionibus animarum, quæ omnia ex I. quæst. peti debent. Prob. nunc ratione: Ecclesia tota est vnum corpus, cuius caput est Christus: ergò debet habere communicationem tam capitis cum membris, quàm membrorum inter se. Nam pro inuicem sollicita sunt membra, & *si quid patitur vnum membrū, compatiuntur omnia membra.* (1. Cor. 12.) Sed iusti defuncti sunt membra huius corporis; nam sunt colligati nobiscum, & cum Deo in fide, spe, & charitate. Ergò viuentes possunt, ac debent iuuare defunctos, vt membra eiusdem corporis.

Præterea, Christus, qui caput est, profuit viuens in terris viuentibus, mortuus mortuis, viuens mortuis, & mortuus viuentibus. Ergò etiam decet, vt membra inter se ita agant, vt iusti viuentes viuentibus, mortui mortuis, viuentes mortuis, & mortui viuentibus prosint.

Act. 2. Matth. 27. Ac primum membrum de Christo prob. quia remisit peccata Magdalenæ, Paralytico, Zachæo, Petro, Latroni: curauit etiam corporaliter plurimos.

Luc. 7. Matth. 9. Luc. 19. Luc. 23. Secundum membrum patet: nam descendens ad inferos soluit plurimos à doloribus inferni: & simul aperuit sepulchra, & multa corpora Sanctorum excitauit.

Luc. 23. Mar. 1. 1. Act. 10. Tertium membrum prob. nam puellam in domo, adolescentem in via, Lazarum in sepulchro, mortuos reuocauit ad vitam.

& alibi. Matth. 9. Luc. 7. Ioan. 11. Quartum membrum patet: nam morte sua vitam nobis æternam promeruit, vt nunc in cęlo semper interpellat pro nobis, & aduocatum nostrum agit.

Heb. 7. Ioan. 2. Prob. 3. Nam ex quatuor membris diuisionis tria sunt certe manifesta: ergò & 4. debet habere locum. Nam, quòd viuentes iuuentur à viuentibus, nemo negat, cùm videamus, doceri, instrui, pasci verbo, & Sacramentis, alios ab alijs: & Iacobus dicit: *Orate pro inuicem, vt saluemini.* (Iac. 5.) Quòd etiam mortui mortuis prosint, patet. Nam Helizeus mortuus, mortuum alium suscitauit: (4. Reg. 13.) Abraham mortuus, in sinum suum Lazarum mortuum recepit. (Luc. 16.) Nec vllù dubium esse debet, quin Sanctorum defunctorum animæ cum Christo regnantes, orent pro Sanctorum animabus in Purgatorio laborantibus: nam & Ecclesia tota in illa oratione: *Deus veniæ largitor* &c. supplicat Deo, vt B. Maria intercedente, & omnibus Sanctis, animas defunctorum ad perpetuæ beatitudinis consortium peruenire concedat.

2. Mach. 15. Quòd autem mortui prosint viuentibus, patet: nam legimus, Oniam, & Hiere-

Hieremiam, iam dudum defunctos, visos fuisse orare pro populo Iudæorum viuentium. Porrò beneficia exhibita à Sanctis, hominibus hic viuentibus, innumerabilia sunt, & certissima. Non est incredibile etiam animas Purgatorij pro nobis orare, & impetrare; quandoquidem anima Paschasij,& S.Seuerini, miracula operabantur, etiamsi in Purgatorio degerent: vt patet ex Gregor. & Petro Damiano. Nam, si animæ illæ non orant pro nobis, vel caussa est, quia non vident Deum, vel quia sunt in maximis tormentis, vel quia sunt nobis inferiores. Sed nihil horum dici potest. *L. 4. Dial. c. 4. Epist. de mirac. sui temp.*

Non primum, quia tempore veteris Testam. orabant Sancti defuncti pro viuis, cùm tamen nec illi Deum viderent. Non secundum, quia diues in Inferno orabat pro fratribus suis, cùm esset tamen in maioribus tormentis, quã sint animæ in Purgatorio. Præterea; Martyres in hoc mundo in tormentis constituti orabant pro se, & alijs: vt patet de S. Stephano. Item; Dolor in animabus non perturbat vllo modo iudicium rationis, nec impedit affectum bonum voluntatis: ista enim nobis accidunt ratione corporalium organorum, quibus illæ carent. Denique, Non videtur dubium, quin pro seipsis orent, non obstantibus tormentis. Non etiam tertium, quia in hoc mundo nos oramus pro Episcopis, & SS. Pontif. qui sunt nobis superiores: & etiam oramus pro ijs, quos non dubitamus nobis esse sanctiores: sicut orabant Christiani olim pro Apostolo Paulo, qui eorum orationes petebat. *2. Mach vlt. Luc. 16. Act. 7. Rom. 15. & alibi.*

Præterea, Animæ Purgatorij etiamsi nobis sint inferiores ratione pœnarum, tamen superiores sunt ratione gratiæ, & charitatis, in qua iam confirmatæ sunt. Oratio autem, quæ ex charitate procedit, hanc potissimùm superioritatem requirit, si vllam requirit. Ergò probabile est eas pro nobis orare.

Sed quanquam hæc vera sint, tamen superfluum videtur ab eis petere, vt pro nobis orent, quia ordinariè non possunt cognoscere, quid agamus in particulari; sed solùm in genere sciunt, nos in multis periculis versari: sicut nos de illis solùm in genere scimus, eas valdè torqueri: nam nec rebus nostris intersunt; nec in Deo orationes nostras vident, cùm non sint beatæ; nec est verisimile, eis reuelari ordinariè, quid agamus. Si ergò viui prosint viuis, mortui mortuis, mortui viuis, cur non etiam prodesse poterunt viui mortuis.

Quantum ad II. tria sunt genera suffragiorum: Sacrificium Missæ, Oratio, & opera quælibet pœnalia, & satisfactoria: vt eleëmosyna, ieiunia, peregrinationes, & similia. Porrò distinguimus Orationem ab operibus satisfactorijs, cùm tamen etiam ipsa sit satisfactoria, quia Oratio duobus modis iuuat defunctorum animas. Vno modo, vt opus quoddam pœnale, & laboriosum: & sic poterat comprehendi sub opere satisfactorio. Alio modo, vt est impetratoria; quod est ipsi Orationi proprium: quomodo etiam Beatorum orationes prosunt nobis, & animabus Purgatorij, licet satisfactoriæ non sint. *2 Tria genera Suffragiorum.*

Ad hæc; Iuuantur etiam defuncti indulgentijs: sed ideò non faciunt illæ quartum genus suffragiorum, quia indulgentia nihil est aliud, quàm ap-

plicatio satisfactionum, seu pœnalium operum Christi, & Sanctorum, defunctis. Nam idcircò dicuntur indulgentiæ concedi defunctis per modum suffragij, non per modum absolutionis. Non enim potest Pontif. absoluere defunctos à pœnis, quomodo absoluit viuentes; quia illi non sunt ei subiecti, isti sunt. Potest tamen, tanquam summus dispensator thesauri Ecclesiæ, communicare illis bona opera pœnalia, quæ in thesauro sunt.

Quòd hæc ita sint, patet ex testimonijs Patrum.

Dubium. Vnum hîc solùm est dubium: An non etiam restitutio rei alienæ prosit defunctis, ac proinde sit quartum genus suffragij? Nam dicuntur sæpe animæ apparere, ac petere, vt restitutio pro ipsis fiat earum rerum, quas ipsi obliti sunt, aut non potuerunt restituere.

Resp. Resp. eiusmodi restitutionem non iuuare, si fiat; nec obesse defuncto, si non fiat. Nam Deus non punit, nisi pro culpa propria in hac vita contracta. Vel ergò defunctus peccauit non restituendo, vel non peccauit: si non peccauit, quia fortè non potuit, aut bona fide possedit, non debet etiam puniri: si autem peccauit, punietur pro culpa negligentiæ illius in Purgat. Sed postquam pœnas debitas dederit, saluabitur, siue res illa restituatur, siue non: ille enim iam est factus impotens simpliciter ad restituendum, neque debet pendere salus eius ab alterius voluntate: alioqui posset anima in Purgatorio manere in æternum, si nimirum hæres nunquam restitueret. Quare, si restitutio posit fieri, & non fiat negligentia hæredis, peccabit quidem hæres, non tamen id nocebit animæ: si verò fiat, nihil animæ proderit, quia restitutio non est satisfactio pro culpa: satisfactio enim est opus bonum pœnale; pœnale autem est dare suum, non restituere alienum.

Ad illas apparitiones resp. fortè animas non petere restitutionem, vt restitutionem, sed vt eleëmosynam: licet enim non prosit animæ, si restituat rem alienam ille, qui tenetur restituere; tamen bene proderit, si restituat alius, qui non tenetur: illa enim eleëmosyna quædam est, & proinde satisfactio.

A quibus possint fieri suffragia. Quantum ad 3. qui potest suffragijs suis iuuare animas, est is, qui est iustus: homo enim iniustus non potest pro se satisfacere, multò minùs pro alijs.

Quibus prosint. Quantum ad 4. certum est, Ecclesiæ suffragia non prodesse beatis, nec dãnatis; sed solùm ijs, qui in Purgatorio degunt; quia priores non egent; posteriores non possunt iuuari.

Conueniunt itaque Theologi in duobus: in vno non conueniunt.

Conueniunt I. quòd suffragia omnia prosint omnibus, saltem quatenus adferunt nouum gaudium. Id enim commune est omni bono operi, vt de illo gaudeant omnes boni, iuxta illud: *Particeps ego sum omnium timentium te.* *Psal. 118.*

II. Conueniunt, quòd suffragia communia quæ fiunt pro omnibus defunctis, prosint etiam omnibus animabus Purgatorij, non solùm in ratione gaudij, sed etiam in ratione satisfactionis; nulla est enim

caussa,

caussa, cur aliqui excludantur.

At dissentiunt de suffragijs particularibus. Sed communis sententia est in medio, quod nimirum suffragia particularia omni, & soli illi prosint in ratione satisfactionis, pro quo fiunt. Quod omni, patet; quia fundamentum communicationis suffragiorum non est aliquod peculiare meritum, sed status gratiæ. Quod soli, patet: nam applicatio talium bonorum pendet ex intentione applicantis. *Dubium. Resp.*

Nunc de Sepultura corporum est dicendum. Asserimus itaque, Sepulturam rem esse bonam, & vtilem; & ritus omnes Ecclesiæ in sepeliendis mortuis esse bonos, & sanctos. Quòd sit res bona, & meritoria, prob. *Benedicti vos à Domino, qui fecistis misericordiam hanc cum Domino vestro Saul, & sepelistis eum: & nunc retribuet vobis Dominus*. Angelus etiam extollit inter alia opera Tobiæ, quòd mortuos sepelierit. Et: *Opus bonum operata est in me: mittens enim vnguentũ hoc, ad sepeliendum me fecit.* *Prob. sepultura corporum. 2. Reg. 2. Tob. 12. Matt. 26.*

Quòd sit res antiqua, & vtilis, facilè potest demonstrari: nam omnia, quæ nunc in Ecclesia seruamus, semper in vsu Ecclesiæ fuerunt. *Ritus sepulturæ.*

I. Corpora mortuorum nunc lauantur: id etiam olim fiebat; vt patet de Tabitha. *Act. 9.*

II. Corpora cum honore, & multitudine comitantium deferuntur ad sepulchrum: ita etiam legimus olim factum. *Gen. 50. Luca 7.*

III. Corpora fidelium in templis, & locis sacris sepeliuntur: ita olim Iacob, & Ioseph, Patriarchæ in terra Ægypti mortui, in terra promissionis sepeliri voluerunt, vnde Christus erat nasciturus, & vbi templum Domini futurum erat. Deinde, temporibus Christianorum corpora fidelium in templis sepulta fuisse, testantur Patres. *Gen. 46. & 50.*

IV. Corpora fidelium cum Hymnorum, & Psalmorum cantu sepelienda testantur Patres.

V. Ad funus fidelium lampades, & cerei accensi adhibebantur; vt nunc etiam fit.

VI. Sacrificium altaris pro ijs offertur: ita etiam olim testibus Patribus.

VII. Non solùm, cùm sepeliuntur, sed etiam die anniuersaria pro defunctis offertur, & oratur.

VIII. Non solum die anniuersaria; sed etiam die 3. 7. & 30. id quod etiam nunc seruatur. *Gen 37.*

IX. Eriguntur tituli: idem factum olim fuit. *1. Mach. 13.*

X. Dantur eleëmosynæ pauperibus: idem olim.

Dicimus autem, multiplicem vtilitatem sepulturæ, tam viuis, quam defunctis: Et viuis quidem quadruplicem. I. Quòd per sepulturam arcetur fœtor, & horror cadauerum, quæ non parum viuis nocerent. II. Quòd eo studio testantur viui fidem resurrectionis, & immortalitatis animarum. Non enim tam diligenter corpora mortuorum curaremus, nisi putaremus ea resurrectura. Neque cereos accenderemus, nisi animas viuere corporum post mortem significare vellemus. III. Quòd admonentur propriæ mortis: vnde etiam tumuli defunctorum, monimenta dicuntur. *Vtilitas sepulturæ.*

4. Quòd eo officio satisfaciant viui aliquo modo affectui suo, quo mortuos prosequebantur. Si enim vestes, & annulos bene collocari volumus, multò magis corpora.

Porrò mortuis ex sepultura alia quadruplex accedit vtilitas. I. Quòd cõsulitur honori eorum, adhuc in hominum memorijs viuentium. Non enim caret ignominia quadam, quòd fœditas nostri corporis aliorum conspectibus pateat. Quocirca non leuis pœna iudicatur, cùm quis à iudice priuatur sepultura, & in patibulo, aut rota pendens iubetur esse auium esca. 2. Satisfit desiderio eorum, quod, dum viuerent, habuerunt. Nemo est enim, qui carnem *Ephes. 5.* suam odio habeat: & ideò quisque, dum viuit, cupit etiam corpus suum honestè tractari: imò credibile est, animos corpore solutos, etiãsi fortè nesciant, quid corporibus eorum accidat, tamen cupere, vt honestè habeantur; sicut etiam cupiunt ad ea reuerti. Atque hinc videmus, Prophetæ inobedienti da- *3. Reg. 13.* tum in pœnam, vt non sepeliretur cum patribus suis. 3. Vtilitas nascitur ex eo, quòd à multis deducuntur ad sepulchrum: hinc enim per accidens fit, vt à multis pro eis oretur. 4. Ex eo oritur, quòd in templis Sanctorum sepulchrum habent. Inde enim fit, vt eorum amici, cùm eorum recordentur, simul etiam recordentur eius Sancti, in cuius templo sunt sepulti, & frequenter eius patrocinio eos commendent.

DE

DE INDVLGENTIIS.

LIBER SEXTVS.

CAPVT I.

De nomine Indulgentiæ, & Iubilæi.

NDVLGENTIA remissionem, & facilitatem; siue condescensionem in Script. sacris & alijs auctoribus, præsertim Ecclesiasticis solet significare. Et quidem priore significatione vsurpatur ab Isa. interprete S. Luca. Nam, quod legimus in Isaia: *Prædicare captiuis indulgentiam*; in Euangelio Lucæ redditum videmus: *Prædicare captiuis remissionem*. Eadem notione passim veteres Patres vsi sunt. Posteriore significatione, qua nomen Indulgentiæ pro lenitate, & condescensione accipitur, vsus est Apostolus: *Hoc autem dico secundum indulgentiam, & non secundum imperium*. Eadem significatio apud alios Script. tam sacros, quàm profanos, frequentissima est. Ecclesia igitur, & scholæ Theologorum vtramque significationem coniungentes Indulgentias vocant remissionem pœnarum, quæ sæpe remanent luendæ post remissionẽ culparum, & reconciliationem in Sacram. pœnitentiæ adeptam: quas remissiones summi Pont. ex paterna lenitate, & condescensione in filios suos compatientes eorum infirmitati, certis temporibus, & non sine iusta caussa concedere solent. Videtur autem Ecclesia ad hanc rem significandam nomen hoc deriuasse ab vsu veterum Imp. & Iureconsultorũ: siquidem illi Indulgentiam solenni, proprioque vocabulo vocant remissionem generalem criminum, quam aliquando Principes sæculi publicæ lętitiæ caussa faciebant.

Isa. 16. *Luc. 4.* *1. Cor. 7.*

Porrò *Iubileus* dicitur à voce Hebræa, *Iobel*. Et quamuis aliqui malint Iobeleum, vel Iobileum, quàm Iubileum dicere: nos tamen S. Hieronymum sequimur, qui vocem *Iobel* perpetuò *Iubileum* reddit. Significat autem Iubileus annum remissionis, qui apud Hebræos erat quinquagesimus. Siquidem eo anno remittebantur labores omnes agriculturæ: non enim arabatur, nec serebatur, nec metebatur; sed ex frugibus anni superioris, quas Dominus triplo plures suppeditabat, omnes commodè sustentari poterant. Restituebantur etiam agri, ac domus venditæ prioribus dominis; &, qui seruituti addicti fuerant, libertati pristinæ reddebantur. Deriuatur autem etymologia Iubi-

Leuit. 25. & 27. Num. vlt.

Iubilei, vt existimo, à *Iabal*, quod significat germinare, & producere, vnde est nomen *Iebul*, quo fruges, & fructus omnes significari solent. Fuit autem sine vllo dubio Iubileus Hebræorum typus, & figura Euangelij, per quod homines remissionem peccatorum, & liberationem à seruitute Diaboli, possessionem paradisi, & domum cœlestem, ac denique fructus bonorum operum, & innumerabilia alia beneficia per Christum acquirunt. Ad quod alludens Isa. sic ait: *Spiritus Domini super me, eò quòd vnxerit me ad annunciandum mansuetis misit me, vt mederer contritis corde, & prædicarem captiuis indulgentiam*, &c. *Isa. 61.*

CAPVT II.

An sint Indulgentiæ.

DVO hic nobis quærenda sunt. Vnum: *An extet in Ecclesia thesaurus aliquis satisfactionum Christi, & Sanctorum, qui applicari possit ijs, qui rei sunt pœnæ luendæ post culpam in Sacram. pœnitentiæ remissam?* Communis Theologorum, tam antiquorum, vt S. Thomæ, & S. Bonauenturæ; nam recentiorum omnium sententia thesaurum satisfactionum: tum Christi, tum Sanctorum, semper agnouit. Itaque sit I. propositio: In bonis actionibus hominum iustorum duplex valor, seu pretium assignari potest: meriti videlicet, & satisfactionis.

Prob. I. ex Script. Eleëmosyna delet peccatum, quod est satisfactorium esse: *Eleëmosyna ab omni peccato, & à morte liberat*. Et: *Sicut aqua extinguit ignem, ita eleëmosyna extinguit peccatum.* Et tamen eadem eleëmosyna, quia est opus bonum, & Deo gratum, est meritoria vitæ æternæ. *Percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi: esuriui enim, & dedistis mihi manducare, &c.* Idem dici potest de ieiunio, quod verè est satisfactorium, quia pœnale, vt perspicuum est ex facto Niniuit. & tamen est meritorium, si fiat ex charitate cùm Dominus dicat: *Tu autem, cùm ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua, ne videaris hominibus ieiunans, sed Patri tuo, qui est in abscondito, & Pater tuus, qui videt in abscondito reddet tibi.* Quid autem reddet, nisi mercedem? Sic enim paulò antè de hypocritis dicitur, qui cupiunt videri ab hominibus ieiunantes: *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.* Idem de Oratione dici potest. Nam in Oratione Dominica petimus, vt dimittantur nobis debita nostra, atque hac petitione satisfacimus pro peccatis venialibus: & tamen de eadem oratione Dominus dicit: *Tu autem, cùm oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem tuum in abscondito, & pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.*

Tob. 4. Eccli. 3. Matt. 25. Ion. vlt. Matth. 6. Ibid.

Prob. etiam rationibus. Principiò; Opus bonum ex charitate factum meritorium est vitæ æternæ. At nihil detrahitur de bonitate, & dignitate eius operis, si acceptetur à Deo ad satisfactionem pro pœna. Igitur idem opus meritorium,

ritorium, & satisfactorium erit. Ad hæc; Qui orat pro alijs, eisque impetrat remissionem peccati, vel quoduis aliud beneficium Dei, certè non minùs bene operatur, & Deo placet ita orando, quàm si pro se tantùm oraret; imò meliùs facit, ac magis Deo placet, quia simul exercet charitatem in Deum, & in proximum. Igitur non perdit mercedem suam apud Deum, quamuis etiam proximo beneficium aliquod ipso opere impetrauerit.

Præterea; Si duo pij viri cum æquali charitate, & pietate erga Deum orent, aut eleemosynas tribuant, & vni remittatur pœna aliqua temporalis, cui erat obnoxius; alter non egeat vlla remissione; quæro: an par prœmium sibi acquirant in vita æterna, an diuersum? Si par; igitur opus bonum meritorium, & satisfactorium simul esse potest; neque aliquid amittit de ratione meriti propterea quòd ratio satisfactionis accedit. Si diuersum, igitur opus bonũ, aut meritorium non integram à Deo mercedem accipit: nam non potest tam parum detrahi de prœmio vitæ æternæ, & augmenti gratiæ, quin illud sit multò preciosius, & maius, quàm remissio cuiuscunque pœnæ temporalis. Hoc autem esset absurdum.

Postremò, Potest vni, atque idem operi duplex merces deberi: altera ex iustitia commutatiua, altera ex distributiua. Atqui operi satisfactorio debetur remissio pœnæ ex iustitia commutatiua, operi meritorio debetur prœmiũ ex iustitia distributiua, secundum substantiam, quamuis secundum modum debeatur, & reddatur secundum commutatiuam. Igitur potest vnum, atque idem bonum opus simul satisfactorium esse, & meritorium. Propositio huius argumenti est certissima. Nam euangelizanti debetur ex iustitia commutatiua victus, & vestitus. *Dignus est enim operarius mercede sua.* Et Apostolus affirmat Dominum ordinasse, vt, qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuant: ac, vt ostendat id exigi secundum iustitiam commutatiuam, mercedem illam appellat stipendium: *Quis*, inquit, *militat suis stipendijs vnquam?* Eidẽ verò Euangelizanti debetur prœmium in vita æterna secundum iustitiam distributiuam. *Pascite, qui in vobis est, gregem Dei, & cùm apparuerit Princeps Pastorum, accipietis immarcescibilem gloriæ coronam.* Et: *Vnusquisque mercedem accipiet secundum suum laborem.* Videmus id etiam quotidie in rebus humanis. Porro assumptio argumenti non minùs est certa. Quod enim compensatio pœnæ pertineat ad iustitiam commutatiuam, perspicuum est ex sacris litteris. *Pro mensura peccati erit & plagarum modus.* Neque de hac re vlla dubitatio esse potest. Quòd autem meritis bonorum operum respondeat prœmium secundum iustitiam distributiuam, saltem secundum substantiã, docent Theologi ex eo, quòd in Script. Deus, vt iudex, distribuit vnicuique secundum opera sua. vt patet in parabola de talentis, & ex illo: *Reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex.* Et passim in sacris litteris dicitur Deus non esse acceptor personarum, quod vitium contrarium est iustitiæ distributiuæ.

Luc. 10. *1. Cor. 9.* *1. Pet. 5.* *1. Cor. 3.* *Deut. 25.* *Matth. 5.* *Act. 10.* *Rom. 2.*

Propositio 2: *Opus bonum, qua parte meritorium est, non potest alij applicari; potest tamen, quà satisfactorium est.*

Prior pars huius sententiæ extra controuersiã est: nam is dicitur mereri, qui bene operatur, & ex bono opere dignus est prœmio. Nõ potest autem fieri, vt

ex eo, quòd vnus bene operatur, alter censeatur bene operari, vt dignus prę̨mio habeatur.

Deinde; Nemo potest proprio merito spoliari, quantumuis pro alijs oret, vel ieiunet, vel eleëmosynas faciat: Non igitur meritum suum cum alijs cōmunicare potest. Et hoc est, quòd Script. passim docent, cùm dicunt: *Vnusquisque propriam mercedem accipiet.* Et: *Reddes vnicuique secundum opera sua.* Potest quidem vnusquisque per opera sua bona impetrare alijs diuina aliqua beneficia; potest etiam communicare opera sua bona, quod attinet ad satisfactionem pro reatu pœnæ, vel ad gaudium, quod inde percipitur. Sic enim Dauid affirmat se participem fuisse omnium timentium Deum. Sed, vt alius ex merito alterius sit dignus prœmio, vel vt, qui bene operatus est, merito suo priuetur, fieri non potest. Posterior pars huius sententiæ non difficulter probari potest. Nam satisfactio est compensatio pœnæ, vel solutio debiti: potest autem vnus pro alio ita pœnam compensare, vel debitum soluere, vt ille satisfecisse meritò dici posśit. Præterea; Qui pro alio satisfacit, non potest eodem opere pro se satisfacere: igitur verè satisfactionem suam cum altero cōmunicauit.

1 Cor. 2. Psal. 61. Psal. 118.

Propositio tertia. *Extat in Ecclesia thesaurus satisfactionum ex Christi passionibus infinitus, qui nunquam exhauriri poterit.* Hæc propos. in dubium vocari non potest: nam Christi passio pretij fuit infiniti, cùm esset passio personæ infinitæ, verbi videlicet incarnati. Sic enim Apostolus loquitur: *Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus S. posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo.* Itaque Deus est, qui sanguinem fudit pro Ecclesia, sed in carne humana hypostaticè assumpta illā fudit, vt ait S. Petrus: *Christo*, inquit, *in carne passo.* Dignitas autem satisfactionis mensuram accipit à dignitate personæ satisfacientis: sicut grauitas offensionis à dignitate personæ læsæ.

1. Pet. 4.

Deinde Christus pro omnibus hominibus mortuus est: *Pro omnibus mortuus est Christus.* Et: *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantùm, sed pro totius mundi.* Certum est autem non omnibus hominibus, qui hactenus vixerunt, pretium mortis Christi reipsa applicatum fuisse ad eorum expianda peccata: imò maiorem partem hominum morti æternæ addictam esse. *Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.* Et: *Lata est porta, & spaciosa via, quæ ducit ad perditionem, & multi ingrediuntur per eam.* Superest igitur multum illius pretij, quod semper applicari posśit, etiamsi infinitum non esset, sicut reuerà est, & redundabit: pręsertim cùm tota Christi satisfactio applicari nobis posśit, cùm ipse nulla satisfactione indiguerit, qui peccatū nō fecit, nec facere potuit. Nā, vt dicit Apostolus: *Nō habuit Christus necesse priùs pro suis delictis sacrificium offerre, deinde pro populi, cùm fuerit semper sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus.* Et, vt idem ait: *Factus est peccatum, id est, hostia pro peccatis, is, qui peccatum non nouerat. Ipse enim peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius.*

1. Cor. 5. 1. Ioan. 2. Matth. 20. Matth. 7. Heb. 7. 2. Cor. 5. 1. Pet 2.

Propositio quarta. *Ad hunc thesaurum superefluentium satisfactionum etiam pertinent passiones B. Mariæ virginis, & omnium aliorum Sanctorum, qui plus passi sunt, quàm eorum peccata requirerent.*

Prob. I. ex passionibus B. Mariæ. Constat enim virginem Mariam actuali nul-

li nullo peccato maculatam fuisse: pium quoque est, existimare ab originali etiam peccato eam fuisse immunem; sed hoc in præsenti ad rem nostram non pertinet. Non igitur eguit vlla satisfactione pro se: & tamen plurima passa est propter Deum, ac præsertim cùm animam ipsius doloris gladius pertransiuit. *Luc. 2.*

Prob. 2. ex passionibus S. Ioannis Bapt. quem constat in vtero sanctificatum, innocentissimam vitam duxisse, vt vix leuissimis culpis, & paucissimis obnoxius fuerit. Et tamen ex Euang. discimus totam eius vitam adeò seuerè, & duriter actam, vt exemplar pœnitentiæ omnibus esse potuerit, & tandem pro veritate vincula, carcerem; & ipsam capitis obtruncationē passum esse. Quare in dubium reuocari non potest, quin ingens omninò cumulus passionum eius superfuerit, quo ipse ad expianda propria peccata non eguit.

Prob. 3. ex passionibus SS. Prophetarum. Fuerunt enim omnes viri sanctissimi, ita vt modica omnino pro suis culpis satisfactione opus habuerint; & tamen tot angustijs, & afflictionibus oppressi fuerunt, vt plurima, & maxima peccata expiare potuerint. De se B. Iob vnus ex vetustissimis Prophetis sic ait. *Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quam patior, in statera, quasi arena maris hæc grauior appareret.* Similiter dicere potuisset Helias, Helizeus, Isaias, Hieremias, Ezechiel, & alij sanctissimi Prophetæ, qui ab impijs grauissimas persecutiones, vel etiam mortem pertulerunt. De his etiam scribit Apostolus: *Alij verò ludibria, & verbera experti, insuper & vincula, & carceres, lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt: circuerunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus: in solitudinibus errantes, in montibus, & speluncis, & in cauernis terræ.* *Iob. 6.* *Heb. 11.*

Quartò. Idem clarissimè potest demonstrari ex passionibus Apostolorū. Nam de se Apostolus Paulus ait: *Ministri Christi sunt, & ego; vt minus sapiens dico, plus ego, in laboribus plurimis, in carceribus abundantiùs, in plagis supra modum, in mortibus frequenter*, &c. Et tamen, quàm parum ipse deberet pro suis culpis satisfacere, indicat, cùm ait: *Nihil mihi conscius sum.* Et: *Gloria nostra hæc est testimonium conscientiæ nostræ, quòd in simplicitate cordis, & in sinceritate Dei conuersati sumus in hoc mundo.* Porrò de omnibus Apostolis idem Paulus: *Puto, quòd Deus nos Apostolos nouissimos ostendit, tanquam morti destinatos.* Et infrà: *Vsque in hanc horam & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cædimur, & instabiles sumus, & laboramus operantes manibus nostris: maledicimur, & benedicimus: blasphemamur, & obsecramus: tamquam purgamenta huius mundi facti sumus omnium peripsema vsque adhuc.* *2. Cor. 11.* *1. Cor. 4.* *2. Cor. 1.* *1. Cor. 4.*

Quintò. Idem prob. ex passionibus Martyrum, quæ planè innumerabiles fuerunt. Constat enim Martyrium tam plenam satisfactionem esse, vt expiare possit reatum contractum ex quantumuis ingenti numero, & magnitudine peccatorum. Nam, dummodo constat aliquem esse verè martyrem, Ecclesia non dubitat eum inter sanctos, & beatos numerare, etiamsi ante martyrium multis flagitijs fuerit coopertus. Promissio enim Domini generalis est: *Omnis, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum corā patre meo.* Et: *Qui perdiderit animam suam propter me, inueniet eam.* Cùm igitur *Matth. 10.*

tur martyrium omnem reatum, quamuis grauissimum, expiare possit, & multi martyres leuissimos reatus, aut etiam nullos habuerint ipso tempore martyrij, certè sequitur, vt ingens cumulus satisfactionum martyribus superfuerit.

Sexto. Idem prob. ex fructibus pœnitentiæ plurimis, & maximis, quos protulerunt tam multi sancti Confessores, ac præsertim Heremitæ, qui longissimo tempore vitam sanctissimam, & laboriosissimam, id est, asperrimã, & durissimam peregerunt, quos non dubium est multum in hoc spirituale ærarium contulisse.

Altera quæstio est: *An in Ecclesia sit potestas applicandi thesaurum satisfactionum, ac per hoc indulgentias concedendi?*

Pro quâ sit I. propositio: *Satisfactiones Christo, & Sanctis supernacaneæ applicari possunt alijs, qui rei sunt luendæ pœnæ temporalis.*

Prob. I. ex articulo symboli Apostolici, *communionem sanctorum.* Docemur enim in hoc articulo, fideles omnes esse inuicem membra, & quasi viuum Rom. 12. quoddam corpus, vt etiam B. Paulus affirmat: &, sicut membra viua se in-
1. Cor. 12. uicem iuuant, ita fideles inter se bona sua communicare, præsertim cùm ea, quæ vni superflua sunt, alteri necessaria, & valdè vtilia esse possint.

2. Cor. 12. 2. Tim. 2. Col. 1. 2. Potest probari ex verbis Apostoli: *Ego libentissimè impendã, & superimpendar ipse pro animabus vestris.* Et: *Omnia sustineo propter electos.* Et: *Gaudeo in passionibus pro vobis, & adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi, in carne mea, pro corpore eius, quod est Ecclesia.* Quamuis enim possint hæc verba ita exponi, vt significent Apostolum passum esse multa propter electos, & propter Ecclesiam, quia non potuit Euangelium prędicare, nisi se multis periculis exponeret, & multos labores subiret; & rursum, passum esse propter electos, & propter Ecclesiam, vt exemplo suo infirmos confirmaret, & ad brauium supernæ vocationis accenderet: tamen negari non potest, quin possint etiam rectè exponi de communicatione satisfactionum: nam sensus isti inter se non pugnant, & possunt omnes simul admitti. Optauit enim Apostolus fidelibus prodesse omnibus modis, quibus id fieri poterat. Nihil enim excepit, qui dicebat: *Libentissimè impendar ipse pro animabus vestris.* Potuit autem prodesse communicando passiones suas ad expiandum reatum temporalem, cùm sibi eiusmodi satisfactiones abundarent: igitur optauit, & voluit etiam hac ratione fidelibus prodesse. Quod autem optauit Apostolus, optarunt sine dubio ceteri S. Apostoli, alijque pij viri, qui Dei, & proximi charitate flagrabant.

Propositio 2. *Ecclesiæ pastoribus auctoritas diuinitùs concessa est, thesaurum satis-*
Matth. 16. *factionum dispensandi, ac per hoc indulgentias concedendi.* Prob. I. ex illis verbis Domini: *Quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis.* Est enim hæc promissio generalis, & amplissima, nec restringitur ad peccata, qualis est il-
Ioan. 20. la: *Quorum remiseritis peccata,* &c. sed complectitur omnia vincula, quæ impedire possunt homines à consecutione salutis æternæ. Itaque in hoc verbo fundatur potestas, non solùm absoluendi à peccatis in Sacram. Pœnitentiæ, sed etiam absoluendi à censuris quibuscunque, nec non dispensandi in legibus, votis, & iuramentis, dum rationabilis adest caussa. Promittitur enim his verbis Apostolo Petro supremum tribunal Ecclesiasticæ potestatis, vt loco Christi

Christi Ecclesiam omnem regere, & iudicare summa cum potestate possit. Quod ei tum demum exhibitum est, cùm à Christo audiuit. *Pasce oues meas.* Quare, quemadmodum Petrus, vt supremus iudex, loco Christi absoluere potest homines peccatores ritè dispositos à culpis quibuscunque, applicando illis per Sacram. Baptismi, vel pœnitentiæ Christi merita: ita etiam potest absoluere eosdem extra sacramentum à pœnis temporalibus applicando eis Christi, & Sanctorum passiones.

Ratio autem, cur reatus culpæ in Sacram. soluatur; reatus autem pœnæ extra Sacram. est in promptu: quamuis enim potestas soluendi sit generalis, tamen debent omnia solui, prout exigit eorum natura. Culpæ autem lęthales non soluuntur sine infusione gratiæ: infusio verò gratiæ non datur humano ministerio, nisi per Sacramenta. At reatus pœnæ remanentis post dimissam culpam soluuntur extra Sacram. quia non requirit infusionem nouæ gratiæ, sed eam iam adeptam præsupponit. Eodem pertinent illa verba: *Quæcunque alligaueritis super terram, erunt ligata in cœlis; & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cœlis.* Ne quis enim Ecclesiam contemneret, de qua paulò antè dictum erat: *Si te non audierit, dic Ecclesiæ; si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus:* addit Christus tantam fore potestatem Præsulum Ecclesiæ, vt, quæcunque ipsi ligauerint, & soluerint, sint etiam apud eum ligata, & soluta; cùm hæc promissio generalis sit, & cùm ipsos Præsules loco suo iudices, & Principes Ecclesiæ esse voluerit, nulla est ratio, cur non possit extendi ad solutionem reatus pęnæ temporalis, præsertim cùm diuinæ iustitiæ satisfiat ex redundantibus satisfactionibus Christi, & Sanctorum. Matth. 18.

Prob. secundo propositio ex praxi, & vsu perpetuo Ecclesiæ Catholicæ. Quod enim Ecclesia semper in vsu habuit, dubitari non potest, quin sit à Deo, etiamsi fortè fundamentum eius consuetudinis lateret nos. Ipso Apostolorū tempore concessam fuisse indulgentiam, perspicuum est ex illis verbis: *Cui autem aliquid donastis, & ego: nam ego, quod donaui, si quid donaui propter vos in persona Christi, vt non circumueniamur à Sathana.* Rogauerunt Corinthij B. Paulum, vt incestuoso excommunicato, & seriam pœnitentiam agenti ignosceret, & condonaret, quod supererat, pœnitentiæ: annuit B. Paulus, & iussit, vt ipsi nomine suo indulgerent. Ac, vt videamus nihil defuisse eorum, quæ ad veram pęnitentiam pertinent, quæ tria à Theologis numerantur; nimirum auctoritas in concedente, pietas in caussa, & status gratiæ in suscipiente; Apostolus in persona Christi, id est, auctoritate à Christo accepta, indulgere se dicit, idque propter ipsos, id est, propter communem ipsorum vtilitatem, vt non detur locus insidijs Diaboli ob nimiam Prælati seueritatem. Denique, constat ex eadem epist. Corinthium incestuosum tantum de suo peccato dolorem concepisse, vt periculum esset, ne nimia tristitia absorberetur: ex quo intelligimus, eum per veram pęnitentiam ad statum gratiæ peruenisse. Post Apostolica tempora extant testimonia Tertulliani, & Cypriani, de remissione pęnæ, quam Pont. faciebant, vel ad Martyrum intercessionem, vel alijs de caussis. Post illa tempora extant Concilia Ecclesiæ antiquissima, partim generalia, partim etiam diuersarum prouinciarum, in qui- 2. Cor. 2.

Sess. 25. bus per Episc. indulgentiæ pœnitentibus conceduntur. Concilium etiam Trident. probat vsum indulgentiarum, & emendat abusus.

Prob. 3. ratione petita ab his signis, in quibus internoscuntur Catholica dogmata ab hæresibus. Nam Catholicorum dogmatum hoc est proprium, vt non inueniatur eorum origo, nisi ad Euangelium, vel Apostolos ascendamus: hæresum autem semper potest assignari certus auctor, & locus, & tempus, in quo exoriri cœperunt. Iam verò nullus hactenus indicare potuit auctorem indulgentiarum, neque locum, vel tempus, quo prędicari cœperint: omnes enim, qui de Indulgentijs mentionem faciunt, siue Doctores, siue Pont. sint, siue etiam Concilia, ita de ijs loquuntur, vt de re visitata, & recepta.

Quinto prob. ex diuinis testimonijs reuelationum, & miraculorū. Nam S. Bernardus prędicauit multis in locis indulgentias, quas Eugenius III. Papa concessit ijs, qui accepta cruce ad bellum sacrum Hierosolymitanum L. 3. c. 4. proficiscerentur, & prędicationem suam miraculis plurimis, & maximis confirmauit, vt cognosci potest ex vita eius fideliter scripta. S. quoque Franciscus diuina reuelatione indulgentiam à Domino, & eius vicario Rom. Pontifice obtinuit pro Ecclesia S. Mariæ de Angelis. S. Brigitta vidua sanctissima, cuius reuelationes diligenter examinatæ, & approbatæ per viros doctissimos fuerūt, ab ipso Christo non semel admonita fuit de indulgentijs maxi- L. 6. reuelat. c. 102. & 105. mis, quæ sunt Romæ.

Vltimò prob. ratione ducta à simili. Nam in omni Rep. bene instituta pertinet ad Principes, & Magistratum dispensatio bonorum communium: & rursum ad eosdem pertinet admittere satisfactionem vnius pro altero, si ita iudicent expedire vtilitati Reip. At certum est Episcopos Principes esse populi Christiani, & Rom. Pontificem in vniuersa Ecclesia loco Christi summum Magistratum gerere. Nec minùs est certum, extare in Ecclesia thesaurum satisfactionum ex passionibus Christi, & Sanctorum, quo ipsi nō egent, & in communem fidelium vtilitatem erogari desiderant. Denique, certum est multos esse fideles homines, & Dei filios, & amicos, qui tamen reatu pęnæ temporalis adhuc tenentur obstricti. Cur igitur non poterunt Episc. ac potissimùm Pont. Max. si rationabilis caussa subsit, ex thesauro illo pro debitoribus satisfacere Deo, & nomine ipsius Dei eandem satisfactionem pro debitoribus illis acceptare, atque ea ratione indulgentias illis dare, eosque à reatu pœnæ temporalis absoluere?

Propositio 3. *Prælati Ecclesiæ dispensare possunt Christi passionem, tum per Sacramenta, tum per indulgentias; passiones verò Sanctorum non nisi per indulgentias.* Ratio est in promptu. Nam Christi passio, qua parte dispensatur pro iustificatione, & reconciliatione peccatorum, non potest ab Ecclesiæ Prælatis dispensari, nisi per Sacram. Gratiam enim, & gloriam, vt omnes Theologi fatentur, non potest donare extra Sacram. nisi Deus potestate propria, & Christus per potestatem sibi communicatam à Deo, quam vocant excellentiæ.

Qua parte autem eadem passio Christi dispensatur pro remissione pœnæ temporalis, potest & per Sacramenta, & extra Sacramenta dispensari. Nam Sacram. Baptismi virtute passionis Christi remittitur omnis pœna, siue temporalis,

poralis, siue æterna: in Sacram. verò Pœnitentiæ remittitur semper pœna sempiterna, & pars aliqua pęnæ temporalis. Passiones verò Sanctorũ nunquã per Sacram. dispensari queunt: nunquam enim in Sacram. remittitur pęna sine remissione culpæ; culpæ autem passionibus Sanctorum non possunt expiari, vt illud omittam, quòd Sacram. sint instrumenta passionis solius Christi, nec vllam vim habeant à passionibus Sanctorum, cùm ipsi etiam Sancti per Christi Sacram. sanctificati fuerint. Restat igitur, vt passiones Sanctorũ, si vllo modo dispensari debeant, extra Sacram. solùm, idque pro solutione solius reatus pęnæ temporalis dispensari debeant.

CAPVT III.

Quid sit Indulgentia.

DVO hîc quærenda sunt. I. *An Indulgentia propriè sit absolutio, an solutio?* Posteriores Theolog. definierunt, vtrumque simul in Indulgentijs reperiri; solutionem scilicet, id est, compensationem pœnarum ex thesauro meritorum Christi, & Sanct. depromptam, & applicatam auctoritate Pontificis; & iudiciariam absolutionem. Sit igitur I. propositio: *Indulgentia propriè est absolutio iudiciaria, annexam habens solutionem ex thesauro.*

Prob. pars prior propositionis I. ex testimonijs Script. in quibus fundari diximus Indulgentias. Nam illud: *Tibi dabo claues regni cœlorum, & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis*: & illud: *Quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cœlis*; intelliguntur sine dubio de potestate iudiciaria absoluendi. *Matth. 16.* *Matth. 18.*

Prob. secundo ex testimonijs sacrorum canonum.

Prob. tertio ratione. Nam cur, quæso, pro defunctis non conceduntur indulgentiæ, nisi per modum suffragij? Certè nulla est ratio, nisi quia defuncti non possunt propriè iudicialiter absolui. Ergò indulgentia, quæ viuentibus simpliciter datur, absolutio iudiciaria est. Deinde; Si non esset necessaria iurisdictio ad indulgentias concedendas, quicunque applicare vellet alteri satisfactionem suam, is dici posset indulgentiam dare: quod tamen est omninò inauditum.

Posterior pars prob. I. auctoritate Clementis VI. qui manifestè hoc docet. Deinde ratione: nam Prælati Ecclesiæ, & ipsi etiam summi Pontifices non sunt absoluti domini, vt possint pro arbitrio, sine vlla compensatione, condonare hominibus culpas, vel pœnas, quarum rei sunt in foro Dei: sed sunt iudices à Deo constituti, qui possunt quidem pro potestate sibi à Deo cõcessa remittere culpas, & pęnas nomine Dei; sic tamen, vt iustitiæ satisfiat. Et confirm. à simili. Nam, cùm Sacerdotes in Sacramento Pęnitentiæ absoluunt reos pœnitentes à culpis, & ab aliqua parte temporalis pęnæ, non id faciunt sine compensatione; sed applicant pretium sanguinis Domini, vt diuinæ iu- *Extrauag. Vnigenitus.*

stitiæ

ſtitiæ ſatisfiat. Igitur eodem modo, cùm per indulgentias Prælati Eccleſiæ ſubditos ſuos abſoluunt à pœnæ temporalis reatu, id faciunt applicando ſatisfactiones Chriſti, & Sanctorum.

Propoſitio 2. *Quamuis in Indulgentijs abſolutio cum ſolutione ordinariè coniungatur, poſſet tamen ſummus Pont. indulgentiam concedere per ſolam ſolutionem; non tamen per ſolam abſolutionem.* Quòd per ſolam ſolutionem, certum eſt ex indulgentijs, quæ dantur pro defunctis. Nam quemadmodum defunctis indulgentiæ conceduntùr per hoc ſolum, quòd ſummus Pont. applicat ex theſauro, quantum ſatis eſt ad compenſandam pœnam, quam illi in Purgatorio luituri erant; ſic etiam poſſet viuenti alicui applicare ſatisfactionem ex theſauro Eccleſiæ, & eo modo eum liberare à debito pœnæ, etiamſi non propriè illum abſolueret. Ceterum illa non eſſet eiuſdem rationis indulgentia cum ea, quæ ordinariè viuentibus tribuitur. Altera pars perſpicua eſt ex dictis.

Altera quæſtio eſt: *A quo vinculo per indulgentias ſoluamur, vel abſoluamur?* Sciendum, duplex eſſe vinculum ſeu debitum, ſiue reatum peccati: alterum culpæ, alterum pœnæ. Rurſus autem reatum pœnæ iterum eſſe duplicem: alterum pœnæ naturalis, qualis eſt mors, morbus, ignorantia, concupiſcentia, & ſimilia; alterum pœnæ perſonalis, quæ conſequitur peccatum actuale; qualis fuit peſtis immiſſa in pop. ob peccatum Dauidis. Rurſus, reatum pœnæ perſonalis, alterum pertinere ad forum externum; alterum ad forum internũ. Rurſum, reatum pœnæ debitæ in foro interno, ſeu pœnitentiali, alterum eſſe pœnæ iniunctæ, alterum iniungendæ. Denique, reatum eiuſdem pœnæ, ſiue iniunctæ, ſiue iniungendæ, vel eſſe debitum, vt ſatisfiat ſoli Eccleſiæ, vel vt ſatisfiat etiam Deo.

Sit itaque I. propoſitio: *Per indulgentias non abſoluimur, nec ſoluimur à reatu culpæ vllius, id eſt, nec lethalis, nec venialis.* Et quidem de culpa lethali nulla dubitatio eſſe poteſt: nam, cùm ea tolli non poſsit, niſi infuſione gratiæ, & gratia non infundatur miniſterio humano, niſi per Sacramenta, pro comperto habendum eſt, eam per indulgentias non poſſe tolli. De veniali probabilis eſt ſententia communis, per indulgentias non tolli, niſi reatum pœnæ temporalis, qui remanet culpa dimiſsa: ſiquidem indulgentia ſupplet locum ſatisfactionis pœnitentialis.

Præterea; Cùm Pont. indulgentias concedunt, ſæpe declarant ſe condonare pœnitentiam iniunctam; ſæpe etiam dicunt ſe largiri certum numerum annorum, vel dierum indulgentiæ, quæ nullo modo ad peccata venialia, ſed ad ſolas pœnas accommodari poſſunt. Item; Si quando in litteris indulgentiarum legatur, concedi abſolutionem à culpa, & pœna, intelligendum eſt id propterea dici, quòd indulgentia coniungitur ordinariè cum Sacramentali confeſsione, & facit, vt, qui per Sacramentalem confeſsionem fuit abſolutus à culpa, per indulgentiam abſoluatur à pœna. Pari ratione, cùm dicunt Pontifices ſe per indulgentias abſoluere pœnitentes à peccatis, vel condonare omnia peccata, vel dimidiam, aut tertiam partem peccatorum, ſemper loquuntur de peccatis, quoad pœnam, non quoad culpam, quæ ante indulgentiam remiſſa eſſe creditur.

Propoſitio ſecunda, *Per indulgentias non liberamur à pœnis naturalibus.* In hac con-

conueniunt omnes Doct. Constat enim definitum esse à Deo, vt pęnæ illæ naturales non tollantur, nisi cùm natura ipsa mutabitur, id est, cùm per resurrectionem mortale hoc induet immortalitatem. 1. Cor. 15.

Propositio tertia. *Nec pœnas, quæ in foro externo, contentioso, siue Ecclesiastico, siue sæculari infliguntur, indulgentiæ tollere possunt.* Nam pęnæ fori externi propter bonum Reip. infliguntur, vt facinorosi deterreantur à peccatis, & probi homines securitate fruantur. Pręterea, Indulgentiæ non conceduntur, nisi pęnitentibus, & Deo reconciliatis: pęnæ autem illę infliguntur maximè pertinacibus, & rebellibus. Denique; Indulgentię locum obtinent satisfactionis pęnitentialis: quare non aliam pęnam tollunt, nisi quam debemus in foro secreto, & pęnitentiali.

Propositio quarta. *Indulgentiæ liberant homines reatu pœnæ, non solum coram Ecclesia, sed etiam coram Deo.* Hęc propositio olim negabatur à nonnullis Catholicis: & hoc tempore à Luthero, & Caluino, ceterisque sectarijs. Et quidem aduersus Catholicos prob. propositio. Quoniam, si solùm deberet Ecclesiæ satisfieri, siue tolli pręceptum agendę pęnitentię ab Ecclesia positum, non esset opus thesauro meritorum Christi, & Sanctorũ. Secundò, Non esset vtilis, sed noxia indulgentia, & Ecclesia filios suos in hac re maximè graui decipere videretur: liberaret enim eos à pęna huius vitę mitissima, & remitteret ad pęnam atrocissimam Purgatorij. Tertiò, Non possent concedi indulgentię pro defunctis, quippe qui non ligantur Ecclesię pręceptis, neque aut ipsi disciplina indigent, aut exemplo esse possunt. Quartò, Multi fideles indulgentias percepturi confitentur Sacerdotibus peccata, & satisfactionem iniunctam explent. Interdum etiam Pontifices in litteris indulgentiarum pręscribunt, vt Sacerdotes iniungant pęnitentias salutares ijs, qui indulgentiam consequi desiderant. Igitur & populi, qui suscipiunt indulgentias, & Pontif. qui eas tribuunt, eius sententię se esse testantur, vt indulgentię potissimum prosint ad pęnam Purgatorij expiandam. Denique; hoc significare videntur illa verba: *de vera indulgentia*, quæ addi solent, cùm indulgentię in sacello Pontificio promulgantur; vera enim indulgentia dicitur, quę reatum pęnæ, non solum coram Ecclesia, sed etiam coram Deo verè tollit.

Iam verò áduersus hæreticos, prob. I. indulgentiam valere ad relaxandam pęnam coram Deo, ex verbis Christi: *Quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cælo.* Et: *Quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælo.* Quorsum enim additur: *& in cælo*, si non soluitur vinculum nisi humanum. Matt. 16. Matt. 18.

Prob. secundo ex Patribus.

Prob. III. ratione ducta à simili. Pęnitentiæ siquidem à Sacerdotibus impositæ, & eæ, quæ assumuntur sponte, sunt omninò similes: constant enim ex ijsdem rebus, oratione videlicet, ieiunijs, & eleemosyna; & ad eundem finem tendunt, & aliæ alias iuuant: immò Sacerdotes, cùm pęnitentias iniungunt, hortantur pœnitentes, vt ipsi etiam sponte assumant alias, cum credibile sit impositas non esse ęquales criminibus. Certum autem est, per pœnitentias sponte assumptas satisfieri Deo, vt perspicuum est ex eo, quòd occultæ esse solent, iuxta illud: *Lauabo per singulas noctes lectum meum, lacbrymis meis stratum meum rigabo.* Igitur pœnitentiæ à Sacerdotibus non solùm exempli, & disci- Psalm. 6.

disciplinæ caussa, sed etiam ad satisfaciendum Deo imponi solebant.

Prterea; Pnitentiæ pro occultis criminibus occultè iniungebantur, sicut & ipsa confessio secreta esse debebat. Nō igitur semper iniungebantur exempli, & disciplinæ caussa.

Deniquè; Omnia argumenta, quibus in libro de Purgatorio demonstrauimus, post hanc vitam extare loca pœnalia, in quibus exerceantur animæ eorum, qui, dum viuerent, pro suis peccatis non integrè satisfecerunt Deo, probant etiam, Indulgentias homines liberare à reatu pœnæ, non solùm coram Ecclesia, sed etiam coram Deo. Nam nec ipsi Lutherani indulgentias negarent, si Purgatorium crederent.

Est etiam notandum, Indulgentias, quæ conceduntur in hac vita, immediatè, & principaliter liberare à debito pœnæ persoluendæ in hac vita: mediatè verò, & quasi secundariò à debito pnæ persoluendæ in Purgatorio.

Extran. Antiquorum. Propositio 5. *Cùm in forma Indulgentiæ palam exprimitur, concedi remissionem pœnitentiæ iniunctæ, non intelligitur concedi remissio eius pœnitentiæ, quam Sacerdos in Sacramento Confessionis iniunxit.* Nam pnitentia non dicitur propriè iniungi, nisi à Sacerdote, qui in particulari obligat precepto suo pœnitentem ad certa opera pœnalia peragenda. Canones enim pnitentiales exprimunt quidem, generatim, quæ pnitentia quibus peccatis conueniat: sed, quoniā nō est satis ad iustā pnitentiam imponendam, scire, quid congruat peccato secundum se, nisi simul attendantur variæ circumstantiæ, maximè circa personam pœnitentis; ideò non potest à canone pnitentiali pnitentia absolutè iniungi, neque vllus tenetur ad eam pnitentiam subeundam, quæ notatur in canone pnitentiali, nisi ab aliquo iudice iniungatur. Pari ratione dicitur, Deum non iniungere pnitentiam, sed exigere eam, quæ sequitur ex natura rei, ad peccati grauitatem.

Accedat præterea, quòd, cùm Indulgentiæ concessio secundum iura sit res odiosa, quippe quæ relaxat pnitentiæ rigorem, non debent extendi verba litterarum Pontificiarum ad pnitentias iniunctas largo modo, & impropriè, sed restringi ad iniunctas propriè; quales non sunt, nisi eæ, quæ à Sacerdotibus in Sacram. Pnitentiæ iniunguntur. Quæ enim definiuntur in Canonibus, vel exiguntur, nō possunt dici iniunct, nisi largo modo, & impropriè.

Conclusio 6. *Cùm non sit mentio iniunctarum pœnitentiarum, sed absolutè conceduntur indulgentiæ, intelligendum est, condonari omnes pœnitentias, siue iniunctæ sint, siue iniungi potuerint.*

Prob. propositio primo ex constitutione extrauag. Bonifacij VIII. in qua legimus indulgentiam datam esse plenam, pleniorem, & plenissimam. At certè, si non concederetur indulgentia nisi de iniunctis pnitentijs, satis fuisset dicere concedi *plenam* seu *plenariam*. Quid igitur sibi vult, *plenior* & *plenissima*? Adde, quod Glossa scribat, Bonifacium de hoc interrogatum respondisse, per plenissimam indulgentiam se intellexisse illam omnem indulgentiam, ad quam clauos Ecclesiæ possunt extendi. Non potest autem dubitari, quin claues Ecclesiæ ad indulgendas pnitentias non iniunctas, sed tamē debitas in iudicio Dei possint extendi. Adde, quòd ab eodem Pont. fuerit pro-

prohibitum pœnitentiario, ne confitentibus peccata anno illo Iubilęi satisfactiones iniungeret. Non igitur dubitari potest, quin Pont. ille indulgentias de non iniunctis dare voluerit. Simile est, quod de Pio V. refertur. Is enim priuatim interrogatus affirmauit indulgentias absolutè pronunciatas non restringi ad pęnitentias iniunctas, sed etiam extendi ad non iniunctas. Et quamuis duo illi Pont. non ediderint publicam huius quæstionis explicationem, per rescriptum aliquod Pontif. tamen non est leuis momenti tantorum virorum etiam priuata auctoritas.

Prob. secundò ex consuetudine nostrorum temporum. Nunc enim vix vnquam iniunguntur pœnitentiæ multorum annorum; & tamen Pont. qui hoc non ignorant, adhuc promulgant indulgentias septem, vel decem annorum, atque alias similes. Igitur non volunt Pont. hoc saltem tempore, indulgentias restringere ad pœnitentias iniunctas; sed extendunt etiam ad eas quæ meritò iniungi possent, si pœnitentiæ criminibus ęquales iniungerentur.

Præterea; hoc tempore, qui se parant ad indulgentias consequendas, confiteri solent peccata Sacerdoti, & iniunctam satisfactionem implere: non igitur existimant sibi tantùm iniunctas pœnitentias condonari, sed alias longè maiores. Quòd si hæc populorum existimatio non esset vera, manifestè falletur pop. & huius deceptionis caussa in prælatos Ecclesiæ referri posset. Denique; In litteris indulgentiarum aliquando ponitur, vt Sacerdotes imponant salutares pœnitentias ijs, qui indulgentias consecuti sunt. Non igitur indulgentia earum litterarum ad iniunctas pœnitentias, sed ad non iniunctas pertinet: neque enim Pont. relaxare intendũt pœnitentias illas salutares, quas iubent imponi.

CAPVT IV.

De varietate, & vtilitate Indulgentiarum.

DE varietate inuenio Indulgentias quinque modis consueuisse concedi: Interdum enim conceduntur aliquot dies, vel anni indulgentiarum. Interdum quadragenæ dierum; modò tertia, vel quarta, vel alia peccatorum pars; alias Indulgentia plenaria: Tandem Indulgentia plena, plenior, & plenissima in forma Iubilæi: Rursus, hæc omnia vel conceduntur in vita, vel in articulo mortis: Denique, vel sunt Indulgentiæ temporariæ, vel perpetuæ.

Et quidem *Indulgentia tot dierum, vel annorum* secundum veriorem opinionem, significat remissionem pœnitentiæ, quæ peragenda fuisset tot diebus, vel annis, secundum Ecclesiæ ritum. Constat enim pœnitentibus multa fuisse imperata, multa etiam interdicta: vt, exempli gratia, impe-

rabatur ieiunium feria 2. 4. & 6. interdicebatur vsus balnei, equitationis, vxoris etiam interdum,& potissimum tempore sacræ communionis.

Indulgentia Quadragena significat remissionem pœnitentiæ, quæ 40. continuatis diebus in ieiunijs, alijsque laboriosis operibus agenda fuisset. Quæ Quadragena, quando imperabatur acrior, ita vt solo pane, & aqua contenti esse deberent, qui eam peragebant, carena dici solebat, quòd videlicet carentiam omnium ferè ciborum contineret. Talis carena præmitti solebat ante septennem pœnitentiam. Porrò cùm Indulgentia condonat aliquam partem, vt tertiam, vel quartam peccatorum, nihil significatur aliud, nisi remitti pœnitentiam, quæ pro tanta parte pęnæ peccatis debitæ expianda necessaria fuisset.

Indulgentia verò plenaria totum pęnæ reatum tollit, qui post culpam remissam fortè remansit. Denique, *Indulgentia plenior, vel plenissima*, etiam in Iubilęo, non differt reuerà à plenaria simpliciter, & absolutè concessa: posset tamen fieri, vt Bonifacius VIII. qui primus vsus est illis vocibus, retulerit plenam Indulgentiam ad remissionem totius pęnitentiæ iniunctæ; pleniorem, seu largiorem ad remissionem totius pęnitentię, quę secundum Canones iniungi debuisset; plenissimam ad remissionem totius pœnitentiæ, quę à diuino iudicio posset exigi.

Extrau. Antiquorũ.

Existit autem hîc dubitatio: Num Indulgentia aliquot dierum, vel annorum huius vitæ respondeat in Purgatorio relaxationi totidem dierum, vel annorum? Et quidem omnes conueniunt, cùm per indulgentias condonantur pęnitentiæ aliquot dierum, vel annorum, consequenter etiam remitti pęnam Purgatorij, quę pęnitentiæ condonatę respondet.

Sed, vtrum pęnitentia vnius diei, vel vnius anni in hac vita tantum reatus pęnæ coram Deo expiare valeat, quantum expiaret vnus dies, vel annus in Purgatorio exactus, quęstio est. Communis sententia docet, quòd sic. Quamuis enim pęna Purgatorij sit acrior omnibus pęnis, quas in hac vita experti sumus, vt Patres docent, tamen ad expiandum reatum pęnæ efficacior est pęna voluntaria huius vitę, quàm pęna acrior Purgatorij; quia hoc est tempus misericordię, illud iustitię. Itaque in hac vita non est debitum vllum pęnæ tam grande, quod non posit vno die, vel etiam vna hora per martyrium omninò dissolui, pro quo tamen soluendo in Purgatorio vix multi anni sufficerent. Quod quidem de vehementissima contritione dici potest: de qua re multa extant exempla in historijs.

L. de scala parad gradu 4. Ioan. Climachus scribit latronem quendam omni scelerum genere coopertum, tanto ardore animi peccata sua publicè patefecisse, vt reuelatum sit sanctis aliquibus viris, illa omnia continuò satisfactione illa purgata fuisse, atque deleta.

L. 5. histor. Anglic. c. 13. Constat preterea ex Beda, alijsque probatis auctoribus, plurimas animas in Purgatorio vsque ad diem iudicij, id est, per multas annorum centurias cruciandas: cùm tamen nulla sit multitudo, vel grauitas peccatorum, quę nō posit in hac vita per pęnitentiam deleri, non solùm quoad culpam, sed etiam quoad pęnam.

Denique; legimus viros aliquos sanctos ob vnum solum peccatum non paruo

paruo tẽpore in Purgatorio cruciatos, vt patet de Paschasio Cardinali Rom. apud S. Gregorium: & de Seuerino Episcopo Coloniensi apud S. Petrum Damianum: & de S. quadam virgine apud Gregorium Turonensem. In præsenti autem vita eiusmodi peccata leui, ac breui pęnitentia dilui possent. *L. 4. Dial. c. 40.* *In epist. de mirac. sui temporis ad Desiderium.* *L. de gloria confess. c. 5.*

De *Indulgentia in mortis articulo* quæri potest: Quid intelligendum sit per mortis articulum? Sed resp. facilis est: nam, si litteris Pontificijs exprimatur *mortis articulus verus*, tunc sine dubio non assequitur illam indulgentiam, nisi qui reuera paulò pòst acceptam absolutionem moritur. Si verò non exprimatur, sed generatim dicatur, *in mortis articulo*, tunc sententia communior est, indulgentiam obtineri etiam in mortis articulo præsumpto, quamuis reuerà mors non sequatur. An autem, qui Indulgentiam consecutus est in articulo mortis præsumpto, possit rursus eandem assequi, cùm iterum veniet ad mortis articulum, Doct. dissentiunt: sed istæ quæstiones, vt plurimùm, ex inspectione litterarum dissolui possunt. *Indulgentiæ temporariæ* dicuntur, quæ conceduntur definito spacio temporum, quo indulgentia percipi potest: vt cùm definiuntur 24. horæ, vel vna, aut altera hebdomada, vel integer annus, vt in Iubilæis. *Perpetuæ* verò dicuntur, quæ sunt alligatæ certis locis; vt Ecclesijs, vel altaribus; vel etiam rebus mobilibus, vt rosarijs, granis benedictis, sine vlla temporis determinatione.

Vtilitas pręcipua Indulgentię est remissio pœnæ temporalis. De qua re id solùm quæri potest: An sit vtilis omnium hominum generi remissio pœnæ temporalis? Sed apud Catholicos res est certissima, Indulgentias omnibus esse vtiles, & ab ijs etiam, qui perfectioni dant operam, rectè quæri, & suscipi posse. Nã omnibus vtile est, liberari ab ijs rebus, quæ retardare possent adeptionem summi boni: talis autem est reatus pęnæ temporalis, cum quo si quis ex hac vita migrauerit, non poterit continuò pertingere ad vitam æternam. Sunt etiam aliæ vtilitates adiunctæ, quando in forma Iubilæi Indulgentiæ publicantur. Nam & datur facultas eligendi Confessarium, ex approbatis tamen, iuxta decretum Concilij Trident. Item, datur auctoritas confessarijs absoluendi à multis casibus reseruatis, multisque censuris Ecclesiasticis, nec non vota nonnulla in alia pia opera commutandi: atque alia id genus. *Sess. 23. c. 15.*

Sed duæ hoc loco existunt dubitationes. I. Si quis tempore Iubilæi absolutionem à reseruatis accipiat, & postea tamen negligat ea perficere, quę ad indulgentiam consequendam necessaria sunt, an absolutio illa rata sit? Responsio communis est, ratam esse: quia absolutio non pendet à futura conditione, & ne pendere quidem potest. II. Dubitatio: Si quis spe futuri Iubilæi in peccatum reseruatum sponte incidat, an ab eo peccato possit absolui? Respondent aliqui, non posse: sed alij contra sentiunt.

Quis posſit Indulgentias concedere?

CAPVT V.

VT Indulgentia rata ſit, duo requiruntur ex parte concedentis: auctoritas legittima, & cauſſa. Auctoritatem requiri, extra controuerſiam eſt: nam abſoluere, vel ligare non poteſt, niſi is, qui iuriſdictionem habet: indulgentias autem dare, abſoluere eſt. Præterea, Diſtribuere communia bona non poteſt niſi Magiſtratus, vel Princeps, cui bonorum communium adminiſtratio commiſſa eſt, & diſpenſatio credita: Indulgentiæ verò, præter abſolutionem, continent etiam applicationem theſauri ſpiritualis. Porrò auctoritas hæc potiſsimum reſidet in ſummo Pontif. ac propterea poteſt ipſe indulgentias etiam plenarias omnibus fidelibus elargiri. De qua re nulla diſſenſio eſt. Nam conſtat Apoſtolo Petro, cui ſummus Pontif. ſuccedit, propriè dictum
Matth. 16. eſſe à Domino: *Quodcunque ſolueris*, &c. Deinde, conſtat ex iure Canonico, in
c. Cùm ex eo, de pænitent. & remiſſ. ſummo Pontifice ad indulgentias concedendas eſſe plenitudinem poteſtatis. Denique, conſtat ex re ipſa, ſummos Pontif. frequentiſsimè indulgentias plenarias conceſsiſſe.

De Epiſcopis, & Metropolitanis res eſt etiam extra controuerſiam, poſſe illos in ſua diœceſi, iſtos in ſua prouincia indulgentias tribuere: ſic tamen vt indulgentiam vnius anni in dedicatione Eccleſiæ, vel 40. dierum alijs temporibus de iniunctis pœnitentijs non excedant. Nec minus certum eſt, non requiri poteſtatem ordinis, ſed ſolùm poteſtatem iuriſdictionis ad indulgentias concedendas: proinde poterit Pontif. Max. vel Epiſcopus indulgentias concedere, etiamſi nondum ſit ſacris ordinibus inſignitus. Neque amittitur hæc poteſtas per peccatum lethale.

De Legatis Apoſtolicis, poſſe eos concedere ex commiſsione ſpeciali, vel generali ſummi Pontif. indulgentias in omni loco, ad quem ſua legatio ſe ex-
In 4. diſt. 20. q. 4. ar. 2. tendit, nemo dubitat. Summum Pœnitentiarium poſſe concedere centũ dierum indulgentias, teſtatur Petrus Palud. Quod idem de alijs Cardinalibus
De Iubil. notab. 31. num. 17. teſtatur Nauarrus: quamuis id magis conſuetudine, quàm lege nitatur. Atq; hæc quidem videntur eſſe certa, & rata.

Primùm autem quæri poteſt de Concilio generali: an poſsit plenarias indulgentias dare? Quamuis verò neminem legerim, qui expreſsè doceat, Concilium generale non poſſe indulgentias dare; tamen videntur ita ſentire Doct. qui ſcribunt, ad ſummum Pontif. ſolum ſpectare poteſtatem indulgentias concedendi plenarias, & de Concilio generali nihil dicunt. Nam nullum
Seſſ. 4. huius rei exemplum habemus, niſi Concilij Baſileenſis: quod Concilium eo tempore erat ſchiſmaticum, neque eius decreta, & multò minus exempla,

certam

certam fidem faciunt. Concilium autem Constantiense propè finem indulgẽtias concedit non plenarias, sed solùm 100. vel 40. dierum: quod rectè poterat facere, cum in eo Concilio non solùm essent multi Episcopi, & Archiepiscopi, sed etiam Cardinales. Sess. 17.

Præterea; Concilium generale, secluso Papa, non habet Papalem auctoritem, nec formaliter, nec eminenter, nec vllo alio modo. Non igitur potest Concilium, secluso Papa, ea facere, quæ propriè ad summum Pont. pertinẽt, sed ea solùm, ad quæ se extendit Episcopalis auctoritas. Constat autem non posse Episcopos, etiam multos simul coniunctos, indulgentiam dare, nisi vnius anni, vel 40. dierum.

Altera dubitatio est de Iure, quo Episcopi possunt indulgẽtias elargiri. Aliqui enim existimant, Episc. iure diuino id posse: alij negant. Sed hæc quæstio ex alia pendet: *Vtrum iurisdictionem accipiant Episcopi à Deo immediatè; an verò per summum Pontificẽ?* Existimamus autem, Episc. à summo Pont. iurisdictionem omnem, ac per hoc potestatem indulgentias conferendi accipere. Cuius rei argumentum est, quòd videamus à summo Pont. restrictam, & limitatam Episcopis hanc potestatem fuisse: neque dubium est, quin ab eodem penitùs tolli, vel etiam augeri, & extendi possit. Quòd si à Deo immediatè illam haberent, posset quidem summus Pont. interdicere illis vsum eius potestatis; tamen si obstinatè ea vti vellent, non posset summus Pont. impedire, quò minus ratum esset, quod illi fecissent. Sicut cùm summus Pont. interdicit alicui Episc. ne vtatur facultate, quam habet à Deo conferendi Sacram. Confirmationis, vel Ordinis, peccat quidem Episc. non obtemperans Pont. Max. tamen collatio illa Sacram. Confirmationis, vel Ordinis rata est.

3. Dubitatio est de Abbatibus, Parochis, alijsque Sacerdotibus; *an possint indulgentias tribuere?* At sententia communis docet, nullos omninò Sacerdotes Episcopis inferiores posse iure communi tribuere indulgentias; sed solùm ex commissione summi Pont. vel Episc. Extat enim de hac re expressus textus iuris. Præterea; S. Thomas pulchrè docet, nullos esse absolutè Prælatos, nisi Episcopos. Ipsi enim sunt rectores integri populi, & quasi Reges in paruo regno; atque ita præsunt hominibus omnium ordinum, ætatum, sexuum, conditionum. Abbates autem sunt quasi patres vnius familiæ; & domus, & præsunt solis Monachis. Parochi quoque non præsunt, nisi vni parochiæ, quasi vni familiæ. Potestas autem dispensandi thesaurum Ecclesiæ non conuenit, nisi veris Prælatis, qui sunt Principes populi Dei. *c. Accedentibus, de excess. Prælatorum. In 4. dist. 20. q. 1. ar. 4.*

CAPVT

CAPVT VI.

De caussa iusta Indulgentiarum.

VT seiungamus certa ab incertis, conuenit primo inter omnes scriptores, sine iusta caussa ratam Indulgentiæ concessionem, quoad ea, quæ pendent ex solo iure Ecclesiastico: qualia sunt priuilegia eligendi Confessarium, qui possit etiam à reseruatis peccatis absoluere; & alia id genus. Ratio est, quoniam, cùm summus Pontif. dispensat in iure Ecclesiastico, dispensatio est rata, etiamsi non adsit caussa iusta: satis enim est, si constet, eum voluisse dispensare, cùm id totum ab eius arbitrio, & voluntate dependeat.

Secundò, Conuenit inter omnes, sine iusta caussa Indulgentiam non esse ratam, quod attinet ad expiandum reatum pœnæ coram Deo, vel in hac vita, vel in alia. Ratio est, quia hæc pœna expianda est iure diuino: non potest autem summus Pontif. sine iusta caussa dispensare in ijs, quæ aliquo modo pertinent ad ius diuinum, quoniam minister Dei est, non Dominus. Id quod etiã videmus accidere in dispensatione iuramenti, & voti: relaxat enim obligationem in nomine Dei, quando caussam habet eiusmodi, vt credibile sit, id placiturum Domino. Quod si pro arbitrio sine vlla iusta caussa dispenset, Deus non habet ratam dispensationem.

Præterea; Summus Pontif. non solùm non est supra ius diuinum, vt possit illud pro arbitrio tollere; sed neque est Dominus, sed dispensator thesauri spiritualis: dispensator autem fidelis, & prudens esse debet; alioqui non dispensator, sed dissipator dicendus erit. Quare in litteris indulgentiarum semper exprimitur caussa, cur indulgentiæ concedantur.

Tertiò, Conuenit inter omnes, ad iustam caussam non requiri, vt opus iniunctum sit in se ita satisfactorium, vt planè compenset debitum pœnæ, quod remittitur per indulgentiam: tunc enim indulgentia non esset remissio, sed commutatio, vel redemptio.

Quæstio igitur in eo solum versatur: *An ad iustam caussam requiratur proportio aliqua operis iniuncti cum indulgentia, ita vt pro maiori indulgentia maior caussa requiratur; an vero possit pro opere minimo dari indulgentia maxima?* Communior, & verior sententia videtur esse eorum, qui contendunt, ad iustam caussam requiri aliquid, non solum pium, & vtile; sed etiam, quod proportionem habeat cum indulgentia, ita vt non sit ratum, si detur pro caussa leuissima indulgentia maxima.

Rationes sunt hæ. I. Quia videntur abuti vocabulis, qui dicunt, requiri iustam caussam ad concessionem indulgentiarum; & tamen volunt pro opere quocunque, etiam leuissimo, concedi posse indulgentiam maximam. Quomodo

Quomodo enim iusta caussa dici potest, quæ nullam habet proportionem cū effectu.

II. Quoniam non solùm infidelis dispensator dicitur, qui nulla de caussa donat bona Domini sui, sed etiam, qui pro minima profundit, ac prodigit thesauros preciosos eiusdem Domini sui.

III. Quia si pro quacunque caussa pia concessæ indulgentiæ ratæ essent, nullæ dici possent superfluæ, vel indiscretæ, cùm semper sit in promptu aliqua pia causa, quæ alligari possit.

IV. Quoniam non dissimilis est indulgentiæ largitio dispensationi votorum. In votis autem conueniunt omnes, non posse dispensari, nisi pro maxima causa, quæ magis placeat Deo, quàm ipsa impletio voti.

V. Quia alioqui posset summus Pontif. in momento liberare omnes animas Purgatorij: quia posset dici, non deesse caussam piam, cùm ad gloriam Dei pertineat, vt tot animæ citissimè volent ad cœlum, vbi perpetuo Deum laudabunt.

Sed vt magis res explicetur, notandum est primo ad causam iustam, vt plurimum, duo requiri. Primo finem aliquem pium, & Deo gratum, cuius assecutio magis placeat Deo, quàm pœnitentialis satisfactio, quæ per indulgentiam relaxatur. Is enim fidelis, & prudens est dispensator thesauri, qui fideliter egit caussam Domini sui, & iuxta eius voluntatem operatur. Secundo opus aliquod, per quod reuerà finis ille probabiliter obtineri possit: nam si finis quidem valdè placeat Deo, sed per opus iniunctum nullo modo valeat obtineri, non videtur iusta caussa dandæ indulgentiæ. Vt, exempli caussa, si detur indulgentia plenaria ijs, qui semel recitant orationem Dominicam pro conuersione hæreticorum, caussa non videtur iusta, quia tametsi conuersio hæreticorum res est maxima, & Deo gratior, quàm pœnitentialis satisfactio; tamen non est probabile, conuertendos hæreticos per eam solam, breuissimamque orationem.

Obseruandum secundò, non requiri ad proportionem caussæ cum indulgentia, vt opus iniunctum sit in se valdè meritorium, vel satisfactorium, vel difficile, vel laboriosum, quamuis hæc etiam spectari debeant: sed requiri, vt sit medium aptum, atque vtile ad consequendum finem, cuius gratia conceditur indulgentia. Itaque fieri potest, vt per opus in se satis leue, & facile, magna indulgentia acquiratur. Vt cùm datur indulgentia plenaria omnibus, qui ante fores Basilicæ S. Petri adstant, dum summus Pont. in die Paschæ solenniter populo benedicit. Et si enim assistentia ista res minima sit, si per se absolutè consideretur, tamen magna, & iusta caussa est, quia frequentia illa populi eo tempore medium est aptum, & vtile ad protestationem fidei de capite Ecclesiæ, atque in honorem sedis Apostolicæ; qui est finis illius indulgentiæ.

Obseruandum tertiò, non eodem modo iudicandum esse de caussa indulgentiæ, cùm datur vni alicui particulari, & cùm datur in communi multis: nam, cùm datur vni particulari, oportet, vt opus iniunctum illi soli sit proportionatum fini, cuius gratia indulgentia datur: at, cum datur in communi multis, non est necesse, vt opus singulorum, sed tãtum vt opus omnium simul

fit proportionatum fini. Atque hinc accidere poteſt, vt indulgentia maxima ſit iuſtiſsima, etiamſi opus iniunctum ſingulis videatur leue.

Obſeruandum quarto plerumque in cauſſa iuſta duo contineri, vt ſupra dictum eſt: finem, & media ad finem: quoniam aliquando ſolus finis ſatis eſſe videtur, ſine vllis medijs, id eſt, ſine aliquo opere iniuncto; quando videlicet finis non pendet ab aliquo opere, & per ſe ſufficit ad indulgentiam iuſtam efficiendam. Sic olim ad petitionem Martyrum dabantur indulgentiæ ſine aliquo opere iniuncto, quia iudicabat Eccleſia, ſatis magnam cauſſam eſſe, petitionem Martyrum, vt videlicet homines accenderentur ad martyrium, cũ viderent, tanti fieri Martyrum preces. Vocabantur autem tunc Martyres, qui in carceribus incluſi, & iam aliquid paſsi fuerant ob confeſsionem fidei, & cõſummationem martyrij expectabant. Quomodo etiam in articulo mortis hominibus bene meritis de Eccleſia dantur aliquãdo indulgentiæ, neque opus vllum iniungitur; quia videtur cauſsa eſſe ſatis iuſta, ipſa neceſsitas extrema coniuncta cum præcedentibus meritis. Itaque ſine opere iniuncto concedi poteſt aliquando indulgentia: ſine cauſsa verò, eaque iuſta, & rationabili nunquam poteſt.

Obſeruandum quarto iuſtam quidem ſemper cauſſam requiri, ſed non eſſe ſubditorum, iudicare, vtrum cauſsa ſit iuſta, vel iniuſta: debent enim ſimpliciter exiſtimare, iuſtam eſse. Nihilominus tamen ſicut probandum non eſt, quòd aliqui pio zelo, ſed nimio fortaſsis, de indulgentijs quibuſdam leuibus de cauſsis conceſsis obloquuntur: ſic laudandus eſt Clemens VIII.
Seſs. 25. Pont. Max. quòd decretum Concilij Lateranenſis ſub Innocent. III. de moderandis indulgentijs indiſcretis, & decretum Concilij Trident. de reuocandis indulgentijs ad veterem, & probatam Eccleſiæ conſuetudinem executioni mandare ſtuduerit. Veteres enim parciſsimos fuiſse in conferendis indulgentijs, notiſsimum eſt. Siquidem Sergius II. trium tantùm annorũ dedit indulgentiam: Paſchalis II. 40 ſolùm dierum. Teſtatur quoque Inno-
c. Cum ex eo, de pœnit. & remiſſ. cent. III. Apoſtolicam ſedem ſolitam eſse ordinariè non extendere indulgentias vltra condonationem pœnitentiæ vnius anni, vel 40. dierum: & iuxta hoc Innocent. decretũ Nicolaus IV. in indulgentijs varijs, quas conceſsit Eccleſiæ S. Praxedis, quæ leguntur in introitu capellæ S. Zenonis, nunquam excedit annum vnum, vel dies 40. Denique; S. Thomas ſcribit, venientibus
In 4. diſt. 20. q. 1. ar. 3. q. 2. ad 4. ad limina Apoſtolorum ex regionibus vltramarinis dari indulgentiam 5. annorum; ex regionibus vltramontanis, trium annorum: ex alijs locis vicinioribus, vnius anni dumtaxat.

CAPVT

CAPVT VII.

De suscipientibus indulgentias.

IN eo, qui cupit reuera fructum ex indulgentijs capere, duo requiruntur: vt sit in statu gratiæ, & vt perficiat id, quod pro indulgentia iniunctum fuerit. Et quidem exigi statum gratiæ, docent communiter Doctores. Et ratio est apertissima, quia indulgentia, cùm remittat reatum pœnæ temporalis relictum post remissionem culpæ, sine dubio requirit, vt culpa sit iam remissa, ac per hoc translatus sit homo per infusionem gratiæ, & charitatis, de statu peccati in statum filiorum Dei.

Præterea; Nulla ratio patitur, vt pœna remittatur ei, qui adhuc hæret in culpa, vel debitum ei condonetur nomine Dei, qui adhuc est aduersarius à Deo, & hostis, ac inimicus. Denique; Nomen ipsum indulgentiæ sonat paternam facilitatem in filios, quæ non debet esse communis cum seruis, maximè fugitiuis: quales sunt omnes, qui, Deo deserto, Diabolum sequuntur. Pari ratione, exigi, vt opus iniunctum perficiatur, conuenit inter omnes.

Sed multæ sunt quæstiones. I. *An requiratur status gratiæ solùm eo tempore, quo percipitur indulgentia; an etiam, cùm perficiuntur opera iniuncta; vel etiam, cùm primùm indulgentiæ pronunciantur, aut earum litteræ recipiuntur?* Aliqui contendunt, non requiri statum gratiæ, cùm indulgentiæ publicantur, vel indulgẽtiarum litteræ recipiuntur, nisi fortè idem sit tempus publicationis, & perceptionis; vt cùm in sacello Pontificio dantur indulgentiæ omnibus, qui officijs diuinis eo loco interfuerunt: tamen requiri statum gratiæ, non solùm, cùm indulgentia percipitur, sed etiam cùm perficitur opus iniunctum.

Ratio est, tum quia in litteris Pontificijs, vt plurimùm, exprimitur, indulgentias concedi ijs, qui verè pœnitentes Ecclesiam visitauerint, aut tale, vel tale opus fecerint: tum etiam, quia indulgentia non acquiritur, nisi per opera viua, verè meritoria, & satisfactoria; qualia non sunt, nisi ea, quæ fiunt in statu gratiæ. Alij tamen grauissimi auctores contrà sentiunt, non requiri statum gratiæ, nisi cùm ipsa indulgentia percipienda est. Ratio huius est, quia indulgentia non nititur nostra satisfactione, sed Christi; & ideò non videtur necessarium, vt opus iniunctum, sit opus viuum, & satisfactorium. Deinde, quia Bonifacius VIII. dicit se concedere indulgentiam ijs, qui visitabunt Ecclesias, pœnitentes, & confessi, vel qui pœnitebunt, & confitebuntur. *Extrau. Antiquorum.*

Ex his sententijs prior sine dubio tutior est: est etiam certa, quando opus iniunctum in litteris Pontificijs expressè iubetur perfici in statu gratiæ. Denique, verior mihi esse videtur, etiamsi in litteris Pontificijs id non exprimatur, quando opus iniunctũ tale est, vt non conferat ad finem, nisi fiat in statu gratiæ. Vt, si finis indulgentiæ sit, placare Deum Christiano pop. & ideò in-

iniungantur preces, eleemosynæ, visitationes Ecclesiarum, & similia; cùm Deus non placetur per opera mortua, necessarium esse videtur, vt opera illa fiant in statu gratiæ; alioqui nihil conferunt ad finem, & proinde non est intẽtio concedentis, vt indulgentiam lucrentur, qui in statu peccati illa opera faciunt. At posterior opinio vera esse videtur, quando opus iniunctum vtile est ad finem, pro quo datur indulgentia, etiamsi non fiat in statu gratiæ. Vt v.g. si finis indulgentiæ sit ædificatio Basilicæ, aut subuentio pauperum, aut recuperatio Ierosolymæ, & propter ista dentur indulgentiæ contribuentibus pecunias, vel arma; quia non minus ad finem conducunt pecuniæ illæ, vel arma, si dentur ab homine peccatore, quàm à iusto, probabile est, prodesse illa opera, etiamsi facta sint in statu peccati, modo is, qui fecit ea, sit in statu gratię, quando reipsa percipit indulgentiam.

II. Quæstio est: *Vtrum requiratur non solùm status gratiæ ad indulgentiam obtinendam, sed etiam carentia omnis culpæ venialis.* Sed facilis est resp. si distinctione vtamur. Nam vel quæstio est de tempore, quo perficiuntur opera iniuncta: vel de tempore, quo percipitur fructus indulgentiæ. Si de priore tempore quęstio est, vel peccatum veniale vitiat opus iniunctum; vt, si quis oret, vel ieiunet ex vana gloria: vel non vitiat, sed per accidens ei coniungitur; vt, si quis, dum visitat Ecclesiam, loquatur verbum ociosum. Quod si bonum opus non vitietur, certum est, non impediri fructum indulgentię. Si verò bonum opus vitietur, ita vt ipsum efficiatur veniale peccatum, tum sine dubio impeditur fructus indulgentiæ, si opus illud faciendum erat ad placandum Deum, vel satisfaciendum pro peccato: non enim per peccatum veniale placatur Deus, neque satisfit. Quòd si opus faciendum non erat ad placandum Deum, neque ad satisfaciendum, sed solum ad subuentionem pauperum, vel alium finem, qui potest obtineri, etiamsi opus non fiat in statu gratiæ, tum non impeditur fructus indulgentiæ, quamuis opus peccato veniali fuerit vitiatum.

At si de posteriore tempore quæstio sit, respondendum erit, non impediri fructum indulgentiæ, si quis eo tempore habeat, vel committat peccatum veniale, nisi quoad remissionem pœnæ debitæ propter illam culpam venialem: non dimittitur enim pœna, nisi prius dimissa fuerit culpa. Nulla autem est ratio, cur non posit percipi fructus indulgentiæ, quoad remissionem pœnæ debitæ propter alias culpas, siue lethales, siue veniales iam remissas, etiamsi culpa aliqua venialis hæreat in anima: nam peccatum veniale non impedit statum gratiæ, qui requiritur ad hoc, vt homo sit capax indulgentiæ.

III. Quæstio est de Confessione, quę vt plurimum, requiritur, vt pars operis iniuncti: an exigatur semper in re, an verò sufficiat in proposito? Responsio facilis est. Nam, quando in forma indulgentię disertè ponitur, vt, qui eam lucrari cupiunt, confiteantur peccata sua intra tot dies, tunc sine dubio exigitur confessio in re, quoniam ponitur in forma indulgentię, vt conditio quędam, siue vt pars operis iniuncti, & non solum ad hoc, vt homo transferatur de statu peccati ad statum gratiæ: Quando autem in forma indulgentiæ nõ iniungitur expresè opus confessionis, sed simpliciter dicitur, concedi indulgẽtiam verè pœnitentibus, & confessis, tum non videtur requiri confessio, vt pars operis iniuncti, sed solum vt homo sit in statu gratię. Et ideo, si quis non habeat

habeat peccata lęthalia, nō necessario confiteri tenebitur: & si habeat peccata lethalia, probabile est, sufficere illi contritionem cum proposito confitendi; nam per hoc adipiscetur statum gratię. Tutius tamen, & probabilius videtur, requiri confessionem in re, & non solum in voto, quotiescunque dicitur, indulgentiam concedi pęnitentibus, & confessis.

IV. Quæstio est: *An percipiat indulgentiam, qui non perficit omnia opera iniuncta, sed aliqua tantùm, ob inopiam, vel morbum, vel aliam iustam caussam impeditus?* Responsio communis est, non percipi indulgentiam, nisi ab ijs, qui integrè omnia opera iniuncta perficiunt: concessio enim conditionata non valet, nisi conditio impleatur. Atque in hanc quoque sententiam allegari solet dictum illud commune: Indulgentiæ tantum valent, quantum sonant. Nam summi Pont. quādo volunt percipi indulgentiam ab ijs, qui legittimè impediti non perficiunt omnia opera iniuncta, addere solent, vt confessarij commutent opera iniuncta in alia pia opera; vel disertis verbis explicant, obtineri indulgentiā ab ijs, qui inchoarunt opera iniuncta, & perficere non potuerunt.

De indulgentijs, quæ accipiuntur pro defunctis I. quæstio est: *An prosint defunctis?* Res certissima est, & apud Catholicos indubitata, indulgentijs iuuari posse animas, quæ in Purgatorio pęna luunt. Prob. ratione deducta ex Script. Concilijs, Patribus. Constat enim, animas defunctorum posse iuuari suffragijs viuentium, id est, eleemosynis, precibus, ieiunijs, sacrificijs Missarum, alijsque pijs operibus. Et quamuis suffragia defunctis per modum impetrationis prosint, & præsertim preces, & oblatio sacrificij: tamen nulla reddi potest ratio, cur non prosint etiam per modum satisfactionis; & præsertim ieiunia, & eleemosynæ. Nam hæc opera satisfactoria esse, alibi à nobis probatum est. Et defunctos, quibus hæc suffragia applicantur à viuis, satisfactione indigere, non est dubium. Constat præterea, illam esse rationem, cur suffragia viuentiū prodesse possint defunctis, quia fideles defuncti ita coniuncti sunt cum fidelibus viuentibus eiusdem fidei, & caritatis vinculo vt vnam Ecclesiam, & vnū corpus efficiant.

Ex his duobus fundamentis apertè colligitur, posse etiam priuatos homines offerre Deo pro defunctis, tanquam membris eiusdem corporis, suas satisfactiones, ieiunia, eleemosynas, peregrinationes, & similia opera laboriosa: cur ergò non posset summus Pont. applicare eisdem satisfactiones Christi, & Sanctorum, quæ sunt in thesauro spirituali, cuius ipse dispensator est? Præterea; Idem prob. ex vsu Ecclesiæ. Constat enim, Paschalem summum Pontif. ante annos 700. concessisse indulgentia pro defunctis, quæ habetur in Ecclesia S. Praxedis, in introitu capellæ S. Zenonis. Multi etiam alij Pont. pro defunctis indulgentias concesserunt. Denique; Consentiunt Theologi, & Canonistæ.

II. Quęstio est de modo, quo indulgentiæ possunt prodesse defunctis: An videlicet summus Pont. posit animas defunctorum, quæ sunt in Purgat. iudicialiter absoluere, vt facit cum viuentibus; dum indulgentias concedit? Cōmunis sententia est, quòd non. Prob. I. quia non potest Ecclesia mortuorum animas citare, non potest earum caussam cognoscere, non potest eas cogere ad obedientiam: non igitur potest absoluere, vel ligare. II. Pontif. non ha-

Ioan. 21. bet auctoritatem, nisi in oues, quas pascendas suscepit, iuxta illud: *Pasce oues meas.* At animæ defunctorum non possunt pasci à Pont. cùm non possint ab eo doctrinam, vel Sacramenta, vel leges, & iura percipere. Nō igitur sunt ei subiectæ: & proinde non possunt ab eo ligari, & solui. 3. Pontifices etiam ordinariè, cùm extendunt indulgentias ad mortuos, addunt particulam, *per modum suffragij.*

Tertia quęstio est: Quid significet illud: *per modum suffragij?* Vera sententia est, indulgentias prodesse per modum suffragij, quia non prosunt per modum absolutionis iuridicæ, sed per modum solutionis: quomodo prosunt suffragia, quæ vel publicè, vel priuatim pro defunctis fieri solent. Sed cùm suffragia tribus modis defunctos iuuent: per modum meriti de congruo: per modum impetrationis: & per modum satisfactionis; indulgentiæ autem non sint, nisi satisfactoriæ, intelligendum est, indulgentias dari defunctis per modum suffragij tantùm satisfactorij. Itaque quemadmodum, cùm quis dat eleemosynam, vel ieiunat, vel peregrinatur ad loca sancta, pro defunctis, non absoluit defunctos à reatu pœnæ, sed offert Deo satisfactionem illam pro defunctis, vt Deus eam acceptans, liberet defunctos à debita pœna, quam luituri erant: sic Pont. non absoluit animas defunctorum, sed offert Deo ex thesauro satisfactionum, quantum necesse est ad eas liberandas; & Deus acceptans alienam satisfactionem communicatam animabus defunctorum, eas liberat ab illo reatu pœnæ. Sed hoc interest inter suffragia, & indulgentias: quòd, vt suffragia offerantur, non requiritur aliqua iurisdictio: sed, vt indulgentiæ dentur, requiritur iurisdictio; quia non potest thesaurū dispensare, nisi qui habet claues Ecclesiasticas.

Prętereà, qui offert suffragia, nescit, an id, quod offert, sufficiat ad animā liberandam, vel solùm refrigerandam: at Pont. potest offerre ex thesauro illo infinito, quantum requiritur ad satisfaciendum integrè pro reatu cuiuscunque pœnæ: & ideò dicitur dare indulgentiam plenariam, atque animás liberare per modum suffragij, quia offert, quantum ad plenam satisfactionem satis est.

Quarta quęstio est: *Vtrum ex iustitia, sine certa lege, & ex condigno prosint indulgentiæ defunctis, an solùm ex benignitate* Dei, *& ex congruo?* Aliqui docent, indulgentias ex condigno, siue ex iustitia defunctis prodesse. Ratio eorum est, quia potest vnus viuens pro alio viuente ex condigno satisfacere: igitur potest etiam viuens pro mortuo satisfacere ex condigno. Eadem enim est ratio vtriusque satisfactionis, vnio videlicet, quæ est inter membra eiusdem corporis Ecclesiæ: nam viuens pro viuente satisfacit ex condigno, quia sunt membra eiusdem corporis, glutino fidei, & charitatis coniuncta. At etiam mortui qui in Purgatorio degunt, membra sunt eiusdem corporis, glutino fidei, & charitatis vnita. Quod si priuatorum suffragia ex condigno prosint defunctis, certè multò magis satisfactiones Christi, & Sanctorum, iisdem mortuis fidelibus, à capite Ecclesiæ, id est, Pont. Max. applicatæ proderunt ex condigno. Alij contrà sentiunt indulgentias, quæ defunctis dantur, nisi misericordia, & benignitate Dei, ac per hoc ex congruo, non ex condigno eis prodesse.

Ra-

Rationes ſententiæ huius ſunt. I. quia non videtur certum, poſſe viuẽtes pro viuentibus ſatisfacere ex condigno: quod erat fundamentum prioris opinionis. Vnio enim fidei, & charitatis, qua colligantur inter ſe viua membra Eccleſiæ, facit quidem, vt poſsimus inuicem adiuuare, & bona noſtra communicare, & vnus pro alio ſaltem ex congruo ſatisfacere; ſed non videtur facere, vt teneatur Deus ex iuſtitia acceptare ſatisfactionem pro altero, niſi oſtendatur de hac re pactum, vel promiſsio aliqua ipſius Dei; quamuis poſsit Deus, & ſoleat acceptare ex benignitate ſua. Sicut in foro externo non tenetur iudex acceptare, vt vnus flagelletur pro alio. Denique, videtur eſſe proprium ſolius Chriſti, poſſe pro alijs ex condigno, vt mereri, ita etiam ſatisfacere: quoniam eſt caput corporis Eccleſiæ, &, dum pro nobis ſatisfecit, pro corpore ſuo ſatisfecit.

Secunda ratio, quia, etiamſi certum eſſet, poſſe in pręſenti vita vnum pro alio ex condigno ſatisfacere; tamen non videtur eadem ratio de ſatisfactione pro defunctis: hic enim poſſumus ſoluere pœnas eiuſdem generis, vt noſtro ieiunio, vel eleemoſyna ſatisfacere pro alio, qui ieiunij, vel eleemoſynæ pœnam ſubiturus erat: at pœnæ, quibus iam addictæ ſunt animæ Purgatorio, ſunt alterius generis: & ideò, ſicut non tenetur iudex remittere pęnam corporalem vni alicui reo propter mulctam pecuniariam, quam alius offert; ita non videtur teneri Deum ex iuſtitia admittere ſatisfactiones huius vitæ pro remiſsione pœnarum Purgatorij, ad quas animæ illæ iam ſunt addictæ.

Tertia ratio quoniam ipſæ animæ, vt ex hiſtorijs grauiſsimorum auctorũ colligimus, hoc ipſum declaraſſe videntur. Nam Petrus Damiani ſcribit, Animam Benedicti Pont. Rom. in Purgatorio conſtitutam apparuiſſe, Deo permittente, cuidam, atque ab eo petijſse, vt pro ipſa ſuffragia fierent, & addidiſſe, ſe per ea ſuffragia liberandam, quãdo hoc miſeratio diuina decreuerit. Petrus quoque Cluniacenſis ſcribit, animam defuncti apparuiſſe alicui, & poſtulatis ſuffragijs adiecisſe, per ineffabilem miſericordiam Dei ſe liberandam, ſi ei per ſuffragia ſubuentum fuiſset. Scribit etiam aliam animam ſimiliter apparentem, & ſuffragia poſtulantem adiecisſe, Conditoris mediante clemẽtia, ſe per ea liberandam. Quòd ſi ſuffragia nituntur pietate diuina, & indulgẽtiæ defunctis non dantur, niſi per modum ſuffragij, certè ſequi videtur, vt etiam indulgentiæ ex diuina pietate defunctis proſint. Ex his ſententijs neutram reprobare audeo: videtur enim prior admodum pia: poſterior verò valdè rationabilis.

Epiſt. 5. ad Dominicum c. 4.

L. 1. de miracul. c. 10.

C. 27.

Quinta quæſtio eſt: *Quid requiratur ad hoc, vt indulgentia defunctis proſint?* Et quidẽ certum eſt, I. auctoritatem requiri, eamque ſummã, id eſt, Apoſtolicæ ſedis. Nõ enim Epiſcopi, alijque Pręlati ſummo Pont. inferiores indulgẽtias defunctis concedere poſſunt: quoniam ſolus Chriſti Vicarius habet poteſtatẽ diſpenſandi theſaurum Eccleſiæ abſolutè. Epiſcopi enim ſolum applicare poſſunt ſubditis ſuis ſecundũ menſuram ſibi à ſede Apoſtolica determinatam.

Secundo certũ eſt, requiri cauſſam iuſtã. Nõ enim poteſt ſummus Pont. pro arbitrio liberare animas à pœnis Purgatorij; neque ſufficit pro cauſſa vtilitas illarũ animarũ, vel gloria Dei, quæ redundaret ex animarũ illarũ liberatione: nam

nam si ista sufficerent, Christus ipse omnes animas liberasset. Itaque requiritur caussa aliqua particularis, pertinens ad honorem Dei, & Ecclesię vtilitatē, ita vt summus Pontifex arbitretur, gratiorem esse Deo rem illam, cuius gratia indulgentię conceduntur, quàm executionem iustitię, quę exercetur in expiandis animabus Purgatorij.

Tertiò requiritur, vt, qui pro defunctis indulgentias suscipit, adimpleat opus iniunctum. Nam indulgentiæ primariò, & directè non dantur, nisi viuentibus, qui possunt opera iniuncta perficere; defunctis autem dantur secundario, & indirectè, quatenus viuentes pro mortuis opera iniuncta perficiunt. Ex quo etiam requiritur, vt, qui opera illa perficit, sit in statu gratiæ, si opera ipsa id requirant. Nam, si opus iniunctum id non requirat, probabiliter dicī potest, prodesse defunctis indulgentias, etiamsi is, qui pro defunctis eas suscipit, non sit in statu gratiæ. Sed omninò tutius est, vt, qui cupit mortuis indulgentias obtinere, prius det operam, vt ipse indulgentiam à culpa per Sacram. Confessionis obtineat.

Postrema quæstio est: *An indulgentiæ prosint illis, pro quibus in particulari suscipiuntur; an omnibus in communi?* Resp. communis Doct. est, tam suffragia, quàm indulgentias, prodesse omnibus defunctis, quoad gaudium quoddam accidētarium: caritas enim facit omnia communia in hoc sensu, quod omnes qui sunt præditi caritate, gaudent de bonis aliorum, ac si propria essent: sed quoad satisfactionem, & liberationem à pęnis, suffragia Ecclesię communia prodesse omnibus in communi; sed suffragia particularia, & indulgentijs, quæ pro certis animabus suscipiuntur, non prodesse, nisi illis, quibus ex intentione viuentium applicantur.

Atque hoc esse verissimum, perspicuum est, I. ex ipsis Pontificijs concessionibus: nam Paschalis I. indulgentiam ita concessit, vt, qui pro anima patris, vel alicuius particularis personæ defunctæ, tot Missas celebrauerit in capella S. Zenonis, quę est in Ecclesia S. Praxedis, animas illas de Purgatorij pœnis eripiat. Item; Alexander VI. & Clemens VII. alijque Pont. in constitutionibus, de indictione Iubilęi, disertis verbis dicunt, indulgentias illas anni Iubilæi, extendi per modum suffragij ad animas patris, vel matris, vel alterius personæ particularis, pro quibus suscipientur. Secundò quoniam hic est sensus totius Ecclesiæ, omniumque fidelium. Tertiò denique, quoniam nulla est ratio, cur satisfactiones vni alicui animæ per intentionem satisfacientis applicatę, aut illi non prosint magis, quàm alij, aut alijs vllo modo prosint.

FINIS.

DE

DE ECCLESIA TRIVMPHANTE

LIBER SEPTIMVS

CAPVT I.

De Sanctorum beatitudine.

PRIMA quæstio eſt: *Sintne piorum hominum ſpiritus, qui & corpore ſoluti ſunt, & nulla purgatione egent, iam ad fruendam beatitudinem, quæ in clara Dei viſione ſita eſt, admiſſi?* Affirmatiua pars prob. I. ex teſtimonio Eccleſiæ, quæ in oratione de S. Gregorio dicit: *Deus, qui animæ famuli tui Gregorij æternæ beatitudinis præmia contuliſti*, &c.
Habemus etiam duo Concilia OEcumenica, nam hoc ipſum definitum eſt
in Concilio Florent. in decreto vnionis Latinorum cum Græcis: & in Con- *Seſſ. vlt.*
cilio Trident. Idem quoque diſertis verbis docet Innocent. III. Idem deni- *Seſſ. 25.*
que poſt longas diſputationes Benedictus XII. definiuit. *C. Apoſtolicam, Ext. de presbyt. non bap. Extrau. Benedictus Deus.*

Prob. 2. ex Script. legimus enim I. *Facile eſt coram Deo in die obitus retribuere vnicuiq; ſecundum vias ſuas.* Vbi illud, *Facile eſt*, non ſignificat, poſſet Deus, ſi vellet: ſed, reddit Deus, & facilè reddit vnicuique ſecundum opera ſua in die obitus ſui: alioqui fruſtra nos Sapiens hortaretur hoc argumento ad benefaciendum. Præterea; cùm dicat Spiritus ſanctus: *In fine hominis denudatio operum eius*, indicat etiam, in fine hominis reddi vnicuique ſecundum opera: nam ad hoc fit iudicium illud, & denudatio operum, vt ſequatur remuneratio. *Eccli. 11. Ibid.*

II. *Scimus, quia, ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, ædificationem ex Deo habemus, domum non manu factam, æternam in cælis. Nam in hoc ingemiſcimus, habitationem noſtram, quæ de cælo eſt, ſuperindui cupientes, ſi tamen veſtiti, & non nudi inueniamur: nam & qui ſumus in hoc tabernaculo, ingemiſcimus grauati, eò quòd nolumus expoliari, ſed ſuperueſtiri, vt abſorbeatur, quod mortale eſt à vita.* Vbi communis Græcorum, & Latinorum opinio pro domo hac terreſtri accipit corpus hoc mortale, ſeu vitam præſentē corporalem. Et ratio eſt, quia in fine capitis ſuperioris dixit Apoſtolus: *Si exterior homo noſter corrumpitur, interior renouatur de die in diem.* Itaque quod hîc dicit terreſtrem domum, ibi dixit hominem exteriorē. Præterea; Clarius dicit infrà: *Dum ſumus in hoc corpore, peregrinamur à Domino.* Vbi apertè vocat corpus, quod anteà vocauerat exteriorem hominē, domum terreſtrē, tabernaculū, &c. Per domū autem æternā, & cæleſtē, quā opponit Apoſtolus domui terreſtri, intelligitur à Patribus, vel corpus immortale, vel vita *2. Cor. 5.*

æterna, id est, visio Dei. Et sine dubio verior est posterior expositio. Nam inprimis Apostolus ait de præsenti; Si domus hæc terrena dissoluitur, habemus aliam æternam in cœlo: debuisset enim dicere, si de corpore glorioso loqueretur; habebimus, non, habemus: nam corpus immortale non habemus nunc in cœlo.

Prętereà; Apostolus, cùm dicit: Si hæc domus dissoluitur, habemus aliam; vult dicere; Non est, quod timeamus nobis domum defuturam vnquam; nã, si hinc pellimur, habemus aliam. At si per domum cœlestem intelligit corpus immortale, non est verum, nobis vnquam defuturam domum: deerit enim à die mortis vsque ad diem resurrectionis.

Præterea; Idipsum vocat domum cœlestem, quod paulò antè vocauerat,
2. Cor. 4. *Æternum gloriæ pondus.* Nam postquam dixerat: *Id enim, quod in præsenti est leue, & momentaneum tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis*: subiungit explicans: *Si enim terrestris domus*, &c. At per illud: *Æternum gloriæ pondus*, omnes intelligunt ipsam essentialem beatitudinem.

Denique; Nisi Apostolus hîc per domum cœlestem intelligeret beatitudinem, non benè concluderet paulò inferiùs: *Audentes igitur, & scientes, quia, dum sumus in corpore, peregrinamur à Domino, audemus, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & præsentes esse ad Dominum.* Nec enim sequitur: Si hoc mortale corpus corrumpitur, habebimus aliud immortale post resurrectionem: ergò bonum est nunc mori, & peregrinari à corpore. Imò contrarium sequitur, nimirum non esse bonum mori vsque ad diem resurrectionis, quia etsi sit melius corpus immortale, quàm mortale, tamen melius est corpus mortale, quàm nullum. At, si per domum cœlestem intelligamus beatitudinem, Apostoli argumentatio optima est; nimirum ista: Si vita hæc mortalis perit, habemus statim aliam longè meliorem in cœlo. Ergò bonum est, citò mori in mundo, vt citò viuamus in cœlo.

3. Est paulò infrà: *Qui sumus in hoc tabernaculo ingemiscimus grauati, eò quòd nolumus expoliari, sed superuestiri. Audentes igitur, & scientes, quia, dum sumus in corpore, peregrinamur à Domino: per fidem enim ambulamus, & non per speciem: audemus, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & præsentes esse ad Dominum.* Nota, Apostolum hic docere, duo desideria esse in nobis: vnum naturæ, ad viuendum corporaliter: alterum gratiæ, ad videndum Deum: & quidem homines pios velle quidem vtrumque, si possint, simul implere, sed, cùm non possint, anteponere desiderium gratiæ desiderio naturæ; & proinde appetere mortem corporis, vt possint cum Deo viuere: homines impios è contrario omnia referre ad vitam corporis, & desiderium naturæ.

Ex quibus deducitur euidens argumentum pro sententia nostra. Nam, si non possemus videre Deum, nisi post resurrectionem, non diceret Paulus, se optare, peregrinari à corpore, vt non peregrinetur, à Domino. His enim verbis ostendit, esse aliquem statum animæ, in qua peregrinetur à corpore, & non à Domino. At talis status non esset vnquam, nisi ante resurrectionem videretur Deus.

4. Te-

4. Testimonium: *Hodie mecum eris in Paradiso.* Vbi vera est expositio Theophylacti, Ambrosij, Bedæ, & aliorum, qui per *Paradisum* intelligunt regnum cœlorum. Ne fortè enim latro per *Regnum* intelligeret aliquid humanum, Christus declarauit, regnum suum esse paradisum, id est, summam, & sempiternam felicitatem. *Lucæ 23.*

5. Est: *Christus ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem.* Quo loco per vocem, *altum*, non potest intelligi, nisi summum cœlum. Et si enim quidam intelligant crucem, tamen Paulus se exponit paulò infrà, cùm ait: *Qui descendit, ipse est, qui ascendit super omnes cœlos.* Porrò nomine captiuitatis, quam secum duxit in cœlum, quid potest intelligi, nisi multitudo sanctarum animarum, quas ex limbo ad cœlum euexit. *Ephes. 4.*

6. Est: *Cupio dissolui, & esse cum Christo.* At, si animæ seruantur in aliquo loco extra cœlum, frustra hoc desiderabat Paulus: nam Christus in cœlis est. *Philip. 1.*

7. Est: *Hoc significante Spiritu S. nondum propalatam esse Sanctorum viam, adhuc priore tabernaculo habente statum.* Quod exponunt Primasius, Anselmus, Theophylactus, OEcumenius, in hunc modum: quòd in Sancta Sanctorum non possent ingredi Sacerdotes, nec populus, significabat, toto tempore Testamenti veteris non fuisse apertam viam ad cœlum; & ideo etiam iustissimos quosque ad inferos descendisse: quia non poterant simul vigere figura, & figuratum. At posteaquam Christus perrupit velum tabernaculi, & figuræ cessauerunt, iam propalata est via Sanctorum ad Sanctuarium cœleste. *Hebr. 9.*

8. Est: *Non accessistis ad montem Sion, &c. sed ad Sion montem, & Hierusalem cœlestem, & multorum millium Angelorum frequentiam, & Ecclesiam primitiuorum, qui conscripti sunt in cœlis, & spiritus iustorum perfectorum.* Hic describitur (vt Anselmus exponit) Ecclesia triumphans, & in ea dicuntur esse, tanquam ciues, primùm Angeli; deinde animæ primitiuorum, id est, eorum, qui primi crediderant, & iam mortui fuerant, vt Iacobi Apostoli, Stephani, & aliorum: qui dicuntur conscripti in cœlis, quia adscripti sunt, & cooptati cum Angelis in ordinem ciuium cœlestium; quomodo dicebantur Romæ Senatores, Patres conscripti. Nisi fortè magis placeat, per Ecclesiam primitiuorum in cœlis conscriptorum, intelligi animas Patriarcharum, & Prophetarum cum Christo regnantium: per spiritus autem perfectorum, animas Apostolorum, & Martyrum. Semper tamen eadem est sententia, iam nunc spiritus sanctorum hominum beatos esse, ea beatitudine, qua sancti Angeli soli antea fruebantur. *Hebr. 12.*

9. Est, vbi Stephanus moriturus vidit cęlos apertos, & gloriam Dei, Christúmque stantem à dextris Patris. Cur autem hoc vidit, nisi vt intelligeret, sibi cœlum patere, & se statim à Domino recipiendum in illam gloriam? Id enim intelligens exclamauit: *Domine Iesu, suscipe spiritum meum.* *Act. 7.*

10. Est, vbi dantur Martyribus singulæ stolæ albæ, quæ gloriam animæ significant: nam alteram stolam, id est, gloriam corporis, post resurrectionem habebunt. *Apoc. 6.*

11. Est, vbi de istis dicitur: *Hi, qui amicti sunt stolis albis, sunt ante thronum Dei,* *Apoc. 7.*

& seruiunt die, ac nocte in templo eius. Ex quo habemus, illos esse verè in cœlo, & videre Deum.

Prob. 3. veritas ex Patribus Græcis, & Latinis.

Prob. 4. rationibus.

I. Ratio sumi potest ex supplicijs damnatorum. Siquidem Deus non est pronior ad puniendum, quam ad remunerandum. Quare, cùm impij iam nunc in tormentis sint, æquum certè videtur, vt etiam iusti pręmia sua percipiant. Esse autem nunc impios in tormentis, Euangelium testatur: *Diues autem cùm in tormentis esset.*

Lucæ 16.

II. Ratio: Tota Ecclesia inuocat Sanctos post Christi aduentum; & omnes Patres Græci, & Latini docent, Sanctos esse inuocandos, cùm tamen ante Christi aduentum non legatur, id fieri solitum esse. At si Sancti essent etiã nunc sub terra in sinu Abrahæ, non differentem statum à Sanctorum Testamenti veteris statu haberent.

III. Ratio: Ante Christi aduentum, Sanctorum mors deflebatur. At post Christi aduentum summa cum lætitia celebramus dies mortis Sanctorum. Quare hoc, nisi quia tunc mori miseria erat, nunc est felicitatis initium? Et confirm. nam diem mortis nunc vocamus diem natalem, quia videlicet Sancti morientes in terris, nascuntur in cœlo.

4. Ratio ex visionibus eorum, qui viderunt animas aliquas in tormentis gehennæ, alias in Purgatorio, alias in Paradiso. Vide Gregorium, & Bedam.

L. 4. Dial. c. 37. L. 5. hist. c. 13.

5. Ratio: Sancti habent nunc meritum vitæ æternæ, vel, si non habent, nunquam habebunt quia post finem vitæ non est locus nouis meritis; & nullum est impedimentum, quò minùs vitam æternam nunc habere possint, cùm cœlum antea clausum nunc pateat. Igitur fatendum est, eos iam nunc prœmium suum accepisse.

Lucæ 19.

6. Ratio: Deus scribi iussit: *Non morabitur apud te opus mercenarij vsque manè:* ergò, ne Deus contrarius sibiipse videatur, non retinebit mercedem Sanctorum vsque ad mundi consummationem.

Prou. 3.

7. Est: *Spes, quæ differtur, affligit animam.* At non conuenit, vt ij affligantur, qui nullum habent peccatum.

CAPVT

CAPVT II.

De canonizatione Sanctorum.

QVATVOR hic quæstiones sunt. I. est: *An Sancti sint canonizandi?* Sed breuiter explicandum est, quid sit canonizatio. *Canonizatio* nihil aliud est, quàm publicum Ecclesiæ testimonium de vera sanctitate, & gloria alicuius hominis iam defuncti: & simul est iudicium, ac sententia, qua decernuntur ei honores illi, qui debentur ijs, qui cum Deo feliciter regnant. Qui quidem honores 7. esse solent. 1. Qui canonizantur, inscribuntur in catalogo Sanctorum, id est, statuitur, ac iubetur, vt ab omnibus publicè habeantur, & dicantur Sancti. 2. Inuocantur in publicis precibus Ecclesiæ. 3. Templa, & aræ in eorum memoriam dicantur Deo. 4. Sacrificia tam Eucharistiæ, quàm laudum, & precum, quod vulgò officium, siue horæ canonicæ nuncupatur, in honorem eorum Deo publicè offeruntur. 5. Dies festi in eorum memoriam celebrantur. 6. Pinguntur eorum imagines, addito certo quodam lumine in signum gloriæ, quam habent in cœlis.* 7. Eorum reliquiæ preciosis thecis includuntur, & publicè honorantur.

His præmissis, vtile esse, Sanctos canonizari, his argumentis potest demonstrari. I. Deus ipse voluit à sanctis scriptoribus annotari in particulari gloriosam vitam, & mortem eorum, qui tempore ipsorum floruerunt; vt patet de Ecclesiastico, qui canonizauit plurimos Sanctos, vt Enoch, Noë, Abraham, Isaac, Iacob, Moysen, Aaronem, Phinees, Iosue, Caleb, Samuëlem, Dauidem, Eliam, Elizæum, &c. Item, in Testamento nouo S. Lucas in actis canonizauit stephanum, Iacobum maiorem, nec non Petrum, Paulum, Barnabam, Silam, & alios: igitur credibile est, eodem modo Deum velle, vt deinceps fiat. *Eccli. 44. & seq.*

2. Tenemur sanctos honorare, & laudare: tum quia script. hoc iubet: sapientiam ipsorum narrent populi, & laudem eorum nuncient Ecclesiæ: tum quia virtus ipsorum hoc meretur. Est enim quasi naturale prẹmium virtutis, honor. Tum denique, quia id nobis vtile est ad plurima beneficia eorum intercessione promerenda: at, nisi sciamus, qui sint verè sancti, & qui non, non possumus eos colere, vt oportet.

3. Prob. ex ratione imitationis. sancti enim sunt exempla quædam virtutum, & norma rectæ vitæ, & quasi lucernæ quædam à Deo accensæ, vt omnibus alijs præluceant. *Mementote Præpositorum vestrorum, qui locuti sunt vobis verbum, quorum intuentes exitum conuersationis, imitamini fidem.* At non possumus accendi ad imitationem, nisi in particulari sciamus, qui sint imitandi, & quid illi egerint, aut passi fuerint; & lucerna in candelabro poni debet; id quod fit per canonizationem. *Hebr. 13.*

4. Ex coniunctione, quam cum illis habemus: siquidem sumus membra vnius corporis, & membra inuicem compatiuntur, & congaudent: oportet ergo eos nobis compati, & pro nobis sollicitos esse; quod sine dubio faciunt, etiam in particulari; & è contrario nos illis congaudere, & pro illorum gloria Deo gratias agere, quæ sine particulari notitia fieri non possunt.

5. Ex incommodis. Nam nisi iudicio Ecclesiæ certi Sancti proponerentur colendi, facilè fieri posset, vt pop. sæpe erraret, & damnatos pro beatis coleret; vt accidit tempore S. Martini. Scribit enim Sulpitius, quòd, cùm pop. coleret, nescio quem, hominem mortuum pro Martyre, & B. Martino suspecta esset illa religio, quòd nihil certi à maioribus de Sancto illo accepisset; tandem oranti Martino apparuit anima eius, qui ibi colebatur, & confessa est, se animam damnatam esse latronis cuiusdam, qui pro suis sceleribus extremi supplicij pœnas luerat. Idem accidit tempore Alex. III. qui reprehendit quosdam, quod hominem in ebrietate occisum pro Martyre venerabantur.

C. Audiuimus, ext. de reliquijs.

2. Quæstio est: *Cuius sit Sanctos canonizare?* Notandum est, duobus modis posse aliquem canonizari. Vno modo particulariter, ita vt solùm in prouincia vna, aut diœcesi habeatur Sanctus, & colatur pro Sancto. Alio modo generaliter, ita vt in tota Ecclesia habeatur pro Sancto, nec vlli liceat de sanctitate eius dubitare.

Primo modo, canonizare poterat quilibet Episc. vt patet de multis Sanctis, quos ita colunt quędam prouinciæ, vt tamen planè ignoti sint alijs prouincijs. Vnde in Concilio Florent. dicunt Latini, Simeonem Metaphrasten in Ecclesijs Græcorum pro Sancto coli, cuius apud Latinos nulla memoria vnquam extitit. Hoc tamen, quod olim licuit, modò non licet: siquidem Alexander III. & posteà Innocentius III. videntes abusus, qui oriebantur circa cultum Sanctorum, prohibuerunt ne deinceps aliquis pro Sancto coli inciperet, sine Rom. Pontificis approbatione.

Sess. 7.

C. 1. & 2. De reliquijs. & Sãct. vener.

Secundo modo canonizare, communis sententia est, pertinere ad summũ Pont. Nam id habetur ex iure canonico: & patet etiam ratione. Nam ad eum spectat, proponere toti Ecclesiæ, quid sit credendum, & quid agendum in ijs, quæ religionis sunt, qui toti Ecclesiæ præest. Item, ex contrario, declarare, qui sint hæretici, ita vt à tota Ecclesia pro talibus habeantur, est summi Pontif. Ergò, declarare, qui sint sancti, & colendi, eiusdem erit summi Pont.

C. audiuimus, & c. cũ ex eo, De reliq. & Sãct. vener.

C. venerabilis, de testibus & attestat.

Dices: Plurimi Sancti, qui in tota Ecclesia coluntur, quos non canonizauit summus Pont. reperiuntur. Primus enim Pont. (ni fallor) qui Sanctos legatur canonizasse, videtur fuisse Leo III. qui S. Suibertum canonizauit: posteà autem Innocent. II. canonizauit S. Hugonem Episc. Gratianopolis. Inde verò Alexan. III. S. Bernardum in Sanctos retulit: à quo tempore omnes alij, qui sancti habiti sunt, vt Thomas Cantuar. Dominicus, Franciscus, & alij à Pontif. in numerum Sanctorum relati sunt. Quid ergò dicemus de tot Sanctis, qui ante ea tempora colebantur in Ecclesia?

Resp. Sanctos veteres cœpisse coli in Ecclesia vniuersali, non tam lege aliqua, quam consuetudine. Sed sicut consuetudines aliæ vim habent legis ex taci-

tacito consensu Principis, & sine eo nullam vim habent: ita Sancti alicuius cultus ex consuetudine Ecclesiarum generaliter introductus, vim habet ex approbatione tacita, vel expressa summi Pont.

3. Quæstio est: *Sitne infallibile iudicium eius, qui canonizat?* Sententia Catholicorum est, certum esse Ecclesiam non errare in Sanctorum canonizatione, ita vt sine vlla dubitatione Sancti canonizati ab Ecclesia venerandi sint.

Prob. I. quia, si liceret dubitare, an Sanctus canonizatus sit sanctus, etiã liceret dubitare, an sit colendus. At hoc est falsum: siquidem D. Augustinus *Epist. 118.* dicit, insolentissimæ insaniæ esse, disputare, an sit faciendum, quod tota Ecclesia facit. Præterea; Omnes veteres sine vlla dubitatione Sanctos coluerunt, & colendos asseruerunt. Denique; Tenemur obedire Pontif. indicenti diem festum alicuius Sancti, nec tamen possumus contra conscientiam aliquid agere. Ergò non possumus dubitare, an sit colendus ille, quia ab Ecclesia est canonizatus.

Prob. 2. ex incommodis duobus. Nam inprimis fraudarentur non Sancti suffragijs viuorum: nam pro canonizatis non licet orare. At, si in hoc Ecclesia erraret, defraudaret eum, qui haberetur sanctus, & non est, quicunque non oraret pro eo. Deinde; Fraudarentur etiam viuentes intercessionibus Sanctorum: inuocarent enim sæpe damnatos pro beatis.

Præterea; Ecclesia peteret sibi maledictionem pro benedictione, cùm in orationibus Sanctorum petit, vt, sicut illos Deus glorificauit in cœlis, sic nobis gratiam largiatur in terris: & quamuis eam maledictionem non peteret, nisi materialiter, tamen hoc ipsum absurdum videtur.

Prob. 3. Miracula magna, & diligenter examinata, faciunt rem euidenter credibilem. At Sancti à Pont. non canonizantur ordinariè, nisi magnis, & certis miraculis claruerint. Et confirm. Nam, si credimus sine vlla hęsitatione, Cæsarem, & Pompeium fuisse, quia id testantur communi consensu historici, qui tamen homines fuerunt, & mentiri potuerunt: cur non credemus sine hęsitatione, quod testatur Deus ipse per miracula, quando nulla est ratio suspicandi contrarium?

Prob. 4. ex pręparatione. Nam antequam Sancti canonizentur, indicuntur ieiunia, & preces publicæ, & tota res diu, & diligentissimè examinatur. Non est autem credibile, Deum non adesse Ecclesiæ suæ sic dispositæ, & supplicanti.

Prob. vltimò à posteriori quia in alijs rebus, in quibus Pont. errare possunt, aliquando reipsa deprehenduntur errores. At in hoc nullus vsquam error deprehensus fuit.

4. Quæstio est: *An liceat Sanctos nondum canonizatos colere?* Resp. licere priuato cultu, non publico; vt Doct. cõmuniter affirmant in c. 1. & 2. de reliquijs, & veneratione Sanct. Siquidem summus Pont. eo loco prohibet publicum cultum: ergò à contrario sensu priuatum censetur permittere. Vocamus autem publicum cultum, non eum, qui coram alijs exhibetur, sed qui nomine totius Ecclesiæ & tanquam ab Ecclesia institutus exhibetur. Ex quo intelligimus, quid sit dicendum de illis septem honorum generibus anteà numeratis.

meratis. Nam quantum ad 1. licet non canonizatum credere, & vocare Sanctum; non tamen prędicare eum, tanquam ab Ecclesia inscriptum Sanctorum catalogo.

Quantum ad 2. licet inuocare non canonizatum, etiam audientibus alijs: vt patet ex Hieronymo in vita Paulæ, & Gregorio Nazianzeno in vita Athanasij, & Basilij: vterque enim inuocat, quos laudat, ante canonizationem. Prętercea; Oramus viuentes, etiamsi nesciamus esse sanctos, cur non defunctos, quos maiori ratione confidimus esse sanctos? At non liceret in publicis Litanijs, & sacro officio id facere.

Quantum ad 3. & 4. non videtur licere vllo modo, eos honores sanctis non canonizatis deferre: nam templa, & altaria, & sacrificia sunt ex natura sua publici cultus: nullum est enim sacrificium in Ecclesia, nisi commune, & à Deo ipso institutum: templa autem & altaria, & sacrificia sunt ex natura sua publici cultus: nullum enim est sacrificium in Ecclesia, nisi commune, & à Deo ipse institutum: templa autem, & altaria ad sacrificia referuntur.

Quantum ad 5. non licet publicum festum celebrare: liceret tamē in die natali Sancti non canonizati peculiariter lætari, & Deo vacare in memoriam eius: quod etiam veteres fecerunt.

Quantum ad 6. licet imaginem pingere, & venerari; non tamen in templo constituere eo modo, quo aliorum Sanctorum.

Quantum ad 7. non licet reliquias non canonizati hominis in templo cōstituere publicè honorandas: licet tamen eas habere, venerari, etiam alijs videntibus, modò scandalum absit. Id enim habet praxis Ecclesiæ: nam mòx ac martyres erant defuncti, currebant fideles ad reliquias rapiendas; & similiter, quando moriuntur homines clari sanctitate, multi deuotè osculantur manus, & pedes, de vestibus eorum pro reliquijs seruant; nec id vnquam fuit prohibitum. Præterea; Si licet honorare viuentes, quos credimus sanctos, cur non mortuos?

CAPVT III.

De cultu Sanctorum.

NOtandum I. adorationem tres actus complecti I. actum intellectus, quo apprehendimus excellentiam alicuius. 2. actum voluntatis, quo nos interiùs illi inclinamur, & aliquid volumus facere actu interiore, vel exteriore, quo protestemur excellentiam eius, & nostram subiectionem. 3. actum exteriorem quo caput inclinamus, vel genu flectimus, vel aliquod aliud signum subiectionis ostendimus. Ex quibus actus secundus est maximè proprius, & essentialis: nam primus actus potest esse sine adoratione; tertius etiam cum irrisione.

Notan-

Notandum 2. tot esse species adorationis, siue cultus, quot species excellentiæ. Honor enim, siue cultus debetur personæ propter eius excellentiā. Sed, quod ad pręsens institutum pertinet, tres sunt species excellentiæ. I. est excellentia diuina, & infinita, cui respondet prima species cultus, qui à Theologis dicitur latria. 2. est excellentia humana, seu naturalis, quæ posita est in humanis virtutibus, dignitatibus, gradibus, &c. cui respondet secunda species, quæ dicitur cultus ciuilis, & obseruantia quædam humana. Quanquam hæc in alias multas species diuidi potest: nam alius honor debetur patri, alius Principi, alius pręceptori, alius sapienti, vel erudito, &c. 3. est excellentia quædam media inter diuinam, & humanam: qualis est gratia, & gloria Sanctorum. Et huic excellentiæ respondet tertia species cultus, quam Theologi vocant Duliam. Et quia inter sanctas creaturas humanitas Christi, si seorsim consideretur, singulariter excellit, propter vnionem ad Verbum; & similiter B. Virgo, vt mater Filij Dei, ita pręstat alijs Sanctis, vt dici possit Dominá, & Regina nostra, quod alijs Sanctis non conuenit, nisi admodum imperfectè: ideò Theologi hanc tertiam speciem, quam vocant Duliam, diuidunt in Duliam propriè dictam, & Huperduliam; tribuentes illam Sanctis ceteris; istam soli humanitati Christi, & matri eius.

Notandum 3. Has tres adorationis species non esse vniuocas, sed analogas. Vt enim excellentia non dicitur vniuocè de excellentia Dei. & creaturarum; ita cultus debitus ob excellentiam non potest dici vniuocè de cultu Dei, & creaturarum.

Notandum 4. Has ipsas species adorationis, quantum ad actus interiores, optimè distingui. Nam I. species, id est, latria, est summa quædam voluntatis prostratio, & inclinatio, cum apprehensione Dei, vt primi principij, & vltimi finis, atque adeò summi boni, qualis adoratio soli Deo conuenit. 2. est longè minor inclinatio voluntatis cum apprehensione certa humanæ excellētiæ. 3. est media quædam inclinatio voluntatis, cum apprehensione excellentiæ plusquam humanæ, & minùs quàm diuinæ. At, quantum ad actus exteriores, non est facile species adorationum distinguere. Nam omnes ferè actus exteriores communes sunt omni adorationi, excepto sacrificio, & quæ ad illud referuntur, templis, altaribus, Sacerdotibus. Voluit enim Deus hunc cultū sacrificij sibi soli exhiberi: vt patet ex illo: *Qui sacrificat Dijs, eradicabitur, præterquam Domino soli.* Ex alijs actibus exterioribus, qui sunt communes cultui Dei, & cultui creaturæ, non potest euidenter colligi, an aliquis cultum Deo debitum tribuat creaturis; nec ne: nam Abraham eodem actu incuruationis vsque ad terram adorauit Deum, angelos, & homines. *Exod. 22.* *Gen. 17. 18. 23.*

Notandum 5. Latriam interdum sumi pro ipso actu, quo Deus colitur: interdum pro habitu, quo homo redditur promptus ad Deum colendum: hunc autem habitum esse virtutem quandam specialem, & moralem. Et sicut charitas, & prudentia sunt virtutes speciales, quia habent speciale obiectum; & tamen simul sunt aliquo modo generales, quia dirigunt, aut ordinant actus omnium virtutum: ita latria virtus est specialis propter speciale obiectum suum, id est, honorem diuinum; & tamen simul est generalis, quia vtitur ad honorandum Deum actibus omnium virtutum, & pręcipuè fidei, spei, & cha-

 ritatis.

ritatis. Nam summus honor Deo defertur, cùm per fidem protestamur, eum esse primam veritatem: per spem, potentissimum esse: per charitatem, esse optimum. Itaque ipsius actus fidei obiectum est Deus: actus autem ipse fidei est obiectum religionis: & ideò fides est virtus Theologica, quia circa Deum versatur; Religio non est virtus Theologica, quia versatur circa creaturam: actus enim fidei non est Deus, sed quid creatum. Idem dici de spe, & charitate potest: obiectum enim earum est Deus; actus verò ipsarum ad obiectum religionis pertinere potest.

Notandum 6. quantum ad nomina, in lingua Hebræa nullum esse nomen, quo propriè designetur cultus solius Dei; sed omnia esse communia, & idem nomen nunc tribui cultui creaturæ, nunc negari, prout nimirum aliter atque aliter accipitur. In lingua Latina similiter non habemus vllum vocabulum, quod solum dicatur de cultu Dei: & hinc est, quòd Patres vocabula adorationis, & religionis, nunc concedant creaturis, nunc negant, prout variè accipiuntur. In lingua Greca vna vox est propria cultui Dei, nempe θεοσέβεια. quæ non multùm est in vsu. Præter istam vocem sunt alia quatuor εὐσέβεια, pietas: θρησκεία, religio: λατρεία, & δουλεία, seruitus: sed nullum horũ est, quod interdum non tribuatur etiam creaturis.

Sed quamuis ista vocabula non sint propria diuino cultui, secundum primam ipsorum institutionem; tamé Schola Theologorum, non sine caussa excogitauit illam distinctionem de latria, & dulia. Nam, cùm in re inueniatur manifesta distinctio inter cultum Dei, & Sanctorum; oportebat etiam ad vitandam æquiuocationem inuenire distincta vocabula. Optima autem erant ista duo: primò, quia Scriptores sacri vocem λατρεία numquam vsurpant, nisi pro cultu solius Dei; vt patet ex nouo Testamento: vocem autem δουλεία vsurpant pro omni seruitute, tam Dei, quàm hominum. Deinde, antiqui Patres nunquam nomen latriæ tribuunt, nisi Deo, cùm tamen etiam Sanctos coli dicant.

Superest iam, vt probemus, cultum aliquem minorem diuino, & maiorem ciuili, & merè humano, sacris rebus, sanctis Angelis, & hominibus deberi.

Psal. 98. I. Argumentum sumitur ex illo: *Adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctum est.* Vbi ad litteram per scabellum pedum Domini intelligitur arca Te-
1. Paral. 28. stam. Nam Salomon dicit: *Paraui domum, vbi requiesceret arca Domini, & scabellum pedum Dei nostri.* Nec sine caussa dicebatur arca scabellum pedum Domi-
Psal. 98. ni: nam supra arcam erat propitiatorium, quasi sedes Dei, quæ tenebatur manibus duorum Cherubim, de qua dicitur in principio huius Psalmi: *Qui sedes*
Psal. 131. *super Cherubim, moueatur terra,* &c. Idem habetur in illis verbis: *Introibimus in tabernaculum eius, adorabimus in loco, vbi steterunt pedes eius.* Nam in Hebręo est: *Adorabimus scabellum pedum eius.* Et, quòd loquatur de arca, patet, quia præcedit: *Introibimus in tabernaculum eius.* Et statim etiam sequitur: *Surge, Domine, in requiem tuam, tu, & arca sanctificationis tua.* Et hoc idem clariùs colligitur
2. Reg. 6. ex eo: *Arcam,* inquit, *supra quam inuocatum est nomen Domini sedentis in Cherubim super eam.*

Iam verò, quòd in his locis præcipiatur aliquis cultus, patet ex verbo, adorare,

rare, quod Hebraicè etiam est proprium verbum adorationis. Quòd autem arca sit creatuta, nulli dubium esse potest. Quòd denique iste cultus non sit ciuilis, sed religionis, patet ex ratione Dauidis: *quoniam sanctum est*, hoc videlicet scabellum. Cultus enim ciuilis debetur rebus propter ciuilem, & humanam excellentiam. Psal. 98.

II. Argumentum sumitur ex adoratione exhibita Angelis ab hominibus pijs, & prudentibus. Nam Abraham pronus in terram adorauit Angelum. Et similiter fecit Loth. Sed quia posset responderi, tam Abrahamum, quàm Loth, non cognouisse Angelos, sed homines putasse in initio, cùm eos adorauerunt, & ciuiliter tantùm adorasse; proferamus loca clariora: *Aperuit Dominus oculos Balaam, & vidit Angelum stantem in via euaginato gladio, adorauitque eũ pronus in terram*. Hic certè non priùs adorauit, quàm Angelum agnouit. Angelis autem, ridiculum est dicere, deberi ciuilem honorem. Item, cùm vidisset Iosue virum stantem euaginato gladio, dixit: *Noster es, an aduersariorum?* Ille: *Nequaquam*, inquit, *sed Princeps sum exercitus Domini. Continuò cecidit Iosue pronus in terram, & adorauit*. Hic apertè videmus adorationem illam mediam, quam quærimus. Nam, quòd Iosue non putauerit illum, quem adorabat esse Deum, patet, quia Angelus dixerat, se esse Dei ministrum. Quòd etiam non adorauerit ciuiliter, sed religiosè, patet, quia non priùs adorauit, quàm intellexit esse Angelum Dei legatum. Quòd denique non malè fecerit adorando, patet, quia Angelus non solùm non prohibuit eum ab adorando, sed etiam iussit adhuc maiorem honorem sibi exhiberi, dicens: *Solue calceamenta pedum tuorum: locus enim, in quo stas, sanctus est*. Non erat autem sanctus locus, nisi ob Angeli præsentiam: non enim erat tunc Iosue in loco sacro, sed in campestribus Iericho. Gen. 18. Gen. 19. Num. 22.

III. Argumentum sumitur ex adoratione Sanctorum in Script. Saul adorat animam Samuelis sibi apparentem. Certum autem est, non conuenire ciuilem honorem animabus defunctorũ: neque dici potest, in hoc errasse Saulem, quandoquidem nec ipse Samuel, nec Script. Saulem reprehendit. Abdias vir sanctus adorabat Eliam pronus in terram. Nec possumus dicere, hunc ciuilem cultum fuisse: nam, quantùm ad humanam excellentiam, maior erat Abdias, quàm Elias: iste enim priuatus homo erat; ille autem vnus ex Principibus regni. Adorauit ergò eum, vt Prophetam, ac Dei hominem singulari sanctitate excellentem. Filij etiam Prophetarum, cùm audissent spiritum Eliæ requieuisse super Elizeum, accedentes adorauerunt eum proni in terram. Denique; Nabuchodonosor adorat Danielem. Quis autem diceret, aut crederet, à Rege summo adoratum ciuiliter vnum ex captiuis, qualis erat Daniel? Adorauit ergò eum religiosè, vt hominem Deo plenum. Neque per errorem adorauit, Deum illum existimans: nam adorans ait: *Verè Deus vester, Deus Deorum est, & Dominus Regum, & reuelans mysteria, quoniam tu potuisti aperire hoc Sacramentum*. Quod etiam fecisse Alexandrum Regem Pontifici, Iaddo, scribit Iosephus. 1. Reg. 28. 3. Reg. 18. 4. Reg. 2. Dan. 2. L. 11. antiq. c. 8.

IV. Argumentum sumitur ex confessione Patrum, qui à temporibus Apostolorum vsque ad nostra tempora floruerunt.

V. Sumitur ex inuocatione, templis, festis, votis, peregrinationibus,

imaginibus,& alijs; cùm hæc omnia ad cultum Sanctorum non dubium est pertinere.

6. Sumitur ex eo, quòd semper Ethnici, Iudæi, Hæretici accusauerunt Christianos idololatriæ propter cultum Sanctorum: quod certè non fecissent,nisi vidissent à Christianis sanctos passim religiosè coli.

7. Sumitur ex ratione. Nam, si honor ciuilis debetur virtuti ciuili,sapientiæ,potentiæ, nobilitati: ergò honor plusquam ciuilis debetur supernaturali virtuti,sapientiæ,potestati,nobilitati. Sed sancti quoad virtutes supernaturales excellunt omninò, cùm ferueant diuina charitate, & non possint peccare: nihil enim inquinatum potest intrare in regnum cœlorum: quoad sapientiam, vident ipsam sapientiam increatam, & in ea cognoscunt rerum omnium caussas,iuxta illud: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Quoad potestatem,sunt Reges cœlorum,& participes ipsius throni diuini: *Qui vicerit,dabo ei sedere mecum in throno meo.* Et: *Ego dispono vobis,sicut disposuit mihi Pater meus regnum.* Quoad nobilitatem, sunt filij Dei, reipsa iam adoptione confirmata per gloriam. Igitur meritò,iureque optimo religioso cultu prosequendi sunt.

Apoc. 21. Matth. 5. Apoc. 3. Luc. 22.

Denique; Deus sanctis honorem, & gloriam promisit: *Qui honorificauerit me,glorificabo eum.* Et: *Si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum Pater meus.* Et: *Gloria,& honor omni operanti bonum.* Ergò debetur illis honor; & certè non ab alijs, quàm à nobis, qui illis inferiores sumus: non conuenit autem mortuis honor ciuilis: ergò religiosus illis debetur.

1. Reg. 2. Ioan. 12. Rom. 2.

CAPVT IV.

De inuocatione Sanctorum.

PEculiaris difficultas est de cultu inuocationis de quo sit I. propositio: *Non licet à Sanctis petere, vt nobis, tanquam auctores diuinorum beneficiorum, gloriã, vel gratiam, aliaque ad beatitudinem media concedant.*

Prob. I. ex Script. *Gratiam,& gloriam dabit Dominus.* Et: *Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi.* Montes sunt homines sancti, vt exponit S. Augustinus. Vt autem ab ijs intelligamus auxilium expectandum,non vt ab auctoribus,sed vt ab impetratoribus; ideò statim subditur: *Auxilium meum à Domino, qui fecit cœlum,& terram.* Item; *Omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est, descendens à Patre luminum.*

Psal. 83. Psal. 120. Iac. 1.

Prob. 2. ex vsu Ecclesiæ: nam in orationibus, quæ leguntur in Missa, vel in officio, in celebritatibus sanctorum, nihil vnquam aliud petimus, quàm vt eorum precibus nobis à Deo beneficia concedantur.

Prob. 3. ex Patribus.

4. Ratione. Nam ea, quibus indigemus superant vires creaturæ: ac proinde etiam sanctorum. Ergò nihil debemus à sanctis petere, nisi vt à Deo impe-

impetrent, quæ vtilia nobis sunt. Est tamen notandum, cùm dicimus, non debere peti à sanctis, nisi vt orent pro nobis, nos non agere de verbis, sed de sensu verborum. Nam, quantùm ad verba, licet dicere: S. Petre, miserere mei, salua me, aperi mihi aditum cœli: item, da mihi sanitatem corporis; da patientiam, fortitudinem, &c, dummodo intelligamus, orando pro me, aut, tuis precibus, & meritis. sic enim orat Ecclesia vniuersa:

Tu nos ab hoste protege,
Et hora mortis suscipe.

Et:

Sanate ægros moribus,
Nos redeuntes virtutibus.

Sic etiam Apostolus de se dicit: *Vt saluos facerem aliquos ex illis*. Et: *Vt omnes saluos facerem*; non vt Deus, sed iuuando concionibus, precibus, &c. Rom. 11.

Propositio 2. *Sancti non sunt immediati intercessores nostri apud Deum, sed quidquid à Deo nobis impetrant, per Christum impetrant*. Nota, tres personas posse considerari, quando nos Deum oramus: vnam ipsius Dei, à quo petimus beneficia: alterum Christi, per cuius meritum ea cupimus nobis dari: tertiam eius, qui petit beneficia per Christum. Ex his tribus non potest prima Sanctis tribui, vt iam probauimus; nec secunda, vt nunc ostendemus; sed solùm tertia: Itaque Sanctos inuocamus ad hoc solùm, vt faciant id, quod nos facimus, quia meliùs, & efficaciùs ipsi facere possunt, quàm nos; & melius illi, & nos simul, quàm nos soli.

Prob. propositio: Solus Christus est, qui mundum reconciliauit Deo, & qui meruit nobis gloriam, & gratiam, & omnia necessaria ad salutem: *Quia in ipso complacuit omnium plenitudinem inhabitare, & per eum reconciliare omnia, pacificans per sanguinem crucis eius, quæ in terris, & quæ in cœlis sunt*. Et: *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantùm, sed pro totius mundi*. Atque hinc Christus dicitur *ostium*: & *via*: quia, vt ipse ait, *nemo venit ad Patrem*, nisi per ipsum. Hinc etiam dicitur: *Petite in nomine meo*. Hinc dicitur Mediator Dei, & hominum: & aduocatus apud Patrem. Ergò nihil à Sanctis petere possumus, nisi vt intercedant apud Deum, quo nobis Christi meritum applicetur, & per Christum gratiam, & gloriam consequamur. Colos. 1. 1. Ioan. 2. Ioan. 10. Ioan. 14. Ioan. 16. 1. Tim. 2. 1. Ioan. 2.

Prob. secundò ex Patribus.

Tertiò ex orationibus Ecclesiæ. Omnes enim, quæ de Sanctis sunt, illam formam habent: *Concede nobis, Deus, intercessione huius Sancti tale beneficium, per Christum Dominum nostrum*. Habemus igitur, quomodo Sancti inuocandi non sint: nunc vt intelligamus, quomodo inuocandi sint, sit 3. propositio.

Sancti orant pro nobis, saltem in genere, secundum Script. Prob. 1. ex ijs Script. quæ agunt solùm de sanctis hominibus. 1. *Dixit Dominus ad me: si steterint Moyses, & Samuël coram me, non est anima mea ad pop. istum*. Ergò Moyses, & Samuël iam mortui poterant, & solebant orare pro pop. Iudæorum. 2. Locus est, vbi Iudas in visione quadam vidit Oniam Pontificem, & Ieremiam Prophetam, qui obierant, orantes pro pop. Iudæorum. 3. Est, vbi describuntur XXIV. seniores in cœlo coram throno Dei procidisse, habentes phialas aureas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes Sanctorum. 4. Est: *Dabo autem operam & frequenter habere vos*, nimirum commendatos, siue in animo, *post obitum meum, vt horum memoriam faciatis*. Vt enim exponunt Scolia Græca apud OEcumen. aliqui veteres non ineptè hinc colligebant, Ierem. 15. 2. Mach. vlt. Apoc. 5. 2. Pet. 1.

Sanctos post obitum gerere curam viuentium, Et quamuis hoc non sit euidens argumentum, tamen est probabile. 5. est, vbi diues Epulo orat pro
Luca 16. fratribus suis; ergò multò magis orant iusti pro tota Ecclesia. 6. est, vbi
Apoc. 6. animæ Sanctorum Martyrum magno clamore petunt vindictam de interfectoribus suis: ergò multò magis petunt misericordiam fratribus suis.

Accedat vltimò, quòd Script. apertè docent communioné Ecclesiæ trium-
Ephes. 2. phantis cum militante. Nam Apostolus dicit, nos accessisse ad Ecclesiam
Gal. 4. primitiuorum, qui sunt in cœlis, id est, ciues illorum esse: & dicit, matrem
Coloss. 1. nostram esse Ierusalem, quæ est in cœlis: & dicit Christum esse caput su-
Ephes. 4. per omnem Ecclesiam; & certè non excluditur cœlestis Ecclesia. At communio ista exigit necessariò, vt membra pro inuicem sollicita sint, & inuicem
Rom. 12. se iuuent: hæc enim est natura membrorum sub vno capite viuentiũ, vt Apo-
1. Cor. 12. stolus docet.

Tob. 12. 4. Propositio: *Sancti, qui regnant cum Christo, pro nobis orant, non solum in gene-*
Zach. 1. *re, sed etiam in particulari.*

Apoc. 8. Prob. I. Angeli orant pro nobis, & curam nostri gerunt, etiam in speciali:
Dan. 10. ergò multò magis id spiritus hominum beatorum faciunt. Nam inprimis ni-
Psal. 90. hil eis deest eorum, quæ Angeli habent, quantum ad hoc munus pertinet, cũ
Matth. 18. sint prediti intelligentia, & voluntate, & adsint semper Deo, & nos vehe-
Luca 20. menter diligant, ac demum sint æquales Angelis. Deinde, aliquid habent præ Angelis, quod sint membra corporis Ecclesiæ nobis magis coniuncta, quàm sint Angeli; & experti sunt miserias, & pericula nostra, quæ Angeli non sunt experti.

Prob. secundo. Nam non solùm ab Angelis, sed etiam à spiritibus beatorũ hominum reguntur, & gubernantur fideles viuentes. Id enim promisit Chri-
Apoc. 2. stus: *Qui vicerit, & custodierit vsque in finem opera mea, dabo illi potestatem super gentes, & reget eas in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringentur, sicut & ego accepi à Patre meo.* Et: *Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei.* Et infrà: *Qui*
Apoc. 3. *vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut & ego vici, & sedi cum Patre meo in throno eius.* Hic loquitur Ioannes de spiritibus mortuorum, vt patet ex illis verbis: *Et custodierit vsque in finem opera mea.* Et loquitur de tempore ante resurrectionem, vt patet ex eo, quòd dicit: *Reges eas in virga ferrea.* Nam, regere in virga ferrea, non significat punire, quod etiam post resurrectionem fiet; sed significat, regere virga pastorali, quod solùm fit ante resurrectionem. Dici-
Psal. 44. tur autem virga ferrea, quia inflexibilis est ad iniustitiam: *Virga directionis,* id
Luca 1. est, virga rectissima, *virga regni tui.* Et etiam sempiterna, nam *regni eius non erit*
Apoc. 2. *finis.* Quòd autem sequitur: *Et tamquam vas figuli, confringet eos;* non signifi-
Act. 10. cat, homines perdendos; sed peccatores, Christo peccata conterente, & delente, iuxta illud: *Occide, & manduca.* Vel reguntur, siue pascuntur electi in virga ferrea: reprobi autem, tamquam vas figuli, confringuntur.

Quòd verò hoc significet, regere in virga ferrea, patet I. ex verbo He-
Psal. 2. bræo, quo vtitur Dauid: & ex Græco Ioannis, quod est, ποιμανεῖς, id est, pas-
Apoc. 2. 12. 19 ces, siue pastoraliter reges. 2. ex eo, quòd dicitur: *Peperit filium, qui recturus erat*
Apoc. 12. *omnes gentes in virga ferrea.* Christus autem non punit omnes gentes, sed regit pasto-

pastoraliter. 3. quia in Psalmo illo, vnde Ioannes verba sua desumpsit, dicitur Christus totam hæreditatē suam regere in virga ferrea. *Postula à me*, &c. *Psal.* 2.
Nec tamen suspicari possumus, totam Ecclesiam à Christo esse destruendam. 4. quia sic exponunt Patres. Habemus igitur, spiritus hominum beatorum post mortem, ante diem resurrectionis accipere potestatem in gentes, & regere, & pascere eas: nec non esse columnas in templo Dei, id est, sustentare Ecclesiam, quod propriè sanctis Martyribus conuenit: ac demum sedere in throno Christi, id est, cum illo prȩsidere toti mundo, & Ecclesiam regere, & gubernare. Idem colligitur ex illo: *Beatus ille seruus, quem, cùm venerit Dominus, inuenerit sic facientem: amen dico vobis, super omnia bona sua constituet eum.* *Matth.* 24. Bona enim Domini, Ecclesia est, vt Hilarius docet: quod etiam apertè legimus in præfatione de Apostolis, quam vnam esse ex nouem antiquissimis, testatur Pelagius Papa II. qui sanctum Gregorium præcessit. Id etiam Patres apertè docent. *Epist.* 4. *decret.*

Prob. vltimò ex apparitionibus Sanctorum, qui apertè testati sunt, se orare pro nobis, etiam in particulari. Scribit Eusebius, Potamiœnam carnifici promisisse, se, cùm ad Dominum peruenisset, aliquid ei bonum impetraturā: deinde, post tres dies à consummato martyrio carnifici per quietem apparuisse, atque eius capiti coronam imposuisse, paulòque pòst, iuxta Martyris prȩdictionem, & ipsum ex impio carnifice pium Martyrem effectum. Alia id genus plurima sunt. *L.* 4. *hist. c.* 5.

Propositio 5. Sancti, siue Angeli, siue homines, piè, & vtiliter à viuentibus inuocantur. Prob. I. ex Script. Iacob benedicens filijs Ioseph, sic ait: *Angelus qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis.* Hic Angelum apertè S. Iacob inuocauit. Item; *Voca, si quis est, qui tibi respondeat, & ad aliquem Sanctorum conuertere.* Vbi nomine Sanctorum intelligit Angelos, vt D. August. exponit: qui etiam illud: *Miseremini mei, amici mei*; ad Angelos dici existimat, iuxta quod dicitur: *Si fuerit Angelus loquens pro eo vnus de millibus, miserebitur eis, & dicet; libera eum.* Sicut etiam, cùm dicit: *Ecce inter Sanctos eius nemo immutabilis*; nomine Sanctorum intelliguntur Angeli. Nam idem alibi habetur his verbis: *Ecce, qui seruiunt ei, non sunt stabiles, & in Angelis suis reperit prauitatem.* Quamuis autem hæc verba non videantur conuincere, quia non sunt ipsius scriptoris libri, sed Eliphaz, amici Iob; tamen ideò conuincunt, quia indicant, tunc fuisse consuetudinem inuocandi patrocinium sanctorum Angelorum. Item; Moyses orat: *Recordare, Domine, Abraham, Isaac, & Israël, seruorum tuorum.* *Gen.* 48. *Iob.* 5. *Annotat. in Iob.* *Iob.* 19. *Iob.* 33. *Iob.* 15. *Iob.* 4. *Exod.* 32.

Vbi notandum, quia ante Christi aduentum Sancti, qui moriebantur, non intrabant in cœlum, nec Deum videbant, nec cognoscere poterant ordinariè preces supplicantium; ideò non fuisse consuetum in Testamento veteri, vt dicerent: *S. Abraham, ora pro me*, &c: sed solùm orabant homines eius temporis Deum, & allegabant merita Sanctorum, qui iam obierant, vt illis ipsorum orationes iuuarentur.

Præterea; In vtroque Testamento sæpe legimus, viuentes à viuentibus inuocatos. Nam Filij Israël dicunt ad Samuelem: *Ne cesses pro nobis clamare ad Dominum Deum nostrum, vt saluet nos de manu Philistinorum.* Et: *Ite ad seruum* *1. Reg.* 7.

meum

Rom. 15. *meum, Iob, ille orabit pro vobis.* Et Paulus ait: *Obsecro vos, fratres, vt adiuuetis me in*
Ephes. 6. *orationibus pro me ad Deum.* Idem repetit alibi. Ergò licebit etiam nunc inuoca-
1. Thess. 5. 2. Thess. 3. re eosdem Sanctos cum Christo regnantes. Nam, si nunc non licet, vel non
Col. 3. licet, quia nolunt; & hoc non, cùm sint maiori charitate præditi, quàm anteà,
Hebr. 12. de sua immortalitate securi, & de nostra incolumitate solliciti: vel, quia non possunt; & hoc non, quia, si poterant, cùm hic essent peregrini, quantò magis
Luce 15. nunc poterunt in patria? Vel quòd non sciunt, quod oremus: & hoc non, quia, vnde sciunt Angeli conuersionem peccatorum, pro qua tantopere gaudent in cœlis; inde sciunt Sancti nostras preces. Vel denique, quia, iniuria fit Deo, vel Christo, si alius, quàm ipse, inuocetur: & hoc non, quia tùnc non liceret viuentes inuocare.

Prob. 3. ex Concilijs.

4. Testimonijs Græcorum, & Latinorum Patrum.

L. 3. vita eius c. 5. 5. Ex miraculis B. Bernardi factis contra hanc hæresin: quibus accedant miracula infinita, quibus sæpissimè Sancti demonstrarunt, se audire preces viuentium, & posse, ac velle eos iuuare, à quibus inuocantur.

CAPVT V.

De Reliquijs Sanctorum.

NVnc de veneratione earum rerum, quæ ad Sanctos pertinent, id est, reliquiarum, imaginum, &c. differendum est. Et 1. argumentũ pro Reliquijs sumi potest ab exemplis Script. Nam Moyses discessurus cum pop. ex
Exod. 13. Ægypto in Palæstinam, noluit ibi relinquere ossa S. Ioseph iamdudum mortui; sed ea honorificè secum asportauit, & transtulit in terram promissionis. Non ergò superstitiosum, neque nouum est, transferre ossa Sanctorum.
Deut. vlt. Item; Deus ipse corpus Moysis honorauit, dum illud proprijs manibus sepe-
4. Reg. 13. liuit. Item; Ossa Elizæi, cùm tetigissent mortuum quendam hominem, continuo illum reuocarunt ad vitam. Non igitur Deus contemnit ossa Sanctorum, sed ea honorat, & honorari cupit, dum per illa miraculum tam insigne
4. Reg. 23. patrauit. Item; Cùm Iosias delubra idolorum euerteret, & omnem idololatriam delere vellet, tantùm abest, vt reliquias Sanctorum delendam esse existimaret, vt, cùm aliorum mortuorum ossa effodisset, & in cineres redegisset, ossa tamen S. Prophetæ ibidem reperta asseruari iusserit.

Isa. 11. Ad hæc; de sepulchro Domini legimus: *In eum* (Messiam videlicet) *Gentes sperabunt, & erit sepulchrum eius gloriosum.* Hunc locum de sepulchro Christi in-
Rom. 15. telligi, certum est, tum ex ipsis verbis, tum ex Apostolo. Denique; si Christus hic adesset, & nos vestem eius deuotè oscularemur, continuo nos idololatras
Matth. 9. esse Lutherus, & Caluinus dicerent: at mulier hæmorrhoissa solam fimbriam
Act. 5. Christi fideliter tetigit, & sanata est. Neque sunt reprehensi populi, qui certatim ad vmbram Petri eo modo, quo poterant, attingendam occurrebant;

sed potius fidei suæ præmium retulisse dicuntur: & tamen quæ reliquiæ viliores ipsa vmbra cogitari possunt? Neque habiti sunt superstitiosi, qui Pauli sudaria, & semicintia deferebant ad ægrotos, vt etiam nos modo facimus; sed potius religionem illorum miraculis confirmabat Deus. *Act. 19.*

2. Argumentum sumitur ex Concilijs diuersarum partium orbis terræ.

3. Ex Patribus.

4. Ex miraculis factis ad reliquias, quæ certè non fierent, si Deo cultus reliquiarum non placeret.

5. Ex miraculis, quæ sæpe in ipsis Sanctorum mortuis corporibus cernuntur, per quæ Deus apertissimè nos ad eorum venerationem quasi inuitare videtur.

6. Ex inuentione, & reuelatione diuinitus facta Sanctorum corporum. Si enim Deo cultus reliquiarum non placeret, cur ipse seruis suis corpora Sanctorum, quæ latebant, ostenderet.

7. Prob. ex translatione reliquiarum de vno loco ad alium, honoris gratia ab antiquis celebrari solita: quæ certè ad honorem ossium sacrorum pertinet.

8. Prob. ex eo, quòd reliquiæ sub altari reconduntur: quæ consuetudo cœpisse videtur tempore Apostolorum. Nam ideo Ioanni sunt ostensæ in cœlo animæ Martyrum sub altari, quia corpora eorum in terris sub altaribus requiescunt. Pertinere autem hunc locum reliquiarum ad magnum honorem, res ipsa docet: semper enim altaria in magno honore fuerunt, ita vt etiam suo modo adorentur. *Apoc. 6.*

9. Prob. ex vsu cereorum, & lampadum, quibus sacræ reliquiæ honorantur. Nam, quòd lumen sit honoris signum, nec sit superstitiosum, lumen accendere ante rem inanimam, etiam lucente Sole, patet ex candelabro, quod semper lucebat ante arcam testimonij. *Exod. 25.*

10. Prob. ratione ducta ab vtili, & honesto. Ratio ab vtili est: Nam Deus nihil ferè vtilius nobis reliquit ad salutem Sanctorum reliquijs: nihil enim efficacius repræsentat, & infigit in animo memoriam Sanctorum, quàm sepulchrum ipsorum: nam statim, atque videmus sepulchrum alicuius Sancti, illius recordamur, & virtutum eius, patientiæ, charitatis, castitatis, pietatis; & simul cogitamus, quanta gloria fruatur in cœlis pro labore breuissimo huius vitæ, &c.

Ratio ducta ab honesto est multiplex. I. enim corpora Sanctorum fuerunt organa animarum ad omne opus bonum. 2. Fuerunt, & sunt instrumenta Dei ad miracula. 3. Sunt pignora patronorum. 4. Sunt exuuiæ charissimorum. 5. Sunt trophæa triumphantium. 6. Designata sunt ad gloriã incredibilem, nimirum vt sint post resurrectionem corpora Sole clariora, & vsque adeò corporibus omnibus præstant, vt super omnia merito collocentur.

quid solidum, sed inanes sunt. Hinc scriptores sacri, & Ecclesiastici Doct. vocauerunt idola statuas falsorum Deorum, quia, licet solidæ sint quoad materiam, tamen inanes sunt quoad formam, id est, quoad repræsentationem.

Nomen Simulachri est quidem paulò communius, nam omnis vera imago dici potest simulachrum. Verius tamen est, simulachrum dici à simulando, non à similitudine: in Script. simulachra vbique ponuntur pro idolis. Semper enim, vbi Latinus interpres posuit, simulachra, in Græco est, εἴδωλα. *Act. 15. Psal. 113. 1. Ioan. vlt. & alibi.*

I. Quæstio de imaginibus est: *An liceat habere imagines?* Pro qua fit I. propositio. *Non est prohibitum iure diuino, efficere imagines.* Prob. I. quia ibi: Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem, sine dubio non prohibetur omnis imago, sed solùm illa, quæ dici potest idolum, id est, imago, quæ habetur pro Deo, vel quæ repræsentat, tanquam Deum, eam rem, quæ non est Deus. Cùm enim additur: *Non habebis Deos alienos*, prohibetur actus interior *idololatriæ*. Cùm autem additur; *Non facies tibi sculptile*, prohibetur actus exterior. *Exod. 20.*

Prob. hęc sententia, quia, si prohiberetur omnis imago, sequeretur, præcepta Decalogi non esse tantùm decem, sed vndecim, vel duodecim, contra Script. quæ dicit esse decem. Nam constat vnum pręceptum esse: *Non habebis Deos alienos.* Alterum: *Non assumes nomen Dei in vanum.* 3. *Sabbatha sanctifices.* 4. *Honora parentes.* 5. *Non occides.* 6. *Non mœchaberis.* 7. *Non furaberis.* 8. *Non dices falsum testimonium.* 9. *Non concupisces.* Ista nouem siue controuersia sunt distincta. Porrò illud: *Non concupisces*, vel debet diuidi in duo, vt 9. sit: *Non concupisces vxorem alienam:* 10. *Non concupisces rem alienam:* vel ista omnia ad vnum pertinent. Si debet diuidi in duo: ergò illud: *Non facies tibi sculptile*, erit 11. vel oportebit dicere, illud non esse pręceptum distinctum à primo, vt communiter docent Scholastici, & Catechismi omnes Latini: & tunc non prohibetur sculptile quodcumque, sed solũ sculptile, quod pro Deo alieno habetur. Si autem: *Non concupisces*, est vnum tantùm, vt aliqui existimant; tunc illa omnia verba erunt vnum pręceptum: *Non facies tibi sculptile*, &c. Et: *Non adorabis ea, neque coles.* Sed facere imagines absolutè, & adorare easdem, sunt res distinctæ, vt patet: quia potest vnus adorare sculptile, quod non fecit, & alius adorare, quod fecit. Ergò vnum tantùm horum est prohibitum: alioqui essent vndecim pręcepta. Sed certum est, prohiberi cultum: ergò non prohibetur fabricatio per se, sed solum in ordine ad cultum: proinde peccat, qui facit, vt adoret; non qui facit ad alium vsum. *Exod. 31. & 34. Deut. 4. 9. & 10.*

Prob. 2. propositio ex eo, quod in ipsa Script. legimus, imagines factas Dei iussu. Nam Deus fieri iussit imagines Cherubim super arcam: serpentem æneum: Cherubim, boues, leones, & alia. *Exod. 15. Num. 21. 3. Reg. 6. & 7.*

Prob. 3. quia nunquam intelligitur prohibitum id, quod nullo modo aduersatur fini legis: finis autem præceptorum primæ tabulæ est, vt seruetur Deo suus honos illi datus; vt patet ex initio Decalogi: *Ego sum Dominus, Deus tuus.* Item, ex illa comminatione: *Ego sum Deus Zelotes.* Item, ex illa explicatione: *Non facies mecum Deos aureos, & Deos argenteos.* Item: *Non facie-* *Exod. 20. Leuit. 26.*

Prob. I. quia in Testamento veteri, quando Iudęi propensissimi erant ad idololatriam, in templo fuerunt imagines Cherubim. *Exod. 25.*

Prob. 2. ex consuetudine Ecclesię, quę fuit primis quingentis annis. *3. Reg. 6.*

Prob. 3. ex quatuor Concilijs, duobus Orientalibus, & duobus Occidentalibus. In Oriente celebrata est VII. Synodus tota pro hac re. Item, in VIII. Synodo renouantur decreta VII. Synodi. In Occidente celebratum est Cōcilium Rom. sub Gregorio III. quod quidem nationale fuit, sed concurrerunt ad id Concilium ferè mille Episcopi. In eo Concilio damnata est hæresis Iconomachorum imagines è templis deturbantium sub ipsis initijs huius cōtentionis. Celebratum est etiam Concilium tempore Stephani, & Caroli magni pro eadem re. *Can. 3.*

Prob. 4. ratione. Nam signa sacra nusquam meliùs, quàm in sacris locis collocari possunt. Deinde, nullum est ornamentum templorum melius, quā sacrarum imaginum, quia imagines simul templum ornant, & continent mētes hominum, ne vagentur inanibus cogitationibus.

Præterea; Templum est imago quędam cœli: nam Apostolus comparat tabernaculū Moysaicum cum cœlo. Ita ergò decet, vt in ipso templo sint imagines eorum, qui in cœlis sunt, id est, Christi, & Sanctorum. Denique; Vbi melius collocentur imagines Sanctorum, quàm in domibus ipsorum, id est, in basilicis Sanctorum, vbi reliquiæ ipsorum quiescunt? *Hebr. 9.*

Propositio 4. *Imagines Sanctorum etiam extra historiam vtiles sunt.*

Prob. I. quia Deus in templo suo iussit fieri imagines Cherubin, sine vlla historię notatione. Et certè non sine caussa. *Exod. 25.*

2. Quia semper Christiani habuerunt imagines, etiam solitarias, & extra historiam, cùm tamen primi Christiani non ducerentur sola delectatione.

Prob. 3. ab vtilitatibus. Prima est, instructio, & eruditio. Melius enim interdum docet pictura, quàm Script. Secunda vtiles sunt imagines, quamuis solitariæ, ad charitatem erga Deum, & Sanctos fouendam, & augendam. Tertia est, excitatio ad imitandum. Quarta, conseruant in nobis memoriam Christi, & Sanctorum; & simul in angustijs docēt, nos habere patronos, quos inuocemus. Quinta est, confessio fidei. Dum enim diligimus, & honoramus Sanctorum imagines, testamur, nobis placere eorum fidem, doctrinā, & sanctos mores; & simul nos detestari omnem impietatem, & idololatriam, cōtra quam ipsi vsque ad mortem pugnarunt. Sexta est, honor Dei & sanctorum. Nemo enim vnquam dubitauit, quin erigere statuas, vel imagines magnis viris, ad honorem eorum pertineat.

2. Quæstio est: *An imagines Christi, & Sanctorum rectè colantur?* Nos cum Ecclesia asserimus, eas colendas esse, modo tamen (vt declaratur in Concil. Trid.) in imaginibus nō collocetur fiducia, nec ab ijs aliquid petatur, nec in ijs inesse credatur vlla diuinitas; sed solùm honorentur propter eos, quos nobis repręsentant. *Sess. 25.*

Quæ sententia prob. I. Testimonio Script. I. genus testimoniorum est earum Script. quæ expresśè agunt de imaginibus. Imagines enim Cherubim super arcam existentes necessario adorabantur ab ijs, qui *Exod. 25.*

Num. 21. arcam adorabant. Serpens quoque æneus non poterat non honorari, cùm in loco sublimi à Deo positus esset, & salutem miseris in se aspicientibus adferret. Iam verò, si licuit venerari imagines Angelorum: cur non etiam sanctorum? Si licuit venerari imaginem Christi in forma serpentis: cur non potiùs venerabilis erit imago Christi in forma hominis.

2. Genus testimoniorum est eorum, quæ docent, creaturas honorandas
Psal. 95. religiosè propter solam relationem ad Deum. *Adorate scabellum pedum eius.* Et:
Matth. 5. *Nolite iurare per cælum, quia thronus Dei est; neque per terram, quia scabellum est pedum eius.* Vbi nota, iuramentum esse actum religionis, quo honoratur primariò Deus, secundariò id, per quod iuratur. Prohibet ergò Deus iuramentum sine debitis circumstantijs, per cœlum, & terram, ne contumelia fiat eiusmodi creaturis, quatenus relationem ad Deum habent. Sed similem relationem habent imagines: igitur eadem ratione colendæ sunt.

Vltimum genus testimoniorum est eorum, quæ docent, cteaturas dici sa-
Exod. 3. cras, vel sanctas, propter relationem ad res sacras. *Locus, in quo stas, terra san-*
Exod. 12. *cta est*; propter Angeli scilicet præsentiam. Dicitur etiam dies sancta, & ve-
Exod. 28. nerabilis propter significationem, & quia dedicata erat cultui diuino. Dicun-
Isa. 11.
2. Tim. 3. tur vestes Sacerdotum sanctæ propter eandem caussam. Dicitur sepulchrum Christi gloriosum. Dicuntur Scripturæ, sacræ litteræ: *Ab infantia sacras litteras nosti.* Cur autem dicuntur sacræ, nisi quia signa sunt rerum sacrarum? Nec solum litteras, sed etiam verba ipsa prolata venerari consueuimus, præsertim nomen, Iesus: & Euangelium audimus stantes, detecto capite, imò etiam luminibus accensis, quamuis in meridie. At imagines Christi, & Sanctorum sunt etiam institutæ ad significandas, & repræsentandas res sacras: cur ergò eas venerari non liceat? Nam rem sanctam, hoc ipso, quòd sancta
Exod. 12. est, venerabilem esse, patet ex illis verbis: *Dies prima erit sancta, & septima eadem religione venerabilis.* Vbi vides, pro eodem accipi, rem sanctam, & religiosè venerabilem.

Prob. 2. ex Concilijs Ecclesiæ.

Prob. 3. ex Patribus.

Prob. 4. à miraculis. Deus enim per imagines Christi, & sanctorum multa miracula operatur; ex quo intelligimus, placere illi, vt imagines honorentur.

Prob. 5. rationibus. I. Ratio: homo dignus est veneratione, quia imago Dei est: ergò & ceteræ imagines Christi, vel sanctorum dignæ sunt veneratione. Quod enim vni imagini conuenit, quia imago est, id necessariò omnibus imaginibus conuenit. 2. Ratio: Imago Regis est venerabilis ciuili quodã honore: ergò imagines Christi, & sanctorum sunt venerabiles cultu religioso. 3. Ratio: Imago capax est iniuriæ, & contumeliæ: ergò & honoris, atque cultus. Nam Iulianus Apostata Christi statuam non deiecisset, nisi eo modo Christo iniuriam fieri credidisset. Neque Deus Iuliani statuam fulmine percussisset, nisi ab eo iniuriam accepisset, & nisi ad Iuliani contumeliam id pertinere visum esset. 4. Ratio: Idola Gentilium meritò execramur, & confringimus. Et hinc laudatur valdè Theodosius Imp. quod iusserit idola vbique destrui. At certè id non fit, nisi ratione significationis, quia sunt imagi-

imagines falsorum Deorum. Igitur è contrario, imagines Christi, & sanctorum, quia res verè bonas, & sanctas significant, sunt honorabiles.

5. Ratio ab improbitate Iconomachorum sumitur, & pietate eorum, qui imagines colunt, & coluerunt. Nam Iconomachi fuerunt omnes aut Iudæi, aut samaritani, aut Mahumetici, aut Necromantici, aut manifestè hęretici, quos impios esse, negare nemo potest. At, qui defenderunt imagines, fuerunt sancti viri, & docti, vt Gregorius, & Adrianus summi Pontif. Germanus, & Tharasius, Episcopi Constantinop. Ioannes Damascenus, Methodius, Leontius, Ionas Aurelianensis, Paulus Diaconus, & alij pij, doctique viri omnium consensu. Non est autem credibile, Deum per hostes suos potius, quàm per amicos, & sanctos Ecclesiam docere voluisse. Quid quod ipse Diabolus odit imagines, vt patet exemplis? 6. Ratio sumitur ab infelici exitu Iconomachorum, & felicitate eorum, qui imagines defenderunt.

Nam inprimis tempore Leonis Iconomachi, posteaquam imagines sanctorum in foro Constantinopolitano concrematæ fuerunt, orta est pestilentia tam grauis, vt Constantinopoli trecenta hominũ millia interrirent. Item, eadem occasione amisit idem Leo, & successores eius, imperium Italiæ, nec vnquam ampliùs recuperare potuerunt. Eodem tempore Rex Arabum, Ezides, qui imagines Christianorum confringi iusserat, non superuixit vnum annum, cùm tamen XXX. anni promissi illi fuissent ab eo, qui illum ad Iconomachiã excitauit. Tempore Constantini Copronymi inauditæ calamitates Orientem inuaserunt. Nam terræ motus ingentes integras vrbes deiecerunt, & multa millia hominum occiderunt. Item, pestis grauissima orta est, ita vt vineæ, horti, putei, aliaque loca vix sufficerent sepeliendis hominibus. Et ne dubitaretur, quam ob caussam ista acciderent, simul vbique in vestibus hominum, in velis sacris, indumentis sacerdotalibus diuinitùs existebant cruces paruæ, quasi oleo designatæ. Deus enim indicare volebat, velle se vbique cõspici crucis imaginem, quam Constantinus Copron. eo tempore oblitterare contendebat. Ad hæc tam horribile frigus accessit, vt Ponticum mare ad 100. milliaria cõgelaretur, essetque glacies profunditatis 30. cubitorum: cui superuenit nix, quæ etiam in glaciem versa est ad altitudinem 20. cubitorum. Paulò pòst cœpit solui glacies, & fragmenta ingentia instar magnorum mõtium, vel insularum, magno impetu discurrebant: quædam etiam ad Constantinopolim allisa, partem mœnium, & vicinas domos euerterunt. Eodem anno tanta siccitas postea fuit, vt flumina, fontes, putei, ferè omnes siccarentur; ita vt omnes intelligerent, & dicerent, propter impietatem in Deũ, & Sanctos, quam exercuerant Iconomachi, ista omnia fieri. Denique; Imp. Constantinus obstinatus ita perijt, vt in morte clamaret, se adhuc viuum igni inextinguibili traditum comburendum. E contrario, Pipinus, & Carolus filius eius, qui cum Rom. Pontifice imagines defenderunt, ad regnum, & imperium prouecti, fœlicissimè vixerunt, & regnarunt.

3. Quæstio est: Quo genere cultus imagines sint honorandæ? Notandæ sunt tres distinctiones: Id enim quod honoratur potest honorari per se, vel per accidens: propter se, vel propter aliud: propriè, vel impropriè. *Per se* honoratur suppositum, in quo est ratio venerationis. *Per accidens* id, quod

est

est coniunctum rei, quæ adoratur, nec est ipsa ratio adorationis: vt cùm honoratur Rex, per se honoratur homo ille, qui est Rex; per accidens honoratur purpura, & reliqua illi adiuncta, & accidentia omnia eius, excepta regia dignitate, quæ licet non sit id, quod honoratur, est tamen id, quò ille homo honoratur. Itaque persona honoratur per se, vt quæ: regia dignitas honoratur per se, vt qua: reliqua honorantur per accidens. *Propter se* honoratur, quod habet in se rationem venerationis non dependentem aliunde: & hoc modo sola natura rationalis venerabilis est. *Propter aliud* honoratur id, quod habet quidem in se caussam honoris, sed illa caussa tota pendet ab alio: & hoc modo signa rerum sacrarum sunt venerabilia; habent enim in se rationem similitudinis, siue repræsentationem rei sacræ, & proinde quandam excellentiam; sed illa tota pendet ab ipsa re sacra. *Propriè* honoratur id, quod verè ratione sui ipsius honoratur. *Impropriè*, quod honoratur loco alterius. Legatus Regis aliquando honoratur, vt Legatus; & tunc ipse propriè honoratur, licet propter alium: aliquando honoratur loco Regis, honore proprio Regibus; & tunc ipse impropriè honoratur, propriè autem Rex.

His positis sit 1. propositio: *Imagines Christi, & Sanctorum venerandæ sunt, non solùm per accidens, vel impropriè, sed etiam per se, & propriè, ita vt ipsæ terminent venerationem, vt in se considerantur, & non solùm vt vicem gerunt exemplaris.*

Act.7. Prob. 1. quia Concilium VII. definiuit, imagines Christi esse venerandas, sed non latria: vult igitur, esse venerandas per se, & propriè aliquo cultu. Alioqui non diceret, non debere adorari latria: Christus enim latria adoratur.

2. Si imago non esset veneranda, nisi impropriè, quia nimirum coram illa, aut in illa, aut per illam adoratur exemplar, certè licebit simpliciter negare, imagines esse venerandas. Quod enim non dicitur, nisi impropriè, simpliciter negari potest. At Concilium VII. anathema dicit ijs, qui negant, imagines esse venerandas.

3. Concilium ibidem definit, imagines esse venerandas eo modo, quo veneramur Euangelia, & sacra vasa: atque ista honorantur per se, & propriè, vt omnes fatentur; nec enim personam alicuius alterius gerunt. Igitur & imagines per se, & propriè venerandæ sunt.

4. In ipsa imagine verè inest aliquid sacrum, nimirum similitudo ad rem sacram, & ipsa dedicatio, siue consecratio diuino cultui. Ergò ipse in se, & nō solùm, vt prototypi vicem gerunt, honore dignæ sunt.

2. Propositio: *Quantum ad modum loquendi, præsertim in concione ad pop. non est dicendum, imagines vllas adorari debere latria, sed è contrario non debere sic adorari.*

Prob. I. Quia Concilia non affirmant, sed simpliciter negant, imagines adorari latria. Igitur & nos eodem modo loqui debemus. Nam modus loquendi Conciliorum est modus loquendi Ecclesiæ; & proinde sequendus ab ijs, qui nolunt errare.

2. Quia Patres passim dicunt, imagines non esse adorandas.

3. Nullæ sunt exactiores formulæ loquendi in materia fidei, quam eæ, qui-

Act.1. bus vtuntur, qui hæresin abiurant. At qui in VII. Synodo Basilius Ancira-

nus,

nus,& Constantinus Cypri Episcopus,abiurantes hęresin, dicunt, se recipere,& colere imagines,non tamen latria. *Act. 3.*

4. Dicere populo,imaginem Christi,vel crucem adorandam esse cultu latrię,illo ipso,quo adoratur Deus, non caret magno periculo: nam, qui defendunt, imagines adorari latria, coguntur vti subtilissimis distinctionibus, quas vix ipsimet intelligunt, nedum populus imperitus.

5. Secundum rei veritatem non potest dici,adorari imagines latria, nisi per accidens,vel impropriè:per se autem,& propriè nullo modo. Ordinaria enim adoratio est illa, quę exhibetur imaginibus externis per se, & propriè. At, quod simpliciter dicitur, non intelligitur de eo,quod per accidens,vel impropriè,& aliquando conuenit rei:sed de eo,quod per se, & propriè, & vt plurimum conuenit.

3. Propositio: *Si de re ipsa agatur, admitti potest, imagines posse coli impropriè, vel per accidens,eodem genere cultus,quo exemplar ipsum colitur.* Ac primùm, quòd imago possit coli impropriè eo cultu, quo ipsum exemplar, prob. nam aliquando imago accipitur pro ipso exemplari,& ea,quæ fierent circa ipsum exemplar, si adesset pręsens,fiunt circa imaginem,mente tamen defixa in exemplari. Sic concionatores alloquuntur imaginem crucifixi: & in die Parasceues, cùm crucifixus paulatim detegitur, & ostenditur, & adorandus proponitur, illa omnia per imaginem ipsi Christo vero exhiberi intelliguntur. Tunc autem propriè nullus honor defertur imagini, sed soli exemplari; tamen impropriè dici potest ipsa etiam imago honorari.

Quòd autem possit imago adorari adoratione ipsius exemplaris, propriè quidem,sed per accidens,prob. nam aliquando non accipimus imaginem pro exemplari,nec consideramus solam imaginem,vel solum exemplar; sed consideramus exemplar,vt obiectiuè relucet in imagine, & ipsum sic repręsentatum,& quasi vestitum imagine veneramur. Tunc autem necessario adoramus imaginem eodem cultu,quo exemplar ipsum,sed per accidens: nam, qui adorat aliquem,adorat etiam omnia, quæ cum illo coniuncta sunt: sed ipsa imago concipitur eo tempore coniuncta cum exemplari,quod adoratur: igitur etiam ipsa adoratur, per accidens tamen, quia ipsa nec est suppositum, quod adoratur, nec ratio adorationis, sed quiddam adiunctum.

4. Propositio: *Imago per se,& propriè non est adoranda eodem cultu, quo ipsum exemplar,& proinde nulla imago est adoranda cultu latriæ per se, & propriè.*

Prob. 1. ex Concilio VII. vbi legimus, imaginem Christi non esse adorandam latria: id autem falsum esset, si imagini per se, & propriè deberetur idem cultus, qui debetur exemplari. Christus enim cultu latriæ adorandus est. *Act. 7.*

2. Prob. ex Augustino, Gregorio, Damasceno, & ex Concilijs Senonensi, & Moguntino,quæ docent, imagines non esse colendas cultu diuino.

3. Latria est cultus proprius Deo. Sed nulla imago per se, & propriè est Deus,siue consideretur ratione materiæ,siue ratione figuræ,& colorum, siue ratione relationis. Ergò per se, & propriè non debetur vlli imagini cultus latriæ.

4. Imagini non conuenit cultus internus, nec externus veræ latriæ: nam

internus cultus est apprehensio rei, vt primi principij, & prostratio voluntatis conueniens illi apprehensioni: actus autem externus proprius est sacrificium. Certè autem nec apprehendimus imaginem, vt primum principium, nec illi sacrificamus. Non igitur illam adoramus cultu latriæ.

5. Imago, vt imago, opponitur exemplari, & est illo inferior: ergò non potest coli eodem cultu, sed minori. Nam vnumquodque honorandum est pro sua dignitate.

6. Qui colebant imaginem Christi diuinis honoribus, inter hæreticos numerantur. Atqui isti, cùm Christum colerent, sine dubio imaginem eius propter ipsum colebant. Non igitur licet imagines colere diuinis honoribus, id est, cultu latriæ, etiamsi quis dicat, id se facere propter Deum, vel Christum, non propter imagines. Nam hoc ipso, quòd eas colat diuinis honoribus, conuincitur eas colere propter ipsas, non propter Deum, quidquid verbis ipse dicat.

5. Propositio: *Cultus, qui per se, & propriè debetur imaginibus, est cultus quidam imperfectus, qui analogicè, & reductiuè pertinet ad speciem eius cultus, qui debetur exemplari.* Explico: Imaginibus non conuenit propriè nec latria, nec Hyperdulia, nec vllus alius eorum, qui tribuuntur naturæ intelligenti. Non enim est capax res inanima, & rationis expers, eiusmodi cultum; sed cultus quidam inferior, & varius pro varietate imaginum. Itaque imaginibus Sanctorum non debetur propriè dulia, sed cultus inferior, qui dici potest dulia secundum quid, vel dulia analogicè, siue reductiuè. Similiter; Imaginibus B. Virginis nõ debetur Hyperdulia simpliciter, sed Hyperdulia secundum quid, siue analogicè, & reductiuè. Denique; Imaginibus Christi non debetur latria vera; & simpliciter, sed cultus sine comparatione inferior, qui tamen reducitur ad latriam, vt imperfectum ad perfectum.

Prob. Sicut se habet imago ad suum exemplar, ita se habet cultus imaginis ad cultum exemplaris. Sed imago est ipsum exemplar analogicè, & secundum quid: nam homo pictus est homo secundum quid, & analogicè. Ergò etiam imagini debetur cultus exemplari debitus, imperfectus, & analogicus.

Præterea; Imago reducitur ad speciem exemplaris: nam homo pictus, & equus pictus differunt specie, quia homo verus, & equus verus differunt specie. Ergò etiam cultus imaginis reducitur ad cultum exemplaris.

Ex his habemus etiam, quid sit dicendum de vera cruce Domini, de clauis, spinis, alijsque reliquijs. Sunt enim hæc omnia honoranda minore cultu, quàm Christus, vel Sancti, quorum reliquiæ sunt; sed tamen tali, qui analogicè, & reductiuè pertineat ad speciem cultus, quo Christus, vel Sancti coluntur. Nam reliquiæ merentur ideò honorem, quia ratione contactus, vel aliquo alio modo habitudinem habent ad eos, quorum sunt reliquiæ.

CAPVT

CAPVT VII.

De Cruce.

TRIA hîc agemus. I. de ipsa cruce vera Domini. Sciendum, hanc crucem ex tribus lignis factum esse, quorum vnum erat longum, cui adhærebat corpus: alterum transuersum, superpositum longo, quibus affigebantur manus: tertium lignum erat infixum in ligno longo, vt in eo pedes crucifixi starent, & posset figi clauis. Vtrum autem lignum transuersum esset suprapositum ligno longo, ita vt non emineret lignum longum sursum versus, non est certum: nam Beda dicit crucem similem fuisse litteræ Græcæ T. qualem etiam olim fuisse Hebraicum Thau, docet Hieron. At Augustinus dicit, lignum longum eminuisse supra transuersum. Et hoc est probabilius: nam est conformius verbis Apostoli, qui alludens ad figuram crucis nominat sublimitatem, profundum, longitudinem, latitudinem. Modus autem crucifigendi communis non erat, vt multi putant, funibus alligando, sed clauis figendo. Pictores verò solent solum Christum depingere clauis affixum: latrones autem, & S. Petrum, & Andræam funibus. Sed non ita est: omnes enim clauis figebantur; imò & omnes crucem suam ferebant, omnesque anteà flagellis cædebantur. Ideò enim dubitabatur, quænam ex tribus repertis crucibus esset crux Dominica, quia omnes tres habebant similia foramina, & clauos. Epist. 120. c. 26. Ephes. 3.

His prænotatis, quòd lignum crucis venerabile sit, prob. I. ratione ex Script. desumpta. Nam Script. testantur, Christum non crucifixum casu vel inuitum, vel propter sua peccata; sed ipsum sponte elegisse crucem, & elegisse, vt altare summi sacrificij, quo placetur Deus; vt scalam sibi ipsi ad regnum; vt instrumentum liberationis generis humani; ac demum vt instrumétum, quo Diabolum vinceret, ac de eo triumpharet. Ex quo sequitur, crucem illam veram mirificè à Deo fuisse honoratam, & nobis omnibus amabilem, & venerabilem esse debere. Quòd sponte illam elegerit, patet: *Oblatus est, quia ipse voluit.* Et: *Ego pono animam meam, & nemo tollit eam à me, sed ego pono eam.* Et: *Hunc definito Concilio, & præscientia Dei traditum interemistis.* Et: *Deus, qui prænunciauit per os omnium Prophetarum pati Christum suum, impleuit sic.* Et: *Conuenerunt verè in ciuitate ista Herodes, & Pontius Pilatus cum Gentibus, & populus Israël facere, quæ manus tua, & Concilium tuum decreuerunt fieri.* Quòd crux fuerit Ara summi sacrificij, patet, quia Christus ipse crucifixus est sacrificium summum. *Pacificans per sanguinem crucis eius*, id est, per sanguinem eius in cruce, quasi in altari fusum. Et hoc significauit lapis erectus, & inunctus, & domus Dei vocatus à Iacob. Quòd crux fuerit scala Christo ad regnum, patet: *Nunc Princeps huius mundi eijcietur foras, & ego, si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Hoc autem dicebat, significans,* Isa. 53. Ioan. 10. Act. 2. Act. 3. Act. 4. Heb. 7. Coloss. 1. Gen. 28. Ioan. 12.

Philip. 2. *qua morte esset moriturus*. Et: *Humiliauit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & Deus exaltauit illum*, &c. Quòd fuerit instrumentum liberationis, docent plurimæ figuræ. Id enim significauit lignum vitæ in Paradiso: arca lignea Noë domum eius saluans: virga Moysis aperiens mare: lignum aquas dulces reddens. Sed præcipuè serpens æneus exaltatus in deserto: de quo Dominus: *Sicut exaltauit Moyses serpentem in deserto; ita exaltari oportet filium hominis, vt omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam*. Hinc videlicet Ecclesia secuta Paulum, dicit: *Nos autem gloriari oportet in cruce Domini nostri Iesu Christi, in quo est salus, vita, & resurrectio nostra*. Quod cruce diabolum vicerit, & de eo triumphauerit, patet: *Chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, tulit de medio: affigens illud cruci, expolians principatus, & potestates, traduxit palam confidenter, triumphans illos in semetipso*. Origenes dicit, in Græcis haberi: Triumphans illos in ligno crucis: & licet nunc non habeamus, In ligno, sed, ἐν αὐτῷ, id est, in ipso; tamen optimè referri potest ad crucem, de qua dixerat: ἐν τῷ σαυρῷ. Dicit ergò Origenes, in cruce duos fuisse affixos, Christum visibiliter, sponte sua, & ad tempus; diabolum autem inuisibiliter, inuitum, & in sempiternum eius opprobrium. Et hoc probat ex Paulo, qui isto loco vtitur metaphora triumphi, indicare volens, crucem esse currum triumphalem, in cuius summa parte sedet Christus triumphans; in parte ima trahitur diabolus alligatus, ostentatur quasi in pompa.

Gen. 2. Gen. 7. Exod. 14. Exod. 15. Num. 21. Ioan. 3. Gal. 6. Coloss. 2. Homil. 8. in Iosue.

Prob. 2. à mysterijs in ipsa cruce significatis. Nam Patres de cruce exponunt illa verba Pauli: *Vt possitis comprehendere cum omnibus Sanctis, quæ sit latitudo, & longitudo, sublimitas, & profundum*. Nam latitudo vocatur lignum transuersum: sublimitas, pars ligni, vbi est titulus supra transuersum: longitudo ligni, pars à transuerso vsque ad terram: profundum, pars eiusdem, quæ latet sub terra. Significat autem ista figura I. totam perfectionem Christianam: profundum, fidem: sublimitas, spem: latitudo, charitatem: longitudo, perseuerantiam. 2. Christi pasionis effectum. Nam lignum supremum significat cœlum Christi pasione apertum, & Deum placatum: lignum sub terra infixum significat infernum euacuatum, & diabolum deuictum: lignum transuersum, respiciens Ortum, & Occasum, totum orbem terrarum redemptum. Itemque propterea Christum crucifixum adorant cœlestia, terrestria, & inferna. 3. Duo brachia crucis sub vno titulo Saluatoris, significant duos populos sub vno capite, Christo inter se connexos, iuxta illud: *Ego, si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum*.

Ephes. 3. Ioan. 12.

Quid, quod crucis figura etiam naturaliter salutaris est? Nam aues nunquam volarent, nisi expansis alis formam crucis imitarentur: & nauis non moueretur, nisi ex malo, & antenna crux fieret: & arator terram non scinderet, nisi ex aratro, & stiua crucem faceret; & rursum aliam ex iugo, & temone. Cœlum ipsum crucem facit, si lineæ ducantur ab ortu ad occasum, & ab aquilone ad austrum. Denique etiam Ægyptijs, qui Hieroglyphicis characteribus vtebantur, crux vitam venturam significabat.

Prob. 3. ab inuentione crucis: ex qua multiplex testimoniũ sumitur, quòd veneratio ligni crucis Deo placeat.

Primò quòd non permiserit Deus lignum illud mergi in mare, vel flammis absumi.

absumi. Quod enim hostes Christianorum sint conati abolere crucem, eiusque omnia vestigia, patet ex eo, quòd altissimè crucem sub terram absconderunt, & in loco crucis, Veneris simulachrum; in loco resurrectionis, Iouis; in loco natiuitatis, Adonidis posuerunt. Cur, quæso, non cremarunt crucem, cùm vellent, & possent, nisi quia Deus abstulit illis mentem, vt ad solatium piorum lignum pretiosissimum seruaretur?

Secundò, quòd Deus eo tempore crucem inueniri voluerit, quo tutò poterat coli; nimirum ad initium Imperij Constantini. Nam, si anteà reserata fuisset regnantibus persecutoribus, magis ludibrio, quàm honore excepta fuisset. Si autem diu post tempora Constantini fuisset inuenta, fraudata fuisset sancta crux debito honore.

Tertiò, quia per euidentia miracula demonstratum est, esse veram crucem, & proinde crucis inuentionem, ac reuelationem illam esse à Deo.

Quartò, quia Helena non ex se inclinata est ad crucem Domini quærendam, sed diuinis admonitu reuelationibus.

Prob. 4. à testimonijs veterum, qui passim referunt, quanto desiderio tenerentur fideles habendi, aut certè videndi particulas veræ crucis.

Prob. 5. ab exaltatione S. Crucis. Constat enim, Heraclium in recuperatione crucis, quam Persæ Ierosolymis abstulerant, diuinitus adiutum, ita vt etiam de cœlo Deus lapidibus grandinis pugnaret contra Persas, vt olim fecerat cum Iosue. In ipsa etiam restitutione crucis in suum locum, quædam miracula contigerunt.

Prob. 6. Si locus, in quo Angelus stetit, terra sancta est, cur non, magis crux, vbi stetit Christus? Si sudaria, & semicinctia Pauli honorabantur propter contactum, cur non magis crux Christi sanguine respersa? Si Sacramenta honorantur, quia instrumenta gratiæ, cur non crux, quæ instrumentum est redemptionis? *Exod. 3.* *Ios. 5.*

2. Agendum est de Imagine crucis. De qua prob. I. *Tunc apparebit signum filij hominis in cœlo*: ex qua apparitione miro modo venerabile redditur signum illud, id est, crux. Hinc multiplex argumentum ducitur ad probandum honorem crucis. Nam I. honorabilis est crux, quia ab ipso Christo vocatur signum eius, id est, vexillum Christi: si enim vexillum Imperatoris milites adorant, cur vexillum Christi non adorabitur. 2. Honorabilis est, quia in cœlo apparebit, loco scilicet sublimi, & honorifico. 3. Quia manibus Angelorum feretur, vt docet Augustinus. 4. Quia splendebit clariùs Sole. Quod probant Augustinus, & Chrysost. quia tunc apparebit, & conspicietur ab omnibus, quando Sol, & Luna, & stellæ obscuratæ fuerint: vt patet ex Matthæo. Quidam autem non omnino improbabiliter docent, ipsam veram crucem ligneam, quæ nunc diuisa est in multas particulas, tunc reformandam, & colligendam, & apparituram in cœlo. Sed si hoc non admittatur, saltem imago crucis lucida in cœlo apparebit ex aëre, vel igne condensato. *Matt. 24.* *Serm. 103.* *Matt. 24.*

Prob. 2. Venerabilem imaginem crucis testimonijs sacrorum Conciliorum.

3. Ab vsu, & testimonijs veterum.

Prob. 4. ab apparitione, & miraculis Crucis. I. Apparuit Constantino

L. 1. de vita Constant. crux lucidissima in aëre, cum illis, ἐν τούτῳ νίκα, id est, *In hoc vince*; vt Eusebius tradit. Qui etiam addit, se id accepisse ab ipso Constantino iurante, rem ita se habere. Neque apparuit illi crux in somno, sed planè vigilanti, & iter facienti cum toto exercitu. Porrò non frustra hoc dictum esse Constantino, patet ex victorijs eius. Nam scribit Eusebius, in prœlijs iussisse Constantinũ, *L. 2. de vita Constant.* semper deferri labarum cruce insignitum ad eam partem agminis, quæ magis laborabat, & quòcunque labarum accessisset, mox etiam victoriã sequi solitam. Addit ibidem, eum, qui labarum deferebat, cùm metu hostium irruentiũ reliquisset labarum, necatum esse continuò: qui autem illud de manu abijcientis suscepit, nunquam feriri potuisse, etiamsi innumerabilia propè tela in illum coniecta fuissent: omnia enim (mirabile dictu) in hasta crucis infigebantur.

2. Apparuit Crux lucidissima suprà montẽ Oliueti tempore Cõstantij Imp.

3. Apparuit tempore Iuliani Apostatæ, qui eam persequebatur. Nam, cùm Iulianus inspiceret exta pecudum aruspicij gratia, inuenit crucem coronatã. Et quidem Aruspices periti dicebant, significari, religionem Christianam, quæ crucem venerabatur, forè perpetuam, nec posse vinci à Iuliano. Adulatores autem eius dicebant, significari angustias, & quasi carceres crucis: sed euentus priorem sententiam veram ostendit. Eodem tempore, cùm Iudæi Iuliani iussu, extruere vellent templum Ierosolymis in dedecus Crucifixi, apparuit rursum in aëre circulus ingens lucidus, crucem splendidissimam ambiens, & pręterea in vestibus ferè omnium hominum eius loci apparuerunt cruces, quasi summo artificio elaboratæ.

4. Apparuit Crux in aëre tempore Arcadij, cùm Imp. bellum susciperet pro fide cõtra Persas Christianorum persecutores: in quo bello diuinitus adiutus fuit.

5. Appareurunt cruces tempore Leonis Iconomachi, cùm hæretici cõtra sacras imagines insanirent. Præter has apparitiones miracula sine numero per figuram crucis effecta referri possunt.

Prob. vltimò ratione. Nam, si signa rerum sanctarum sancta, & venerabilia sunt, certè quælibet crux sancta, & venerabilis est, quia gerit imaginem Christi crucifixi, id est, Christi in ipso opere redemptionis occupati: quo nihil sanctius cogitari potest.

3. Agendũ de signo crucis, quod in fronte, vel in aëre, vel super quascunque res digito exprimitur. Quod signũ sacrũ esse, & venerabile I. ostẽdi potest ex *Exod. 12.* figuris Testamenti veteris. Nam sanguis Agni in postibus domorũ nihil aliud *Ezech. 9.* significabat, nisi signũ crucis in frontibus Christianorũ. Item; Illud Tau, quod iubetur describi in frontibus gementium, apertissimè signum crucis, quod in *Apoc. 14.* frontibus potissimùm pingimus, indicabat. His adde illud: *Habentes nomẽ eius, & nomen Patris eius in frontibus suis*; id est, signum crucis. Item illud: *Nolite nocere* *Apoc. 7.* *terræ, & mari, neque arboribus, quoad vsque signemus seruos Dei nostri in frontibus eorum.* Iacob quoque, cũ cancellatis manibus benedixit filijs Ioseph significauit; fore *Gen. 48.* aliquando tempus, quo benedictiones signo crucis fierent.

Prob. 2. ex testimonijs veterum, quĩ primis quingentis annis floruerunt.

Prob. 3. ex miraculis signo crucis factis, quæ ferè infinita sunt.

CAPVT

CAPVT VIII.

De Templis.

QVATVOR de Templis dicenda sunt. I. de Forma. De qua non est, quòd multa dicamus, cùm antiquissimæ adhuc Ecclesiæ visantur.

Duo tamē notanda sunt. Vnū, ad similitudinem templi Salomonis, in quo erat atriū, Sancta, & Sancta Sanctorū, Ecclesias ferè omnes habuisse tres partes. I. porticus ante ingressum in templum: quem locum Græci προναον; nostri vestibulum dicunt; vbi manebant pœnitentes. Deinde, erat ναὸς, id est, templum, siue nauis. Vltimò, βῆμα, siue ἱεράτειον, id est, sacrarium, siue sanctuarium, siue adyta; quæ erat pars interior templi, vbi erat altare, quæque diuisa erat à reliquo templo gradibus, cancellis, & velis, siue auleis: neque penetrabant eò alij, quàm Sacerdotes cum suis ministris clericis. Præter has templi partes erat etiam domuncula annexa templo, quæ dicebatur ædicula salutatoria, vbi sedebat Episcopus, cùm se pararet ad sacra facienda.

Alterum est; Ecclesias Christianorum vt plurimùm ad Orientem conuersus fuisse, & quatuor latera habuisse, quibus quatuor mundi partes aspicerēt; exceptis quibusdam, quæ propter loci commoditatem aliter constitutæ sunt. Scribunt autem veteres, Apostolicam esse traditionem, vt oremus conuersi ad Orientem: id enim præcipuè seruari par est in solennibus precibus, quæ in templis funduntur.

Rationes autem huius cæremoniæ sunt 5. 1. quia ad Orientem erat Paradisus secundum versionem LXX. Vbi enim habet vulgata edito: *Plantauerat Deus Paradisum à principio*; Græca habet: *ἐφύτευσεν παράδεισον ἐν ἐδὲν κατὰ ἀνατολὰς*. Et certè verbum Hebraicum vtroque modo rectè verti potest: significat enim, Ante, & Orientem, quæ est pars mundi anterior. Vnde etiam noster interpres vertit idem nomen, *ad Orientalem plagam*. Oramus igitur cōuersi ad Orientem, quia profitemur, nos peregrinos, & ad patriam nostram, vnde electi sumus, suspiramus. 2. Ratio, quia ab Oriente cœlum surgere, & moueri incipit, estque propterea pars illa totius mundi corporalis excellentissima. Ideò autem orantes conuertimus faciem corporalem ad corpus excellentissimum: tum, quia Deo sunt danda semper meliora, tum etiam vt admoneamur conuertere faciem spiritualem animæ ad spiritū excellentissimū, qui est Deus. 3. Ratio: quia Christus, quem oramus, est lux mundi: *Et vir, Oriens nomen eius*. Vt igitur significemus, nos in oratione illustrari à Christo sole iustitiæ, sicut illustrantur à sole corporeo, qui ad Orientem respiciunt, ideò hac cæremonia vtimur. 4. Ratio: quia Dominus ipse moriens in cruce, Occidentem respiciebat: nos ad Orientem oramus, vt quasi in faciem crucifixi intueamur. Et quia ipse *ascendit in cælum cælorum ad Orientem*

Gen. 2. Ioan. 8. Zach. 6. Psalm. 67.

nos,

nos ad Orientem conuertimur, vt quasi eum ascendentem votis, ac precibus
Matth. 23. deducamus. Ac demum, quia ipse ad Orientem venturus creditur ad iudicium: *Sicut fulgur exit ab Oriente, & patet vsque in Occidentem; ita erit aduentus Filij hominis*: nos ad Orientem precamur, quasi venturum iudicem expectantes. Possumus addere 5. Rationem: quia Iudæi orabant, & orant ad Occidentem:
Exod. 26. Ezech. 8. nam ostium tabernaculi ad Orientem versum fuit: *Ecce in ostio templi Domini inter vestibulū, & altare, quasi viginti quinque viri, dorsa habentes contra templū Domini, & facies ad Orientem, & adorabant ad ortum Solis*. Reprehendit enim Scripr. quosdam, qui contra ritum eius temporis adorabant ad Orientem. Nos igitur ad Orientem respicimus, dum Iudæi respiciunt ad Occidentem, vt significemus, eorum esse litteram occidentem; nostrum autem spiritum viuificantē: & velamen adhuc manere super cor eorum; nos autem conuersos ad Dominum deposuisse velamen.

2. Agendum de fine Templorum. Nam ob quatuor fines eriguntur sacræ ædes; vnde etiam quatuor nomina sortiuntur. I. Ad sacrificandum Deo; & hinc dicuntur Templa. 2. Ad adorandum; & hinc dicuntur Oratoria. 3. Ad Martyrum reliquias honorificè conseruandas; & hinc dicuntur basilicæ, seu memoriæ, seu martyria. 4. Ad populum verbo Dei, & Sacramentis pascendum; & hinc dicuntur Ecclesiæ.

Propositio. I. *Rectè instituuntur certa loca, in quibus verbum Dei, & Sacramenta pop. ministrentur.*

Prob. I. exemplo Christi, & Apostolorum, qui, etsi interdum data occasione in varijs locis verbum Dei seminarent, tamen ordinariè in templo, vel
Matth. 26. Ioan. 18. synagogis, quæ erant eius temporis Ecclesiæ, id faciebant. *Quotidie apud vos sedebam docens in templo, & non me tenuistis.* Et: *Ego palam locutus sum mundo: ego semper docui in synagoga, & in templo, quò omnes Iudæi conueniunt, & in occulto locutus sum nihil.* Item; Angelus educens Apostolos de carcere, dicit illis:
Act. 5. *Ite, & stantes in templo loquimini plebi omnia verba vitæ huius. Qui, cùm audissent, in-*
Act. 13. *trauerunt diluculò in templum, & docebant.* Et Paulus, & Barnabas missi ad prædicandum, primùm intrant in Synagogam, & ibi prædicant.

Prob. 2. exemplo primorum Christianorum. Nam, quòd primi Christiani habuerunt Ecclesias à priuatis domibus distinctas, patet: *Conuenientibus*
1. Cor. 11. *vobis in Ecclesiam, audio scissuras esse inter vos.* Et quòd ista Ecclesia non esset priuata domus, patet ex sequentibus: *Numquid domos non habetis ad manducandum, & bibendum, aut Ecclesiam Dei contemnitis?* Et rursus: *Si quis esurit, domi manducet, vt non in iudicium conueniatis.* Et: *Mulieres in Ecclesiis taceant, si quid autem*
1. Cor. 14. *volunt discere, domi viros suos interrogent.* Idem confirmatur ex antiquissimis Patribus.

Prob. 3. ratione. Nam pop. Christianus debet aliquando necessariò conuenire ad res sacras: nec enim concio potest fieri ad singulos seorsim, nec etiā celebratio Eucharistiæ. Et etiamsi posset, non expediret tamen, quia conuentus hominum vtilissimus est ad alendam animorum vnionem. Igitur necesse est, vt aliquis certus locus constituatur, vbi eiusmodi conuentus fiant.

Præterea; Si habemus certa loca ad alia ministeria; vt ad iudicia, conuiuia, somnum, &c. cur non etiam ad res sacras?

Propo-

Propositio 2. *Ecclesiæ Christianorum ad sacrificia offerenda instituta sunt; & ideò verè, & propriè templa appellari possunt.* Probari posset I. omnibus argumentis, quæ probant Eucharistiam esse sacrificium. Propos. 2. Prob.

Prob. 2. Ecclesiæ Christianorum semper habuerunt altaria: ergò semper vera templa fuerunt. Nam templum nihil aliud est, quàm locus altaris: & præterea, magis indicat sacrificij ritum altare, quàm templum: nam sine altari non potest sacrificari; sine templo potest. Quare, si hæretici negent templa, vt excludant sacrificia, multò magis deberent negare altaria. Sed altaria nullo modo negare possunt, vt patet ex illo: *Non potestis mensæ Domini, & mensæ dæmoniorum participes esse.* Vbi Apostolus opponit mensam Eucharistiæ mensis Idolothytorum: mensæ autem Idolothytorum erant vera altaria. Item: *Habemus altare, de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deseruiunt.* Quem locum Patres passim intelligunt de sacrificio Eucharistiæ. Accedit traditio omnium Patrum: nullus ferè est veterum, qui non meminerit altaris Ecclesiæ. 1. Cor. 10. Hebr. 13.

Propositio 3. *Ecclesiæ Christianorum certè ad orandum, etiam priuata ratione, instituuntur.* Prob. I. Script. testimonijs. Salomon affirmat, templum factum esse, vt sit locus orationis, & petit à Deo, vt, quicunque ibi orauerit, exaudiatur. Item; Deus apparens Salomoni, pollicetur, ita futurum, vt ille petierat. Et: *Domus mea domus orationis vocabitur.* Quod ipsum confirmat Dominus. Propos. 3. Prob. 1. 3. Reg. 8. 2. Par. 6. 3. Reg. 9. Isa. 56. Matt. 21.

Prob. 2. exemplis Script. Anna precatura Dominum ad tabernaculum accedit, vbi erat Arca, ibique orans exaudita est. Dauid similiter precaturus perrexit ad tabernaculum, & coram Arca Domini orare cœpit. At certè, nisi putasset, ibi Dominum magis esse præsentem, & facilius orationem exaudiri, domi suæ mansisset. Idem etiam voluit ire ad tabernaculum Domini in Gabaon, vt oraret pro auertenda peste à populo; sed non præualuit nimio timore perterritus: ideò in ipsa Ierusalem extruxit altare. Daniel oraturus, quia non poterat ingredi templum, in Babylone existens captiuus, saltem aperta fenestra orabat ad eam partem conuersus, vbi fuerat templum Domini. Anna filia Phanuëlis *non discedebat de templo, ieiunijs, & obsecrationibus seruiēs die, ac nocte.* Et Publicanus in templo orans iustificatur. Et: *Petrus, & Ioannes ascendebant in templum, ad horam orationis nonam.* Eunuchus Reginæ Æthiopum *venerat adorare in Ierusalem.* Prob. 2. 1. Reg. 1. 2. Reg. 7. 1. Par. 21. Dan. 6. Luca 2. Luca 18. Act. 3. Act. 8.

Prob. 3. ex Patribus.

4. Rationibus. I. Ratio: Deus est in templo magis, quàm alibi: nam alioqui non diceret Paulus: *Nescitis, quia estis templum Dei, & Spiritus Dei habitat in vobis?* Et non diceretur: *Membra vestra templum sunt Spiritus S. quem habetis in vobis: glorificate, & portate Deum in corpore vestro.* Et: *Vos estis templum Dei viui, sicut dicit Dominus, quoniam habitabo in illis, & inambulabo.* Apostolus enim accipit similitudinem à veris templis: quia enim templum est domus Dei, in qua ipse peculiari modo inhabitat, ideò ipse, vt ostenderet in nobis esse Deum peculiari modo, corpora nostra appellauit templum. Magis ergò expedit orare in templis, quàm alibi. 2. Ratio: Deus in templo citius exaudit. Quod enim Deus promisit templo Salomonis, sine dubio promisit etiam templis Christianorū. Nam, quod petijt Salomon, cùm templum dedicauit, idem etiam petit Ecclesia, cùm noua templa dedicat: nimirum, vt aures Dei in eo loco sint apertæ. 1. Cor. 3. 1. Cor. 6. 2. Cor. 6. 3. Reg. 9.

Non est autem credibile, Deũ exaudisse preces Salomonis, & nõ exaudire etiã preces Ecclesiæ suæ: imò hic est modus, quo Deus est in templo peculiariter, nimirum, quia ibi est per exauditionem. 3. Ratio: Oratio est res nobilissima: & proinde debetur ei locus nobilissimus, qualis est locus sacer. 4. Ratio: In Ecclesia sunt omnia accommodata ad deuotionem excitandã, quæ in oratione maximè necessaria est. Nã altaria, cruces, imagines, reliquiæ, ipsi etiam parietes Deo dicati mouent ad pietatem: quæ certè alibi non inueniuntur. 5. Ratio: quia in templis ordinariè pręter Dei pręsentiam, quæ est vbique, est etiam pręsentia Mediatoris, Christi corporaliter in Eucharistia: quæ certè auget spem, & fiduciam orantis. Non potest etiam nõ incutere mẽti religiosæ horrorem, & reuerentiam. Nam, vbi est Christus in Eucharistia, ibi etiam non deest Angelorum frequentia: vbi autem est talis Rex, & tales Principes, ibi est cœleste palatium, imò cœlum ipsum.

Prob. 5. ex nomine: nam Ecclesiæ à Græcis sæpe vocantur, εὐκτήρια; à Latinis, Oratoria.

Propositio 4. *Sacræ domus non solùm Deo, sed etiam Sanctis rectè ædificantur, & dedicantur.* Prob. I. Nam templum Salomonis nõ solùm fuit erectum ad sacrificia, & orationes, sed etiam ad conseruandam arcam Domini. Nam Dauid volens ædificare templum, dicit ad Nathan: *Vides, quòd ego habitem in domo ce-*
1. Paral 17. *drina, & arca Dei sub pellibus.* Et: *Cogitaui, vt ædificarem domum, in qua requiesceret*
1. Paral. 28. *arca fœderis Domini, & scabellum pedum Dei nostri.* Extructo etiam templo intro-
2. Paral 5. duxerunt arcam in illud cum magna celebritate. Dauid quoque dicitur vo-
Psalm. 131. uisse votum Deo de ædificanda domo arcæ Dei. Et legimus: *Ingredere, Domine, in requiem tuam, tu, & arca sanctificationis tuæ.* Sed idem honor, vel etiam maior debetur sacris reliquijs Christi, & Sanctorum, quàm arcæ illi Moysaicæ. Ergò, sicut super arcam extrui potuit domus, ita etiam super Christi sepulchrum: Ergò etiam super sepulchra Sanctorum: nam eadem est ratio omniũ solùm enim differunt secundum magis, & minus.

Pręterea, quòd reliquiæ Sanctorum sint venerabiles eo modo, quo arca Domini, prob. nam arca, quatenus lignea erat, nullum honorem merebatur; sed ideò honorabatur, quia repræsentabat sedem Dei, & quia per eam Deus loquebatur. At corpora sanctorum fuerunt viuæ sedes Dei, & viua organa, per quæ Deus locutus est: *Membra nostra templum sunt Spiritus S.* Et: *An experimen-*
1. Cor. 6. *tum quæritis eius, qui in me loquitur, Christus?* Ergo licebit etiam extruere sacras
2. Cor. 13. ædes ad Sanctorum sepulchra ornanda, & conseruanda.

3. Agendũ est de dedicatione, & consecratione Templorum: de qua sit I. propositio: *Meritò templa Dei cum ingenti lætitia, & solennitate dedicantur.* Prob. I. ex Testam. veteri. Legimus enim celeberrimam dedicationẽ tabernaculi, &
Num. 7. altaris. Item; Ter legimus factam templi dedicationem cum ingenti lætitia, & celebritate. I. à Salomone: 2. ab Esdra: 3. à Machabæis, cùm post profana-
2. Paral. 7. 1. Esd. 6. tionem iterum esset renouatum, & sanctificatum, ad quam solennitatẽ, quæ
1. Mach. 4. annis singulis iterum agebatur, Christus etiam accessit.

Prob. 2. ex praxi Ecclesiæ, & veterum traditione.

Ioan. 10. Propositio 2. *Meritò ab Ecclesia varijs precibus, & cæremonijs templa consecrantur.* Prob. I. script. testimonio, Siquidem ex Script. habemus consecrationem templi,

templi, vel altaris, in statu naturæ, legis, & gratiæ. In statu naturæ Iacob erexit lapidem, vt ibi sacrificaret, eumque consecrauit fundens oleum desuper, & inde eum locum appellauit Bethel, id est, domum Dei. Rursus, monitus à Deo, vt faceret altare, ibidem erexit lapidem, eumque inungendo cõsecrauit & libauit super eum libamina. Certè hoc non pertinet ad magiam, cùm laudetur hoc factũ ab omnibus, & constet placuisse Deo. Nec etiam pertinet ad cęremonias legis, quæ adhuc data non erat. Cur ergò non liceat nobis idem facere? In statu legis videmus, Moysem consecrasse oleo sancto, alijsque cęremonijs tabernaculum, altare, & omnia vasa eius. Et licet cęremoniæ fuerint veteris legis, tamẽ quia non fuerunt propriæ eius, quippe quæ in ratione fundantur, nihil obstat, quò minùs à nobis etiam assumi possint. *Gen. 28.* *Gen. 35.* *Exod. 40.* *Num. 7.*

In statu Euangelij non habemus tam expressa testimonia Script. Interim tamen ex eo, quòd Paulus Corinthios arguit, tanquam Ecclesiæ contemptores, quia in Ecclesia comedebant, satis innuitur, tunc etiam Ecclesiam aliquo modo sacratam fuisse. *1. Cor. 11.*

Prob. 2. ex decretis Conciliorum.

Tertio ex Patribus.

Quarto ratione desumpta ex fine illarum cæremoniarum. Finis enim pręcipuus est, ad significandum, templum illud Deo, & sacris actionibus dedicari, neque esse domum prophanam, sed sacram. Nam etiamsi ista dedicatio essentialiter consistit in voluntate, & intentione dedicatoris; tamen necesse est, vt hæc intentio, & voluntas signis externis prodatur alijs hominibus. Quomodo etiam humani contractus consistunt in intentione, & voluntate contrahentium; tamen vt innotescat voluntas, & vt firma, & rata sit, non solùm proferuntur verba, sed etiam multæ adhibentur cæremoniæ; vt patet in nuptijs, & coronatione Regum, &c.

Quoniam ergò templum dedicatur Christo, ideò ad hoc significandũ pingitur signum eius, id est, crux. Pinguntur autem cruces numero XII. ita inter se distantes, vt totum templum occupent, & ad singulas singulæ lampades accenduntur, ad significandum, quòd Apostoli XII. hoc vexillum Christi per totũ orbem terrarum portauerunt, & sua pędicatione mundũ illustrarũt. Et quia templum non debet esse prophana, & cõmunis domus, sed sacra: ideò ad hoc significandũ inungitur. Oleum enim est euidentissimum, & communissimum symbolum consecrationis. Quia enim est liquor nobilissimus, quippe qui omnibus supereminet, & maximè omniũ penetrat, & sanat, ac roborat, ac demum res illustres facit, ideò placuit omnibus Gentibus, & ipsi etiam Deo, illo vti ad consecrationem significandam. Quia rursus templum destinatur diuinis sacrificijs, & orationibus, alijsque sanctis, & puris actionibus, non autem sordibus, & tenebris negotiorum sæcularium, ideò ad hanc munditiem, & claritatem significandam aspergitur aqua, thus adoletur, cerei accenduntur. Quia etiam templum sacratur ad concionandum, & docendum fidem, quæ est fundamentũ totius iustitiæ; ideò describitur alphabetum in pauimẽto. Describitur autẽ Gręcè, & Latinè, quia illis linguis pędicata est fides, & illis linguis vtebatur tota ferè Ecclesia eo tempore, quo hæ cæremoniæ sunt institutæ. Et quia in templo non solùm

docentur homines, sed etiam monentur, & inflammantur ad virtutem, & vitæ nouitatem; idcirco fit illa mixtio aquæ, cineris, salis, & vini, & inde templũ aspergitur. Quia denique in templo diabolus eijcitur, neque ibi habitare sinitur, sed è contrario oratur Deus, aduocantur Angeli, alijque Sancti, vt in eo loco habitare dignentur, ideò pulsatur ostium, iubetur diabolus recedere, & reliquiæ Sanctorum introducuntur.

Alius finis harum cæremoniarum est, ad significandum Christum, & Ecclesiam. Ecclesia enim materialis Ecclesiam spiritualem designat: altare verò significat Christum. Hinc igitur altare fit ex lapide, & inungitur, & summo loco ponitur, & sub ipso absconduntur reliquiæ: qui Christus dicitur petra: & vnctus fuit Spiritu S. *præ consortibus suis: & caput est totius Ecclesiæ: & in ipso abscondita est vita, & gloria Sanctorum.* Vnde etiam in cœlo vidit Ioannes animas Sanctorum sub altari.

1. Cor. 10. Psalm. 44. Col. 1. Col. 3. Apoc. 6.

Porrò cæremoniæ, quæ fiunt in ipsa consecratione, totum progressum fidelium demonstrant. Nam I. pulsatur, & aperitur templum baculo pastorali ab Episc. quia prædicatores potestate à Christo accepta corda infidelium pulsant, & ad fidem suscipiendam aperiunt. 2. Ingressus Episc. eodem baculo describit in pauimento cinere consperso alphabetum, quia prædicatores eadẽ potestate in cordibus pœnitentium inscribunt rudimenta fidei, eosque catechumenos faciunt. 3. Aspergitur templum aqua, & cerei accenduntur, quia post Catechismum sequitur Baptismus, quod est Sacramentum illuminationis. 4. In parietibus pinguntur, & inunguntur cruces, ad significandam confirmationem, quæ post Baptismum cruce, & crismate perficitur. 5. Fit mixtio quædam aquæ, cineris, salis, & vini, quia tota vita fidelium consumi debet in mortificandis vitijs, & vitæ nouitate quærenda, & retinenda. Nam aqua significat hominem, qualis est ex se post peccatum: est enim frigidus, & insipidus. Cinis significat pœnitentiam, & mortificationem vitiorum. Sal saporem: vinum lætitiam, & feruorem nouæ vitæ. 6. Agitur dies festus cum lætitia, finita consecratione, quia post finem huius vitæ fideles intrabunt in gaudium Domini, vbi perpetuò lætabuntur.

Propositio 3. *Templum consecratum meritò sanctum, & venerabile, ac diuina quadam virtute præditum existimari debet.* Prob. I. ex relatione ad Deum. Templum est dedicatum Deo: ergò est res Dei: ergò sanctum est. Nam omnis res Deo

Leuit. vlt. dicata eo ipso est sancta. *Animal, quod immolari potest Domino, si quis vouerit, sanctum erit.* Et infrà: *Quidquid semel fuerit consecratum Domino, sanctum sanctorum*

Matth. 23. *erit.* Et: *Væ vobis, duces cæci, qui dicitis: quicunque iurauerit per templum, nihil est: qui autem iurauerit in auro templi, debet. Stulti, & cæci! Quid enim maius est, aurum, an templum, quod sanctificat aurum?* Vbi Dominus vult templum lapideum nobilius esse ipso auro, quod videlicet auro communicet sanctitatem: nam licet lapides sint absolutè inferiores auro; tamen ratione relationis ad Deum sunt longè nobiliores, & sanctiores auro.

1. Tim. 4. Prob. 2. ex precibus, & benedictione Episcopali. *Nihil abijciendum, quod cum gratiarum actione percipitur: sanctificatur enim per verbum Dei, & orationem.* Iam, si cibi sanctificantur per verbum Dei, & orationem, cur non etiam templa sanctificabuntur, quæ per sacras personas publicis precibus, & benedictione consecran-

secrantur? Præterea; Sanctificante Salomone templũ, Deus etiam illud sanctificauit: *Exaudiui*, inquit, *orationem tuam, & sanctificaui domum hanc, quam ædificasti.* At non minùs efficaces sunt preces Ecclesiæ, quam Salomonis. 3. Reg. 9.

Prob. 3. ex ijs, quæ sunt in templo: nam locus rerum sanctarum sanctus quoque fit, necesse est: *Locus, in quo stas, terra sancta est.* Iam verò in templo sunt multæ res sanctæ. 1. Crux, & imagines Christi, & Sanctorum. 2. Reliquiæ Sanctorum. 3. Præsentia corporis Domini in Eucharistia. 4. Præsentia Angelorum. Nam credibile est, aut semper, aut frequentissimè in templis Angelos adesse. 5. Adest Deus per singularem quandam protectionem, & virtutẽ: in cuius rei signum, quando tabernaculũ à Moyse est dedicatum, caligo mox, seu nubes quædam gloriæ Domini tabernaculum texit. Similiter fecit, cùm templum à Salomone dedicatum est: *Nebula enim gloriæ impleuit domum Domini.* Quare Heliodorus dixit: *In loco illo est verè Dei virtus quædam: nam ipse, qui habitat in cœlis, visitator, & adiutor est loci illius.* Exod. 3. Exod. vlt. 3. Reg. 8. 2. Mach. 3.

Prob. ex absentia dęmonis, vt exemplis potest ostendi.

4. Agendum est de ornatu templorum: de quo sit I. propositio: *Opus bonum, & pium ex genere suo est, ingentibus sumptibus templa Dei ædificare, aut ornare.* Prob. I. ex Testamento veteri: nam Deus voluit, tabernaculum ornatissimum esse, ita vt omnia ferè instrumenta sanctuarij aurea essent, vsque ad emunctoria lampadum: cortinas autem tabernaculi, & vestes Sacerdotis esse voluit preciosissimas, ex serico, bysso, purpura, gemmis, &c. Et, ne deessent artifices, donauit sapientiam, & artem omnia illa faciendi certis quibusdam viris: vt patet ex Exodo. Deinde; Singuli Principes obtulerunt in ornatum tabernaculi immensa donaria auri, & argenti. Dauid parauit in sumptibus templi tantũ auri, & argenti, & lapidum pretiosorum, vt incredibile videatur. De ornatu Templorum. Propositio 1. Num. 7. L. 1. Paral. penul. & vlt. 2. Paral. 3. 4. & 5.

Prob. 2. ex Testam. nouo. Nã Christus laudauit viduam, quæ in gazophylacium templi misit duo minuta, id est, omnem victum suum. Quomodo ergo argui possunt, qui donant saltem partem bonorum suorum ad ornandam Dei domum? Item; Dicentibus Apostolis. *Magister, aspice, quales lapides, & quales structuræ,* Dominus occasionem habuit optimam reprehendendi magnificentiam illam templi, vel saltem instruendi discipulos, dicendo licuisse in Testamento vet. ornare templa; at in lege Euangelica non fore licitum: at Dominus nihil tale dixit. Item; Cùm Iudas ægrè ferret, quòd Magdalena in vnctionẽ capitis Domini tantos sumptus faceret, at diceret: *Vt quid perditio ista vnguenti facta est?* &c. Dominus respondit: *Bonum opus operata est in me.* At, si licuit prætermissis pauperibus tanto sumptu inungere caput Domini; cur non liceat etiã magno sumptu ædificare domum ipsi Domino? Marc. 12. Marc. 13. Marc. 14.

Prob. 3. ex vaticinio Isaię: nam, vbi fatentur præcipui expositores, ad litteram agi de Ecclesia Christiana in terris existente, sic legimus: *Domum maiestatis meæ glorificabo.* Et infrà: *Me enim insulæ expectant, vt adducam filios tuos de longè: aurũ eorũ, & argentũ eorũ nomini Domini Dei tui.* Et infrà: *Aedificabunt filij peregrinorũ muros tuos; & reges eorum ministrabunt tibi.* Et infrà: *Gloria Libani ad te veniet, abies, & buxus, & pinus simul ad ornandum locum sanctificationis meæ, & locum pedum meorum glorificabo.* Quę prophetia ad litterã impleta est tempore Constãtini, aliorumq; Principum, qui Ecclesias magnificentissimas extruxerunt, & ornarunt. Isa. 60.

Prob.4. ex Patribus. Quintò, ex pietate eorum, qui Ecclesias ædificauerunt: nam præcipui eorũ fuerunt quatuor; Cõstantinus, Iustinianus, Carolus Magnus, & Carolus IV. Constat autẽ, Constantinum sanctũ Imp. fuisse; nam in Calendario Græcorum eius nomen inter Sanctorũ nomina habetur, & à Patribus passim sanctus, & beatus appellatur. Similiter Carolus Magnus tãquam sanctus colitur, pręcipuè Parisijs, & Aquisgrani, & ab omnibus historicis mirificè laudatur. Iustinianus, excepta hæresi, in quã incidit in extrema ætate, laudatissimus Princeps fuit. Carolus IV. quoq; optimus, & religiosissimus Princeps fuit. Multas item ædificauerunt & ornauerunt Basilicas sanctissimi Pontifices, Iulius, Damasus, Leo, Symmachus, & alij, qui & ante mille annos floruerunt, & verè sancti scriptorum omnium consensu habiti sunt. Non est autem credibile, ita pios Principes, tum Ecclesiasticos, tum politicos, in eiusmodi opera conspirare potuisse, si ea Deo non placerent.

Prob.6. Rationibus. I. Ratio ex magnitudine Dei: nam domus, quò maiori Principi ædificatur, eò debet esse maior. Quis autem Deo maior? Quare Salomon: *Domus, inquit, quã ædificare cupio, magna est; magnus enim Deus noster super omnes Deos.* 2. Ratio ex ipso genere operis: nã extruere Deo splendidum templũ, est ex genere suo actus duarum excellentiũ virtutũ, religionis, & magnificentię: proinde bonus ex genere suo. 3. Ratio; quia non solũ est actus illarũ virtutũ, sed etiam est exercitium, & signum aliarum. Nam, qui magnificum templum erigit, fidei suæ magnificum testimonium edit, & charitatis erga Deum; nec non pietatis, & gratitudinis. Et quia pecuniæ summopere diligi solent, qui liberaliter eas ad honorem Dei expendit, indicat, se diligere verè Deum super omnia. 4. Ratio ab vtilitate. Nam templum magnificè ornatũ multas habet vtilitates. I. Attrahit homines facilius ad res pias, quę in templis geruntur: nec enim obscura, & sordida loca frequentantur libenter. 2. Conseruat maiestatem Sacramentorum, & reuerentiam, quæ rebus diuinis debetur: nam, quando videmus altare splendidum, & ornatum, facilè erigimus mentem, & cogitamus, magnum esse Deum, cui talia exhibentur: & è contrario facilè contemnitur, quod sine apparatu proponitur. 3. Iuuatur pietas, & deuotio maximè simplicium, quorum maximus est numerus. 4. Magnifica templa diutiùs conseruantur, & magno splendori sunt ciuitati. Multitudo quoque aureorum, & argenteorum vasorum, sæpe fuit saluti toti Reip. dum in communi captiuitate, fame, aut peste, thesaurus Ecclesiæ multis millibus miserorum opem tulit, vt quasi in id tempus diuinitus datus, & conseruatus videretur. 5. Ratio à contrario. Qui Ecclesias vastauerunt, aut diripuerunt semper sacrilegi, & perditi habiti sunt. Vt patet de Balthasare, Heliodoro, Antiocho. Quo tempore etiam Iulianus Apostata iussit diripi templorum ornamenta, & præcipuè sacra vasa, mox quæstor regis per medium diruptus expirauit, & Iuliani Auunculus à vermibus corrosus interijt. Leo etiam, filius Constantini Copronymi, cùm abstulisset à templo insignem coronam, quam Mauricius Imp. donauerat ad ornatum templi, mox sensit in capite suo ignitos carbunculos, & inde concepta febre ardentissima perijt.

2. Paral. 2. — *Dan. 5.* *2. Mach. 3.* *2. Mach. 9.*

2. Propositio: *Ædificare, vel ornare templa, licet sit opus pium, & bonum; potest tamen eiusmodi opus ex defectu circumstantiarum facilè vitiari.*

Prob.

Prob. nam quatuor circumstantiæ præcipuæ sunt, ex quarum defectũ malũ erit, ornare templa: nimirum tempus, modus, locus, & persona. Nã inprimis, quando quis tenetur iuuare proximum, ac præsertim parentes, aut filios, & non potest simul prouidere proximo, & donare templo, tum non rectè facit, si neglectis parentibus, vel proximis, ædificet templa. Ait enim Dominus: *Misericordiam volo, & non sacrificium.* Et reprehenduntur Pharisæi, qui docebant filiosfamilias offerre templo donaria, cum detrimento parentum. Patet id etiam ex Paulo, qui docet non esse facienda mala, vt veniant bona. Denique, ex praxi Sanctorum, qui tempore magnæ necessitatis pauperum conflarunt calices, & vendiderunt. *Osea 7.* *Marc. 7.* *Rom. 3.*

Quantum ad locum, certum est, non omnia loca æqualem ornatum requirere: nam in magnis vrbibus, ad quas multi confluunt, splendida templa esse debent. At in locis desertis, vbi Monachi soli versantur, non videtur conuenire, vt tot sumptus fiant in ædificijs templorum. Quantum ad modum, peccatur, cùm ornamenta templorum sunt vana, ac potiùs curiositati, quàm religioni deseruientia. Quantum ad personam, peccatur, quando quis supra suum statum, & conditionem vult ornare templa. Nam si, qui paupertatem profitentur, & victum ab alijs emendicant vellent ędificare templum marmoreũ, & auro, ac gemmis ornare, etiamsi fortè possent eleemosynis hinc inde conquisitis id facere, tamen non deceret eorum professionem. Magnificẽtia enim non est Monachorum, sed Principum.

CAPVT IX.

De ijs, quæ referuntur ad templa.

PRimo referuntur ad templa benedictiones aquæ, salis, cinerum, cerei, &c. de quibus sit I. propositio: *Rectè benedicuntur aqua, oleum, panis, cerei, cineres, rami, & similia.* Prob. I. ex Script. quæ continent exemplum, & documentum. Exemplum est Domini, qui panes multiplicaturus aspexit in cœlum, & benedixit eis, & ea benedictione multiplicauit. Certè, quod Dominus fecit, argui non potest. Documentum est Pauli: *Omnis creatura Dei bona est, & nihil abijciendum, quod cum gratiarum actione percipitur. Sanctificatur enim per verbum Dei, & orationem.* In quem locum Chrysostomus, & Theophylactus scribunt, Apostolũ loqui ex hypothesi: id est, omnis quidem creatura bona, & munda est, tamen etiamsi esset immunda, facilè posses eam sanctificare adhibito signo crucis, & oratione. Si ergò res immundæ sanctificantur per signum crucis, & orationẽ, quanto magis res alioqui bonæ fient meliores, & sanctiores per signũ crucis, & orationem? Prob. 2. ex traditione veterum. *Matt. 14.* *Luca 9.* *1. Tim. 4.*

Propos. 2. *Rectè ad effectus supernaturales efficiendos, & significandos, vtimur aqua, oleo, alijsq; rebus benedictione cõsecratis.* Nota, illa omnia, quę diximus, benedici in Ecclesia propter tres fines. I. Ad significandos spirituales effectus. Nã cineris aspersio significat pęnitentiam; palmę, victoriam; cerei Paschalis, resurrectionis gloriam. 2. Ad deletionẽ venialium peccatorũ. 3. Ad fugandos dęmones, &

& curandos morbos: vt ex precibus patet, quibus consecrantur. Verum est tamē, quòd non operantur infallibiliter, sicut operantur Sacramenta: tū, quia vim habent eiusmodi res non ex pacto Dei expresso, sicut Sacramenta; sed ex precibus Ecclesiæ, & deuotione vtentium: tum etiam, quia aliquando nō expedit nobis, vt liberemur vel à morbo, vel à Dæmonis vexatione.

Num. 5. Prob. propositio quoad istum tertium effectum. I. exemplis Script. Nam aquæ, super quas maledictiones à Sacerdote pronunciatę fuerant, si ab adultera epotæ fuissent, mox ventrem eius inflari, & femur putrescere faciebant.
Num. 19. Item; Aqua cineribus mixta dicebatur aqua expiationis, eaque mundabatur
Heb. 9. Iudæi, non quidē à peccatis, sed à legalibus sordibus; vt Apostolus dicit. Simi-
4 *Reg.* 2. liter, Elizeus ad sanandas aquas miraculo adhibuit salem. Et ad curandam le-
4. *Reg.* 5. pram Naaman Syri adhibuit aquam Iordanis. Apostoli vngebant, oleo, & æ-
Mar. 4. gri curabantur. Prob. 2. exemplis Patrum. Referuntur 2. ad templa Peregrinationes: de quibus dicimus, quòd peregrinationes ad loca sancta piæ
Sess. 25. sint, & religiosæ; vt Concilium Trident. docet.

Prob. I. ex Script. Deus instituit, vt omnes filij Israël ter in anno ad taber-
Deut. 16. naculum, vel templum Domini peregrinarentur: quod præceptum studiosè
1. *Reg.* 1. seruabat Helcana, & Anna vxor eius; nec non Christus ipse cum matre sua,
Luc. 2. & Iosepho. Gentiles etiam veniebant adorare in Ierusalem propria religione
Ioan. 12. relicta. Eunuchus Æthiops ex longinqua regione veniebat adorare in Ieru-
Act. 8. salem. Paulus ipse festinabat in itinere, vt in Ierusalem faceret Pentecosten.
Act. 20.

Prob. 2. ex Patribus. 3. Ratione sumpta ab vtilitate. Nam tria bona peregrinationes afferunt. I. Cedunt in honorem Dei, & Sanctorum nō mediocrem. 2. Sunt opus pœnitentiæ, & satisfactionum, quia laboriosum, & pœnale. 3. Augent deuotionem, nam præsentia loci sancti, vix dici potest, quātum incutiat horrorem, quantam excitet reuerentiam. Et licet vbique sint aliqua sancta loca; tamen sæpe alibi sunt loca sanctiora, ad quæ vtile est peregrinari: vel si non sint sanctiora, sunt tamen alia ab his, quæ in nostra patria inueniuntur, & ipsa nouitas iuuat ad excitandam deuotionem.

3. Agendum est de votis, quæ Sanctis nuncupantur: nam certissimum est, posse aliquo modo Sanctis vota nuncupari. Et prob. testimonijs veterum. Nec obstat, quod votū sit actus religionis soli Deo debitus; qualis est etiam iuramentum, & sacrificium. Nam vota fiunt Sanctis, non vt sunt creaturæ quędam rationis participes, sed vt in eis Deus habitat per gloriam, ita vt vota, quæ dicuntur fieri Sanctis, fiant Deo in Sanctis: quomodo maledicta in Sanctos dicuntur blasphemiæ, quia Deus in sanctis maledicitur.

CAPVT X.

De Festis diebus.

Rom. 14. PRopositio I. *Nullo modo licet Christianis, Sabbathum Iudæorum, aut alias ferias Testamenti veteris obseruare.* Prob. I. ex tribus locis Pauli: *Alius iudicat diem inter diem, alius iudicat omnem diem.* Id est, alius putat, vnum diem esse sanctum, alium

alium prophanum: alius verò omnes dies putat esse æquales. Et: *Dies obseruatis, & menses, & annos; timeo vos, ne frustra laborauerim in vobis*. Et: *Nemo vos iudicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei festi*. Adeò enim Paulus reprehendit apertè Sabbathi obseruatores, vt Ebionitæ propterea non reciperent Paulum, sed Apostatam esse dicerent. Prob. 2. ex Concil. Laodiceno, vbi anathema dicitur ijs, qui Sabbathum colunt, atque in eo vacant ab operibus. *Gal. 4.* *Coloss. 2.* *Cap. 29.* *L. 1 1. epist. 3*

Prob. 3. ex S. Gregorio. 4. Ratione: quia Sabbathum erat præcipua cæremonia Iudaica, & præcipua figura Testamenti veteris: *Aut Neomeniæ, aut Sabbathorum, quæ sunt vmbra futurorum, corpus autem Christi*. Igitur, vbi Christus venit, Sabbathum necessariò finem habet. *Coloss. 2.*

Propositio 2. *Festa Christianorum non solùm ratione ordinis, & politiæ, sed etiam ratione mysterij celebrantur; suntque dies festi verè alijs sanctiores, & sacratiores, & pars quædam diuini cultus*. Prob. 1. ex die Dominico: nam illum omnes celebramus, tam nos, quàm aduersarij. At certum est, diem illum celebrari in memoriam resurrectionis Domini. Prob. 2. quia alioqui tollendi essent dies solennes, Natalis, Passionis, Resurrectionis, Ascensionis Domini, & Pentecostes, quod de Apostolica traditione descendere, & in tota Ecclesia seruari, docet August. & aduersarij etiam coli volunt. Nam, si solùm ratione ordinis seruarētur dies illi, temerè fuissent constituti. Quis enim est iste ordo, vt inter diem Passionis, & Resurrectionis, nō sit, nisi vnus dies medius: inter Resurrectionis, & Ascēsionis sint quadraginta? inter Ascensionem, & Pentecosten sint decem: inter Pentecosten, & Natalem sint plusquam sex menses? Deinde; Cur sequimur lunam in festis mobilibus inueniendis? Item, cur habent ista nomina, Pascha, Pentecostes, &c. si nihil sacrum significant? Denique; Patres disertè docent, festa illa celebrari ad significanda mysteria redemptionis, & ea externo ritu repræsentanda. Prob. 3. ex eo, quòd dies festi à Patribus dicuntur sancti, sacri, mystici, & religiosè colendi: quæ cum ceteris diebus non sunt communia. *Epist. 118. & 119.*

Prob. 4. Si solùm ratione ordinis distinguerentur omnes dies festi essent æquales, nec vnus alio maior, vna esset ratio celebritatis omnium. At nō ita est.

Prob. 5. Obseruatio festorum, quæ præcipitur, ad cultum Dei pertinet: nam est præceptum Dei, & præceptum primæ tabulæ. Sed illud præceptum est aliquo modo naturale, & ad nos pertinet. Ergò etiam nos habere debemus aliquos dies, quorum obseruatio ad cultum Dei pertineat. Non habemus autem alia festa, quàm diem Dominicum, Pascha, Pentecosten, & similia. Ergò horū obseruatio est cultus Dei, & sancta, & religiosa. Licet enim determinatio huius, aut illius diei sit facta ab hominibus, tamen ipsa substantia festi imperata est à Deo in I. tabula. Prob. 6. ratione alia: Christus nascens consecrauit locum, id est, præsepe: moriens cōsecrauit crucem: resurgens consecrauit tumulum, vnde exiuit: cur non etiam consecrauit tempus, id est, dies illos, quibus natus, vel passus, vel redditus fuit nobis deuicta morte? Cur præ ceteris locis sanctus ille vocatur, vbi Dominus resurrexit; & præ ceteris non erit dies illa sancta, in qua resurrexit? Præterea; Si templa, & altaria dicuntur domus Dei, & loca sancta, quia Deo sacrata sunt, scilicet, vt in ijs colatur Deus; cur non etiam sancti, & sacri erunt dies, qui cultui diuino sacrati sunt? *Exod. 20.*

Propositio 3. *Obseruatio certorum dierum festorum rectè præcipitur in Ecclesia, lege obli-*

obligante in conscientia, etiam citra contemptum, & scandalum. Nota I. Lege festorum duo quædam pręcipi: I. vt omnes intersint Missæ sacrificio. 2. vt vacent ab opere seruili. Nota 2. opus seruile posse tribus modis accipi. Quædam enim sunt opera, quibus homo seruit cupiditatibus suis, nimirum peccata. Et hæc non dicuntur propriè seruilia, sed metaphoricè tantũ: non enim sunt propria seruorum, sed communia omnibus, & maximè diuitibus, & nobilibus, qui alijs dominantur. Neque prohibentur hæc speciali pręcepto, sed omnibus præceptis simul. Alia opera sunt, quibus homo seruit Deo; vt immolatio sacrificij, oblatio thuris, & similia. Et hæc ita seruilia sunt, vt sint etiam regalia: nam seruire Deo, regnare est. Et hæc non modò non prohibentur, sed etiam præcipiuntur maximè die festo. Alia sunt, quibus homo homini seruit: qualia sunt, quę per se spectant ad eos, quos propriè vocamus seruos: qualia sunt omnia mechanica artificia, agricolarũ labores, & similia. Et hæc propriè seruilia dicuntur, & prohibita in festis intelliguntur.

Nota 3. quòd, licet sola illa opera per se prohibeantur in festis, tamẽ iustis de caussis quædam spiritualia, & liberalia etiam interdicuntur; & quædam corporalia, ac seruilia permittuntur. Liberalia, quæ prohibentur in festis, sunt quatuor: mercatum facere, agere caussas, ius dicere, & iuramentum solenne in iudicijs præstare, nisi ob caussam pacis, vel aliam necessitatem. Corporalia, quæ permittuntur, sunt etiam quatuor. I. Ea, quæ ad opera religionis, vel spiritualia per se ordinãtur. Hoc modo licet in festis campanas pulsare, vt olim
Matth. 12. licebat mactare boues, & oues ad sacrificia. *Sacerdotes in templo Sabbathum violant, & sine crimine sunt.* Sic etiam licet scribere in ordine ad intellectum, vel ad parandam lectionem, vel concionem: nõ tamen licet transscribere sine necessitate libros lucri gratia. 2. Opera illa permittuntur, quæ vel propriè, vel aliorum saluti necessaria sunt; vt est labor pharmacopolarum, chirurgorum, coquorum, &c. Quomodo etiam Iudæis in Sabbatho licebat educere iumenta de fouea, si fortè cecidissent, & ducere ad fontem ad bibendum. 3. Opera à Prælatis concessa. 4. Opera, quæ ex consuetudine facta sunt licita. Nunquã enim Ecclesia tam seuerè pręcepit vacare ab opere, quàm lex Iudaica. Et ratio est: quia vacatio apud Iudęos erat figura futurorum: figuræ autem debent exactæ esse; alioqui non bene significant. Nostra autem vacatio, etiamsi interdũ significet aliquid futurum, tamen non est hic eius pręcipuus finis, sed, non impedire opera spiritualia

Prob. propositio I. omnibus argumentis, quibus aliàs probauimus, Ecclesiæ pręcepta obligare in conscientia.

Prob. 2. Iure diuino præcipitur, vt aliqui dies festi obseruentur; & tamen nulli sunt certi dies à iure diuino determinati. Ergò debuit in Ecclesia esse potestas determinandi certos dies, & obligãdi ad eorum conseruationẽ: quia alioqui non seruaretur ius diuinum. Si enim determinatio Ecclesiæ non obligat, poterunt fideles non seruare diem Dominicum, nec Pascha, nec alia festa indicta, & proinde nulla. Nec enim vlla alia festa sunt, quæ seruari possunt: festa enim debent esse cõmunia toti Ecclesiæ: nulla autem possunt esse cõmunia, nisi quæ à publica potestate indicuntur. Prob. 3. Mardochęus, & ceteri Iudęi cum Regina Esther instituerunt festum, quod Deus nõ pręceperat, & obligauerunt

uerunt ad illud seruandũ: *Nulli liceat hos duos dies absque solennitate transigere*, &c. *Est. 9.*
Ergò idẽ licebit Ecclesiæ. Nam tota caussa, cur credant hęretici, nõ licere Ecclesiæ obligare fideles ad istam festorũ obseruationẽ, est, quia Deus hæc festa in particulari non præcepit. At nec pręceperat festũ illud Sortium, quod Mardochęus instituit. Prob. 4. Antiqua Ecclesia festa cũ imperio indicebat: nec fuit vllus vnquam pręter hæreticos, qui eiusmodi præcepta reprehenderit.

Propositio 4. *Non tenemur festis diebus ex præcepto particulari ad non peccandũ, siue ad actum contritionis, vel dilectionis Dei.* Prob. I. quia ius diuinũ solùm pręcipiebat abstinere ab opere seruili: peccata autem non sunt opera seruilia, nisi metaphoricè. 2. Ecclesia determinauit tempus, & modũ obseruandi ius diuinum de obseruatione pręceptorũ. At Ecclesia nusquam præcipit actus illos internos. 3. Id habet cõmunis sensus fideliũ. Actus ille internus est finis huius pręcepti: non autẽ finis, sed media propriè imperãtur. 5. Cultus internus pręceptus iam erat in I. mandato: nam hic est ordo I. tabulæ: in I. pręcepto mãdatur cultus cordis, in 2. cultus oris, in 3. cultus operis. 6. Pręceptum de colendo Sabbatho est pręceptũ religionis: at contritio est actus pœnitentię, nõ religionis. 7. quia alioqui esset valdè noxiũ, tot festa multiplicare: esset enim tendere laqueos animabus. De Dominica die tria dicenda sunt. I. de antiquitate. Nã sine dubio festũ Dominicæ est antiquissimum omnium Christianorũ festorũ. Nam Ecclesia Christiana propriè cœpit in die Pentecostes. Tũc enim impletis omnibus mysterijs redemptionis promulgatũ fuit publicè Euangelium. Post hũc autẽ diem cœperunt omitti festa Iudęorũ, & eis substitui festa Christiana. Primus autem dies festus occurrens sine dubio fuit Dominicus: nam festũ Natalis Domini, & Paschæ, quæ antiquissima etiam sunt, non nisi post aliquot menses occurrerũt. Attestantur autem huic antiquitati I. Script. *Vna Sabbathi, cùm conuenissemus ad frangendum panem.* Et: *Per vnam Sabbathi vnusquisque apud se reponat*, &c. Priorem locũ de die Dominico exponunt Chrysostomus, & Beda. *Act. 20.* Posteriorem omnes interpretes Gręci, & Latini. Christus etiãdicitur resurrexisse vna Sabbathorũ: at cõstat eum resurrexisse die Dominico. Præterea; *Mar. 16.* Cõstat, Paulũ multis Hebraismis abundare: est autem Hebraismus frequẽtissimus, dicere vnũ pro primo. Denique Paulus arguit Colossenses, & Galatas seuerissimè, quòd Sabbathũ, & Iudęorum festa seruarẽt: quomodo ergò credibile est, eum seruasse Sabbathum Iudæorũ? habemus & aliud testimonium: *Ego Ioannes fui in spiritu in Dominica die.* Quem locũ de nostra Dominica exponunt ferè omnes. Denique; Habemus testimonia Patrum antiquissima. *Apoc. 1.*

2. Dicendum est de ratione institutionis, quæ fuit, vt succederet Sabbatho. Nam ius diuinũ requirebat, vt vnus dies Hebdomadę dicaretur cultui diuino: nõ autẽ conueniebat, vt seruaretur Sabbathum. Itaque Sabbathũ ab Apostolis in diẽ Dominicũ versum est. Vt autẽ intelligatur, quàm rectè id factũ sit, notandum est, Sabbathum fuisse festũ antiquissimum, & pręstantissimũ apud Iudæos, & ideò solius Sabbathi mentionem factam in Decalogo. Erat autem Sabbathum festum excellentissimum: quia, cùm omnia festa celebrentur vel in memoriam beneficij præteriti, vel ad significandum aliquid futurum, Sabbathum in vtroque excellebat. Nam, quantum ad præteritum, colebatur in memoriam primi, & communissimi beneficij, id est, creationis mundi.

Quantum ad futurum, Sabbathum erat figura trium beneficiorum Dei, ad quæ omnia alia reuocantur. I. Figura fuit in ſenſu allegorico quietis Chriſti in ſepulchro. Vt enim Deus quieuit Sabbatho ab opere creationis; ita Chri-
Heb. 4. ſtus quieuit Sabbatho ab opere redemptionis; vt Apoſtolus obſeruauit. 2. Figura fuit in ſenſu tropologico quietis mentis humanæ ab operibus ſeruilibus peccatorum. Iudæi enim, dum Sabbatho otiabantur, ſignificabant venturum eſſe tempus gratiæ, quo liberati homines per Chriſtum à ſeruitute peccati, quiete, & otio ſpirituali fruerentur. 3. Figura erat in ſenſu anagogico quietis ſanctarum animarum, quam poſt mortem in ſinu Abrahæ expectabant.

Iam verò propter has ipſas cauſſas deducitur, vt poſt Chriſti aduentũ Sabbathum mutaretur in diem Dominicum. Nam quantum ad memoriá præteritorum, Dominica dies longè excellit Sabbatho. Nam refert nobis memoriá Natalis Chriſti, & Reſurrectionem eiuſdem, & aduentus Spiritus S. quo die quodammodo nata eſt Eccleſia. Nam Chriſtus die Dominica natus eſt: vt patet, quia illo anno currebat littera Dominicalis B; vt omnes Mathematici docent, & poteſt oſtendi in Cyclo litterarum Dominicalium retrocedendo: cõſtat autem litteram B. haberi die XXV. Decembris, quo die Chriſtus natus eſt. Quòd autem idem Chriſtus reſurrexerit die Dominica, ex Euangelijs cõſtat. Quòd denique aduentus Spiritus S. fuerit die Dominica, patet, quia fuit in die Pentecoſtes, id eſt, quinquageſimo die à Paſchate, qui neceſſario eſt dies Dominicus. Itaq; Dominica dies repræſentat nobis natalem diem Chriſti, & Eccleſiæ, & Chriſti non ſimplicem, ſed duplicem. Repræſentat etiam memoriam creationis mundi non minùs, quá Sabbathum: nam die Dominica cœpit mundus fieri; imò eo die ſunt factæ omnes partes mundi principales, cœlum, terra, Angeli, lux, &c. Quantum ad futurorum ſignificationem Sabbathum planè ceſſare debuit, quia omnia, quæ per Sabbathum ſignificabantur futura, iá ſunt completa; nam Chriſtus iam in ſepulchro iacuit, & quies animorum in Deo iá agitur. Porrò quies ſpirituum defunctorum in ſinu Abrahæ, iam eſt mutata in gloriam, & beatitudinem; & nunc non ampliùs expectamus ſimplicem illam quietem, ſed quietem glorioſam: gloria autem meliùs ſignificatur per diẽ Dominicam, quá per Sabbathum. 3. Dicendũ eſt de ritu Dominicæ, qui erat quadruplex. I. Conueniebant in Eccleſia ad lectionẽ, concionẽ, ſacrificiũ, communionem, &c. 2. Vacabant ab operibus ſeruilibus. 3. Non ieiunabát. 4. Nõ flectebát genua, ſed precabátur ſtátes. Nondũ autẽ ſunt quingẽti anni, ex quo hic ritus ceſſauit: nam tres priores adhuc in vniuerſa Eccleſia obſeruantur.

Paſcha ſignificat tranſcenſionẽ Angeli, & quaſi ſaltum ſuper domos Iudæo-
Exod. 12. rum, vt patet ex ratione. Nam, vbi dixerat Moyſes: *Eſt enim Phaſe:* ſubiungit rationem: *Tranſibo enim per terram AEgypti nocte illa, & percutiam primogenita AEgyptiorum: erit autem ſanguis vobis in ſignum in ædibus veſtris, & videbo ſanguinẽ, & tranſibo vos, nec erit in vobis plaga.* Verumtamen hoc ipſum nomen etiam traducitur ad alia tria ſignificanda. I. Significat tranſilitionem Angeli. 2. Ipſum Agnum Paſchalem, qui per immolationem tranſibat de vita ad mortẽ. Vnde dicitur:
Luce 22. *Neceſſe erat occidi Paſcha.* 3. Tranſitum populi, quia illa ipſa nocte liberatus à tyrannide Pharaonis tranſiuit per mare rubrum, vt iret in terrá promiſſionis.
Ibid. 4. Ipſum feſtum diem: *Appropinquabit dies feſtus azymorum, qui dicitur Paſcha.*

Porrò

Porrò hæc ipsa quatuor sunt etiam apud Christianos suo modo, id est, vt exemplaria illorum typorum. Nam Angelus transiliens, & occidens primogenita Ægypti, & saluâs filios Israël, est Christus magni concilij Angelus, qui, dum transiret de morte ad vitam, saluauit omnes, qui eius sanguine aspergédi erant, relictis ceteris in manu vastatoris. Agnus Paschalis idem est Christus pro nobis immolatus. Christum enim repræsentarũt Agnus, & Angelus: quia Christus occidi, & occidere debuit. Agnus autem occidi poterat, sed nõ occidere: Angelus occidere, sed nõ occidi. Transitus per mare rubrũ significat trãsitum populorũ per aquas Baptismi: & ideò in Paschate olim ordinariè baptizabantur Catechumeni. Denique; festus dies illorum, nostrũ festũ figurabat.

Pentecostes meminit Paulus: *Manebo Ephesi vsque ad Pentecosten.* Et: *Festinabat, vt, si quo modo posset, Pentecosten ageret Ierosolymis.* Quamuis non sit omninò certũ, an loquantur hæ Script. de Pentecoste Iudæorum, an Christianorum: tamen Epiphanius exponit de Pentecoste Christianorum. *1. Cor. 16. Act. 20. Heref. 75.*

Septuagesima, Sexagesima, & sequentes dicuntur non à numero dierũ, sed à numero Dominicarum. Voluit enim Ecclesia ante Dominicã Passionis præmittere 7. celebres Dominicas, quibus reuocaret nobis in memoriam spiritualem nostram captiuitatem: sicut per Dominicam Passionis, & sequentem, commemoratur redemptio à captiuitate.

De festis Sanctorum, pium, & bonum esse, colere festos dies, facilè demonstratur auctoritate, & ratione. Auctoritas est totius Ecclesiæ Catholicæ, quæ omni tempore id seruauit. Ratio fundatur in diuinis litteris: Festi dies rectè instituuntur ad diuina recolenda beneficia, vt patet de festo Sabbathi, & festo Sortium apud Iudęos, & de festis Domini apud Christianos. Sed nõ est paruũ Dei beneficium, beata consummatio alicuius Sancti, & præcipuè per martyrium: inde enim datur toti Ecclesiæ militanti exemplum fortitudinis, & vnus nouus patronus apud Deum: datur etiam toti Ecclesiæ triumphanti nouum gaudium de accessione vnius ciuis: denique tunc agitur nouus, & perfectus triumphus de diabolo. Confirm. Nam omnes caussę, propter quas homines etiam profani celebrant festos dies, concurrunt in obitu Sanctorũ. Homines enim festa celebrant ob diem natalem Principum: item, ob assumptionem alicuius ad summam aliquam dignitatem: denique ob partam victoriam.

De Vigilijs sciendum, quòd in profestis magnorum dierum consueuerat Ecclesia vigilare, & ieiunare: & in primis Vigilia Paschę, quę nocte pręcedéte Dominicam resurrectionis agebatur, celeberrima semper fuit. Ceterum quoniam paulatim occasione nocturnarum Vigiliarum abusus quidam irrepere cœperant, vel potiùs flagitia non rarò committi; placuit Ecclesiæ nocturnos conuentus, & Vigilias propriè dictas interimere, ac solùm in ijsdem diebus celebrare ieiunia.

FINIS.

INDEX CAPITVM PRIMÆ PARTIS

Fundamenti Christianæ fidei.

LIBER I.

De Verbo Dei.

LIBER II.

De Christo, capite totius Ecclesiæ.

LIBER III.

De Romano Pontifice.

LIBER

LIBER IV.

De Ecclesia Militante.

LIBER V.

De Purgatorio.

LIBER VI.

De Indulgentijs.

III. Quid

LIBER VII.

De Ecclesia Triumphante.

FINIS.

